



## מסרתנו

אנשי כ"י סימון משל לאחד שהיה יושב ופוסק פטרה למקל, ופני אחד  
ואחר לו מה אתה פוסק... אמר לו אני פוסק פטרה למקל, אמר לו כל מה שלחם  
יטל לקטע כה אנשים קוטט ומגלגל קטע, אמר לו קטע, מגלגל קטע, למס  
מצי שחורס ליתן כלאש של מקל וט' (ויק"ר ס"ט).

בדרישת רבים הנשנו בזה לחדש בעוה"י תוצאת השערי תורה — שיל בהפסקות רבות  
כשנות הסלחם — כתור עתון מורם ומוקדש להרמת קרן החורג וכבוד לומדיה,  
תוכן השערי תורה מהיום והלאה: מאשרי תורה וחכמה שונים, שכתבם ורוחם ירימו  
כבוד התורה וכבוד לומדיה, ביאורים ופירושים אמתיים בדברי חז"ל בסקומות הצריכים ביאור  
ואחרון (ובפרט בסקומות שהתגלו עליהם שונאיו וסחרי תח"ק), מסקי דינים וביורה  
השאלות וההלכות הבתחדשות בכל עת בכתי דינים שר רבנינו המורים הוראה בישראל,  
גליונות כת"י גאוני קשיאי נ"ע, בקרת ספרים ויריעות מענינות מחנעשת והגשש בעניני  
התורה וחז"ל לספדיה במדינה וחז"ל.  
והננו קוראים בזה לכל גדולי ישראל חכמיו וסופריו במדינה ובתורה ולכל גדיכי לב  
לכוא לנו לעזרה בעבודתנו הקדושה והקשה בעריכתם מאשרי תורה לחבורת הבאות אייה נני  
הדרך אשר סללנו לנו עתה ובהחזיקם את השערי תורה איש איש כפי שיש לאל ידו.  
ובזה בעוה"י על משמרתנו נעמורת להגדיל את ערך השערי תורה בכמות ואיכות  
לעצמנו לאור מרי תנש בחדשו להגדיל תורה ולהאדירה.

## המערכת.

№ 1. (Kwiecień 1921).

ווארשא גיסן ת"תרפ"א

וצבת מ' (שנת יא).

## מודעה רבה.

למערכת השערי תורה נמסרה \*) המכירה הראשית מאלה הספרים:

(א) ספר המצות לרבינו סעדיה גאון ז"ל עם ביאור גדול ורחב סביב לי מאת כבוד הרב הגאון האמתי פאר חכמי זמננו וכו' מו"ה ירוחם פישל פערלא שליט"א מפה קהלחנו.

הספר המצות בעצמו אשר נברא רבה כרבינו סעדיה גאון ז"ל חתום עליו הוא כמעט כספר חדש בספרותנו הילכו ית. המעשים אשר ידעו אותו לא שמו אליו לב כי היה חזון בלתי נפרץ וגם דבריו נאמרו בקיצור נמרץ בדרך שיר ותרומם והיה כספר חתום.

והנה אפריון נמטי ליה לכבוד הרב הגאון המבאר שליט"א אשר נתעורר וקנא קנאה גדולה להחמדה הגנוזה הזאת ובבקיאותו הגדולה והרבה גם בכל הראשונים עלה בידו בעזה"י לעשר את ספר המצות לרבינו סעדיה גאון — עם באורו היקר המבאר את דברי המחבר יסודותיו ושיטתו הן בעיקר מנין המצות (אשר לו בזה שיטה מיוחדת חדשה לא כהנה"ג ולא כהרמב"ם ז"ל בר פלוגתיה) הן בשיטתו בטעם להלכה על פני מרחבי ים התלמוד בבלי וירושלמי וכו' וגם עם סבוא גדול אשר הציג בראש הספר הכולל עיקר יסוד מנין המצות ושיטת רבינו הגאון והביג ושאר גדולי הראשונים ז"ל ושתי פתיחות גדולות מענינות ותחצות מאד ובכלל ימצאו הלומדים בספרו זה דברים חדשים הרבה מספרי רבותינו הראשונים ז"ל נדפסים וכת"י בלתי נמצאים ויקרי המציאות אשר הגאון המבאר שליט"א אספם בחפניו ברב יגיעה ועמל והפיץ עליהם אור כאשר עיני הלומדים תראינה מישרים.

הספר נדפס בפרימאט גדול ונסדר בשלשה חלקים: ח"א) כולל המבוא ומאתים העשין המוטלות על היחידים מחזיק תי"ד דפים. ח"ב) כולל מאתים שבעים ושבעה לאוין המוטלים על היחידים מחזיק שני"ה דפים. ח"ג) כולל שבעים ואחד מצות עונשין שבמיתה המוטלות על הב"ד וס"ה מצות סכונות, פרשיות המוטלות על הצבור בס"ה קל"ז מצות (ונגמר בזה מנין כל התרי"ג מצות) ושתי פתיחות אחת למנין העונשין והשני למנין הפרשיות מחזיק רס"ב דפים.

(ב) הירושני הרמ"ה פירוש וביאור גדול ורחב על מסכת סנהדרין מאת רבינו מאיר בר מדרום הלוי אבולעפאי ז"ל מטולמלא (חביוח של הרמב"ן ז"ל). הספר היקר הזה נדפס בפעם ראשונה בשאלוניקי בשנת תקנ"ח ונדפס שנית — בהתעוררות מרן אדמו"ר מוהר"א זצ"ל מסאבאמשאב ע"י המו"ל שערי תורה — ברוב פאר והדר והגהה מדויקת ומראה מקומות מתנ"ך וש"ס.

\*) מערכת כשע"ת מקבלת נסוכמת כל מיני ספרים למכרם ולהפילם במדינה ובח"ל בתנאים נלוים לנעליהם. המערכת.

שאלות ותשובות.**סימן א**

(א) שאלה. בדבר המחלוקת בענין הרבנות בעיר... אשר חתן הרב החזק בהרבנות בהוראה וד"ת בחיי חותנו איזה שנים והל"כ כאשר הוטנו הרב ז"ל שחליח קמו עליו עוררים אנשים זרים להחזיק בהרבנות.

השובה. הגה האחרונים ז"ל הביאו שיטת רש"י ז"ל כריתות ד"ה דכל שש מחלוקת עליו בטלה הירושה לגמרי אך שיטת הרמב"ם ז"ל דהירושה לא בטלה רק דבעי משיחה לסלק המחלוקת ע"י בשו"ת שבכו"ס דע"ה להנאון מברעואן ז"ל ובספר שטי"ח סי' כ"ח הביא בשם מרן ז"ל מסאכאטשאב שחמה לשיטת הרמב"ם הג"ל דהא נלמד מקרא הוא ובניו בקרב ישראל בזמן שלום בישראל ומבואר להדיא דבטלה הירושה ע"ש מש"כ בזה.

ולענין אפ"ל בזה למש"כ בדע"ת שם כוסי"ו דאפי' כשיש מחלוקת ורוב מנין או רוב בנין מעבדים ואפי' איכא דבריה מטי' מימ הלכור שממאנים בו עושים שלא כד"ן והמטהרל בטלמו נקרא רשע כד"ן עני המהפק בחררה וכו' והמביע לו הוא מסייע ידי עובדי עבירה ע"ש וז"ל השע"ת שם דמ"מ החיוב על הלכור לסלק המחלוקת ולמנוחו ע"ש וא"כ אפ"ל דבטלה המחלוקת לגמרי בין רש"י להרמב"ם הג"ל והיא בשנאמר דמש"כ רש"י ז"ל דכשיש מחלוקת בטלה הירושה כוונתו רק דזה שאמר הכתוב הוא ובניו כל הימים דהמלכות ירושה היא לעולמים היא רק בזמן שלום בישראל אבל כשיש מחלוקת נהי דהחיוב על הלכור לסלק המחלוקת ולמנוחו אבל כ"ז שלא נתמנה אם מת אין הבנים יורשים אוהו דכן גזרה החורה הוא ובניו כל הימים רק בזמן שלום בישראל אבל הוא בעלמו אין לשלוק מפני המחלוקת ואדרבה החיוב למשחו כדי לסלק המחלוקת כמש"כ הרמב"ם ז"ל שוב ראיתי בחי"ח מלוח ק"ז דנכתפק בד"ן זה אם כשיש מחלוקת על האב הבנים יורשים וכו' ולענין מש"כ לעשה שלום בפמליא של מטלה כנ"ל.

ולענין מה שהעיר הגאון ר' יצחק הכהן פייגענבוים ז"ל בשע"ת סי' כ"ח להקשות בסוגיא דכריתות שם דאמר ומפני המחלוקת נמשול בשמן המשחה דאמאי לא פריך מאיסור סיכה ונתינה על זר והוליד מזה דינים חדשים ע"ש טלה ברוחי דבר נכון בעזה"י למש"כ המנ"ח מלוח ק"ח בביאור דברי הכס"מ פרק ה' מבלי המקדש דכוונת הש"ס בכריתות ד"ו הסך לכהנים ולחלכיס דברי הכל וכל שהו דהייט משיחת מלוח של כהנים ומלכיס ע"ש ודבריו טובים יגבוחים ודפתיח ולכאדרס קשה דא"כ מה מקשה בש"ס שם ומפני המחלוקת נמשול בשמן המשחה דהא איסור סיכה ונתינה על זר היא בכית' ופחות מנשיעור הא ליכא איסור כלל דלא שייך בזה חזי לאלטרופי כמש"כ המנ"ח שם וא"כ הא אפשר נמשיח בכל שהו דליכא איסור כלל אך איסור מעילה הא מבואר במעילה ד"ח ד"ש נידוק אפ"ל לזמן מרובה וגם ח"ס איסור משה"ת מש"ה מקשה רק מאיסור מעילה כנ"ל וח"ס.

ולענין הירושה של חתני הרבנים יש שערורה גדולה והדע"ת שם כתב דהוא ספיקא דדינא אכן הקהל לא השיגי מוהוקים כיון דהחיוב מוטל עליהם

למנוח רב והספק הוא רק איזה רב יבחרו להם וכעין מש"כ הש"ך בחי' ס'מן  
לא גבי חוקא ממין ע"ש ולענין דבריו ז"ל בזה ה' מאד דהענינים בזה רחוקים  
מאד כמוכן לכל בפרט כשים מחלוקת עליו הא ים לכאורה ללמד בזכות הקהל  
מטעם ס"כ דבמא' אין חזנו יורש ובמא' כשים מחלוקת בטלה הירושה כמשי"כ  
האחרונים כשיעור רש"י ז"ל הנ"ל.

אך באמת כ"ז אינו דבנר כהן הדעית שם בסו"ס ס"ו דע"כ הוא קודם  
לא"ס זר בפרט בגיד דהחזיק בהרצנות עור בחיי חותנו לעזור על ידו והוא כהה"א  
דביב דכ"א דאמר שאני דגיס דיהבי ס"ארי וע"י בחתם סופר חו"מ ס"י ע"ט כל  
השיטות בזה ובג"ד גרע טפי דיוורד לאומנות חבירו ופסיק לחיות' ועכ"כ רשע  
מקרי כמשי"כ הדעית שם סו"ס ס"ו הנ"ל וחלילה למנוח איש רשע להיות רב  
לעדת ישראל.

(ג) נשאלתי הלכה למעשה בשן תותב של זהב מהמת אם מותר בהנאה  
כי היא הפי' כמוכן. והנה בעיקר הדין דנוי המת אסור בהנאה הובא בטור  
ס"י שמי' ובש"ע שם בלי שום חולק כלל וכפי הגרסה מהב"ה שם והלח"מ פ"ד  
מאכל הגה דעתם דנוי המת אסור מזה"ת ע"ש אכן לענין דהרמב"ם ז"ל חולק  
בדבר וס"ל דנוי המת מותר בהנאה דהנה זה לשונו שם בפ"ד ה"בא המת אסור  
בהנאה כולו חוץ משערו שהוא מותר בהנאה מפני שאינו גופו עכ"ל ובכ"מ שם  
חמה עליו מאד והוא שלא כסוגיית הש"ס סו"פ"ק דערכין וכן הקשה עליו  
הרשב"א ז"ל בהשכותיו ס"י ה"ל הובא בב"י בדרב"ב ס"י שמי' שם.

והנה הביח שם חירין דהרמב"ם ס"ל להלכה כרב נחמן בר יוחנן בסוגיא  
דערכין שם זה גמר דין אוסרתו וזו מיתה אוסרתה ולשיטתו כער המת מותר  
בהנאה מבוס דשער אין עשוי להשתנות לאחר מיתה כמשי"כ רש"י ז"ל שם עכ"ד  
ודבריו אינם מובנים כלל דהא מבואר ברמב"ם ז"ל העשם מבוס שאינו גופו  
והול"ל העשם מבוס דמיתה אוסרתה כמו דמשני רנב"י בהגמרא שם גם דברי  
הגמרא שם אין מוכן כלל מה דמשני זה גמ"ד אוסרתו וזו מיתה אוסרתה דמה  
נפ"מ מאיזה טעם האיסור והמא' בהאשה שמתה נהנים בשערה ובהמה כהרנה  
שערותיה אסורים גם פירכ"י ז"ל שם תמוה מאד שכתב דהעשם הוא מבוס  
דשער אין עשוי להשתנות לאחר מיתה ע"ש דהא מבואר להדיא בב"ב דף קנ"ד  
דסיומים עשויים להשתנות לאחר מיתה ונולאתי זו ראיתי שכתב חמה בזה הג'ין  
ר"ש ז"ל בספרו יוס"ד ובהגהותיו ביו"ד ס"י שמי' שם גם מה דאמר בש"ס שם  
בערכין הניא כוונת' דרב הניא כוונת' דרנב"י ע"ש אין מוכן כלל הסייעהא  
והתניא כוונת' דבמה נחלקו.

והנלענין בבואור סוגיית הש"ס ודברי רש"י ז"ל דבר נכון בשו"י על פי  
סוגיית הש"ס דסנהדרין דף ע"ו דפלגי בשער העומר לגיו' אם כנזו דמי כמו  
ענבים העומדים לבזור ומסיק בש"ס שם דענבים שאני דכל כמה דשניק להו  
מיתחש כחשי' אבל שער כל כמה דשניק להו אשתכחו משכחי משי' לאו כנזו  
דמין ע"ש וכ"כ הרמב"ם ז"ל פ"ה מה' מעילה כמסקנת הש"ס הנ"ל ע"ש אכן  
כ"ז ס"ך רק בשער החי אבל בשער המת דוודאי לא ישתכחו יותר הדרינן לכללא



דשטר העומד לגזוז כגזוז דמי וא"כ נכונים שפיר ומוכן לנכון דברי ר"ג בר ינחש  
בסוגיית הש"ס דערכין הנ"ל דמשני שפיר דכסמה גמ"ד אוסרתה בחייה מש"ס  
השטרות אסורים כמו גופה דשטר העומד לגזוז לאו כגזוז דמי דכל כמה דשביק  
לכו אשחזותי אשחזתה אבל באשה דמיתתה אוסרתה ואין השטרות עשויין להשתבח  
יותר לאחר מיתתה דנהי דסימנים עשויים להשתנות לאחר"מ אבל ודאי דאין  
משהבחים יותר עכ"פ ואמרין דהו דגזוז דמיין מש"ס נהנים בשטרה אך כ"י  
יתכן רק אם נוי המת מותר בהנאה דאל"כ נהי דגזוז דמי עכ"פ אסור משום  
ט"י המת וא"כ מדאמר בבביתא דמי המת אסור ע"כ דהוא שלא כרנב"י ואמר  
שפיר טיבא כוותי דרב וטיבא כוותי דרנב"י וכן דברי הרמב"ם ז"ל י"ז לנכון  
דהשטרות מותרים משני שאינם כגופה דשטר המת העומד לגזוז כגזוז דמי והמה דברים  
אחרים כמו שחירן רנב"י דזו מיתתה אוסרתה ופסק כרנב"י וכמוש"כ הב"ח וא"ש.  
ויצא לנו מזה דלתירוצן רנב"י ולשיטת הרמב"ם באמת נוי המת מותר  
בהנאה וגם בשטרא דסוגיא וברמב"ם ז"ל ע"כ דמוכרח לומר כן דאל"כ מה  
בכך שאינם כגופה עכ"פ הא נוי המת הו"ו ע"כ דמי המת מותר והמהני שלא הובא  
דעת הרמב"ם ז"ל בש"ע כלל ובפרט מש"כ הב"ח והלח"מ דאסור מה"ט תמהני מכל  
זאת וכמו חלוקה ומלבושה שלשה בהם בשעת מיתת דנותנים ופאה נכריה  
דאסור אפ"ל משום דדומה לגופה כמוש"כ הבכ"ש בחידושו לע"ז ובתה"א להרמב"ן  
בסוף ענין קבורה הביא מהירושלמי פ' במה אשה דכל שהוא תושב בשטר נקרא  
פאה ע"ס ואפ"ל דאסור באמת רק מדרבנן והי' א"ש בזה כל קושית הלח"מ  
שם על הרמב"ם אך למשכ"ל א"ש דברי הרמב"ם ז"ל בפשוט בלא שום דוחק כלל  
וא"ל כלל לביאור הלח"מ שם וע' מל"מ סוף פ' י"ד מהל' אבל שלדד לומר בשיטת  
הרמב"ם ז"ל דאסור הגאה במת הוא רק דרבנן ע"ס ואם כן בני המת אפ"ל  
דכלל מודים שהוא רק דרבנן וכמוש"כ.

ואפ"ל עוד דאפ"ל לשיטת העוש"ע והפוסקים דמי המת אסור וגם שן  
הותב חשוב נוי המת כמוש"כ הבכ"ש בחידושו לע"ז שם דדמי לפאה נכרית ע"ס  
אבל שן תושב של זהב אפ"ל דלא חשיב נוי המת כלל דהא מבוחר בשבת ד"ס  
ל"א דחשיב מידו דמיגני ב"י ושם פליגי רק אם מידו דמיגני ב"י אחי לאחיו  
אבל זה מודי ב"ע חשוב דמשונה משאר השינויים חשיב מידו דמיגני ב"י וא"כ לא  
חשיב נוי המת כלל ומותר כללע"ד.

אך לאשר אני מירחי היראה ולדברי הב"ח והלח"מ הוא נוגע לאיסור  
טורה הגני בשאלתי להעומדים בשערי תורה להגיד חו"ד בזה להלכה.

סג"מ מענדל וויינגארט בריא ז"ל הופ"ק ראדום.

## סימן ב

נסתמקתי אם מעקלן מעוט ראובן שביד שמעון בעד חוב שנתהייב ראובן  
למי שנועת ה"ה ואינו רוצה לישבע מקום הספק משום דק"ל בחו"מ (סי"ט)  
סע"ט) שאין יורדים לנכסיו ד"ל דוקא להו"א מידו אין בו כח על שד"ר א'

אם כבר מולא אין להכניס לידו דשמעון יאמר איני יודע אם אני חייב לך או  
לאחר מדרגין ואע"פ דקיימא לן (סי"ט סעי') דאין משועבד מדרגין עד שיבורר  
פראובן חייב לו היינו כמ"ס השי"ב דיכול לומר לא ידעתי שחייב לו אבל אם בא  
לפני ב"ד לשאלו אין לימר לו שיתן לראובן דשמא האמת טעם לוי דחייב לו מדרגין  
ודינו שיונה בירו עד שיבוא אליו כדקיי"ל (רס"ט ורכ"ב סעי') היבא דלא פשע  
ושנים חובעים אותו ואין לומר ש"פ דלכולם בשוה הוה אי אם פרעתוך וללוי אי  
אם נתחייבתי דהנה"מ (סי"ט בחדושים סק"כ) כי דבמקום דלא הו"ל למידע גם  
אי אם פרעתוך פטור עו"ל דגם ללוי הוה אי אם פרעתוך דהא במקום ראובן  
קאי דהטוען אי אם פרעתוך ומת המלוה חייב לשלם ליורשיו וס"ה לבעל טוב  
עש"כ חו"מ (סי"ט סק"ד).

ואע"פ שראיתי בפ"ח חו"מ (רי"ב ק"ח) דבבוא שני דעות בשמות הלוח  
שטען אי אם פרעתוך אם בנו חייב לשלם י"ל דבר פשוט עפ"מ המ"ל ומומים  
(סק"כ) שהובאו בנה"מ (סי"ט סק"כ) דגם האב בעלמו פטור כשלא הו"ל למידע  
ועקלה"ח (סו"ב סי') דיודשים דינם כלא הו"ל למידע והב"מ שם סובר דחייב  
גם בלא הו"ל למידע או גם בזה במקום אב קאי דהו"ל למידע על כל פנים ספקי  
במקומו עומד בלוי הלוח לראובן קודם שהלוח ראובן לשמעון דתיקף בשעת הלוחה  
שמעון נתחייב ללוי אם האמת אמו (להמחבר רס"ט) ואיכא למימר דראובן נחייב  
רק שבוטה דרבנן ללוי ולא ממון דהשבוטה הוה כמו היבא דאיכא לברורי מבררין  
אבל משום זס לא הוה לשמעון ספק השקול דחזקה מה שיש תחת יד האדם  
הוא שלו וחייב שמעון להחזיר הממון לחמיק במקום שנטל והא דהשי"ב (סי"ט  
סק"ד) הביא מהראשונים שאם החזיר הממון לבעליו אחר שזה קבל עליו קודם  
שפסקו לו ב"ד הדין כר"י שחייב לשלם גם לזה עכ"ל היינו דוקא קודם שפסקו  
לו הדין כר"י אבל אחר"כ נודע לו ברור שראובן חייב ללוי אבל משום שבוטה  
גרידא דלוי לראובן לא נתחייב ואין לו רשות לעקל המעות בעדו משום שבוטה  
דרבנן שיש לו עליו כמו לר"ת דס"ל (שבוטות מ"א חוריה ומ"א) דאין מסביעים  
שבוטה סיסת בלא רגלים לדבר דאין סברא לומר שיעקל שמעון מעות דראובן  
משום חביעת לוי ולא יוכל שמעון לומר הנני מסופק אם האמת אחר ואני חייב  
לך או האמת טעם לוי ונתחייבתי ללוי דהא ילא ראובן זכאי מב"ד נגד לוי ומה  
לשמעון ללוי שלא יחזיר המעות ממי שנטל וכן לדירן דמסביעין סיסת בלא רגלים  
לדבר וגשבע ראובן אינו יכול שמעון לומר לראובן שזוא נדק לוי שגשבע לשקר  
אני חייב לו ה"ל לדירן כשהיו רוצה לישבע הסיס י"ל רק שבוטה חייבוהו ולא  
תמון הם חייבוהו שבוטה והם אמרו שאין יורדים לנכסיו וע"כ ל"ל כן לקלה"ח  
(סי"ט סק"ב) דבוצר דאפילו תפיסה לא מהני ממי שאינו רוצה לישבע הסיס  
ומולאים ממנו כש"כ כשלא תפס שאין מעקלים ממנו ביד אחר. אכן האו"פ  
(סק"ד) הביא מהרדב"ז וסע"המ"ש (סק"ח) הביא מהראב"ן והנה"מ (סק"ט)  
ההשי"ב (סק"ח) בהיפוך דאין מולאים מיד וקמה אלומתי וגם נצבה ספקי על פי  
פז"ר חו"מ ד"ס ויחלקו (רי"ב ב"מ) שהנפקד תופס בחזקת שיהם הוה כאילו הוה

מוחזקים בעלמם ועב"מ (כה). ספק הניח לא יכול ואם נעל לא יתור סי' ועי' בחובות (פר). במשנה או מלוה ביד אחרים כו' וגמורא שם.

במקור הדבר של נחתין לנכסיהם אשנועה דרבנן מדמה הנמ' שבועות (מא). למליאת חש"ו וגרסה משם דכל שום זכ"י דרבנן לא מחתין לנכסי דאליכ מי חלי שנועה למליאת חש"ו ועי' הודים ולרי' והתו"ח מתרץ לה ועי' ארעא דרבנן ועפ"ה דארעא (תי"א) ושי"ב ח"מ (רס"י"ער) ומחנה אפרים (סי"כה דגולה) דאין מחתין לנכסי עבד אבמנהא וניל הטעם עפ"מ"ם הראשונים בפלוגתא רי"ל ור"א (ג"עין לו): בהמקור להפקד ב"ד הפקר דלרי"ל אין להם רשות רק להפקיד אבל לא להנחיל לאחר ולרי"א יש להם רשות גם לזה וכבר סתמא דגמ' כרי"ל ואין רבות למיחת לנכסי ראוין בעד תקנתם לשמיעון וא"כ ק"ל טובא בגרמי להש"כ רס"י"כפו וסו"דה ילא ר"פ מרובה דהוא דרבנן לא נחתין לנכסיו וא"ך גבה דפרס חר"א (ב"ק ל"ח) בעד גרמי כי קשורא ללמי ועוד במשיכה ומכירת שטרות ומנהג שגור שהם קנינים דרבנן לא נוחות לנכסיו ועב"כ (ע"ו) חו"דה קני (קמ"ו) חו"דה מנין (קמ"ט) דאיסור גיורא דזה ח"א ובסוף ב"ב הקנו בפירוש דלמלוה בעבד גובה מנכסיו משו"בזים כדי שלא תנעול דלת בפני הלוי ועוד ק"ל בשבועות ש: אחרי קאמר נ"מ להו"א בד"ינים אמשנה דמליאת חש"ו ולא ארשא בלה מו"דה חיה ועוף כו' דג"כ פליגי בזה ר' יוסי ורבנן וי"ל דאכולהו קאי ועמו"מ (סו"ב"ש"ע) אך הו"ל להגמ' שבועות שם להביא הרישא וי"ל משום דנטר ריח עד הכופא מביא גם שם הכי ומשום הגמ' דב"מ הביא מומר דר"ח אמשנה דחש"ו ועי' שבת ע' חו"ד"ה שם.

סאיר ואב סמאליאניסקי מו"צ דפ"ק סעמיאטיטש.

## סימן נג.

(א) נשאלתי באחד שנחלשה יד ימינו בחולי לילות האזכרים (פאראליזירט) ועושה כל מלאכתו בשמאלו מה יעשה בהנחת תפילין. הגה לכאורה י"ל כיון דעושה כל מלאכתו בשמאלו הוי אלו כעת ימינו יד כהה ודינו כאשר נלד"ך להניח בימין אך יש לחלק דאף שכעת חשיבא ימינו יד כהה אבל אם יתרפא למחר יהי לר"ך לשנות הנחת התפילין מיד ליד ואין זה דרכי נועם ואינו דומה לאישר שגולד כך מושם דהוי כן בהמידות אבל כאן החולי עומד להתרפא. ומלאתי אח"כ בדגמיר סי"כו שפסק דנחלה בדי שמים על יד ימין לר"ך להניח תפילין על יד ימין אף לפי הדעה דאישר שהרגיל עצמו לא חשיב אישר כיון דב"ד"ש הרגילוהו לכו"ע הוי כאישר עי"ש וכחבתי זאת לרב גדול אחד והשיב ג"כ דעתו כן שר"ך להניח בימין בצרכה ואבקש מהבני השע"מ לחוות דעתם בזה. (ב) יש לי ספק בענין הקנת שו"ס המובא בש"ע סי' נ"ג במתה הבת הוך שנה לנשואיה דיתור העל כל הגדו"א משיס והם לריק וגו' ומבואר בש"ע שם דוקא אם יבנו' בעין אבל אם הפסיד בעסק פטור מלשלם מושם הדורין לד"ת דבעל יורש את אשתו ואני מסתפק בעסק שבא לפני דהתקן קיבל הגדו"א

עוד שנה קודם החתונה ועסק עם הגדוניה והפסיד כל המעות ד"ל לר"ך  
 להחזיר הגדוניה אף שהפסיד כמו שאבאר ד"ל דרין השויט הנ"ל הוא דקא  
 אס קיבל הגדוניה אחר הנשואין ד"ס לו זכ"י בהגדוניה וחשיב אללו נכסי ל"ב  
 ולדעת קצת פוסקים יכול אף למכור הנכסי ל"ב גם בלי רשותה בזה שפיר  
 ק"ל דאם הפסיד בעסק כיון דה"י לו זכ"י בהגדוניה א"ל להחזיר דע"ז לא  
 נחקה החקקה אבל בקיבל הנדן קודם הנשואין י"ל דהוי אללו כמו הלוואה  
 ולא זכה בהגדוניה ודינו כשאר לזה ונתחייב בעת נשואין להחזיר הגדוניה וא"כ  
 אם מתה הוד שנה לר"ך הוא להחזיר המעות אף שהפסיד קודם החתונה  
 ובפרט כפי שמוצא בפוסקים שאם הפסיד הגדוניה ואח"כ העביר דאין לר"ך  
 להחזיר וזוה האופן בעת אס אח"כ העביר ה"י חייב להחזיר הנדן אף שהפסיד  
 קודם הנשואין וגם כפי המבואר בחשו' חוט השני הובא בפ"ת סו"ס נ"ג דאף  
 הולאות שהולא אינו פטור רק אס אשתו היזה אהו ונהנית בגדוניה אז  
 פטור וא"כ כנ"ד דהוא הפסיד בעסק עוד קודם החתונה בעת שאשתו לא היזה  
 כמו י"ל דחייב להחזיר ואבקש מחכמי השע"ת לברר זה.

אחרן נפתלי בר"צ ז"ל ואוולאדאווער סו"צ בפה ווארשא.

### סימן ד.

העתק מסב"ד מהגאון הקדוש מרן ישראל המגיד מקאזניץ וצללה"ה  
 והרב הקדוש המגיד מפשיסחא וצללה"ה.

ע"ד אשר סיפר הטוב"ז שמתה אשתו וגשאר לו בנים קטנים ממנה ורוצה  
 לישא אחות אשתו והיא משודכת לאחר ראיתו מעשה ונוכחתי הלכה אשר כבר  
 נפסק מכמה בתי דינים גדולים ואף אני הייתי מן המנויים לכך והדבר מפורסם  
 אצל כל יודעי דת ודין שכן נתפשט המנהג לפסוק שאבי המשודכת פטור מקנס  
 שהוא נחשב לאונס בכך ודינו הבון ודורעינו תאטף ירשיה ביד אבי המשודכת  
 להשיא אהל בתו לחתנו הנז"ל ב"ה מ' אדר ראשון תקנ"ד לפ"ק פ"ק קאזניץ.

נאום ישראל בהמנוח הר"ר שבתי ז"ל מ"מ.

ונאום אברהם במו' צבי וואלף ז"ל מאפטא בגי"מ דק' פרשיסחא.

כ"ז נעתק מכת"י הה"ל המפורסם ר' אברהם אלחנן ז"ל מקאלשין  
 שה"י בידו הפסיד הנ"ל ולזכרון רשותי פ"ק קאלשין.

נאום שמואל יעקב קאפיל הכהן האבדפ"ק הנ"ל.

## סימן ה.

בענין הגיל מדרב הקדוש מו"ה אשר ישעי' וז"ל מראפשימיץ.

ב"ה יום ד' כ"ד אלול תקצ"ח לפ"ק.

החיים והשלום כוה"ט לאהובי ידי'ע וידי'ג הרב הגאון החסיד המפורסם  
א"א קדוש הוא נ"י ע"ה פ"ה כקש"ת מו"ה מרדכי דוד נ"י.

קבלתי מכתב קדשו ע"י המוכ"ז וכו' בדבר אשר כתב כ"ת בגדון שצדק  
האלמן מוכ"ז עם אחות אשתו הראשונה (שהיחה משודכת) הנה מה אדע אשר  
כ"ת לא ידע אך לאחר ברורנו זה כן נהגו כל עלמא לאשר בעיני ראיתי ושמעתי  
מהשלשה רועים קדושי עליונים נבגים שנאספו יחד ה"ה קדוש אלקים המגיד ז"ל  
וקדוש אלקים הרב סמנובו ז"ל וקדוש אלקים מוהרמ"מ ז"ל מרימינאב שנאספו  
יבסכוון על דבר זה להתיר והמגיד ז"ל ה' ראש המדברים שהמה מתירין ושלא  
יזק להונג ולא יהי' שום מכשול ת"ז ואנחנו מה להתדמות לצדיקים אלו ז"ל וכו'.

דברי ידידו נצח הרש"ת בלונ"ח

הק' אשר ישעי' מרופשימיץ (ע"צ).

## הערות וחידושים.

## סימן ו

ב"ה ק"ט ו ב.

הבן יקיר לי תלמיד המחבים רבותיו די"א אמו' תלדי כמותי  
כבוד החריק ושנן וית רענן יפה פ"ת נחמד ונעים  
בסר צבי הירש ואוולאדאווער נ"י.

(ה) מכתבו הגיעני מה שנתקשה מעלתו בתרגומו של אונקלוס שתרגם  
צ"י נח (ט' ו') דיבור דמא לאנשא בטהדין על מימר דיניא דמיה יתסוד והייע  
עפ"י צ' עדים וב"ד והרי צ"ג נהרג. בעדות עד אחד ודיין אחד עכתי'ד כבר  
הרגישו בזה רבים ועיין ג"כ מ"ש בזה בנתינה לגר הנדפס בחומשים ד' ווילנא  
אולם אין זה קושיא כלל דאונקלוס שתרגם תרגומו בזה לפני העם שאין מפורש  
במקרא בזה מהלכות בן נח דווקא ולזה תרגם כפי הידוע לכל שאין איש נהרג  
אלא בעדות שנים וב"ד ועי' ש"ס יבמות דף ס"ג סע"ב תניא ר' אליעזר אומר  
כל ישראל שאינו עובד כפ"ר כאלו שופך דמים שנאמר שופך דם האדם באדם  
וגו' עי"ש הרי דר"א דרש מקרא זה ג"כ לשרא' וידוע דת"א מפי ר' אליעזר  
ר"י נאמרה והנה באמת ראינו כח"ל לא עשו עיקר כלל מתרגומו של אונקלוס  
ובזה שנוגע לדבר הלכה או גם בולח [אף היותו מהורגם מפי שני גדולי

החלואים] אף לא הביאו מתרגומי כלל לפסיע דבר או להקשות נאמנו ואזכיר קלמן לדוגמא (דברים ב' י"ט) בגמון דכתיב ואל תתגר בם הוסיף לפרש ולא התגרן למעבר עמיהן קרב וזה נגד דברי ר"י בש"ס (ב"ק ל"ח) דנעמין כל מין גירוי אסור גם שלא גירוי מלחמה (דברים י"ד ז') הססיעה מהרגם נגד דעה חז"ל בחולין (ס"ג) ע"ש (דברים י"ז י"ח) מכנה החוריה מתרגם נגד דעת חז"ל בסנהדרין (כ"א ע"ב) (בראשית ל' י"ד) דודאים ע"ש התרגומו ובש"ס (סנהדרין ל"ט) פליגי אמוראים בפירושו ולא הובא תרגומו של איובקלים וזה עוד במדבחי מקומות.

(ב) ראיתי דבר חסיד להראיה בספר החינוך מלוה כ"ו שכתבו דכן נח נהרג גם בלא עדים כלל אלא עפ"י הודאה עצמו וזה נגד הנפשים בגמרא וכן בבראשית רבה על פסוק זה דשופך דם האדם דעכ"פ עדות ט"א צעקו ובספר מנחת חינוך שם חמה עליו שלא נמלא כן בשום מקום וכתב אלא שגדלים דבריו נכונים כיון דמה דאין אדם לאמן על עצמו הא מוסיף דהוי עדות קרוב דאדם קרוב אלל עצמו משא"כ בב"ג ע"ש ובאמת וזה אינו כמפירש בדמכ"ס בוף פ"ח מס' סנהדרין דגזירת הכתוב הוא דשמה מן העמלים מרי נפש הם הנאכזרים למות עיי"כ ועיין מה שהאריך בזה בשו"ת שו"מ מהדורא ד' ח"ב סוף סימן רע"ו אבל אני זכיתי ומלאתי שכן הוא מפרש בירושלמי פ"א מקידושין ב"ג נהרג בע"א ובד"ן אחד ואלא בהתראה ובס"ף רבי יהודה בר פיי מוסיף ובחוק, ומפי עצמו יעוי"ש ובקרבן העדה וזה מפורש בדברי הרא"ה בחינוך הנ"ל ועל פיזה א"ס מה שדחק הרמב"ם בסי' סנהדרין הא דהרג דוד לנר עמלקי על פי עדות עצמו שהרג לשאול וכתב דהיראת שעה הייתה ולפמ"כ יוחא בפשוט דהא מובאר שם בכתוב דעמלקי ה"י [אלא שה"י גר בא"י ועיי"ש בדר"ק-שמואל ב' א' י"ג] והרי צ"כ שפיר נהרג גם בעדות עצמו וראיתי בפסיקתא פיסקא דזכור איחא שם שזכר דוד שאין מקבלים גרים מעמלק ועמלקי הוא לפיכך אמר לו דמך בראשך כי פיר ענה כך לאמר אנכי מוסיף את משיח ה' עיי"ש והכוונה מובארת כמ"ס דכיון שעמלקי הוא שפיר נהרג בהודאת עצמו והדברים ברורים בס"ד.

ידידו יעקב שור אבד"ק קוצב והגליל.

## סימן ז.

ב"ה ראדום.

להרב הגדול הרבין המצויין בספרו **אחרון תורה** ג"י (נ"ל) סי' דפה ראדום.

מה קעמד בית על המהרי"ק בהגותו על הסמ"ק כמה שכתב דהלא דלא תותירו גבי כותב אי כתיב אלא דלא יראה גבי חמץ ועובר עליו כל שעה אף אחר שהותיר כ"ז שלא נסדף מדיברי החוס' פסחים כ"ח ד"ה וחמץ שמואלר שם דעל לאו דותיר אינו עובר אלא פעם אחת ועל לאו דחמץ עובר בב"ע ופה חמה ותמיה גדולה היא.

אולם בעיני גדלה התמיה ביותר הלא סברת החוס' דעל לאו דלא תותירו

אינו עובר אלא פעם אחת ולא יותר נובעת הנגמרה מפורשת חולין דף קמ"א  
 ע"א דאיתא שם שלז תשלח את האם אפילו לדבר מזה ופריך הנגמרה טעמא  
 דכחב דחמנא שלח תשלח ואי לא הכי הוה חמנא דמוחר והלא אין עשה דוחה  
 לית ועשה ומשני הגמ' לא לריחא אלא היכא דעבר ושקלי' דעל הלאו כבר עבר  
 ולא נשאר אלא העשה והוה חמנא דמוחר ליקח להכי כחבה התורה שלח תשלח  
 עכ"ל הנגמרה אלתא חזין היכא דעבר ושקיל לא יעבור עוד על הלאו כשברת  
 התוס' בפסחים אונס נראה לומר דאין מבאין רא' לסברת התוס' בהקדמ' מה  
 דקשה לי על מה דמשני ונמ' דעבר ושקיל מהא דאיתא בחובות דף כ"א ע"א ה"י  
 לבש כלאים כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תלבש אל תלבש והוא  
 פושט ולבוש חייב על כל אחת ואחת בנגמרה אמר רב אשי אפילו לא שהה  
 אלא כדי לפשוט וללבוש חייב ובשבושות דף י"ז בתוס' ד"ה או אין לריך כתבו  
 דטעמא דרב אשי כיון דתחילת הלביש ה"י ע"י מעשה א"כ חייב אף על השני  
 יע"ש חזין מזה היכא דעבר על הלאו בתחילה בידים עובר אח"כ בכל שעה  
 אף על השנייה ואין קאמר הגמ' הכא גבי שלוח הקן היכא דשקל עבר פעם  
 אחת ושוב לא עובר עוד והיא חמ' עומה לכאורה.

אמנם נראה לי ליישב בעיה על פי מה דאיתא בתוס' תמורה דף ר' ט"ב  
 דיה רבא שכתבו דלהכי גבי נורס חזין בכור לא אמרינן לרבא אי עבר לא מהני  
 והכבוד מותר לבנו משום כיון דאילו נשל המוס ממילא הוה מותר לכן אף היכא  
 דעבר ועשה המוס בידים ג"כ מותר יע"ש וא"כ אף אן נמי נימא דלכך גבי  
 כלאים ועומאה עובר אף על השנייה וחייב משוב תחילת מעשה הלבישה משום  
 דאילו לבש ממילא בלי כוונה או אחרים הלבישו אותו ג"כ מחוייב הוא לפשוט  
 ע"כ היכא דעבר הלבישה בידים ושהה מלפשוט חייב אף על השנייה כיון דהאיסור  
 הוא אף ממילא וכן הוא בעומאה אם נפל עומאה עליו ממילא ג"כ הוא טמא לכן  
 היכא דעבר ונעמא בידים חייב אח"כ אף על השנייה להכי חשיב תחילת המעשה  
 לחייבו אח"כ אף על השנייה כמבואר בתוס' שבושות הג"ל אבל שלוח הקן הוא  
 רק בידים ואם הקן בא ממילא לתלכו הוא פטור משום כי יקרא פרט למזומן  
 כמבואר בחולין פרק שלוח הקן ע"כ לא חשיב המעשה מתחילה לחייבו אח"כ  
 על השנייה כיון דאח"כ הו' ממילא וממילא הוא פטור.

רבינו גבי שלוח הקן אבל גבי מחר בקדשים דהאיסור הוא אף היכא שנטר  
 ממילא בלא כוונה לכן יס' לומר דעובר על הלאו גם על השנייה כמו גבי חמץ  
 ועובר בכ"ע כיון דהאיסור ממילא בא ואין סתירה למהרי"ק מנח' דשלוח הקן  
 אולם עכ"ל נסתרה סברה מהרי"ק מנח' ב"מ ק"א ע"כ דמבואר שם דעל לאו דלא  
 תלין אינו עובר אלא פעם אחת ומכאן ואילך לא כיון דכתיב עד בוקר אינו אלא  
 בוקר ראשון וא"כ גבי מחר נמי כיון דכתיב עד בוקר אינו אלא בוקר ראשון.  
 י"ש לעין בזה.

ידידו ה"ש באהבה

מדרבני צבי הלוי וזיכרון.

## סימן ח.

קשה לי דברי הסבוי ח"ב (סי' קע"ח) כמה שכן שם דמוכר יין לחצירו ולא נתן לו הלוקח כל הדמים דקנה הלוקח היין אף אם המוכר עייל ונפיק אוחי ומכוס דהוי כמוכר שדכו מפני רעה דקנה גם כה"ג כמוכר בש"ט חוי"מ (סי' קנ"א) וה"ג בין שמו יתקלקל וכי דביון דלא מפורש הדין בהלכה יש למדין הדין מדברי אגדה שאמרו חז"ל כל מילי תחחרט לבד מחמרא.

וגפלארתי שהרי הדבר מפורש בהלכה להיפוך והיא צ"מ (דף ע"ז) והוא גברא דזבין לי חמרא לחבדי ופ"ש לי חד זוזא יתיב רב אשי וקא עיין בה כה"ג קני או לא ומוסיק דזוזא כזוזי ולא קני ופירש"י דחמרא היינו חמור אמנם הר"ן ז"ל שם בחי' ב' דהגויסה הגבוהה בש"ס היא חמרא ולא חמרא באלף. והכוונה על יין והובא בב"י ח"מ (סי' קנ"ג) וביאר שם שכן היא גם גי' הרמב"ם יעו"ש הרי מפורש בש"ס להר"ן והרמב"ם שגם בין לא קני ואם כי לרש"י וכן הוא גי' הרי"ף הכוונה על חמור עכ"פ היא פלוגתה הפוסקים ובודאי שכן ק"ל להלכה דרש"י אינו פוסק והרי יש לנו הר"ן והרמב"ם שפסקו כן והזכיר המה לי על המורה"ם לובלין שם בעמוד על פירש"י דלמה הלכתא דחקי' לפרש על חמור דמה נ"מ אם הפי' חמור או יין ולה"ל הא נ"מ דבהא לדינא ולא לחינם טיבל רש"י אם ידיו לפרש כן וגע"ג.

יציחק בצלאל מארגנטיטערין בערמה"ם מואה שערים (ווארשא).

## סימן ט.

ראיתי דבר המורה בחי' המאירי מגילה ח' ע"ב במתני' אין בין טהור מתוך הסגר לטהור מתוך החלט אלא הגלחת ולפריס וכי עלה המאירי ז"ל בחידושו אצל קרבנות טהרה שהמטורע מוחלט מביא גם המוסגר שילא מוסגרו לריך להביא עי"ש והוא פלא דהיכן מלינו כזאת שיהי' מוטורע מוסגר לריך להביא קרבנות טהרה הלא מובאר בהוס"ק בפ' תזריע גבי מוטורע מוסגר וכבס בגדיו וטהר הרי דא"ל רק כבוס בגדים וכן פירש"י ז"ל במגילה שם אמהני' דאע"ג דאיכא קרבנות אשם ולוג שמן מיהו הבא ביום טהרתו איירי וכו' ולא איירי בקרבנות שהן בשמיני וכן מובאר להדיא ביבמות ע"ד ע"ב במטורע מוסגר הכתוב מדבר דומיא דטמא נפש מהע"ג דלאו בר כפרה ה"ג דלאו בר כפרה ופירש"י ז"ל דמטורע מוסגר לאו בר קרבן הוא כיון דא"ל הגלחת גם קרבן א"ל וכן מובאר בירושלמי מגילה פ"ק ה"ח להביא קרבן כל עלמא מודי שאינו מביא וכו' את שטעון הגלחת טעון קרבן את שאינו טעון הגלחת אינו מביא קרבן עיי"ש ועי' עוד בספרי נשא בפ' מירות דמבואר האמר בימי הסגר באין טעון הגלחת וקרבן ועי' עוד ברי"מ ז"ל פ"י מה' מו"ל הי' ובכ"מ שם ודי' המאירי לע"ג ומזה ליישב.

יעקב זאב יאסקאוויטץ (פאביאניץ).



## סימן י.

(א) ברמב"ם הלכות גזילה ואבירה פ"י ה"ג נהר המושך ומעיינות הטבעין הרי הן של כל אדם ועיין במגיד משנה ז"ל שכתב נראה שלמד מהסוגיא דפרק מי שהניח והוא בעירובין מ"ו וגם המגדל ע"ז ז"ל הראה מעירובין ובאמת דברי רבינו ז"ל חוספתא מפורשת היא בבבא קמא פרק ו' אות ד' הנהרות והמעיינות שמושכין הרי הן של כל אדם ועיין שם במלפני שמואל.

(ב) בעיז דף כ"ז ע"א ח"ל אביי וכלה למימר ל"י דידן דמינערי שבת מחללין עליהו וידעו דלא מינערי שבתא לא מחללין ועי' בעין משפט נר מצוה באות ח' מה שז"ן ברמב"ם הלכות עבודת כוכבים ובאמת ליתא שם האי דינא דאריך לז"ן כה"ל שבת פ"ב ה"ב דשם הוא האי דינא ואולא קושית הכ"מ ז"ל כה"ל עכו"ם שהקשה שם מדוע השמיט רבינו האי דינא וע"ס.

(ג) ברמב"ם הל' ספר תורה פ"ה"ב והמלך מלוא עליו לכתוב לו ס"ת אחר וכו' ואם ילא למלחמה ס"ת עמו נכנס והוא עמו יושב דרין והוא עמו וע"ס בבבא קמא פרק ט"ז אות א' למה לא כתב רבינו שיהיה שולאה ונכנסת עמו עושה כמין קמיע ותולה בזרועו כדאיתא בבבא קמא ובאמת אין קושיא כלל על רבינו דדברי רבינו הם חוספתא מפורשת בסנהדרין פ"ד ושם ליתא הא דעושה כמין קמיע וגם המהרש"ל בגמרא טוחק זאת מהבבאיתא ופשוט היא דמשום הכי לא הביא זאת הרמב"ם ז"ל.

(ד) שם הלכות סנהדרין פ"ט ה"ב ז"ל שאל תרומה גדולה בין טהורה בין טמאה כו' ועיין בלח"מ ז"ל שחמה על רבינו מאין ילא לו ז"ל שאל תרומה טמאה שחייב מיתה ועי' בחוספתא דתרומוות פ"ו אות ה' דאיתא שם וכו' כמה החמירה תורה באוכלי תרומה לזרים טהור שאל את הטהור וטהור שאל את הטמא וכו' כולם במיתה הרי לך בהדיא דז"ל שאל את הטמא חייב מיתה.

שאול משה בר"ב יעקב טאהילנער (אלעקסאנדראווסק).

ביאורים ופירושים.

## סימן יא.

תשיבה מהגאון הר"ח בר"ל זצ"ל מירושלים עיה"ק\*.

ב"ה ירושלים עיה"ק תובביא.

הגני מלמער כהיום על האמור כפי לולב וערבה (מו.) גמירי דמאכר אתו

(\*) נשתק מהשיבתו לרב גאון אחד והגיע לידיו ע"י הרב המאה"צ מ' נבי הירש ואולאלאדאנער נ"י מקלשין.

ונפלאה היא בעיני והיאומן כי יסופר דרב הונא בר חיננא וכל גדולי הדור יחד  
כל ימות החג הקדוש בשדה במקום שהבהמות רועות ולא יקיימו מצות כוכה כל  
ימי החג והלא עוד משלשים יום שקודם החג הי' להם לסדר עניני שמירת  
הבהמות שלהן ע"י אחרים רועי בקר ולאן באופן שיוכלו לקיים מצוה החביבה  
בשעתה בבתיהם ביחד עם ת"ח הגלויים להם לשמור ביחד בשמחת הרגל בשמחה  
של מצוה ולא להיות ביחד עם בהמותיהם ולבטל מצות עשה לאורייתא מכל וכל.  
ואם יסכים כהר"ה ש"י עמודי להניח הנהגה אחת קטנה בלבן הש"ס ולי'ל  
גמירי "דמאיפרי אהו" והיינו שהי' להם דבר אלל איפרא וורמיו אימא דבביר מלכא  
ענין הנוגע לכלל ישראל שהי' כדאי לבטל על ידו כל ענין שמחת החג והמנוחות  
הטובות בו ולא הי' הענין ההוא יכול להקיים ע"י אחרים וזהם רק ע"י ר"ה  
בר חיננא ויצאו כל גדולי הדור והי' הדבר בסוד כמזם שלא הי' ידוע לכל ההמון  
ואך ליחודי סגולה נודע הדבר ומאוד ידקק ע"י לשון "גמירי" שפירשו ידוע לנו  
בקבלה שגסיעותיהם של כל גדולי הדור מביתם על כל ימות הרגל והי' הדבר  
חמום לכל ההמון והי' להם בקבלה ליחודי סגולה שההכרח הי' להם אז לנסוע  
לאיפרא וורמיו בענין נסתר הנוגע לכלל ישראל עד שהוכרחו לבטל מצות כוכה  
כל שבעת הימים עד יום השמיני ואם יסכים כהר"ה עמודי איישר חילוי לאורייתא.  
חיים ברלין.

## סימן יב.

ב"ה קא לי ש"י.

מה שחלתי מעבית אברייתא דסוכה כ"ח מעשה בר' אליעזר ששאלוה  
שלשים הלכות בהלכות סוכה שחם עשרה אמר להם שמעתי שמנה עשר חיל לא  
שמעתי ריב"זי אומר חילוף הדברים י"ב אמר להם לא שמעתי י"ח חיל שמעתי  
חיל כל דבר"ך אינא אלא על פי השמועה חיל הזקקתני לומר דבר שלא שמעתי  
מפי רבותי וכו' ע"כ ודקדק מעב"ת אחרי שנוף ההלכות ששאלוה את ר"א לא  
הודיע לנו הנא דברייתא כאן ח"כ לאיזה תכלית הביא פלוגתא דר"ק וריב"ז וי  
י"ב אמר שמעתי וי"ח לא שמעתי או להיפך והא בוי"ס אין לנו שום נימ מזה כ"ז  
שלא נדע איזה הלכות שאלו ממנו.

בישרב דקדוק זה נראה לי לאמר דבר נפלא לדעתי. הנה רש"י ז"ל (שבת  
פראד"מ) אהא דר"א שמותי פירש, שברכוהו" ובשם הירושלמי פירש שהי' מהלכות  
שמאי ונלעג"ד דפלוגתא דריב"ז ורבנן כאן תלוי בהנך ד' פירושים וכמו שאראך  
כשהקדק בהלכות האמורות להדיא בשם ר' אליעזר אחת מולא בכללן שהן י"ב  
ואלו הן א) עניי כבוד (י"א ב) ב) כוכה העשוי כמין נר"ף (י"ט ב) ג) מחללת  
של קנים ר"א אומר אחת גדולה ואחת קטנה עשאה לשכיבה אין משכבין בה (שם)  
ד) ר"א אומר י"ד בעודות חייב אדם לאכול בסוכה (כ"ז א') ה) ועוד אומר רבי

(\*) נעתק מתשובתו של הגאון מקאליש שליט"א שכתב לחכם אחר.

אליעזר מי שלא אכל לילי יומט הראשון ישלים (שם) (ו) סוכה שאולה (כ"ח ע"ב)  
 (ז) סוכה השותפין (שם ע"י נהום דתרי מילי נינהו דהא לענין ליטת שאולה סעודה  
 שותפין חייבת) (ח) חק יולאין מסוכה לסוכה (ט) אין עושין סוכה בחולו של מועד  
 (י) גר שנתגיר עושה סוכה בחושימ (עיי"ש דיליף לה ר' אליעזר ממקרא מיוחד)  
 (יא) סוכה ובל מכשיריה דוחין את השבת (שבת פראד"מ) (יב) למאי דאמר אביי  
 (סוכה ז' ע"ב) רבי ור' יאשי ור' אליעזר וכו' כולו ס"ל דירש קבע הרי נ"ז  
 הלכה בבאן לרי אליעזר (ואט"ג דאשמועי' דסוכה דמין לריף כמוך לה) הרי לך  
 י"ב הלכות שמאלנו לרי אליעזר בהלכות סוכה.

וראם תדקדק יותר תמצא בהלכות סוכה שש הלכות לבית שמאי ואלו הן  
 (א) סוכה יבנה ב"ש כוסלין (ב) סוכה קטנה (ג) סוכה גדולה ושלחנו בחור הבית  
 (ד) גזרת הקרה (בש"א נוטל א' ומפקפק) (ה) סוכה המעובה כמין בית בית שמאי  
 פוסלין וב"ה מכשירין (ו) נעשה בשמאי הזקן שפיחה את המעויבה בשביל קטן  
 וכל ס בית שמאי בביטת רבס אזלי להחמיר טכ"פ על טלמס לסכך עבור הקטנים  
 ולפי זה אם נאמר כירובלמי דר"א מתלמידי שמאי ה"י אם כן בע"כ גם אלו שש  
 הלכות של שמאי שמע ר' אליעזר אותן מפי רבו (דהא אמר ר"א על עלמו שלא  
 חסר מותרת רבו כלום) וזה מלבד אותן שנאמרו במשנה ובירייתא בפירוש על שמו  
 של ר' אליעזר ואחרי שהן י"ב נמצא שבכללן עם אותן של שמאי הם עולות י"ח  
 נמצא כי י"ח שמע וי"ב לא שמע אך אי נימא כפירוש רש"י אהא דר"א שמותי  
 בינו שברכוהו א"כ אין שום שייכות לר"א בהקד הלכות שמאינו בהלכות סוכה לבית  
 שמאי והוא ח"ן לנו אלא אותן ההלכות שר' אליעזר עלמו אמרן במשנה ובירייתא  
 והן עולות רק י"ב וכמו שהבננו ולפי"ז ע"כ רק י"ב שמע וי"ח לא שמע נמצא  
 דלא על מנן ח"פלני לישנא קמא בקד בירייתא דסוכה כ"ח (דעל י"ב אמר ר"א  
 שמעתי) ובר פלוגתא ריב"ז (דעל י"ח אמר שמעתי) דמחלקותם יולא לנו נפ"מ  
 אי ר"א מתלמידי שמאי ה"י אי לאו ודוק כי זה נכון מאוד.

יחזקאל בהגאון סוהר"ה ז"ל ליבשיץ חופ"ק הג"ל.

### סימן יג.

בשע"ת (ח"ט קונטרס ה' סי' מ"א אות ג') דקדק כ"ג שליט"א במשנה  
 דמכות (ו'): במאי פליגי סס ח"ק וראב"ע דלמר סנהדרין ההורגת אחד לשבוע  
 נקראת הובלנית ולמר אחד בשבועים שנה ועוד הקשה איך שייך לתת קלבה שזה  
 צדק לטור קטנה של ק"כ אגסים כלעיר ביתר ואלכסנדראי.

ונלפ"נ ד"ד דלא רק על סנהדרי פיר אחת שנו אלא על כלל הסנהדרות  
 שאם במשך שבוע אחת נהרג אדם בכל חפלות ישראל היו הסנהדרין נקראים  
 חובלנים משום שאם היו זכאים לא יאונה להם הריגת אדם כי ה"י זכותם בזירוף  
 כפרת נפ"כ (ע"י זכאים פח): מנין ומכפר והיו העדים בלתי מחכוונים או שהיו  
 טלפים לו זכות ולא ה"י נהרג.

ואבנם במאי פליגי הקשה אדם קשה ככרזל וסיים שלא מלא פתח אפילו

כחורו של מחט הנה אימא אנכי בה מילתא זוטרתא ויהא רעוא דמתהבל .  
 דהנה א"א שנאמר דאס היו הסנהדרין זכאים לא יהרג אדם לעולם שא"כ  
 הול"ל סתם סנהדרין ההורגת נקראת חובלנית וגם אין ליהן קלבה בזמן דאחא  
 לעשר שנים יתכן שידמון חיוב מיחה לעובר עבירה ובשבע שנים לא יתכן (ועיין  
 רש"י שבעין יעקב ובגמרא ליתא הכי) אין זה מהקבל בשכל כמוכן אש"כ דהכי  
 פירושא שהסנהדרין ההורגת פעם אחת ושוב הורגת פעם ב' נקראת חובלנית כי  
 עכ"פ לא הקוס פעמים לרה ובתרי זמני חוקה שלא דקדקו יפה במשפט או  
 שאין זכיהם כדאי כנ"ל .

דהנה קיי"ל כר"ח בסנהדרין י"ז שאין מומנין בסנהדרין אלא בעלי זקנה  
 וצממ"ס בפ"ב ה"ו כתב בעלי שיבה ולא מלאהי לע"ע לא' מומ"כ קמא' ובתרא'  
 מי שהעיר בזה ידוע שבין זקנה לשיבה עשר שנים דבשלהי אבות תנן בן ב' לזקנה  
 וכן ע' לשיבה ועי' טוה"ח סי' רמ"ד ובצ"י שם לענין קימה בפני שיבה כתבו  
 דהיינו בן שבעים אכן נראה דהצממ"ס ז"ל ס"ל דודאי כאן בעלי זקנה היינו בעלי  
 שיבה בני ע' דאל"כ טעמא נואי הרי מכובדים הם על הצריות לענין קימה והידור  
 משום חכמתם ולא בני סנהדרין שלי בעלי חכמה וקיי"ל בקידושין (לב' לג.) כא"ס  
 בדפסוק ר' יוחנן גופי' ההם והוא ס"ל כר"ה"ג דגם יניק וחכים וכ"פ כה"פ (לבד  
 הר"ף ע"י טוה"ע י"ד שם) אש"כ דלר"ך שהיו בעלי קימה והידור גם לבד  
 החכמה רק מולד השיבה ודו"ק .

ותנן בגיטין (כת'.) הניחו זקן כו' ואמר רבא לא שנו אלא שלא הגיע לגבורות  
 אבל הגיע לגבורות לא ע"ש אלמא רובא דאנשי לא חיי עפי מפ' שנה ורק ע"ד  
 המיעוט מודמן דאפליג יעוי"ש והשתא משך ימי הסנהדרין על הרוב אינו רק עשר  
 שנים שמתמנה מכן ע' עד פ' (וגם אם הפליג עד ז' או ק' הרי אז אין מומנין  
 זקן מופלג בסנהדרין ע' רמב"ם שם ה"ג ובלח"ה שם ובבאר שבע בהוריות ד' ועי'  
 סנהדרין ל"ז וריב"ז שה"י בן ק"כ ע' סנהדרין מ"א מלאהי בכה"ד בהר"ה בזה  
 לספר נחלת בנימין ובאר שבע והנה ספר נחלי"ב אינו תחיי ובצ"ש חפשי ולא  
 מלאהי וניס דיון דבימי ריב"ז כבר לא דנו ד"נ עי' סנהדרין מ"א שם ולא שייך  
 הטעם שהוא מפני שבזקנה מופלגית נעשה אכזרי על כן ה' ריב"ז יכול להיות  
 בסנהדרין גם בזקן מופלג דאש"ג דאין צ"ד יכול לבטל דברי בד"ח אלא איך גדול  
 במנין ובסנהדרין ל"ש בן ע' רמב"ם פ"ב ממזרים ה"ב מ"מ דבעל הטעם לית לן  
 בה עי' יו"ד רס"י קט"ז ובמג"א סי' ט' סק"ז אבל אי"ל מפני שכבר נתמנה ולא  
 מורידין דו"א דמבואר בשו"י הרשב"א ז"ל ח"ו סי' קל"א דגם אם נתמנה כבר  
 מורידין אותו כשהפליג בזקנה דו"ל בחר טעמא כשנעשה זקן מהאכזר עיי"ש)  
 ומלא כל ימי הסנהדרין אינם מניעים לשתי שממות ולכן אמרו כל שרורגת אחת  
 בשבע כלומר שאם הרגו ושנו נקראת חובלנית כי אם הרגו פעם אחת שוב לא  
 יתכן שידמון להם להרוג שנית אבל ראב"ע לשיטתו ולשיטת בני דורו שלא חשו על  
 דלית ליי חיותי ורלו למותו נשיא גם טרם שנעשה לו גם דשיבה כגן שבי"ס  
 שנה ורק דביתהו אמרה ל' לית לך חיותי ואז להפסיק דעתה נעשה לו גם  
 זה אלמא דס"ל (כת"ק) כר"ה"ג בקידושין ל"ב דשיבה גרירתה לאו כלום היא ואין

זקן אלא שקנה חכמה ולדודו ודאי אין קפידא למנות בסנהדרין נמי אפי' יניק וחכים דכי היכי דהאס מפני שיבה תקום והדרת שני זקן היינו אפי' יניק וחכים היז אספה לי שבטים איש מוקני ישראל היינו אפי' יניק וחכים דמה יתן ומה יוסף חת כח שיבה זו כיון שאין בה חוספת קימה והידור כלל ורק מפני החכמה והחכמה לבדה חטו לחכם ולא זולתה כלל ורק לדרך דהיינו ריו"ח דפסיק כחסי דשיבה כל שיבה במשמע איש יש לשיבה מעלה אפי' בלא החכמה ע"כ לשיטתו שפי"חאמר דאין ממנין אלא בעלי שיבה כנ"ל דהכא א"ל אספה לי שבטים איש מוקני ישראל היינו אפי' יניק וחכים דאין לנו הכרח לזה כדאמרינן ופני משמע גם בעלי זקנה ושוד דכפל הכתיב אשר ידעת כי הם זקני העם ובין דבאמות יש מעלה גם בשיבה חוץ מנועת החכמה ודאי בעלי שיבה נמי בעינן ודו"ק.

והשתא לראב"ע ימי משך הסנהדרין יכולים להיות קרוב לעי' שנה מגני י"ח עד פי' או מגני ע"ז כדאיתא בירושלמי פרק הפלת השחר שכן ט"ז הי' ראב"ע כשנחמנה ע"ש וממילא ה"ה שכן י"ג משהגדיל מהמנה אלא דמבעיל במכות שם אס' אי' לעי' שנה נקראת חובלנית או דקוי אורח ארעא.

והיינו דמספק"ל אם ראב"ע נמי ס"ל להך דרשבא דלא שנו אלא שלא הגיע לגבורות ונמלא דימי הסנהדרין עדיף אינו מגיע לשבטים שנה וא"כ א"א לומר בכונתו דאם הורגת פסע ב' במוסף ע' שנה נקראת חובלנית דלא משכחיל כלל שימשנו ימי' ע' שנה אלא ע"כ ה"ק שאם הורגת פ"א בעי' שנה היא אורח ארעא אבל בגיר מוטי היא חובלנית או דילמא דראב"ע לא ס"ל הך דרשבא אלא כהביי ס"ל דמותיב לרבא בגיטין שם וב"ל דאין חילוק כלל בין הגיע לגבורות ללא הגיע ול"ח לנייהא אחר פ' כי אין רובא דחוכמי מהוס גם אחר פ' וכל שחי פ' חי גם יותר אלא דבסנהדרין משהגיע ל' והפליג בזקנה מורידין אותו כנ"ל ומוס"ה קאמר שפיר ראב"ע שאם הורגת אי' שבטים היא חובלנית כלומר אם חזרה והרגה היא חובלנית וכמו שאמר ח"ק אי' בשבוע כנ"ל דימי הסנהדרין הם עשר שנים והכוונה שלא יהיו הורגים ב' במשך ימיהם כן אמר ראב"ע שלא יהיו הורגים ב' במוסף ימיהם שהם יותר קלה משבטים כנ"ל ודו"ק.

דק' שאם יוסף ואלוי פייגענבוים חופ"ק לאקאמש.

### סימן יד.

הגילין (נ"ה) אמר רבי נחמיה שאלתינהו לכולהו טריפאי דמערבא ואמרו לי הלכתא כרכיש בר פפא (דלקתה בכלי' אי' טריפה) ולית הלכתא כרב עוירא (דניקב הטחול טריפה) ולא אמרין אלא בקולשי' אבל בסומכי' טריפה ע"כ. ויש לדרקק דקאמרו הלכתא כרכיש ב"פ אע"ג דלאו לכולי מילתא הלכתא כוותי' כדאיתא לעיל דאינו טריפה עד שיגיע למקום חרין ולקמן נמי אמרינן דבמים זכס כשר ורכיש דאמר סהם לקתה בכלי' אי' טריפה ואינו אומר שום חילוק ואעפ"כ נקטו בלשונם ואמרו הלכתא כוותי' מושם דעכ"פ בעיקר מילתא הלכתא כוותי' דהיכא טריפות בלקתה בכלי' ובדינא דרב עוירא קאמרו דלית

הלכתא כוותי' מבוש דהתמא קאמר. ניקב העהול טריפה" בלא שום חילוק ואין לא מטרפינן אלא בסומכי ולא אמרו הלכתא כוותי' עכ"פ בעיקר מילתא דיש טרי וט בעהול בוב מנאלי בניב"ק וחזיר סי' י"ז) בעמד בזה.

וגיחא דמבויא זו יש ראי' לדעת הדרישה והטו"ז צו"ד ר"ס מ"ג שטריפת נקיבת העהול אינה מולד טלמה אלא מבוש בניב"ק לכרס הדבוק בו והכו"פ כתב שזה דוקא לדין דמחלקין ואין מטרפינן אלא בסומכי" שס"ס דבוק לכרס אבל רב טוירא עלמו שאינו מחלק ומטריף אף בקולש"י מקום שאינו דבוק לכרס בע"כ ס"ל דטריפה מולד עלמו.

ובדורות כן ניחא שפיר בדקדקו בני טריפאי לומר לית הלכתא כרב טוירא משום כנס בשי"ר דינא לית הלכתא כוותי' בלא דליהו כובר ניקב העהול טריפה מולד ולדין ליכא טריפת מולד"ט בבוש מקום בעהול אלא דהדר מסיק ולא אמרן פי' הא דאמרנו לית הלכתא כרב טוירא לא תימא שכל מקום שניקב העהול כשר רק יש מקום שפוסל בו הנקב דהיינו בסומכי' ולא מבוש דרב טוירא אלא מטעם שדבוק שם לכרס משא"כ בדינא דרכיש קאמר בפיר הלכתא כוותי' עכ"פ בעיקר דינא כג"ל.

ובבבאן הוכחה נ"כ להביא בדחה דברי האגור שכובר דטריפות הכליות אינו מולד אלא שמוק לפני משי"ס והכ"מ דחה דבריו בלי שום טעם וראי' והפמי"ג (בס"ו מ"ד) נדחק בזה מאיר ולהאמר יש ראי' ברורה מכאן דלקחה בכליות טריפה מולד"ט לא הוי מלי למימר הלכתא כרכיש וק"ל.

אבריה יצחק לאטשטיין אבד"ק פעלצעווינא.

### סימן ב"ו.

כבר נבו רבים לבאר את המאמר אתם קרואים אדם ואין העכו"ם קרואים אדם כי רבים מבוטאי ומחריפי תוס"ק נפלו על מניא"ה זו להוכיח מכאן שחוקיק תולד בכבוד האומות עד כי לא תחשבם לקראם בשם אדם.

ולדעתי סלרבותינו השם אדם שנגזר מן אדמה הוראתו בן ארץ מולדת (לאנדסמאן בשפת אשכנז) כי ארץ ואדמה כמשע שוות בהוראתם וכן אומרים הרוסים זעמליאק מסורס זעמליא שהוראתה ארץ ואדמה והכוונה בן ארץ מולדת.

וע"פ דרך זה יובן המאמר הנזכר כי אין הוא בא להוציא את הנכרים (אינם יסודים) מכלל אדם מפני פחיתות ערכם כי אם מפני שלא יתחשבו על בני ארץ מולדתנו היא ארצנו הקדושה ארץ העברים דכשם שהאשכנזי יקרא לאנדסמאן לכל מי אשר יתיחס למדינת אשכנז בין אם מולד בארצו בין אם מולד בארץ אחרת כן נקרא בני היהודים, בן ארץ מולדת" (אדם) כל היהודים וגם אלה שלא נולדו בארצנו הקדושה אולם את הנכרי לא נוכל לקרוא בשם בן ארץ מולדת (אדם) אף אם מולד בארצנו מפני שלא יתיחס אליה.

ורגה התנא בעל המאמר חזק את דבריו מהנביא יחזקאל שאמר אל היהודים ואתנה לאני לאן מרשיתי אדם אתם לאסוקי את הנכרי דהנה הנביא כנה את

היהודים בשמות של חבה וגם שם אדם במובן זה הוא שם של חבה וכן הוא המנהג גם בימינו אלה בשעה שהמטיף רוצה להראות לשומעיו רגשי אהבתו מכנה אותם אחים ובני ארצו ומדכזב אדם בפרשת הטמאים דרשו רבותינו שהנכרי אינו מטמא וגם זה אינו מפני שפלות ערכו של הנכרי כי אם מפני שהתורה כחבה את חוקיה רק בשביל היהודים שקבלו עליהם מלותיה ולא החטונה בזה אל הנכרי.

ובל זה הוא רק לר' שמעון ודעמיה שמיטעו נכרי מטומאה מטעם הגיל אבל אליבא דרבנן שלא מיתכו את הנכרי מטומאה הוראת המלה אדם בכ"מ נדרף עם איש וגבר שפונים חי מודבר בין ישראל ובין נכרי ומשום כך השווה הם את הנכרי לישראל גם בעניני טומאה אע"פ שנתבסס שם אדם ולא זו בלבד אלא שרי מותר (אשר כפי הגרסא הוא בר פלוגתיה של ר' שמעון בבאור המלה אדם) הנה את הנכרי העוסק בתורה לכהן גדול וכל ראייתו היא מודכזב אדם אלא מטעם המלה (סנהדרין נ"ט א') שמקבל שכר כישראל בשעה שבושה ראונו של הקב"ה (עיי"ש בחוס').

שלמה אלטמאן מ"צ בפה ווארשא בעחטח"ס הנקור.

## סימן שז.

### (א) להבנת המקרא.

(א) (תהלים לב ג) כי החרשתי בלו עיני בשאגתי כל היום. למרות דוחק כל המפרשים פשוט מאוד פירוש כתוב זה: כ"כ שאגתי כל היום עד שנחר גרוני מרוב לעקתי והוכרחתו לשחוק (החרשתי) וגם עלמי בלו בשביל סגופי ושאגתי בקלרה: כי הוכרחתו להאליס וגם עיני בלו מחמת שאגתי כל היום.

(ב) (תהלים סה י) פקדתי הארץ ותבוקקה רבת תעשרנה. רבת היא כמו רבה ה' תחת ה' כמו למעלה (עו ו) אף נחלת שפרה עלי שהיא כמו נחלה בן למעלה (ס יג) עזרת מלך תחת עזרה. ולפי' כי רבת או רבה הוא כנוי על ההכנס הנוראה. עיין בראש פ (ז יא) נבקעו משינות הכוס רבה וכן למעלה (לו ז) משפטיך תכוס רבה וכן עוד לקמן (עח טו) וישק כהדומות רבה. ובזה יתפרש היטב הכתוב למעלה (סב ג) לא אמוט רבה, כלומר, יטן כי אל הוא משגבי ולורי, לא אפול עוד אל הכוס רבה. וכן כאן באור הכתוב: פקדתי הארץ ותשקה, ותכוס רבה תעשרנה במימיה העלומים המשתפכים על השדות הזרועות להשקותן למען חגשגנה למחיה. ובלים היו גם בא"י שדות אשר היה בכרח להשקותן באופן מלאכותי ע"י יאורים ונהרות.

(ג) (שם סח יב יג) ה' יתן אומר המעשרות לבא רב, (פ' יג) מלכי לבאות ידודון ידודון ונות בית תחלק כלל. כבר ידוע הוא שזמה כחובים ופסוקים מוקשים ואי מובנים כלל אף לא שירובם והוכחו להפסוקים הקודמים או להמאזורים להם. עיין בדר"ק הושע (ד י) בשם רס"ג זיל שהגר ולייף את הפ' י' עס הפ' יא (כ) את אלקים טובו לשמור — ונות ויין ומידוש יקח לב) ועיין עוד למעלה (מס ו) מ"ך שונים עמים תחדיך יפלו בלב אובי המלך, שהמלה "פלו" משמשת לפני

ולאחור וכן עוד לקמן (עו יא ויב) כפי פירוש רד"ק שם המעולה עיי"ש. ולפ"ד שגם פה יפורשו הפסוקים המוקשים הג"ל כשיחזקו יחד וזהו פירושם: ה' יקיים (יחן) חיון ואומר נשים המבשרות (דרך הנשים לבשר ולראות מראש בשורות טובות בעת קרב או לרה) שחיל הרב (לכא רב) [של] מלכי לבאות הזבאים (עיי' ישעיה (כע ז ח) כי סנהריב בא לגור ע' ירושלים בלוי המלכים הקטנים הנכנסים תחתיו כמו מלך עמון ומואב וזהו פירוש של "מלכי לבאות") וחזקים על ירושלים דודן וינאם בזהלה ממקום המערכה וירושלים הנעורה תחלק שללה.

### (ב) ילקוט ישעיהו.

פירושים והערות על התרגומים שבספר במדבר.

(א) (תי"ג ב ג) משריתא דישראל הוה אורכא תריסר מילין כו' משריתא דיהודה לחיליהון בארבעתי מילין מרבעין. עיי' לקמן בתי"ג בפסוקים: י י' י"ז יח וכ"ה ותבין דברי התי"ג פה וכל דברי בעל "הפירוש" על יונתן הם הכל.

(ב) (שס ב כה) ובמליעותיה חקיק ומופרש ובמשרוי. ט"ס במלה "ומופרש" ובג"ל: ובמליעותיה כתיב ובמשרוי. עיי' למעלה בפסוקים: ג י' י"ז ויח. וי"פ.

(ג) (שס ז ה) ויהו ליבי ללרוך סדורא. עיי' במופרש שפירש "ליבי" מלשון הכנה ולפ"ד אפשר לפרש ליבי עליי, כלומר, שצ"י העגלות סוגס ביחד עם הבקר להעלות ולהקרב ט"ג המוצח אס בנוב או בגבעון. עיי' היטב כאן במופרש רבה (פ"י"ב סי"ג) וכשהש"ר (פ"ו ס"י).

(ד) (שס יא יב) האנא עצרית וחשחבית. ג"פ מלשון חש בראשו, כלומר: האם היה לי לער הריון מהעם הזה?

(ה) (שס יא כו) ויתפנקון מן טוורא דאלטנע להון מן שירויא. לפ"ד שג"ל: מן "טורא" (טור) תחת: "טוורא" (שנסתרים לכאן מן השורה הקודמת: ונפלין פגריהון על "טווריא" וכו') פירוש שלעתיד לבוא יתפנקו הלדקים מן טור הכר המוכן בשבילם וי"פ.

(ו) (שס יא לג) ולמאן דיהיב (כל"ל) להון לא הוון מכרכין. בעל הפירוש פירש "מכרכין" מלשון הש"ס דמלפרא כריך, פ"י אכילה ובליעה ובמחיצה אין שום הבנה לפי פירושו להתי"ג הזה אבל בפשוט יש כאן ט"ס וכל"ל: ולמאן דיהיב להון לא הוון "מכרכין" פ"י שלא בירכו על האכילה ושפיר מתרגם התי"ג אח"כ: בישרא עד דדון הוה ביני כהיון וכו' שהוא תרגום על גוף המקרא: הבשר עודנו בין שניהם וי"פ.

(ז) (תרגום ירושלמי יב ז) בכל קומטיטין ריש לבילרין קומטיטין דירי האון הוא. בערוך (ערוך קומטיטין) ל"ג למלות "ריש לבילרין קומטיטין".

(ח) (תרגום אונקלוס יב ז) בכל בימי מהימן הוא. באה"י לשד"ל מביא שזה בודאי ט"ס וז"ל: בכל "עמי" כמו שהוא בתרגום יונתן אבל מהדרת זקנים לבעה"מ כאן נראה ברור שגם לפניהם היה נוסח באונקלוס "בימי" ולא "עמי" שהוא רמ נוסח התרגום יונתן עיי"ש.



(ט) (תי"ר יב יב) דהא במעיה דאמיה חשע ירחין במיא ובא-חא. פירוש שמים הטבעי שנקרב האשה דוקא לאש והלחלוחית למים.

(י) (תי"ג יג כח) וקרויא כריכן חניין רברבן לחדא. ט"ס. חניין. וז"ל "הניין" (הן) לחדא.

(יא) (שס יד כג) ולא דרא דארגיו. ט"ס. ולא. וז"ל. וכל דרא.

(יב) (הרגוס אונקלוס יח טז) בפורסניה כסף. לפי המקור היה ז"ל בפורסנין וחידוש על האזה"ג שלא העיר ע"ז.

(יג) (תי"ג יט ד) מן לגין. זה לע"ג שמיר למעלה כתב. ולא יקבלינה במנא" וז"ל איך סותר א"ע התי"ג מגיה וביה.

(יד) (שס יט יח) ויטמוס במיא האיטון. בעידן קבול סיבתא. שלש המלים האלה מחסרות הבנה לגמרי ועלה עמה ברעתי שסירוס לשון יס כאן ומקומן הנכון של שלש המלים הללו הוא בהרגוס למטה אחרי המלות: וידי על משכנא ועל כל פניא ועל בני נש דהוו תמן [בעידן קבול סיבתא]. כז"ל ברור.

(טו) (תי"ד כ יז) ולא נכעי נשי נוכרין. ז"ל ולא נכעולי כמו"ס בתי"ג.

(טז) (שס כא א) די עליו בה יליליא. ז"ל. אליליא.

(יז) (שס כא ט) וחי ושחק. אין שום הבנה למלה זו. ולפי"ד ברור שגשגתרבה לכאן המלה ושחק בעמות מלמעלה (יג ל) ויהם כלב שמוצגים הירושלמי ויהם "ושחק" והמלה "וחי" מזורק למה שלמעלה כאן בתי"ר: ומסכל בחווי דנחשא וחי" כמו שהוא בתי"ג כאן וז"ס.

(יח) (שס כא יד) בספר אורייתא דה' דמחיל בספר קרביא. אפשר שז"ל כספר קרביא וז"ע.

(יט) (תי"ג כא כ) מטול פהגמי אורייתא. בפירוש שזל היונתן הגירסא מטול. דבטיל. פהגמי אורייתא. ונכון.

(כ) (תי"ד כא כט) ספתון וברתון. ז"ל. ואברתון" כמו"ס בתי"ג.

(כא) (תי"ג כא כט) כל קבל מהמלכין במולכנא דאורייתא אמוראין ומשיחין באורייתא. אפשר שז"ל: כל קבל "דלא" מהמלכין וכו' ולא" אמוראין. פי' הרעם האמת הדביקם בשביל שלא היו מתייעלים בעלת התורה ואינם הוגים (אמוראי — למורים והוגים בתורה ומוה הושאל השם "אמוראי" על דור הרבנן שאחרי חתימת המשנה) זה. ואפשר ג"כ לקיים הטוסה הישן ויהי פירוש "כל קבל": "חבל" האמוראים לא עשו כן אך הגו ועסקו רק בתורה. וזה היינו מרמיים לפי נוסחת כי התרגום יונתן ה" נחצר בדור האמוראים האחר, מפני שמיא למופת רק את האמוראים. אולם בתי"ר בראשית (מט י) מביא גם את הרבנן סבוראי פייס"ב. וראיתי שכבר העיר בזה בסי' באר יצחק לריב"ל דר 73 ועמש"ס וז"ע.

(כב) (שס כא ל) לית רמא ומנכלא חמי כל דא עבר חושבנכון עד דיוסוק בדטונא נפשקן. אחרי המלה ומנכלא לריך להעמיד סימן הפסק (.) ע"י בנ"ב פיה ע"ב.

(כג) (שס כא לד) מחסיר ית אברהם. פי' תגנה כמו לקמן (כה ח) בתי"ר יס חסידיון: חרפתם.

(בר) (שם כא לה) משכיתא דישאל דהוה שחא פרסי. בש"ס שלח הגירסא פלחא פרסי.

(בה) (שם כב לד) היכחא דמבצי תורא ית עסבא דחקלא. הוראת, דמבצי תוכן לנו עפ"מ"ש בב"ק ג' ע"ב: ושמואל אמר מבעה זה השן. עיי"ש"ה.

(בז) (שם כב ו) ומגדן דקסמין חטימין בידיהון. עיין בפירוש שעל היוגתן שיש מניהין "ואגריין" כמו"ש בירושלמי: ואגריין חטימין, ע"כ. ועי' בדעת זקנים לבעה"מ"ם כאן שכתבו בזה"ל: וקסמים בידם שכל קסמים וכן בתרגום ירושלמי ואגרתא דקסמין אי נמי אגרתא דקסמין בידיהון שהביאו לו ספרי קוסמין עכ"ל, ובע"כ שכוונתם להתייג, אשר כל הראשונים מבעל הערוך ואילך מכנים אותו בשם תרגום ירושלמי, שאם לא כן רק שכוונתם להתייג שבידינו הרי שם ליחא כלל להמלה "דקסמין" וז"ל דבודאי ליל בתייג, ואגריין".

(כז) (תי"ר כב כד) סגיא מן דין וסגיא מן דין מטרא. ל"ל: סייגא מלשון סייג וגר כמו"ש בתייג פסוק כ"ה.

(כח) (תי"ג כב לב) ואחזא דחילת חמת סמא. דורש נוטריקון: יראה, ראחה, נטתה. עיין ברש"י.

(כט) (שם כב לט) היא קרתא דסיחון היא צירושא. בע"כ שצירושא הוא שם עיר. עמ"ש לקמן (לב לו) על התייג.

(ל) (שם כג ט) דבנמוסי אומיא לא מדברין. פי' אינם מתנהגים בחוקותי העכו"ם.

(לא) (שם כג י) דבית ישראל הוון גזרין עורלתהון ועמרין בעפרא. עין ביו"ד הלכות מילה. (עוד יבא אי"ה)

ישע"י ולאטניק בהגאון מהר"ם של"מ"א מו"צ דפ"ק ראדום.

### ס' י' בן יד.

במשנח פסחים (פ"ו מ"ו) נטמא הקהל או רובו או שהיו הכהנים טמאים והקהל טהורים יעשו בטומאה וכתב הרע"ב בזה"ל אפי' טמאים יחידים כו' שאין ק"ל חלוק כו' והנה לשון הרע"ב ז"ל מעורבב מאוד ואין לו ביאור כלל דבמשנח יש ב' דינים א' היכא שנטמא כל הקהל או רובו ב' היכא שכל הקהל הם טהורים רק שהכהנים הם טמאים ובשניהם סדין שיעשו בטומאה ורישא דמלתא שכתב הרע"ב ואפי' טמאים יחידים כו' זה קאי אדין הב' שרק הכהנים טמאים וכל הקהל טהורים וקאמר דאפי' נמצא אחד שהוא טמא אף דבכ"מ יחיד גדמה לפ"כ אבל ז"ל לא ידחה ומותר לעשות בטומאה אגב פסח דטהורים דאחי בטומאה משום כטנים ומ"ש שאין ק"ל חלוק כו' זה קאי אדין הא' היכא שרוב הקהל הם טמאין ומיעוטן טהורין דמותרין הטהורים נמי לעשות בטומאה משום שאין ק"ל חלוק ואף שלשום הוא ממש לשון רש"י ז"ל אבל רש"י לא הזכיר כלל במתני' סוף דבריו שאין ק"ל חלוק משום דבמתני' אינו מביא כלל זה הדין היכא שרוב לבור הם טמאין ומיעוטן טהורין דמותרין הטהורים נמי לעשות בטומאה רק בביתא דקחני שאין ק"ל חלוק

פי' פירש'י ז"ל דאף היחידים עושים בעומאה ואף ד"ל כיון דהבדליהא היא פירוש למתני' ובבבביתא מבואר דהדין הוא כן כתב הרע"ב זאת למתני' אבל עכ"פ הי' לו להקדים המאמר כיון דזה שאין ק"ל חלוק קאי ארישא . ולולא דמסתפינא הייתי אומר בביאור דברי הרע"ב הללו כמש"כ התו"ט בבבביתא פי' מ"ג היינו שנסחא משוכת נזמנה לו להרע"ב בפירש"י דלא הי' נסמן בה תיבת "גמרא" קודם דבור שאין ק"ל חלוק ונטשה זאת דבור אחד עם הדבור הקודם אפי' עמאים יחידים והרע"ב העתיקם כן לשירוש המבנה .

מנחם מענדיל ראזענצווייג מו"צ כפה ווארשא . ז

## סימן יח.

### בבבביתא של תורה.

קטעים מספרי דברי דוד מטה שהגני ה' למצוא הרבה טאמרי חז"ל טבוארים בתורה ע"ד אומרם ז"ל (תענית ט' ע"א) ליכא מירי דלא רמינא באורייתא ועי' ברש"י (סוטה מ"ט ע"א) וזה בבבביתא תורה גדול שאין בה דבר לבטלה ע"ש ויהי' שלא אבויש בעוה"ז ולא אכלם לעוה"ב א"ס .

א) בראשית (א כט) ויאמר אלקים הגה נתתי לכם את כל עשב זרע זרע וגו' ואת כל העץ אשר בו פרי עץ זרע וגו' והנה תיבות זרע זרע דכתיב בעשב ובפרי העץ לכאורה נראה כיתור לשון ואפ"ל דבא להורות לנו דבר הלכה דאיהא בשו"ע חו"מ סי' רנ"ב סע"ד על פירות שמוציאין אילני סרק שהכל ובסי' רד סע"א דעל עשבא דדברא שאינם נרעשים מדרך רק שהכל וזהו שכתבה החורה בעשב ובפרי העץ זרע זרע לרמז דפרי העץ אשר איננו זרע ורק מאילני סרק הם לא נקרא פרי עץ לענין הברכה דאם אינו זרע זרע אין מברך עליו ברכתו הראי' לו רק שהכל כנ"ל וע"ש בט"ו ובמנ"א ובאחרונים והכל רמזו בתורה :

ב) גח (יא כח) וימת ה' על פני סרח אביו בארץ מולדתו באור כשדים ז"ל מה ראתה החורה להפך לנו שמת ה' בארץ מולדתו ואפ"ל דהי' מזה כדמות סמך להפוסקים דפוסלים שינוי מקום לידה הובאו בב"ש סי' קכח סק"ה והוא דעת הראב"ד והרשב"א ז"ל ע"ש דמזה שסיפר הכתוב כי אור כשדים היה ארץ מולדתו של ה' ממשע שם לזה אינו הציבות ודו"ק וליכא מירי דלא רמינא באורייתא . ג) לך (יב ח) ויעתק מושם ההרה מקדש לבית אל ויט' אהלה בית אל מים והעי' מקדש י' לדעת למה חשב הכתוב כדוכלא הי' לו לומר בין בית אל ובין העי' אז ויט' ההל' בס' ובגמ' (ג עין ל"ג רע"א) הנא כי רוכלא ליחשוב ולזיל ואפ"ל דיש להסמך על זה מה דאיהא בברכות (ה' סע"ב) תניא אבא בנימין אומר על בני דברים הייתי מלמד כל ימי כו' ועל מנתי' ששהא נתינה בין לפני לדרום ע"ש ברש"י וכן פסק בשו"ע אורח סי' כע"ז וכן אסור לישן בין מזרח למערב אם אשתו עמו וכן להזכר אפי' כשאין אשתו עמו וע"ש בב"ח ובט"ו ובמנ"א שהביאו בשם הוהר"פ' במדבר להיפוך דהוא העתק מנתי' בין לפני לדרום פי' שהיה

ראשם ומרגלותי זה למזרח וזה למערב וזהא מטעם בין לפון לדרום ובפמ"ג באשל  
 אברהם סקין כהנ ובמידותינו ברכות (ה' ב') כתבנו כי מלח בין יורה כוזהר בין  
 לשון לדרום ע"ש וכן הביאו מחשבות שב יעקב שהוכיח דגם כוונת הש"ס מסכים  
 לדעת הוזהר שהוא ראשם ומרגלותי אחד למזרח ואחד למערב דוקא וכן הוא  
 בחשבות הרמ"ע כהוזהר כמו שהביא המג"א וזהו שפירשה התורה בית אל מיס  
 והעי מקדם לרמו לן שהמטה שהיה בימים קדמונים נעשים כאלה כדאיתא בסוכה  
 ר"ט פ"ב ה"י ראשם ומרגלותי בין מזרח למערב דוקא כפירוש הוזהר ואפילו  
 באהל אשתו נטה כך [ולכן כתיב אהלה בהא] וליכא מירי דלא רמזא באורייתא.  
 (ד) וירא (י"ט כט) והנה עלה קיטור הארץ כקיטור הכבשן ל"ל למה סיפרם  
 התורה שהקיטור ה"י כקיטור הכבשן ונ"ל דאפשר להסמיך ע"ז דבר הלכה והוא  
 דאיתא במס' ביב (כ"ג ע"א) עובדא מרב יוסף ע"ש ופריך הגמרא והא אחזיק להו  
 הא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבבה אין חזקה לניזקין ולאו איחמר עלה רב  
 מרי אמר בקוערא ובתוס' נראה לר"י דדוקא בקוערא דכבשן שהוא גדול ומזיק  
 ביותר אין חזקה כדאמר במרובה (דף פב ע"א) אין עושין כבשות בירושלים מ"ט  
 משום קוערא ואיפסק כן להלכה בשו"ע חומ"ס סי' קנ"ה סעי' פ' ע"ש שאלמו דוקא  
 בעשן הדיר כגון כבשות של נחתומין ושל יולרים וכיוצא בהם אבל הנזר שהיחיד  
 אופה בו פת וכן כירה כיון דלא שהי קוערא רובא דיומא לאו תדיר הוא ע"ש  
 והו' שהנחה התורה שהעשן ה"י בעשן הכבשן לא רק להפלת הענין אלא להורות  
 אגב אורחא גם דבר הלכה דקוערא נקרא רק אם הוא כקיטור הכבשן וממילא  
 לענין ניזקין דאין חזקה לניזקין בקוערא הוא רק בעשן תדיר כמו קוערא דכבשן  
 וכן הוא בירושלמי שם ה"ב ע"ש וליכא מירי דלא רמזא באורייתא.

(ה) ה"י ישרה (כ"ז ז) ויקם אברהם וישתחו לעם הארץ לבני חת ממה  
 שסיפרה התורה שהשתחוה להם ל"ל להסמיך ע"ז הא דאיתא בספ"י דבטעיה מוזהר  
 להחניף לרשעים בטעיה וכו' דכמו כן אלא"ה בשביל שר"ה שהם יהיו הפוגעים  
 בעפרון לכן השתחוה להם וליכא מירי דלא רמזא באורייתא.

(ו) תגלהות (כו כה) ויבן שם מוזהר ויקרא בשם ה' ויע שם אהלו ויכרו שם  
 עבדי יחזק באר ל"ל להסמיך על האי קרא הא דאיתא בברכות (י"ד ע"א) אסור  
 לו לאדם לעשות הפלוי קודם שיחפלו בו ואיפסק כן להלכה בשו"ע אורח סי' פט  
 ע"ש והו' ויבן שם מוזהר ויקרא בשם ה' שהחפלו שם ואח"כ התעסק בלרכיו ונעה  
 שם אהלו וברו עבדיו באר אבל קודם החפלה לא ר"ה להתעסק בלרכיו וליכא מירי  
 דלא רמזא באורייתא.

(ז) יצב (כו כט) הוה גביר לאחיק וגו' יש לדקדק דהול"ל תהא גביר לאחיק  
 או יסינך אלק"ס גביר לאחיק שהוא לשון ברכה אבל הוה גביר הוא לשון זיו  
 שמונה עליו להיות גביר וא"ך יתכן האם ברונו תליא מילתא ואפ"ל דבא הכתוב  
 לרמוז בזה הלשון להא דאיתא בכתובות (ק"ג ע"ב) באוואת רבינו הקדוש לבנו ר"ג  
 נהוג גמלאהך ברמיה פירוש לא תזלול בגמלאהך אלא נהוג איתא ביד רמה כי  
 ההכונה מניק להגמלאות כמו דאיתא ביומא (כ"ב ע"ב) מפני מה נעשם שאל מפני  
 שמחל על כבודי כו' ע"ש ברש"י לכן יחזק אחר שבדך אחרו יעבדוך עמים וכו'

אמר לו הוה גביר לאחיק לשון לווי הזהירו שינהוג המלוכה ביד רמה ולא בהכנעה וליכח מדי ולא רמזא באורייא.

(ח) ויצא (כט א) וישא יעקב רגליו וגו' כמה שהזכירה החזרה הליכה יעקב בלשון זה יש להסמיק ע"ז מה דאיתא בדרכות (ו' ע"ב) לעולם ירוץ אדם לדבר הלכה ואפי' בשבת וכו' ואיפסקא להלכה בשו"ע או"ח סי' לו סעי' מ"ב מזה לרזן כשהולך לבית הכנסת וכן לכל דבר מזה ואפי' בשבת וכן מבוואר בריש סימן שי' והכא ביעקב אבינו שהלך מנאן לבית לכן לדבר מזה לשמוע לאביו ולאמו לישא אשה משם הלך בזריזות ובמורלה ולא לחסס נשמה כאן הלשון מכל המקומות שכתוב וילך או וילא אלא לרמז לנו ההלכה הזאת והכל רמזו בתורה.

(עוד יבא ח"ה)

חנך העניך דוד ברי' גרינגלאסס אבדק"ק לענטשנא.

### סימן יט.

מהנאון אדמו"ר מאיר יחיאל הלוי שליט"א מאוסטראווצי.

במדבר (לא נב) ויהי כל זהב התרומה אשר הרימו לה' ששה עשר אלף שבע מאות וחמשים שקל מאת שרי האלפים ומאת שרי המאות ז"ל למה הביאו דווקא זה המספר לא פחות ולא יותר נראה בס"ד דהנה מספר היוצאים למלחמת מדין היו י"ב אלף כדכתיב בפסוק נמלא דה' עליהם י"ב שרי אלפים ק"ך שרי מאות ופנחס הכהן וכהן אחד המזכיר דאיתא ברמב"ם ז"ל צה" מלכים ס"ה קליד אנשים ואיתא בילקוט פי' חיי שרה דכופר נפשו של אדם הי' ככר כסף ע"ש נמלא קליד אנשים שהיו כאן היו לריכוס להביא כופר נפשו של אדם קליד ככרים של כסף לא וחשוב כונה סלעים נמלאים בהסך הגיל הנה ככר הוא ששים מנה ומנה הוא כ"ה סלעים לא וחשוב ששים פעמים כ"ה יעלה בדרך אלף וחמש מאות וא"כ הכ שהיו קליד אנשים היו לריכוס קליד פעמים אלף וחמש מאות ס"ה עולה מאתיים אלפים ואלף והנה ידוע דזהב עולה י"ב פעמים על שווי של כסף לא וחשוב י"ב פעמים ששה עשר אלף ושבע מאות וחמשים הרי יעלה בדרך מכון כחשבון הגיל מאתיים אלפים ואלף לכן הביאו זה המספר לכפר על נפשותיהם לא פחות ולא יותר ודפח"ח.

פלפול חברים.

### סימן כ.

בשע"ת חלק יוד חוברת א' סימן ח' כתב כ"ה ד"ס צעניני שיטות שני גדרים הגדר הא' הוא שהשיעור מלך הדין דדין תורה דבליג מהבי לא ייזיל עליו הכס הזה והגדר הב' באין השיעור מלך הדין אלא מלך חשיבות דהיינו

דעפ"י דין בבליז מהכי ג"כ סגי אלא דבליז מהכי לא חשיב אלא כג"א עכמ"ד  
 וזוה יישוב דברי הרמב"ם מכלים פ"כג ה"ג יעו"ש דהשיעור דפחוס משלש על  
 שלש טהור מכלום הוה זה השיעור מלך הדין לא מלך חשיבות כו' ע"ש.  
 ובמחב"ת קשה לי דא"כ יפרנס דברי הגמרא שבת ס"ג ע"ב דהכשית וז"ל  
 טמא ככ"ש ולא צעין שיטור וא"ש השיעור הוא מדינא אמאי בתכשית סגי ככ"ש  
 וכן גבי אריג וע"כ דהשיעור שלש על שלש מטעם חשיבות הוא דבבליז מהכי  
 לא חשיב כלל אלא כג"א ולכן בתכשית דחשיב אף בבליז מהכי וכן אריג מה"ל  
 לכן סגי ככ"ש והנס דכ"ש ילפין לתכשית ואריג דסגי ככ"ש מוקדמי אבל מ"מ  
 כל מציין יראה דמטעם חשיבות עיקר הטעם דמטמא ככ"ש וכן מבואר להדיא  
 שם בחוס' ד"ה מנין לאריג דהכחו באמצע הדיבור וז"ל דחשיב כ"ש אריג מתחלה  
 כמו שלש על שלש מבגד גדול עכ"ל הרי להדיא דהטעם דהשיעור שלש על שלש  
 מטעם חשיבות הוא ועוד הלא כש"ס שבת כ"ז ע"ב אלא בגד שלשה על שלשה  
 דחויא בין לעניים בין לעשירים שלש על שלש לעניים חויא לעשירים לא חויא  
 וכן מבואר במשנה דכלים החילוק מעשירים לעניים והרי מבואר דהשיעור הוא  
 מטעם חשיבות הוא דאי מלך הדין כדברי כח"ר מה נפ"מ בין עשיר לעני וע"כ  
 דמלך חשיבות וזה הוה בגד חשוב גם לעשיר ושלש על שלש חשוב רק לעני  
 ומבואר כדברינו וכן בחוס' שם ד"ה אחי בק"ו וז"ל מפרש ה"ר שורת דק"ו לא  
 נקט רק לכוותא דמלתא כו' דכיון דחוי לעניים ולעשירים בגד חשוב הוא דמה  
 לי שלשה על שלשה או חמשה אמות עכ"ל התוס' הרי מפורש יולא דהשיעור  
 דשלש על שלש רק מטעם חשיבות הוא ודו"ק.

יסקי טשערניאק בהג' ממאציוב כעת בהעלמא.

### בקרת ספרים.

#### סימן כא.

#### ע"ד הספר בשמים ראש.

(המשך מנפ"ת חלק יוד קונטרס א' סימן ה')

ואם נחדור עינינו היטב להתבונן במטרת המאסף הספר הנכחי נראה  
 לפנינו כי בכל ענין הזה להורות לנו שאין לנו תורה ברורה ואנו מנסקים כעורים  
 והכל מסופק ואין לנו הלכה ואף בדברים שיש לנו בהם הלכה מבוררת כתב הוא  
 בלאח"י שלא נהבדרו הדברים וכבר העיר עליו בזה הג' מוה"רמ"ב ז"ל שם מדבריו  
 בס"י ר"כ וס"י ש"א והנה בס"י ר"כ חתום רבינו ברוך ממוגנלא ובס"י ש"א חתום  
 ר"י בר מכיר.

אמנם אני מוסיף לעיין בס"י פ"א יעו"ש היטב בסוף הסיון וחתום תחתיו  
 רבינו משולם בן רבינו קליניטש ז"ל וס"י הציב אשר חתום תחתיו הרשב"א ז"ל

והאחרון הכניד בסי' רי"ב אשר נחתם בשם רבינו הרא"ה ז"ל שמספק עלינו כל הסורה כמעט אשר בהשכלות היטב נראה כי רעיון אחד עובר מכל דברי הגאונים הנ"ל לספק עלינו את המלות וההלכות שבמורה והיאומן כי יסופר כי כל אלו גדולי הדור נודמו לעדק אחד להגיד כדברים האלו ובמקום אשר לא נמצא שום דיבור כזה בספריהם.

ובאמת בימי חורפי כאשר ראיתי תשו' פרשת מרדכי וראיתי שם גודל שדעורו על התשו' בסי' ש"א בענין יהרג וא"י מר"י בר מכיר אמרתי כי כאשר נגלה לנו תכונת ר"י בן מכיר מה' מנחת קנאות מהר"א אבא מרי ז"ל אשר בימי המחלוקה הגדולה חידות לימוד התכונות החילוניות בספרד ה"י הוא האחד המיוחד מהשומרים אשר עוד לשון נגד הרשב"א והרא"ש ז"ל שלא יתקיים מחשבהם בדבר התוס' הידוע וכל להאמין כי תשו' זו יראה מעטו של הר"י בן מכיר ע"י היטב מבזה ל"ע במנחת קנאות שם והשתומם לראות כי מדבר הוא ברוח משכיל ממשכילי חשבוני בימי המאספים וכמעט ה"י למופת בעיני שאין התשו' מוסיפה כי קשה לומר שנקדה הוא שצ"ח אשר תשו' על חכם אחד בלתי נדע לנו באמונת דעות בדברים חפשים וימלא כי קלע אל המערה כי יוכל להיות שדברים אלו כתב החכם הנ"ל.

אמנם כאשר ראיתי אח"כ שיש דברים כאלו בתשו' המיוחסים לרבותינו הגדולים אשר ידענו בבור כי לא ילאו דברים אלו מפיהם שוב וכל לומר גם על תשו' זו שהיא מופלגת וזלה א"ע באופן גדול כי הר"י בן מכיר איש אמונה שה"י נוטה לתכונות ומדעים מ"מ נראה שם" חכם גדול בחורה ובנראה מתשו' הרשב"א ז"ל אלו בסי' מ' עיי"ש היטב בכל דבריהם וע"י בסוף מבזה מ"ג נראה ג"כ שכונת הרשב"א ז"ל להר"י הנ"ל שה"י גדול בדבורו ונכבד בעדו.

אמנם בן בעיקר התשובה הנ"ל איש שורותה בולעת מאוד ומקרת עין הראויים בכל זאת ועין גדולותי לה"י המעקף המופלג רבי חיד"א ז"ל בשו"ת ט"ז עין סי' ח"י אית ל"ו ה"א דברי השומרים ראש הנ"ל והעתיק כל הדברים ומשכים עמו שהוא חקירה גדולה והאמין לכל מה שבי' שם שה"י לו בזה ויכות פס הרמב"ן ז"ל ונבין על ראשו מוכרחים אנו לומר שיש להגדיר הדברים קצת שכונתו כיון דיש סברות להקל באזהר ענינים דרמים אלו בענין יהרג וא"י כמו"ס הר"מ ז"ל באגרת השמר לענין דיבור והודאה בענינים והעתיקתי דבריו בספרי כלי חמדה ט"ז פ' ויחי אות לי עיי"ש לכן נדיר בזה הכרעה מוטמין תמיד ולאו כל ענינים שוין והדמות ל' כבוד ידידי הרב החריף המופלג מוהר"י כ"י אביר דק' ליבראנץ כי בגליון תשי"א לומר סי' קנ"ו העתיק ג"כ דברי בשר"ר אלו והוא באמת פלא על גדולי ישראל האלו שלא הרגישו בורות שבה כמו"ס הג' ר"מ בנטע ז"ל ויחיתו לי שילדוטי כאשר ראיתי פעם הראשון ספר הנ"ל אמרתי שתשובה זו לא יראה מהאנוסים ז"ל שיש כי מכל לחזק באזהר פרטים אבל בכלל שהוא בדרך דיני נפשות ולדרך מוסרן הוא הריסת יסוד הדת ר"ל.

ועד כמה נראה הדוח הספקני בספר הזה מכל לראות גם מתשו' סי' נ"ד שחומות בשם ר"י בן אבא מארי שבי' בזה"ל לא מבט' מורד ולא אבראח הילכת

דבריו מי אי נשים בראשון חובה או רשות וכו' והיאומן כי יסופר על אחד מחכמי הראשונים ז"ל שיעשו מזה ספק מה שהוא הלכה מבוררת בכל דוכתא דאין הלכה כר"ש נגד ר"י ור"י וכן פסק הר"מ ז"ל (ובמקרא הארבעתי וכחבתי על חסובה זו בכללה ואכ"מ להעתיק הדברים).

ג) ובשנבא לבקר כל חסובה מהמזכרות לעיל בפ"ט ונענין בה נמלא בכל חב' דברים זרים ותמוסים ולדוגמא ראה בס' קלי"ב בתשו' המיוחדת להרשב"א ז"ל ריש דבריו כי בזה"ל "דאפי' במקום שכתבה התורה להדיא חסרון אבר הולילו החכמים הנזקקא מפסיבין ודרשוהו לדמי אבר"י ודברים אלו הם כי יש לארס בחסון שלא יתנגדו לקבלת חז"ל אמנם צפצטין נרחין שכוונתו שחכמים עקרו פסעא דקרא בשביל שהבינו שאין לעשות ישראל בעלי מצינן אמנם כי מה שז' אח"כ לחלק בין שפכ"ד לעריות נראה נכון דבשפכ"ד המזמיר יותר וכו' כ' בזה במק"א לתרץ דברי רש"י נדה דף ס"א ע"א ד"ה מיחם ל"י מובע"י ועי"ש בחוס' ובחוס' הרא"ש ז"ל.

ואני תמסתי יותר מזה מירושלמי פ"ג דברכות הלכה ה' ר' יוסי בר חלפתא הוי אחי באיסחמא בלילה וכו' ח"ל מן נדה ומן ח"א האו גברא בעי לנסחי אפי' כן לא תסבך נפשו עיי"ש ולומר דקול גרע מהודאת עלמא איתו נראה בפרט שהראה דעת רש"י ז"ל בסיטת דף ז' ע"א ד"ה שוכרת כחובתה דלולא שריף התראה ה"י מהני הודאת עלמא להרגה ג"כ אמנם להכ"ל איש דבאמת זה הוא ההבדל בין שפכ"ד לעריות דשפכ"ד ל"ל התראה דאפי' בלא התראה מבעטין איהו לביסה מביאיב בעדות לכן שפכ"ד חמיר דאפי' בקול חיישינן ויש להאריך עוד בכ"ז ואכ"מ. אמנם בכ"ז סגנון החב' כונה מורה שהיא מוסיפת ועיי"ש בסו"ד ואין נכון לעשות בע"מ בטע ישראל שכתבתו במוי וביופי היאומן כי הרשב"א ז"ל יאמר כזאת על אשה מנאפה כי ראוי לזנוס על יוסיה ובכלל הדבר מתמיי' יש לנו ששה קובלים מתשו' הרשב"א ז"ל והשובה זו לא מנאה לה מקום כ"א בקובץ זה ובכל חב' הרשב"א לא נמלא מזה דבר.

ועי' בתשו' ס' רייב המיוחדת להרא"ה ז"ל שכתב בזה"ל, וב"ה אשר נתן בלב חב' ישראל הקדמונים לבעל דיני מלקות וקנסות וק"ו למויח ביד' וכו'—וח"ו שולאו דברים כאלו מפי הרא"ה ז"ל לשבח להשי"ח על חורבן צהמ"ק וביצועל הסנהדרין מלכות הגוים שביה הליא דיני נפשות כמו דילפינן נזקראי בסנהדרין יב ע"ב ובסקה הרמז ז"ל פ"ב בסנהדרין ה"א ודיני מלקות הנה לדעת הסו"ג וכן מוכח מורי ה"י ז"ל ביטעות ישראל חו"מ ס' ד' מ"ה הגאונים ג"כ דינס כד"ל בזה כיון דהוי ג"כ דיני נפשות ואני קיבץ על הגליון מודברי הרא"ה ז"ל בספר החינוך מלי' הקנ"ג כ"כ גדולה מווי דאף קנס אינו שייך אלא בזמן הבית וכן במזה תקנ"ז לענין קנס דאונס ס"ל כן דהכל תליא בזמן הגוים וס"ל דהכל הוי בכלל משמנו ואם אין כהן אין מופט ואם אמנם כי שיעשו ז"ל תמוה בזה וגם במלקות דעת רב הפוסקים דלא תליא צבית אלא בשמירה ועי' ברמב"ן ז"ל פדחם מס' ל"ה פסוק כ"ט מה שהכריח הדבר מקום דכתיב בכל מושבותיכם אף עבד"ש אף אופשר לומר



ע"ז שנה להקב"ה שחכמים הקדמונים בטלו דינים כאלו שהי' בידם שלא לנצל  
(המשך יבא ח"ה)

טאיר דין רפאל ברח"י ז"ל אבד"ק אסטראווא.

## סימן כב.

### הערות לעילת החדוש.

(א) כזה שמציא כבודו במאמרו "קורא הדורות" (בפ"י תורה חלק פ"י קונט'  
א' בעולת החודש סס) מירושלמי בילה פ"א ה"א שר' יוחנן אמר על ר' חנינא  
מה איתיהון לי הן כבא והאריך שס' החכם של"ל ר' חנינא דצרת חורן במחילה  
מכבודו הלא גם ר' חנינא דצרת חורן הי' רבו דר' יוחנן כמפורש סוכה (מנר).  
ובירושלמי בביעית פ"ו ה"א ושבת פ"א ה"ט חז"ר יוחנן בשמו (וידוע שלשון  
הירושלמי משונה מלשון הבבלי כי בבבלי אס' נאמר הלשון "משום" אין ראוי שהי'  
רבו אך כשנאמר אמר פלוני אמר פלוני אבל בירושלמי נאמר חמיר חז"ר פלוני  
בשם פלוני) וא"כ הי' רבו של ר"י ואיך יאמר ר"י עליו כן אבל כבר הארכתי  
בערך ר' חנינא בר סיסי שכן ל"ל בירושלמי בילה רפ"א והוא הי' באמת דין  
בליפורי בזמן ר' יוחנן כמפורש בירושלמי סנהדרין ספ"ב שח"ל ר' יוחנן שאמר  
לו לבקש עליס' ולא הי' לו לקבל התמנות סדיניות (ומה שקראו רב"י הוא כמו  
מר בבבלי כידוע) ובליס' ל"ל הגירסא בבילה שס' ר' חנינא (בר סוכה) ובעבור  
שתמנה לדיון שס' הלך לו ר' יוחנן שהי' חמיר המיד בליפורי במקום הנשיאים מיום  
הולדו לעצרא אבל ר' חנינא בר חמא שהי' חמירו הראשון דרבי או ר' חנינא  
דצרת חורן שהי' חמירו דר"י בן חלפתא ור"י בן לוי אמר חשמו כסוכה פ"ג  
ה"ג הי' שאמר עליהם ר' יוחנן בן עזין בספרי תולדות תנאים ואמוראים ערך  
ר"ח בר סיסי וערכס וזה צדוק.

(ב) שם בנאמר "השערה". לדעתי השערה זו רחוקה כי האמות שכל יא  
שמות בני פפא לא היו בזמן אחד כי ר"ח בר פפא הי' חמיר ר' יוחנן בירוש'  
ב"ק פ"י רה"ב והתרושע עס' כל גדולי תלמידיו דר"י כניטין (כט:) והי' בא"י  
ורמז בר פפא הי' בבלי בזמן רב יהודה כיומא (עז:) ורב נחמן ב"פ נזכר ב"מ  
(פ:) והקב"ה על דברי דפרס בר פפא וידוע שפרס ב"פ הי' א' חמיר רב  
הסדא בשבת (פב.) (ג) דפרס ב"פ השני הי' קטן מרבא והוא מלך בפומבדיתא  
ורבא נפטר דרס"ג לבערות ופרס ב"פ מלך משנת הרליו עד חס"ו כמפורש  
באגרת דרס"ג ובקבלת הראב"ד אחרי ב"פ לא נזכר בשום מקום אס' לא שנאמר  
שהוא רב אחא בר פפא וא"כ הי' מתלמידיו דרב הוגא ואח"כ עלה לא"י בשבת  
(ק"א.) ואך אבא מואבי הי' בן ר"פ כידוע ורביש ב"פ נזכר אך פ"א בחולין מב:  
ואמר הלכתא משמ"י דרב וכן כירכב ב"פ נזכר כתיב"ת (יה) אמר מנח"י דזעירי  
(שהי' ראשון) ואבא ב"פ נזכר פ"א ב"ק (פ.) ור' אבא בר פפא אמר משמ"י  
ודרו בר פפא אמר גם כן משמ"י דרב כע"ז (פ:).

ובבבלי זה אנו רואים שחשט כולס היו כדורות שימות וביחוסין ערך דארו

כ"פ כותב שהיו בני ר"פ סבא שאמר נומיד משמי' דרב כקידושין (ע"א): סנהדרין (מס':) מנחות (לג'): וכותב היוחסין שקיבל מאביו שקיבל מחמשים הזקנים שמועילים לשכחה ובספר האשכול ה' ס"ח מובא בפירוש שי"א בני ר"פ אינן מר"פ אחד ויש לו קבלה שמועילים לשכחה.

ג) ועל דבר השאלה (שס) איזה מסכת נכתבה בראשונה והחכם כותב שאולי נאבדו איזה מסכתות במחילה לא ראה מה שפורש ברש"י בוכה (יד.) להיפוך. ועיקר השאלה כבר נשאלה מרבנו שרירא גאון באגרתו ח"א פ"ד (הולאה שלי) וע"ש דעתו הנדולה והעיקר כי לאו שאלה היא כלל וכלל כי הש"ס והגמרא לא נסדרה ע"י רב אשי כמו שרב בזמננו מחבר איזה ספר כי הש"ס נחבר במשך כמה מאות שנה ומעט מעט ניתן עליו החתימה למשל בזמן רב ושמאל ואחריהם ר' יוחנן בא"י כבר הייתה ניכר ראשית חתימת התלמוד שי נתמנו שלוחים גדולי ישראל כמו עולא והבירוי להלן מא"י לבבל ומבבל לא"י והתחילו ללמוד בכל הישיבות בגירסא אחת בפירוש המשנה ואח"כ בימי אב"י ורבא כמעט שאז נגמרה מלאכת הש"ס אבל בזמן רב אשי עוד רבא מוספאה המה אך שכללו את הש"ס וסלסלוהו בתיבות חוכמים ומירלו כמה קושיות ולכן הבבלי מובן היטב לא קן הירושלמי שאחרי ר' יוחנן כמעט שנחרבו כל ישיבות א"י ולא ה' להם פנאי לשכללו ולכן נשאר הירושלמי אך בסגנון כמו שלמדו בישיבת ר' יוחנן ותלמידיו כי ר' יונה ה' עוד תלמידו ובזמן בנו נחרבה כל א"י וכבר הארכתי בפערי תמו"א ערך רב אשי ור"י הגש"א.

ד) וברבר ר' שמעון בן חלפתא (במאמר לחקר התלמוד) הוא ללא דק ולא ראה גירסת היוחסין שר"פ בר אבא ה' בעל בשר ובה' יצאיר היטב מה שאמרו ב"ק (י'): אר' פפא כגון פפא בר אבא (שהי' בעל בשר, רש"י). ה) ובה' שהופס את הגאון. רלס"ח שדעתו שרש"י ראה את המדרש ויק"ר הלך עם הגאון כי המדרש ויק"ר מובא ברש"י בוכה (מו): ד"ה מיר מגילה (יא): ד"ה שני' וסנהדרין (לת.) ד"ה והיא.

אהרן הימן (לונדון).

---

המו"ל ישראל איסר בהגאון מרן יצחק הכהן פיינשטין זצ"ל.

---

מחיר התמימה: לשנה 400 מארק, לחצי שנה 200 ס', לרבע שנה 100 ס'.

מחיר חוברת בודדת 40 מארק.

רובי עמנו במדינה ובמו"ל מהבקים בזה להעלות על לבבם מצב התורה בימינו אלה להצניא לנו תמיכתם (מלבד כסף התמימה) לשובת השע"ת וקיומה.

האדרעסא להמערבת:

L. FEIGENBAUM, Warszawa. Muranowska № 4, m. 30.

## \* ה'ת ר מאת רבנים. \*

בעוה"י. ע"ר מו"ה אליעזר בנימין במו"ה שמואל דוד גרינבוים ספה קהלית  
שאשרו היה ברכה מרדה בו ומעגנתו זה י"א שנה כפי הסירוב של ועד הרבנים  
דפה"י ומלבר זה היא חולנית ואינה ראויה לדור עם בעלה וע"כ היא מעגנת אותו  
ונם לקחה ממנו חפצים ומלבושים והוא היה מרוצה למחול לה הכל רק שתקבל  
ג"פ והיא מסרבת והוא דופק על פתחו להוציאו מהמזג להתירו עפ"י דת תוה"ק  
לישא אשה על אשתו ושישיג ע"ז רשיון גם עפ"י חוקי הממשלה ירה.  
והנה כאשר הגני מיראי הוראה אמרתי שמהראוי שיפתח הדבר תחלה על  
ידי הגדולים דעדיפי מנאי והגשתי הדבר לכבוד הרב הגאון הספורס מו"ה שלום  
מסר הלוי פיינענבוים שליט"א האבד"ק לאקאמש. וז"ל הדויתר שלו מיום ג' אדר"ש תרפ"א:  
אודות ר' אליעזר בנימין שאשתו מרדה עליו ומעגנתו זה י"א שנה הנה  
שריותא דהאי גברא כחוט כביעתא ברחמא.

וז"ל הראב"ן ז"ל שהובא במרדכי כתובות שלהי פרק אעפ"י אף ע"פ שהלכה  
מרבתי (פי' בדרך להשקות יב"ח אניטא) בדורות הללו שאין אדם נושא שתי נשים  
ביחד לא משהיה לה ואם בשביל האחרות שהוסדרה קנסיין להחיר לישא אחרת והיא  
תבב ותתענן ואמר ראב"ה אחרי אשר ראינו בה פלוגתא דרבנן חכמי הדור יהנו  
לכ לפי הענין להעמיד דבר על אפניו כו' עכ"ל המרדכי שם. וכהנ מהרי"ק  
ז"ל בסוף שורש סי' ז"ל, וע"ד ההרהר הבעל לישא אחרת הלא ידעת כי כן נראה  
קלם מודברי הראב"ן והביאו המרדכי בפ' אעפ"י ומימ ים לדחות דהתם אין מוטען  
האשה היא יב"ח דאשגון דיב"ח דמשהיה לה קאי וגם מנזמה אנכי שראיתי  
במרדכי הגדול כו' וסם כתוב כו' שנתקן על המורדות של בעליהן שיוכלו הבעלים  
ליקח אשה אחרת כו' אכן לא רלה להחליט הדבר וק"ו בן ק"ו אנו בעניותנו  
ונפרס כי סדור פרוץ ואם יותר במורדות יבא להחיר באין מורדות ואש' הקדיחה

(\*) ב"ה ווארשא יום ה' חיי כיג מרחשון תרפ"א.

כתב סירוב ניתן לראי' לר' אליעזר בנימין ב"ר שמואל דוד גרינבוים מפה  
ווארשא על אשתו חיי ברכה לבית גינסטל איך אחר שלא מויתדר להו ותיקף אחר  
נשואין בלא לידי פירוד השוהה זה י"א שנה והוא מתענן והולך וכשעמדו לר"ח  
אחרי השמטות מרובות מלך האשה הג"ל יוא פס"ד שהיא בחרייבת לקבל ג"פ  
טבעלה על האופנים המבוארים בפס"ד זה אבל למרות ההתראות המרובות היא  
מסרבת לקיים את הפס"ד ומשתמטת בדיחויים בלתי מיוסדים שונים ובעליל נראה  
שכל כוונתה הוא רק לענן אורו ע"כ ניתן זה לראי' לר' אליעזר בנימין גרינבוים  
הג"ל בהתאם להחלטת ועד הרבנים באהפנתו הכללית מיום ה' חיי שרה י"ט מרחשון  
תפ"א לפ"ק שאשתו חיי ברכה לבית גינסטל מסרבת לציות לב"ד ולקיים הפס"ד  
השם לכל ב"ד להזדקק לו ולהוציאו מכבלי עינו. וע"ז באשה"ח

ועד הרבנים לעדת ווארשא

אברהם צבי פערלמאנער.      אברהם זיבענבערג.  
יהושע טייטל.      אהרן שיינבראם.

לו תבטלו יאמר שהיא מורדת כי יתן עיניו באשה אחרת אמנם על אודות האיש אשר התנו עמו ארוסה ואביה ליתן לו נדוניא ועתה פושטים לו את הרגל הנראש בעיני נכון. שיעמיד לפני טובי עירו או עירם ואם יסכימו טובי העיר שהם מעוותים אותו אז יבקש מאהם שיכתבו הדברים לפני מו"ל והם יעיניו בדבר להחזיר לו לגרשה בע"כ או לישא אחרת דמאחר שיעשה הדבר עפ"י ראשי הקהל לא יבא כ"כ לידי קלות ראש" עכ"ל. ובד"מ בטוה"ע"ז סי' ע"ז אות י"א העתיק דברי המרדכי ה"ל וכתב שבהנהגות שם משמע דאין מתירים לו לישא אחרת דיש חולקים אראב"ן וכ"ה בחשו' הרשב"א ובמהרי"ק שורש ס"ג ודוקא בנשואה אבל בארוסה ידונו טובי העיר ביניהם אם היא עומת עליו יחזרו לו לגרשה בע"כ או לישא אשה אחרת עכ"ל ובהנהגותיו בשו"ע שם הביא ג"כ דיש חולקים שלא להפיר לו לישא אחרת ודוקא בנשואה אבל בארוסה מתירים לו וסיים וג"ל דדוקא חוץ יבית אבל אחר יב"ח אם הוא רוצה לגרש לריכה לקבל ממנו בע"כ או מתירים לו לישא אחרת דאין כח ביד האשה לעגנו לעולם וכינן להורות עכ"ל ובחלקמ"ח שם ס"ק ט"ז גמגס קלח בדברי הרב יעו"ש ובב"ש שם ס"ק כ' כתב ד"ל דל"ד בארוסה ההיר מהרי"ק דה"ה בנשואה דכל שנובה בפני הב"ד והם מסכימים שנומה עליו שוב אין לחוש שכא"א יאמר על אשהו דמרדה עליו וסיים ומש"כ (ר"ל הרב) וכל כו' קאי אף על נשואה עכ"ל.

היוצא מכ"ז בדגד"ד פשוט דיש להתיר להבעל לישא אחרת דאעפ"י שערין לא עברו יב"ח מיום כ"ג מרחשון עת עמדו לר"ת בפני ועד הרבנים דווארשא יצ"ו והתירו בה ולא לייחא מ"מ אפי' לדעת החולקים כיון שהכריע הרמ"א ז"ל דאין כח ביד האשה לעגנו לעולם לכ"ע א"כ בידן דירן שהיא חולנית וא"ר לדור עמה וכבר הוא מעונן עשתי עשרה שנה מה יוסף תח"כ להשהות עוד עד יב"ח הלא סו"ס לריכה היא לקבל ג"פ כפסק הב"ד שכבר דקדקו יפה וראו דלא מיתרר להו בשום אופן והרי הוא מוכן ליתן לה גט והיא אינה רוצה ולית דין לריך בשם שלריך להתירו לישא אחרת אפי' חיבה.

ובמה שלריך לעיין בזה הוא אם לריך היתר זה מאה רבנים או לא והנה בס"א סי' כ"ו בהנהגה אחר שהביא ד"א דאפי' במקום מלוא ניהג חרגמ"ה כתב דבמקום שהוא מן הדין לגרשה ואינה רוצה ליקח גט מומנו יש להקל להתיר לו לישא אחרת עכ"ל אכן הב"ח שם כתב וז"ל כתב הרב בהגהת ש"ע סי' כו' מיהו ראיתי מרבתי שקבלו גם הם מגדולי עולם שייעו הענין לפני הגדולים שבאותו הדור ויסכימו בהיתר זה מאה רבנים ולחממו על אוהה ההסכמה וכמ"ש בספר כל בו בתקנת רגמ"ה וגם ישלש סך כתובתה ונדונייתה ומוספת שכתב לה ביד ב"ד ואח"כ ישא אחרת אבל לגרשה שלא מדעתה ויטח כתובתה בב"ד לא שרינן ל"י אפי' היתם עתים חלומה כו' עכ"ל יעו"ש ומבואר להדיא מדברי הב"ח דמ"ש ומיהו ראיתי מרבתי כו' קאי רק על מ"ש הרמ"א שם ובמקום שאין הראשונה בת גירושין כגון שנשאתה כו' דגם ע"ז כתב דיש להתיר לו לישא אחרת ע"ז כתב הב"ח מיהו ראיתי מרבתי כו' וכמו שסיים דבריו דלגרשה שלא מדעתה אפי' בעתים חלומה לא שרינן אבל לא קאי גם על מ"ש רמ"א דבמקום שהוא

מן הדין לגרשה והיא אינה רוצה לקבל הגט וכן מבואר (בחלקת מחוקק שם ס"ק ט"ו וסחם דבריו) בנ"ש שם ס"ק כ"ג. שליון בש"ע על כגון שנשתתית והביא דברי הכל בו דאין להמיר אלא עפ"י ק"ר מנ"י ארלות וכחב' שבד"נו כחב' שא"ל בזה"י ק"ר שכבר בלה הזמן דחריג ואינו אלא מנהג שנהגו להחמיר לכן כלל כאן אלו שני דיונים יחדו כשנשתתית או כשהוא מן הדין לגרשה ש"מ שניהם שוין. וכשהוא מן הדין לגרשה לא תיקון רגמ"ה כמ"ש בס"י קט"ו מיהו ב"ח כחב' כו' עכ"ל יעו"ש והנה אף שהוא הכריח דבריו דהרמ"א בהגהותיו ג"כ דעתו כבד"מ שא"ל בזה"י מאה רבנים מודלל נשתתית עם מי שהדין לגרשה והרי א"כא שהדין לגרשה לא תיקון רגמ"ה כמ"ש בס"י קט"ו ושם הרי רק בעוברת על דת איסור אבל במורדת אעפ"י ג"כ הדין לגרשה ו"ל דליד לעוברת על דת מ"מ מפשטות דברי הב"ח נראה דרק בנשתתית ואצ"ל בעתים חלומה הוא דכחב' למילתיה דאין להתיר בלא ק"ר וראיתי בזה חילוקי דעות והנאון מהרא"ל לז"ל שמפיו אני חיים החיר כשפרו שו"ת משיבת נפש במורדת בלא מאה רבנים ועליו נוכל לשמוך וע"י במהרי"ק סיף שורש ק"א ובהשו"י הרשב"א ו"ל שהעתיק שם.

וראיתי בשו"ת הרדב"ז ו"ל ח"א סי' תיש שכחב' ו"ל שאלת כו' על ראובן שנשא אשה ומרדה בו כו' והתרו בה כ"ד כו' אם מותר לישא אשה אחרת עליה לפי שהוא מאותם שקבלו עליהם תקנת ר"ג מואה"ג. או אם חייב לגרשה קודם שישא ואינו עובר על ההקנה כיון שדעתה היא מהגרשת. תשובה. לדעת האומרים שלא תיקון ר"ג אלא לאלף החנושי' כאשר כחב' מהרי"ק ו"ל לא חייבני לך אלא אפי' תימא שכל הקטנותיו היו עד יבא מורה לדק מותר ראובן לישא אשה אחרת ובכיוצא לא תיקון ר"ג כו' דאלת"ה לא שבקת חיי שכל אשה המורד בצעלה ואין לו לפדוע לה כחובתה כו' או שמוא לא תרנה להתגרש וגמלא זה כו' ויושב ובעל מפור"ר ולא לתרו נראה כו' אבל בכ"ד שהיא מורדת כו' מה יעשה זה לגרש אינו רוצה לפי שהיא אשה נעורים והמזבח מוריד עליו דמעות לישב בטל אין ראוי דכתיב כבקר זרע א"ז ולערב אל הנח ידך ולפיכך אני אויבר שלא תיקון ר"ג. אלא בשחם נשים היושבות תחת בעליהן ומשמשות אותם וא"ת כיון שהיא מורדת אמאי לא דייקן לה כדן מורדת ובוסים להוציא. כבר נהגו העולם שלא ידונו לכוף להוציא כו' וזי היכי דאתה לריך להורות שהם הוא מורדת יכול לגרשה אפי' שלא מדעתה ובה לא החריס ר"ג הוא הדין והוא הטעם שיכול לישא אשה עליה ובה לא החריס ר"ג ו"ל. כלל דמילתא דעמי היא שאפי' קיים מלות פור' כו' יכול לישא אשה אחרת עליה במורדת בין לשני שבושה בין לענין רגמ"ה ע"ש.

דרי דעתו ו"ל מבוארם שלא תיקון כלל רגמ"ה במורדת וק"י לניד"ד שלא קיים עדיין פור' וגם שרלונו ליתן לה ג"ס וגם כחובתה ומסתמא דכל החפלים והמלבושים שלו שבויה מוליס כדי כחובתה שיש לנו להתיר לו אפי' בלא ק"ר רק שישליש לה גט ציד שליח להולכה שאיננה מקבלת ואז אם מרשהו בממשלה יריה גם היא לקיים עסק דתה"ק הזה לישא אשה אחרת יבא אשה אחרת ויראה חיים כמה.

וזה כשנתיים בשעת מירוס שני שערין לא היו שכיחי שירות סתרתו פס

בלידוף עוד שני רבנים לאיש כיו"ב לישא אחרת ברשיון הממשלה והארכתי אז להביא ראיות דאין לריך ק' רבנים והבאתי דברי האחרונים בטעם שהלכתי ק"ר ומג' ארלות שלא נתחווירו כל לרכס דאי משום שלא יתפקרו פריי הדור אטו לא בני למיגדר מילתא בזה שילכיו להחיר לפני ביד חסוב ומפורסם ואטו חסידו ח"ו דיני ישראל בקר שיהירו גם במקום שאין כדאי להחיר עד דאמור רבין בק' ומג' ארלות דוקא. ואמרת דלעג"ד דברים בנו דכיון דנפיק מוילתא מפי רגמיה לגזור ח' וידיי על זאת דנו רזה כעין ידוי דאפי' על חנאי לריך החרה וכדין הש"ס דנידוהו בחלום דלריך עשרה שוין הלכות להחירו והחמירו להלריך מאה ומשלש ארלות כדי דעכ"פ עשרה מיניירו ליהוו שוני הלכות דהיי דרובם לא שוני הלכות כדבעי מינהו מ"מ עוד בה עשירה דעכ"פ מיעוטא דמיעוטא ודאי שוני הלכות נינהו (וכמו שכתב הב"י באה"ע סי' קכ"ח בד"ה ואם יש בעיר בארות כו' ע"ש בזה שהביא שמי"כ בקונטרס בשם מהרי"ק כו' היכא שאחד מן הבארות (או הנהרות) או המעינות היו רובא רובא ואיך היו מיעוטא דמיעוטא כמו אם עשר הירות שותים מן באר והעשירות מן מעין כו' עכ"ל. וטעם ג' ארלות הוא ג"כ לאהדורי כל מה דאפשר אחר המובהקים שברור ובתלמא היו חזקה דאיתמחו גברי לשוני הלכות וראויים לזה ואם חאמר לאהדורי טפי אין לדבר סוף ואטו בכלי עלמא בעינן לאטרוחי אכן כיון שגם שם קי"ל כהרמב"ם והמחבר ביו"ד סי' של"ד סע"ה דאם לא מלא סגי אפי' בתלמא לא תהא חקנת רגמיה גדולה מזו ובא"א ודאי דלא נענן לגברא.

אלא דהאידנא דתליית כבר רווח עלמא פורתא ולא תקשי לן לאשכוחי מאה בעין שכתבו האחרונים מג' מדינות כגון פולין וגאליציה ומחוז וואלין דיון ולאו דוקא זולתו רבנים מורי הוראה וע"י הדפסת ההיתור בקובץ השע"ת ולאסוף חתימות ע"י השערי תורה ולא הדבר בנקל לפעלו מזהות טוב שלא נחיר בלא זה.

סוף דבר שהחירו של האיש ר' אליעזר בנימין ב"ר שמואל דוד גרינבוים לישא אשה אחרת ברשיון הממשלה יר"ה הוא פשוט עפ"י דתוה"ק אחר שימסור ג"ס אשתו ליד שליח הולכה ואנא עניא במנינא ומנאי ידיי מוחלי ברישא מן הלך רבותי וחבריי יקיימו על ידי. דברי הקטן זעירא דמן חבריא.

שלום יוסף הלוי פייגענבוים חופ"ק לאקאטש.

לכן גם אני הח"מ הנני נטפל בדבר מצוה זו והנני נמנה בין המאה רבנים להתיר את האיש ר' אליעזר בנימין הנ"ל לישא אשה על אשתו אחרי שיקיים כל איפנים הסבוארים ואחרי שישג ע"ז רשיון כפי נימוסי המדינה וחוקי הממשלה י"ה ומצוה על כל ביד דבכל אחר ואחר להודקק להיתור הזה.

וע"ז באעה"ח יום ג' י"ב אדר ב' ה'תרפ"א לפ"ק ווארשא.

אהרן נפתלי בר"צ ז"ל ואוולאדוואר מויצ דפה.

נבקש את הרבנים לשלוח כ"א חתימתם והסכמתם על ההיתור הזה למערכת השערי תורה עפ"י האדרעא:

1. FEIGENBAUM, Warszawa, ul. Muranowska № 4, m. 30.



## ע' דאז' ז' יצחק הכהן פייגענבוים זצ"ל

### חוכן החוברת:

שאלות ותשובות: כג"מ יואל יוסף נ"י (קילק), סג"מ  
 סלי פייגענבוים נ"י (לאקאטש), כג"מ שרגא טייכל ז"ל (נאויס)  
 דוואר, כג"מ מאיר רובין נ"י (ראדוס).  
 הערות וחידושים: כג"מ מרן יצחק כהן פייגענבוים זצ"ל  
 (ווארשא), כג"מ מנחם זעמבע נ"י (סראגא).  
 ביאורים ופירושים: כג"מ יעקב שור (קוטב), כג"מ  
 שלמה אלעמאן נ"י (ווארשא).  
 פלפול חברים: כג"מ שמואל טייטעלבוים נ"י (ראדוס).  
 סג"מ נ"י (ווארשא), כג"מ שלמה אלעמאן נ"י (ווארשא), כג"מ  
 אה"ן כימן נ"י (לנדון), הח"מ הכ" יוסף יאכלאנסקי נ"י (ווארשא)  
 כריא"ס נ"י (ווארשא).  
 ביולי דאנדרא: כג"מ חטן העניך דוד נ"י גרינבלאט  
 (לענטשא), כג"מ דוד קאסליוואטסקי נ"י (קאסערעטין).  
 שאלות ופליאות: כג"מ הח"מ מ' לבי הירש וואלדאווא  
 נ"י (קאטשין), ה"ר יצחק מאיר כ"ץ נ"י (ביסין), ס"ר דוד משה  
 לעדערמאן נ"י (זארגאווא), ה"ר מענדל טירקוס נ"י (ווארשא),  
 הח"מ כ" יוסף גרשון ור' יצחק ארי' נ"י שטערנינגס (לאדו).  
 עולחן החורש (חכמת ישראל): כג"מ מאיר דן נ"י (אסטראווא),  
 כג"מ נ"י (ווארשא), סג"מ סלי פייגענבוים נ"י (לאקאטש),  
 כג"מ לבי ארי' לריא נ"י (וואלדאק), כג"מ מ' יעשי  
 לאטעניק נ"י (ראדוס), כג"מ מנשה גראסבערג נ"י (ראמסטרייט).

544

סדר

ישראל איסר הכהן פייגענבוים

חבר המערכת

כג"מ שלמה אלעמאן נ"י

אנד"ק קיקאל וועט טווארשא.

## מודעה רבה.

למערכת השערי תורה (נמסרה\*) המכירה הראשית מאלה הספרים:

(א) ספר המצות לרבינו סעדיה גאון ויל עם ביאור גדול ורחב סביב לי מאת כבוד הרב הגאון האמתי פאר חכמי ומננו וכו' מו"ח ירוחב פישל פערלא שליט"א מפה קהלתנו.

הספר המצות בעצמו אשר נברא רבה לרבינו סעדיה גאון ויל חתום עליו הוא כמעט כספר חדש בספרותנו הילכו ית. המעטים אשר ידעו אהור לא שמי אליו לב כי היה חזון בלתי נפרץ וגם דבריו נאמרו בקיצור נמרץ בדרך שיר וחרוזים זהו כספר חתום.

והנה אפריון נכמי ליה לכבוד הרב הגאון המבאר שליט"א אשר נתעורר וקנא קנאה גדולה להחמדה הגנוזה הזאת ובבקיאותו הגדולה והרבה גם בכל הראשונים עלה בידו בעזה"י לעטר את ספר המצות לרבינו סעדיה גאון עם ביאורו היקר המבאר את דבריו המהביר יסודותיו ושיטתו הן בעיקר מנין המצות (אשר לו בזה שיטה מיוחדת חדשה לא כהב"ג ולא כהרמב"ם ויל בר פלוגתיה) והן בשיטתו בטעם להלכה על פני מרחבי ים התלמוד בבלי וירושלמי וכו' וגם עם סבוא גדול אשר הציג בראש הספר הכולל עיקר יסוד מנין המצות ושיטה רבינו הגאון והב"ג ושאר גדולי הראשונים ויל ושתי פתיחות גדולות מענינות ונחוצות מאד ובכלל ימצאו הלומדים בספר זה דברים חדשים הרבה מספרי רבותינו הראשונים ויל נדפסים וכת"י בלתי נמצאים ויקרי המציאות אשר הגאון המבאר שליט"א אספם בחפזו ברב יגיעה ועמל והפיץ עליהם אור כאשר עיני הלומדים הראינה מישרים.

הספר נדפס בצירמאט גדול ונמרץ בשלשה חלקים: ח"א כולל המבוא ומאתים העשין המוטלות על היחידים מחזיק תי"ד דפים. ח"ב כולל מאתיים שבעים ושבעה לאוין המוטלים על היחידים מחזיק שני"ה דפים. ח"ג כולל שבעים ואחד מצות עונשין שבמיתת המוטלות על הב"ד וס"ה מצות מבוטות. פרשיות המוטלות על הצבור בס"ה קל"ז מצות (ונגמר בזה מנין כל התרי"ג מצות) ושתי פתיחות אחת למנין העונשין והענין למנין הפרשיות מחזיק דס"ב דפים.

(ב) הירושני הרמ"ה פירוש וביאור גדול ורחב על סכת סנהדרין מאת רבינו מאיר ב"ר טודרוס הלוי אבולעפיא ויל מטולטולא (חבירו של הרמב"ם ויל). הספר היקר הזה נדפס בפעם ראשונה בשאלוניקי בשנת הקנ"ח ונדפס שנית — בהתעוררות מרן ארמור מוהר"א וצ"ל מסאכאטשאב ע"י המו"ל שערי תורה — ברוב פאר והדר וחנהת מדויקת ומראה מקומות מתנ"ך וש"ס.

(\*) מערכת השע"ת מקבלת בסוכנות כל מיני ספרים למכרם ולהפילם במדינה ובח"ל בתנאים לזיוס לבעליהם. המערכת.



## == אל הקוראים ==

כשאנו מתכוננים ומשימים לב למצב התורה בימינו אלה, נראה היטב עד כמה נחוץ עתה תוצאת השערי תורה ואת התועלת המרובה אשר יביאו לנו מוסדים נעלים כאלה לתורה ולכל לומדיה והוגיה. וזו מאתנו — שהתורה נר לרגלנו — לא ידע את חובתו הקדושה, ואיננו נכון לבוא לעזרה למוסד הנושא עליו דגל התורה, וזי לא ירגיש גודל המצוה הזאת בתור מצוה שהוסן גרמא.

השערי תורה בתוכנו ומטרתו — עפ"י הדרך אשר סלל לנו מוסדו אאמו"ר הרב הגאון זצ"ל — הוא אכסניא של תורה ובית ועד לחכמים. בו יתאחדו ויתאגדו גדולי התורה — החרוקים במקום וקרוכים ברוח — וישאו ויהנו בחבורה בבירור השאלות העומדות על הפרק ובהבנת דברי הו"ל הצריכים פתרון וביאור. השערי תורה מפין ומשביע לרבים כל אשר יתחדש מדי יום ביומו בבית מדרשם של כל לומדי תורה והוגיה.

השערי תורה הוא בית אוצר ומקום מפלט בעד נציונות כתי"י מאת רבני ונאוני קשיש אי ז"ל הנמצאים עושים ומפזרים.

בהשערי תורה נוסד כבוד מיוחד בעד מאמרי חכמה וידועות שונות המרימים בתוכם ורוחם את כבוד התורה גם את קרן וכבוד חכמיה ולומדיה.

אך לדאכון לבבנו. בזמננו אלה כשמצב התורה ירד פלאים — מפני רוחות שונות המנשכות עלינו כגלי הים — רופף גם מצב השערי תורה האהוב והחביב לנו מאד ומאד קשה לנו להו"ל בכמותו ואיכותו הראוי וגם סבבה נשקפה ח"ו למוסד השערי תורה וקיומו אם לא יבואו לנו לעזרה המתנדבים אשר התורה יקרה להם. אי לזאת נתעוררנו ומצאנו לנחוץ ליסד בעזרה"י קפה מיוחדת לתמיכת השערי תורה בשם קרן השערי תורה.

והננו פונים בזה בקול קורא לפניכם קיראים נכבדים לקחת חבל בהמצוה גדולה הזאת ולנרץ איש איש כערכו איזה סכום לקופת התמיכה הזאת.

זכור על משמרתנו נעמדה בעזרה"י להוציא לאור את השערי תורה — מדי חדש בהרשו — להגדיל תורה ולהאדירה.

המו"ל ישראל איסר בהגאון מרן יצחק הכהן פייגענבוים זצ"ל.

האדרעסא להמערכת:

I. FEIGENBAUM, WARSZAWA, Muranowska № 4, m. 30.

# רשימה א'

מספרים ישנים שנמצא ת"י המערכת למכירה.

אבודרהם, אבני מלואים, אבני נזר, אבני קודש, אבן ספיר, אגרת רש"ג (הימן), אדרת אליהו, אילם, אלשיך, ארונו של יוסף, ארץ צבי ותאמי צי"ב" (אהע"ו), אשכול — באר הגולה, באר מים חיים, בית אתרן (מקארלין), בית אלקים (מב"ט), בית מאיר (א"ח יו"ד), בעל העיטור, בעלי הנפש, ברוך טעם. — גדולי תרומה, גבורת ישראל, גלגלים. גרש ירחים. — דרך חיים, דרשות מהר"ם, דקדוקי ספרים. — הפלאה, הארוך, הפלאת נדרים, הלכות גדולות, הערוך, הכתב והקבלה, החינוך, הבריתות: — ויקהל משה. — זוהר הרקיע (השב"ץ), זוהר הרקיע (האר"י ו"ל). — חתם סופר, חובת הלבבות, ח"י הר"ה, הומשים פנים יפות, חק לישראל, ח"י הרי"ם. — מנצח, מורי אבן, מורי ברקת. — יד יוסף (דרוש), ירושלמי, ים התלמוד. — כתנות אור, כרתי ופלתי. — לקוטי תורה. — מאורי (שבת), מלא רצון, מדרש בתוכה, מנחת אהרן, מעשה ה', מתא דירושלים, מלוא הרועים, מנחה אפרים, מדרש תלפיות, מנחת כהן, מהר"ם שיף. מורה נבוכים, מורה, מניח משרים, מנחם שער (הרח"ו), מרבה עצה. — נחלת שבעה, נודע ביהודה, נטע שגשוגים. נשמת חיים, נחלת יעקב (על תורה), נחלת יעקב (על פירש"י). — נפ"י דבי רב (על הספרי), סדרי מהרות (אחלות), ספר המצות (להרמב"ם). — עין יעקב (דפוסים שונים), עשרה מאמרות (רמ"ע מפאנו), עיקרי הד"ט, עולת שלמה (כ"ח על כל סדר קדשים), עלים לתרופה (ר"ג מברעסלאב). — פרדס (לרש"י), פי' רבינו בחיי, פני יהושע, פרי סנדים, פתח הבית (ר"א גלויגא), פתח האהל (הרב מפאלטוסק). — צרור המור, צנצנת מנחם, צנצנת המן, צאן קדשים. — קונקורדנציא. — ראש יוסף (הולין), רבינו ירוחם, רמב"ם, רשב"א, ריטב"א, רמב"ן, רדב"ן, ר"ן, ר"י מינאש. — שולחן ערוך, שדה חמד, שאנת אריה, שפע מל, שליה, שאלות, שיטה מקובצת, שו"ת רע"א, שו"ת מהר"ם לובלין, שו"ת הרי"ם. — תרומת הדשן, תורת האדם (הרמב"ן), תורת חיים, תולדות הפוסקים, תבואות הארץ, תואר פני שלמה (ר"ז פיונר), תהלים ארץ החיים. —

המערכת מטפלת במכירת כל מיני ספרים אף שאינם נמלכים ח"י לפי שעה הכל במחירים נוחים. על כל שאלה (בקבלת מרקאות לתשובה) נודים את המחירים והפרטים הנדרשים. הספרים לא יכולו רק אחרי קבלת הכספים למכרע בלופן בטוח ע"י מחלת הכי דואר ומחין למדינה ע"י מחלת הכאנק.

: new I. FEIGENBAUM, Warszawa, Muranowska № 4, m. 30.

מהרב הגאון החסיד הספורסם מו"ה שרגא פיבל בהר"ב וצ"ל  
אבר"ק ווישקאווי ונאווידוואר (נפטר ביום א' דר"ח אייר ה'תרס"ג).

נעתק מחיבורו הגדול "אשרי שר" אשר הניח אחריו בכתובים  
והניח לידיו ע"י בתו הרבנית הצדיקת אשה י"א מ' נישל החי'  
אשת הרב הגאון מו"ה שמואל יהודה ליב וויינגאט שליט"א  
אבר"ק קוואהל.

שאלה ע"ד הגט שבא אלי מאמעריקא שלא הי' מבורר בהרשאה שם המקום  
של שליח להולכה והגאון הקדוש מטעמכעגאווע רלה לפסול הגט וזה שכתבתי אליו:  
בדבר השש שמא לא אמר הבצל בפני הצ"ד רק כפי הלשון הנכתב  
בהרשאה שפ"פ וליך הגט ולא בירר מאיזה עיר הוא ואין נומס צמינו השליחות  
אלי מבין למה נחוש לזה מאי שבא מהא דאיתא בטהדריין (ל) הוי אודייחא דהוי  
כהוב ב' דוכרן פתגמא וכל לישא דבי דינא ולא הוי כהוב צ' במוחב חלחא וכו'  
אמרי' משמי' דרבא כל כה"ג חיישין לב"ד טועין וכ"פ הרמב"ם והנוחב צח"מ סי"א  
סעי"ב ולכאורה הטעם דהבא חיישי' לב"ד טועין אף דכלל הש"ס פסקין לב"ד  
טועין לא חיישי' רק מוכרחים לומר הטעם מושם דאמו רואים שטעו שלא בהכל  
שלא כתבו במוחב הלחא הוינא וחד ליחויי א"כ לכאורה הי"ד צנ"ד צביל שטעו  
שלא בהכל ולא כתבו במכתב המיוחד לאדמו"ר הקדוש שבירר השליחות יש לומר  
שטעו בזה אמנם הש"ך בחי"מ סי"א סק"ל פירש שם דוקא בכה"ג כיון דלא חתימי אלא  
שנים חיישי' שטעו אבל היבא דאיתא ודאי צ"ד קי"ל לב"ד טועין לא חיישי' ולכאור'  
נראה שהש"ך הוליא זה מהא דמסקין צב"ב (קלח): בשכי"מ שאמר מנה יש לי אלא  
פלוני דהעדים כותבים אע"פ שאין מזכירים כחכמים אליבא דרי"ג ופסק הלכה דאין  
חוששים לב"ד טועין הא אדרבה הנמרא פריך שם מהא דרבא דאין חוללים ואין  
מומאנים ומסיק דהתם חיישי' מושם דבי דינא צהר צ"ד לא דייקי א"כ הרי אנו  
דואים שאפי' צ"ד של שלשה טועים ולא ידעו שחוללים אע"פ שאין מזכירים א"כ  
צ"ד נמי כשי' הוכחה בהמכתב שטעו שלא כהוגן אפי' צב"ד של שלשה י"ל שטעו  
אמנם לפי דברי הש"ך ה"ל דצב"ד של ג' לא חיישי' ויותר מבורר בדבריו דגם  
צב"ד של שנים א"ס יש ביניהם מומחה אחד לא חיישי' שטעו וכל הנומונים על  
סידור גיטין וקדושין צודאי בחוקת מומחים הם בפרט הרב דמיארק והצ"ד שטעו  
אשר מעולם הזה אנשי שם לסדר גיטין בכל מדינות פולין ורוסיה איך נחוש שטעו  
שלא כדון ואין לומר מושם הנמרא דא"א חיישין חש כל דהוא דא"כ קשה מאי  
פריך הגמרא שם צב"ב מהא דרבא דאין כוהנים מילויין לימא מושם חומרא דא"א  
חוששים אע"גל דפשיטא לי' להש"ס דאדרבה מושם הקנת עגומות הקילו כדאיתא  
בסוגיא דפני נכתב דמשום עגומא הקילו דלא לצעי הרי' .  
והנה לכאורה הי' נראה שהש"ך הוליא כן דצב"ד של ג' לא חיישין לטועין  
מהא דאיתא בחי"מ סי"א סעי' יב"ל דלהרי"ף והרמב"ם אין מקיימים את השער

אלא משטר שנקרא עליו ערעור ולהרא"ם מקיימים אף משטר שלא נקרא עליו ערעור משום דלכ"ד טועין לא חיישי' ופירש שם הש"ך סק"כ דגם הרי"ף והרמב"ם מודים דמקיימים משטר שלא נקרא עליו ערעור כשמכירים בקיום רק היכא שאין מכירים הקיום ס"ל דבעי' שנדע שקרא עליו ערעור עיי"ש מזה מוכח דכ"ד של ג' לא חיישי' לטועין אבל לפי מה שאמרתי לעיל ולכך חיישי' התם משום דעשו שלא כהוגן שלא כחצו במוחב חלחא וכו' וחד ליהוי יס לומר אפי' כ"ד של ג' היכא דעשו שלא כהוגן חיישי' נמי לב"ד טועין והא דמקיימים השטר משטר מקיים אף דלא נקרא עליו ערעור היינו משום דאין אנו רואים שום ריעותא בהשטר מקיים ולמה נחוש לב"ד טועין ולריכים לחקור מאין הוליא הש"ך דינו דכ"ד של ג' לא חיישי' לטועין אע"פ שיש ריעותא .

לבן נ"ל דהש"ך הוליא כן מהא דכתב הרמב"ם פ"ו מה' עדות ה"ד ומובא בח"מ סי'מו סעי' וז"ל כ"ד שכתבו במוחב חלחא הוינא ונחקיים שטר זה בפנינו הרי זה מקיים אע"פ שלא פרשו באיזה דרך מחמשה דרכים נחקיים שאין חוששים לב"ד שחא יטעו וכבר נהגו כל בני דין שיכתבו הדרך שנתקיים הרי אנו רואים אע"פ שהמנהג הוא לכתוב הדרך שנתקיים והם עשו שלא כהוגן מה שלא כתבו הדרך אע"פ כ הוא מקיים ולא חיישי' שחא טעו באחד מן הדרכים שהרי משמע התם דאף אחרי שנקבע המנהג לא נשתנה הדין מזה מוכח כדברי הש"ך הנ"ל דכ"ד של שלשה אע"פ שעשו שלא כהוגן לא חיישי' שחא טעו באחד מן הדינים ואמרי' שבודאי עשו כדן ע"כ אינו מבין למה נחוש בזה שנעשה מינוי השליחות שלא כדן .

וגוף הדין שלריך לברר השליחות ודברים שבלב אינם דברים לכאורה מלאה דמות ראי' לזה ממשנה גיטין (ס"ז) מו' שה"י מושלך לבור ואמר כל השומע קולי יכתוב גט לאשה הרי אלו יכתבו ויתנו ופירש"י ופירש שמו ושם עירו וכן הובא בשו"ע אהע"ז סי'קמא דפירש שמו ושם עירו ושם אשתו ושם עירה ולכאורה מה בעי רש"י בזה הלא עפ"י הכרא נראה אף אם לא פירש שמו ושם אשתו שם עירו ושם עירה רק שהיו עומדים שם אנשים שהכירו בכ"ז והשליח בעצמו ידע שמו כך נראה דכשר אע"פ שאמר סתם כתבו גט לאשתי אע"פ כלי' הטעם דאם אמר סתם אף דהכוונה היה לכתוב שמו ושם אשתו מ"מ דברים שבלב אינם דברים ולא נעשה שליח על כל פרטי הדברים לכך לריכין לברר השליחות ומבואר בשו"ע אהע"ז דכל פרטי הדברים שבין המשלח והשליח כן הוא בין שליח ראשון לשני א"כ לפ"ז כנ"ד אם לא בירר השליחות למי הוא ממנה אף שאנו יודעים שהכוונה היתה לאותו שליח פכ"פ שבויסקאווע אמרי' דברים שבלב אינם דברים אמנם גוף הסברא על דברים שבלב יש לעיין בה אם שייכת כאן לפי מ"ש התומים סימן פ"ח דלהכי מוטייל טענת משמה או שלא להשביע אף דהוא דברים שבלב וכו' דליא דאינם דברים רק היכא שהנחשבה סותרת את הדבור אף דידעינן שה"י הדבר הזה במחשבתו מינו כיון שלא הוליא דבורו אינם דברים אבל בטענת משמה ושלא להשביע אמרי' דהמחשבה והכוונה נכללה בדבורו עיי"ש א"כ ה"ה הכא כשאמר כל

שומע קולי יכתוב גט לאשתי בודאי היתה כוונתו שיכתוב שמו ושם עירה ולמה  
דרך לפרש.

לכך נראה כוונת רש"י בזה עפ"י שהקשו החס"י בד"ה כל השומע קולי  
מגדלים (לו) גבי המודר הנאה מחבירו דתורם לו מרומתו לדעתו דמוקמי' בלומר  
בל הרולה לתורם יבוא ויתורם אלמא דכסה"ג לא חשיב שלוחו ותרילו בהירוח א'  
דרווקא גבי מודר הנאה לא חשיב שליחות שיחשב בכך כמהנה ל' כיון שלא ליוס  
לו לעלמו עיי"ש ומי' זה נסתר מהא דכתובות (עו) דאמר עד שלשים יום יעמיד  
פרנס ואמר ר"ה בלומר כל הון אינו מפסיד ופריך הגמרא וכי אמר הכי לא  
שליחותי קטביר והתקן מי שה' מושלך בו' ולהירוח החס"י מאי פריך אף דהוה  
שליחות עכ"ל לא חשיב בכך כמהנה ל' וכן הקשה בב"ש אהע"ז סי' קמא ועלול  
בתי' ב' שבחוס' דהבא לא קאמר כל הרולה לכתוב אלא כל השומע דיתד יחדו  
למי ששומע קולו אמנם גם כתי' זה לכאורה יש לחנוה טובא דמה בין זה לזה  
אלמה חשיב כל השומע מימי שליחות יתד מכל הרולה למשל אם עמדו עשרה  
אנשים ששמעו קולו ולא יחד למי הוא משלח דמי ממש לכל הרולה לכתוב וגראה  
להסביר דבר זה עפ"י שחקר בחשו' גוי"ב קמא אהע"ז סי' לא אם יכולה אשה  
לברור שליח לקבלה שלא תיחדנו בשם רק שאומרת את מי שיברור פלוני שיה'  
שלוחו אותו אני מונה ורלה לדון שם דמהני דהרי ברירה דוקא במי שיברור פלוני  
ודמי לכל השומע קולי וכחב אע"פ שיש לדחות דשם חיקף שומע השומע ונגמר  
המינוי אבל כאן אין השליחות נגמר אלא בשם שיברור פלוני אי"ב יש חשש למיד  
אין ברירה והאריך שם לומר כיון דמהני השליחות אי"ל להיות מבורר למפרע אין  
עיינו לברירה אבל חזר בעלמו ונחמק בסבא זו וכבר נסחפק בזה הרש"א ז"ל  
זהבא בב"ש סי' קמא עיי"ש עכ"פ בזה יש לומר החי'וק בין כל הרולה לבין כל  
השומע קולי דבשלמא כל הרולה לכתוב גט בשעה ראשונה כשאומר בן אין מבורר  
מי הוא הרולה דאין אדם יודע מה שכלב חבירו רק אח"כ כשהולך אחד מהם  
יכותב הגט הוברר הדבר למפרע שזה רזה בשעה ראשונה לכתוב הגט ואין פסקי'  
דבראורייתא אין ברירה לכך לא הוי שליחות אבל כשאומר כל השומע קולי נחברר  
בשעה ראשונה מי שמוע ומי לא שמוע וכל מי ששמע כולם נעשו שלוחים ודומה  
לאמר לעשרה כתבו גט לאשתי דאחד כותב ושנים יחתמו אע"פ שלא יחד בפירוש  
למי מזה לכתוב משום דכולם נעשו שלוחים כמו בן הבא שאמר כל השומע חיקף  
בשעה ראשונה נחברר מי שמוע דאלו רואים מי שמוע ומי לא וכיון שנתברר מי  
ששמעו אע"פ ששמעו עשרה אנשים אמרי' שכולם נעשו שלוחים ול"ש לברירה בן  
ג"ל בכוונת החס"י לפ"ו שפיר מוכיחים רש"י ז"ל והפוסקים דע"כ מיידי שאמר  
גט עירו ושם עירה שמו ושם אשתו דאל"כ אלא שאמר מהם כתבו גט ושמעו  
הרבה בב"א אינו מבורר בשעת מינוי השליחות מי הוא השליח רק אח"כ כשכותב  
הגט נחברר שהוא ידע שם הבטל והאשה אבל בשעת מינוי השליחות לא נודע  
זלא נחברר מי יודע שמו ושם אשתו ולא הוי שליח משום דבראורייתא אי"ב בן י"ל  
בע"ה בכוונת רש"י ז"ל.

מבילא בג"ד שאמר פזיפ יהי שליח אי"ב עשה שליח לכל מי ששמו ק

ולא סייך לדיני ברירה ומה איכפת לן שלא בירר השליחות ונפרט להי' אי של תוס' כל הרולה נמי הוה שליחות בודאי זה שאמר סהם פב"פ ולא בירר סם העיר לא גרע ממי שאמר כל הרולה ומה שהקשה בב"ש על הי' זה מסוגיא דכתובות דכל הון אינו מופסיד כנ"ל כבר תירץ בבית מואיר דהתוס' לא כתבו דלא חשיב הנאה אלא סיכא דאיסור הנאה הוא מן המשלח להשליח להכי לא חשיב הנאה כיון דלא לזה לו ביחוד אבל בכתובות דאשר את אשתו מליהנות או בודאי כיון שצריך לשלם על אמירה זו הרי היא נהנית בשליחותו דהא שליח הוא בכה"ג כמיש התוס' בגיטין ודאי דחשיב הנאה ולק"מ קושיות הב"ש ואם כן כל הרולה נמי הוה שליחות אע"פ שאינו מיחד ואינו מברר כלום.

אלא דיש לדון בזה ולומר שהלשון פב"פ בלי בירור מליה עיר גרע מכל הרולה דכל הרולה כולל סכל אבל כשאמר פב"פ ולא אמר ליזהו אפשר דלא היה כוונתו לזה שהוא בטעמא דאורייתא או בויסקאווע אבל אם כן קשה בסוגיא דהמירר הנ"ל למה מוקי לה רב הוגא דאמר כל הון אינו מופסיד ויקשה עליו ממחנ"י דה"י מושלך בבור הו"ל לאוקמי דאמר פב"ב בלי בירור ולא הוי שליחות ולענין חסלומין ה"י חייב לשלם דכממון בני בגילוי דעת שיתן פלוני עבדו חף על פי שאינו שלוחו תחייב לשלם לו כמבואר בחי"מ סי'קכט בפורע חובו של חבירו ולי"ע.

### סימן ב.

ע"ד השאלה (בשע"ת ח"א סי' א') בשן חותב של זהב מהמת אם מותר בהנאה ובית העלה להחיר דלהרמב"ם דשער המת מותר ה"ה כל נוי המת ועוד דעל פי המבואר בשבת (סה.) דבשן של זהב מייגטל אפ"ל דאינו ננוי המת כלל וסיים שבאשר מיראי הוראה הוא ולדעת הב"ח והלח"מ נוגע לאיסור חורה הנהו בשאלתו להבאים בשע"ת להודיע חו"ד בזה להלכה.

ורגה נכון הדבר שמדברי הלח"מ מוכרח להדיא דס"ל דהוי מה"ת מדהנית בקנייניא על הטור יו"ד שלא אסר אלא כשמחזיר לגוף בשעת מיתה וכ"כ הב"י והרי סלקא בתיקו בחלי בסיכתא ובדאורי' לחומרא ולעג"ד הדין עמו דמוכח בש"ס בערבין סם להדיא הכי דאם לא קן מאי פליך חורב דמוקי למחנ"י בפאה נכרית וטעמא דאמרה תנו הא לא"ה אסור והא מבע"ל לריב"ח ולא מבעי דקבא מדרבנן מיהא אסרו נויי המת והתם מבע"ל לריב"ח אי נה"ת נמי כגופה להחילה משרפה של עהגד"ח אע"כ דק"ל להש"ס דלא אסרו כאן מדרבנן אלא מה"ת דנוי כגופו ודו"ק.

ולסמוך ע"ד הרמב"ם אע"ג דלאו יחידא הוא דאיכא לפרש"י הלכה כרנב"י וכדרייתא דכוותי' ולא כדדחיק רב לאוקמי בפ"י וכמיש ביהו"ע בערבין סם וגם הדין בס"י שמיט אות ב' תמה על הב"י שבי' על הסמ"ג מנ"ל דנהי דלהמיש דלא כרש"י שער המת אסור אבל לרש"י מותר וכונתו כמיש דאית לן לפסוק כרנב"י נר רב דקשיא אמילת' דדומיא דבהמה קתני וכ"ה גס דעת החו"ב ז"ק (י.) ויש לנו שלשה וארבעה עמודי עולם דש"י ורמב"ם ותוס' וסמ"ג לסמוך

עליהם בכ"ז מאן ספין ומאן רקיע לעשות מעשה נגד רמב"ן ורשב"א ועור וש"ע  
 שלא הציאו כלל דעת המקילים והרשב"א בחש"י סי' שיל הרחיק דבר זה ודימא  
 דרנב"י פליג אהך דמי המא אסור המבואר בצרי"סא ומפרש דהיק רנב"י זו  
 מיתתה אוסרתה כלומר וע"כ השער הנגזר ממנה בחייה קודם מיתה ואחר גמר  
 דינה מותר משא"כ בבהמה שנאסרת בגמ"ד ע"כ שטרה אסור אפילו נגזר קודם  
 שנהרגה ולא פליגי הבריייות ולא רב ורנב"י אהדדי אלא באוקימתא דמתני' דמר  
 מוקי לה בפ"ג ומר בשער ממש הנגזר לאחר גמ"ד וקודם שנהרגה ובדאי שזוהי  
 שיטה מחוורת דלא מפשא פלוגתא ואין לנו כח להקל נגד זה כלל ואפי' אי הוי  
 רק מדרבנן לית לן לזלזל צדדבן במקום שפסקו הפוסקים להלכה לחומרא ובפרט  
 שיש סמך גדול מהש"ס שהוא מה"מ כמ"ש.

וב"ש כ"ח דל"ה נוי כלל לעג"ד לא ניתן ליאמר כלל אחד דרבו הפירושים  
 בשבת שם ע"י צפי הר"מ וברמב"ם בהלכותיו ובר"ן ורש"י גופי' לא פי' כרבותיו  
 ולכל הפי' בר מרביתו חיישין רק כיון שניכר אחיא לאחויי ולא דחייכי עלה  
 אך אפי' לפי רבותיו של רש"י שכן נקיט הטור והשו"ע עפ"י הרא"ש מ"מ הרי  
 אנו רואים שזה שכל אשר תשיג ידו עשה יעשה לו שלזהב דוקא ואינו עבד אינש  
 דמבזי נפשי' וכבר תפסו על פי' רבותיו של רש"י מדעשה ר"מ ליפוחה שן של  
 זהב (נדרים סו:) וע' ח"א מהרש"א ז"ל שם והנהות מהרי"ע"ן ובפרט האידנא  
 דכ"ע רגילי בשן של זהב והוא המובחר והמתקיים ולא זהו שהגשים קלות הדעת  
 המתקלסות זו צו אחו"כ מוכר עלה גורם שלא יהי' נחשב לנוי הגוף מזה שממלא  
 מקום השן החסר ומועיל לפעולת טחינת המאכל ונעשה כאחד משאר שינוי על כן  
 מכל האמור אינו רואה מקום להקל בזה.

ובזה שיש לעיין בזה הוא אם לריך להוציאו מפיו ולשורפו ולא לקוברו עמו  
 וכמו שמכירים עטרת העליהם שיש בהם חוטים מזהבים שאיננו רק מזהב שחכים  
 על שיווי העטרה אלא מזהב המבואר בשו"ת שב יעקב והובא בח"ג פי' וישלח אות  
 ה' ופי' אחרי אות כ' שלא יהי' קטגור יעו"ש ובגשים אין קפידא שהן לא הסכימו  
 במעשה העגל ע"ש במעשה דריבא שנקברה עם נומי זהב וז"ע למעשה.

ובזה שחנה כ"ח אם הרמב"ם מפרש כרש"י לא הול"ל מפני שאינו גופו  
 אלא משום שמיחהו אוסרתו ושער לאו בר מיתה הוא וגם מ"ש רש"י שאינו עשוי  
 להשתנות קשה מב"ב (קנ"ד) וכבר הניח ז"ל בל"ע בהנהגת יד שאלו לק"מ דבשעת  
 מיתה אין השער משתנה כלום ואיננו מהפעל כלל מחנות המיתה דגם בחיים לאו  
 בר הרגשה הוא כלל ומעולה לא הרגיש אדם כאב בשעריו כמו שמרגיש אפילו  
 בשינוי ובפריני הדבוקים לבשר במקום דביקות. ומש"ה איננו נאסרים במותו רק  
 בבהמה שנאסרת מחיים בגמ"ד כאשר כל המחובר לה דלאו בחיות ומיתה חלוי  
 האכור והוא הוא מ"ש הרמב"ם שאינו גופו כלומר רק מותר ליחות הגוף שגדחת  
 מהגוף וגדל ונמח עליו ולאשר איננו אשר מאברי הגוף ואין לו חיבור טלבי  
 ועו"ק"י אל הגוף לאו בר הרגשה הוא כלל.

ובזה שהמליא כ"ח דהע"ס הוא משום דעימר ליגזו מכיון ששוב אינו משבית  
 אחרי מותו אחר בקשת מוח"ת שכתבא הוא דשם בטהדרין בשער העומד ליגזו

סינו שכבר גדל יותר מהרגילות וכפירש"י שם ולא כל שער עומד ליגזו והכל כחם  
אמרו שער מוהר ואנו רגילות הוא לגזו שער המחס וא"ל לגמס כי הדברים  
פשוט כן שביארנו והל"מ.

וק' שלום יוסף הלוי פייגענבוים חופ"ק לאקאטש.

## סימן ג.

שאלה. נסדר ג"פ לאיש אחד וכחב שם האשה פריידל בשני יוד"ן  
ובהמת האשה נקראת כפי כל פראדל בפחת אל"ף וגם שם העריסה שלה היא  
פראדל בפחת אל"ף ולחשוב אינה יודעת כלל.  
תשובה. לדעתי הגט הזה פסול גם בדיעבד דהוא שינוי השם גמור ונהי  
בספר ב"ש ובט"ז מוזכר רק שם פריידל בשני יוד"ן אבל כבר כתב הרמ"א ז"ל  
בסו"ס קב"ט שלא להשיג בשמות הכתובים בסדרי גיטין אם מבטא המדנים  
באותו השם באופן אחר והחמ"ס ז"ל תשובה ל"ד כתב בזה"ל ואותם המדנים  
גיטין עפ"י סדר הגיטין הנדפס לפניהם כמו שמסדרים סדר הגדה בליל פסח מרבית  
ממזרים בישראל כו' ע"ש והר"פ דהוא שם אחר לגמרי וכ"כ בספר אהלי שם בסדר  
שמות נשים אות פי' חו"ק ד' וז"ל ואם קירין בפחת פשוט כראה לי שלרבים  
לכתוב באל"ף אחר הרי"ש כו' ועיין בספר חדושי אנשי שם סי' קסב עכ"ל ע"ש  
וכ"כ בספר אבני זכרון אות פי' חו"ק ג' במעגלי תשובה שם ובספר חבלי נגימיוס  
סוף ח"ט ע"ש ובספר דברי אברהם בקונטרס השמות אות ע"ז ובביאורים שם  
מביא מה שכתב בספר חדושי אנשי שם בסיומן קפ"ב בעידן גמ' מק' בארשטוב  
דכתבו פריידל בב' יוד"ן דהגט פסול דהוי שינוי השם גמור והבעל אסור לו לישא  
אשה כאילו לא גרשה כלל ע"ש וכ"כ בסו"י קפ"ו שבין פריידל לפראדל הוי שינוי  
במבטא וז"ל שם היות כי באתי בימים ת"ל והייתי בכמה מקומות ולא ראיתי ולא  
שמעתי שמהא אשה נקראת פריידל שיהא היוד"ן נרגש במבטא וכולן נקראות בפחת  
ולכך יפה כהנתי (שגריך לכתוב דוקא פראדל באל"ף) כידוע דהעיקר שיהא נכתב  
בגט כפי מה שנקרא אלל העולם עכ"ל וע"ש שהגריך לפסול כיוצא בזה אפי' בדיעבד  
ואפילו אם חוהמת בשני יוד"ן אין משגיחים על החתימה לפי שהוא בטעות ע"ש  
ועיין בספר ב"מ ח"מ מ"ח שאלה ק"ו ח"ג בעיני שם בראנא שגריך לכתוב באל"ף ולא  
בשני יוד"ן ע"ש [והנה ח"מ גדול מפה אמר לי שיש להכשיר הגט הזה בדיעבד  
משום דדעת בעל ל"ל דא"ל להזכיר מהית שם האשה בגט ורש"י ז"ל בחומש פי' לו  
סי' ז' פסוק ה' מביא דברי הגמ' ונחמ"ד דאשם הוא אינו בא ללמד על האשם  
סיהא פסול שלא לשמו לפי שאשם לא נאמר בו אשם הוא אלא לאחר הקטרת  
אימורין והוא ענינו שלא הוקטרו אימוריו כשר עכ"ל ע"ש הרי דאם המעשה אינו  
מעכב גם שינוי אינו מעכב ועיין בספר נפש חיה שדעתו שגריך לכתוב פריידל  
בשני יוד"ן ע"ש] והנתי הדבר לפני הגאון מן יללך שליט"א.

באיר רובין פו"צ בפה ראדום.



## סימן ד.

[בענין הנ"ל.]

ע"ד השאלה הנ"ל הדבר פשוט דלריבה גט אחר דפת"ח חריף הוא רק בשמרנישין יוד"ן במבטא ובזמננו בקריאת שם פראדל אין נרגש יוד"ן כלל וכל שיש שינוי במבטא הגט פסול אבל עכ"ז אם איז אחר הייתי מחייב הרבה להכשירו במקום ענון יטן שהרבה נשים [כמעט כולן] שנקראות פראדל הוהמות עלנון בשני יוד"ן וגם כשקורין את הגט הנכתב בשני יוד"ן קורין בפת"ח [וע' השו"ב] למח' לרק מלובאוויטש סי' רי"ט. דכל שכתב בהגט כמו שכתבים בכל שטרות ואגרות י"ט להכשיר במקום ענון וגם בזה"ל בנרשון גרשם דאי לאו שהם שני שמות בחורה ה"י כשר בדועבר אם כתב גרשון על מ' ששמו גרשם וזה י"ט להאריך הרבה ובג"ד גרש טפי כיון שהטולס כותבים שני יוד"ן לזייר"י בשטרות ואגרות אי"כ יקראו גט פרייזל בלייר"י והיא נקראת בפתח ויש שינוי במבטא ומי ששמה לפרה וכתבו לפורה בוי"ו כתבו כולם דהגט פסול והא דגרשון גרשם אי לאו ששני שמות הם בחורה היינו מכשירים בשעה הדחק היינו מטעם שאין השינוי במבטא כל כך והי' בפרייזל אין הרגשת היוד"ן נרגש כל כך כשקורין אותה בפת"ח] וכן כותבים גם עכשיו שם אייזיק ושם פייוויש בשני יוד"ן אף הנקראים בפת"ח אך הגאון בית שלמה סי' ק"מ מחלק בין שם אי"כ לשם אשה מנילא בג"ד שאינה יודעת לחתום שמה כלל הדבר פשוט שהי' לדרך לכתוב באל"ף.

ורש"ב מבטל לזה לדרך דשמה גט אינו מעבד מה"ח מה ענין חסר לשינוי דבשינוי לכ"ע בטל מה"ח ודינו של הלל"ד מובחר גם בחורת גיטין סי' קכ"ט סק"ט אבל מסיק שם דגם שמה מעבד מדאורייתא אך בזהו דבעינן דרך ספירת דברים וכל שלא הוי שמו ושמה לאו ספירת דברים הוא לע"ק אי"כ איך מוטיל באומר את שפחה וולדך בן חורין (בגיטין כ"ג ע"ב) הרי שחורר דמי לגט לדרך ספירת דברים ושמו ושמה והרי השיב אין לו שם עדיין ועי"כ דמה שכתב שם בשפחה ולזה יהי' ב"ח חשיב ספירת דברים לגבי הולד.

יואב יהושע חו"ס קינצק.

הערות וחידושים.

## סימן ה.

סהנאון מ' יצחק הכהן פייגענבוים (צ"ל).

(א) סיבה דף מ"ב על קוביית הגמרא דשם [הא מדאגב' נפיק ב'] מהמח

(\*) נעתק משלהי מכתבו שכתב בשנת תרבי"ט. להגאון מ' אברהם שמואל

הגאון רע"א ז"ל מ"מ הא בשעת עקירה ה"י טועה בדבר מזה והו' כהנחה בלא טקירה ונ"ל ליישב בפשיטות דהנה אם בשעת עשיית איזהו מזה עשה מעשה אחרת של חיוב חטאת שאינה שייכת כלל להמזה ודאי חייב עליה חטאת והנה במלאת הולאה הגבהה לחוד ליכא איסור כלל דהא מותר להגביה ברה"י רק ההחלת מלאכה הוא מה שהגביה ע"מ להוליא ומחשבת הולאה אינה שייכת כלל להמזה דהא מדאגב"י נפיק ב"י וע"כ הקשו בגמרא שפיר .

(ב) יומא דף י"א גמרא ח"ק לחטן ירבו ימיכם כו' הנהו בעי חיי והנהו לא בעי חיי הקשה הגאון הנ"ל הא זה הטעם לא שייך לחיוב שותפין כיון דהשעור הוא משום בית ונ"ל בפשיטות דחיוב השותפין נלמד מדכתיב ימיכם לשון רבים וכן משמע בחולין דף קל"ה ע"כ דעל חיוב בית של שותפין לא חסיק הטעם דהנהו בעי חיי כו' .

(ג) ישבת דף ו' בתוס' ד"ה יתר על כן שכתבו היינו מדרבנן אבל מדאורייתא כו' הקשה הגאון הנ"ל הא ע"כ התיקון של לחי וקורה הוא לענין דרבנן דהא מדאורייתא אין לריך תיקון דהא סבר ב' מחילות דאורייתא כ"ל בפשיטות דכוונת התוס' כך הוא דבתחילה כתבו דאפי' ר"ה עוברת בה מטלטלין ע"י לחי משום דסבר ב' מחילות דאורייתא וכתבו אצ"ג דבעירובין משמע דכל היומר לא החיר ר"י אלא עד י"ג אמות ושליש א"כ ע"כ"הכא נמי איירי דאינו רחב יותר מ"ג ושליש א"כ ליכא ראי' דלרחב י"ו אמות מועיל ב' מחילות ע"י כתבו דאין חילוק בין י"ג ושליש ל"ו אלא מדרבנן אבל מדאורייתא הו' ר"ה גמור ברחב י"ג ושליש היכא דרבים בוקעין בו כמו ברחב י"ו הלכך כמו דאיתי ב' מחילות באינו רחב י"ו איכא ה"ה מהני ברחב י"ו דקסבר ב' מחילות דאורייתא ואייתי ראי' מהא דעירובין דף ו' דמדמי ברייתא זו לירושלים ברחב י"ו וכאן איירי דאינו רחב יותר מ"ג ושליש דמדרבנן לא מהני לחי היכא ברחב יותר ובתוס' עירובין סס ד"ה יכ"ה כתבו בחירון ס"י כונו הכא .

(ד) בשו"ת רע"א סימן קע"ח מתמה על החסובות מיימוני שכתבו דלכך בנסבא דר"א נוטל הלה בלא שבועה משום דער המסייע פטרו ע"י מתמה ביאך חסייע לו הא עד אין מעיד אלא על החטיפה ולא יותר ונ"ל בפשיטות דהתשובות מיימוני סובר דהא דאמרינן משאיל"מ גבי נכבא דר"א כך פירשו דהיכא דלא נחברר שחטף אלא על פיו מהימן לומר דדידי' חטף אפי' בלא מנינו והיכא דנחברר עפ"י עדים שחטף אז לא מהימן לומר דדידי' חטף ונוטל הלה בלא שבועה רק בכאן דאיכא ע"א על החטיפה אמרינן משאיל"מ פירוש כ"ז שלא נשבע דלא חטף להכחיש את העד מהימן ע"א איכא נחברר לנו שחטף ואין אנו לריכים להודאתו כל החוטף ולכך לא מהימן לומר דדידי' חטף ע"י מתמה בעל התשובות מיימוני הא גבי מתוך לריך הלה לישבע וכ"ז שלא נשבע הלה שחטף ממנו לא נחברר

בנימן סופר ז"ל אבדיק פרעשבורג לעורך ענין אחר והלעי לפניו אז מה שעלה במאורתו ליישב איזה קושיות של זקינו הגאון רע"א ז"ל .

לנו שחטף בל"ז הודאמו דחוטף ע"ז מירלו דעד המסייע פוטר מן השבועה אם כן  
 נחברר לנו שחטף אפילו בלא נשבע הלה דחטף אי"כ לא מהימן לומר דדידו חטף  
 ונטל הלה בלא שבועה כמו היכא דאיכא ב' עדים על החטיפה ובהאי סברא  
 דתשובות מיימוני הנ"ל דנכסא דר"א לא מקרי ע"א קס לממון משום שהי" יכול  
 לפטון לא חטפתי ומיושב בזה קושיית הקלוה"ח בסי' פ"ז סק"ט שהקשה שם על  
 מה שכתב הש"ך שם דבמחוק שאל"מ אין ע"א פוטר משום דמיקרי ע"א קס  
 לממון אי"כ אחאי בע"א אמרינן מחוק שאל"מ הא נמי מיקרי קס לממון ובסברא  
 הנ"ל מיושב שפיר דבע"א והוא אומר אי"כ אמרינן שפיר דלא מיקרי קס לממון  
 כיון שהי" יכול לפטון להדיס ולישבע אם כן הבע"ד עלמו בזה שטען אי"כ עשה  
 מחיוב שבועה חיוב ממון אי"כ עיקר החיוב ממון לא הי" ע"י ע"א לחוד רק בלירוף  
 הבע"ד אבל לפטור גבי משאלי"מ אינו יכול ע"א כיון דהבע"ד ע"י טענתו שטען  
 אי"כ עשה על עלמו חיוב ממון ואם ע"א יפטור אותו יהא כל הפטור של ממון  
 ע"י ע"א בלחוד שלא בלירוף הבע"ד דהבע"ד נתחייב ממון בטענתו וע"א פטור  
 ולכך אין ע"א פוטר גבי מחוק שאל"מ.

(ה) בס"מ ק"ג בשלטי המכתב וזאתה הגאון על האי דהקשו בגמרא גיטין  
 דף פ"ג אלא מעתה ב"ה אחי לא ישא דאיהו דמיון הוא דהא גבי ב"ה אחי אינה  
 נופלת כלל ליבוס משום שהיא ערוה אבל בע"מ נופלת ליבוס דהא בשעת נפילה  
 לא הוי ערוה אלא דאינו יכול ליבמה שפיר מקרי עוקר דבר מן התורה ולא ידעתי  
 אחאי חפס הגאון ז"ל סברא זו כי"כ בפשיטות הא התוס' שם דף פ"ב ע"ב ד"ה  
 אפילו נסתפקו בזה דאפשר שמיד נקראת אשה איש לפטור לרחה כיון שמטעם א"א  
 אסורה להבעל לו ואם נאמר דקושיית הגאון הוא כיון דהתוס' נסתפקו ג"כ דאפשר  
 שבשעת נפילה לא נקראת אי"כ אחי מאי הקשו בגמ' על ר"ס דלמא ר"ט נמי  
 סובר דבשעת נפילה לא נקראת אי"כ מ"מ נ"ל דשפיר הקשו בגמרא על ר"ט דהא  
 לר"ך להבין אחאי לא הקשו בגמרא בפשיטות מאי קאמר ר"ט הרי שהלכה ונשאת  
 לאחיו של פלוני כו' לכך לא הוי גט הא הגט יכול להיות הדין דכשר וההא  
 אסורה להנשא לאחיו של פלוני מטעם דעקר מלות יבוס אלא משום דידעה הגמ'  
 דבאמת תהא מותרת להנשא לאחיו של פלוני כגון דמוחר לישא את בת אחיו ולכך  
 לא הקשו וזה הקוביא ע"כ הקשו אחאי מוחר לישא את בת אחיו ואם נחרץ דהא  
 מוחר לישא דלא מיקרי עוקר כיון דהוא ערוה אבל בע"מ מיקרי עוקר דבשעת נפילה  
 לא הוי ערוה כנ"ל אי"כ תהא אסורה להנשא לאחיו של פלוני דלא דמי לבת אחיו אי"כ  
 יהא קשה מאי קאמר ר"ט הרי שהלכה כו' סא תהא אסורה להנשא כנ"ל.

(ו) בס"מ קמ"א בשלטי המכתב מהמה הגאון על דברי הוס' בנייר דף י"ב  
 שכתבו ודאף שבידה לגלגל ולהפריש חלה מ"מ לא מלי משויי שליח אי"כ מאי יענו  
 ההוס' באומר כהנו והנו הא"ך מלי משויי שליח על הנתינה כיון דעכשיו אין בידו  
 ונ"ל להפוסקים שכתבו דלכתיבה בשי שליחות בפשיטות יש לחלק דמשיה מלי משויי  
 שליח על הכתיבה והנתינה משום דהוא בעל"ז יכול לכהוב וליתן וחד שליחות הוא  
 בשלמא גבי חלה עיקר השליחות הוא על הפרשת חלה ולא על הגלגול דהא המזרח  
 כריו של חבירו שלא מדעתו סובר ר"י בירושלמי הובא בר"ש פ"א דהגה דנטבל אך

אפילו להפוסקים דלא בעי שליחות בכתיבה נמי יש חילוק בדכתיבו ותנו אשה בת ברושי הוא עכשיו אלא שאין לו במה לנרש שפיר מלי משווי שליח כשיהא לו מה לנרש יגרם בשליחותו ובקמתו שאני דהשתא לאו בת אפרושי חלה הוא כלל באפילו יהא ממה להפריש חלה על קמת זה כגון שיקח עיסה מגולגלת ויאמר מהא דלה על קמת זה עכשיו לא מהני ולכך כתבו התוס' שם דלכך מלי משווי שליח חל חלה משום דבירה ליקח עיסה מגולגלת ולומר מהא חלה על קמת לכשההא ילוש אף שאין לה עיסה מגולגלת היינו נמי משום האי טעמא דמ"מ הוי הקמת בת אפרושי חלה אלא דאין לו ממה להפריש זה לא נקרא לא מלי עבד איכא ה"ס יכתבו ותנו.

(ז) בסימן ק"ל נסתפק הגאון ז"ל באשה שזינחה תחת בעלה אם נאמן ע"א לומר אחיך שמת בעלה כיון דליכא חומר לגבי בעל הראשון דהא בלא"ה אסורה לו ואני מלאמי בעוה"י שסוגיא מפורשת הוא ביבמות דף ל"ב ע"א דאמר שם רבא חדש דטעות הוא כו' ואילו היכא דאמי ע"א כו' כי הדר אחי עד אחד שריין לה ומבואר ברש"י שם דמיידי שנישאת עש"י עד ראשון דאליכ היכא מוכח דלא אמריין שפיר הא אפשר דבאמת היתה דייקא ולא היתה נישאת ע"ש עד ראשון אלא ע"כ מיידי שנישאת וכן הוא בריטב"א שם בהדיא דמיידי שנישאת עש"י עד ראשון איכא מוכח דאף שגאסרה על בעלה מבח נשואים הראשונים מ"מ מהימן אחיך עד אחד יתפשט ספיקו של הגאון הנ"ל.

## סימן ו.

(א) ראיתי בפ"י הראב"ד ז"ל להוריך בחוקותי (פ"ח פ"ב) אהא דאיתא בתוי"ט דירוש הפודה מע"ש שירש מאביו מוסיף חומש וז"ל וקמיל דמע"ש ממון הדיוט הוא ומלי לאורוהי לברי' וכי פריק ל"י יורש מעשר דנפשי פריק ומוסיף חומש דלר"מ דאמר מעשר ממון גבוה הוא לא מלי לאורוהי לברי' עכ"ל ומבואר דבר חדש דלמיר מע"ש ממון גבוה לימי' בירושא ולע"ד ל"ע מגמרא מפורשת בקדושין (כד.) הלא במעשר דאחיא מבי נשא עסקיין ור"מ לעומי' דאמר מעשר ממון הקד הוא ולא קני ל"י בעל יעו"ש הנה להדיא דהאשה בעלמה יש לה דין ירושה במע"ש של אביה אף למיר ממון גבוה ולע"ד.

(ב) וראה ברש"י ז"ל שם ד"ה דאיתי מבי נשא שמת אביה והי' לו מע"ש וירשתה ע"ש שאר נכסים וכו' עכ"ל ונראה לכאורה מזה דיש חילוק לענין ירושה מע"ש אם הי' עוד נכסים וע"י קידושין (זו:) גר ועבדים שירשו את אביהם עכו"ס גר יכול לומר לעכו"ס עול אחת ע"ז יעו"ש דיש ירושה לע"ז והלא הוי איסור הנאה ואיך מורישו ע"י ברמ"א חו"מ (סי' רע"ז) דאיה"כ כיון דאינו מוקדש אין צו דין ירושה וע"כ משום דיש גם שאר נכסים אולם באמת ל"ע בזה דמאי נ"מ אם יש עוד נכסים ומאוס"ג אין ראוי דע"י ב"ק (ק.) גול חמץ ועבר עליו הפסח האי דירתי מורית יעו"ש ובר"ן גדרים (פה.) וע"י גיטין (מ.) גבי איסורא לא מורית לברי' וכבר דיבר בעובדי מזה ואכ"מ ול"ע בכוונת רש"י ז"ל אולם הכרור בכוונת

ר' רש"י ז"ל עפ"י הש"ס כתובות (עט:) אמר רבא אר"י הכניסה עז לחלבה כו' אוכל והולך עד שחללה הקרן וברש"י ז"ל דגבי בהמה איכא עורה יעו"ש וביאר הרא"ש (פ' האשה שנפלו ב' ו') דש"י רש"י דאין הבעל אוכל פירות היכא דכליא קרנא אלא י"ט איזו שויר יעו"ש ולפ"י הרי בקידושין (נד:) דלמ"ד מע"ש ממון גבוה אינו נמכר ונקנה במתנה יעו"ש אי"כ למאי הולך לומר דמס"ה אין לבעל זכות פירות משום דהוי ממון גבוה הלא ממזג כשאוכל הפירות גופיהו כליא קרנא ובכה"ג ליה ל"י זכות אכילת פירות ואם ימכרם ויקח בהם קרקע הרי מע"ש ליהא במכירה [ועי' רשב"א קידושין (נד:) דכ' דמע"ש אינו נמכר ליקח בהם קרקע אלא אוכל גוף הפירות יעו"ש] אי"כ לרש"י ז"ל לטעמי' הרי אינו אוכל פירות בכה"ג אולם למאי דביאר הרא"ש שם דהיכא דהכניסה לו עוד נכסים לא חשיב כליא קרנא דזה עלמא הו' שויר שאר הנכסים יעו"ש א"כ מוכן כוונת רש"י ז"ל שנפלו לה עם שאר נכסים דבכה"ג שפיר לולי דהוי ממון גבוה ה"י אוכל הפירות אף דכליא קרנא וז"פ.

(ג) דאיתי במ"ל (פ"ה ממעשר ה"ב) דחידש דהיכא דשבת קובע למעשר מותר להפדים גם בשבת וכ' הטעם משום דשבת קביעתו רק מדרבנן ולא הוי מחקן ועוד כיון דלא טבילי מאתמול [ובזה כ' במ"א דהא דבינה (לז.) (ביו"ט מיירי) ובסוף דבריו כתב הטעם דכיון דהא דשבת קובע למעשר הוא נושא דכ' וקראת לשבת עינג א"א דטעם העינג יהי' כינה שלא יאכל ועי"כ דקובע רק לחיוב הפרשה ולא ל'יסור הפרשה יעו"ש ובפשוטו נ"מ בין הטעמים היכא דיתחדש בשבת קביעות אחר מדרבנן כהא דירושלמי (פ"ג דמעשרות ה"א) מקח ומכר ושבת אינן מורה יעו"ש א"כ לפי ב' הטעמים גם בכה"ג מותרת ההפרשה דהא אינו רק קביעות דרבנן [ושהי קביעות אינן יותר מקביעות א' כדמוכח בבבלי (לה:) יעו"ש] וגם הרי לא טבילי מאתמול אף לטעם האחרון דכיון דהשבת גורם החיוב אין השבת אוסר ההפרשה שוב הרי בזה יש גרם חיוב בלתי השבת ואף דיש גם קביעות דשבת מ"מ הלא העינג שבת אינו מותר איסור הפרשה בשום מקום [עי' ירושלמי (פ"ז דדמאי ה"א) מאי מתקנתא בשבתא וכו' ובתוס' סוכה (כג:) ד"ה שני יעו"ש ובש"ס יצמות (נג:) דהתיר בע"ש ועי' בעיני שם דדמאי ה"י יעו"ש וניחא ירושלמי לטעמי' בשבת (פ"ב ה"ז) ולמה לא אמר עשרתם כו' מן שוקא הוי אכל ובקיע דדמאי מעשרים בשבת אולם לשון ירושלמי הנאי ידאי ה"י לו מוכח דמיירי בטבל ודאי ואבמ"ל] אלא דסברת המ"ל דכיון דלולי העינג שבת לא ה"י חיוב הפרשה א"א שהעינג יגרום איסור אכילה ושוב היכא דיש חובת הפרשה גם בלי העינג שפיר לא מהני העינג להתיר דעינג אינו גורם איסור אכל אינו גורם היתר וז"פ.

דבזה י"ל הא דיומא (פ"א:) גבי חולה שיב"ס וגזוזים לו את הכרישים ומאכילים אותם וא"ל לעשר כו' נריך לעשר יעו"ש ועמד הנובי" (או"ח סימן ל"ו) דמדוע לא פליגי אם מותר לתרום לעורך החולה ונקטי רק מעשר יעו"ש [ועיין תוס' ר"ה (ה.) ד"ה ומעשרות] אולם למ"ס הלא באמת כרישים שנגזזו לא נמכרו מלאכתם א"כ אמאי פליגי אם מותר לעשר הא ליכא חיוב הפרשה ועי' פרק א' דמעשרות (מ"ה) ובבבלי (ג:) וע"כ דסבר דשבת קובע אפי' בלא נגמר מלאכתו עי' בבבלי (לה.) וכי"כ הנובי" שם ולפי זה הלא לפי דברי מ"ל שפיר בכה"ג גוגא

הקביעות ע"י שבת מותרת ההפרשה אי"ל דמסיה לא פליגי בהרומה דקודמת למעשר דבאות כיון דלא נגמר מלאכתו והקביעות משום שבת מותר לתרום אמנם לאחר שחרס אי"ל הא מנאחר ברוזים (פ"ג ממעשר היג) דתרומה קובעת למעשר יעו"ש ואפי' חרס בשבליס אי"ל שוב עכשיו חיוב הפרשה אינה משום שבת גרירא רק משום תרומה ושוב אסור להפריש מעשר דאין השבת גורם היתר רק היכא דחויבו משום שבת גרירא ולהכי לא פליגי בהרומה דלאו ה"י הקביעות רק משום שבת ונגזר.

(ד) וגוף ד' מ"ל נע"ג מהא דפסחים (קה). כשם ששבת קובעת למעשר כך קובעת לקידוש ובריי"ף ור"ן שם דאסור לעשרם ביה"ט ואסור לאכול משום ספק קביעות שבת יעו"ש והרי כשהקביעות משום שבת ליכא איסור הפרשה וע"כ דאין חילוק [והטעם משום מוקדיש כרמז"ס פ"כג משבת] וליע.

בגמ' ועמבא ספראגא.

### ביאורים ופירושים.

#### סימן ז.

מהרב הגאון המפורסם מו"ה יעקב שור אבד"ק קיטוב.

תרומפתא (פאה פ"ב) איזוהו לקט זה הנושר בשעת הקציר ובשעת התלישה ר' יוסי אומר אין לקט אלא הנושר בשעת הקצירה לבד שגאמר ולקט קצירך לא תלקט ע"כ ענין מחלוקת שבין ת"ק ובין ר' יוסי יובן למושיין בש"ס חולין דף קל"ז ע"א דשם אמרו חזי חזא שוטף את הרחלים פטור [מראשית הגז דלא גזו] וחזיא חזק חייב לא קשיא הא רבנן הא ר' יוסי דחזיא לקט קצירך ולא לקט קטוף ר' יוסי אומר אין לקט אלא הבאה מחמת קציר ר' יוסי היינו ת"ק כולה ר' יוסי וה"ק שר' יוסי אומר אין לקט אלא הבא מחמת קציר ועפרש"י דר' יוסי דייק כלישנא דקרא דקציר דווקא ופליגי רבנן עליו ע"ש והנראה מזה דבריייתא דחוספתא שלנו לא ה"י לפני מסדר הגמרא דאל"כ הרי בואת הבריייתא שהובאה בגמרא עוד לא נדע דחמיס פליגי על ר' יוסי אדרבה מודתס מראש כר' יוסי הרי משמע יותר ליקח מזה דפליגי עליו וה"י להגמרא להביא יותר מהבריייתא דחוספתא הנ"ל דחזי בהדיא דחזק מחייב בלקט גם הנושר בשעת תלישה ור' יוסי חילק דווקא כשנושר ע"י קצירה.

הן אנוס הא דנחקה הגמרא בלשון הבריייתא שהביאו ולומר דכולה ר' יוסי היא וה"ק שר' יוסי אומר וכו' יען דקשיא להו ר' יוסי היינו ת"ק לכאורה קשה עובא דהא הן במסנה פאה (פיר מ"י) איזוהו לקט הנושר בשעת קצירה קצר מלא יד והכוו קון ופגל מידו לארץ ה"ז של בעה"ב ופי' הרע"ב שם הכוה קון כל היכא שפגל מחמת אונס אינו לקט דכתיב ולקט קצירך אין לקט אלא מחמת קציר ועפ"י יתפרש לנכון גם הבריייתא הנ"ל בלי שום דוחק דלדעת חזק דייק כלישנא

דקרא לקט קלידך כשיהי' ע"י קלידה ולא ע"י קיטוף ור' יוסי חולק ע"ז דהה"ד  
ע"י קיטוף חייב והוא דרש קרא לקט קלידך הבאה מחמת קליד כשיהי' נפילת  
הלקט ממילא בדרך נפילה בשעת קלידה [או בתלישה] אבל לא כשיהי' הנפילה  
בסיבת אונס ע"י מקרה לדיוות כגון הכהו קון בידו שאינו מחמת קלידה הטפל  
ממילא וכדמקן ג"כ במשנה הגיל ונלעזרתי בקושיא זו הרבה.

אבל לפי המבואר בדרייתא דהוספתא דבאמה נחלקו ח"ק ור' יוסי דלח"ק  
חייב בלקט גם ע"י תלישה ולר' יוסי ע"י קלידה דווקא י"ל דה"ג קיס ל"י למסדר  
הגמרא דפליגו חבמים ור' יוסי בזה והיינו כי לפי המבואר דלרבנן לא דייקי קרא  
וס"ל דלאו דוקא בנפל ע"י קליד אלא הה"ד גם בנפל ע"י תלישה הי"ג דס"ל דלאו  
דווקא בנפל מידו ממילא בקלידה אלא הה"ד בנפל מידו בסיבת מקריות של הכאה  
קון וכיוצא דקרא דלקט קלידך אחי רק לומר שדן לקט נוהג בשעת מעשה קליד  
כשיפול מידו ואין ג"מ בעלם הקלידה אם תהי' ע"י קלידת מגל או שיהי' בתלישה  
ע"י קיטוף ביד וגם אין ג"מ באופן נפילת הלקט אם תהי' או הנפילה ממילא או  
לאונס של הכאה קון בידו דקרא לא דייקא בזה אבל מאן דפוער מלקט באחת  
כגון בתלישה הה"ד בהשני כגון ע"י אונס הכאה קון בידו כיון דלדירי דייקא  
קרא [ובענין מחלוקת ב"ש וב"ה בק"ש אי בשכבך דווקא או בזמן שכיבה ולכאורה  
י"ל דגם לב"ה דובשכבך לאו דווקא היינו משום דכתיב קרא ובלכתך בדרך] וכן  
מוכח מדרייתא דספרא פ' קדושים פ"ב דמניא שם ולקט קלידך ולא לקט קיטוף  
ולקט קלידך אין לקט אלא מחמת הקליד מכאן אמרו ה"י קולר קלר מלא ידו הכהו  
קון וכו' ע"ש הרי מפורש דמאן דפוער בלקט מחמת נפילת אונס דהכאה קון בידו  
הה"ד דפוער בלקט אחר ע"י קיטוף ולפי' בדרייתא דמיתאי בגמרא הג"ל דמניא  
לקט קלידך ולא לקט קיטוף ר' יוסי אומר אין לקט אלא הבא מחמת קליד בפ"כ  
הד תנא הוא וא"ל לפרשו במחלוקת אף אם נפרש דברי ר' יוסי שכוונתו ולא לקט  
מחמת אונס שנפל ולזה שפיר קאמר הש"ס דכולה ר' יוסי היא והי"ק לקט קלידך  
ולא לקט קיטוף וה"ג קאמר ר' יוסי שאין לקט אלא מחמת של קליד ועולה מעטה  
לגבן גם פסק הרמב"ם בפ"ב מה' מתייע דפסק כר' יוסי כיון דבסתם משנה  
באה הג"ל וכן בסתם ספרא הג"ל מבואר כר' יוסי וא"ש הכל.

דן עתה ראיתי בתורת כהנים ע"פ הראב"ד ז"ל בפ' קדושים שם מפליא  
פלאות על הגמרא חולין הג"ל דמה ראו להקשות ר' יוסי היינו תנא קמא ולכבש  
הדרייתא ולומר דכולה ר' יוסי הלא אדרבה פליגתא איכא בינייהו דח"ק דרש  
למעט מקרא לקט קיטוף ור' יוסי דרש למעט נפילה ע"י הכאה קון אבל לקט  
קיטוף לדירי' הוי לקט וס"י ונפלאה דעת מוני לא אוכל לה עד יצא ויורה לך  
לנו ע"י"ש ובאלף מחילות מרבינו הגדול ז"ל אשהמיתאי' הסופפתא הג"ל דמפורש  
דאדרבה דח"ק מחייב גם לקט קיטוף ור' יוסי פוער גם לא דקדק דאדרבה  
הדרייתא דח"ק מוכיח ג"כ כפ' הגמרא דאליב איך דרש הת"כ לפעור גם הכאה  
קון וגם לקט קיטוף א"ו מוכרח כפי' הגמ' וכמ"ש בדרייתא מ"ס וקיימים כג"ל  
נכון בס"ד.

## סימן ח.

רמב"ם הל' קדוש החדש (פ"א ה"ד) ואם נראה הירח בליל אחד ושלשים הוא נקרא ירח שנראה בליל עברו ודבריו נלקחים ממש ר"ה פ"ב מ"ח דאיתא החס ירח שנראה בזמנו ולא נראה בליל עברו דהיינו ליל שלשים ואחד כדאיתא ברש"י וגמרא ותניא נמי בבביתא ואימתי משיאין משואות לאור עברו ופי' רש"י היינו הלילה שאחר יום שלשים וכפי הכלל שבדינו אשר בכל החורה כולה חוץ מקדשים היום הולך אחר הלילה שלפניו נתמשך מזה ששניהם מכונים בשם אחד ואם הלילה נקראה ליל העבור יש לקרוא את היום שלאחריו יום העבור וא"כ יש לתמוה מכאן על הגמ' בסנהדרין דף י' ע"ב דאיתא החס בהדיא שלא יום אחד ושלשים אלא שיום שלשים נקרא יום העבור וכתב רש"י הטעם מפני שממנו נעשה החודש מעובר (מלא) כשרוצים לעברו והכי איתא ג"כ בר"ה דף י"ט העיר ר"י בן לוי על בני האדריס שמקדשים אותם ביום עבוריהם וע"ז אמרה הגמרא למימרא דחסריס עבדין בלמים לא עבדין ופי' רש"י לפי שיום עבוריהם שהזכיר ר"י בן לוי קאי על שלשים לחודש באופן שיום שלשים והלילה שלאחריו מכונים בשם אחד והוא להפך מן הנהוג בכל החורה וכבר נתעורר בפלא זה חכם אחד מחכמי הזמן בשרו "פליטה מני קדם" ומוזה לישב דברי קדמוניו וי"ע כדי שלא יחא נראה חיו כאילו נעלם מעיניהם הגדולות פרוש האמת של המלה.

וגמרא לבאר הכל ע"פ מה שהובא בסנהדרין דף י' ע"ב בל"ז מ"ב אשי אמר מאי עבד (הנוקק לכיד של שלשה) חיסוב העבור כלומר חשבון העבור וגמלינו למדים בל"ב אשי עבור הוא שם הפעולה וקאי על חשבון הזמנים שנסה הבי"ד כדי לדעת אם ראוי לעבר החודש או לאו ובש"ס סנהדרין דף ס"ט הובאה בבביתא המספרת שה"ה המנהיג כאשר ראו לעבר החודש לעשות אותו מלא היו מתאספים ביום שלשים אל מקום אחד ושם עשו חשבון העבור ודוקא ביום שלשים עשו זאת לא לפני ולא לאחריו.

וביון שזכינו לזה אפשר לימר שמלבד הטעם שכתב רש"י בסנהדרין דף י' נקרא יום השלשים יום העבור ג"כ מטעם זה לפי שבאותו היום נעשה העבור ויום העבור פרושו כמו יום חשבון העבור ויום קביעות העבור ובמנו שאמר רב אשי מתי עבד חיסוב העבור ועל פי דרך זה מובן גם כן מפי מה נקראה הלילה שלאחר יום העבור ליל העבור כי איתא בבביתא הנזכרת כאשר ראה הבית דין שראוי לעבר החודש לא היו גומרים כל החשבון ביום שלשים אלא שהמחשבו עד לערב אז קבעו ר"ח ביום שלשים ואחד ולאחר שנקבע עשו להם סעודה בלילה ונעשה מוכן היטב שנקראה אותה הלילה ליל העבור לפי שאז נגמר העבור ואז נודע שהחודש שעבר הי' מלא ובמנו היום כך הלילה שלאחריו מכונים בשם העבור על שם פעולת העבור שנסתהר אז ואע"פ שכלל החורה הלילה אינה נגדרת אחר היום שלפניה אכן כאן שאני כיון ששניהם הי' להם שייכות אל העבור וא"כ אחי שפיר מה שכלל הגמרא נקרא יום השלשים יום העבור ולא שלשים ואחד לפי



שאותו היום לא היה לו שייכות אל העבר ואחי שפיר ג"כ מה שהלילה שלפני יום שלשים לא נקראה ליל העבור כיון שלא הי' לה שייכות אל העבור.  
והנה מן האמור למעלה יש לראות דענין העבור יש לו שייכות אל החודש שעבר שנחוסף עליו יום אחד וכן יש לו ג"כ שייכות אל החודש הבא עכשיו האחד לפי שנגרע מומנו יום אחד ונתוסף על החודש הראשון והב' לפי שכלילה הראשונה של החודש היה נודע שהחודש שעבר הי' מעובר כמה דאיתא בבב"א ועם רעיון זה יש לישוב מה שהקשה החכם הנזכר על הא דאיתא בגמרא בבב"א (ר"ה י"ט) מימות עזרא ואילך לא מלינו אלול מעובר (מלא) זאת אומרת שענין העבור נגרר אחר החודש שעבר לפי שנחוסף עליו יום אחד ולעומת זה איתא בירושלמי (ר"ה פ"ג ה"א) לא נחשבר השני מימיו פ"י שר"ח תשרי לא נקבע מעולם ביום ל"א אלא ביום ל' ואלול הוא חסר מבואר מכאן שהעבור יש לו שייכות אל החודש הבא עכשיו ולהפך מש"ס דידן אכן לפי דרכנו שני התלמודים אינם כותרים זא"ז בפרוש המלה כיון שבאמת הי' להעבור שייכות אל שניהם ומה שאמר הירושלמי לא נחשבר תשרי הכוונה שתשרי לא הי' לו שייכות אל העבור כיון שאלול שקדמו לא הי' מעובר וא"כ לא נגרע בשבילו יום אחד מתשרי וגם לא הי' נורף להודיע כליל הראשונה שלו שהחודש שעבר הי' מלא.

הרב שלמה אלטמאן (ווארשא).

### פלפול חברים.

#### סימן פ.

הערות לשערי תורה חלק יא חברת א.

א) לסימן א (אות ב) במ"ש אבל שן הותב של זהב אפ"ל דלא חשיב מוי המח כלל כו' לא הזכיר דברי רש"י ז"ל בשבח שם שהיא חשובה וא"כ היא חכשיט ונהי דבא"ח (ב"ה) מביאר כרבותיו של רש"י שאינה חכשיט אלא גנאי עכ"פ דעת רש"י הוא הניף לאסור בגזון דידן ובר מן דין קשה לומר שהב הוא גנאי שהלא עינינו רואות שכל מי שידו משנת עישה לו שן של זהב ורק מי שאין ביכולתו עופס לו ממין אחר ויבססנו לומר שלא כל הזמנים וכל המקומות שווים לענין זה ובזמננו לא חשוב גנאי אלא חכשיט וכמו"ס הרמב"ם לענין האיסור של דבר חשוב שחלי במקום וחתן וא"כ יש לאסור לדין שן זהב של מות כמו"ס הבב"ם גבי שאר שן הותב. (הרב שלמה אלטמאן ווארשא).

ב) לסימן ה"ל במ"ש לפרש המושג סופ"ק דערבין האשה שנהרסה נהנין בשערה והסוגיא שם עפ"י הש"ס דסנהדרין (ע"ו) דשער העומד לגזוז כגזוז דמי כו' דבריו צד לריכס ב"אור מנ"כ אם כוונתו דמתני' איירי בשער שמגדל יעד שטומד לגזוז וכמו שכתב בפי' הרא"ש ז"ל לגדירים (סנה) ולגזיר (נא). שגבול הי' להם לידע מהי שטומד לגזוז עיי"ש בש"ס ד' ווילנא זה דוחק לומר דמתני' איירי

דוקא באשה דשערה עומד לגזוז והרמב"ם כ' להדיא בפ"ב מסנהדרין דכל אשה שחירג מותר ליהנות משערה ולא חילק אי עומד לגזוז או לא ואי כוונתו דסתם שער מהמת עומד לגזוז ז"ל דהא במס' נזיר שם בפ' חזקי' שער כעומד לגזוז כגזוז דמי או לא ומטמא דהשתא מיהא הא מחוברים והוי כגופו עיי"ש בחומ' ופירש"ן כגון דהכביר שער קודם מיתה עיי"ש הרי דבסתם שער כל מת אין שום ספק לומר דכגזוז דמי ועיר דאף בעומד לגזוז לא נפשה שם האבטיא וספקו לחומרא א"כ גם לענין הנאה הו"ל למיכר מספק אף בעומד לגזוז.

ובעיקר המיהתו בהסוגיא דגס בהתירין דרנב"י דזה גמ"ד אוכרתו וזו מיתתה אוכרתה דנאוי נפ"מ מאיזה טעם ה"זכור י"ל בפשיטות דבשלמא בהמס דגמ"ד אוכר' והגמ"ד ה"י על גופה ועל שער שפיר אוכר בהנאה אבל אשה שמייתה אוכרתה ולא נאכר שער מחיים כמו שכתב הגמ"ד (כ"י שמ"ט) עיי"ש א"כ בשלמא גופה שנתפעל מיד בשעת מיתה נאכר בהנאה אבל שער שלא נתפעל מיד בשעת מיתה מהי"ת לאכרו דאינו כגופה וזה כוונת פירש"י דאין עשוי להשתנות ר"ל בשעת מיתה אבל לאחר מיתה י"ל דגם השער עשוי להשתנות כמבואר בחומ' ב"ב ה"ל וזה שיטת הרמב"ם ז"ל שסובר כרנב"י וכפי פירש"י כמו שכתבו הלח"מ והב"ח ז"ל וזה פשוט. איברא דקשה לי על הרשב"א והכ"מ בתמיהתם בפשיטות על הרמב"ם שפוסק כנגד הסוגיא הנ"ל ואמאי לא ניחא להו לומר שסובר כרנב"י וכנ"ל וכמו שכ' בחומ' ב"ק (ד"ק ע"א) עיי"ש טוב ראיתי בד"מ שם שהרגיש בזה עיי"ש ואפשר לומר דהם מפרשים במש"כ בהגהות רבינו גרשום שם בש"ס ד' ויילא וכן משמע בפיהם להרמב"ם שם דאף לרנב"י לריב"ה לומר תנו ואין מותר ליהנות משערה כמו בפאה נכרית לרב עיי"ש והדין עמם דלא גרע מזרק כלים על המת ונגעו במטה דאסורים אם מתכונן לקברו עמם כמו בתכריכי המת דאסורים בהנאה וכינ מפסקי החומ' שם שכ' דמותר ליהנות משערה בעומד לגזור ע"י חפיפה וסריקה עיי"ש ולהכי קשיא להו שפיר על הרמב"ם ז"ל דאי דפוסק כרנב"י הו"ל לפרש דדוקא בזמן תנו וכנ"ל.

ובמה דפשיטא ל"י לכהיר דשן של זהב חשוב לכו"ע מירי דמ"גני ב"י לבני לא כן ידמה דזה פשוט דשן תותב עשוי לטוי שלא יהא נראה מקום השן שגפל כמבואר בחומ' שבת (ס"ה) דאף רבי סובר דמירי דמ"גניא ב"י לא אתי לאחויי פירוש דיתגלה בזה מומה וגנותה הרי דשן תותב נעשה לגוי ובאמת לפירש"י שם דלהכי אסרו חכמים לנאות בשן של זהב משום דחשיב ואתי לאחויי א"כ לא מלינו עוד למי שסובר דמחייבו ב"י משום דמבוגה משאר השינים ואף לפי רבותיו דלהכי לא תלא משום דמחייבו בה וממעי בידה הלא מלינו שרבי חולק עליהם וסובר דלא מחייבי בה כמו שכ' בפירש"י עיי"ש ובאמת קשה לי לפי רבותיו של רש"י דאנן בשופטני עסקין שמתעשה דבר לגוי ויהי לה לשחוק ועיין בחומ' אגדות בנדרים (סו:) דהאי דר"י עשה להאי איתחא שן של זהב ליפוחה דכ' דמכאן ראי' לפי רש"י הנ"ל ודלא כפי רבותיו עיי"ש א"כ מעתה מי יוכל להקל ולהתיר בהנאה שן תותב של זהב מסמח כמתובר לגופו ולומר דלא חשוב נוי והדבר נוגע לאיסורא דאורייתא.

ומה צידד המ"ל שם בדעת הרמב"ם דאסור רק מדרבנן והג"ש דקט"ז  
 בע"ז (כט:) הוא רק אסומכתא בעלמא דאליכ הו"ל לפרש עיי"ש ל"ע דלפי זה ע"כ  
 ג"ל דגם יין נסך שנהנך לע"א אינו אסור בהנאה רק מדרבנן כמו מה דאחזק  
 שם להדרי"ו"א כמוכן ומונילא ידעין דאסור בהנאה במת הוא מה"ת ולא הי' לדיך  
 הרמב"ם ז"ל לפרש .

ועיקר ראיתו שם מקושיית הראב"ם ז"ל מחולין (קכב.) לא אדע אח"י  
 לא יחא לי' לומר בדעת הרמב"ם שסובר ג"כ כהירוח התוס' בגדה (גה.) על  
 קושיא זו דגוף המת אסור מדאורייתא והעור מהמת אין בו איסור. הנאה רק  
 מדרבנן עיי"ש ואולי כיון דהרמב"ם ז"ל כתב שם וז"ל כל המת אסור בהנאה מוח'  
 משערו כו' עיי"ש מושגע דאיסורין שיה ולי"ע . (שמואל טייטלבוים מו"צ בראדום) .  
 ג) לסיכון ג' (אות א') בלחוד שחלשה יד ימינו כו' כבר נסתפק בזה המשנה  
 ברורה ומכריע שם בהדג"מ וג"ן בלחוד נזר א"ח כו' אי' בד"ה אך אכן א"ס נחלשה  
 הימנית כ"כ עד שאינו מרגיש ממש עקולת המחט שוב אי אפשר להניח חפלין  
 עלי' מטעם דלחוד שם בלחוד נזר גבי שמאלית ודינו כאילו נקטעה לגמרי וכמו  
 שכתבו הפוסקים . (הרב שלמה אלטמאן . ווארשא) .

ד) לסיכון ר' (אות א') מה שהשיב על מה שגשאל על חרגום אונקלוס (וכן הוא  
 בחרגום יונתן) נפלאהי עליו כי מוחזקי בו שבקי בחדרי תורה וא"ך אשתמיטת'  
 דברי הרא"ש ז"ל (פ"ק דב"ק סוף כו' י"ע) ודברי העור (בחור"מ כו' ט"ח) בשם  
 הר"י ז"ל שכתבו כן להלכה דאין דניס אורו אלא בעדים כשרים עיי"ש וכן הוא  
 ג"כ בפסקתא זערתא ובפירש"י (פ' נח) דלריכוס שני עדים עיי"ש ובזה אין ממש  
 בחירולו שכתב ע"פ דברי החוקרים החדשים ובראשם הרב רלה"ח ז"ל כמדוע אע"פ  
 שלא הזכיר דבריהם בשם אומרו . גם אשתמיטת' דברי החינוך (פ' אחרי מלוא  
 קל"ב) שכתב ג"כ בפירוש שהם לריכוס שני עדים והוא דא"ת פיהם עיי"ש והנה משי"כ  
 והודאת פיהם הדבר פשוט דאין כוונתו להגדיר עדים וגם הודאת פיהם שא"ס כן  
 גמלאה מקיל בהם יותר מבישראל אבל כוונתו שגריכוס שני עדים במקום הכחשת  
 הגדון אבל בהודאת פיהם הם נדונים גם בלא עדים כלל וז"ל וז"ל וז"ל  
 המחלקת כלומר או הודאת פיהם וזה מוכרח בלא"ה מדברי החנוך עלמו שהרי  
 הוא מביא כאן מה שכתב לעיל (פ' יתרו) בלאו דלא יהי' (מלוא כ"ו) ושם מפורש  
 דס"ל בהודאת פיהם לחוד כגו להם עיי"ש וא"כ כן מה יענה לכל זה הרב המשיב  
 גר"ז וכבר עמדו בזה קלה אחרונים ולא העלו בזה דבר נכון .

וגם על דברי החנוך שגבי יתרו (מלוא כ"ו) עמד הרב המשיב (אות ב')  
 בתמיהא שהוא נגד הנושרש בגמרא ובבראשית רבה ולא חירץ כלום דמה שהביא  
 מדברי הירושלמי (פ"ק דקידושין) אינו מעלה ארוכה דודאי החנוך לא יכריע  
 בהירושלמי נגד הבבלי אבל לדידי נראה דאין הירושלמי סותר בזה להבבלי דמה  
 שאמרו בירושלמי דגדון מפי עלמו אמת הוא ומה שאמרו בבבלי דגדון על פי עד  
 אחד זהו במקום הכחשת הגדון והם הם דברי החנוך (פ' אחרי) כמו שבארט  
 ובלתי ספק מקורו משם וגם ס"ל דר"י כן פוי' לא פליג בזה אח"ק אלא מוסף  
 הוא שגדון גם מפי עלמו היכא דליכא עדים וגם מה שכתב החנוך ושאר ראשונים

שהבאתי דשני עדים כשרים לריק אין סתירה מזה שאמרו שגדון בעד אחד דודאי  
עד אחד בגפשות לאו כלום הוא ואין זה אלא כמוניא דבה בעלמא אלא הכוונה  
לעדות מיוחדת ובהיא דמפרשין (בופ"ק דמכות דף ו' ע"ב) קרא דלא יומת על  
פי עד אחד מאי אחד אחד אחד עיי"ש ועי' סנהדרין (פ"א:) דמוקמינן מאי דחק  
ההורג נפשות שלא בעדים דהיינו בעדות מיוחדת ופירש"י וז"ל בעדות מיוחדת  
דשנים מעידים עליו ועדותם אחת אלא שאין מיתתו נוסרה לב"ד וכו' ומיהו הכא  
חזינן דעיל לכיפה אבל ע"פ עד אחד מוניא דבה בעלמא הוא עכ"ל עיי"ש והרמ"ה  
ז"ל שם כתב וז"ל בעדות מיוחדת אחד רואה אותו מחלון זה וכו' דסבורתא מעלייתא  
ליזמניהו מיהו רחמנא הוא דחס עליו דלא ליקטלי בהאי סהדותא וכו' עכ"ל  
עיי"ש והבא נמי ודאי סהדותא בעינן ועדות מיוחדת סהדותא מעלייתא היא אלא  
דבישראל חס רחמנא עליו וגזי"ב בעלמא הוא בישראל ולא בב"י ומה"ט נמי הכשירו  
בהם קרובים משום דודאי עדות מעלייתא היא אלא דפסלינהו הכתוב בישראל ואפי'  
משה ואהרן אפי' דהכל יודעים שערותם גאונה מאוד משאי"ב בב"י דלא אשכחן  
שהחמיר בהם הכתוב בכיו"ב ומה"ט ג"כ מהני בהו עדות מפי עצמו דמיקר דינא  
הודאת בע"ד כמאה עדים דמי אלא דבישראל חס רחמנא עליו שהא מן העמלים  
מרי נפש הוא המתחייב למות כנוש"כ הרמב"ם (פ"ח מהל' מלוכים) ולכן בב"י סגי  
בהכי אבל עד אחד ממש לאו כלום הוא דדבה בעלמא הוא כדפירש"י בסנהדרין שם  
ועי' פרק ע"פ (ק"ג:) עיי"ש היטב וע"פ דבה בעלמא ודאי גם ב"י חינו נהרג שהרי גם  
הוא בלא דינא ודינא אינו נהרג ובהו סרו כל גמגמויו והמיהותיו של הרב המשיב.  
וגם לא אוכל להחריש על מה שהחליט בתשובתו זו (אות א') בדבר פשוט  
שחז"ל לא עשו עיקר כלל מהרגומיו של אונקלוס עיי"ש בדבריו וכפי הנראה לא  
ראה דברי רבינו יהודאי גאון ז"ל בתשובות הגאונים (ד' ליק סי' מ"ה) שכתב דכל  
היכא דפליגי הנאי והתרגום אומר כחד מנהון הלכהא כותא עיי"ש וכן הוא בהורתן  
של ראשונים (ח"ב ריש סי' א') בשם רבינו גערונאי גאון ז"ל עיי"ש ויותר מזה כי  
הרמ"ה ז"ל (פ' חוקת הכתים סי' רנ"א) דגם הוא חמך יסודותיו על כלל זה של  
הגאונים ז"ל אפי' נגד כלל דתלמודנו ע"ש היטב בדבריו ובסמ"ג (סוף עשה י"ט)  
כתב על מה שאמרו חייב אדם להשלים פרשיותיו עם הלבוש שנים מקרא ואחד  
תרגום וז"ל ואני דנתי לפני רבותי שהפירוש מושל ויותר מן התרגום וכו' ולא נראה  
לרבינו יצחק וכן רב עמרם כתב שהשיב רב גערונאי דוקא התרגום שזכה להנחן  
חפלה עיי"ש וב"כ בתשב"ץ (ח"ג סי' קכ"א) עיי"ש ולשון רבינו גערונאי גאון ז"ל הוא  
בארכא בסדר ר"ע גאון שלפנינו (דף כ"ט ע"ב) ועי' רמב"ם (פ"י מהלכות פ"ז  
בסיני דמשמט פ"ק דמגלה עכ"ל עיי"ש והובא בהגהות מיימוני (בופ"ג מהלכות  
ה") ובהגהות מיימוני ובכ"מ שם עיי"ש היטב ועי' ג"כ מה שכתב מהר"י דיליאון  
ז"ל (בסמ"מ שורש חמשי) לדעת הרמב"ם ז"ל שלא כדברי הרמב"ן ז"ל שם עיי"ש  
היטב ועי' ג"כ משי"ב בזה הרב של"ה ז"ל (מסכת שבועות) עיי"ש ה' (י' פ. פ.).  
ה) לסימן ז' בזה שהקשה בחולין (קמ"ה) לא לריבא אלא היכא דעבר  
ושקלי' מהתוס' בשבועות (יז.) כיון דתחילת הלבישה ה' ע"י מעשה חייב אף על  
דשהיי' כו' הנה על הוסיא כו' כבר חירץ מרן ז"ל מסאכטשוב בסי' אגלי על (סוף

מלאכת קולר) דעיכ לא כחכו התוס' והריטב"א אלא גבי כלאים שהאדם לנוש כלאים וכן נזיר בניסיק שהאדם בניה"ק וכן עמא ששהה במקדש אבל בדברים שהם תוך לגופו אי אפשר כלל שמה שאינו מחקן יחשב מעשה פ"ט ודפחית . (שמואל טייטלבוים דומ"ץ בפה ראדום).

(ו) לסימן יא במ"ס בפ' לולב וערבה (מ"ז) בנוידי דמאפר אתו כו' הקושיא כבר מובאה בהפסגה קובץ שני לד 55 ואמר השערותו שאז היו גזירות על ישראל וברחו כולם מאמות המלך ושם בקובץ ג' לד 68 יחזק דבריו אבל כבר הראיתי את טעמות בספרי תחילת בערך ר"ח בר בונא אבל השערות הגאון רמ"ב ישרה מאוד וראוי למי שאמרה ומדברי ימי הפרסים רא"י גדולה לדבריו כי החכם ש"ר בערך מלין לד 162 מביא וז"ל אפרח הוא לשון פרסית אשת הערמיו המלך וכנה עבור מלכא נחקר בעודו בבטן אמו ואמו משלה בשמו עוד אשר נחגל עכ"ל והמלכה הזאת הייתה באמת בזמן רב יוסף כב"ב (ח). בזמן אחד עם ר"ח בר בונא כסוכה (מז). ובזמנם משלה אז אפרח על הארץ אך בימי רבא כבר משל בנה . (אדרן הימן . לוגרון).

(ז) לסימן יג במ"ס במשנה מכות (ז): סנהדרין ההוגנת אחד לשבעים כו' אם כי דבר חכמה השמיענו אבל הוא נגד דברי ימי ישראל האמתית כי מצינו שהלל כשנתמנה לנשיא ה"י אז בן שמונים שנה כמפורש בספרי ברכה וכבר ביארתי שם ר"ג הזקן וזכרנו שמועין היו זקנים ביותר כשקבלו את הנשיאות ועוד מה זה סיך לראש"ט שנתמנה לנשיא בן י"ח או ט"ז שנה הלא אז כבר בטלו הסנהדרין והוא היה כמה שנים אחר החורבן ובפירוש מובא בדברכות (כ"ז) שאמרו לו יחא לי למר דליהוי , ריש מתיבסא" ואם כדבריו הלא ה"י שם ר' עקיבא בסנהדרי ר"ג שה"י לערך בן מאה שנה ולערך כן שמונים ה"י כשבא לכלל חבר הסנהדרין אבל באמת כ"ז אינה שייכת כלל לדין דר"י שאין ממנים בסנהדרין זקן מופלג וכן ידוע מאגרת דרש"ג שגמטע כל הגאונים הוקמו אך ורק כשהיו זקנים מופלגים ויש להאריך בזה . (הג"ל).

(ח) לסימן יז בפ"י הרע"ב כו' באמת דברי הרע"ב פשוטים וברורים שבא להשמיענו ראש נעמאוו הכהנים אז כל ישראל עושים פסח ראשון ואף היחידים העמאים אינם גרמים לפסח ב' מטעם שאין לבור חלוק ואף רש"י בגמ' ג"כ נחזקין לזה כי רש"י קאי על התנא רבין ושם לא נזכר כלל הדין שנתמאוו רוב הקהל ושוב אי אפשר לומר דבא להשמיענו שאף המיעוט טהורים עושים בעומאם כמ"ס מעלי כיון דלא מיירי כלל מזה וע"כ ל"ל דקאי על כהנים שנתמאוו ובמ"ס הר"ב ז"ל . (הרב שלמה אלטבאן . ווארשא).

(ט) לסימן בא כמה שהביא מספר בשמים ראש סי' רי"ב כו' פלא שלא הזכיר כ"ג הירושלמי (הלכה א') בפ"ק ופ"ז דסנהדרין) בימי ר' שמועין בן יוחי בטלו דיני ממונות א"ר שמועין בן יוחי , בריך רחמנא דליכא חכים מידון' וירושלמי זה מובא בסמ"ג סלכות סנהדרין מזה ק"ו ובקצת שינוי לשון בטור חו"מ סי"ב ועיין במור"א שצ"ח וז"ל דפירשו שה"י משבח"י להש"י על שבעלו דיני ממונות כדי שיגלל מעונש אם ה"י מוטה בדין ע"ש וגדולה מזו נמלא בירושלמי (פאה פ"א

בלכה כ"א) כר' זעירא משום שהי' ירא שלא תעלה בידו לקיים מצות כיבוד אב ואם כר' טרפון ור' ישמעאל אמר, בדרך רחמנא דלית לי לא אנה לא אינהי. כר' משבח במיתת אבותיו שכל ידי זה נפטר מחיוב מצות כבוד לגמרי ודוק. (ישראל איסר הכהן פייגענבוים. ווארשא).

י) בהדיתר באה רבנים (שכסוף החוברת) ויש להעיר שאע"פ שהחרם דר"ג לא נעשה רק עד סוף אלף החמישי עכ"פ התקנה והאיסור שלא לישא שתי נשים נעשה עד לעולם וכן ראיתי בס' באר משה בקונט' בנין ירושלים ושם הובאה חשוכת הגאון הלויק מסאכאטשאוו ז"ל שהוכיח ג"כ מל' הרמ"א בא"ע ס"א: שהחרם נחטבל אבל התקנה במקומה עומדת וא"כ טוב בלתי אפשר להחיר בלא ק' רבנים ובקונט' הג"ל הובאה הוכחה מל' הרמ"א שז' שאם הדין הוא לנרשה (כגון נשתיית ונורדת) ואינה רוצה ליטול גט יש להקל, להחיר לו לישא אחרת ש"ו שלריך היתר מקי' רבנים דאל"כ הוה ז"ל שמוחר לו לישא אחרת וכן ראיתי גם כן חשוכה בכתי' מהגאון מו"ה יצחק הכהן פייגענבוים ז"ל שהוכיח ג"כ כן מל' הרמ"א ונהי שאל"כ דהרמ"א בד"מ סגי בב"ד של שלשה עכ"פ לדון דקיי"ל להחמיר בהצ"ח לריך בכל ענין ק' רבנים והנה בהקונט' הובא הטעם של מורה רבנים ומנ' ארלות כדי לפרסם הדבר ביותר שבלא ק' רבנים חסור לישא אשה על אשתו אי"נ משום שהאיסור נעשה ע"י ר"ג בלרוף ק"ר ומוסרה לריך ג"כ מינין כזה להחיר האיסור ונהי שהגאון מהר"ל ז"ל החיר בב"ד של ג' אבן קשה להקל בזה כיון שרבים חולקים עליו וכס"ג. (הרב שלמה אלטמאן. ווארשא).

## סימן י.

ברובות (כ"א) ס"ר שנים אומרים מות ושנים אומרים לא מת הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תלך מכדי חרי וחרי נינהו הבא עליה באשם הלוי קאי כגון שנישאת לאחר מעדיה היא גופא באשם הלוי קיימא באומרת כרי לי והקשו בתו' דהא בחטאת קאי דהרי חרי ספיקא דרצון ומה"י אוקמא אחזקה וגם העד בחנק קאי ותירלו דחזקה דאשה דייקא ומינסבא מרעה לס להך חזקה והקשו השע"מ הפ"י דאין מיושב קושיא הראשונה על המקשה דאכתי לא ידע דהיא אומרת כרי צגון שהיא לפנינו ואומרת שאינה יודעת אי"כ לא שייך דייקא והקושיא על המקשה במק"ע (ותוס' ב"ה ל"ב הקשו באמת כן ותירלו תירון אחר).

וגלע"ד להרץ דהברית אברהם אה"ע ס"ו כ"ח הקשה דמאי פריך באשם גלוי קאי דהנה בב"ב (ל"א) איחא זה אומר של אבותי ואכלתי שני חזקה וכו'. סאי אייתי סהדי דאבהתא הוא כו' אזקי אכילה בהדי אכילה וארעא בחזקת אבהתא דעל מה דלא אהכחש לא אהכחש ובי"ב (קלד') אמר הבעל גרמתי את' אשתי למפרע. פלגינן דבורי' ואמרין דלא מהימן שגירשה למפרע רק ששכשו גירשה עיי"ש וה"כ הכא בג"ד דבנים אומרים שמת בניסן ושנים אומרים דלא מת ואי"נ מועדים ששכשו חי רק שמכחישים את הזמן שהעידו הראשונים דאחר הזמן ה"כ ראו אותו חי נימא דמה שהעידו דמת בניסן לא מהימני משום שהוכחש

ע"ז וגקיים העדות שמת אח"ז ולהכי לא הלא משום פג"ד כהנ"ל ולכתחילה לא  
תנשא משום לזות שפחים כדאיתא בסיניא דוודאי שיך לזות כה"ג כיון דאינם מעידיים  
בפירוש על זמן אחר עיי"ש אך ז"א דלכך לא אמרינן פלגין דבורי משום שאף  
אם נאמר פג"ד וימא שעדותם הוא על יום אחר הוי עדותם בלא דו"ח דעל  
זמן האחר לא העידו בלזוז ויום ועדותם בטל דהוי עדות שאילה"ז לכן לא פג"ד.  
ואולם עדיין קשה דהא בעדות אשה באמת קי"ל דלא צעין דו"ח משום  
דאיכא כתובה למישקל כד"מ דמ"א והדק"ל מאי פריך באשם תלוי קאי נימא פג"ד  
כנ"ל אבל באמת יש להעיר דביצמות פליגי ר"ע ור"ט אי צעי בעדי נשים דו"ח  
דמ"ס כיון דאיכא כתובה למישקל כד"מ דמ"א וא"ל דו"ח ומ"ס כיון דהפשות  
אחיא מו"י כדי נפשות דמ"א ולריך דו"ח וכתב הישוע"י ס"י י"ז דף בעדי נשים יש  
לחלק ציה בין היכא דאין לה כתובה דאז חשוב כדי נפשות ובעי דו"ח כיון  
שאין כאן נד מנוון וכ"כ המהרי"ט ובארוסה לריך דו"ח כיון דאין לה כתובה ע"ש  
והנה הברייחא ע"כ מיי"י שאינה חובעת כתובתה דאם לא כן קשה אמאי נאמנים  
העדים שאמרו לא מה הא לא הוי ילה"ז דאם יוזמו לאחר גמ"ד שא"ח לשלם  
הכתובה והוי כאשר עשה ול"מ הזמה (ועיין בש"ך חו"מ סי' ל"ג דכד"מ לא  
צעי דו"ח היינו שאין לריך למקור ולדרוש העדים משום שלא לנעול דלת בפני  
לזון אבל מינו בעי עדות שאתה יכול להזימה אף בר"ח עיי"ש) א"כ קשה דהוי  
עדות שאילה"ז ועדות שבעלה מוקלחת בעלה כולה וליכא לזות שפחים כלל אם  
תנשא לכתחילה וע"כ דאיירי בדלא חובעת כתובתה ממילא גם העדים לא העידו  
על הכתובה א"כ לריך דו"ח ולא קשה קושית הב"א הנ"ל.

אבנ"ם עדיין הדק"ל דהנה הראשונים הקשו איך נאמנים עדי פרעון לעולם  
הא הוי עדות שאילה"ל דקי"ל כאשר זמם ולא כאשר עשה ומירנו העולם דלכך  
נאמנים משום דאם האמר שלא יהיו נאמנים ויתחייב הנחבע לשלם לאחר הפרעון  
יתבע הנחבע להחזיר לו מה שנתן לו ע"י העדים הללו ואז יהיו שפיר נאמנים  
דלענין שיתחייב הנחבע להחזיר יהי כאשר זמם אם כן יטורח הנחבע להחזיר  
מעוה"י ואמרינן הפוכי מטרחה למה לי ושוב נאמנים תיכף ונפטר הנחבע מלשלם  
א"כ כנ"ד ג"כ י"ל דמיי"י דחובעת כתובתה ואי דאין נאמנים העדים שאמרו לא  
מה דהא הוי כאשר עשה כנ"ל ז"א דאמרינן הפוכי מטרחה למה לי דאם ישלם  
הכתובה אח"כ יתבעה ע"י עדים הללו ואז נאמנים לכן אמרינן דנאמנים מיד כנ"ל  
וכיון דמיי"י בחובעת כתובתה א"כ ל"ז דו"ח והדק"ל כנ"ל אולם נימא דאחר  
הפרעון בודאי לא תהי מחויבת להחזיר לו דמי הכתובה דתהי מוחזקת ותהא  
פטורה משום דבש"ס חרי ותרי מהני תפיסה ונימא קו' הב"א הנ"ל והנה התוס'  
בכתובות (כ.) ד"ה חוקי ממונא כתבו דהא דמהני תפיסה בתרי ותרי זה דווקא  
היכא דהמלוה שוען כרי עיי"ש לפי זה מיושב קו' השעה"מ דהמקשן שהקשה  
באשם תלוי קאי הוה ס"ל מדקתני סהמא מיי"י בכל גווי ומיי"י גם בצוענת  
כרי וא"כ מהני תפיסה בהו"ס והוה עדות שאילה"ל וא"כ אמאי נאמנים העדים  
שאמריים לא מה ובע"כ נ"ל שאינה חובעת כתובתה וא"כ לא שיך פג"ד וכל  
סקו"א הוא על כרי וא"כ שפיר מירנו התוס' דחזקה דאשה דייקא ומינסבא

מרעה לה להך חזקה והקושיא היא גופא באשכח חלוי הוא רק אי אמרינן חו"ס  
 ספיקא דאורייתא כמורס החוס' בכ"ב הנ"ל ולפי זה ניחא קו' החוס' שהקשו חרי  
 וסרי ספיקא דרבנן ומה"ט אוקמא לחזקה והשתא ניחא דהמקשה ע"כ סובר  
 דמורס ספיקא דאורייתא דהנה האחרונים כתבו דהא דמחני מפסיה בתום רק  
 למ"ד חרי וסרי ספיקא דאורייתא אבל למ"ד דמורס ספיקא דרבנן ומה"ט אוקמי  
 לחזקה ממונא לא מחני מפסיה וא"כ אם נימא דסובר חרי וסרי ספיקא דרבנן  
 ולא מחני מפסיה איכא תקשה נימא בתובעת כחובתה ופג"ד כנ"ל וע"כ דסובר  
 דמו"ס ספיקא דאורייתא ודו"ק.

יוסף ברא"י ג"י יאבלאנסקי (ולאטשיוב).

### כילוי ראנדתא.

### סימן יא.

### בבירה של תורה.

(המסך מחובת ח')

(ט) וישלח (לר יו) ואם לא תשמעו אלינו להמול ולקחת את בתנו והלכנו  
 יש לדרק דהוי לכו למימר את אחותנו ונ"ל דאפשר להסמך על זה הענין של  
 מילון שיחומה קטנה חקנו חכמים שאמה או אחי יוכלו לקדשה ולהשיאה ולכשהגדיל  
 חוכל למאן ולומר אי אפשר בפלוגי בעלי ויולדת בלא גט כמבואר בפ"ג דיבמות  
 ובשו"ע אבן העזר סימן קנ"ה סעיף ב' בהגיה ויש אומרים דכל זה כשנשאת  
 לרעה אחי ואמה אבל אם נשאת שלא לרעתן אינה לריכה למאן ובכ"ז הטעם דאז  
 הוי כפיתוי בעלמא ופיתוי קטנה הוי כאונס עיי"ש ובשו"ע שם סימן ל"ז סעיף י"ד  
 קטנה שהלך אבי' למדינת הים והשיאה אחי' ואמה הוי קידושין ולריכה מילון וכי  
 אחי' אביה לא בעיא קידושין אחרים כו' ובכח"א ד"ש להחמיר כסברא הראשונה  
 והוא הדעה המובאת דאם נחקדשה לריכה מילון ע"ש וזה ירמוז לשון בתנו שאמרו  
 שלפעמים הוי כבהם כשמת אבי' או הלך למדינת הים שיוכלו לקבל קידושין עבודה  
 מהקדש חכמים כמו שיכול האב לקדש את בתו שלא לרעתה כל זמן שהיא קטנה  
 וכן כשהיא גרה רשותה בידו כמבואר בריש פ"ב דקידושין וכשהם מקבלים עבודה  
 קידושין כשהיא קטנה לריכה מילון כנ"ל ולפי מה שכתב רש"י במיר כיט סע"ב  
 אבל בבן י"ג מלינו שקראו הכתוב איש בדכתיב ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי  
 אחי דינה איש חרבו וגמירי שמעון ולוי בהיהא שעתא בני י"ג שנה הוו הרוגה  
 לחשוב יבוא ויחשוב לפי זה היתה דינה קטנה או לפי החשבון דאז לפעמים מועיל  
 הקידושין שמקבלים אחי' עבודה להלריכה מילון לכן אמרו לשון בתנו שדינה  
 לפעמים כבהם כהגמרא והשו"ע הנ"ל ורמזא ענין מילון באורייתא וליכא מירי  
 ולא רמזא בה ועיין ע"פ דרך הפשט באבן עזרא.

(י) וישב (לו לג) ויכירה ויאמר כהונת בני חיה רעה אכלתהו מרוף עורף



יוסף וקשה דלפי דרך הלשון הול"ל ערוף טורף ואח"כ ח"י רעה אכלתהו כסדר הענין שיין באלשיך שמדקדק בזה ואפ"ל דבא לרמוז הגמרא בסוף פ"ק דב"ק דדריסה הוא אכילה מחיים וטריפה הוא שהורגה ואח"כ אוכל אותה ע"ש ועבור זה כתב מקודם ח"י רעה אכלתהו ואח"כ ערוף טורף לרמוז דטריפה הוא אכילה לאחר מיתה ולא מחיים וליכא מירי דלא רמיזא באורייתא.

(יא) שם (לח יא) ויאמר יהודה לתמר כלתו שבי אלמנה בית אביך עד יגדל שלה בני ונריך להבין אמאי אמר שבי בית אביך למה לא הניחה בביתו הלא דבר הוא ונ"ל דיה"י מבאן סמך למה שהוצא בדרכי משה אכן העור ריש סימן כ"ה דבכל בו כתב בשם ראב"ה דארוס וארוסתו אסורים לדור ביחד פן יתייחרו וגם יש לחוש משום שנאה שיקולו זה בזה כו' ובחידושי אגודה פ"ק דכתובות כתב דמולא בשם גדולים דאפילו שידוכים לבד בלא אירוסין אין טוב שיהיו ביחד בבית ולא משום איבוד אלא שיקולו זה בזה וכן איהא במדרש עכ"ל והבא בהגהת רמ"א בשו"ע שם ומטעמים הללו לא רנה יהודה שתשב תמר בביתו עד שיגדל שלה ויש סמוכין לזה בחורה וליכא מירי דלא רמוז בה דמולא בה.

(יב) סק"ק (מא יד) וישלח פרעה ויקרא את יוסף ויריחו מן הבור דקדקו דהול"ל לקרוא את יוסף דהרי הוא בעלמו לא קרא את יוסף אלא על ידי שליח ונ"ל להסמיך על זה הלשון כדעת הפוסקים דעכו"ם לעכו"ם יש שליחות והוא דעת המשאה בגמין הובא בבית שמואל אכן העור סוף סימן ה' וע"ש שהביא דעת תרומת הדשן ועוד שחולקים עליו ובפתי תשובה הביא דעות דסברי כמשאח בגמין דכתיב בכתי איהא בשליחות ע"ש ומהלשון ויקרא את יוסף משמע כדעת המ"ב הנ"ל דעכו"ם לעכו"ם יש שליחות והוי כאילו פרעה בעלמו קרא את יוסף ורמיזא באורייתא ההלכה הנ"ל ולא לחנם שינתה החורה לחות הלשון אלא כדי לרמוז זאת וליכא מירי דלא רמיזא בה. וכן אפשר להסמיך ההלכה הזאת לעיל (פסוק ח') וישלח ויקרא את כל חרטומי מלרים ואת כל חממיה דהול"ל וישלח לקרוא וגו' אלא ודאי מוכח מהכא דעכו"ם לעכו"ם יש שליחות כדעת המ"ב ועוד דסברי כן ולדעת החולקים עליו יש ליישב לשון הכתובים הללו דסברי דכל אנשי מדינתו יש להם דין עבדים לחלק ויד העבד כיד רבו דמי כמבואר ביו"ד סימן רס"ז סעיף כ"ב ע"ש וירמוז הלשון זה הדין ותראה מזה שבשינוי לשון תרמוז איהו דבר הלכה כרבה בכמה מקומות וסב"ל נמולא בה.

(ג) שם (מא מז) ותעש הארץ כשבע שני השבע לקמלים וברש"י לקמ"ס קומץ על קומץ יד על יד היו אולרים ונריך להבין מה בא הכתוב ללמדנו בזה שהיו אולרים קומץ על קומץ ואפ"ל דיה"י לימוד מזה דקובץ על יד ירבה כמבואר במשלי (יג יא) ע"ש ברש"י והיא גמרא בעירובין (נד): אמר רבא אמר רב הסורה אמר רב הונא מאי דכתיב הין מהבל ימנע וקובץ על יד ירבה אם עושה אדם מורמו חבילות חבילות מתמנע ואם לאו קובץ על יד ירבה ע"ש ברש"י טעמו של דבר לפי שחומר עליי עד שמתחזק בה וכן הכא לריך להשגיח היטב לאזור באופן שלא יתקלקל אח"כ ואם אולרים הרבה ביחד אי אפשר לאזור אותם כראוי שיחיימו מפני גודל העורח בזה ולכן אלזו את הכתובות מנע מנע לפקח עליהם שיאלזו

באופן שהקיימו על המסך זמן של שני הרעב ויש המוכין בתורה לקרא דמשל הג' וליכא מידי דכתיבא בכתיבי דלא רמיזא באורייתא כדאיתא בתענית (ט.א.) ופירושו של רש"י הוא פירוש לפירושו של אונקלוס שפירש לאולרין וברשב"ס פירש בקנה אחד מלא קימץ שכלים ולכך ה"י הסובע גדול.

(יד) ויבש (מד יח) אדוני שאל את טבדיו לאמר הים לכם אב או אח וגו' כל הפרשה. לריך לדעת איזה לורך ה' ליהודה לספר הדברים שטבדו ביניהם הלא יוסף ה' יודע זה ולמה האריך בכל הספור הזה ואם כדי לעורר רחמי יוסף לומר שהוא מוכרח להביא את בנימין לאביו ה"י די שזכיר שלא יוכל הבן לעזוב את אביו כי נפש האב קצורה בנפש הבן ואם יעזבוהו הבן ומת והיא (יהודה) ערב לאביו בעד הגער אבל שאר כל הטענות שאין בהם לורך לענין זה למה חזר יהודה עליהם ונ"ל דה"י מכאן כדמיון סמך לההלכה המבוארת בשו"ע חו"מ סימן י"ז סעיף ו' לריך הדין לשמוע דברי הבעלי דינים ולשנות אותם שנאמר ויאמר המלך זאת אומרת בני החי וגו' ומלדיק הדין בלבו ואח"כ חותכו והטעם שלא יחא לב הבעלי דינים נוקפם שלא הבין הדיין טענתם על נכון ובשנותו לפני הבע"ד יתעוררו לומר כה וכה היו טענותיהם וגם שמוא שכתו אחת מהטענות ע"פ ב"מ"ט ובפ"ח ומקור הדין הזה נובע מהירושלמי בפרק זה בורר ומביאו הרא"ש בפרק המזכר (אות ל"ב) ומטעם זה חזר יהודה על כל הטענות שהיו ביניהם כדי שלא ישכח יוסף אותם ויבין טענותיו על נכון בהזכירו הבענים אשר קדמו ואף על פי שלריך הדין לשנות הטענות קודם פסק דין ולא הבע"ד בכל זה חשש יהודה שלא יחזור יוסף על הטענות שלו וישכח או לא יבין היטב דברי טענותיו לכן חזר על כל הטענות מהחלה ועד סוף שיפסוק הדין כראוי כהשו"ע הג' וליכא מידי דלא רמיזא באורייתא.

(טו) ריחי (מו כט) ויקרבו ימי ישראל למוט ויקרא לבנו ליוסף ויאמר לו אם נא מלאתי חן בעיניך שים נא ירך תחת ירכי ועשית עמדי חסד ואמת אל נא תקברני במלרים דקדקני למה הקדים מליאת החן להבקשה שלו ולפי הנראה מזה הלשון לא רצה לגזור עליו זה בגזרת כיבוד לומר לו בדרך זווי שים נא ירך תחת ירכי וגו' רק הקדים אם נא מלאתי חן בעיניך שברטנו חליא מילתא ונ"ל להסמיק ע"ז הדין המבואר בשו"ע יו"ד הלכות כיבוד אב ואם סי' ר"מ סעיף י"ט אכזר לאדם להכביד עילו על בניו ולקדק בכוודו עמהם שלא יביאם לידי מכשול אלא ימחול ויעלים עיניו מהם שהאב שמחל על כבודו כבודו מחול ובבית יוסף שם כל זה דברי הרמב"ם בפ"ו מהלכות מומרים ונראה שלמד כן מדין מכה לבנו גדול דבסמוך וכן כתב בבס"ף משנה וכתב דברי רבינו ראובן אליו והתכוון יעקב אבינו בחיבות אם נא מלאתי חן בעיניך שאמר להורות ההלכה הלזו שצור ששאל מומנו דבר כבוד לא רצה לומר לו בנזוי וליכא מידי דלא רמיזא באורייתא ועיין באור החיים ומה שחנני השי"ת כהנתי.

(טז) שם ושכנתי עם אבותי וגשאהני ממלרים וקברתני בקבורתם חיות וגשאהני ממלרים כראים כשפת יתר דה"י די לומר ושכנתי עם אבותי וקברתני בקבורתם ואפ"ל דבא לרמוז בזה מזה דאיתא בריש פדק מי שמחו דגם נושאי המטה

פטורים מק"ט ומהפלה. ומחפלין ומכל המלות האמורות בחורה ואיפסק להלכה בשו"ע או"ח סי' ע"ב עיי"ש ואע"ג דאי אפשר בלאו הכי בכ"ז מרמז לן הפסוק דגם נשיאת המטה הוא מלה בעלמה לפטור חלופיהן וחלופי חלופיהן אע"ג שאין לורך בהם כדאיתא שם במשנה ברש"י שכן דרך שמחלפין לשאת לפי שהכל חפלין לזכות בהמלה הרי שאין לורך בהם ובכ"ז נפטרים מכל המלות עבור שגשגות המטה הוא מלה ורמז זה בחורה.

(יז) שבעות (ב' י') יגדל הילד והביאהו לבת פרעה ויהי לה לבן ומקרא שמו משה וגו' תיבות ויהי לה לבן נראות לכאורה כמיוחדות ואפ"ל דבא הכתוב לרמז בזה שכל המגדל יתום בתוך ביתו מועלה עליו הכתוב כאילו ילדו ומשה ה' גם כן כמו יתום מאב ואם שלא יכלו לנלות שהוא בנם ובגמרא דמגילה (יג.) ובסנהדרין (טו.) יליף לה מדכתיב בדברי הימים ואלה בני בתיה בת פרעה וגו' וכי בתיה ילדה והלא יוכבד ילדה אלא יוכבד ילדה ובתיה גידלה לפיכך נקרא על שמה ע"ש ולפי הדיוק שדייקנו מרמז זה בחורה בתיבות ויהי לה לבן וליכא מילתא דלא רמיח באורייתא ופשטי' דקרא שהחזיקה אותו כבן בכל ענינים.

(יח) שם (ה' ז') לא חוסיפון להם חבן לעם ללבן הלבנים כחמול שלשום הם ילכו וקיסשו להם חבן נריך להבין למה לא הרבה עליהם פרעה את מחנות הלבנים ובא עליהם בחומות החבן ואפ"ל דיהי' מזה כדמות סמך למה דאיתא בסנהדרין (כו.) אמר עולא מחשבה מועלת אפילו לדברי תורה שנאמר מפר מחשבות ערומים ולא תעשינה ידיהם חשיה ובתוס' פירש ריב"ז דאגת לב האדם על מזונותיו מהניא לשכח נומנו כל מחשבות אף מחשבת דברי תורה ע"ש גם ברש"י ועבור זה התחכם פרעה להטריד מחשבתם בדאגת חיפוש החבן שיטעמו מחשבות הוציאה כמו שאמר שהם נרפים לכן הם לועקים נלכה מזבחה לאלקינו אבל אם יוסיף להם על חשבון הלבנים שיטעמו מהי' להם עבודה יומר ולא טירוד מחשבה והיא חיפוש העיקר עבורם טירוד מחשבה כהגמ' הג"ל והכל נמלא בחורה. (יט) שם (בסוף הסדרא פסוק כ"א) אשר הבאשחם את ריחנו בעיני פרעה ובעיני עבדיו מזה שהסמיכו הם את הריח אל חוש העין ולא אמרו אלל פרעה נראה מזה שכל דבר שנבאש גם מראהו נשחת ויש כעין סמך מזה למה דקרינן במשנה ובגמרא פסול לינה עיבור לורה והוא בזבחים (עו.) במשנה ע"ש ובגמרא פסחים (לד.) ברש"י ותעבור לורתה היינו פסול לינה עיבור לורה מראית בשר בלינת לילה אחד הוא ע"ש ועוד יש בהרבה מקומות ובתוס' מס' ע"ז (עו.) כהני דמשמע מדברי רש"י דלינת לילה פוגמת ולא בעינן מעט לעת וכן פסק רבינו חם דלינת לילה פוגמת כו' וזכר לדבר דלינת לילה מיקרי עיבור לורה והוי דבנים קיז אם אוכל שהוא בעינן מעבר לורתו בלינה כל שכן איבור הנבלע בקדירה ע"ש הרי לך דכשנפגם המאכל נשחת גם מראהו ובלינת לילה נפגם המאכל ונפסד גם לורתו ולהכי קרו לפסול לינה עיבור לורה כמבואר מלשון רש"י ותוס' הג"ל ויש סמוכין לזה מתיבת בעיני שכתוב אלל דבר הנבאש דנפגם גם מראהו וליכא מודי שאין לו חזק רמז בחורה דכולא בה.

(כ) וארא (בסוף הסדרא) והפגתה והבעורה נחתה וגו' דקדקנו בפסוק זה

למה הקדמה הזו? הנהיה שהיא לעשות מומנה לבוש להשעורה שהיא מין מאלל  
 ויגל דיהי' מהקדמה זאת כעין דמיון סוף לחשיבות הפשטן כדליתא בתענית (כט:)  
 על הפסוק בירמיה' כ"ט לתת לכם אחרית ותקוה אמר רב יהודה ברי' רב שמאל  
 בר' שלח משה' דרב אלו דקלים וכלי פשתן ובמהרש"א שכלי פשתן הם כלים  
 שמקיימים יותר משאר כלים ובגדים והיינו אחרית וגוי' ובסנהדרין (קו.) והם  
 מתאווים לכלי פשתן ע"ש הענין ובמס' שבת (קמ:). מואי כיתותא ביתא נאה  
 וברש"י ראוי' להוסיב בעלי' בבת נאה ע"ש. שהיא הכתונה הנעשית מפשתן ועיין  
 בשו"ע או"ח סימן רכ"ג סעיף ו'. שאין לברך שהחיינו על חלוק חדש שאינו חשוב  
 כל כך ע"ש. דהאם בשמחה תליא מילתא ובחלוק אין לו שמחה שאין נחשב אלו  
 שהרי בעני' בשמחה בזה מברך ע"ש אבל בשאר כלי פשתן חשיבות הוא לכלי עלמא  
 ובפסחים (קט.) נשים משמחין בבגדי פשתן ע"ש ובמס' צ"ב (קנוו.) משעה באחד  
 שגבר לבית חמיו כלי פשתן ע"ש שזו הייתה הכלומות. מכל אלו הנקומות נראה  
 גודל החשיבות של כלי פשתן ולהכי הקדמי' קרא כעין דאמרינן ביבמות (ל.) ועוד  
 אידי דחביבה לי' הקדמה ובפרק כ"ד מברכין (מא.) כל המוקדם בפסוק זה  
 מוקדם לברכה ע"ש הרי הפסוק מקדים מה דחשוב יותר וכן הכא מה שמוקדים  
 הפסוק פשה להשעורה מרמז בזה חשיבות הפשטן והכל רמז בהורה.

(כא) בא (י' יו) ויסר מעלי רק את המות הזה תיבת רק נראית כמיוותרת כי  
 מה הי' חסר אם הי' כתוב ויסר מעלי את המות הזה ואפ"ל על פי הגמרא צ"ב  
 (ח:) חרב קשה ממות איבעית לימא קרא ואיבעית לימא סברא אבעיא סברא  
 הא קא מינוול והאי לא קא מינוול ואבעיא קרא יקר בעיני ה' המותה לחסידיו  
 [ע"ש הפירוש במהרש"א] רעב קשה מחרב אבע"א סברא הא קא מוטער והאי  
 לא קא מוטער אבע"א קרא טובים היו חללי חרב מחללי רעב ובשמואל ב' (כד  
 יד) שאמר דוד לפלי נא ביד ה' שבחר דוד במיתת מגפה יותר ממוות רעב כמו  
 שמואל ב' וזה ירמזו תיבת רק שמיסת רעב הוא הקשה שבכל המיתות אפילו  
 ממוות חרב כהגמרא הנ"ל ואכילת הארבע כל יבול הארץ אשר השאיר הברד היא  
 מיתת רעב שקשה מכולם וליכא מידי דלא רמז בהורה.

(כב) שם (פסוק יט) ויהפוך ה' רוח ים חזק מאוד וישא את הארבע ויתקעו  
 ימם סוף לא נשאר ארבע אחד בכל גבול מזרים וברש"י אף המלוחים שכלחו מהם  
 ובשפ"ח דרש' לי' מיתור הלשון דהרי כתיב וישא את הארבע למה לי' למיכתב  
 עוד לא נשאר ארבע אחד אלא ודאי דקאי על המלוחים ע"ש נ"ל דאפשר להסמך  
 על זה הפסוק מה דאמרינן בכמה דוכתי בש"ס שלא יהא חוטא נשכר ובחלה (פ"ב  
 מ"ו) נפואת עיסה שזגגת או אנוסה אחד מארבעים ושמונה נעמאת מידה אחד  
 מעשרים וארבעה כדי שלא יהא חוטא נשכר ע"ש ובפרק הנזקין (נח:) לענין גנב  
 והקדיש ע"ש. אמר רבא הא ודאי קא מבעיא לי' כי אוקמו' רבן ברש"י משעת  
 גניבה או משעת הקדישה למאי נפקא מינה לגיוסות' וולדות' מאי הדר אמר רבא  
 מסתברא משעת הקדישה שלא יהא חוטא נשכר ובפרק האשה רבה (לכ:) אמר רב  
 אשי השתא דאמר אמימר הלכתא כוותי' דשמואל אש הי' יבמה כהן חולץ לה ושרי'  
 לי' איהגורי איהגר אי' מליט חוטא נשכר כו' ע"ש ובמס' ע"ז (כ:) דחגי רב יוסף

עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים מאי ראך ראה ז' מזה שקבלו עליהם בני נח  
ולא קיימוס כיון שלא קיימו עמוד והחירן להם איתגורי איתגור איכ מלינו חוטא  
נשכר כו' ע"ש והוא גם כן (לה.) ובדף לט ע"ב מתיב רבי זירא ואלו  
נערוס שיש להם קנס הבא על הממזרה ועל הנמינה ועל הכותית ואי"ס קנים  
רבי מאיר בממונס הבא נמי נקום שלא יענושו בהן אמר רביי שלא יהא חוטא  
נשכר ויחזי' לעניים אמר רב מרי מושב דהוי נומון שאין לו תובעים ע"ש בתוס'  
ובחס' סוטה (טו.) חניא אמר ר' שמעון ברין הוא שחטא מכח חוטא טעונה שמן  
ולכונה שלא יהא חוטא נשכר ומפני מה אינה טעונה שלא יהא קרבנו מהודר ובדן  
הוא שחטא חטאת חלב טעונה נשכר שלא יהא חוטא נשכר ומפני מה אינה טעונה  
שלא יהא קרבנו מהודר ועוד יש בכתובות (יא.) ע"ש גם בתוס' ובדף ל"ז ע"ב  
ובחס' נדה (ד.) הרי לך מכל המקומות הללו דאמרינן בכל מקום שלא יהא חוטא  
נשכר חוץ כשיש איזה טעם להקפיד על זה כהגמרא דסוטה הניל שלא יהא קרבנו  
מהודר ומה שכתבה ההורה יתור לבין לא נשאר ארבה אחד וגו' שאפילו המלווים  
הלכו כולם והוא מטעם שלא ההא קלקלהם תקנהם יש סמוכין לזה דאמרינן שלא  
יהא חוטא נשכר ואע"ג דמלך הסברא היא ליכא מירי שאין לו סוף בהורה דכולה בה.  
(ג.) שם (בפ' הפסח יא ט) אל תאכלו ממנו נא ובשל מצושת במוס' כי אם  
ללי אש ראשו על כרעיו ועל קרבנו מה שחשב הכתוב על כרעיו מקודם ועל קרבנו  
אח"כ אע"ג שהקרבנים שמוכים יותר לראש ובכל מקום בקרא מקדים הקרב  
להכרעיים כדכתיב ב' תזוה (כע יו) ורחמנא קרבנו וכרעיו ובפ' ויקרא (א' ט')  
וקרבנו וכרעיו ירחן במוס' ובפסוק י"ג והקרב והכרעיים נ"ל להסמיק על זה מה  
דחיתא בפרק המוכר את הספינה (פג.) במוסנה המוכר ראש בהמה גסה לא מוכר  
את הרגלים מוכר את הרגלים לא מוכר את הראש כו' אבל בדקס מוכר את הראש  
מוכר את הרגלים מוכר את הרגלים לא מוכר את הראש והטעם מצוחר בנמוקי  
יוסף דבהמה דקה דרך למכור את הרגלים עם הראש דלא חשיבי כולי האי אבל  
איכא לא שהחשוב אינו נמכר עם מי שאינו חשוב ואינו דין שיהא טפל לו ואיפסק  
להלכה בשו"ע חו"מ סימן ר"כ סעיף י"ד ובסעיף ע"ו שם אין דברים אלו אמורים  
אלא במקום שאין מנהג ידוע אבל במקום שיש מנהג ידוע הכל הולך אחר המנהג.  
והוא מהתוספתא והבא דרשב"ס ריש המשנה שם הרי דבמקום שאין מנהג ידוע  
טפלים הקרבניים להראש לענין מכירה שאם מוכר את הראש מוכר גם הכרעיים ולהכי  
אקדמיו קרא להכרעיים לרמוז שיש להם שייכות להראש לענין מכירה בהמה דקה  
דקרנן הפסח הוא ממין הדקה ורמזא גם ההלכה הזאת בהורה וליכא מירי דלא  
רמוז בה. ועי' דרך הפשט אפשר לומר דלהכי אקדמיו קרא להכרעיים לפי שהם  
חשובים יותר מן הכרעיים דהרי מצוחר בשו"ע יו"ד סימן ק"א סעיף ג' בהנהגה  
רמ"א דרגלי בהמה דקה יש לאוסרן מבוס חתיכה הראויה להתכבד ולא בטלי פ"ש  
ובסעיף ה' במחבר דבני משיח אינם ראויים להתכבד והוא מהגמרא דנדרים (נד.)  
ובן ה' רשב"ג אומר קרבניים לאו בשר ואוכלין לאו בר אינש ואידי דחשיבי  
אקדמיו ועיין שם דהכל הלוי לפי הזמן והמקום לפי ראות עיני הגזירה אם הוא  
חשוב להתכבד ומוכא בע"ז סק"א ובש"ך סק"ג וי"ד אבל לענין רחילה שבני

מעיים לריכיש רחילה יותר מן הכרעים ולהכי בויקרא פסוק ט' ויג דאיירי לענין רחילה הקדים הקרב להכרעים שלריכיש הדחה הרבה מן הפרש הנדבק בהם והכרעים בהדחה מועטת הם נקיים ומה שלריך רחילה יותר אקדמי' וביקרא ד' פסוק יא דאיירי קרא לענין הקטרה כתיב על ראשו ועל כרעיו וקרנו ופרשו מטעם שהכרעים חשובים יותר כנ"ל.

(כד) בשלח (בראש הסדרה) כי אמר אלקים פן ינחם העם בראותם מלחמה ויבנו מלרימה י' לדקדק בלשון נחמה דהפס קרא דהוליל פן יראו מלחמה ושבו מלרימה דאיזה נ"מ לנו אם יתחרטו על יליאתם אם לא ונ"ל דיהי' מזה קלת סמך למה דאיתא בסוף פ"ק דקידושין (מ:) ר"ס בן יומי אומר אפילו לדיק גמור כל ימיו ונודד באחרונה איבר את הראשונות שנאמר לדיק לא תלילנו ביום פשעו וכו' וניהוי כמחלה פגומה ומחלה זכיות אמר ריש לקיש בתוהא על הראשונות והובא ברמב"ם הלכות תבונה (פ"ג ה"ג) כל מי שניחם על המלות שעשה ותבה על הזכיות ואמר בלבו ומה הועלתי בעשייתם הלאי לא עשיתי אותם הרי זה איבר את כולם ואין מזכירות לו שום זכות בעולם שנאמר ולדיק לא תלילנו ביום רשעו אין זה אלא בתוהא על הראשונות ולרמוז זה הזכירה ההורה לשון נחמה דעבור שיחרטו על יליאתם ממלרים יאבדו גם את הזכות הזה שהאמינו בהשיית וילאו למדבר מארץ נטבת שזה ה' זכות גדול כדכתיב בירמיו' ב' זכרתי לך חסד נעורך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה וליבא יסוד לשון בקרא והכל נמלא בחורה דכולה בה.

(כה) שם (יד יד) כי אשר ראיתם את מלרים היום לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם לריך להבין מה הבטירה הזאת שלא יוסיפו לראותם מה יזיק להם אם יראו אותם אם הם לא יוכלו להרע להם ואפ"ל ע"פ הגמרא בנהקין (נו:) הוי סייס חד מבאנא בעי למסיימא לאחרונא לא עייל בעא למיטלפי לאירך לא נפק אמר מאי האי אמר לי לא סלטער שמועה טובה אחיא לך דכתיב שמועה טובה הדבן עלם אלא מאי הקנתי לימי אינש דלא מיתבא דעתך מיני' ולחלוף קמך דכתיב ורוח נכאה חיצת גרם ע"ש העובדא הרי דיש להאדס שבין רוח מרתימו את השוגא ולהכי הבטיח להם שלא יוסיפו לראותם שלא ילטערו בראייתם ויש סמך מפסוק זה שהראייה אה השוגא מלערת ואע"ג דמזד הבבא הוא בכ"ז יש לזה סמיכות כל דהו בתורה דכולא בה ויש פוסקים שהוא אזהרה אבל רוב הפוסקים לא מנו זה במנין הלאוין.

(כז) שם (פסוק כא) ויבקעו המים וברש"י כל מים שבעולם והוא מהמכילתא ועיין בשפ"ח ובודאי עשה הקב"ה זה לפרסם הנם לכל באי עולם ונ"ל להסמך ע"ז מה דאיתא בבבא (כג:) בעי רבא גר חנוכה וקידוש היום מהו קידוש היום עדיף דתדיר או דילמא גר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא בחר דאיבעיא הדך פשטה גר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא ואיפסק להלכה בשו"ע או"ח סי' תרע"ח דגר חנוכה קודם לקידוש היום משום פרסומי ניסא ובהגה שם דהוא הדין דגר חנוכה קודם ל"ן הבדלה וע"ש בע"ז ובעטרת זקנים ובתום שם ונראה לרשב"א בשל ר"ח מבת להיות בשבת שם להפטיר בנרות דזכריה משום פרסומי ניסא ולא

בהשמים כסאי שהוא הפעורת ר"ח כו' ומה שמקדימים לקרוא בשל ר"ח משום דבקריות ההורה כיון דמלי למיעבר דרווייהו תדיר ופרסומי ניסא עבדין דרווייהו ותדיר קודם אבל היכא דלא אפשר למיעבר דרווייהו פרסומי ניסא עדיף ואיפסק להלכה שם בסיומן תרפיד סעיף ג' דאם חל ר"ח טבת בשבת מפטירין רבי ושמיא ובמג"א שם הא דתדיר קודם היינו להקדים אבל לדחות פרסומי ניסא עדיף ט"ס והוא סברת התוס' הנ"ל ובשו"ע הלכות פסח סימן תע"ב סעיף י"ג אפילו עני המהפרכס מן הדקה ימכור מלבושו או ילוה או ישכיר עלמו לד' כוכות וכן הוא בשו"ע הלכות חנוכה סימן תרע"א לענין נר חנוכה ועיין בבה"ט שם ובשדי חמד מטרת חנוכה אות כ"א בה"א דחייב להשכיר עלמו כמו בד' כוכות הרי לך גודל החיוב של פרסומי ניסא ויש לזה סמך בהאי קרא דהרי נבקעו כל המים שבעולם לפרסם הנס שעשה הקב"ה לישראל והכל נמלא בתורה הקדושה.

(כו) שם (בהשירה פסוק ט') אמר אויב ארדוף אשיג אחלק שלל וגו' לריך להבין מאי קמיל כל אויב אומר כן דאם לא הי' סובר שיליח לא הי' הולך למלחמה וג"ל כשהיו בים עלמו אמרו כן וזה הוא הרבובא ואפשר להסמך על פסוק זה מה דאיתא בעירובין (י"ט) אינו והאמר ר' שמעון בן לקיש רשעים אפילו על פתחו של גיהנם אינם חוזרים בתשובה שנאמר וילאו ויראו בפגרי האנשים שפושעים בני וגו' שפשו לא נאמר אלא הפושעים שפושעים והולכים לצולס לא קשיא הא בפושעי ישראל הא בפושעי עכו"ם עיי"ש הרי דלר"ל פושעי עכו"ם אשיג בפתחו של גיהנם אין חוזרים בתשובה ויש ראי' לזה מהמגלים שאפילו כשהיו בים שהוא מקום סכנה רלו להשיג את ישראל גם בתוך הים שעל הרדיפה הזאת השר' נאמר בהשירה אמר אויב ארדוף כדפירשנו לעיל ורמזא באורייתא הגמ' דעירובין הנ"ל והכל רמזו בה.

(כז) שם (בפרשת המן פסוק כג) זאת כל העודף הניחו לכם למשמרת עד הבוקר יש לדקדק דהיבת למשמרת נראית כיחוד לשון דהי' די לומר זאת כל העודף הניחו לכם עד הבוקר ואולי תרמוז תיבה זאת למה דאיתא בפרק כל כתבי (קית.) איך שמעין בן פוי איך יושע בן לוי משום דר קפרא כל הזק"ים שלוש בעודות בשבת נטול משלוש פורעניות מחבלו של משיח ומדינה של גיהנם וממלחמת גוג ומגוג כו' ע"ש ולפ"ז יתפרש למשמרת לשון נלירה ונעירה שהסעודות של שבת ישמרו אותם מפורעניות הנ"ל וליכא יחוד תיבה בתורתנו הקדושה והכל רמזו בה.

(כט) שם (פסוק לב) ויאמר משה זה בדבר אשר לוה ה' מלא העומר ממט למשמרת לדורותיכם דקדקו בתיבת מלא דאמר דהוי לוי למימר קח עומר ממט וכן (בפסוק לג) ויאמר משה אל אהרן קח זנגנת אחת ותן שמה מלא העומר מן נראית תיבת מלא כיחוד לשון דמה ה' חסר אש ה' אומר ותן שמה עומר מן וכל להרץ זה ע"פ הגמרא ביומא (מח.) בעי רב פפא מלא חפצו שאמרו מחוקות או גדושות א"ל רבי אבא לרב אשי ת"ש מלא חפצו שאמרו לא מחוקות ולא גדושות אלא טפופות וברש"י טפופות לשון דבר נף בנוכה כמו על דאטפת אטפין וכמו כן הכא יש לסתפק אם העומר שהניח למשמרת הי' מחוק או גדוש ולהכי כתיב לשון מלא לפרש ג"כ שהעומר שהניח הי' במדה טפופה כמו במלא

חפניו דקטורת אבל בעינן שלקט כל אחד לזרכו לא הי' קפידא רס במדה מחוקה או גדושה ולא לחס נכתב לבן מלא בתורה.

(ל) יתרו (יח ב') ויקח יתרו חותן משה את לפורה אשת משה אחר שלוחים הנה לפי דרך הלשון הי' לריך לכתוב את לפורה בתי אשת משה וכתב את לפורה אשת משה סהם נ"ל להכמין על זה מה דאיתא בפרק נערה שנפתחה (מגן) במשנה המאמר את בתי וגירסה אירכה ונתארמלה כתובתה שלו השיאה וגירסה השיאה ונתארמלה כתובתה שלה ר' יהודה אומר הראשונה של אב אמור לו משהשיאה אין לאבי' רבות בה ואיפסקא להלכה בשו"ע אכן העור סימן ל"ז דאיתא שם בבב' ב' בגרה הבת אין לאבי' בה רשות והרי היא כשאר כל הנשים שאין מחקדשות אלא לדעתן ובסעיף ג' וכן אם השיאה אבי' ונתארמלה או נתגרסה בחיי אבי' הרי היא כרשות ענוה ואע"פ בעדיין היא קטנה כיון שנשאת אין לאבי' בה רשות לעולם וכן איתא ביבמות (קכ.) במשנה קטנה שהשיאה אבי' ונתגרסה כיתומה בחיי האב והחזירה דברי הכל אכורה ליבם והוא מטעמא דלאחר נישואין אין לאב כח לקבל קדושי ע"ש ומהאי טעמא לא קרא הכתוב את לפורה בתי (של יתרו) כי מאחר שכבר נשאה משה והיא אבתו מוקדמת דנא אין לה להתייחס על שמו של יתרו כי אין לו בה שום זכות שייכות חורה לאב בבהו ורמזה התורה בזה דלא הזכירה שהיא בתי של יתרו ההלכה הלז דלאחר נישואין אין לאבי' בה רשות כמשניות הג"ל ואפילו לאחר שלוחי' בגט כמובא בילקוט בשם מדרש אין לאביה זכות בה ולהכי הזכיר הכתוב שלוחי' ולכל דבר נמצא חיזה רמז בתורה.

(לא) שם (פסוק יב) ויקח יתרו חותן משה עולה וזבחים לאלקים ונבא אהרן וכל זקני ישראל לכל לחם עם חותן משה לפני האלקים יש לדקדק למה הזכיר הכתוב את הלחם הלא אכלו גם מהשלמים שהם חשובים יותר מן הלחם ואי' ל' להכתוב לזויתתם לאכול והו' לא ואפ"ל דירמוזו בתיבת לחם שגראית כיתור לשון דבשר וכל מאכלים חוץ מפירות הם טפלים לפת כמבואר בשו"ע הו"ח סי' קע"ז דברים הבאים בתוך הסעודה הם דברים הבאים מחמת הסעודה דהיינו דברים שדרך לקבוע סעודה עליהם ללפת בהם את הפת כגון בשר ודגים וביצים וירקות וגבינה ודיוסא ומיני מלוחים אפילו אוכלים בלא פת **אך** טעונים ברכה לפניהם דברכת המזיא פוטרם ולכן כהנה התורה שאכלו לחם להורות דבשר וכל מיני זייני טפלים לפת דאינם בערכם דלאו זייני כמבואר בשם וע"ש בפמ"ג ועבור זה לא הזכירה התורה גם אכילת השלמים כי אכילה בשר הוא טפל לפת כנ"ל ורמזה בזה דברכת הפת פוטרתן וליכא מידי דלא רמיזא באורייתא. (עוד יכא א"ה).

תוך הענין דוד בר"י גרינגלאסם אברק"ק לענטשנא.

### סימן יב.

סוכה (לח): בעו מיני' מר' חייא בר אבא שמוע ולא ענה מהו אמר להו חכימא וספריא וזיבי עמא ודרשניא אמרו שמוע ולא ענה יאל ויש להחבון מי הם חכימא וספריא וכן כולם ומדוע אמר בלבן כזה שמעט לא נמצא דוגמתו במקרא.



וגיל שזה פשוט דשמע ולא ענה ילא היינו הך דשומע כעונה וסדאי' דהיחא  
בכונין איחמר נמי כו' שומע כעונה וסנה איחא ההם אמר רבא כו' מחאן  
לשומע כעונה ונשמתי' דבר קפרא נמי איחמר דשומע כעונה ורב אחא בר יעקב  
הסכים עמרו ואמר בשמיעך כתיב גי"ש ופיין ברפות (מהי) אמר רבנא אמר  
ר' יוחנן אחד יולא בברכת חבירו דהנינא שומע ולא ענה ילא נמלא שר' יוחנן  
ורבא ובר קפרא וכן רב אחא ב"י ס"ל שמע ולא ענה ילא ומזולתם לא נזכר דין  
זה בנמרא.

וגראדה שר' חייה בר אבא שנשאלה ממנו הלכה זו כבר ידע מזה שחכמי  
נמרא אלו כולם ס"ל דינא בשמיעה לאור כי ר' חייה ה"י חלמידו של רבי יוחנן  
(ברכות לא:): ור' יוחנן ידע מדברי בר קפרא (ב"ב לט: וקנז:) ומסתמא ר' חייה  
חלמידו ג"כ לא נעלמו ממנו דברי בר קפרא ואיחא בברכות (פו.) שר' חייה בר  
אבא ה"י לו פלפול עס רבא ובמס' ב"ק (מ.) משבחא ל' רבא לרב אחא בר  
יעקב דאדם גדול הוא הרי שהיו בזמן אחד עס ר' חייה בר אבא ומשו"ה ידע  
מחידושי תורתם וידע שגם הם ס"ל כד' יוחנן ובר קפרא דינא בשמיעה לאור.

ובזה יובן היטב דברי ר' חייה בר אבא שעל מה ששאלו אותו אם ילא  
בשמע ולא ענה השיב שרבא ורב אחא בר יעקב וכן ר' יוחנן ובר קפרא כבר  
אמרו שומע ולא ענה ילא דהיינו ששומע כעונה וזה שאמר "חכימא" כוונתו על  
רבא שנקרא "חכימא דיהודאי" (נדה כז:) וכן במו"ק (כח.) התפאר רבא "בחוכמיה"  
דרך הוגא ומשו"ה נקרא כאן חכימא (בלשון רבים דרך כבוד וכן כולם) ומה שאמר  
"ספריא" הסביון על רב אחא בר יעקב שהיה כופר אמן וה"י יודע לכתוב ס"ת  
על ג' סוודתר (ב"ב יד:) על ר' יוחנן אמר בלדק, רישי דעמא" חדא דה"י רבו  
וחלק לו כבוד ועוד הנאמר עליו, למליך ר' יוחנן (מעניא כא.) והספקתו דרבי  
יוחנן מרבי נשיאה (סוטה כא.) ומשו"ה אמר עליו ראש עמו ובר קפרא ה"י דרשן  
ובכ"מ מלינו, דרש בקי"ם (ברכות ס"ג כתובות ה' סנהדרין ל"ג) ובמס' נדרים  
(נא.) דרש לפני רבי דרשות שונות ועליו הסביון בקראו אותו, דרשניא" ולפי  
שרבא ורב אחא בר יעקב היו צימיו הלך מן המלכות אל המוקדש ודויק.

דור בהרב ר' יונה ו"ל קאפליוואטסקי רב בקאפרעשטי (רוסעניען)

### שאלות ופליאות.

### סימן יג.

א) דעת הרמב"ם ו"ל בס' המצות (מצוה קצ"ב קצ"ג) ובהל' מלכים (פ"ו ה"ד) דהמצוה  
ייר תהי' לך וגו' היא מצוה שנצטוונו לעת סליחה דווקא וכן נמשכו אחריו כל מוני המצות ועי'  
בפי' האבן עזרא (בס' נשא) בפסוק וישלחו בן המחנה ובחוקוני (פ' תצא) מעם מצוה זו  
שנוהגת בשעת סליחה דווקא וק"ל איך יפרנסו עפ"י הברייתא הספורשת בעירובין (נהו) סתיב  
ר"ת ויחנו על הירדן וגו' כשרץ נפנין אין נפנין לא לפנייהם וכו' והירושלמי פרק כיצור סברין  
(הל' א') התיב רב אסי והתיב ויד תהי' לך וגו' שששע ששם דמצוה זו נוהגת אף בשעת  
הנייתן וצ"ע. (לפי כיסא זאולאדווא"ה, קאלשין).

(ג) חולין (צח). ודוע בשילה חידוש הוא כו' ומפרש רבינו גרשום כלומר חידוש הוא שאיסור נתבשל עם היתר ואינו אוסרו עכ"ל. והוא פלא דמה שאינו אוסרו כדכבר לא היו חידוש דהא איכא מאה וס' ובכחית בטל וכ"ש דיקשה דמה מר"ק ולגבר מנ"י הא באמת כן בכחית ומפריק מנ"י דבשל במה וס' וצ"ע. (ולתק מל"ד כ"ד, רמ"ן).

(ג) בפ"י הרע"ב עה"ת בפסוק ויאפו את הבצק וגו' כתב דמצות השבתת שאור ואזהרת אכילת חסין לא נצטוו בהן אלא לדורות אבל לא בפסח מצרים וכן נראה מלשונא דקרא וכו' ע"ש והוא פלא דעכ"ל ליום א' הוזהרו מאכילת חסין במצרים לכ"ע כדאיתא בפסחים (צו) והר"ן כתב שלא נצטוו במצרים על השבתת שאור אבל מאכילה לא אשתמיס תנא דומר שלא הוזהרו וצ"ע. (ה"ל).

(ד) רמב"ם פ"ד מעבדים (הלכה ב') אין אדם רשאי לסבור כחו אא"כ העני ולא נשאר לו כלום ובכ"כ מצוין מקורו מקדושין כ' דאמרינן התם דיוויף ברביתא ולא ליוכין ברת"י משמע מכאן דאין לו לסבור עד בלתי השאיר לו שריד עכ"ל והוא פלא דשם סבור מר"ק הוסיף ליוכין ליוכין אינש ברת"י ולא ניוויף ברביתא וכו' וצ"ע. (מענדיל סדקס, וולרשא).

(ה) בבא בתרא (עד). ר' יוחנן משמע וכו' וגמין מיה מתרתי וכו' כתרי מברי דסורא הן ר' יוחנן לא הו' מעולם בבבל וא"כ יפלא איך חפס לדונמא את נשרי סורא שהיא סתא חתמא שבוראוי דא שושחם עינו מעולם וצ"ע. (יבטי' ולמטיק מו"ל כלארס).

(ו) סוכה (ב). דאמר ר"ל הריני כפרת רב חייא ובניו וק"ל דהא דווקא בתוך י"ב חודש אומרים כן עיין בקידושין ור"ל הו' ופן רב אחרי רב חייא שווא הו' תלמידו דר' יוחנן גוס [ואולי מכאן ראי' לר"ת בתוס' ב"ם (פרד) ד"ה אי הדרת שקודם שלמד אצל ר"י הו' גדול בתורה ואח"כ נשבעה בטנו ושוב למד אצל ר"י ולפ"ז נהא מה שאמר ר"ל הכ"ס ר"ת וכינוי אפר זה בתוך י"ב חודש לפי שגם הוא הו' או גדול בתורה וכן ישראלי לרבי ר"ת מפרש רות מ"ג מעשה בדרשב"ת וצ"ע. (דוד מנחם לעדנמאן, זכארהלוו).]

(ז) בסדר רות (פ"ג) שאל רב הונא ריש גלותא לר' חסדאי וכו' וק"ל איך יתכן שר"ה ר"ג שאל לר"ה והלא ר"ה מת בחיי רבי בסבורא כב"ר פרשה ל"ג וצ"ע. (ה"ל).

(ח) בתרגום אונקלוס בפ' תשא בפסוק והרגו איש את אחיו ואיש את רעהו ואיש את קרובו יתרגם שם בזה, וקטולו, גבר"י ית אחותי, וגובר"י ית חבריה, וכו' א"ש"י ית קרוביה, ונפלאותי מה התבין התרגום ששינה טעמו לתרגם את "ואיש" האחרון, "ואנש" ולא, וגבר"י אבקש להאיר עיני בזה כי שאלתי לרבים ואין פותר וצ"ע. (י. א. ג.).

(ט) בספר מי השולח (להרב הצרוק מאיוביצא וצ"ל) בפ' שלח כתב דמה שאמרו, אין מקרא יוצא מדי פשוטו אין זה כלל על פסוק, תשיעי שבפרשה" שבו נמצא תמיד כוונה עמוקה מכפי שנראה לעין כל ע"ש בזה גם בפ' דברים ובעני לא שטעתי ולא ראיתי מעולם כלל זה איפוא הוא נמצא מלבד בספר הנ"ל שאלתי לגדולים וחכמים דפקידי שמייהו ולא ידעו מהו וגא טהורעים להודיע זה בשערי תורה. (ה"ל).

(י) פסחים (נ'). ב"ד תעניו ת ישיבו אנשי כנסת הגדולה על כותבי ספרים כו' והנה במהרש"א ובבבא ספרים בקשו טעמים שונים למצוא פשר לספר כ"ד תעניות אבל בעניי אהפלא ולא אבין למה לא הלכו בדרך פשוט שהמספר הזה מכונה לספר ארבע ועשרים ספרים שבתנ"ך ועיין תענית (ח). רב ארא בר אבהו מסדר סתני' עשרין וארבע וימנין כנגד תורה נביאים ומכובדים וכתב רש"י ויל ש הן כ"ד ספרים (ואף שבש"ש כאן כותבי ספרים תפלין וסוואות" ויל שכן נקראים כל כותבי ספרים, כותבי סת"ם" על כתיבתם גם תפלין וסוואות אבל הב"ד תעניות הו' רק בשביל כתיבת ספרי תנ"ך ונא להאיר עיני בזה. (י. א. ג.).

(יא) במעדני יו"ט (חולין קי"ג) כתב בשם רש"י ויל דרם שבשלו רבנן ע"ש והוא פלא דבחולין (ק"ט קב"א) מבורר להדיא דשיטת רש"י ויל דרם שבשלו דאורייתא וגם ברת מחייב ועי' בסמ"ג בפתיחה להל' מלוהה וצ"ע. (האחים יוסף גרשון וילתק ארי' כמסכ"ס גי' בעניינסין, לאדו).



## (א) דברים אחרים.

### קטעים מספרי תשובות למשיגים.

(א) ברור ד' ח"ד צד 102 מוכאה שאלת השואל לרב שר שלום נאון מרג (תר"ט—תר"ט) בזה"ל. להודיעני טעם המנהג שנוהגין בעירי שבשעה שחזורין מכה"ק יושבים על הדרך ורוחצים את ידיהם ע"כ ומוכאה שם ע"ז תשובת רש"י הנ"ל שהשיב, אין צריכים לרחוץ ואם נהגו נהגו וכשאמרו חכמים לישב שבע פעמים לא אמרו אלא בחזירה ורק בקרובים ורק ביום ראשון ורק במקום שנהגו והטעם שאמרו במקום שנהגו מפני שהרוחות מלוות אותו וע"י הישיבה ברחות עכ"ל התשובה המועתקת מש"צ (ח"א ש"ד סי"ב) והנה כעהמח"ס דוריד אשר מטרותיו בספרו הנ"ל לבקר מעשי חז"ל רבותינו בעלי התושבע"פ אשר הועילו לפתחה לשגיגה ולהרהיבה מביא השו"ת הנ"ל כעין רא"י אשר בה משתקפת צורתו הרוחנית של הגאון רב שר שלום אפיו ותכונתו וכה יאמר בבשך דבריו, נראה ברור מתוך התשובה הנ"ל שגעלה נפשו במנהג הזה ואמר שאין בו צורך וברור שלעצמו לא האמין זה ההכל מן הרוחות והשרים המתלוים המחייבים רחיצה שאילו האמין הלא אף היה מחייב הרחיצה ובכ"ז אמר, רק במקום שנהגו נהגו עכ"ל ואחרי הלגלוג הרב שדמה ללגלג ולהוציא דבה על פה קדוש הרשש"ג נכשל בטעות גדולה עד לירי ביוש בי הבין כעל הדוריד שרק מלכו הוציא הרש"ש מלים והשיב שרק במקום שנהגו ונהגו גם להבא כן ועל זה שפיר מקשה שאם מן הדין הוא לרחוץ ולשבת לפי שהשרים מתלווים למה לא יחייב את כל המקומות אבל באמת נעלם ממנו שמה שהשיב רש"ש הוא ש"ס ערוך ומפורש בכ"ב (ק' ע"ב) שמה שעושים שבעה מושבות למת הוא רק בקרובים וביום ראשון וגם רק במקום שנהגו ופירש שם דרשב"ם לפי שהשרים מתלווים לכך תקנו מושבות כדי שיסתלקו וביתר אריכות מפורש בפירושם שם עיי"ש וגם נעלם ממנו שהרשב"ם עצמו הקשה על הש"ס שא"כ יהיו עושים כן בכ"מ ולמה אימר הש"ס שרק במנהג תלוי הדבר ממש כעין מה שתמה ברור ד' על תשובת רש"ש ואשר בסביל התמיה הזו הוציא תוצאה שהרש"ש לא האמין בזה ההכל ורק מיראתו שלא לבטל מנהגים נשנים ולהניק ע"ז תמיכת הישיבות השיב כן שנמקום שנהגו ינהגו כן ובאמת מעתיק דש"ש כדרך כל הגאונים בתשובותיהם רק מה שפורש בש"ס ואע"פ שבש"ס רג"ל אינו מוכא שהיו רוחצים נ"כ את ידיהם מ"מ שפיר השיב דש"ש שאם נהגו

לרחוק ולשבת ישבו וגם ירחצו כיון שהטעם אחר שהרחיצה גם כן כרי לסלק  
הרוחות ואין יתרון לזה יותר מזה וכי' פשוט ובוה נגולה האשמה מהגאון רב שר  
שלום שבשביל מטרות חומריות ההביל את העם.

(ב) בדוריד (ח"ר צד 190) מותר החלטת מוציא לאור מדרש תנחומא החדש  
שהמדרש הזה נתחבר ונסדר קודם בזמן לכל המדרשים הנמצאים בידינו ודעתו  
היא להפך שנתחבר המדרש בזמן מאוחר על ידי מחבר או מסדר שלא היה בקי  
בסדר הזמנים ובכרונולוגיה של התנאים וגם ערבב המושגים ובתור הוכחה ודונמא  
מציג המסופר שם (פ' וירא סימן ל"ח) מתחלת לסדרו של ר' אלעזר ב"ר שמעון  
לפני ר' יוסי בן הלפתא שהתחיל ללמדו פרק אחד ואח"כ שני ושלישי ולא הצליח  
ב"כ בלמדו בתחלה עד שלא רצה רבי לקבלו לשיבתו ואח"כ לימד עמו ר' יוסי  
עוד שנה אחת והצליכו להשיבה של רבי והתחיל ר"א להשמיע קולו בתורה ושמע  
רבי וקרא עליו פרי צדיק עץ חיים והעיר ע"ז ווייס שהספור הזה לא נזכר בשום  
מקום (?) באגדה או במדרש של הקדמונים והמסדר ערבב והרכיב את המסופר  
שר"א בר"ש למד לפני ר' שמעון אביו ואביו אמר עליו אם שני בני עליה הם בעולם  
אני ובני הם (ע"ן סוכה מ"ה ע"ב) עם המסופר בב"מ (פ"ד ע"ב) שבשהיו רבי  
ור"א בר"ש תלמידים יושבים לפני רבם היה ראב"ש גדול מרבי בתורה עיי"ש  
וקלע המסדר הביר שני הספורים אלו לאחת עכ"ל ובאמת תקע עצמו לרבר זור  
ודחוק כ"כ נעלם ממנו אגב ריהטויה רק לבקר ולהשיג הש"ס ב"ב אשר הוא עמוק  
בו בעצמו והוא ברך פ"ה ע"א שרבי מצא את ר' יוסי בר"א בר"ש הולך בדרכים  
עקלקלות ומסרו לרשות ר' שמעון בן איסי בן לקוניא אחי אמו ללמדו תורה אבל  
ר' יוסי לא אבה ללמד ורצה לחזור לקלקולו עד שהוכרחו לצייר לו רוב גדלו  
ובכדו כאשר יהיה ת"ח וילמד ר' יוסי ויתנבר בתורה ורבי כאשר שמע קולו  
אח"כ בישיבתו קרא עליו פרי צדיק עץ חיים עיי"ש והנה המעיין היטב בספור  
הזה וישהו להמסופר במדרש תנחומא הנ"ל יוציא בודאי תוצאה שהוא הוא אחד  
ממש מותאם ומוקבל הספור האחר למשנהו ואין ביניהם רק קצת שינויים בשמות  
האנשים הפועלים ואשר נקל מאוד לתקנם כמו תחת "ר"א בר"ש" שבמדרש הנ"ל  
יש צורך לתקן "ר' יוסי בר"א בר"ש" ותחת "ר' יוסי" (אשר נשתרבר מהשם "ר'  
יוסי בר"א בר"ש") בן הלפתא צריך לתקן "ר' שמעון בן יוסי (או איסי) בן לקוניא"  
ואח"כ העמד שני הספורים והמצא שמלבד איזה שינוי קל איך למד ר' יוסי אשר לא  
יקלקל הכוונה ואשר רגילים שנויים קלים כאלו בין כל מסופר בש"ס ובמדרש שהם  
שונים ומאוחרים וכי' פשוט.

(ג) הרש"ל רפפורט בספרו תולדות ר"ג בה"ע מתקשה בהלשון "רבי שמעון  
כצדיאה" שמכנה בו רב האי גאון בתשובות גאונים קדמונים סימן פ"ו את ר"ש  
קיורא בעל היג עיי"ש שמדחיק א"ע להגיה "כיורא" כדי להתאים השם הזה  
להשם "ר"ש קיורא" לפי שהיה מעיר קאירה במצרים והנה במכח"ע הצפירה  
(גליון קמ"ה תרע"ה) כתבתי שלפ"ד הדבר פשוט בלי שום הגה כי הנה הקדמונים  
מכנים אותו ג"כ בשם ר"ש הבבלי כמו הכלבו בסוף הלכות אכלות כתב בזה"ל  
אמר ר"ש הבבלי ייחא ייחא נברא וכו' והלשון הזה איתא בהג' הל' אכלות

עייש"ה והטעם שקראוהו בבלי לפי שקאירא מקום מגורו ומוצאו נקראת לפניו  
בבל ועירא (עין בישוף סלון גיאוגרפי) וא"כ שפיר מבנה אותו רה"ג, כצ"הואה"  
שהוא כמו, כצ"הואה" שבבל ספרי הקדמונים מוחלפים תמיד צ"בש' שהן שניהן  
ממוצא השנים וכשרי הוא כידוע כמו בבלי ולשוא הגיהו שי"ר בס' הג"ל והדורו"ר  
ח"ד, כיירואה" כי אינך צריך לשום הגה כן כתבתי שם משכבר הימים עתה  
עלה ברעתי שבשכיל הטעם הזה בעצמו מבנה בעל העיטור בספרו תמיד את  
הרמב"ם בשם הרב הבבלי" ואשר הרב המפרש ס' העיטור נכנס בהשערות  
רחוקות למצוא טעם לזה ולפי האמור הטעם פשוט לפי שגם הרמב"ם נר בקאירא  
כידוע אשר נקראת ג"כ בבל ועירא ולכן יכנהו בהע' הרב הבבלי אבל אינו  
חלילה שם בזה על הרמב"ם לפי שהיה דר במצרים כמו שמשער הרב הכפרש  
הג"ל. בג"ל.

(ד) הרב שי"ר הג"ל מחפלא בנוספות לספרו תולדות ר"ג בה"ע על מה  
שהרשב"ם בתשובתו להראב"ן (ראב"ן ד' קמ"ג) קורא אותו, חתן לרבינו ליאונטין  
ראש שבטי ישראל" ובאמת שם חותנו של הראב"ן היה ר' אליקים ב"ר יוסף כמובא  
בראב"ן (ס"ה י"ט וס"א). ועיין במבוא לספר הראב"ן מאת הר"ר שלום אלבעק  
שתמה ג"כ על ההירה הזו (אבל לא הזכיר שבכר קדמו השי"ר) ולא מצא שום  
פתרון לזה. ובאמת נעלם קדם שכל"בקי בטיב גיטין וקדושין צריך לרעת  
ש, ליאון" או "ליאונטין" הוא כינוי להשם אליקים ואבוא כאן לשון הבי"ש באהע"ז  
שמות אנשים אות א' "אליקים המכונה ליווא רש"ל" שם אות י', יהודה המכונה  
ליב ומ' ליאון ומ' ליווא" שם באות ל', ליב הוא כינוי לאליקים או ליהודה ליווא  
הוא ג"כ כינוי לשמות הללו עכ"ל אם כן הרי לך כברור לפי עדותם של הרש"ל  
יהב"ש אשר בודאי שאבו זה מסקר נאמן שליאון או ליאונטין בצרפת הוא כינוי  
לאליקים או ליהודה כמו ליב בפולין וליווא באשכנז שהם כינויים לשמות הללו  
לכן שפיר נחבנה רבינו אליקים ב"ר יוסף חותן הראב"ן בתשובת הרשב"ם אליו  
בשם רבינו ליאונטין וחדוש רק על השי"ר שה"ר רב ומורה הנראה בישראל  
שלא ידע מזה.

(ה) בספר החשוב, על נהרות בבל" מביא בשם החכם מהר"י די מורנא  
בספרו לב אריה שבפרק א' מסכתא בבא מציעא חסר ככל השי"סין שלנו הסימן  
הזה, רמ"י בר חמא שליחא דמתיבתא דכולא מסכתא" אך המחבר החכם ר"ן  
נצוב כתב שלא ידע לבין לאיזה דף שי"ך הסימן הזה ומה דם פירוש כל המלות  
של הסימן הזה ולפ"ר שהוא שי"ך לדף ח' ע"א, זאת אומרת המגביה מציעא  
לחברו" וכו' והוא ביאורו, רמ"י בר חמא (פירוש המאמר והדיוק של רבכ"ח המגביה  
מציעא וכו') שליחא דמתיבתא (פ"י) שרמא סתר את דבריו שפשו"ה קונים שניהם  
במשנה משום הטעם דמינו דוכי לנפשיה וכו' נמי לחבריה והביא רא"י לעצמו  
משליח שאילו אמר לשלוחו וכו': מתיבתא כמו תיבתא — מתיב) דכולא מסכתא"  
(פ"י) שהש"ס שקל וטרי שרמב"ח הוציא דיוקן מזה אמר, כוליה' שלי במסכתא זו  
במשנה ראשונה) ולפ"ר שהו האמת, (עוד יבוא)

ישע' ולאמנע בהנאה מהר"ם שלטיא מו"צ ברארוב.

## (ב) בקורת הספר בַּשָּׁמַיִם רִאשׁ.

(המשך מ.שערי תורה חלק י"א חיצרת א)

וראיתי בכסא דהרמנא שכתב ע"ז בזה"ל ואינו רוצה לדבר בענינים כאלה מאומה כי מלבד שאני חושד שכלי לבלי הניע לפלגות הענין הזה עוד לדעתי ראוי לקיים בו חסוקי יריכין ואמנם לבי אומר לי שרא"ה בעל תשובה זו שקפה עינו על כל זאת ולכן שכל את ידיו כה וכה עכ"ל.

והנה אם אמנם כי מכיר אני רמיותיו בזה שכוונתו לקושיית הרמב"ן בפ' מסעי ומוה הוציא שכל זה המצאות חכמים לבטל הכל כאשר יראו מדורות הבאים אחריהם ותלו זה בד"ת ולכן כתב שראוי לקיים בו חסוקי יריכין ואני אומר נפרש הדבר לעיני כל ומה יש לו בזה ואיך אפשר לומר כן בדעת חז"ל הלא קרא זה דחוקת משפט לדורותיכם נאמר רק ברוצח וא"כ כמו שהחמירו חז"ל ברוצח שהורג בלא התראה להכניסו לכיפה ה"ל להם לחלק בין רוצח לשאר דיני נפשות שזה אינו צריך מקדש דוקא אמנם בכל ד"ג צריך דוקא בית ועוד דהרי קרא זה נאמר ברוצח בשגגה וכתוב מפורש בתורה בעיר מקלטו יושב עד מות הבהן הגדול ואם כן אא"ל דקאי על דורות עולם אף בזמן שאין בית וע"כ כמו"ש הרמב"ן ז"ל דאין כוונת הקרא אלא על דיני מלקות וקנסות וא"כ איזה דבר צריך להסתיר כאן.

וראיתי להג' ר"מ בנעט ז"ל שם בסוף הסימן כתב על תשובת הר"א בן אסמעאל ז"ל רבו של רבינו ירוחם ז"ל שכתב בפשיטות דאפשר לקיים מצות פורד דאורייתא בלא קידושין מדברי הלמירו רבינו ירוחם ז"ל שכתב דהבא על הפניוה לוקה משום לא תהיה קרשה והשנה זו קלושה מכמה טעמים (א) אולי לא ראה תלמידו הר"י ז"ל תשובה זו של רבו (ב) הלא היה גם תלמיד הרא"ש ז"ל ודילמא ס"ל כרבו הרא"ש ז"ל בכתיבות פ"א סי"ב ועיי"ש בקרבן נתנאל בשם הב"ש ומ"ש הוא עליו הכלל כי היכחות כאלה קלושות מאוד לברר על ידיו זה זיופם של הדברים ואני אראך גדולה מזו בס"י קמ"ו הסיחם ג"כ להרא"ש ז"ל הביא שם דברי בעל העיטור לענין ד' נוסות שצריך להוציא כל מה שיש לו לקיים מצות חכמים וכתב הוא ע"ז וליתא כי חלילה להכמים לתקן כזאת בשביל מצוה אחת וכו' ואף הרב לא אמרו אלא בדרך גזמא עכ"ל והנה לפנינו בטור או"ח סי'תפג הביא דברי בעל העיטור ולא פקפק עליו כלל בשם הרא"ש ז"ל ובכל זאת אין דבר כזה יכול להוכיח זיופן של דברים אם כי הנושא בעצמו עליו להביא לדיו השד שחלו בו ידי מו"י וכן התשובה שאחריה מדין מים שלא לנו וכיו"ב תתשו' בס"י שס"ח אורות גזרת קטנות שכתב שהוא משורש הקראים עיי"ש ג"כ ירום מוכיחות שמויפת הוא כנראה לכל מעיין בטור או"ח סי' תנ"ג שהבין שיסוד הגזירה מחשש תערובות חטים רק שכתב שהומרא יתירה היא ואם היה אצלם חשש שנצמחה מהקראים גזירה היו עושים כל מצדקי לבטלה כי הרבה חשו חז"ל בכמה ענינים לעשות נגד דברי הקראים אמנם בכ"ז יוכל להיות שהמה מאיוהו חכם קרמין ואין להחליט שגורייפו בזמן האתרו.

אמנם מ"ש הנר"ם בנעט ז"ל על התשובה בסי' ל"ו בסוה"ד מה שהביא בשם ר"ת ז"ל שראוי הי' להתיר סתם יינם שהוא מווייף בזה ודאי צדקו דבריו ואין שום ביאור לדברים אלו דאין לומר דכוונתו על הנאה דהרי לזה ל"צ עדה גדולה להתיר ובאמת התירו מה"ס ועיין בסור יו"ד סי' קכ"ג בשם רש"י והנאונים ועי' בתוס' סס' ע"ז דף ג"ז ע"ב בשם ר"ת ז"ל עיי"ש בסודיה לאפוקי מבואר כן דבהנאה מותר מה"ס ול"צ עדה להתיר ובשתי' האיסור משום חתנות והוא דברי ר"ת ז"ל כמו שהוכיח הב"ח ביו"ד סי' קכ"ג עיי"ש ע"כ ברור הדבר שהשובה זו מווייפת היא ועיין בתשו' הריב"ש בסי' שצ"ד מה שכתב ע"ד ר"ת ז"ל הנ"ל בענין נבינות ובענין סתם יינם עכ"פ זה שהביא בשם ר"ת ז"ל שראוי להושיב עדה להתיר סתם יינם ע"כ כוונתו אף לשתי' זה בוודאי שקר הוא ועיין בתוס' ע"ז דף כ"ט ע"ב ד"ה אי משום אנסיכי .

והנה אין רצוני לטפל עוד בזה אך כמה שלדעתי צריך בדיקה ויוכל להאיר עינינו בכל הספר אם אמת הדבר שנאסף ע"י הנאון מוהר"י די מולינא ז"ל נוסף בו אח"כ איהו תשובות מווייפות ע"ש הגדולים או שהכל שקר ולא היה הקובץ ממנה"י די מולינא כלל וגם הקדמת מוהר"י די מולינא מווייפת היא והביאנו לחקור בזה מפני שמבואר בהקדמת מוהר"י די מולינא ששם אביו "שלמה" ולא מצינו זכר החכם הזה בהלכה כ"א בתשו' הב"י וגם בתשו' אבקת רוכל סי' ק"ל ששם יש תשובה מהנאון הנ"ל ובשתי' מק' מות האלו לא נזכר שם אביו אמנם מצאתי בתשו' הרלב"ח ז"ל סי' צ"ה יש שם תשובה על תביעה שהבע הר"י די מולינא ז"ל מאפטרופסי יתמי רבינו הגדול מוהר"י הכהן שילאל ז"ל ומבואר שם דשם אביו מוהר"י די מולינא ז"ל הי' ר' "אברהם" עיי"ש ואם כי יש לומר שהיו שני אנשים ששם משפחה אחד להם אמנם מפני שגם זה הי' חכם ממש ברור הוה לבי אומר לי שהוא הוא החכם אשר נתווכח עם סרן הב"י ז"ל ושנזכר בתשו' אבקת רוכל .

[המשך יבא]

מאיר דן רפאל ברח"י ז"ל אבד"ק אסטראווא .

## ג) שְׁגִיאוֹת לְתַבְיִין .

א) במבוא לתשו' נאונים קדמונים (אות י"ב) כתב המבקר החכם שיר שמש"צ הרא"ש ז"ל (פ"ג דב"ק סי' ה') על שם הנאונים כוונתו לתשובה הראשונה שהובאה בקובץ זה בשם רב נחשון גאון ז"ל ונכפלה בתשו' שערי צדק (ח"ה שער ז' סימן כ"ה) והוכיח כן כמה שמעתיק שם הרא"ש מהשובה זו מה שחושב בין פסולי עדות גם הלוח ברבית ומה מוכיח שם ג"כ דהנוסחא שבנאונים קדמונים היא מחוקקת יותר מנוסחת שערי צדק כי בשערי צדק לא נמצא כלל בתשו' זו הלוח ברבית . והנה בעיקר הדבר כבר קדמו הר"ח מודעי ז"ל שהוא היה המניה ספר שער צדק וכתב שם בריש תשובה זו שהרא"ש ז"ל מביאה בב"ק שם ונמשך אחריו בזה הח' שיר אע"פ שלא כתב הדבר בשם אמרו אמנם הר"ח מודעי ז"ל שגג בזה והח' שיר נמשך אחריו בלא שום בקורת ונוסף על זה הוסיף שגיאה על השגיאה כמו

שהביא מזה ראיה שנוסחת התשובות שבגאונים קדמונים מתקנות ה"בה יותר מהנוסחא שבשערי צדק.

ואמנם הרא"ש כתב שם וז"ל ומצאתי בשם הגאונים ז"ל שמנו כל פסולי עדות בתחלה מנו פסולים מחמת קורבה והם שמונו מקצתם דאורייתא ומקצתם דרבנן ומנו שם רבית ובחבו שם המלוה ברבית והלוה ברבית וכו' עכ"ל עיי"ש ולשון זה לא נמצא לא בנוסחת שערי צדק ולא בנוסחת גאונים קדמונים ומלבד זה לא ארע איך לא הרגישו שניהם לא הר"ח מורעי ולא הח' ש"ר שלשון הרא"ש שכתב והם שמונו מגומגם מאד ואולי סמכו עצמם בזה על הגהות הב"ח שהגיה שם שצ"ל ומנו מקצתם וכו' וא"כ גם בזה שבקיה הח' ש"ר לבקורת שלו כי הגהה זו לא תעמוד בפני הבקורת ועוד נפלאתי על שניהם איך לא הרגישו שלא בנוסחת התשובה שבשערי צדק ולא בנוסחת גאונים קדמונים לא נמנו בין הפסולים מחמת קורבה פסולים דרבנן כלל והלא הרא"ש כתב שמנו מקצתם דאורייתא ומקצתם דרבנן.

והנה גם בפ"ג דסנהדרין כתב כן הרא"ש ז"ל וז"ל שם ומצאתי כתוב בשם הגאונים כל פסולי עדות בתחלה מנו פסולים מחמת קורבה והם שמונים מקצתם דאורייתא ומקצתם דרבנן ואח"כ מונים פסולים מחמת מעשיהם ומינים שם רבנים וכו' עכ"ל ובפלפולא חריפתא (שם אות ד') כתב על מש"כ הרא"ש והם שמונים וז"ל פי' לשון מנין ועי' פרק המניח עכ"ל ומבואר שכתב כן לפי שלא מצא מספר שמונים פסולי קורבה ולכן נרחק לפרש דברי הרא"ש אלו ע"פ לשון הרא"ש בב"ק שם ששם כתוב והם שמונו ועפ"ז כתב דגם כאן כן כוונת הרא"ש ואין זה לשון מספר שמונים אלא הוא שלשון מנין ושמונים פירושו שרם מונים וזהו פירוש כוונת כנראה לעין אבל כל זה גרם להם במח"כ כולם שנגלים מהם מקור דברי הרא"ש ז"ל אלו בב"ק ובסנהדרין שם ואשתמיטתייהו לכולם שתשובה זו של הגאונים ז"ל שהביא הרא"ש ז"ל שם נמצאת בדמותה ובצלמה באריכות בתשובות מהר"ם מרוטנבורג ז"ל (ח"א סי' תתק"ח) וז"ל אלו פסולים לעדות ומעלותיהם כאשר סדרים הגאונים קרובים הפסולים שמונים והם ארבע מעלות וכו' ומסיים שם אלו שמונים מחמת קורבה וכו' עיי"ש שהולך ומונה בפרטם כל הפסולים מחמת קורבה ואח"כ מונה כל הפסולים מחמת מעשיהם ושם נמצא הכל כמש' כלשון הרא"ש ז"ל וגם אשתמיטתייהו דברי המרדכי פ"ק דסנהדרין (סי' תרצ"ה) שכתב וז"ל כתוב בשערים דרבינו שמואל ב"ר חפני הבהן וז"ל פשוטין במתניתין שהקרובים הפסולים להעיד הם שמונים והם ארבע מעלות שלש מעלות סן התורה ואחת מדרבנן וכו' עיי"ש וכן הוא באגדה (שם סי' כ"ז) אלא דגם שם נפל ט"ם שבמקום שמונים כתוב שם שמינה עיי"ש וכן במשלים לרבינו ירוחם ז"ל (נתיב ג' ח"ג) כתב וז"ל פסולים מחמת קורבה שמונים כן כתבו הגאונים עכ"ל עיי"ש.

ומעלה הדבר מבואר שלשון הרא"ש ז"ל בסנהדרין מרוקק ופשוטו במשמעו ושלא כפירושו של הרב תוס' יו"ט בספרו פלפולא חריפתא כי לשון הרא"ש שבפרק המניח שם הוא משיבש ע"פ איזה תלמיד טועה שהטעה את הרב תוס' יו"ט ז"ל



ובמקום שכתוב שם והם שמנו צ"ל והם שמונים וכן מש"כ שם ומנו שם רבית  
מ"ס הוא וצ"ל ומנו עם רבים כלעון הרא"ש בסנהדרין שם.

סמילא מבואר שבעו הרה מודעי ו"ל ואחריו הח' שיר' במה שחשבו  
שכוונת הרא"ש ו"ל להשובת רב נחשון גאון ו"ל שבגאונים קדמונים ובשערי צדק  
בשם רב שרירא גאון ו"ל וממילא אין מקום גם למה שהוכיח הח' שיר' שנוסחת  
גאונים קדמונים מתוקנת הרבה יותר מנוסחת שערי צדק.

אמנם מכל מקום מצאתי הוכחה אחרת אמיתית כמש"כ שם בנוסחת שערי צדק  
ח"ל שכך אמרו חכמים שלח לוי רבי אבא לרב יוסף בר חסא הלכה שלישי בשני  
כשר ואפי' שלישי בראשון והלכתא כוותי' דרבי אבא עכ"ל עיי"ש והוא תמוה  
מאוד שהרי כנסרא ב"ב (קכח.) ליתא הכי דשם מבואר דרבי אבא לא שלח  
להבשיר אלא שלישי בשני ורבא הוא דאמר אף שלישי בראשון עיי"ש וכך היא  
גירסת כל הראשונים ו"ל ולפום דיהמא הי' נראה לומר דגירסת הנאון כך היא  
שלא כגירסת שאר ראשונים אבל בנוסחת התשובה שבגאונים קדמונים הביא לשון  
התלמוד כגירסתא שלפנינו עיי"ש.

וראיתי באור זרוע (פ"ג דסנהדרין סי' ל"ח) שכתב ו"ל וכן פסק רב נחשון  
גאון וצ"ל דשלישי בראשון כשר והביא ראי' מדאמר רבא אף בראשון ופסק הלכה  
כרבא כו' עכ"ל עיי"ש וזה מבואר בנוסחת גאונים קדמונים בתרת"י חדא שמביא  
תשובה זו ומייחסה לרב נחשון גאון בנוסחת גאונים קדמונים ולא לרב שרירא גאון  
כנוסחת שערי צדק ועוד דגוף הדברים הביא בנוסחת גאונים קדמונים ולא בנוסחת  
המשובשת שבשערי צדק.

(ב) הר"י ולאמניק במאמרו דלעיל (אות ג') כתב שלפי דעתו מה שכתוב  
בתשובת רב האי גאון (תשובות גאונים קדמונים סי' פ"ו) כנויו של כה"ג כצדויה  
כן הוא הנכון ואין צורך לשום הנהגה משום שבכל ספרי הקדמונים מחולקים המיד  
צ' בשין וא"כ כצדויה הוא כמו כשרויה עיי"ש בדבריו.

אמנם מלבד מה שהפריז מאד על המדה כמש"כ "שבכל ספרי הקדמונים  
מתחלפים תמיד ש' וצ' זה בזה" והוא ללא אמת עיקר דבריו אין להם שחר  
ושניאה גדולה שגג בזה כי אף אם בכל נקרא ג"כ בשם כשרים בקרא ידוע כי  
שמות בכל וכשרים אינם משמות הנדפים שיהי' שם בכל מצד עצמו ממש כשם  
כשרים וכשרים כבבל רק ארץ בכל בלבד היא שנקראת כן לפעמים על שם  
שאהר ממלכי אשור הגלה קצת מעם כשרים מארצם ויושיבם בחלק הדרומי של  
ארץ בכל וברכות הימים פרו וישרצו ונעשו ממלכה בפ"ע כידוע אבל מה ענין לזה עיר  
בכל אשר בארץ מצרים וארץ בכל לבד ועיר בכל לבד ואם כן מבואר  
שאם קאירא וכבלי אחר הם עדיין כשרי וקאירא אינם ענין כלל זה לזה ומלבד  
זה אף שבעל הבלי יכול היה לכנות את כה"ג בכנוי בבלי תחת קאירא לא כן  
דכינו האי גאון ו"ל שהוא עצמו ואבותיו ואבות אבותיו בבליים היו ובעת כתיב  
תשובתו זו בארץ בכל היה אי אפשר שיכנה את כה"ג בכנוי בבלי ובפרט שבכל  
מקום בשאר תשובותיו ובספריו אינו קורא את כה"ג רק בשם ר"ש קאירא וכן  
אב"ר רב שרירא גאון ו"ל בידוע.

ופה המקום להעיר כי הח' ש"ר שהוצרך לעדות איזה חכם ולמלון של הח' בישוף דעיר קאירא נקראת בכל אשתמיטת' דברי המאור עינים חלק אמרי בינה: פ"א (ר"עח ע"א דפוס ווילנא) שכבר כתב כן בשם לוחות במלמיוס עיי"ש בדבריו . י. פ. פ.

## ד) ח' בונה של הנורה .

במס' סופרים (פ"בא ה"ט) האדם הנדול בענקים זה אברהם שנוכחו כו' ואכילתו ושתיתו כנגד ע"ד אנשים יעו"ש וצ"ל מספר זה לא פחות ולא יותר . ונלעזר דהנה במדרש רבה פליגי ח"א שלש סאים לכא"א וח"א שלש סאה לכולם ע"ש ובמס' סופרים ס"ל לא כד"ו ולא כד"ו אלא מדלא כתיב מהרי שלש סאה קבא וכתיב ,סאים' היינו שלש פעמים שתי סאין דמיעוט סאים שתיים והיינו ב' סאה לכל אי"א ועי' רמב"ן שחטה למה כ"כ לחם לנ' אנשים והמ"ס ס"ל דא"א ע"ה ה' גדול בענקים ואכילתו כערך גובה גופו וכתיב והנה שלשה אנשים ,נצבים עליו' כלומר בשנצבים בקומה זקופה הם כקומתו והכין לקרואו וארחיו כערך אכילת עצמו ב' סאה לכל אחר . והנה ב' סאה הן י"ב קבין שהן מ"ח לונין שהם רפ"ח ביצים תן להם עוד הועדויות ברבי בעירובין (פג.) דהיינו חלק ב' מביצה לכל ביצה עיי"ש ורפ"ח חלקי ב' הן י"ד ביצים וח' חלקי ב' ס"ה ש"ב ביצים וב' חומשין ואאע"ה קיים כה"ת והפריש חלה ודין החלה כה"ת כתב הנוב"ת חלק וי"ד סי' ר"א להוכיח מפיה"ם להרמב"ם ז"ל שהוא א' ממ"ח יעו"ש וגם ו"ל דאאע"ה"ש ה' בעצמו כהן (ע' נדרים לבו) ולא הוצרך רק להתיר הטבל והוא בא' ממ"ח חשוב א' ממ"ח מש"ב זב' חומשין יעלה ששה ביצים וחומש ומשהו דוק ותשכח: נשאר רצ"ז ביצים (ועוד פחות מחומש ולא דייקונן ב') והנה שיעור מזון סעודה אחת לר"ש בעירובין שם וכותי' פסקו רוח"פ הוא ד' ביצים (וע' באחרונים דהיינו פת לבד ובצירוף הבשיל ושאר אכילות שיעור אכילת אדם בריא ומבורך כשיעור מחצה ממ"ג וחומש כעומר המן שלקמו בכל יום' לשתי סעודות ע"ש בש"ס דף פ"ג רע"ב וה"נ הרי הכין אאע"ה גם כן בקר וחמאה וחלב) ונמצא שאכילת המלאכים ששיעור אאע"ה בעצמו כנ"ל היתה בדיוק ע"ד פעמים כנגד איש בינוני דידן כי ע"ד פעמים ד' עולה רצ"ז ודוק .

שלום יוסף הלוי פיינגנבוים חופ"ק לאקאטש .

## ה) בינה בקדוק ל'שון הרמב"ם ז"ל .

הרמב"ם בפ"א מהל' נזקי ממון הל' ו' כתב כל מועד משלם נזק שלם מן הופה שבנכסיו וכל תם משלם חצי נזק מנפו בר"א בשנכנסה הכחמה לרשות הנוזק והזיקתה אבל אם נכנס הנוזק לרשות המזיק והזיקתהו בהמתו של בעל הבית הרי זה פטור על הכל שהרי הוא אומר לו אילו לא נכנסת לרשותי לא הגיע לך הנוזק והרי מפורש בתורה ושלח את בעירה ובער בשדה אחר עכ"ל . פשטות לשון

הרמב"ם מורה דהלכה זו מיירי בקרן כמ"ש בתחילת ההלכה כל מועד משלם נזק שלם כו' וכל הם משלם חצי נזק כו' וא"כ המזהר מאי האי דמסיים והרי מפורש בתורה ושלח את בעירה ובער בשדה אחר דהא האי קרא איירי בשן ורגל ולא בקרן וכבר תמה על דברי הרמב"ם הללו רבינו הרמ"א בחו"מ סי' שפ"ט סעיף י' בהגהה אחרי שהביא המחבר שם לשון הרמב"ם כתב הרמ"א וז"ל כל זה לשון הרמב"ם וצ"ע דמקרא זה בשן ורגל הוא דכתיב לפטרן ברשות שנידם אבל ברשות המזיק דפטור אפי' בקרן אין ענין מקרא זה מעם אליו אלא דפטור מכח דאמר לו אילו לא נכנסת כו' עכ"ל. ומבואר מדברי רבינו הרמ"א שתמה על הרמב"ם בתרתי חדא דקרא דושלח את בעירה ובער בשדה אחר מיירי בשור"ג ולא בקרן וא"כ איך הביא הרמב"ם מקרא זה בהלכה זו שפשיטת לשונו מורה דמיירי בקרן ועוד דלמה לן כלל מקרא זה לניזק שנכנס ברשות המזיק דזה ירענין מסבירא דפטור מטעם תורף ברשותי מאי בעי ועיקר קרא דובער בשדה אחר לא אתי רק לפטרן ברשות שניהם או ברה"ר וכבר נלאו חכמי לב ליישב דברי הרמב"ם על נכון עי' באר הגולה חו"מ סי' שפ"ט ובסמ"ע שם סק"ט ובט"ז שם סק"א. והנה הנראה בבואוריו שם בסק"כ כתב אקושיית הרמ"א וז"ל וכה"ג פריך בנמרא כ"א ב' ועי' באר הגולה עכ"ל וכדבריו אלה עוד הגדיל התיימה על הרמב"ם דהא אהא דקאמר שם הש"ס והכא כ'ובער בשדה אחר קמיפלגי מר סבר ובער בשדה אחר ולא ברה"ר ומר סבר ובער בשדה אחר ולא ברשות המזיק פריך הש"ס ברשות המזיק לימא פריך ברשותי מאי בעי ומכח קיומא זו חור הש"ס מדבריהם ותירצו אלא דאילפא ור' אושעיא איכא בינייהו ומכון דסתמא דהש"ס מיאנו לומר דקרא דובער בשדה אחר בא למעט רשות המזיק וא"כ איך הביא הרמב"ם מקרא זה לפטור ניזק ברשות המזיק נגד מסקנת הש"ס ומה שצוין הגר"א לעיין בבאה"ג הנה כל המעיין יראה איך החוקים דבריו דלפירושו מה שסיים הרמב"ם בהל' זו והרי מפורש בתורה ושלח את בעירה ובער בשדה אחר הוא ענין בפני עצמו והקדמה להל' ח' הויקה ברה"ר וכו' שהוא פטור וכל הוודע דרכו ולשונו הוהב של הרמב"ם איא לו להסכים לפירוש זה כלל דאם כפירושו הו"ל להרמב"ם להביא מקרא זה בהל' ח' ולא בסוף הל' ז'.

ונלע"ד לברר דברי הרמב"ם באופן פשוט וברור שאין ספק אצלו שזו היא כוונתו האמתית ואומר כי אחר בקשת המחילה מכבוד רבותינו הגדולים וז"ל לא דקדקו אל נכון בלשונו הוהב של הרמב"ם וז"ל דהנה בב"ק דף י"ד ע"א איתא גופא ארבעה כללות ה' ר' שמעון בן אביו אומר בניזקין כל שהוא רשות לניזק ולא למזיק חייב בכל על הכל לא קתני אלא חייב בכל בכלי נזק כו' ופירש רש"י חייב על הכל לא קתני דליהוי משמע על הקרן ועל השן ועל הרגל כו' ומבואר מזה דלוישנא דחייב או פטור על הכל משמע אבל מוסיקין על קרן ועל שן ועל רגל והנה דרכו ולשונו של הרמב"ם לקרא מועד לא רק קרן שנתיער אלא גם שן ורגל דמועדן מתחילתן שכן כתב בפ"א הל' ד' וז"ל העושה מעשה שדרכו לעשותו תמיד כמנהג ברייתו הוא הנקרא מועד כו' וגם בפ"כ מהל' נז"מ הל' א' כתב וז"ל אחר אבות נזיקין ואחר תולדות אם ה' האב מועד תולדותיו מועדות.

ואם ה' תם תולדותיו כמותו וע"ש במניד משנה שכתב מאמרו זה מבואר שהוא באותן המועדין מתחילתן בשן ורגל אבל הקרן שהועדה לינח אין תולדותיו מועדין וכמו שנתבאר פ"א ע"ל והראב"ד שסבר בתחילה דמ"ש אם ה' האב מועד תולדותיו כמותו קאי אקרן שהועדה השיג. עליו וכתב הא לא מיחזור דהא אפילו מקרן לקרן אמרו מועד מקרן ימין אינו מועד לקרן שמאל כ"ש לביעומ רגל או לנשיבת שן והוא עצמו לא כתב כן למעלה אך לבסוף חזר גם הראב"ד להבין בלשון הרמב"ם אם ה' האב מועד קאי אשור"ג. דמועדין מתחילתן דכן כתב בסוף השנתו ואולי כך ר"ל תולדותיהן כיוצא בהן כמו שהיא מועדת מתחילתה לאכילת פירות כך היא מועדת להתחבך בכותל להנאתה וכן כולם עכ"ל.

והנה במכילתא פ' משפטים פ' י"ד תניא ובער בשדה אחר ר' נתן אומר דרי הסגדיש בתוך שדה חבירו שלא ברשות ויצאה בהמתו של בעל הבית והזיקה קורא אני עליו ושלח את בעירה לכך נאמר ובער בשדה אחר ולא אחר הוא זה עכ"ל ולבאורה דברי המכילתא סותר לסתמא דהש"ס דב"ק דף כ"א ע"ב דפרין הש"ס אהא דקאמר ומר סבר ובער בשדה אחר ולא ברשות המזיק ברשות המזיק לימא פירך ברשותי מאי בעי אבל באמת אין זה סותר כלל דהתם בב"ק רצה הש"ס לומר דבריהר באמת חייב וקרא דובער בשדה אחר אתי רק לפטור ברשות המזיק שפיר קסתמה הש"ס דלוח לחורא לא צריך קרא דמסברא ירעינן מטעם פירך ברשותי מאי בעי אבל המכילתא יסבור דגם ברה"ר או ברשות של שניהם גמי פטור ועיקר קרא אתי לפטור רשות הרבים או רשות של שניהם אך פשטותה ומשמעותה דקרא משמע גמי פטורא דרשות המזיק דהא גם רשות המזיק לא מיקרי שדה אחר. ומעתה אחרי ההקדמות הללו דברי הרמב"ם מבוארים ועולים כפשוטן דבתחילה כתב, כל מועד משלם נזק שלם מהיפה שבנכסיו היינו בין קרן שהועדה ובין שן ורגל דמועדים מתחילתן שגם הם נכללים בכלל מועד ואח"כ הוא אימר, בד"א כשנכנסה הבהמה לרשות הנזק והזיקתהו אבל אם נכנס הנזק לרשות המזיק והזיקתהו בהמתו של בעה"ב הרי זה פטור, על הכל כלומר על כל המזיקין בין אקרן ובין אישן ורגל ודקדק לכתוב, על הכל כדקדוק הש"ס בב"ק דף י"ד ע"א דלישנא דעל הכל משמע על כל מיני המזיקין ואח"כ מסיים שני טעמים אפטורא דנזק ברשות המזיק חדא, שהרי הוא אומר לו אינני לא נכנסת לרשותי לא הניע לך הזיק וטעם זה כולל לכל המזיקין בין אקרן ובין אישן ורגל דאח"כ מסיים עוד, והרי מפורש בתורה ושלח את בעירה ובער בשדה אחר זה קאי אשור"ג שנכלל במ"ש, פטור על הכל וכדרשת המכילתא ואף דטעם זה מיותר אחרי שידעינן זה מסברא אך כן הוא דרכו הקדש של רבינו הרמב"ם להביא דרשא וראי' מפורשת מהכתוב היכן מצא הדרשא הזאת. ברברי רבותינו צעלי התלמוד בידוע לכל מעיין בספרו היר החזקה.

צבי ארי' ליב בהגאון מרן משה בצלאל וצוק'ל החופ"ק זאלוראק.

## ו) הערות על התרגום יונתן.

הכל בר סי' ל"ז. מן הדין ה' לנו לחזר תרגום ירושלמי לפי שבטוב יפודש העברי יותר מן התרגום שלנו אך שאינו מזוי בדינו עכ"ל. (המחזיקים לא ראה מעולם את ה' יונתן על התורה בערך תהה כתב שאונקלוס ויונתן תרגמו את כולם לדיא וריקניא ואולי כיון על יונתן בנביאים כי יונתן על התורה נותרגס כמו הירושלמי) ומה שכתב הכל בו התרגום שלנו נראה שכוון על תרגום אונקלוס ולפי דבריו לא יתפרש העברי היטב ע"פ ס"א וכבר העירו ע"ז בעל מאור עינים ומוסק הערוך שהיה לפני הראשונים כמו בעל הערוך תרגום ירושלמי יותר שלם מתרגום שלנו להגמא בשלטי גבורים על המרדכי שבת פ"טו סי' ב' כתב שיש בתרגום ירושלמי של זה הפסוק אלוהו היום ג"פ היום מן הדין אלא ידע דבר ישראל חייב למיכל ג"ס בשבתא חדא ברמשא ומדא בלפרא ומדא בערבית ע"כ ודברים אלו מובאים כהנחם וכלשונם בס' מהני תב"ץ סי' כ"ג והנה בכל ה' שלפניו אין כל זכר לדברים האלה כי אם במילתא מהכתא דיוסע בשלח פ' ד' ובשבת (ק"ו) בעה"ט על התורה ויכל (בראשית ב' ב') ח' וחמד זש"ה חמדת ימים אותו קראת והמנהיג דף ל"ב דפוס ברלין הביא ה' וכתב שהוא מלשון כלתה נפשי וע"י בבי' א"ה סי' רפ"א ובתוי"ט אבות פ"ג ח' י"ד וכן באבודרהם חמדת ימים ויכל ומתרגם בירושלמי וחמד ודומה לו נכספה וגם כלתה נפשי וכן ותכל נפש דוד (ויל' ותכל דוד ללאת אל אבשלום) ות"י שם וחמדת דוד ובת"י שלנו לא נמלא והתרגום ירושלמי של התורה [המכונה חללינו בשם יונתן בן עוזיאל (וכן דעת המפרש "יונתן" בכמה מקומות בפירוט) הוא טעות כי דבר ברור הוא כי יונתן ב"ע לא חיבר התרגום הזה ומאוחר הוא ולא ידענו אם נתחבר קודם חתימת התלמוד או אחר התלמוד בימי הגאונים] נמלא בו הרבה דברים שהן סותרים התלמוד וגם דברים שהן חדשים לגמרי ולא נמלא לנו שום זכר בתלמוד ומדרשים וא"י"ה אנו בארוכה.

### ב ד א י ש י ת

(א כז) ברא יתיה במאתן וארבעין ותמני אברין בתלת מאה ושתין וחמשה גידין. שס"ה גידין המציאו המקובלים ובוהר פ' וישלח ואית בבר נש שס"ה גידין ולקבלהון שס"ה פקודין ואית בבר נש רמ"ח שיפין לקבלהון רמ"ח פקודין (ועיין בספר העצמים דף כ"ו הוצאה שלי) ובמכות (כג) שס"ה לאוין כמנין ימות החמה וגם מזה ראיה שנתהבר בזמן מאוחר.

(ב ז) ודבר עפרא מאתר בית מקדשא. ירושלמי נויר פ"ז ה"ב מלא תרוד אחד נטל הקב"ה ממקום המוכה וכרא בו אדם הראשון וכן ברמב"ם הל' בית הבחירה פ"ב ה"ב.

(ג כג) מנבר אתנסיבת דא. אבל ת"א מבעלה אין זה ה' של מאיש אלא ה' של מאישה.

(ד ז) וחזון דמין בלההון. וע"ל חמין לשון חזון כמו עיניו יהיו (תהלים יא ד) ה' עיני חמין כי בתחלה היה לבושו של אדמה עור של צפרין וענן כבוד

מכוסה עליו כיון שאכל מפירות האילן נפשט עור צפורן מעליו וראה עצמו ערום הנסתלק ענן הכבוד מעליו (פדר"א פ"ד).

(ג ח) מטייל בניגהא "לתוקפא דיומא". זה מת' ירושלמי כי ת"י ת' בזה הפסוק מטייל בניגהא. למנח יומא.

(ג טז) אסני סגופך באדם בתולין. רש"י מגמרא (עירובין קז) עצבונך זה צער גידול בנים והרונך זה צער העיבור ולפי זה ראוי להיות הרונך קודם עצבונך כי תריון קודם ללידה ע"כ ת' עצבונך סגופך באדם בתולין.

(ד ה) ואתכבישו אקנין דאפורה. לשון כבשו פניהם בקרקע (סנהדרין יט) ועי' רש"י ברכות (י) ד"ה כבשי.

(ד ח) וטבע אבנא בטצחי' וקמלי'. פדר"א פ"ב לקח אבן ושבעו במצחו של הכל והרגו.

(ד כא) בבנורא ואבובא. בערוך ערך אבוב וז"ל בנור ועונב ת' בבלי וירושלמי כינרא ואבובא נראה שהערוך לא הביא בשום מקום ונרגום וינתן על התורה רק הוא מכנה התרגום המיוחס אצלנו ליונתן בשם תרגום ירושלמי כמו שהעיר ע"ז כבר במוסף אבל לפלא שבעל הערוך סכנה את הת"א בשם ת' בבלי ולא מצינו בשום מקום בדברי הראשונים קודם רש"י ורמב"ם בשם ת"א רק בשם ת' בבלי.

(ד כז) הוא דרא וכו'. ברד"ק בפי' על התורה ה' לו נוסח אחר בת"י יז"ל ותרגום "ירושלמי" ולשת לחוד הוא אתיליד בר וקרא ית שמיה אנוש ביומיה הא שרו בני אינשא לספלה פולחנא נוכראה ולמכניא יתהון בשם סימרא דה' ובאמרו "לחוד" כי הוא לברו נתקיים לו הורע ולא לקין ולהבל אבל תימה הוא איך עשה מן הרבוי מיעוט ובכ"ר (כג) ותקרא את שמו אנוש בעין קומי אבא כהן ברדלא אדם שת אנוש ושתיק אסר להון עד כאן בצלם ובדמות מכאן ואילך נתקלקלו הדורות ונבראו קינטורין.

(ס ג) פה וגם בכל המקומות אשר יקדים העברי את המספר המועט להמספר המרובה יקדים המתרגם הארמי את המספר המרובה להמספר המועט ולפי זה בכל המקומות שנהגו לכתוב את הגמ' אך בלשון ארמית צריך לשמור בו דרך הלשון הזאת ולהקדים בו את המספר המרובה להמספר המועט ועי' יומא (נה) באתריה דר"ם מונין מנין כלל תחילה ואח"כ פרט וכו' ועי' באבן העזר סי' קכ"ז סקיה ב"מ יכתוב מנין המועט קודם ולקמן (ח יד) ובחדש השני וגו' בת"י שם וצ"ע.

(ו טז) צהר אול לפישון וכו'. כי שם הברלח ואבן השהם (לעיל ב' יב) עסבר כמ"ר לא שמשו המזלות בשנת המבול (ירושלמי פסחים פ"א ה"א).

(ח ד) על טוורי דקדרון צ"ל דקדרון וכן כמ"ר (פ"ג) טוורי קדרינא ובפסחים (י). בחיטי קדרניתא פירש"י הצומחים בהרי אדרט ובחולין (נר:) דינרא קורדינאה פירש"י מהרי אדרט.

(ט ה) מן ירא הכל חיתא דקטלא לבר נשא וכו'. זה מפורש במד"ר (פ' צו) אפילו זבוב אפילו כלב תובעין עליו דין שמים והרמב"ם במורה (ח"ג פ"ו) כתב שענין הנמול לבע"ח שאינם מדברים לא נשמע כלל באמונתנו וגם חבמי

התלמד לא הזכירוהו כלל אבל זכרוהו קצת מן הגאונים והוא פלא האם לא ראה המדרש והת"י ואולי סיחס אותם להגאונים וע"י הרמב"ן שם.

(ט כד) וידע באשתעות חלמא. הפירוש על יונתן דקשה ליה והיאך ידע וכי היה נביא אלא ע"י הגדה בחלום והנה בסדר עולם פ"ב חשיב נח לנביא ובסדר (יב ו) בחלום אדבר בו.

(י יא) מן ארעא היה נפק נמרד ומלך באתור. לא נדע אם נמרד יצא משנער לארץ אשור ויבן את נינוה או מן הארץ היה (ארץ שנער) יצא אשור בן שם ויבן את נינוה ואמנם יונתן ת' מן ארעא היה נפק נמרד ומלך באתור.

(יא ד) ונשי הרבא בדיה. כענין ע"ז הסיף שהורג בו ירושלמי ע"ז סף פ"ג וע"י בבלי (טא.).

(יב יא) עד כדון לא אסתכלית בבשריך וכו'. וכן איתא בילקוט ח"א רמא ס"ז באיוב (לא א) כתיב ברית כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולה בלא דירי' לא אסתכל בדידי' אסתכל אברהם גם בדידי' לא אסתכל דכתיב הנה נא ידעתי וגו' מכלל דמעיקרא לא ידע כל כך ע"כ וכן כל הנה במקרא וכן כתב הרשב"ם.

(יג כו) לבית מלכותא דפרעה. מדרש תנחומא בחקותי ג' אין לשון ויקח אלא לשון עלוי כמה שנאמר ותוקח האשה בית פרעה.

(יד יד) דחניך לקרבא מרביצי ביתיה. בן צ"ל וכן בת' ירושלמי ובמנחות (פב:) ובתרביצא אמור פירש"י בביהמ"ד שמרביצים בו התורה אמרו וע"י ערוך הרבין.

(יד יח) טלמא דירושלם. ובספר הישר הובא בפירוש מלכי צדק מלך ירושלים ויתכן אשר שלם היה שמה בראשונה וכן יקרא אסף המשורר את ירושלים ויהי בשלם סבו ומעונתו בציון (תהלים עז) והוראת השם ירושלים אשר נקראה אחר כן ע"י ב"ר פ"ט והנה בספר טיב גיטין בלקוטי שמות עירות סימן ס"ז כתב ח"ל ומ"ש ירושלם בלא יו"ד אחר הלמ"ד לא ידעתי אם הוא בדיוק או בטעות עכ"ל וכבר כתבתי בספרי אלפי מנשה שנעלם ממנו מה שכתבו תוס' בהעניית (מז: ד"ה) דר' לר' לר' לר' ע"ש שלם וע"י בספרי דגל מנשה.

(טז) ובההיא זימנא הוה משיש. כלומר לאותו הזמן בלבר כוון למאמר חול' בגדרים (לב:) הוא כהן ואין זרעו כהן.

(יד כג) ידו בשבועה. ידי לשון יחיד כי נשבעין ביד אחת אבל ת"א לשון תפלה ותפלה פורשין שתיהן וצ"ל ידי לשון רבים וכוהר בלק (קצ"ה) תנינן אמור ליה לבר נש לארמא ידיו לעילא י"י בר בצלו ובברכאן ותחנונים למריה דכתיב הרימתי ידי וגו' ומתרגמינן ארמית ידי בצלו.

(יד כג) מן חוטא ועד סגדלת רצועה. צ"ל ועד רצועה דסגדלא כמו בת' ירושלמי (מז: ד) בר התוליד הוא ויתניך. וכן הוא בת"א הוספת תיבת "בר" על לשון דמקרא וחכם אחד רוצה לפדש מלשון חניך כהרגום לבר ספך בר מן טעליא. וכן בריך שמיא אלהן בר.

(יד ט) ענלא ברת הלל שניו. וצ"ע כי בת שלש שנים תקרא פרה וע"י שבת (קלו:) וכריש מס' פרה. (עוד יבוא אי"ה)

מנשה גראסבערג (ראססנייט).

## הנעשה והנשמע.

(מחוגי הרבנים) ארמ"ר שליט"א מגור שב מגיעתו לארץ הקדושה לפי הנשע על בידו בהיותו בא"י לקרב הלכות ולככות אש המחלוקת השוררת בין רבני א"י. — בעיר קוויץ (ס. ראו"ס) נתקבל לאב"ד הרה"ג מו"ה צבי הירש מענדלזאהן נ"י מי שהי' ר"ם בראדוויסין להרב הוה יד ושם ונודע ואהוב לרבים בגדולת תורתו ויראתו וסדרו התרומות הי"ו. — הרה"ג מו"ה אלטר יעקב מאיר בריוסאן נ"י מי שהיה רב בעיר סוראו נתקבל לאב"ד בעיר לאמי. — הרה"ג מו"ה ישעי' ולאמניק נ"י מו"צ בראדות וסחבר כמה ספרים מדעיים בהלכה ובחכמת ישראל ואשר מאמריו נדפסים ונקראים בשם לב בהשערי תורה מבקש לו משרת רבנות בעיר לא קטנה בחו"ל. הרב הנכבד הוה מבקש היכולת והאפשרות להו"ל כתביו הרבים שבכל המקצועות. — הרה"ג מו"ה צבי אריה ליב לוריא נ"י האבד"ק קאפציאווא — אחד מסופרינו הסציונים ונודע לכל הקוראים ב"קונטרס הענוה" שנספת לר"שערי תורה ואשר בכל שנות המלחמה לא ידענו מה הי' לו — נודע לנו עתה לשמחת לבנו כי ח"ל לו החיים והשלום והוא יושב על כסא הרבנות בעיר זאלודאק. — הרה"ג מ' נחמן שלמה נרינשפאן נ"י מאנטווערפען הוא כעת רב ור"ם בעיר ליעדו במדינת אנגליא. — הרה"ג מ' דוד קאפליוואטסקי נ"י מי שהי' רב ואב"ד בעיר ברוטשאן הוא כעת אב"ד בעיר קאפרעשטי על מקום אביו הרה"ג מ' יונה ז"ל שהי' אב"ד בעיר חזאת ונפטר ביום ד' סיון תרע"ח. — בווארשא עומד כעת על הפרק דבר בחירת רב ראשי וכסא שמדיעים במכה"ל מה יגמר הדבר בזמן היותר קרוב. —

(יקרי דחיי) בעת האחרונה שחל"ח הרה"ג מו"ה יהושע פנחס באמבאך אבד"ק אישיצין והרה"ג מ' מאיר מעמערסאהן אבד"ק סטאווישין והרה"ג מ' שמש אל"י האלפערן מו"צ כלאדו וצידם של ספגות שלום אמוני ישראל בהסנים, והרה"ג מ' רפאל שפירא אבד"ק וואלאוין. הנציב"ה. —

(ספר חר"ט) יצא לאור ספר "זרע אברהם" חידושים בשיטות הש"ס מאת הרה"ג מ' אברהם ז"ל לופטביער עם הערות וצינונים בשם "פרי יצחק" מאת הרה"ג מ' יצחק בגלאל מארש נענשטערן נ"י מח"ס טאה שערין ובסופו כמה יצירות וקונטרס בשם "תוצאות חיים" בדניי הוצאת בשבת מאת הרב הגאון מו"ה פנחס זעמבא נ"י מפראגא. —

(להתפתחות השערי תורה) הרה"ג מ' שלמה אלטמאן נ"י התגרב להיות עוזר וספייע בקריבת השערי תורה. — הג"ר ירוחם פישל פערלא נ"י נספת בין סופרי השערי תורה. — בחוברות הבאות אי"ה מהשערי תורה יודפסו אי"ה מרי חודש כחדשו מכת"י של הרה"ג מו"ה שרגא פייבד ז"ל אבד"ק ווישקאנוי ונאווידוואר לתוצאות ההרפסה נדבה בתו הרבנית הצדיקת מרת גיטל חתי אי"ה הרה"ג מ' שמואל יהודה ליב נ"י חיינאט האבד"ק קוואהל. —

(לקרן השערי תורה) נדבנו הרב הגאון הנביר מ' מאיר מאור נ"י אבד"ק ראדו ליעדו 2000 מארק. הר' הנביר מ' יצחק אייוויק נ"י פינאי 1000 מארק. נאסף ע"י הרב הגאון מו"ה שמואל יצחק נ"י לעוושיאן רב כנארוועגען 2550 מארק. — הגאון מ' מאיר דן נ"י האבד"ק אסטראווא (לפנים אב"ד ברוואהרש) הנצטא כעת בשליחת מצוה באמטריקא התגרב לעשות תעמולה בחו"ל לטובת השערי תורה וקיומו. —

(המקצבת להשאלים) משלח כספים מהו"ל נשות דק פ"י שער מחא"ה (אטווינג) מהבנק המקומית פ"ס המו"ל, ונעדיה מהני דולר. — מחא"ה המכילים כרכב לא נדפס חס. — מחא"ה סת"י נסדרו לחוכת ג' הגל"ה א"י. — לא כל הדעות שוות ויש עושים מתוך מ'.

סחיר התחיימה: לשנה 400 מארק, לחצי שנה 200 מ', לרבע שנה 100 מ'.

סחיר חוברת בודדת 50 מארק.

I. PEIGENBAUM, Warszawa, ul. Maronowska № 4, m. 30. הא רעסא להסערבא.



המשך רשימת ספרים שהמכירה הראשית שלהם נמסרה למערכת השערי תורה.

(ג) חידושי המאירי ביאור ופירוש על מסכת עירובין מאת רבינו מנחם ב"ר שלמה לבית מאיר (המאירי ז"ל) שה' בזמן הרשב"א והריטב"א ז"ל.

(ד) תוספות הרא"ש על מס' סוכה מרבינו הרא"ש ז"ל.

(ה) מלבדו יום טוב בימי חידושים והנהגות על הלכות אולם מהגאון הנודע בעל תוספות יו"ט ז"ל נדפס מחוץ כתיב בפעם ראשונה עם קילור הלכות ובסופו קונטרס זכרון מרדכי לודות המליצה מהגאון מו"ה יצחק הכהן פיינשטיין ז"ל ראב"ד ווארשא.

(ו) חסדי דוד על תוספות מסדר קדשים מהגאון ר' דוד פארוז ז"ל נדפס מחוץ כתיב בירושלים ע"ה"ק.

(ז) ערוך לגר פירוש מספיק בנפיש של מס' יבמות.

(ח) שו"ת מהר"ל דיסקין פסקים וכתבים מהגר"ל דיסקין ז"ל מבריסק.

(ט) קב וגבי על סדר גיטין מהרב הגאון החסיד מו"ה אברהם דוד לאוויט

ז"ל האב"ד ניקאלאז'ב. הספר הזה ילא טבעו בעולם ונתחבר בעיון ובקשרון רב ונחון ומביא תועלת להרבה מסדרי גיטין.

(י) מקור מהרה שו"ת וזכור הלכה בענין מקואות מאת אחד מגאוני דורנו ה"ר חיים משולם קופמאן ר"י אב"ד פאלטובסק.

(יא) באר יצחק ביאורים וחידושים על משניות קדשים מאת אחד מחכמי ישראל הרה"ג ר' שלום ליב אייזענבאך נ"י.

(יב) רב פעלים מוקד לכל מדרשי רז"ל ואגדותיהם למקומותם בשמותם מאת הגאון ה"ר אברהם ברגאון מו"ללא ז"ל עם הערות מהמו"ל ומהרה"ר ר"ש באב"ד ז"ל.

(יג) משניות עם פירוש הרמב"ם וקילור חיו"ט עם שלשה פירושים חדשים

(יד) מנחת יצחק עפ"י רמז ומוסר מלוקט מספרים (ב) תוספות חכמים" זכור

דיני המשנה וההלכות מלוקט מספרי הפוסקים (ג) לקוטי יצחק פתרון מלות זרות

שבמשניות. כל אלה נעשה ידי איש ח"י רב פעלים הרה"ג מו"ה יצחק זאלער

נ"י (לע"ט נגמרו וז"ל הסדרים זרעים מועד נשים נזיקין).

(יז) דרך מצוותיך טעמי המלות מהגה"ק הרמ"מ מליובאוויטש זוק"ל.

(יח) אכננת זרעים משניות מן סדר זרעים (לכד ברכות) מסודר לזה אחרי

כל משנה ומשנה כל הבריות השייכות לתוכן המשנה מלוקט מש"ס בכלי

הוספת ספרי ספרא מכלתא ועוד וסביב להם פירוש מספיק וחידושים מלוקט

מפירש"י ז"ל ושאר מפרשים. נתחבר ביגיעה גדולה ובשרון רב ע"י הרה"ג המו"ל

מו"ה יהודה ליב מענדלזאן נ"י מווארשא. לע"ט ילא לאור החלק הראשון כולל

מסכתות פאה ודמאי. [והנה כבר מסודר בדפוס ונמלא בידי המחבר מאגדילען

גם מן שאר המסכתות עד חלום הסדר זרעים חולם מפני יוקר מחיר הנייר

ויתר מקשרי ההדפסה קשה עתה על המחבר להוסיף לאור ומי יחן שימלאו חייה

מתדבכים בחז"ל לבוא לעזרה להמחבר לגמור הדפסת הספר לכבוד ולתפארת תורה

יטיבו להודיע חפזם למערכת השערי תורה ושמותיהם יודפס בשער הספר לזכר עולם]



**מדרשות בהשגרי תורה תנפון בארצנו ובחיל מביאות לבעלות תועלת מרובה.**

תורה לה' זכינו לחוציא לאור הדפוס ספר נחמד במינו ילקוט חרנש' כרך ראשון ו' כרך שני' קובץ מכתרי הדרוש ופשוט נאים על תגיד' חים' נמיר' ופדרשים' על סדר המושבות' נקבין מכל הספרים שנדפסו עד הנה ונוסף עליהם חדשים מתחבטים ומחרכנים נאומי דורנו שלימים' יוצא לאור קיי הרבנים העורכים והמסדרים: שלום יצחק לעוויעטן

רב ואבד' קריסטיאניא, גארדווענען. רב ואבד' בעיר גיטאק, אמעריקא. מחיר הכרך הראשון (90 עמודים) 7 קראנען. גארדווענען, ומחיר הכרך השני (186 עמודים) עד פריצה ויחי ועד בכלל 10 קר' בגארדווענען, ולמי הקורס יוכלו לשלוח בצעק במארק האשכנזי. כל מי שיקנה שני הכרכים ביחד, יהי' המחיר רק 16 קר' וגם נקי ספארטא. הקונים בוראן ישבעו עונג ונחת מהספרים היקרים האלה.

**הכתובות:**

Rabbiner Sch. I. Lewitan, KRISTIANIA Rostedsg. 12, (Norwegen).

או Rabbi L. Welsblam, NEYJORK 342 East 82 d. str., (Amerika).

**כ שורת ספרים.**

תולדות הפוסקים' (לעקסימן) לגאונ' וגדולי ישראל' תולדה מסודרת של הגאונים הפוסקים מן הראשונים ועד האחרון שבאחרונים מתייהם וכל הקורות אותם מאת הרה"ח שמעון האגנס. מחזק 635 עמודים ומחירו — 500 מארק.

מסר הגקנר' כולל כל דיני ניקור וכמה דברים חדשים נתון לרבים מאת הרה"ג ר' שלמה אלטמאן נ"י האבד' קיקאל. המחיר — 100 מארק.

להשיג אצל המערכת.

יצא לאור ספר יורע אברהם' כולל ג' ספרים: א) 'חדושי סוגיות' וס' בבורות' מאת הרב הגאון המנוח ר' אברהם ז"ל לופט. ביר' תתן מרן הגאון ר' מאיר שמתה שלימים מרוונסק. ב) 'שאלות ותשובות' שהי' בין הגאון המנוח הג"ל ובין (להבדלה) הרב הגאון החריף ובקי עצום החסיד ר' מנחם שלימים ועבד מראנא. ג) קונטרס 'תוצאות חיים' כולל י"ח סימנים בביאור פלאות הוצאה בשבת מאת הרב הגאון וכו' ר' מנחם שלימים הג"ל. להשיג אצל מבורכים ביחד או הקונטרס הג"ל לבדו. אדרעמא:

J. Morgensztern, Warszawa, ul. Kozla 7, m. 75.

כל הקורם וכו'. נמצאו אצלי עקומפלוארים מועטים מספרי הנודע, מאת שערים' הכולל מאה ישובים על קושיא אחת מסודרתה וכמה פדפולים וביאורים רחבים בחקירות והערות חדשות בכמה ענינים ורובו דרובו בעניני עשה דוחה לית ועניני היתר המצטרף לאיסור הנצרך מאוד לכל מעיין ומפלל.

יצחק בעלאל מארנענשטערן נתן עמי אכזי יושב סה ווארשא.

J. MORGHNSZTERN, WARSZAWA, ul. Kozla 7 m. 75. האדרעמא:

**במערכת השגרי תורה יש להשיג גם הספרים האלה:**

שים ווארשא תרכ"א, רמב"ם ברלין, מורים ווארשא, שו"ע הגדולים דפוס לבוב, ר' עם פתחי תשובה, שו"ע הרב, אור ורוע, אשכול, שו"ת הרשב"א כל החלקים, שו"ת הרא"ש, ח"י הרי"ן שבת, ח"י הרשב"א מנחות, ח"י הרישב"א כל החלקים, שו"ת מהר"ם, שו"ת חכם צבי, או"ת שפעטין, שו"ת רע"א, טורי ברקת כל החלקים, כל ספרי מהר"ל, אלשיך עה"ת, באר מים חיים.

כל הפרטים ומחיר הספרים יודיעו לכל שואל השולח מארקאות לתשובה.

האדרעמא להמערכת:

L. FEIGENBAUM, Warszawa, Muranowska № 4, m. 30.



## נ"י הנאמן מ' יצחק הכהן פיינשטיין זצ"ל

קובץ שאלות ותשובות וחידושים ובואורים בהלכה ואגדה  
סאת רבני וסמני נ"י.

המחברים: חובת נ

הה"נ מ' דוב אריה ד"ר ריטטער נ"י אב"ד בראשעריאם  
צבי הירש פארבער נ"י אב"ד בלונדון  
נחמן שלמה גרינשפאן נ"י ר"מ בליעד  
אהרן הימן נ"י מו"צ בלונדון  
דוד קאפליוואטסקי נ"י אב"ד בקאפרעשט  
מאיר רובין נ"י מו"צ בראדס  
הגביר מ' מרדכי לוכטענבוים נ"י בקאליש  
שלמה גרשון ריטטייסטער נ"י בווארשא

טע ורן  
שראל איסר הכהן פיינשטיין  
חבר סענאט  
הכנ"מ שלמה אלטמאן נ"י  
הנד"ק קיקל וקעט נווארשא

אל הקוראים: הננו מודיעים כזה כי מסיבה בלתי תלויה בנו נתעכב משלוח החוברות  
לירי התומכים ותל עתה הוסרו כל הפכשולים מדרך הוצאת השערי תורה ותחברות הבאות  
חשולחנה אי"ה כמערך מדי חודש בחדשו. — התומכים מתבקשים ונוכחים כזה לשלוח מחיר  
ההתימה הפניע מהם לרבע הבא ובה נשלח להם החוברות תיכף כצאתן לאור. —  
ויתר עם זה נבקש מכל נריבי עמנו אוהבי תורה ושותריה לבוא לנו לעזרה ולגדב מבומים  
דקין השערי תורה סלכד מחיר ההתימה וברכת רבים עליהם תבוא. } המערכת.

מחיר ההתימה: לשנה 400 מארק, לחצי שנה 200 מ', לרבע שנה 100 מ'.

מחיר חוברת בודדת 50 מארק.

I. FEIGENBAUM, Warszawa, ul. Maranowska № 4, m, 30, הארועמא להמערכת



## מודעה רבה

למערכת השערי תורה (נמסרה\*) הכתירה הראשית מאלה המפרים:

(א) ספר המצות לרבינו סעדיה גאון ז"ל עם ביאור גדול ורחב סביב  
לי מאת כבוד הרב הנאון האמתי

פאר חכמי ומננו וכו' מו"ה ירוחם פישל פערלא שליט"א מסה קהלתנו.

הספר המצות בעצמו אשר גברא רבה לרבינו סעדיה גאון ז"ל חתום עליו  
הוא כמעט כספר חדש בספרותנו החדשה והמעטים אשר ידעו  
אודיו לא שמו אליו לב כי היה חזון בלתי נפרץ וגם דבריו נאמרו בקיצור נסרץ  
בדרך שיר וחרוזים צוה כספר חתום.

והנה אפרוץ נמטי ליה לכבוד הרב הנאון המבאר שליט"א אשר נתעורר

וקנא קנאה גדולה להחמרה הגמורה הזאת ובבקאותו הגדולה והרבה גם בכל

הראשונים עליו בירו בעוה"י לעשר את ספר המצות לרבינו סעדיה גאון — עם

באורו היקר המבאר את דבריו המחבר יסודותיו ושיטתו הן בעיקר מנין המצות

(אשר לו בזה שיטה מיוחדת חדשה לא כהנה"ג ולא כהרמב"ם ז"ל בר פלוגתיה)

והן בשיטתו בטעם להלכה על פני מרחבי ים התלמוד בבלי וירושלמי וכו' וגם

עם סבוא גדול אשר הציג בראש הספר הכולל עיקר יסוד מנין המצות ושיטת

רבינו הנאון והכ"ג ושאר גדולי הראשונים ז"ל ושתי פתיחות גדולות מענינות

ונחוצות מאד ובכלל ימצאו הלומדים בספרו זה דברים חדשים הרבה מספרי

רבותינו הראשונים ז"ל נדפסים וכת"י בלתי נמצאים ויקרי המציאות אשר הנאון

המבאר שליט"א אספם בהפניו ברכ יגיעה ועמל והפין עליהם אור כאשר עיני

הלומדים הראינה מישרים.

הספר נדפס בעזרמאט גדול ונסדר בשלשה חלקים: ח"א) כולל המבוא

ומאתים העשין המוטלות על היהודים מחוק ת"ד דפים. ח"ב) כולל מאתיים

שבעים ושבעה לאין המוטלים על היהודים מחוק שנה"ד דפים. ח"ג) כולל שבעים

ואחד מצות עונשין שבטיתה המוטלות על הב"ד וס"ה מצות מכונות. פרשיות

המוטלות על הצבור בס"ה קל"ז מצות (ונגמר בזה מנין כל התרי"ג מצות) ושתי

פתיחות אחת למנין הענישין והשני למנין הפרשיות מחוק רס"ב דפים.

(ב) חירושי הרמ"ה פירוש וביאור גדול ורחב על מסכת סנהדרין מאת רבינו

מאיר ב"ר מנחם הלוי אבולעפאי ז"ל מטולטולא (חבירו

של הרמב"ן ז"ל). הספר היקר הזה נדפס בפעם ראשונה בשאלוניקי בשנת תקנ"ח

ונדפס שנית — בהתעוררות מרן אדמו"ר מוהר"א זצ"ל מסאכאטשאב ע"י המו"ל

שערי תורה — ברוב פאר והרר וחגהה מדויקת ומראה מקומות מתנ"ך וש"ס.

(\*) מערכת השע"ת מקבלת בסוכנות כל מיני ספרים למכרם ולהפילם  
במדינה ובח"ל בתנאים רלוים לבעליהם. המערכת

## סימן א.

מהגאון פרן יצחק הכהן פיינענבוים זצ"ל.

שאלה בעירנו ווארשע מעט שנעטעה המבונה המושבת מים מן הנהר וויסיל (ווארשליאנג) נתבטלו הרבה בורות ונשאלתי אם לכהוב כעת בגיטין על פי בורות.

השובה נ"ל אם כעת היתה התחלת כתיבת גיטין כבר נמי יש להסתפק דאפשר דראוי לכתוב בגיטין מי בורות כי עוד יש הרבה בורות בעיר שמהמכות נמי בורות וגם ברחובות יש הרבה בורות לשהיה מהם מים לזניס בימות הקיץ. ודבר ר' פתחי נ"י כתב לי שנתברר לו שבהפאבריקטן הגדולים שבעיר משתמשים נמי בורות ואף שהמשתמשים נמי בורות הם מיעוט נגד המשתמשים מממי הנהר ומהרי"ק כתב הוצא ב"ש סי' קכ"ח סק"ב דאם רוב מסתפקים ממעינות והמיעוט מבורות יש פוסלים אם כתב בגט גם בורות לפי שהם מיעוט כבר כתב הב"ש דאין אין טעמים כמהרי"ק אלא כותבים גם המיעוט וכן כתב שם בסק"טו ולקמן עוד נדבר בדברי הב"ש הללו ועוד שנתברר לי שכל הבריייוער עושים שכן (שקורין בעיר) נמי בורות ורובא דרובא מבני העיר שותים שכן איכ שותים מי בורות ועוד שכל המקואות שבעיר שטובלים בהם יש בורות יש שטובלים בבורות ממש ויש שטובלים במים העליונים המחוברים לבורות ולולא החיבור הזה לא היו ראויים לטבילה מחמת שאובים והיו כמשתמשים בבורות ממש איכ כל נשי ישראל משתמשין בבורות וגם יש אנשים מישראל המדקדקים שלא לטבול במים שאובים וגם טבילה הנשים היא לנורך האנשים איכ כולם משתמשים בבורות ורחיכה של טבילה עדיף בזה לכתוב בגיטין מחמת זה דיתבא מרחיכה של הענוג כי זה נקרא עיקר הישוב כדכתיב לשבת ילדה איכ עיקר הישוב של ישראל הוא מהבורות.

ובמה שנסתפק בזה הרב ר' פתחי נ"י מחמת שהבורות שבמקואות דין מעין יש להם כמו שכתב הס"ך ביו"ד סי' ר"א סק"א לא ידענו מאי ספיקא יש בזה הא כל הבורות דין מעין יש להן ואפ"ה עיקר שמן בורות כיון שהם ע"י חפירה כמ"ש הב"ש איכ ה"ה בורות שבמקואות.

ובאמת דברי הב"ש הנ"ל לכאורה אינם מובנים כלל כי מ"ש בסק"ב לתרץ דברי סדר מהר"ם שפוסק בנהרות דאפילו אם המיעוט מסתפקים מהשני כותבים גם שם השני והוא ההיפך מדברי מהרי"ק הנ"ל וע"ז מהרן דהסדר מהר"ם סמך עלמו ע"ד הרמ"א בסעיף ו' שאינו פוסק כמהרי"ק אלא לכתחילה כותבים גם המיעוט וקשה הא הסדר מהר"ם בסעיף קט"ו פוסק לענין בורות ומעינות כמהרי"ק דאם רובא דרובא מסתפקים ממעינות ומיעוטא דמיעוטא מבורות אין לכתוב מי בורות וגבי נהרות בסעיף ק"א כתב דאפי' אם מיעוטא דמיעוטא מסתפקים מן

השני כותבים גם הם הכני' אי"ב ע"כ סובר דיש חילוק בין נהרות ששם כולל אחד להם היינו שם נהר בין מעינות ובארות ששני מיני שמות להן וכן ראיתי בג"מ שמחלק זה החילוק וכן קב"ש דברי הכ"ס אבה"טו בסק"טו דל"ך פוסק בפשיטות דלא כסדר מהר"ם מבלי להזכיר דבריו ואין לומר דהכ"ס מיידי במיעוטא ולא במיעוטא דמישטא כדאיתא בג"י לכן נ"ל דהכ"ס ידע דיש חילוק בין שני נהרות ובין מעינות ובארות כנ"ל אלא בה"י קשה לו דהנה המהר"ק הוצא בג"י כתב בהחילה היכא שמישטא דמישטא משהמשים בבארות אין ראוי לכתוב בארות כי היכא למיחש לפסול הנ"ל ולכפוף אסור שיש למיטע עלונו מאותו ספק אלא יכתוב רוב הסיפוק ויניח המיעוט ולא הזכיר מיעוטא דמישטא ע"כ מהר"ם הכ"ס דברי המהר"ק הנ"ל דזווגתו דבמישטא דמישטא אין ראוי לכתוב בארות היינו שיש אסור בדבר משום דהיכא ששם פסול ובמישטא גרידא דליכא חש"ש למיטע כדי שלא לחלק בין מיעוטא למיעוטא דמישטא על כן ה"י קשה לו על סדר מהר"ם שפוסק בנהרות לכתוב לכתילה שם השני אף שמהמשים ממונו מיעוטא דמישטא ה"א במעינות ובארות כה"ג יש השם פסול אף שיש חילוק בין שני נהרות ובין מעינות ובארות מ"מ יש למיטע לכתוב שם השני כמו דיש למיטע במעינות ובארות לכתוב בארות במיעוטא גרידא ע"כ כתב הכ"ס דהרמ"א אינו פוסק בזה כמהר"ק אלא במעינות ובארות במיעוטא גרידא כותבים לכתילה בארות מטעם דאפילו במיעוטא דמישטא ליכא השם פסול רק לכתילה אין כוונתו לכך בשני נהרות אפי' במיעוטא דמישטא אפילו לכתילה כוונתו מחמת חילוק הנ"ל.

ובזה נדחה מה שכתב הרב ר' יודל נ"י דאם יכתבו מי בארות יש חשש פסול כמו בנהר שהוא מחוץ לתחום הוצא דהרמ"א סעיף ד' דיש פוסלין דההם שא"י כיון שהוא מחוץ לתחום אין לנהר שום שייכות להעיר ע"כ יש פוסלין אם כתב דיהבא על נהר אבל בג"ד אפילו אם רק מיעוטא דמישטא משהמשים בבארות גמי ליכא חשש פסול אם כתבו דיהבא על מי בארות כנ"ל.

עוד נ"ל דאפילו לדעת המהר"ק שסובר דיש חשש פסול במיעוטא דמישטא היינו היכא שמיד בהחילה הישוב לא היו משהמשים מבארות אלא מיעוטא דמישטא אי"ב מיד לא נקרא בשם הישוב על הבארות אבל בנידון דידן שבהחילה הישוב היו משהמשים הרוב מבארות הנ"ל שכתב אינם משהמשים מבארות רק מיעוטא דמישטא מ"מ מהני השמישים שלא יתבטל מלהקרא בשם הישוב על הבארות וכעין חילוק זה הוא בתיב פסחים דף ו' ד"ה הנה שמהלקים דהיכא שהבהמה היתה מתחילה של גוי ועכשיו יש לו זכות קלה כה מיקרי דעדיין היא של גוי אבל לא מהני קלה זכות זה שפ"י נקרא ע"י מתחילה שם גוי.

ועוד י"ל שפ"י סברה הו"א הנ"ל דאפילו היכא שפסקו כולם מלהשתמש בבארות כיון שלא פסקו מחמת שתיבות הבארות רק שאין לריב"ש להבארות לא יתבטל מלהקרא בשם הישוב על הבארות כמו שכתבו החוס' בפסחים שם כיון שמתחילה היתה של גוי ועכשיו אי לא משכח וזווי שקול בהמה נקרא בעדיין היא של גוי וזה מיידי אפילו היכא שהשתא הוא עשיר במוטות ה"א בג"ד כיון שמתחילה היה הישוב מבארות ועכשיו אי לא אשכח נהרא כגון שיחבב ח"ו עדיין יה"י הישוב

מבחרות עדיין נקרא הישוב על שם הבחרות ולא דמי למה שהביא הג"י בס' ס"ק  
ל"א לענין אם פסק הנהר עיי"ש דהתם אין צידס לחזור ולהשקטם בנהר כיון  
שפסק מאליו משה"כ בנ"ד ולא פסקו הבחרות הגם דלפי מה שהביא הג"י ביו"ד  
ס"ו ר"א סק"ב דהבחרות בנ"ד הנהר יש חשש דבאים מנהר א"כ ליכא למימר כנ"ל  
דהא אם יחרב ח"ו הנהר יתבטלו גם הבחרות מ"מ יש לומר כך דאם יתבטל  
מחמת ח"ו סיבה המושך מים יחזרו וישקטו מבחרות.

וב"ז אם הייתה נעת התחלה כתיבת הגיעין אבל נעת כיון שבכל הגיעין  
הנכתבים עד היום נכתבים בהם מי בחרות אם נעת ישנו בלא לכתוב יהי' לעז  
על גיעין הראשונים כמו דאיתא בשו"ע ס' בסעיף ז' לענין בורות ואגמים.  
ובמה שכתב הרב ר' יודל ר"י דלא יהי' לעז עיי"ז כמו בכל בורסק נ"ל דאין  
דומה לשם דהא ראי' זו מבבל בורסק הוא בחבוצת מהרי"ל הובא בב"י ס' קכ"ח  
לענין אם גחוסק נהר חדש והג"ש שם סק"ז כתב דלכך אין חשש לעז מוכס דנהר  
יש לו פרסום א"כ ע"כ גם בכל בורסק הי' לו פרסום אין ללמוד מזה לנ"ד כי  
נ"ל דבנ"ד דומה יותר להא דאיתא בשו"ע שם בסעיף ז' לענין בורות ואגמים ועוד  
כי זה כמה שנים אשר נכתבו הבחרות א"כ יהי' לעז על הגיעין שנכתבו בשנים  
הללו ע"כ נ"ל בלא לשנות וכל המונה ידו על התחתונה.

יצחק ברי"א ז"ל הבין פיינענבויים.

### סימן ב.

גישא לתרי הלכה למעשה אם מותר לישראל להדליק ביו"ט מאור העלעקטרי  
שכידוע ההלכה נעשית כשמשבצים היתר הנעשה לכך.  
והנהגה לבחורה יש לאסור כיון שהשלהבת לא נראה רק לאחר ההדלקה וא"כ  
היו כמוליד אש חדש ואסור ויש להביא ראי' לאסור מעין גפרית שאסור לחככו בצרול  
מלובן כדי להדליקו כמ"ס ב"מ כח"ס סימן ס"ז והטעם לפי שהצרול אינו אש אלא  
חס מחמת אש וה"ז כממליא אש חדש והוא הדין והטעם הבא כיון שהשלהבת נראה  
רק אחר שיתחבר היתר בהקנה שבפנים ה"ז כממליא אש חדש ואסור וכן יש להביא  
ראי' לאסור מהא דאסור לתחוב עץ גפרית באשר חס כדי להדליקו (כמ"ס) והוא  
ג"כ מפני שאינו אלא חוס האש והה"כ הבא שהקנה אינו אלא חס האש ואסור.  
אבן לאחר עיון וחקירה אלל אומנים ומצינו דבר על צוריו נודע לי שבהרשות  
המיועדת נהמליא להעיר מאור העלעקטרי נההוה העלעקטרי בעזרת מכונות ידועות  
ולאחר שנעשה העלעקטרי מתפשט בהקנים המחוברים לכך המובילים את העלעקטרי  
בכל העיר והיא היא השלהבת המחירה לאחר שנסבב היתר ואם נפסקה מלאכה  
המכונה נפסק גם זרם העלעקטרי וממילא גם המאור נמצינו למדים שאין הקנה  
המוביל את העלעקטרי כהולדת אש אלא כאש ממשי שהרי האש נמנן בתוכו אע"פ  
שאינו נראה לעינים וכן לא תיעשה השלהבת ע"י חנוך היתר כנ"ל אלא ע"י נגיעה  
בלבד כי בנגיעה היתר אל הקנה מיד מתפשט זרם העלעקטרי אל הזכוכית ושם נראה  
השלהבת לעינים וא"כ לפ"ז יש להחזיר להדליק ביו"ט שהרי אין זה כממליא אש חדש  
אלא כגורם שילך האש מחקוס למקום ומותר ויש להביא ראי' להתיר מעין גפרית



שמואל להדליק בנחלי אש אע"פ שאין השלכת קשורה בהם ואפי' בנחלים עוממות מותר (כת"ס) וז"ל הטעם מפני שאש ממש טמון בהנחלים ואינו כממילא אש חדש והוא הדין והטעם הכא שאינו אלא כמגלה את האור העמום בהקנה ומותר וכן הוריתי הלכה למעשה שמואל לישראל להדליק מאור העלעקטרי ביו"ט וכדי שימטי שורא מכשורי הנעתי את דברי לפני רבנים מומחים וגם הם נחתו לזק לדברי .  
אולם בימים אלו הוגד לי "שכס" ב"י מהגאון מהרי"ם ז"ל איחא להסך שאסור להדליק ביו"ט ובודאי טעמו מפני שדימה זאת ולכדול חס שאסור להדליק בו עץ גפרית ובמכ"ה הוא חומר יתירה כי לפי הכלל הדבר פשוט להחיר כמו בנחלים עוממות וכן נהגו בכמה וכמה עירות להדליק ביו"ט וסוק חזי מה עמא דבר ואבקש מנאלי וחכמי ישראל שישיעו חו"ד הרמה אם לאסור או להחיר כי לדעת הע"ז הדבר נוגע באיסור תורה ואף לדעת הרע"ב ז"ל באיסור דרבנן:  
דבר שלמה אלמסאן (ווארשא).

### מעלות וחידושים .

#### סימן ג.

פדורב הגאון החסיד המפורסם מו"ה שרגא פייב' בהר"ב זצ"ל  
אבר"ק ווישקאווי ונאוויזוואר (נפטר ביום א' דר"ח אייר תרס"ג).

נעקת בחיבורו הגדול, אברו שפר"א אשר הניח אחריו בכחובים  
והגיע לידיו ק"י בתו הרבנית הצדיקה אשה י"א מ' ג'ימל' תתי'  
אשת הרב הגאון מו"ה שמואל יהודה ליב וויינגאט שליט"א  
אבר"ק קוואהל.

(א) ב"ק (ע"א): נגזר וטבח ביו"ט כו' בטובח ע"י אחר כו' ומסיק דרבנן סברי כר"י הסנדלר ע"י"ש והקשו ב"בם בד"ה בטובח על ידי אחר לרצה דמוקי באלו גזרות חידוש הוא שחידשה תורה בקנס במאי מוקי מהני' דהכא ותיירנו דמוקי בלא התירו והקשה מהרש"א מאי הקשו ב"בם' הא יכולין לאוקמי מהני' בטובח ע"י אחר ומי' דא"כ בשבת אמאי פטור דהא ח"ק דמהני' ס"ל שחיטה שאינה ראוי' שמה שחיטה ולפי' הקשה על הרי"ף והרא"ש דמוקי מהני' בטובח ע"י אחר ע"י"ש עוד הקשו המפרשים להרי"ף והרא"ש דמוקי למהני' בטובח ע"י אחר אי"כ קשה על ר' יוחנן למה לריך לאוקמי כר"מ ולחלק בין מלקות למיתה הו"ל לאוקמי הצריחא בטובח ע"י עצמו ולרי"מ אין חילוק בין מה ומשלה ולוקה ומשלה רק לימא דמהני' דידן אליבא דרבנן ומהני' מיירי בטובח ע"י אחר .

וגרראה לחרץ דבסמ"ע ח"מ כ"י ש"נ כחב. דהלכה במשכיל בשבת כר"מ גרי' מחמת דר"א ורבינא פליגי בזה והלכה כדברי המיקל אמנם לענין שוחט בשבת דלר"י הסנדלר פטור דהוי שחיטה שאינה ראוי' הו"ל לרדי' קולא הלכה כר' יוחנן הסנדלר אמנם כו' בשוחט בשבת דהוי שאינה ראוי' מחמת שבשעת שחיטה לא שחט שפיר אבל בשוחט וגמלא עריפה דבשעת שחיטה שפיר שחט רק שאחר כך נעשה

עריפה שפיר הוי שחיטה ראוי' ע"כ ולפ"ז מיושב לכאורה קושיה מהרש"א דשפיר יכולין הרי"ף והרא"ש לאוקמי מחני' בטובה ע"י אחר וא"ל אי הכי בשבת נמי י"ש לומר משום דהוי שחיטה שאינה ראוי' ואי קשיא הא ת"ק ס"ל בשוחט וגמלא טריפה דחייב י"ש לומר כסדרת הסמ"ע דדוקא בזה חייב אבל בשוחט בשבת פזיז אולם לא נוכל לאוקמי בזה דא"כ יקשה הא ס"ל לת"ק דהשוחט חולין בעורה חייב ובזה ליכא לומר סדרת הסמ"ע הנ"ל א"כ הדרא קו' מהרש"א לדוכתא אבן י"ש לומר דח"ק ס"ל חולין שנבע"ז לאו דאורייתא ור' שמעון לשיטתו דס"ל בחולין ובפסחים שהוא דאורייתא לכך מתורץ שיטת הרי"ף והרא"ש דמחני' מיירי בטיובת ע"י אחר דלרבה מחני' דהכא כרבנן וא"ל א"כ בשבת נמי י"ל דס"ל דשחיטה שאינה ראוי' ל"ש שחיטה וא"ל הא ס"ל בשוחט וגמלא טריפה דחייב י"ל כסדרת הסמ"ע משום דגמלא אח"כ עריפה הוי ראוי בשעת שחיטה וא"ל הא ס"ל בשוחט חולין בעורה דחייב דס"ל חשנב"ע לאו דאורייתא אמוס כ"ז לפי מה דפסקין אן אבל ד' יוחנן ס"ל בפירוש דחשנב"ע דאורייתא כדאיתא ברוס' בלומה סוגיא וגם מ"ט דר' יוחנן ס"ל הלכה כסחם משנה א"כ עכ"ל שס"ל דגם הת"ק סובר דחשנב"ע דאור' א"כ לא יוכל לאוקמי מחני' בטובה ע"י אחר דאליבא דמאן מוקי אליבא דר"מ אפי' בטובה ע"י עמו ואי אליבא דרבנן אפי' בשבת נמי כנ"ל וא"ל משום שחיטה שאינה ראוי' דהא ס"ל בחולין בעורה דחייב וא"ל משום דס"ל לאו דאורייתא דהא ס"ל דאורייתא אעכ"ל דמחני' אליבא דר"מ ובדאורייתא מיירי בטובה ע"י אחר.

(ג) זבחים (עד:) אמר ר"ג אמר רבה בר אבהו א"ר טבעת של עכו"ם שנתערבה במאה טבעות ונפלה אחת מהן לים הגדול הותרו כולן כו' עיי"ש כל הסוגיא ופסק הרמב"ם כרב בטבעת של עכו"ם ונפלה אחת לים דאמרין איסורא הוא דנפל ופסק כרבנן דר"א דאמרי אפי' קרבו כולם חוץ מאחד מהם יאל לבית השריפה ופסק כסחם מחני' דהכא דא"ש נחערב שוה"כ או חטאת המחה ימותו כולן וסקאו כולם הא סתרי אהדדי כיון שפוסק כרב ס"ל כר"א ולמה פוסק כרבנן דינא כולם לבית השריפה ולא הו"ל לפסוק כסחם מחני' דהכא והכ"מ בשם הרי"ק תירץ דלא התיר רב רק דוקא בנפל מומילא אבל הפילה בידים לא ובמחני' קמי ימותו כולם משמע בידים ולכך כולם ימותו ואין לתלות בהאי שמת אמוס לפ"ז קשה מה הקשה הגמ' ולמה לה להגמ' לתרץ דרב דאמר כר"א.

ובפשוט נראה דבאמת קשה מנ"ל להתוס' דדוקא בנפלה מעומה אבל הפילה בידים לא מהני ולכאורה ההוכחה היא מדאמר רב הלשון ונפלה לים הגדול דא"כ הו"ל לומר רבנא טפי דאפי' לכתחילה מופיל אחד מהם לים הגדול והשאר מותר אמוס ז"א דא"כ גם השתא קשה לפי מה דאיתא ביו"ד סי' ק"י דדוקא לאחר שטודע התערבות לא מהני הפילו במויד אבל קודם שטודע התערבות אפי' הפילו במויד שרי א"כ קשה הו"ל לרב לאשמעינן רבותא טפי דאפי' הפילו בידים קודם שטודע התערבות ומומילא ידעינן דדוקא קודם שטודע אבל לאחר שטודע לא מהני הפילו בידים וא"ל דאי אשמעינן הכי הו"ל דלאחר שטודע לא מהני אפילו נפלה מומילא ז"א דהא בזה ל"ש טעם התוס' דקנסו שוגג אטו מויד רק י"ל פשוט דטעם הפוס' הוא מטעם דאין מבטלין איסור לכתחילה אמוס בגוף הדין דא"מ איסור

לכתחילה יש מחלוקת הפוסקים אם הוא דאורייתא או דרבנן ושיעור רוב הפוסקים  
הוא רק מדרבנן אבל גוף הענין מה שאסרו מלבטל איסור לכתחילה הוא מטעם  
דרולה בקיומו של האיסור ולכך כשאנו מחבין לבטל רק לדבר אחר מוסף היתר  
מותר באמה נמלא לפי דעה זו של נפלה לים הגדול הוה ל" למימר דמותר  
אפי' לכתחילה דכשהפיל אחד מהם לים אנו רואים שהדבר אינו רולה בקיומו של  
איסור כיון שהפיל את זה שהוא כובד שהוא אסור ולפי זה הדרג קושיה לדוכתא  
מגיל דוקא שנפלה.

רק גיל הוכחה ע"ז מהא דאמר רב לקמן טבעת של ע"ז שנפלה למהא  
טבעות ופירשו הרבנים למקום אחד מותרים משום דאמרין איסורא ברובא איהא  
ומסיק הגמ' דרב ס"ל ס"ס מותר ושמאל ס"ל ס"ס הכור ואיחא ביריד בי ק"י  
דסיס לא מהני בדשיל"מ איכא שפיר מוכח דס"ל לרב דוקא נפלה ממילא מותר  
דאל"כ אלא דאפי' הפילו בידים מותר איך ס"ל לרב דהרבעים מותרים מטעם ס"ס  
הא לא מהני ס"ס בדשיל"מ דהא יכול להפיל אחד מהם לים ויהיו השאר מותרים  
וכפי דוח ל"מ דשיל"מ ממש עכ"פ אמאי לא הולך להפיל אחד לים ויהי מותר  
בלא ס"ס אע"כ דס"ל לרב דהפיל בידים אסור ומשום לא הולך לעשות כאלו מה  
שאסור במקרא וזה מיושב הירון הכי"ל דבס"ד קודם שידעה הגמ' דס"ל לרב  
ס"ס מותר הו"ל דס"ל לרב דאפי' לכתחילה מותר בהפילו בידים דמ"ש מנפלה  
ממילא כג"ל לכך שפיר מומתני' אמאי ימיהו כולם אבל במוסקנא דס"ל לרב  
ס"ס מותר עכ"ל דוקא שנפלה מטעמה אבל בהפילה בידים אסור כג"ל ח"כ לק"מ  
ממתי' דהוה ליה בהפילה בידים בתירוק מהרי"ק בכ"מ הג"ל ולכך אף על פי  
שפוסק הרמב"ם כרב יכול לפסוק כמתי' דהכא אמנם בתירוק מהרי"ק אינו מיושב  
רק מה שפסק הרמב"ם כמתי' דהכא אבל מה שפוסק כרב ופוסק כרבנן דר"א  
דאכל יולא לבית השריפה אכתי אינו מיושב. (המשך יבוא א"ה)

### סימן ד.

ביריד סי' פ"ד סעיף ע' עבר ובישל בחור יביה בלא בדיקה אם נמלאו  
קצת בקדירה משליש ואוכל השאר ויש מי שאומר דהני מילי שלא נמלאו אלא ב'  
אבל ג' הכל אסור יש לחקור איך הדין אם נפל לתוך הקדירה תולעת אחת ואחר  
כך מלא ב' אם נאמר דאחת שנפלה היא בחור הב' ולא נאסר המאכל משום  
דאמרין הו"ל שואבה הו"ל שואבה כרבי בפסחים (כ.) בשדה שגאזר בה קבר  
או לחם כרעב"ג דלא אמרין הו"ל שואבה הו"ל שואבה ממילא יש בחור  
הקדירה ג' ונאסרה כל הקדירה.

והנהגה לכתורה נראה דיש לדמות זה למה שמחולקים הדין עם הבית שמואל  
כאן העור סי' סק"א על הא דמבואר שם סעיף כ"ט דאין מעידים בחדש שמת  
אם דאורו שנפל לגוב אריות שאל לא היו רעבים על זה כהב בבית שמואל וז"ל  
מדברי הב"ח נשמע אם נמלאו שם שלמות אמרין דאכלוהו מיבו דבריו אין מוכרחים  
וכתב שם הפתח הסיבה סק"קלה וז"ל עיין מודע ביהודה ובמשניות שיבת ליון

שהארינו בעטם הדבר מדוע לא אמרין כאן היינו האי שאבד היינו האי שנמלא ועיין תשובת שיבת ליון שהמליץ דבר חדש דבפלוגתא דרבי ורשב"ג בפסחים (י): בשדה שאבד בה קבר מיירי שהסדה גדולה ואינו יודע באיזה לך אבל בנפל לים שאין לו כוף וידוע המקום בלמלום ששם נפל למים ואח"כ העלה אדם מה ממקום זה ממש בלמלום מקום יש לומר דגם רשב"ג מודה דאמרין האי שאבד האי שנמלא ממש דמקום הוי סימן מובהק לענין אבדה עכ"ל בקינור ולפי' היה בנ"ד יש לומר כן דמלא במקום שאבד ועי' פתחי תשובה שם סק"קכח דכתב שם בשם הנו"ב דנגד הסברה האי שאבד האי שנמלא יש סברה הסותרת כאן נמלא כאן הי' זה זמן רב קודם שנפל זה ובענין מחלוקת הב"ח ובית שמואל הגיל דעתו נוטה להחמיר בבית שמואל דראוי לומר כאן נמלאו העלמות כאן היו זמן רב קודם שנפל זה אך השיבה ליון חולק על אביו הנו"ב משום דחולין במלוי וא"כ בנפל אחד למים ואח"כ הוציאו מן המים אחד מה לא שייך לומר שזה אחר הוא מטעם כאן נמלא מקודם דמסתבר טפי לחלוק במלוי כן מבואר שם בפתחי תשובה ח"ב נראה דבזה מחלוקת הב"ח עם הבית שמואל והנו"ב עם בני שיבת ליון.

אך לפי המבואר בפתחי תשובה סק"קכח דבאיסור דרבנן פוסקים דרבי להקל ובאיסור דאורייתא פוסקין כרשב"ג דאין חולין א"ז ממיילת יחי' הדין כך בתולעים שהוא רק איסור דרבנן בהעריכות א"ז אנו אומרים האי הוא דאבד האי הוא שנמלא ודו"ק.

אלימלך הכהן ראב"ששטיין אבד"ק ראהוב.

## סימן ה.

במג"א סימן הנ"ד נסתפק באם נטל מורסא מתוכה וחזר לתוכה ולש עמה אם מלערף לזית מלה והחיי' כ' כיון דלענין חלה אינו מלערף ה"ה לענין מלה והפ"ת בשם בית מועד דמלערף. ונלע"ד להביא ראוי דאינו מלערף לענין מלה מקידושין דף ל"ח דאיתא התם הקרוב עומר והדר אכיל וכחבו בתוס' בשם הירושלמי שאין העשה דמלה דוחה ל"ת דחדש משום דהוי עשה דקודם הדבור וקשה שהיתה להם עולה לערב חלי זית מורסא לאחר שהופרשה עם חלי זית קמח לעשות מזה זית מלה שזה פשוט שאיסור חדש אינו חל על מורסא לאחר שנתפרשה דדוקא לגבי ערלה כתיב את פרוי לרבות הקליפה ודוקא בעוד המורסא מעורבת עם הקמח אכורה שהרי אז ראוי להיות לחם כמו הקמח אבל לא לאחר שנתפרשה ואזל חדש כתיב ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו ומורסא אינה בכלל כל אלו וזה פשוט גם כן שלאחר שנתפרשה הותרה ואפילו אם נתערבה אח"כ עם חדש המורסא אינה תחזרת להיות אכורה כי ההיתר להיכן אול והואיל והותרה הותרה וא"כ תקשה הא היו יכולים לאכול כזית מלה מחלי מורסא וחלי קמח והיו מקיימים המלוה כתיקונה ולא היו נוגעים באיסור חדש דהא לגבי המלוה איכא שיעור שלם ולגבי האיסור ליכא שיעור ואפילו למה דקיי"ל דחלי שיעור אסור מה"ט הא בס' באר יצחק הוכיח בראיות פלומות דחלי שיעור נדחה מפני העשה אפילו בעשה שקודם הדבור וגם אם פשט

בה וא"כ הדק"ל וכימא עדלית ולא ש"ך לחרץ שהוא עשה דקודם הדבור דהא ליכא  
אלא חלי זית חדש והשאר מותר אלא ע"כ ז"ל דדוקא קודם שנתפרשה מלמדך אבל  
לא לאחר שנתפרשה וא"כ אחי שפיר ממ"י קודם שנתפרשה אסורה משום חדש כמו  
שאר קמח וא"כ איכא שיעור שלם של איסור ולאחר שנתפרשה שוב אינה אסורה  
משום חדש עכ"פ פסולה למלא מלוא וא"כ לא היתה להם ענה לערב מורסא עם  
קמח ויש מכאן ראי' להח"י שהמורסא שנתפרשה אינה מלמדת לזית מלא.

מרדכי צבי ווייסמאן (ראדום).

## סימן 1.

זבחים (עמ'): אמר ריש לקיש כו' ש"מ נ"ט ברוב ל"ד מחיב רבא עמס ארז  
מר והקשה בגליון לשיטת רי"א (תוס' חולין לט:): דטכ"ע הוא רק עשה ואין לוקח  
עליו וא"כ הכא דמיירי לענין מלקות שפיר בטל ולא נשאר אלא איסור עשה ובמח  
כ"ח לא קשה כלל דרי"א קאי שם דוקא על ר"י דאמר טעמו ולי"ז אין לוקח אבל  
הש"ס דהכא אינו סובר כר"י וס"ל דלוקח והא דנטר על ר"ל ולא פריך על ר"י  
רבו הוא משום דא"ל דר"י קאי על מב"מ כמ"ס התוס' שם אכן קשה מהיכן מוכח  
מעמס ארז דלוקח על טכ"ע ז"ל דרבא ס"ל דהא ביה תליא דקיימא לן כל שאינו  
בלא תאכל חמץ אינו ראוי למלא וא"כ ע"כ ז"ל דעל טכ"ע של חמץ חייב מלקות  
דבלא"ה לא י"ח מלא משום טעם מלא שנבלע בארז ונהי שהטעם אבוד בעשה  
מ"מ אינו בלא תאכל חמץ וכח"כ לא תאכל עליו חמץ שבעה ימים תאכל עליו מלוא  
וכל שאינו ברישא דקרא אינו בסופו ונהי דשאינו חמץ דמרבינן טכ"ע מכל מחמלה  
(פס' מג'): אכן זהו אליבא דר"א אבל אליבא דרבנן מרבינן כו"ח בכדי א"פ אבל  
בלא"ה חמץ שזה לשאר איסורים (רמב"ם חו"מ פ"א) ואי כיו"א דבשאר איסורים  
אין לוקח על טכ"ע הרי"ז לגבי חמץ וא"כ היך יולא י"ח מלא ומש"ה הוכיח דלוקח  
על טכ"ע והטעם כמ"ס ר"ת (חולין לט:): משום דהדר לאיסורו והוא בכלל לא  
תאכל חמץ ומושבית קו' התוס' כאן ד"ה מחיב רבא ואמאי פריך דוקא מעמס ארז  
ולא ממק"א ולפ"ז ניחא דממק"א אין רא"י שחייב מלקות עכ"פ ל"ק מכאן על רי"א  
דבש"ס דהכא דלא כר"י ולהלכה ס"ל לרי"א דמעיבת ארז ליכא רא"י דאין מוששן  
על הפרע שיה"י בכל תאכל חמץ אלא על המין טולו (ע"י מג"א תניד) והבן.

הרב שלמה אלטמאן (ווארשא).

## סימן 2.

ביר"ד סי' י"ח ס"עו א"ס בדק הסבין לאחר שחיטה והלנישו ואחר כך נמלא  
פגוס ל"ח ל"ז בה דאמור בר"א נפגס או שבר בו עלמות.  
והקשה הש"ך למה כתב המחבר דין זה הלא כש"כ הוא חמ"ש כס"ג  
והט"ו סק"י הקשה ביותר דדבריו סותרים זא"ז דהכא כתב דוקא א"ס בדק הסבין  
לאחר שחיטה ואח"כ נמלא פגוס חלין בשבירת עלמות וכס"ג כתב דאצ"ל נאכד

קודם שבדק אחר שחיטה ואח"כ נמלא פגוס כשירה האיל וילא בהיתר וזה שנמלא פגוס ואומר שבר בו עלמות ע"ש.

ולענין נראה ליישב בפשיטות דהמחבר כתב שם ס"ד אס לא בדק הסכין ושחט בה ונאבד אחר שחיטה שחיטתו פסולה בד"א בסתם סכין אבל טבח שיש לו סכין מיוחד לשחיטה ומקום מיוחד שמלגיו שם תמיד בחזקת בדוק הוא ואם שחט בה בלא בדיקה ונאבד שחיטתו כשירה ולכאורה נראה מזה דהסכין המיוחד לשחיטה דינו כסכין שבדק קודם שחיטה לכל דבר וכ"כ הרמ"א שם ס"טו דסכין שהי' בחזקת בדוק דינו כסכין בדוק ולפ"ז הדין דס"ג בנאבד הסכין קודם הבדיקה אחר שחיטה ואח"כ נמלא פגוס כשרה לא כאמר דוקא כשבדק הסכין קודם שחיטה רק ההי"נ כשהסכין הוא בחזקת בדוק דגם בזה שייך הטעם שכתב המחבר הואיל וילא בהיתר וכפי שמסביר הט"ז דהא אילו בא לשאול בשעה שנאבד היינו מורים לו היתר ונמלא שהי' זמן להיתר ואשר על כן אף בנמלא אח"כ פגוס אין לאסור מפסק וגם הטעם שכתב הש"ך שם בשם הרא"ה דחומרא יתירא היא לתלות בעור יותר מבמפרקת הלכך כיון דנתוסף עוד ספק של שבירת עלמות שריין לה שייך ג"כ בזה הסכין המיוחד לשחיטה שהוא בחזקת בדוק לתלות מה שנמלא פגוס או במפרקת או בשבירת עלמות כך הי' גלעני"ד מסבירא.

אמנם בדרי"ט שם סק"ל כתב בשם מהרש"ק דהדין דס"ג זהו רק כשבדק הסכין קודם לשחיטה אבל אס לא בדקו קודם לשחיטה אף שהי' בחזקת בדוק ואח"כ נאבד לא נחשב חזקה טובה והביא רא"י ממ"ש הרמ"א דבריו דאין חילוק בין שבדק הסכין סמוך לשחיטה או שהי' בחזקת בדוק כס"טו ולא בס"ג ע"ש ואף דאין ראיתו מברחת ד"ל דהרמ"א כתב דבריו בסוף וקאי על כל הדינים הקודמים וע"ש בדרי"ט דחולין אות מ"ה שהביא באמת דברי הרמ"א אה"ן דס"ג ע"ש.

אבל לאחר העיון דברי מהרש"ק נכונים דהיכא שלא בדק הסכין קודם שחיטה ולאחר השחיטה נאבד בלא בדיקה ואח"כ נמלא פגוס אין להכשיר השחיטה והטעם הואיל וילא בהיתר והטעם דחומרא יתירא לתלות בעור יותר מבמפרקת דכאן אי"ל כלל לתלות בעור רק כיון שלא בדק תחילה ועכשיו נמלא פגוס אמרינן דהי' פגוס למפרע ואף שהי' בחזקת בדוק מ"מ כיון דלכתחילה אין לשחוט בלא בדיקה לא נחשב חזקה טובה להכשיר כשנמלא אח"כ פגוס וכמ"ש הט"ז שם סבירא א אהיכא שלא בדק הסכין לאחר שחיטה אף שבדק מקודם מ"מ כיון דחייב לבדוק גם לאחר שחיטה ולא בדק אולם לי' חזקה סכין שהי' יפס בשעת שחיטה ע"ש והי"נ י"ל כן ואף דאילו הי' בא לשאול בשעה שנאבד הסכין אחר השחיטה היינו מורים לו היתר דהא סכין המיוחד לשחיטה אס שחט בלא בדיקה ונאבד כשירה מ"מ י"ל דלא מיקרי ילא בהיתר להגביר אף כשנמלא אח"כ פגוס רק כיון דלכתחילה הי' לריך לבדוקו מקודם בכל הי"ב בדיקות כמ"ש הפמ"ג בש"ד סק"ד ולא בדק ולאחר שחיטה ג"כ נאבד בלא בדיקה ועכשיו נמלא פגוס לא אמרינן דהשתא הוא דאיתרע רק חיישין שהי' פגוס למפרע בשעת השחיטה ושחיטתו פסולה וכ"מ מל' תשובת הרא"ש כלל כ' סי' ט"ו שממנו מקור הדין דס"ג דזה הדין מוירי כשבדק הסכין קודם השחיטה עי"ש וכן מורה לשון המחבר שחט בסכין בדוק והיינו

שדק קודם השחיטה אבל כשלא בדק קודם שחיטה אף שהסבין מיוחד לשחיטה ומונע במקום מיוחד והוא בחזקת בדוק וכשחט בלא בדקה וגלגל שחיטתו כשירה אבל כשגמלא אח"כ והוא פגום שחיטתו פסולה למשרע דכיון דלא בדקו קודם שחיטה ועבדו נמלא פגום חיישין שהי' פגום בשעת השחיטה כח"ש הרש"ק : ולפ"ז יש מקום לומר דאם לא בדק קודם שחיטה רק שהי' בחזקת בדוק ואחר השחיטה בדק הסבין והי' יפה והלניעו ואח"כ נמלא פגום דג"כ שחיטתו פסולה דכיון דלכתחילה הי' לריך לבדקו קודם שחיטה ולא בדקו אולא לי' חזקת הסבין שהי' בחזקת בדוק וכיון שגמלא אח"כ פגום חיישין שח"ה הי' פגום בשעת השחיטה הו' שנפגם בעור ואף דבדק אחר שחיטה שח"ה לא בדק יפה יפה וכח"ש המחבר שס"ו הלא הראה כי יבדוק הדם פעמים שלש ולא ירגיש בפגומה דקה ואח"כ ימלאנה ע"ש ובפרט שהלניעו דרחוק הוא להלות הפגומה לאותו זמן מחמת שדק לאח"ש וכח"ש הרשב"א בח"ה והובא בח"ש שס"ק"ל דכל שהיה פגומה לפניו בלא שום סבה ידועה אין חולין מהפך להקל בדדיקתו הראשונה מכמה פעמים ע"ה : לזה קמ"ל המחבר בס"מ אס בדק הסבין אחר שחיטה והלניעו ואח"כ נמלא פגום לית לן בה דאימור דר"א נפגם וקאי אדבריו בס"ד כשלא בדק קודם שחיטה שהי' סבין המיוחד לשחיטה ומונע במקום מיוחד שהוא בחזקת בדוק דאם נאבד בלא בדקה לאחר שחיטה ואח"כ נמלא והוא פגום דשחיטתו פסולה כמו שנהבאר אבל אס בדק לאחר שחיטה והלניעו אף שאח"כ נמלא פגום שחיטתו כשירה דחלין דנפגם דר"א או בשבירת עלמות דכיון דבדק אחר שחיטה לא חיישין שח"ה הי' פגום בשעת שחיטה או דנפגם בעור ונמלא דשני בדינים בס"ג ובס"ו לדקו יחדיו דבס"ג מיירי בסבין בדוק קודם שחיטה לכן אפילו לא בדק אחר שחיטה וגלגל ואח"כ נמלא והוא פגום חלין בשבירת עלמות ובס"ו מיירי שלא בדק מקודם רק שהי' בחזקת בדוק ואס לא נבדק גס לאח"ש ואח"כ הי' נמלא פגום שחיטתו פסולה אבל כשבדק אח"ש והלניעו אף שאח"כ נמלא פגום כשירה דחלין דנפגם דר"א .

אברהם הלוי עפשטיין החופק"ק סאקאלי .

### סימן ח.

הנה דעת הגאון מהר"ם ברבי ומהר"י מפוזנא (בנוב" קמא נ"א ומניחא סי') דלמ"ד סימנים דאורייתא המבדקין דליח לשאלה אבל למ"ד סימנים דרבנן חיישין לשאלה וגעשה מוכיחן מובהק סימן חמשי ול"מ דדוקא בסומן אבל בע"ע ליח לשאלה ואס מכירים את צדיו מותרת להגשא .

והקשה הטוב"י א"כ מאי מקשה הש"ס חמור בסומני חוכף ניחוש לשאלה ואחזי לא הורן דקרא מיירי דמכירים בע"ע דהאוכף שלו וא"כ ליח לשאלה . ונ"ל דדוקא בסימנים דרבנן דליכא הכרח דחיישין לשאלה (ב"ש י"ז סק"ט) אי אמרינן שהשם הזה אין בכתו אלא לגרע כח סימן המובהק אבל לא לקלקל הט"ע אבל למ"ד סימנים דאורייתא יכול השם לקלקל גס הט"ע ואס כן ל"ק קו' .

הטובי דהא קושיות הש"ס מוא לפי הירוק הא' דים הכרח לומר דחיישין לשאלה (פי' יבמ' שס).

ובזה הנהגה מה שהוקשה לי ואח"כ מלאתי בת' רע"א (ק"י) היך הטליוו עיניהם ממה שבי' הב"ס (שס) דלא חיישין לשאלה בדבר דלא נושלי אינשי כגון טבעת וארנקי דלא כבי' ובה מחרץ הב"ס קושיות המר"ל אמאי קבצי במתני' (יבמות ק"ב) אין מעידים כו' אע"פ שיש סימנים בגופו וכליו ולא נקט רבנא אע"פ שיש ט"ע בכליו משום דחיישין לשאלה ותי' הב"ס דמיירי בטבעת וארנקי וקשה הא לפי דבריהם בט"ע ליח לשאלה ומקושיא זו הוכיח הגרע"א דהב"ס לא ס"ל כדבריהם.

ורפ"י מ"ש ל"ק כלל דהב"ס רנה לת' אפי' אי נימא דחיישין לשאלה וא"כ הוא חשש בפ"ע לכן חיישין אפי' בט"ע אבל למהי דנוסיק דל"ח לשאלה יס ליישב פשוט דמשו"ס ליא בט"ע דליח אלול לשאלה. (עוד יבוא אי"ה)

צבי הירש שענקער מו"ץ בשעברשין.

## סימן ט.

יבמות (ג:) אלטרין עליה לאסור ערוה ליבום דאין עשה דוחה לא תעשה שבכרת הקושיא מפורסמת דלמה לי עליה הא מדאלטרין ביבמות (ט:) למדרש מויבמה בעל כרחא א"כ ממילא ידענו דאין עדליה דאי דוחה מיותר ויבמה דהא ממילא ידענו דבע"כ דבלא"ה אינו דוחה דמליה למימר לא בעינא כדאיתא בכתוב' גבי כהן שאנס דל"א עדל"ה דמליה למימר לא בעינא וא"כ מיותר עליה וכן יש להקשות להפך דלמה לי ויבמה דבע"כ הא בלא"ה ידענו דבע"כ דאליה למה לי עליה לאסור ערוה דהא בלא"ה הכי ידענו שאסורה דמליה למימר לא בעינא ומדאלטרין עליה לאסור א"כ ש"מ דבע"כ וא"כ מיותר ויבמה.

והנראה בזה בעזרי' דהחוס' יבמות (ג:) בד"ה טעמא הקשו דמנא להו להש"ס דעדל"ה דילמא לא דחי ואלטרין עליה להורות דבעלמא דחי ותיירו דאח"ל כך מגיל למילף לעלמא להיתרא גילוף לגופא ולהיתרא ביאור דבריהם דאי ס"ל דלא דחי א"כ מלד הסברא החילוק הערוה אסורה ליבום לכן אלטרין קרא לבחיר לאסוקי מוסברא ומדס"ל לאסור עכ"ל דדחי וא"כ מלד הסברא מותרת ליבום והלכך אלטרין קרא לאסור דלהתיר ל"ל קרא דבלא"ה ידענו מסברא.

והישתא מיוש' הקושיא הראשונה דאי לא נכתב עליה לאסור הו"א שמוותרת ליבום והא דכתיב ויבמה אדרבה אלטרין ויבמה כדי לחזק היתור דמלד הסברא הו"א שאסורה דמליה למימר לא בעינא כמו גבי אוגס ולהכי כתיב ויבמה דבע"כ ומותרת ולהכי אלטרין עליה לאסור ודו"ק.

ועוד נראה ליישב קושיא זו דהנה החוס' ר"ד (כתובות מ:) הקשו דאמאי ס"ד ביבום דעדל"ה הא כתיב ואם לא יחפוץ וא"כ נלמדנו לומר לא חפסתי לקחתה ולא לדחי לל"ה ותי' דיבום היא מנוה חיובית דרמיא רחמנא עלי' דאע"פ שאמרה לא בעינא ויבמה בע"כ ולהכי ה"ו הו"א שירחה דחלילה במקום יבום אינה מנחה



נמליט למחש' דכל חילי' דמלוה הוא משום דמני' ליבמה בע"כ אבל בלא"ה הו"א שחלי' ברטנו ומלך הסברא לא דח' לפ"ז מיושב הקושיא דאי' לאו עליה הוה אחינא דמ'הר' ליבוס משום דכתיב ויבמה שאינו חלוי לא ברטנו ולא ברטנוה ואמרין דע'דל"ה ולהכי אלטרין עליה לאסור. ועוד ג"ל באופן זה דהנה הרשבי"א ז"ל בהש' סי' ח"י כ' דמלוה יבוס הוא רק בדירי' ולא בדירה והקשו א"כ למ"ל עליה דלא דמי פשיטא דאיך ס"ד להיחרא כיון דבדירה ליכא מלוה וכי' אומרים לו לאדם טעם בשביל ט' ומי' כיון דלא חלוי ברטנוה ומני' ליבמה בע"כ ומשו"ה הי' הו"א דחלוי' בחר עשה דירי' ולא בחר ל"ח דירה (עי' בי"ז או"ח מ') וא"כ מיוש' שפיר הקושיא הא' דאי' לאו עליה הו"א דדמי' ואע"ג דלדירה ליכא מלוה ולהכי אלטרין ויבמה שהיא נגדרת בחר דירי' כנ"ל ומשו"ה אלטרין עליה לאסור.

ובענין דמיוש' ג"כ הקושיא הב' הנ"ל דלא יאמר ויבמה ונילף מעליה ז"א דלפי האמת דכתיב ויבמה שאינו חלוי ברטנוה וא"כ אינו דומה לאונס וא"כ היתה הסברא החלוטה דע"דל"ח שהרי הכל חלוי בדירי' והיא נגדרת אחריו ומשו"ה אחי' עליה לאסור להפך מן הסברא כמ"ש החוס' משאי"כ חילוי לא נאמר ויבמה א"כ כן הי' הו"א שחלי' גם ברטנוה ושהיא אינה נגדרת אחריו וא"כ היתה הסברא החלוטה שאינה מותרת להיבוס כיון שאללה ליכא מלוה וכן נלמוד אחריו למד לא שחלי' לקחתה כמו שהקשה החוס' רי"ד וא"כ לא הי' צ"ל עליה לאסור אלא להחיר להפך מן הסברא כמ"ש החוס' ולהכי אלטרין מריווייהו ודו"ק.

אליעזר יהושע הלוי עפשטיין חי"פ"ק אפטא.

## סימן י.

ב"ק (לה:) גמרא אלא בבדי' ושמה כו' אי דקאמר חזק בדי' ומזיק שמה אבתי' לימא מהו תיובתא דרב"ז ופירש"י ד"ה דקאמר ניזק וז"ל ואפ"ה שקיל מן התם כ"ש דהוי תיובתא דרב"ז ע"ש והקשה הפ"י אמאי נקיט רש"י כ"ש דהוי תיובתא מודוע הוי כ"ש אדרבה יש פוסקים באמר הנחבט אי' א"כ חטיו' או שטורים חייב עכ"פ הקושיא יותר חזקה לפי מה דמייירי בבדי' ובדי' ע"ש. ונראה למדן דבדי' רש"י דהנה הקלוה"ח סי' פ"ח הקשה לפי שיטת רש"י ותוס' דהטעם דטענו חטים וכו' דפטור הוא משום מחילה מדלא חבטו ע"כ דמחיל לי' אי"כ אמאי מקשה הש"ס הא לא מויתי' ראי' שקיל כדאמר מו"ק וכו' הא בירושלמי פרק אלו נעדרות הובא שם בתוס' דקנס' אינו יכול למחול קודם העמדה ברין (ואפי' לפי הש"ס דילן' דיכול למחול כבר כתב הרמב"ן דז"ר שם לפי שזכרנו ב"ה הוא מהחייב וכיון דמחילה נעשה כאומר קרע שיראין עלי' והפטור אצל הכא ל"ש זה כלל כיון דהנזק כבר נעשה) ומאי מקשה הש"ס דהא לא שייך הכא טעם משום מחילה אולם ניחא דז"ל דהנמי' מקשה למ"ד פלגא נוקא ממונא ובפרט דהכא הוא ר"פ ור"פ סובר לעיל (טו:) דפלגא נוקא ממונא ושפיר מקשה הש"ס דהא בממון שייך שפיר טעם משום מחילה.

ואם עדין קשה דהנה בס' שנות אל"י חידש למד דאף למ"ד ש"מ מ"מ

ל"ה חלי ממונא משום דהא דחשוב ממונא הוא משום דסחם שוורים לאו בחזקת שימור קיימ וזה ל"ה ודאי דהא איכא שוורים דקיימי בחזקת שימור ול"ה רק ספק ממון ופליג בזה אמ"ד דחשוב ודאי קנס (ועי' במוהרי"ם ח"מ סי' א') שהאריך מאד בדברי שנות אל"י איכא הדק"ל דהא למ"ד פנימ הוי ספק דילמא הוא קנסא ולא מהני מחילה אך זה טעות דהא קיי"ל דספק ממונא לקולא לנפגע ושפיר למ"ד פנימ פטור משום דאמרינן דמהני מחילה מספק.

אמנם נודע קושיית הגאון מהר"י באסן בכל ספק ממון אמאי אזלינן לקולא דרי איכא ספק איסור גזל וחי' דאם אמרי' חייב לשלם יהי' לחבירו ספק גזל ז"כ אמרי' היכא דקאים קאים והנה בטענו חטים והודה לו בשעורים מהני חפיסה התובע על השעורים א"כ הדרא קו' לדוכהה אף למ"ד פנימ דילמא הוא קנסא ולא מהני מחילה ואי"ל דהא קי"ל ספק ממונא לקולא לנפגע ז"א דמ"מ חייב טעם ספק איסור גזל ואי"ל דגם לחבירו יהי' ספק גזל כנ"ל ז"א דעכ"פ מהני חפיסה אף בודאי ממון כמ"ס הקנוס"ח סי' פ"ח ואיכא מאי מקשה הש"ס דהוי ט"ח והל"ב דהא ל"ש טעם מחילה אולם ל"ל דהש"ס מקשה הכא לפי שיטת הרמ"ה הובא ברא"ש שם דמ"מ והל"ב פטור משום דיכול לומר משטה הייתי כך אך כל זה בס"ד דמייירי בבב"ב וברי' אבל לפי מה דמסיק בניזק אומר ברי' ומזיק שמא שפיר מקשה הש"ס אף לפי הטעם מחילה דהנה לכאורה קשה נימא ברי' ושמא ברי' עדיף ועי' ז"ל דקיי"ל לאו ברי' עדיף.

ורגזה האור"ח הקשה שם על תירוצ מהר"י באסן למאן דכובר ברי' ושמא לאו ברי' עדיף הא לנפגע הוי ספק איסור גזל ואי"ל דגם לחבירו יהי' ספק גזל ז"א דהא סהובע טוען ברי' וליכא אלא ספק גזל א"כ נימא ברי' ושמא ברי' עדיף דלמ"ד ט"ס לבצע הסורה אברה רק ודאי גזל אבל לא ספק גזל.

לפי"ז ניחא פ"י רש"י ז"ל דמעיקרא לח הוי קוש"א מהכא על רב"ג רק לפי הטעם משטה הייתי כך אבל לא משום מחילה דהא הוי ספק קנס והוי ספק איסור גזל אלא הנהבוע אבל לפי מה דמוקי דמייירי בניזק אומר ברי' ומזיק שמא ואם כן ז"ל שלא אברה הורה ספק גזל ואי"כ גם משום ספק מחילה פטור הנהבוע ואי"כ קשה על רב"ג אף לפי הטעם משום מחילה וכי"ש דהוי תיובתא. (עוד יבוא אי"ס)

יוסף ברא"י נ"י יאבלאנסקי (ולאששוב).

### סימן יא.

תבונה (ב.) שאם המיר מומר וסופג את הארבעים ופירש"י משום לאו דלא ימיר וכן פ"י בחולין (ב.) וקשה דלמה נקט רש"י הלאו דלא ימיר ושכך ללאו דלא יחליפנו וכן בתמורה (א.) דהא דפרד"ק הש"ס שם ואי בתמורה שבט הוויין פירש"י דהא איכא גמ' לאו דלא ימיר וגם בזה ז"ע למה לא נקט הלאו דלא יחליפנו דאף שנאמר דעת רש"י דאינו לוקה כי אם מרא' עיין מהרש"א חולין שם טכ"פ הוי' ל' למינקט הלאו המוקדם בקרא דהיינו הלאו דלא יחליפנו הלא דבר הא' דג"ל על פי מה שכתבתי בשע"ת (הלק"י חוברת א') לחרוז קושיית התוס'

דחמור דלמה אינו לוקה פ' ומירלחי על פי דברי הרמב"ם סוף תמורה דענין והי' הוא ותמורתו יהי' קודם משום קנס שקנסו הכתוב על שהחליף זו בזו כדי שלא יבא להחליף דע במצב ויאמר טוב הוא א"כ קשה לכאורה למה לוקה אתמורה דהוי כמו לאו בנייתן לאזהרה מניחת ב"ד שאין לוקה משום דליכא אזהרה למלקות דלריך האזהרה לעונש מיתה וה"נ בתמורה אי קנס עונש הוא הא לריך אזהרה וליכא מניילא אזהרה למלקות וליל דהא איכא ב' ליה וא"כ נהי דחדא אזהרה לעונש דהוי הוא ותמורתו יהי' קודם הא נשאר איפוא חדא לעונש מלקות ושפיר אינו לוקה כי אם חדא דהא ליכא כי אם חדא אזהרה עיי"ש.

ובי"ש מבטל דברי רש"י הנ"ל דבתמורה (ט.) אי כתב לא יחליפנו הו"א תלא זו ותכנס זו אבל מימר דתרווייהו קא מקדיש להו עיי"ש מבואר שיש חילוק בין הלאו דלא יחליפנו לבין הלאו דלא ימיר דכלא יחליפנו היינו דקא מקדיש חד וא"כ בלאו דלא ימיר קא מקדיש בלחמית תרווייהו אמור מעתה דמה שחדש הרמב"ם דענין והי' הוא ותמורתו יהי' קודם הוא משום קנס היינו במחליף משא"כ בממיר כדאי לאו משום קנס קדשו תרווייהו דהא בלחמית מקדיש תרווייהו ומיושב מבטל שפיר נקט רש"י הלאו דלא ימיר דע"ז ודאי לוקה דזה לא הוי משום קנס משא"כ משום לא יחליפנו ל"ש מלקות כנ"ל.

אך ל"ע קלה לישגא דהש"ס הנ"ל אי כתב לא יחליפנו הו"א תלא זו ותכנס זו הוא דחלקי הא על לא יחליפנו ליכא מלקות כנ"ל ואולי הש"ס קאי למ"ד שניתן לאזהרת מיתת ב"ד לוקה עליו ויותר נראה דחלקי לאו דוקא אלא איכורא קאמר דה"ג במכות (יח:).

יצחק בצלאל פארנענשטערן בעהמח"ס טאה שערים (ווארשא).

## סימן יב.

לומר נשמת א"א מ' שרגא דוד ב"ר יעקב צבי ו"ל  
(נפטר כ"ז כסלו שנת תר"פ לפ"ק).

ברכות (כ:) אמר רבינא לרבא נשים בצרהמיז דאורייתא או דרבנן נפ"מ לאפוקי דבס' יד"מ ומקשים העולם ואמאי לא אמר נפ"מ לענין ספק.  
וג"ל דהלחמי פ"ב מהל' מגילה האריך להוכיח דלרבא מברכים על ספק דרבנן ולפ"ז ניחא דכאן הוא רבא וליכא נפ"מ לענין ספק בין ברכה דאורייתא לברכה מדרבנן. אכן ז"א דשאיני התם לגבי דמאי כיון שחייב להפריש מספק חייב נמי לבדוק משא"כ הכא שהספק הוא בנוף הברכה א"כ לרבא ג"כ פטור.  
וג"ל באופן אחר דרבא ס"ל בבביתוס (יח:) דאיז א"ס אלא בבי' חתיכות נמלא ס"ל ספק דאורייתא רק מדרבנן לחומרא היכא דלא אחזק איכורא ולפי זס ניחא דכאן הוא רבא ולדידי' אינו מצדך בספק אלא מדרבנן אפילו אם ודאי הוא מה"מ כיון דלא אחזק איכורא אבל הא דאשה אינה מוסיפה אחרים הוא מה"מ (עי' שג"ח ק"א ס"ז) ומשונה ניחא ל"י למונקט נפ"מ לרבא בדבר שהוא מה"מ.  
ולפי' מיושב ג"כ קו' השג"ח (ס"ז) על רש"י שכחב דאוקל כזית פס יכול

להוליא בבהמ"ז למי שאל כד' שביעה אע"פ שזה דרבנן וזה דאורייתא א"כ אמאי  
 אמר נפ"מ לאפוקי רבים ונ"ל דהא בהא תליא אי נימא דאינו ראוי מדרבנן מקרי  
 אינו ראוי מה"ט א"ל ג"כ דמחוייב מדרבנן הוי כמחוייב מה"ט וכן להפך והנה  
 רש"י ס"ל בלחמא (כטעם כד' ד"ה מעוברת חבירו) דאשה שאינה ראוי לבעלה  
 מדרבנן אינה ראוי ג"כ לשמות מ"מ וכן משמע ברמב"ם פ"י משבועות ה"א  
 ולשיטתו ס"ל לרש"י שפיר דמחוייב מדרבנן הוי כמחוייב מדאורייתא ולשיטתו ס"ל  
 להרמב"ם בפ"ו מהל' מעילה נהן מעות של הקדש ולא מושך לא מעל דאינו קונה  
 מדרבנן ה"ו חשוב כלא קנה מדאורייתא ולעומת זה אימא בב"מ (מ"ו) אמר רבא  
 מהניחא מסייעה לר"ל נהן ולא מושך לא מעל ונ"ל דס"ל לרבא דלא קנה מדרבנן  
 לא הוי כלא קנה מדאורייתא והלכך מוכח מכאן כנ"ל דלא קנה מה"ט כנ"ס  
 האחרונים. ולפ"ז מיושב קו' השגי'א דרבא לשיטתו בב"מ מחוייב מדרבנן ל"ה  
 כמחוייב מדאורייתא ולהכי אמר נפ"מ שאינה מויליא לאחרים ולהלכה לא פסק  
 רש"י בזה דרבא דמשמע מכ"מ שרבים פליגי עליו.

חיים אליעזר שעהנמאן (זאגוראוו, קאליש).

### סימן י.

בחר"מ (סימן ע"ז ש"ך סק"א) יש חלוקי דעות בשנים שקבלו פקדון לסמוך  
 אי הוו ערבים זה לזה עיי"ש. ונראה להוכיח דהוו ערבים ממוס' קידושין (מג):  
 דהנה על מסקנת הגמ' שם דהעדים לריבין ליטבע יש לחמוה הא כל אחד מטיד  
 על חלקו ועל חלק חבירו וא"כ כל אחד יש לו עד המסייע וקיימא לן דעד מסייע  
 פוטר משבועה א"י דהוו כערבים ומשום לא הוו כעדים דהא כל אחד חייב כל  
 המעות ועוד יש להוכיח מזהבין דפריך הגמ' הני מוגעים בעדותן והקשו בחוס' ד"ה  
 לעולם דהא יש לעדים מינו דנאכסו ותי' דה"נ לריבין ליטבע והשתא אי נימא דלא  
 הוו ערבים א"כ קשה הא כל אחד יהי' עד המסייע כנ"ל א"י דהוו ערבים.  
 ואין לטעות ולומר דקושיית החוס' היא דיהיו נאמנים פרענו למלוה במינו  
 דפרעו ללוה במינו דנאכסו וא"כ אף אם טענו החוזרנו ללוה לריבין ליטבע דעד  
 המסייע אינו פוטר היכא שאי אפשר להאמינו בלי מינו אף ז"א דהא בלחמא בלא  
 יש להאמינם שפרעו למלוה במינו דנאכסו והא דהקשו החוס' במינו שהחזירו ללוה  
 הוא לפמ"ש הפ"י דזה ה"י פשוט דלריך ליטבע יעו"ש א"כ הדרא קו' הנ"ל לדוכתא  
 אלא ודאי דהוו ערבים ולא הוו עדים זה לזה כלל.

אך לכאורה ז"א דהנה חוס' (כתובות יח: ד"ה אינ) תי' דמינו דאי בעי  
 שחק אמרין ופי' הפ"י שם הטעם כיון דביד אחד לפכול השטר אף דחברו מחסיו  
 לא הוי מינו דחרי יע"ש לפ"ז י"ל דמשו"ה א"נ להעיד משום דהוי מינו דחרי  
 דהא אחד לא יכול לפטור א"ע משבועה כ"א בעדות חבירו א"כ הוי מינו דחרי  
 אבל לעולם לא הוו ערבים אף ז"א דהא קשה קו' החוס' ד"ה והשתא דלמה  
 נאמנים במינו דהוי מינו דבי חרי וא"ל דאחד א"ל לפטור א"ע בעדות חבירו כנ"ל  
 ו"א א"כ נימא דלא הוו ערבים א"כ כל אחד ירא שסא יאמר חבירו להפך ויכחיש

איתי ולריך לישבע כנגדו ש"ר א"ו ליל כתי' המוס' דכאן שיש רווח מזה אמרינן  
מינו אי' הדרא קו' הנ"ל לדוכתא אי' דהוו ערבים ולפ"ו מיושב קו' המוס' ד"ה הנ"ל  
קודם שתקנו שה"ס דכיון דהוו ערבים אין לחשוש לחבירו כלל דאף אם יכחיש  
סבירו אי' לישבע כדליתא בחי'מ סי' ל"ו וא"כ כיון שהוא עלמו נאמן לפטור אהו  
עלמו שפיר אמרינן מינו כסברת הפ"י הנ"ל. (המשך יבוא אי"ה)

ישכר רוב דויאלאווסקי (סקערניעוויץ).

### ביאורים ופירושים.

#### סימן יד.

(א) תוספתא (דמאי פ"ג) ה' הוא נאמן ואשמו חייבה נאמנה לוקחין ממנו  
אין מתארחין אליו אע"פ שאמרו הרי הוא כדר עס הנחש בכפיפה ע"כ כיום זה  
אע"פ שאמרו לריך מוכן ונדחקו בזה מפרשי ירושלמי פ"ב דמאי והגיהו אבל אמרו  
ש"ס והנכון לדעתי שכוונת התוספתא למה דמניא בברייתא והוצא בש"ס כתובות  
(ע"ב) דר"י ס"ל דהיודע באשמו שאינה מפרשת חלה ותו"מ אי' לגרשה דיכול  
להפריש אחרים אמרו לו אין אדם דר"עס נחש בכפיפה פי' דאף היודע שיש שם  
נחש מ"מ אי' לו להשמר תמיד שלא ישכנו אף זו אי' שלא תכשיל אהו הפעם  
ולזה מהוייב לגרשה מיד ע"ס ולזה יען דקמני דאשמו אינה נאמנה לוקחין ממנו  
ואין מתארחין אליו אי' משמע שמותר לו להבעיל לקיימה תחתיו כר"י ולזה מוסיף  
אע"פ שאמרו הרי הוא כדר עס הנחש בכפיפה דהיינו שמחוייב לגרשה מ"מ קמ"ל  
דכל עוד שלא גירשה לוקחין ממנו וכעין זה ג"כ בתוספתא פ"ב דברכות הרי שהי'  
עומד בצדה ערוס יכסה עלמו בתנן וקורא ק"ש אע"פ שאמרו אין שבו של אדם  
להיות עומד ערוס זה שעמד מכסה עלמו בתנן וקורא והיינו ג"כ לפי שאמר הרי  
שהי' עומד בצדה ערוס דיש משמעות שאין קפידא להיות אדם עומד ערוס ולזה  
הוסיף אע"פ שאמרו אין שבו של אדם להיות עומד ערוס מ"מ אם יודמן כזה  
שעמד ערוס אשמעין שיכסה עלמו בתנן לק"ש וכעין זה ג"כ נמלא בתוספתא פ"י  
דחולין ע"י"ש ועד"ז כוונת התוספתא ג"כ כאן וכמ"ש כנ"ל נכון :

(ב) י"ב (תרומות פ"ז) את החולעים שבציקרי האילות ואת הקפה שבציק  
חייב יבחושין שביין ושבחומץ הרי אלו אסורין רבי יהודה אומר מסגנין את היין  
ואת החומץ המבדק על החמה הרי זה דרך אחרת ע"כ הכוונה בכלן כנועט סהוס  
ועבר שיש שבו בכלן וראיתי להרשב"ם בפסחים (קטו ד"ה לריך) שכתב ו"ל  
ורבינו מנחם פירש קפא תולעת דמניא בתרומות החולעים מותרין סיגן במסגנה  
אסורין עכ"ל ועיין מה שנתקבו המוס' בס ד"ה קפא מש"ס חולין אבל לפי  
התוספתא כאן דקמני ואת הקפה שבציק חייב טוב לק"מ קושיית המוס' שם  
ולדעתי חסר תיבה חייב בפרשב"ס וכן הוא באמת בפ"י ר"ח לפסחים ואת הקפא  
שבציק חייב ומבואר שהגירסא בתוספתא היא יבחושין שביין ושבחומץ מותרין  
סיגן במסגנה הרי אלו אסורין ומובן מעתה דרבי יהודה הוסיף לימר שהמסגנין

זה היין ואם החומץ שמוששין איסור ביבחושין שכן הכי זה דרך אחרת פי' דרך זינות וכדחן במגילה (כד:) האומר איני עובר לפני התיבה בלבושין דחיישין שמה זינות נזרקה בו וכתב בשו"ת הריב"ש סימן רכ"ד ובר"ן דכיון שזה מקפיד על דבר שאין שאר ישראל מקפידין להחמיר בו חוששין שמה איזו דוח זינות נזרקה בו שבעבורו מקפיד כמה שאין ראוי להקפיד שכן היא דרך החילונים ע"ש וכ"כ הרבני יונה בלוי' בני שרונה להחמיר ע"ש שלא לאכול מדבר הנהבטל בששים וזה גם דברי ר"י בכלל באלו המסננין את היין ואת החומץ וזה דלול בכלל גם המדבר על החמה וכן הוא בחוספתא פ"ז דברכות ונחבון בזה נגד כח האלמייס שהם היו נוהגין באיזו חוספת והירות במאכלים ושמייחס להקפיד כמה שאין ראוי להקפיד והם אשר היו מורדים בברכות בכל יום על זריחות החמה ע"ן ספר חיי משה לידיד' האלכסנדרוני והי' דרכם זרה אלל רבים מוחבני התנאים והם המכונים בשם לבושים בש"ס כוטה (כא:) כדרך כח כוז בריבוי חומץ כנ"ל נכון.

(ג) שם (כלאים פ"ב) ישראל שקיים כלאים בתוך שדהו אין אחיו הכהנים נכנסין לתוכה אלא רואין אותו כליון בית הקברות ע"ש הדברים חמושים ובלתי מובנים דמה ענין לכהנים דוקא שלא יכנסו להיבה וגם מה שי"ך בזה לומר כליון בית הקברות והי' לו רק למוהני אין ישראל נכנס לתוכה והנראה לדעתי על פי המבואר בי"ד סי' כס"ח דלא ילקט עשבים בבית הקברות ואם ילקט שורפם במקומם ועשו"ת חתם סופר חו"ד ובש"ת שאל ומוסיב מהד"ק סי' רל"ז לענין עשבים ופירות הגדילים על הקברות לאושרם בהגלה יעו"ש וזה כוונת החוספתא דכהנים העוברים שם ורואין גדילים כלאים בתוך שדה הם מזהרים שלא לכווס בתוכה שחוששים שזה כליון שטופים לביה"ק שידעו כהנים בבית הקברות הוא וכן גם כאן מניח ישראל את הכלאים להיות כליון שזה שדה בית הקברות בהכל איסור בהגלה ומבוס איסור מקיים כלאים ליכא בכה"ג ועש"ס ע"ז (כד:) אי לרבין אפי' קיומא גנוי שפיר דמי מוכח דמקיים שלא במעשה ליכא איסור ומדברי ההוס' שם ד"ה ר"ע מוכח שגם לר"ע ליכא איסור במקיים שלא במעשה ועי' באריכות בשו"ת חתם סופר חו"ד סי' רפ"ח ובטורי אבן למגילה (יג:) ובשער המלך הל' כלאים [וליהרשלוני איסור דרבנן ליכא ע"ש] אלא דהישראל עוקרים אותם מותר שדותם משה"כ בזה שהיא בית הקברות מניחין אותן לבויע כנלפעניד.

ושבח לבי כי אחיז מלאתי באור זרוע הגדול ח"ד הלכות אבילות סימן ככ"ז כתב וז"ל וחניא בחוספתא דכלאים פ"ב ישראל שקיים כלאים בתוך שדהו אין הכהנים נכנסים בתוכה ורואין אותה כליון של בית הקברות וראיתי מפרשים כי בחבר עסקינן שלא הי' מניח כלאים בשדה לולי שיש שם קברים והכל איסור בהגלה ולכן מניחו שלא יכנסו הכהנים בתוכה עכ"ל ודבריו עולים כמי' וחדא נפשי' לך הגא' שנהכוונתי לפי רבותינו הראשונים ז"ל.

(ד) שם (עירובין סוף פ"ח) הלכות שבת הניגות ומעילות כהררים החלויים בשערה מקרא מוטע והלכות מריבות ואין להם על מה שיסמכו מכאן אחר דבי יבוסע לכתא בלכתא מהעבירה לכתא קמייחא דמה הוית הא לאי ברית הוית [משעת ימיו בראשית] ע"כ מאמר זה מכאן הי' ר"י אומר לכתא בלכתא וכו' אין

לו שום ציבור וענין להקדום וכנראה שצדק הראשונים נלאו להבין הכוונה ולזה  
 שיבשו והגיהו בזה חגיגה (י: ד"ה משילות והעתיקו הגירסא מכאן הי' ר"י  
 אומר ליבחר בליבחר פי' מקרא מועט צדקו מועט עיי"ש ובספר מולדות אדם  
 הביא מחכמי ווילנא שיבשו במסיבה ונתקשו בהבנת תוספתא זו וזדונו לשם גדול  
 אחד והוא האיר עיניהם בדברי התוס' הנ"ל והאריך להטעים איך נשתבש הלשון  
 בתוספתא שלנו מנעתיק למעתיק ע"ש אבל מלבד שרחוק לשבש כל כך הן כאן  
 הן בתוספתא פ"א דחגיגה דאיהא קן זולת זה לא הועיל לחקן בגירסת התוס' הנ"ל  
 דמה בא ר' יוסע להוסיף בזה שאמר ליבחר בליבחר ומה הלשון "מכאן" הי' ר"י  
 אומר ודברנא כד הוינא עליא שהאיר עיניו אבא מארי הרב הגאון המובהק ז"ל  
 שתוספתא זו מובאת בירושלמי סוף מו"ס עירובין והירושלמי שאל ומה את הכא  
 ומוסיב לפרש מלכת אחת נעשה כמה לביחות וכאן נמי משבות אחת [פי' מרמו  
 מקרא אחד] למדו כמה שביחות עיי"ש ובפי' מהר"ש יפה על אנדות ירושלמי שם  
 ונתבאר הפי' בפשיטות ואני בא אחריו להוסיף שזה הי' דרכו של ר' יוחנן בכה"ג  
 להעיר בדברי מליצה כמו בנזונה סוף מס' קנים אומר רבי יוחנן זו היא שאמרו  
 כשהוא חי קולו אחד כשהוא מת קולו שבעה ע"ש ועיין תוספתא בריש פרק ט'  
 דפסחים מכאן אמרו יפה שתיקה לחכמים ק"ל לטפשים ועד"ז בא מאמרו גם בכאן  
 (ה) שם (מגילה פ"ב). מכאן ואילך הנצינו שיהו קטן קורין אותה לרבים  
 ע"כ הדברים בלתי מובנים דהרי אדרבה קטני החילה דקטנים פטורים ואין מוילאין  
 רבים י"ח גם הלשון שיהו קטן קורין הוא לשון משבש ובירושלמי פרק ב' דמגילה  
 הגירסא מכאן ואילך נהגו הרבים לקרותה בבית כ"ז וזה בלתי מובן ביותר ונדחקו  
 בפירושו בקה"ע ובפי"מ שם ועיין בר"ן פ"ב דשבת ד"ה אומר רבא בשם רב"ע  
 שכתב כדאמר בירושלמי דמגילה מכאן ואילך החקינו שיהו קטנים קורין לרבים  
 עכ"ל מבוחר שהי' גירסתו בעל העיטור בירושלמי כמו בתוספתא ובמקום קטן  
 קטנים אבל עכ"פ אינו מובן וכמו"ש דאיך יתקינו או ינהיגו להיות קטנים קורין  
 אותה לרבים אבל ראיתי להרמב"ם פ"ב מהלכות מגילה סוף ה"י שכתב וז"ל וקורא  
 אותה גדול עם הקטן ואפילו בליבור ע"כ [ולא נודע מקורו] ועל פי זה נשכיל דנ"ל  
 בתוספתא [ויירושלמי הנ"ל] מכאן ואילך הנהיגו שיהו גדול וקטן קורין אותה ברבים  
 והוא המקור לדברי הרמב"ם הנ"ל כנ"ל ברור.

יעקב שר אבד"ק קטב

## מלפול חברים.

### סימן טו.

הערות ל"שערי תורה" חלק יא חוברת א'.

(א) לסימן א (אות ח) ע"ד המחלוקת בענין הרבנות כו' נ"ל פשוט שחז

הרב אינו יכול לזכות בהרבות מכת ירושה כמבואר מסוף תש"י הרמ"א. אכן כיון שהחזיק בשררה עוד בחיי חותנו בלי מעורר כלל שוב אין יכולים לערער עליו לאחר פטירת חותנו כמבואר בתש"י ריב"ש סי' רע"א ברב שהחזיק בשררה וזה גם לעולם ואסור ליטלה מומנו להתה אפי' לגדול מומנו וראוי מירושלמי הוריות ספ"ק אל"ן דבר פזי כו' ע"ש וכן יש להביא רא"י מהחזי"ט סימן ר' ורדב"ז חיד סי' י"א ואשר על כן העוררים על חתן הרב המה כרשע"ס המשיגים גבול וכפ"ל יורד לאומנות חבריו (עיי' עקיד חזיר ס"ז ותשובות החס כופר חושן משפט סימן כ"א). (יעקב גראספ, וולאשצאנאווא).

(ב) לסימן הג"ל (אות ב) ע"ד שן"הב המחבר אל המה בשעת מיתחו כו' עיין בעקרי הד"ט סי' ל"ה אות כ"ח שאסור לקבור עם זהב שלא להזכיר הט"א הטנ"ל. ומה שכתב כ"ח שמשבת (ס"ה). משמע דשן זהב הוא דבר של גנאי י"ל שהנשט הוא גם שאחרים מחייבי עלה אבל האשה עצמה צודאי עבדה לה שן זהב לההדר ולהתקט דה"ל אחאי לא עשהה מש"ז מחמת הנמכר בזה"ל. (הג"ל). (ג) לסימן הג"ל (אות ב) בדבר שן זהב של מות נלע"ד להקל מכ' טעמים הא' הנה המחבר בסימן ש"ט התיר נויי המה כשליה לפני מותו ליהנש לבנו אבל בשערו ל"מ לוואת המה חזקו דשערו חמור מנוי והשתא אם הרבה פוסקים ראשונים ואחרונים וגם הנקד"מ בכללם התירו שער המה לא כש"כ שאין להחמיר כ"כ אלל נויי המה וגם שן זהב בכלל והב' בשן זהב יש להחיר אפי' לדעת המח' כי לענ"ד נראה שאסור לקבור המה עם תכשיטי זהב ויש להביא רא"י לזה מדאסרו לקבור במכריכים יקרים כדי שלא לבניש את העניים וגם משום גסות והשחתת מומן וה"ה נמי הבא שייך לאסור מטעם זה ועוד יש להביא רא"י מכ"כ ביה"ב דאיתא בירושל' יומא (פ"ז ה"ח) וגם בויק"ר פ"בא שלח מיד נאסר הכ"כ לנכוס בבגדי זהב מפני הגאווה דכתיב אל תהדר לפני מלך. והלכך זה שמת והולך ליתן דור"ח לפני ממ"ה אין בדין שיתהדר בשני זהב וכיון שאסור לקברו בזהב היז כאילו לזה לפני מותו שסירו את השן מתוך פיו ולבני נויי המה מהני הלוואה. (יעקב נחמן עלוינג רב בבקא"ב מעיר).

(ד) לסימן ב ע"ד הספק אם מעקלין מעות ראובן שביד שמעון בעד חוב שנתחייב ראובן ללוי שבוטת היסת ואינו רוצה לישבע ע"ש נלע"ד פשוט דלא שייך שעבודא דרי"ג שהלא שעבודא דרי"ג היינו שעבוד נכסים ומדין ערב כדאסברה בזה"מ סי' פ"ו סק"א והיכן מלינו בערב ששעבוד במקום שהלוא נופא אין עליו שעבוד וכיון דלא נחתין לנכס' אם אינו רוצה לישבע שה"ס ש"מ דלא אלמוהו רבנן לחיוב שבוטת זאת שישעבדו נכסיו א"כ איך נימא שנקסו שביד הלוא השני משעבדים מדר"כ וכן למא נשקל ממון ראובן שביד לוי ומה יושיל העיקול וכל ענין עיקול הוא במקום שיש לחוש שלא יוכל המלוה להפרע בנקל מן הלוא לכן מעקלין מה שיש לו ציד אחר ואם יתברר שחייב לו באמת יתפרע מהאחר אבל בגד"ז שסוף כל סוף אי"א לנו לומר לנכסי הנחבע א"כ מה שייך לעשות עיקול וכן איך נאמר שהלוא הב' הופס גם עבור התובע שהבע את חובעו והרי לחובעו חייב חוב ברור משא"כ לחובע הראשון שאינו מחוייב כלל לפרוע לו כיון שהנחבע דאחי מחמת



ג"כ אינו חייב לפרוע אלא ליטעט ופסוט שאין להביא ראוי מדמהניא תפיסה דשאי  
התם משום דמי למימר השבע וטול את שלך אבל הלוה הבטי בודאי שא"א לו לטעון  
השבע וטול והדברים פסוטים וא"ל להאריך בזה יותר כלל.  
(שלוש יוסף הלוי פייגענבוים חופ"ק באקאטש).

(ה) להיבון הג"ל לע"ד נראה שהלוה חייב לשלם להמלוה שלו מכמה טעמים  
האחד דעכ"פ הלוה שאינו יודע אם התובע טוען אמת או לא והמלוה טוען ברי שחייב  
לו וא"כ ה"ו ברי ושמא ובכח"ג קי"ל דברי עדיף חדא שהלוה אין לו חזקה ממון  
שעכ"פ חייב לאחד מהם וכבר הכריע הש"ך (בסימן ל"א) כהרמב"ם דהיכא שמת  
הפועל טעל החנוני מן כה"כ בלא שבועה מטעם כו"ס כיון שבעה"כ אין מוסיד  
כלום וכי"ה הרי התובע הראשון ג"כ טוען ברי מ"מ הדין עם המלוה מטעם אחר  
דהיכא למימר העמוד ממון בחזקת מרא קמא והש"ך גם מסיק להלכה בזה החזקה  
מסייעה למדין כו"ס ב"ע והביא ראוי מכתובות (יב:) וחזן לזה נלע"ד דלא שייך  
שעבודא דר"ג דהרש"ל ס"ל דבגרמיו ל"ש דר"ג משום שאינו מה"מ וא"כ צריך ג"כ  
פסור מה"מ וכ"ס הא הש"ך בס"י פיו חולק על הרש"ל היינו דוקי בחוב ברור אבל בכח"ג  
נוסחא בר לומר שגם הש"ך נודה ומסתבר ג"כ לומר דל"ש דר"ג אלא בממון היוצא בדיונים  
אבל בלא"ה ל"ש דר"ג אע"פ דמהניא תפיסה וגי'מ בכ"מ דמהני תפיסה כגון  
בסיפוקא דדינא וכח"ג מ"מ אין לו שייכות אל הלוה השני כל זמן שלא ילא הפסק  
שחייב לשלם לו וכל הטעם מדאמר רבי נתן מנין לנושה בחבירו וחבירו בחבירו  
שמוציאים מזה ונותנים לזה ואמאי האריך בלשוננו ולא אמר בקיור שהשני משועבד  
להראשון ש"מ דוקא שמוציאים היינו בממון שאפשר להוציא בדיונים אבל בלאו הכי  
לא והטעם כיון דליף מקרא והתם מיירי בחוב ברור ואיכא למימר שהתורה לא  
זרה בפקד (ע"י להנן) עוד כדי לזעזע בפלוגתא כיון דרבנן פליגי על רבי נתן  
כדאיכא צ"י האשה נקנית בסוגיא דהעניקה והנה הרשב"א הקשה הלא בלא דר"ג  
ג"כ משהעבדים נכסי השני אל הראשון דלא גרע מגלימא דעל כהפי' והירך  
דשעבוד הוא כדבר שאין בו ממש וא"א שיחול עליו שעבוד אחר (ע"י נה"מ ס"י פ"ו)  
וכראה דר"ג יליף מקרא ששעבוד חל על שעבוד כיון שהוא חידוש יש לזעזע החידוש  
שהתורה לא זרה בחוב שאינו ברור ואפילו ספק שעבוד ג"כ ל"ה ודויק ואפילו  
הם בעלמא יכול לתפוס מ"מ הלוה אינו ראוי להיות שליחו כדאיכא ב"ללי תפיסה  
(הו"מ ס"י כ"ה ג"א) דהוי כתופס לבע"ח במקום שח"ל ומה לי הוא או אחר.

היוצא מדברינו שמגד שעבודא דר"ג אין להספק כלל דבניד ל"ש דר"ג  
אין אם קרה שהתובע הפס מן הלוה של הנתבע בזה ראוי להספק אי מהניא  
תפיסתו דמלוה להוציא עינתה וכל זמן שלא בא ליד המלוה ח"ל דהוי כנכסי איש  
אחר (ע"י פסח"ס ל"א).

ובש"ב דמשבועות (מא.) איכא למילף דעל שום זכ"י דרבנן לא נחזיקין  
לנכסי ול"ן ב"ך חו"מ (רס"י ע"ר) אדרבה הש"ך הניח בל"ע דברי המבי"ט ול"ן לט"ן  
בהג' מרדכי ושם איכא בהדיא דעל כל זכ"י דרבנן יורדים לנכסי חזן ממזיאת  
הש"ך שהוא רק מפני ד"ש. ומה ש"ן כ"ס ממח"א דעל אכמכתא אין יורדים  
לנכסיו לא עיינתי בעת כמח"א אכן חידוש בלא העיר שבהג' מרדכי איכא בפירוש:

דעם אכמכא יורדים לנכסיו והגם שהחוס' שבועות ד"ה ולר"י כתבו ג"כ כהנהגת מרדכי וכן משמע דעת הש"ך ועוד הרבה פוסקים. בכ"ז נ' ליישב מה שהק' כ"ח מנרמיו ושי"ד דכל היכא שמה"ס מותר לשנות הדבר לכתחילה ס"ל להני פוסקים עם המבי"ט שלא תקנו רבנן להולילו בדיונים כמו מניחת חרש שוטה וקטן. אבל רביה וכן אכמכא ובה"ג שמה"ס המניחה הוא הפקר ככתחילה ומן התורה מותר לאדם לקנוס ענינו בדרך הפלגה וכן מותר ליקח אבק רביה דהייב ל"י מנפשי' משו"ה ס"ל דגבי דאכרו רבנן מ"מ אינו יולא בדיונים משא"כ בגרמי והיזק שאינו ניכר דמה"ה ג"כ אסור לגרום היזק לחבירו אלא שפטור מלשלם. לכן אליבא דרוב פוסקים קטור רבנן לירד לנכסיו ומיושב מה שהקשה מומכרת שערות ועוד דכלל הני אסור מה"ס שלא לשלם לו את חובו וממילא מיושב קו' הש"ך על המבי"ט דשאינו מנהג שכ"מ שכן התורה לית ל"י להקטן שום זכו' במתנת שכ"מ וזה דומה ממש למניחת חבו"ק ולפ"ז מיושב קו' החוס' שבועות (מא.) ד"ה ולר"י. אמאי מדונה. שבועת היסוד למניחת קטן ולא לשאר גזל מדבריהם דשאינו כופר הכל שמה"ס פטור לגמרי ומבו"ה לא תקנו רבנן להולילו בדיונים כמו לגבי מניחת קטן. שגם כן מותר מן התורה. (הרב שלמה אלטבאן, זוארשא.)

(ו) לביבן ג (אות ב) במה שנסתפק כ"ח בענין תקנת שו"מ כשנתנו הגדולים להחמין לפני הגבולין ונהפסד והפסיד טרם שנבא כו' עיי"ש לדידי חזי לי ברור דפטור מלהחזיר דגם נכסי ל"ב הם באחריותו דאם אבדו או פיתחו אבדו ופיתחו לו אלא שאם מהם יורשה מד"ת וא"כ איזה חיוב נוסף ע"ז כשקיבל הגדולים קודם הגבולין כוף סוף כשקיים הגאון ונשאה הלא זכה בגדולות שנתן לו אביה עיניו לנכסה וזהו במלך התקנה תקנו שיחזיר הודך הבנה היינו מבוס דאמדין דעת האב אשר נתן רק ע"מ שתהנה בהו (תובי' כחוצות מ"ז ור"א"ש ומרדכי שם וזהו מקור לדברי ס' חוט השני) ומ"מ כ' הקמ"א ס"ס נ"ג אבל מה שהוליא או גאבד פטור ובב"ש כ' דנראה דגם מה שנאבד והפסיד במו"מ דפטור ומנ"ל הא והרי החוס' והר"א"ש פטרו רק ממה שנהגתה אשתו וכלום הגאון יש לה במה שהפסיד במו"מ אע"כ ל"ל דסברא הוא וכו' היכי דאמדין דעת האב שלא נתן ע"מ שיהם כחו לריק וכו' ה"ה נמי שיש לנו לאמוד דעת הבעל בודאי לא נכסה אדעתא דיתחייב לשלם מביטו אפילו אם יפסיד כאלו המעות הן בתורת הלואה גביה. ודברי חוה"ש הם כשהוליא להנאת ענינו והיא לא היתה עמו כלל אבל בלא נהנה גם הוא אלא שאבד כספו בענין רע ונפסד בודאי פטור ואין חילוק בין אם היתה עמו בעת ההפסד או לא והיכן מלינו שהחמין שקיבל גדולות מיד בשעת התנאים שמחוייב בשעת כניסה לחופה להרחות הגדולות מחמת הספק דילמא הפסיד והוא אכלו כמלואו אדרבא הסברא נותנת כיון שידעה האשה שהפסיד הגדולות ולא אמרה איני נכנסת לחופה עד שיחזיר הגדולות בעינא חזרה וקיבלה ונחלה הגדולות מומ"ג א"כ כנ"ד נחשוב הגדולות כמלואו אי"כ מאי נפ"מ א"כ שייך כאן תקנת שו"מ והלא מחוייב להחזיר אפילו אם מסה לאחר כמה שנים כיון דלא הוי גב' רק מלואו וזה בודאי לא ניתן להחמיר. (שלום יוסף הלוי פיינענבוים חופ"ק לאקאש.)

(ז) לביטן יב ע"ד החשבון בסוכה כ"ח ע"ש לפ"ד יש כאן טעות בהחשבון יטן כי אם נחשוב בין י"ב ההלכות של ר"א בהלכות סוכה מה שאמר אב"י דס"ל סוכה דירת קבע בעינן להלכה כפ"ע אע"פ שאין זה אלא טעם למה שאמר ר"א בסוכה השני' כמין לריף שכבר נחשבה בחשבון הי"ב של ר"א א"כ גם כמין שם ההלכות של ב"ש יש לחשוב ג"כ מאי דאמר אב"י שם דס"ל לב"ש דסוכה דירת קבע בעינן אע"פ שאין זה אלא טעם למה שאמרו ב"ש בסוכה קטנה שכבר נחשבה בחשבון שם ההלכות של ב"ש וא"כ הדבר מבואר ונגלה לעין כל ממי' אם חשבון י"ב ההלכות של ר"א הוא חשבון לרק נמלא שחשבון השם של ב"ש אינו חשבון לרק יטן כי תחת שם הלכות יש לנו שבע ואם חשבון השם של ב"ש לרק הוא נמלא שחשבון הי"ב של ר"א איננו לרק יטן כי תחת י"ב אין לנו יותר מ"א .  
(ירוחם פישל פערלא , ווארשא) .

(ח) לביטן הג"ל ע"ד חשבון בסוכה כ"ח ראיתי בכת"י מה שהשיג עלי לעיל (אות ז') והנה אינני רואה כאן שום הבנה דוודאי החשבון שלי לרק דחפשי למנות כמין ההלכות הא דדירת קבע אע"פ שהיא מסתעפת מהא דמין לריף ואף ע"פ כן אין למנות בש"א שם ר"א יותר מ"ב או י"ח דהא לר' שלא היה ר"א מ"ש א"כ לא שמע ר"א מ"ש כלל ואין לנו למנות אלא הי"ב ששמענו לו בפרוש וכבר נמנה הא דדירת קבע בכלל ולר' שה"מ מ"ש א"כ ודאי כל ה"ח שמע מ"ש (דהא לא אמר דבר שלא שמע מפי רבו כדאיהא בסוגין) וכבר נמנה בכלל ההלכות הא דדירת קבע וכן דנריף וסוכה קטנה המסתעפות הימנה ועכ"פ לא יספר ולא יונה הך דדירת קבע אלא ב"חמה ולא בשמים ו"כ לכל מטיין .

אגב אורחא אמרתי להעיר דיש גימ' בין פ' רש"י והירושלמי דלרש"י יהי מוכרח דכל מטרה (ולאו דוקא ר"א) אין מורין הלכה כמותו ולירושלמי אין הכרח לזה וב"חמה הרש"א (בבת ק"ל) תמה ע"ז וכח' אע"פ שברכוהו אין הלכה כמותו אלא בלע"ז יש להציא כמובין גדולים לשיטת רש"י ז"ל מש"ס ב"ק (נ"ב) גבי נדויו של יהודה דאיהא תם ואכתי לא הוי יכול למיסק שמעתא אליבא דהלכתא כו' ע"ש (ובש"ס מכות (י"א) ליתא להא) הרי שהנדויו גורם לזה .  
(יהוקאל בהגאון כוהר"ה ז"ל ליבשיץ חופ"ק קאליש) .

(ט) לביטן טז (מאמר ב' אות יג) ע"ד פליאהו בהרנוס יונתן (במדבר יט ג) גם אני אוסיף לתמוה על מ"ש וידי לסידורא בקיסי מיניא כו' והוא פלא שהרי אל נוכח פני ההל מוטד כתיב ולא שהיה לתוך סידור מערכת עלי התאנים שהוא מערכת שרפה ומה נראה שיש כאן טעות הדפוס טעות דמוכח וכן ל"ל ויד מסידורא בקיסי מיניא מן לגויו מן ליטרא כו' והו כדאיהא בתוספתא ובתמ"ס פ"ד מפרה ה"ח שהדס שמוה לריף בשעת ההואה להיות הוך מערכתה ואתה בדוקא ע"ש וזהו כוונתו וידי מסידורא היינו ממערכתה מן לגויו היינו מבפנים שהוא עמד מבפנים והוליא ידו עם הדס מתוך המערכת ואין להקפיד על הלשון שהל"ל מן לגויו כמו ב' נח מבית חרגס מנו דכ"ה גם לשון מז"ל מלנו ומלבר וכן בתי' ובה"א פ' תנוה אל עבר האפור ביתה לנו ואע"פ ששם הלמ"ד במקום ה' של ביתה כמובן אין בזה קפידא . (שלום יוסף הלוי פיינענבוים חופ"ק לאקאטש) .

מילי דאגדהא.

## סימן טו.

## כבודת של תורה.

(המשך מחוברת ב').

(כ) שם (בעשרת הדברות) לא תענה ברעך עד שקר. חובת רעך נראה כמיוחדת. והול' לא תענה עד שקר. כמו שאמר לא תלח לא תגוף לא תגזל ולא תאמר באחד בהם לשון רעך נ'ל דירמח בזה להגמרא בדברות (יד): אמר עולל כל הקורא ק"ש בלא תפלין. כאלו מעיד עדות שקר בעלמו ובדש' לישנא מעליא וע"ש בהפירוש של רבינו יונה. הובא גם בבית יוסף או"ח ריש סימן כ"ה ומובא במג"א סוף סימן כ"ד בשם האוהר פ' שלח לך הקורא ק"ש בלא לית מעיד עדות שקר בעלמו ובדש' שבת (לא). דעלך בני לחברך לא תעביד רעך ורע אבין אל תעזוב (משלי כו) זה הקב"ה אל תעבור על דבריו כו' ע"ש וברש"י חגיגה (ו). הרי שמפרש רעך על הקב"ה וכן פירש רש"י במשלי שם הקב"ה שנקרא ריע לישראל ורע אבין שהבב את אבותיך ע"ש וכמו כן הבא יתפרש רעך גם על הקב"ה שהוא אוהב ורע לישראל ולא תענה בו עד שקר לקרות ק"ש בלא לית ותפלין כהגמרא והאוהר הנ"ל ולהכי בתבה התורה חובת רעך לרמוז לזה ולכא מידי דלא רמוז בה.

(ג) שם (פסוק טו) ויאמרו אל משה דבר אחת עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלקים פן נמות אמרו לשון פן דמשמע ספק ובפ' ואהחנן (ה כב) ועתה למה נמות כי תאכלנו האש הגדולה הזאת אם יוספים אנחנו לשמוע את קול ה' אלקינו עוד ומתנו משמע שודאי ימותו ולאחוריה נראין הדברים כסותרין זה את זה וג'ל להסמך על שינוי הלשון מספק לודאי שספק סכנה הוי כודאי כדאיתא בחולין (ט:): מי קמדיית איסורא ובכנתא סכנה שאני וקאי אהא דקאמר התם שאם בא זאב ונטל בני מעים והחזיק כשהן נקובין כשרה ולא חיישינן שמה במקום נקב נקב ולא חזינן עליה מהברייתא דהא לשור המנקר בתאנה ועכבר המנקר באצט"חיס דחוששין שמה במקום נקב של נחש נקר ואסור ע"ש וכן הוא מסקנת הגמרא שם ש"מ חמירא סכנתא מאיסורא ש"מ והובא ביו"ד סי' קט"ז בהגהת רמ"א וכן יוהר מכל דברים המביאים לידי סכנה כי סכנתא חמירא מאיסורא ויש לחוש יותר לספק סכנה מלספק איסור ע"ש ומהו שכתוב במשנה תורה לשון ודאי יש הוכחה דבסכנות נפשות הוי ספק כודאי וממילא לזנין דינא מחמירין בספק סכנה יותר מספק איסור כהגמרא דחולין הנ"ל והכל רמוז בתורה.

(ד) מושפטים (כא ג) אם בגפו יבא בגפו ילא ויש לדייק למה נקרא בגפו כשהוא בלא אשה ולא בלשון אחר כמו לבדו וג'ל להסמך על לשון בגפו מה שהובא בש"ך ח"ד הלכות שמחות בסיומן שט"ו סק"ב בשם המנהגים דאם יש לבטל הבית מלמד או משמש המוכר לזמן והוא פנוי שאין לו אשה ובנים אז גם הוא נקרא מושב אבל אם יש לו אשה ובנים במקום אחר. אז דינו כנכרי ע"ש בש"ך וע' במג"א סי'

הסי' סק"יב ובסוף סימן הל"ז בשם הרד"ק ובגמ' שם וק' הוא ג"כ לבן כנף כמו במס' (ע ג) על גפי מרומי קרת שהוא עיין כנף שהכוונה על מקום גבוה ע"ש ובלשון חז"ל חולין (טו:) נשתדלו גפי' ובגמרא בפרק אלו עריפות ים הרבה לבן נף ורמזו נקון בגפו שכתבה התורה דאם הוא יושב במקום זה ואשתו ובניו הם במקום אחר הוי דעו כאורח ולא כתושב דהואיל והוא בלא אשה יקל עליו לעקור דירתו משם כמו עוף שפורח בכנפיו בקל ואף על גב דאם אין לי אשה ובנים כלל הוי כתושב ככ"ז ים סמיכות כל דהו מלשון גפו דלפעמים בלא אשה ובנים הוי כאורח היבא דהם במקום אחר ולכל דבר נמנה איזה רמז בתורה.

(ל) שם (כא כא) ח' חס יום או יומים יעמוד לא יוקם כי כספו הוא כ"ל להסמיך על הוי קרא מה דאיתא בפרק שור שנגח את הפרה (כ:) ההוא תורא דנפל לאריתא דרגלי בחטי' מרי' וטרפי' רב נחמן אמר רב נחמן חי בקיל מרי' דהאי תורא קבא דקינחא והויל תגא בי מדרשא אס שהתה מעת לעת כשירה לא אפסדי' לתורא דשוי כמו קבי ועיין בחולין (נא:) לענין עמדה או הלכה ולענין הלכה איפסק בשו"ע יו"ד סי' נח סעיף ג' דלריב דדיקה אע"ג דשהתה מעת לעת ע"ש ככ"י ובתוס' צ"ק שם כתבו ומתוך הלכות גדולות משמע דבשי דדיקה ע"ש ובת"כ בחומש הביא הטבילהא אס על יום אחד הוא פטור על יומים לא כשי"כ אלא יום שהוא כיומים ואיזה זה מעת לפת וכן איפסק להלכה ברמב"ם הלכות רוצח ובמורה נפשו פ"ב הלכה י"ב ע"ש ולדעתו הטעם אס מות עבדו לאחר מעל"ע שטור לפי שיש לחלות שמת מחמת דבר אחר ולא מחמת המכה שהכחו כמו דחויק בהגמרא דכ"ק הנ"ל לענין נפילה דאם שהתה מעל"ע כשירה והוא מטעם דאין הרבה למות מחמת הנפילה לאחר מעל"ע וכמו כן הכא ויש סמיכות להגמרא דביק מהאי קרא ואע"ג דמבואר בר"ם שם דאם עמד מעל"ע אע"פ שמת מחמת המכה שטור משמע דהשיטור מעל"ע הוא גזירת הכתוב ככ"ז הוילי אפשר לחלות שנס דבר אחר גרם לו מיתתו ולא מחמת המכה בלחיד דאין הדרך למות מחמת זה לאחר מעל"ע כדמשמע מהגמרא הנ"ל ולהכי פטור ואחר שטלה על דעתו זאת הבבא מלאהי גברא רבא שכתב כן והוא בכלי יקר עשי' וז"ל כי בין יום או יומים חנו הולין לומר דמות מחמת איזה דבר אחר שנתחדש בו והוא ודאי לא הכחו מזה אכזרית שיש בה כדי להמית כי כספו הוא וכי יש לך אדם שמאבד כספו בידים דאי לא הנהו מזה רבה כי חס על ממונו ומת מחמת דבר אחר ע"כ ולדבריו ידאי ים סמיכות בתורה להלכה הזאת דבהמה שנפלה מגובה עשרה טפחים ושהתה מעל"ע כשירה דאם ה' מחמת זה היתה מתה בתוך מעל"ע והכל נמנה בתורה אע"ג דיש לחלק בין נפילה דהחשש הוא משום ריבוק אברים לשאר הנאות כמובן ככ"ז סמיכות כל דהו איבא להלכה הלזו.

(לו) שם (כב ל) ואנשי קודש ההיון לי ובשר בשדה טריפה לא תאכלו לכלב השליכון אותו נריך להבין למה הקדים הכתוב הא דאנשי קודש ההיון-לי להא דבשר בשדה טריפה לא תאכלו גם קשה וכי בזה יהיו אנשי קודש שלא יאכלו בשר טריפה ואפשר לרמוז בזה הסמיכות מה דאיתא בחולין (ה:) ועוד בהרבה מקומות שבהם בהנחתן של נדיקים אין הקצ"ס מציא תקלה על ידן נדיקים עלמין לא כשי"כ

ע"ש דפריך הכי מסתייעא מילתא למיכל איסורא ובתוס' שם תימה דסא אשכח  
יהודה בן עבאי שהרג עד זומם (פ"ק דמכות) ורי' ישמעאל שקרא והטע (פ"ק  
דשבת) ואור"י דרוקא במידי דאכילה אין הקב"ה מביא תקלה על ידן שגגאי הוא  
ללדיק שאוכל דבר איסור ובתוס' שם (יב:) ד"ה רבי נתן אומר קרא והטע  
פריך מסוף האשה רבה גבי הא שנקרעה ס"ת בחמתן דלא פריך ושא בהמתן  
של לדיקים אין הקב"ה מביא תקלה וכו' אומר ר"ה דלא פריך בשום מקום אלא  
גבי אכילת איסור שגגאי הוא ללדיק ביותר ע"ש ובזה יובן הסמיכות שאמרה  
התורה שאם יהיו אנשי קודש אז יהיו נשמרים מומאכלות אסורות כדעת ר"ת ורי'  
דרוקא במידי דאכילה אין הקב"ה מביא תקלה על ידן ויתפרש לפ"ו ובשר בשדה  
טריפה לא תאכלו שלא תבואו לאכילת טריפות וכן לכל אכילות אסורות כי  
הקב"ה ישמור אתכם וימנע אכילת איסור מכם והכל רמוז בתורה ועיין ברמב"ן  
על פי דרך השט.

(ז) שם (כג כ) כי הגה חגגי שולח מלאך לפניך לשמורך בדרך יש לדרק  
למה הלך השמירה דוקא בדרך הלא בכל מקום לריך שמירה וגיל להסמיך על תיבה  
זאת תפלת הדרך שגריך להחפול היוצא בה כמבואר בפ"ד דברכות (כט:) ונשאלת  
יולא לדרך המלך ולא מאי המלך בקונך ולא איר יעקב אומר רב חסדא זו  
תפלת הדרך כו' ע"ש כל נוסח התפלה וברצינו יונה שם הביא מירושלמי כל  
הדרכים בחוקת מסוכנים ובא"ה ס' ק"י בע"ז סק"ו דבהולך במקום סכנה יט  
להחפול תפלת הדרך הפ' פחות מפרסה דויל בהר טעמא ע"ש ובפרט במדבר  
היו בודאי מקום סכנה ולהכי כתיב בתורה "בדרך" לרמוז שכל הדרכים בחוקת  
סכנה הן ולריך להחפול ולבקש על נפשו כהגמרא והירושלמי הג' ולכא מידי דלא  
רמיזא באורייתא דכולא בה.

(ח) הרומה (כה ד) ועוים ונרשי מלה של עוים לכך תרגם האונקלוס ומעזי  
הבא מן העוים ולא עוים עזמן שהרגום של עוים עזיא וגיל דיה' מזה בעין סמך  
לדעת הטור והשו"ע ביו"ד ס' שמ"ט דשער המת מומס איסור בהנאה כמו גופו  
ולא דמי לפאה נכרית המחוברת לגופו ע"ש החילוקים אבל הרמב"ם בהלכות אבל  
פייר ה"כא כתב המת איסור בהנאה כולו חוץ משעריו שהוא מותר בהנאה מפני  
שאינו גופו והל"א פלוגתאם בהאוקמתות שבגמרא בסוף פ"ק דערכין על המשנה  
האשה שנהרגה נהנין בשערה חי מוקמינן לה בפאה נכרית או בשערה ממש עיין  
בלחם משנה שם ובפ"ח יו"ד שם כתב ודעה רבינו לפסוק למזמרה כדבא חף ע"ג  
דרב נחמן בר יצחק בתראה הוא דבפלוגתא דאיסורא דאורייתא אוליין לחומרא ע"ש  
וזו היא גירסתו אבל לפי גירסת הגמרא שלנו רב מוקי לה בפאה נכרית וממילא  
שער המת איסור בהנאה ולא רבא ומה דאיתא בסוף פ' כינור מברכין (מג:) אל  
ינא כשהוא מובטח לשוק כו' א"ר פפא ושערו כנגדו דמי ואמרי לה כגופו דמי  
אינו ענין להכא דההם פליגי אי שכיח זיעה בשער ע"ש וכן מה דאיתא שם (כד.)  
אל רב מרי לר"פ שער יולא כנגדו מהו קרא עלי' שער שער וברש"י כלומר מה בכך  
אינו ענין להכא כמובן ומוזה שקראה התורה שער העוים עוים ולא כתבה ומעוים  
יש קצת ראי' לדעת הטור והשו"ע הג' דשערה ממש הוא כמו גופה ואיסור בהנאה

ויש להביא ראיה מזהמה לאדם כדאיחא בסוף פ"ק שם דהחילוק בין אשה לבהמה הוא רק דאשה מיתתה אוסרתה ובהמה גמר דינה אוסרתה והכל רמזו בתורה דכולא בה ושיין בשפ"ח.

(ט) שם (פסוק י) ועשו ארון עצי שטים מזה שהקדים הכתוב את הארון שהוא לפני ולפנים לכל הכלים יש סמך מזה למה דאיחא כוונת יצמות (ל:) ועוד בכה דוכתי ואידי דחביבא לי אקדמי דהרי התורה מקדמה בעשיית הכלים את הארון שהוא לפני ולפנים לכל הכלים מפני חביבותו וחשיבותו ויש מזה סמכות כל דבר למעלה הקדמה בצרכות למין החביב עיין בשו"ע אורח סימן רי"א מזה והכל נמלא בתורה דכולא בה.

(נו) שם (כו א) ואת המשכן חששה עשר יריעות ובפסוק ט"ו ועשית את הקרשים למשכן מזה שהקדים בקרא לווי עשיית היריעות העשויות לנג קודם הקרשים העשויות לכהלים ודרך העולם הוא לעשות בהיפוך גיל דאפשר להסמך על זה את ההלכה המבוארת באו"ח סי' שצ"ו סעיף א' אסור לעשות אהל בשבת ויו"ט אפילו הוא ערמי ודוקא נג אבל מחילות מותר ואין מחילה אסורה אלא אם כן נעשית להחיר כוכה או להחיר עלטול הג"ה אבל מחילה הנעשית לנתיבות בעלמא שרי כו' ע"ש ונפיה יוסף הביא בשם הר"ן דרש"י כוונת דאפילו מחילה מהמרת מותר לעשותה בשבת כשהיא בדפנות דאין אהל אלא בנג כמבואר ברש"י במס' שבת (קכה: וקלח.) דאין אהל אלא העשוי כעין נג וע"ש בר"ן פ' כל הכלים רחיותיו ואפי' לשיטת ר"ת יש חילוק בין אהל הנעשה בנג למחילות כשנעשה לנתיבות בעלמא דבנג גם זה אסור כמבואר שם ברמ"א בסעיף הג"ל ועבור דעיקר אהל הוא בנג אפי' לשיטת ר"ת להכי אקדים קרא היריעות להמשכן ורמזה התורה בסדר המקראות את ההלכה הזאת ולא לחנם שינתה תורה את הסדר והכל רמזו בה.

(מא) שם (פסוק ב) וסרת העוֹדף ביריעות האהל חלי היריעה העודפת חסרת על אחורי המשכן יש לדקדק דהאי וסרת העוֹדף נראה כמוסר לגמרי דהרי ה' די לומר וחלי היריעה העודפת ביריעות האהל הסרת על אחורי המשכן ואפשר דיש לרמוז בזה מה דאמרינן בחולין (נח:) ועוד דכל יתר כנעול דמי ואיפסק להלכה ביו"ד סי' כ"ה סעיף ד' אם יש לה ג' רגלים טריפה דכל יתר כנעול דמי וכאילו חסר הוא רגל אחד ועיין בט"ז שיטות הראשונים בפירוש כל יתר כנעול דמי ודעת המחבר כאילו שניהם ניטלו לגמרי וכן פסק בסוף סימן מ"א נמלאו שני כבדים בבהמה או בעוף טריפה דכל יתר כנעול דמי וסוה ל' ניטל הכבד ע"ש בש"ך ופירושו של סרס הוא חלק הדבר המהות בהעדפה וחלוי אהל בלשון ארמית מורה על דבר בלוי ונרקב ונמלאו הרבה במשנה בסוכה (סוף פ"ב) עד שחסרת המקפה ובחלה (פ"ד מ"ו) חלת דמאי עד שחסרת והכוונה שהתקלקל ולא מהא ראוי לאכילה אדם הרי לך שהוא גם לשון רקבון הוץ מזה שהוא ענין בעלות ריח רע וביו"ד סימן נ' סעיף ג' במחבר כל אבר שנקובתו או חסרונה או ניטולתו פוסל אם נתמסמה פסול ובהג"ה בסימן מ"ג סעיף ב' דכל מקום שהבשר רע ונרקב דינו כניקב ובמחבר סימן ע"ח סעיף ה' אם נתמסמה דבר זה עד שהרופא גורדו חשוב כניטל ובתורה יש הרבה תיבות שמהפסוק בלשון ארמית.

ועבוד זה אפשר לרמוז שחיבות וסרה העודף דכל יתר כנטול דמי ויתפרש לפי זה דכל העודף הוי כסרוח ונרקב וכמו שהנרקב הוי כמו שאינו דהרי דינו כניקב כמו כן העודף הוי כנטול והכל רמוז בתורה.

מב) שם (פסוק לג) והבדילה הפרוכת לכם בין הקודש ובין קודש הקדשים דקדקו בחיבת לכם שנראה כיתור לשון ואפ"ל דרמוז לן הכתוב בחיבה זאת דדוקא במשכן הרי פרוכת מדרגת בין הקודש ובין קודש הקדשים אבל בבנין בית המקדש הרי מחילה מדרגת בין הקודש ובין קודש הקדשים כמבואר במלכים א' (י' יט) ודביר בתוך הבית מפנימה הכין לתהן שם את ארון ברית ה' ודביר הוא מחילה אמה ערקסין וציומא (נב). מספקא לי' להגמרא חי קדושת אמה ערקסין כלפנים או כלחוץ דהיכי קאמר קרא ע"ש גם בדף ג"א ע"ב במשנה וגמרא שם ומבואר שם במשנה דסברי רבנן דבבית שני הוי שתי פרוכות המבדילות בין הקודש ובין קה"ק ור' יוסי מקשי להו מהאי קרא דמשמע דלא היתה שם אלא פרוכת אחת בלבד ובגמרא שפיר קאמור להו רבי יוסי לרבנן ע"ש בגמרא ובתוס' ולפי מה שדקדקו בחיבת לכם אפשר שהרמזו חיבת לכם לרבנן דדוקא לכם במשכן הרי פרוכת אחת מדרגת אבל במקדש שני עבוד שתי פרוכות אחת לפניו מטובי האמה ואחת לחוץ מהאמה כמבואר שם בגמרא ולפי הרמז שרמזנו תהא מיושבת גם קושיית התוס' שם וז"ל תימא וליעביד פרוכת אחת שעובדי אמה ע"ש מה שחירטו וגם במהרש"א דמלשון לכם משמע קלת שיהי בעתיד שתי פרוכות והיינו במקדש שני ולר' יוסי ההא מרמזת חיבת לכם על מחילת אמה ערקסין שהי' במקדש ראשון כדכתבין לעיל ולא לחנם נכתבה חיבת זאת והכל רמוז בתורה.

מג) שם (פסוק לד) ונחת את הכפורת על ארון העדות בקודש הקדשים ויש לתמוה דנראה מפסוק זה דנתינת הכפורת לא תהי' רק בקה"ק והרי גבי המעשה בסוף פקודי (מ כ) כתיב ויתן את הכפורת על הארון מלמעלה ואח"כ כתיב ויבא את הארון אל המשכן משמע דנתינת הכפורת על הארון הי' מבחוץ וברמב"ן על הפסוק ל"ג כתב וכן ונחת את הכפורת על ארון העדות בקה"ק אין פירושו שיתן הכפורת על ארון העדות כשהארון שם בקודש הקדשים ע"ש ועדיין לריך להבין מה משמיענו זה המקרא ונ"ל דזה הכתוב בא ללמדנו שיגמור מעשה הארון תחילה והוא נתינת הכפורת עליו ואח"כ יהי' נתינת השלחן הכתוב בפסוק שאחר זה ולא ישים את השולחן מוחץ לפרוכת קודם נתינת הכפורת על הארון כי מלוא בעידנא דעסיק בה לריך לגמרה תחילה קודם שיתחיל בשני' ולא יתחיל בשני' קודם גמר הראשונה כההלכה הנובאהרת בשו"ע או"ח סימן קמ"ז סעיף ח' במחבר ביום שיש צ' ספרי תורה לא יפתחו השני' ולא יסירו המפה עד שיגללו הראשון וע"ש דדרכי משה וברמ"א והמג"א הביא מיומא (נו) תימא הניח דם השעיר ונטל דם הפר דמוכת שלריך לגמור מלוא ראשונה קודם שיתחיל בשני' ע"ש שהאריך בזה ולפי פירושו בפסוק הלו הרי ההלכה הזאת מובארת בתורה ואין כוונת הכתוב שרק בקה"ק יתן את הכפורת אלא שיגמור נתינת הארון ואח"כ יעסוק בנתינת השולחן ולא יפסיק במלוא אחרת קודם שיגמור את הראשונה והקמת כל כלי המשכן הוה כמלוא בפני עמיה לענין זה כעין ההלכה הנ"ל והכל נמא בתורה דכולא בה



(מד) תצורה (כח א) ואהה הקרב אליך את אהרן אחיך ואת בניו אחריו מחוץ  
בני ישראל לכהנו לי לריך לדעת ולהבין שינוי לשון הכתוב בזה לדבר בלשון  
הקרבנה ולא בלשון לווי ואמירה כנשאר המקומות וגם יש לדייק בלשון אליך דהוליל  
אלי ואפ"ל שירמוזו למה דאיתא במס' סוריות (יג) מלך קודם לכהן גדול שנאמר  
ויאמר המלך להם קהו עמכם מעבדי אדוניכם וגו' ובהמפרש מואמר מלך לכהן  
גדול קהו עמכם מעבדי אדוניכם ועל כרחק חנפשי קאמר אלמלא מלך עדיף ומלינו  
במס' רבינו שה"י מלך כדכתיב בפ' ברכה ויהי ביסורין מלך ע"ס ברש"י שהמלך  
הוא הקב"ה וכן פ"י הרמב"ן וכחכ אכל יש במקנת האגדות שמפרשין אותו על משה  
אוהבים משה מלך שנאמר ויהי ביסורין מלך בהתאסף וגו' ובפר הכתוב גם בכבוד  
השליח שה"י גדול ורחוי להאמין בו ע"ס וכן פ"י האבן עזרא מלך הוא משה ששמו  
ראשי עם את ההורה מפורשת מפיו והעם כי הוא ה"י כמלך והתאספו עליו ראשי  
השבטים ע"ס ובמד"ר אמור (פ' לא אות ד) א"ר ברכי" מלך אסור ברהטים זה  
משה דכתיב ב"י ויהי ביסורין מלך כ"י ע"ס ובמדרש תנחומא (סדרה זאת אות ו')  
א"ל הקב"ה למשה מלך עשיהך מה מלך עמו עושין גדרהו אף אתה גזור עליהם  
והם עושים כדי לך מכל המקומות הללו שכתר מלכות נתן לו הקב"ה למשה ולהכי  
אמר לו הקב"ה בלשון הקרבנה כי אע"פ שכתר כהונה הוא לאהרן אעפ"כ הוא רק  
מקורב אליך שאתה העיקר והוא הטפל כי כתר מלכות גדול הוא מכתר כהונה  
כהגמרא דסוריות הג"ל ורמיוזא באורייתא הקדימה דמלך לכהן גדול והכל נמלא  
בתורה דכולא בה.

(מה) שם (פסוק ד) ואלה הצגדים אשר יעשו חושן ואפוד ומעיל וכתונת  
תשכן מלפניו ואבנט וברש"י ואבנט הוא חגורה על הכתונת והאפוד חגורה על  
המעיל כמו שגילינו בסדר לבישתן בפ' לו (ה ז) ויתן עליו את הכתונת ויחגור  
אותו באבנט וילבש אותו את המעיל ויתן עליו את האפוד וג"ל להביא עוד כדמות  
סמך להלכה המבוארת בסו"ע הלכות שבת סימן ש"א סעיף ל"ו מותר ללכת בשבת  
בשני מלבושים זה על גבי זה כו' בין שהם שתי חגורות זו על גבי זו ואפילו אין  
מלבוש מפסיק ביניהם הג"ה ויש אוסרים שתי חגורות זה על זה אלא אם כן מלבוש  
מפסיק ביניהם (אור זרוע ומוס"י ומרדכי פרק כמה חשב) וכן ראוי לנהוג וע"ס  
בט"ז דאם לריך להם שרי ומלבישת הצגדים דכהן גדול שה"י לבוש בשני חגורות  
חגורה על הכתונת וחגורת האפוד על המעיל יש קלף סמך דאם יש בגד מפסיק  
ביניהם עדיף שרי ולאפוקי מדעת בעל היראים שאוסר אפילו מלבוש מפסיק ביניהם  
אם אינו לריך אלא אחד מהם המובא בבית יוסף שם ע"ס ואע"ג דיש לחלק בין  
לבישת בגדי כהונה שהוא בלוי הקב"ה ללבישת שארם לבוש בלוי כמובן ואין ראוי  
מצדדי כהונה בשני חגורות הוא דרך לבישה כשיש בגד מפסיק ביניהם בכל זה  
סמכות כל דהו איכא שהרי מלינו כעין זה בצגדי כהונה שה"י לבוש בשתי חגורות  
ובשבת שרי עבור שכן דרך בני אדם לחגור אפי' בחול ואין זה משוי אף ע"ג דאין  
לריך להם ולכל דבר נמלא איזה סמך בתורה דכולא בה.

(מו) יעם (כט ב) ולחם מנות ומלות מנות בלולות בשמן ורקיקי מלות משוחים  
בשמן סולת חטים העשה אותם מזה שפרטה התורה שהמנות יהיו מחטים כ"ל דיהי'

חזק כעין סמך למה דאיתא בספר מהרי"ל ריש הלכות המלות דרש מהר"ם דיש לקנות חטים לפסח כו' ובהנה"ה מהרי"ל דרש עיקר מלה לטול חטים ולא משתמע שם הגא' בלשני' כי אם חטים לפסח והוצאו דבריו להלכה בהלכות פסח ריש כ"ה חנ"ג בהג"ה והמנהג ליקח לכתחילה חטים והחק יעקב כתב הטעם דנקט ההנהג' בכל מקום חטים לפסח לפי שמין החביב עליו קודם כדי לקיים יותר מלות אכילה מלה להיחזק ומהמנהג הוא החביב לרוב בני אדם ע"ש ולהכי כתבה התורה בקרבנות המלוואים שהסולת יהי' מחטים ובכל המנחות שצאות מן החטים כגון מנחת חוטא (ויקרא ה' יא) אע"פ שהוא מחטים לא הזכיר בפסוק רק סולת שהוא קמח דק ונקי ולא הזכירה התורה שהסולת יהי' מחטים וכן בהמנחה שמקריב כה"ג בכל יום והיא מנחת חבתין (פ' לו י' יג) לא כתיב רק סולת וכן בשתי הלחם בפ' אומר (כג יז) וכן בלחם הפנים שם (כד ה) ובמנחת נסכים (פ' פינחס) כתיב רק סולת ולא סולת חטים והנה כתיב חטים ובא לרמז להמנחה שנהגו לאפות המלות מחטים והורה כהנים ריש פרק י' יליף דכל המנחות צאות מן החטים מסולת דמלוואים מה סולת אמורה להלן מן החטים אף כאן מן החטים ורש"י בפ' ויקרא (ב ה) מייחית לה סולת אין סולת אלא מן החטים שנאמר סולת חטים הרי דלריך לכתוב חטים ללמוד כל המנחות מומנה בכ"ז מזה שהזכירה התורה חטים גבי מלות ולא זכרה חטים בשאר מקומות שכתוב בהן סולת וילמדו כל המנחות משם שהיו מחטים יש סמיכות כל דהו להמנהג הנ"ל ואפילו מנהגא רמזא באורייתא דכולא בה.

(נו) שם (פסוק לו) כל המנחה במוצאי יקדש נ"ל להסמיך על פסוק זה מה דאיתא בפ"ב דכלים מ"ב זה הכלל כל המחזיר לטהור טהור ע"ש מדחזיק דנעשת מוצא מקדש כל שכן דבר שהוא מחזיר לטהור נעשה טהור ודו"ק וכן אפשר להסמיך זה על הפסוק בכי תשא (ל כט) כל המנחה בזה יקדש ע"ש ברש"י :

(מח) מגילת אסתר (ח טו) ויורדכי יא' מלפני המלך בלבוש מלכות תכלה חזר ועצרת זה גדולה ותקריך בון וארגמן דקדקטו בלשון תכריך דנקט קרא שלא מלינו לשון זה בכל התנ"ך ורש"י פירשו מלשון מעטה עליה העשוי להחשטף ולמה לא כתיב מעטה או מעיל שלבן מעיל מליין מלבוש העליון שהוא מלמעלה על הבגדים ועשוי לעטות ולהחשטף בו ואינו הפוך כל כך למדת האדם כמו שנמצא ביצעי' (נט יז) ויעט כמעיל קנאה וס' (סא י) מעיל לדקה יעטו והכוונה שיראו לדקתו בגלוי כמעיל שטותה על הבגדים וכן בההלים (קח כט) ויעטו כמעיל בשחם הרי שלבן מעיל הוא העוטף כל הגוף מוכביב ולמה כתיב לשון תכריך ונ"ל לתרץ זה ע"פ ההלכה המבוארת בעור ויד סימן ס' מוכסה של פשתן ובו למר מותר שאין התפירה מחברת יחד הפשתן והלומר שהרי יכול להוציא כל הלומר והתפירה נשארת קיימות אע"פ שהופר המכסה כל סביביו ואינו יכול להוציא הלמר הוי כשק של פשתן שממלא למר והופר את פיו שאין בו משום כלאים ובצית יוסף מכסה של פשתן ובו למר מותר שאין התפירה מחברת יחד הפשתן והלומר כן כתב הרא"ש שם בשם ר"י ובבבא בבית והם דברי החכם בריש פרק במה אשה (נו:) וכן כתב סמ"ק ע"כ הב"י ולשון החכם שם שאין חוט התפירה מחברת לבגד כלל אלא שמחברת מקרב בני הבגדים של פשתן שהן כסוי הקוט"ש מובני לדדן ומתוך כך מההדר

בלמך שבימים ואין זה חיבור כחיבור ארצי או הפירה או קשירת חבלים דבמה  
בהמה והוצא זה להלכה ברמ"א שם ובתב שאפילו תחב הפירה בלמך עלמו מותר  
דהרי יכול ליקח הלמך משם בלא התרת הפירה ע"כ כלומר על ידי קרע קטן  
כדאיתא בה"ס ב"ק פרק קמא דבילה והתפירה שבעלמס אינה מעכבת ע"ש היטב  
והבא ש"ה' הלבוש מבין וארגמן וב"ק הוא פשתן שתרגום בד ב"ק וארגמן הוא למר  
לבוש בלבוש ארום ששמו ארגמן כידוע וכן פירשו הרע"ב ב"ק פ"ט דכלאים ואם  
היתה התפירה מחברת הלמך והפשה"ס ה' חבור משום כלאים להכי פירש הקרא  
תכריך שהוא לשון כריכה כמו בפ"ק דכלים מ"ב להכריך הכלים והפירוש העשו  
לכרוך בו את הכלים ושם במשנה י"ד ושל תכריך נבלי בני לוי לגירסת הרע"ב  
ופירש ש"ה' הלוי כורכים בלי השיר שלהם צמטפת להודיעך שפסוק וארגמן היו  
בכריכה כעין מכסה של פשתן ובו למר הכ"ל ואפילו חפרו מהביב מותר ואפילו אי  
הימא ש"ה' מותר לו ללבוש כלאים מבני פקודת המלך בכ"ז מודמן לו לאותו לדיק  
מרדכי שהיה נעשה באופן שאין בה כלאים שלא יבשל בדבר האסור לכל אדם ולא  
לחנם נכתב לשון תכריך שלא נמלא זה בכל התנ"ך רק כדי להודיעך ששומר הקב"ה  
את הדיקים אפילו מדבר הדומה לכיעור ודו"ק וכמדומה שהוא פירוש נכון בס"ד  
וה' יאיר עיני בכל מקום שאלמוד לכוון לאמיחה של תורה.

(ט) תש"א (לא יג) ואחרי דבר אל בני ישראל לאמר אך את שבתותי  
תשמרו כי אות הוא ביני וביניכם לדורותיכם לדעת כי אני ה' מקדשכם עיין ברש"י  
וכ"ל לפרש לשון לדעת ע"פ הדין המצוה בהלכות שבת ה' ש"א בעיף מ"ו בהג'  
רמ"א ולא ילא אדם בשבת כמו שהוא יולא בחול בלתי דבר אחר שיזכור על ידו  
שהוא שבת ולא יבוא לחללו ואמר הקב"ה למשה שיסמרו את השבתות ויהיו נזהרים  
בזה לעשות חיות היכר אפילו במלבושיהם כדי שיהיו זוכרים ביום השבת ורמזו  
באורייתא הרמ"א הכ"ל והכל נמלא בה ועיין במלכתא מה דדרש ב"י.

(ז) שם (פסוק נח) ששת ימים יעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון  
קודש לה' מזה שבכל מקום שזכר מלכות השבת הזכירה התורה היתר המלאכה  
בששת ימים כ"ל להסמיך על זה מה דאיתא בפ"ה דתשובות (נע"ו) צמטת רבי  
אליעזר אומר אפילו הכניסה לו מאה שפחות כופה לעשות בלמך שהבעלה מביאה  
לידי זימה רשב"ג אומר אף המדיר את אשתו מלעשות מלאכה יולא ויתן כחובה  
שהבעלה מביאה לידי טעמוס והוצא בש"ע אבן העזר סימן פ' סב"ק ב' ה' לו  
ממון הרבה אפילו ה' לה כמה שפחות אינה יושבת ובעלה בלא מלאכה שהבעלה  
מביאה לידי זימה ובסעיף ג' המדיר את אשתו שלא תעשה מלאכה יולא ויהן  
כחובה שהבעלה מביאה לידי זימה ולהכי הזכירה התורה בכל פס' שמוהיר על  
שמירת השבת גם את עשיית המלאכה בששת ימים להורות להתרחק מן הבעלה  
כהמשנה ושו"ע הכ"ל ובאבות (פ"א מ"ט) שמע"י אומר אהוב את המלאכה ופירש  
הרע"ב אפילו יש לו כמה להספרים חייב לעבוק במלאכה שהבעלה מביאה לידי  
טעמוס ויש סמיכות לזה בתורה והכל נמלא בה דכולא בה. (עוד יבא ח"ה).

חנך: העניך דוד בר"י גרינגלאסס אבדק"ק לענטשנא.

שאלות ופליאות .סימן יז .

(א) דעת רש"י ורמב"ם וטו"ט חו"מ (סי' ט' פ"א) דהא דאמרין יהא מונח עד שיבא אליהו הכוונה דיהי' מונח אלל המוחזק עיין ש"ך חו"מ (סי' רכ"ב סק"ה) דלא כדעת י"א שניחין ביד ב"ד וק"ל מהש"ס ב"מ (ג.) אמאי לא אמרין נפקא ממונא מבעה"ב ויהא מונח וכו' ועיין רש"י שבת (כ"ג:) ד"ה ומפיק וכו' ולע"ג . (יצחק בצלאל טארגענשטערן בעהב"ח"ם מאה שערים, ווארשא) .

(ב) הרשב"א בתשוב' (ח"א סי' ל"ט) כ' דלכך אין לוקין אח"ש בכל איסורים משום דלא תכל דקרא מונעט ח"ש וכל מרבה אמרין ריבוי לאיסור ומויעט למלקות עיי"ש וכעין זה עיין ירושלמי (פ"ח דביעית ה"א) כל מדרש שאתה דורש ושובר מדרש ה"א וכו' ע"כ ריבה קלח ומויעט קלח עיי"ש וק"ל דהא תינה כל איסורים שבתורה דכתיב לא תאכל ולא האכלו אבל חמץ דכתיב לא יאכל דמשמעות אכילה דירי' כל דהו עיין רמב"ם (פ"א מהל' חמץ ה"ז) ובמהר"ל"ה"י"י בתשו' (סי' י"ז) וב"מ ח"ס (חלק ו' סי' ס"ה) למה לא ילקי אח"ש ומפורש בב"ב (ז:) דגם בחמץ בעי שיטורא לכזית או לכזוהב ולי"ע . (הג"ל) .

(ג) במאירי (סוכה ט.) סוכה דומה לשופר דאמרו בירושלמי עלי' דנקולו יולא וה"ל מהורה ואוירה נפיק עיי"ש ולי"ע דאי"כ כמו דמכבירין מה"ט שופר הגזול ושל איסורי הנאה וגם לולב הי' יולא אף דכתיב ב"י לכס' אי לאו משום דגופו יולא כמפורש בירושלמי ריש פ"ג דסוכה א"כ ה"ל סוכה גזולה ושל איסורי הנאה יהי' כשר ועיין מאירי סוכה (י"ט.) מה שמחלק בין דפנות לסכך הסוכה לענין איסורי הנאה ולהג"ל מ"ש ולי"ע . (הג"ל) .

(ד) בפי' רבותינו בעלי התוס' עה"ת (פ' בשלח) עה"פ שם שם לו חוק ומשפט דשבת וביבוד אב ואם דמרה נלעוו וכ"ה בהרע"ב שם דבהרבה נוסחאות כתוב גם כיבוד אב ואם' ופלא דביבמות (ה:) קאמר מפסת ומילה שכן ישן לפני הדיבור וקאמר אלא אחי' מביבוד אב ולהג"ל גם כיבוד הוי לפני הדיבור וכ"ה ב"ה"ז ה' פסחים דשבת קוה"ד משום דמרה נלעוו וכן לעיקר מב"מ (לב.) ועיין הוס' קדושין (לח.) ד"ה דאקריב ולי"ע . (הג"ל) .

(ה) ב"רומ' חולין (יד.) ד"ה השוחט דהא דשוחט בשבת שחיטתו כשרה הוא דק בפעם הראשונה ומשום דבפ"א לא נעשה מומר עיי"ש ולי"ע דלפי' מה פריך בצ"ק (ע"א.) אמתי' דגנב וטבח בשבת שחיטת שבת שחיטה ראו' היא דהא תנן השוחט בשבת וכו' ומה קושיא דילמא מחתי' דגנב וטבח בשבת מיירי בפעם הב' ולי"ע . (הג"ל) .

(ו) במבילתא (יטרו) זכור ושחור דדיבור אחד נאמרו וכו' גדלים תעשה לך ולא תלכש שעטני' שניהם דדיבור אחד נאמרו עיי"ש וק"ל דדברי התוס' יבנות (ד.) ד"ה דכתיב דלכך לא מחייבי נשים בלינות מסמוכים דכל שישנו וכו' משום דהוקשה כה"ס לחפלין והיקשא עדיף מסמוכים ועיין הוס' שבוטות (כ:) ולהג"ל הא היקשא הוי כיון דדיבור אחד נאמרו כמפורש בש"ס שבוטות שם וב"רס"י שם ב"ה"ה כדרכ

וכי כלומר להקיש זכור לשמור ובודאי דעדיפא עוד מהיקבא דנאמר רק בפסוק אחד ולא בדיבור אחד ול"ע. (הגיל).

(ז) הגרבי' ח' אורח סימן א' כ' שבנבלות לרעה הרשב"א ס"פ חרש אפילו האב אינו מחוייב לחנך לבני קטן דהרשב"א ס"ל שאין חיוב חינוך אלא במלות עשה ולא במלות לית וקשה לי לפום שיטת הרשב"א דכל שיש בנבילה גם איסור עשה שאינו זכור כחשיב בפמ"ג בפתיחה להל' שמיטה אם כן אמאי אינו מחוייב לחנכו מחמת העשה עשה ומ"ש מיום כפור שחוייב לחנכו אע"פ שזכ"פ הוא בל"ח ול"ל מפני שיש אלו מלות עשה דועניהם את נפשותיהם כמו"ס התוס' גזיר (כח:) ד"ה בנו וא"כ אמאי אינו מחוייב לחנכו בנבילות מולד העשה וזכחה ול"ע. (משגל סורקים, וזארישא).

(ח) ברובקא סי' רס"ו כ' דכ"ג חייב בלקט שכחה ופאה ע"ש. והוא נגד גמ' שרובה ביבמות (מוז:) בנר שכל להתגיייר דמודיעים לו עון לקט שכחה ופאה מוכח דבנייתו אינו מזהר ול"ע.

קיד' הק' הגדפס בשמי (בשערי תורה חוברת הקודמות) ע"ד הרמב"ם דמלות ויד תהי' לך אינו נוהג אלא במלחמה ע"ש יש להוסיף הו' דליהא בתוספתא פ"ד דמגילה הילולא למלחמה הרבות חופר ויושב ע"ש מבואר כרמב"ם וגרלה שנושם הוליא דבריו הולס דעת הרשב"ך בזה הרקיע הובא בחרו"ס דמוסג אפילו שלא בשעת מלחמה והביא בעד מנח' ברכות (כה.).

(צבי הירש ואולאדוואר, קאלושין).

(ט) [מלואים ל' שערי תורה חוברת הקודמת סימן י"ג אות ב'] והנה לכא' אפשר להק' קושית עפ"י מה שכתבו החוס' שם דאפי' היכא דליכא רובא מזהר והו' חידוש בעליו התכוון ר"ג אולם ו"א דלפי התוס' כי פריך שנית ולינמר מזה ע"כ אפי' כי ליכא רוב השחרי (ט' ראש יוסף דלכך מוכרח לומר דאפי' בדליכא רוב יטן דמביט מה"ה בעל ברוב) וא"כ הדק"ל מהי משני חידוש הוא דהו"א אפי' בפחות מרוב דהא זוהי ג"כ קושיות הגמ' בראשונה דלשחרי בכ"ד אפילו בפחות מרובא ול"ע. (יצחק סאיר ב"ן, ריפין).

(י) בשפרי ברכה דבר אחר יחי רנוי אחיו אין לך בכל הארצות שמעמשת שביעית בארצו של אשר ומפרש בז"ר על הילקוט לפי שבארצו של אשר לא היו גדילות הבאות אלא זיתים כדאמרין לעיל וא"כ לא היו נריכים לחרוש ולזרוע ולא זכיתי להבין דמקרא מלא הוא (שמות כ"ג) ושם שנים חורע את ארץ וגו' והשביעית השמנה ונטתה וגו' כן חטשה לכרמך לזיתך ומפרש עלה במלחא שם השמנה שביעית ונטתה באכילה מבוחר מזה דגם בזיתים נמלאו כל האזרחות שבשמיטה בבהמות וכן מפורש בסוכה (מוז:) דיש בזיתים שביית עבודה שביעית. (יצחק סאיר גארטלער, טאמאשוב לובלין).



## א) תשובה של תורה:

מהגלון ארמוניר באיר יחיאל הלוי שליט"א מאוסטרהאוז.

בסדרש (פ' וירא) אמר הקב"ה לאברהם אתה אמרת ואקחה פת לחם חייך צאני מורע לבניך הנני ממטיר לכם לחם מן השמים וצריך להבין ולכוון החשבון האין היא המדה אשר בשביל הפת לחם שנתן אברהם הגיע לפרוע עם הסן שניתן לבני ישראל במדבר הלא דבר הוא.

ונ"ל בעזה"י דלכאורה קשה איך אפשר לומר דהמן הי' בזכות אברהם אבינו לשם פרעון הפת לחם הלא איתא בגמ' דהמן הי' בזכות משה וע"כ צ"ל דהא דקאמר דהמן הי' בזכות אברהם היינו מה שירד המן לאחר מיתת מרע"ה דמשה מת בו' אדר ואת המן אכלו עד מתת הפסח שאז הותרו לאכול חרש ראקריב עומר וחרר אכלו ועד עכשיו הסתפקו במן כמו שנאמר וישובת המן ממחרת הפסח והנה מן ח' אדר עד ט"ז ניסן הם ליח ימים שלמים ומהצית יום הוא עד וסן הקרבת העומר באופן דהמן ירד בזכות אברהם ל"ח ימים ומהציה.

והנה איתא במדרש ויטהר אברהם וגו' ויאמר סדרי שלש סאים קמח ר' אביתר אמר תשע סאין אפה שלש לעונות שלש של הביק ושלש של מיני מלונמא והנה ט' סאין הם ג' איפות כי איפה הוא ג' סאין בנודע והנה שיעור העומר היה עשירית האיפה נמצא שבג' איפות ישנם שלשים עומרים דהיינו ששרה אמנו אפתה שלשים עומרים.

והנה איתא במדרש שיר השירים הובא בילקוט פ' ויקרא נפש כי תמעול מעל מכאן אתה דן לצדקה הרי הוא אומר נפש כי תמעול מעל שוה פרוטה ופרוטה אחת מה' באיסור האיטלקי ומהו משלם אשם בשתי סלעים וכמה פרוטות בשתי סלעים אלף ותקל"ז ומדה טובה מרובה ממדת פורעניות ת"ק פעמים ומה אם מ"ש שמעל בש"פ משלם אלף ותקל"ז פעמים הנותן צדקה עאכ"ו וכו' עכ"ל הילקוט ועיין בוית רענן שם וז"ל דהי' ת"ק פעמים אלף ותקל"ז ועולה תשס"ח אלף וכו' יעו"י"ש העולה מזה המדה טובה משתלמת תשס"ח אלף פעמים ואם אברהם נתן ל' עומרים כנ"ל א"כ יהי' שכרו ל' פעמים תשס"ח אלף עומרים וכך היא המדה. ומעתה צא וחשוב למען תבוא אל המכוון ישראל היו שש מאות אלף כמספר והנה קחה נא מן הל' פעמים תשס"ח אלף ל' פעמים ת"ר אלף ויהי' עבור כל ישראל שהם ת"ר אלף ל' ימים מן עומר אחר לגלגולת גשאר עוד ל' פעמים

קס"ח אלף צא כהם ל' פעמים ק' אלף טהם חמש פעמים שש כמאה אלף נמצא על עיור חמשה ימים מן לת"ר אלף הרי כבר יש להם ל"ה ימים מן ועוד נשאר ל' פעמים ס"ח אלף צא כהם ל' פעמים ג' אלף שעולה שנים וחצי פעמים ת"ר אלף ודוק היטב ותמצא שכן הוא ויש עוד ב' וחצי יום מן לת"ר אלף אנשי ישראל הרי יש להם מן ל"ז ימים ומחצה נשאר עוד לצפועים י"ח אלף שעולה סך חמש מאות וארבעים אלף והנה אם שיעור הסך היה עומר אחד לגלגולת על יום שלם א"כ על חצי יום די בחצי עומר וא"כ ת"ר אלף הוצרכו לחצי יום ש' אלף עומרין מחצית העומר לגלגולת ומעתה מן התק"מ אלף שנשארו בדרך צא כהם ש' אלף לצורך תשלום הל"ח יום נשאר עוד ר"ס אלף והנה אילו הו' העומר קרב כחצי יום בצמצום היו צריכים עוד ש' אלף עומרין לצורך יום הל"ט עד זמן הקרבת העומר ואנו אין בידנו אלא ר"ס אלף ועדיין הו' חסר ס' אלף דהיינו חלק חמישית מן ש' אלף לתשלום חצי היום אכן באמת העומר הו' קרב אחד הקרבת התמיד והמוסף והנה שיעור העיכול של התמיד והמוסף עולה ס"ח מינוטען שהרי אנן קי"ל בן גבי מלוחה שהוא כשיעור צלילה דצריך להיות במלח כ"ד מינוטען כדעת הרמב"ם וכ"פ בח"א עיי"ט ובין התמיד והמוסף הו' ס"ה מ"ח מינוטען וז"ל וכמה חסר עוד לחצי יום שהוא משש שעות שעה אחת וי"ב מינוטען שהרי התמיד היה קרב בר' שעות ביום לדין ולאחר התמיד הקריבו העומר (או ביהר עם התמיד באותו זמן שהקריבו התמיד הקריבו העומר וצ"ע עוד בזה) נמצא דביום הל"ט לא הוצרכו מן רק לחצי יום פחות שעה וי"ב מינוטען דהיינו חלק חמישית מחצי יום שהוא שש שעות וא"כ סכונן משש כחוט השערה שלוחה הספיקו הר"ס אלף עומרין שנשארו לצורך ת"ר אלף בני ישראל במשך חצי יום פחות חלק חמישית שהרי לא חסר מש' אלף רק חלק חמישית כנ"ל ודוק. ורפח"ח.

## ב) יִלְקוּבּ יִשְׁעִיהוּ.

פירושים והערות על התרגומים שבספר במדבר.  
(המשך מ"שערי תורה חוברת א').

- לב) (ת"ר כנ"ו) ואנא במימרי איקס יתך. אין לזה שום הבנה.  
לז) (כס כד ו) יאין ומשבחין כארוא דסיין ומנטלין בכריתיה. עלה ברעתי להניה "בכריתא" פירוש ברושים וארוים גבוהים ואחר כן מצאתי באמת בערך (ערך ברת ב') בזה"ל: כארוים עלי מים תרגום ירושלמי דמין ומנטלין בכריתא עכ"ל וקצת משמע מהערך שם שגורם "דמין" ברי"ש שאל"כ לא היה סביא המלך דמין השויבת למה שלמעלה והבן וז"ל.  
לד) (ת"י כד ח) וגירי מחיות פורענותיה. מחיות' כמו מכת פורעניותו מלשון "מחא" הבה.  
לה) (תרגום אונקלוס כד כד) וסיען יצטרחהן ברומאי. פירוש "יצטרחהן" ל"י עד עתה וכ"ה בת"ינ, ויציצין יצטרחהן ונ"כ לא אדע פירוש שתי המלים הללו

ומלוגים לרשון ארמית אין בידו כלל ולפי הענין נראה שהוא כמו "זריוני" ואפשר שצ"ל "יצטרפן" כלומר יתקבצו חיילות וצ"ע.

(לו) (ס"ג כד כד) ויפקון באוכלוסין בניאין מן למברניא זמן ארע איטליא. לי היה נראה להגיה "למברניא" שם מחוז ידוע באיטליא ואשר לפנים היה לסלע המחלקות לכמה מעשים הסטוריים כבירים, כנ"ל.

(לז) (ס"ג כה ג) כמסמרא בקיסא דלא מתפריש בלא קיסמא. עיני במנהדרין (סד): הגצמדים לבעל פעור כצמיד פתיל וכיו"ב מתרגם היונתן כאן: כלל שאי אפשר להוציא המסמר מן העץ אם לא שתבקעו תחילה לקצמים דקים.

(לח) (ס"ג כה ו) ואינין בכיין וקריין שמע. ל"מ המקור לזה לע"ע.

(לט) (ס"ג כה ז) עני ואמר מאן דיקטל וקטיל. צ"ל: דיקטל "קטל" פירושו: מי שרוצה להרוג את הבוטל ארמית הרשות בידו. עברש"י.

(מ) (תיר טז) ודקר וכו' בקפרא. פי' בחמה עזה ובקנאה.

(מא) (ס"ג דקס רומחא באתר ברונא ולא אשתמיט. פירושו: ברונא בנקב כלומר שכיון שגם השלישי היה שכיון בנקב הערוה וידוע שאם יתחוב רומח במקום נקב ישתטט הרומח וזהו הנס.

(מב) (ס"ג דקס) בכל משרייתא דישראל דהוה שתא פרסי. עיין לעיל (כא לה).

(מג) (ס"ג דקס) ית קורבני לחים סרור פתורי מה דאתון מקרבין קרמי על מרבחא. ניכר כאן חסרון לשון ובוראי כצ"ל: ית קורבני לחים סרור פתורי "יכלולן כהניא ברם לא תיכלולן" מה דאתון מקרבין קרמי על מרבחא וכ"ה בתניי.

(מד) (תרגום אונקלוס וס"ג כה ז) בעצרתיוכו. זהו תרגום על "בשבועותיכם" ואינו יודע למה יתורגם כן ואפשר שאינם מתרגמים רק את הכוונה ולא דיוק המלות כדרכם כ"פ.

(מה) (ת"ג כה לו) קורבנין קלילין תור חד. פירושו קרבנות מועטים קרבים בשמיני עצרת בערך לשאר ימי חג רק פר אחד ואיל אחד.

(מו) (ס"ג לז לו) וית קרתא דתריין שוקהא מכבשן במרמירא היא ביירושא. לעיל (כב לט) מתרגם יונתן על קרית חוצות: היא בירושא ובאן מתרגם כן על קריתים ואפשר שהיא היא וצ"ע.

(מז) (ס"ג לז ח) מפורוק דירתא. אפשר שצ"ל "מפורוקי" כמו שכתוב בתרגום ירושלמי פסוק ז' וצ"ע.

(מח) (ס"ג לז ט) ברומא דמתקוף פירוי. דורש רמון פריץ מלשון פרצת עליך פריץ אשר ענינו חזק ונבורה.

(מט) (ס"ג לז כד) אתר דתופו על בישתא דמותנא. לא ארע על איוז סיתה רעה הדור בחדרה.

(נ) (ס"ג לז מא) בצלמונה אתר חובאי ובור. הוראת, כור, הדי לפי דעתי מלשון "בית כריא" בית עכום ודורש צלמונה מלשון צלם וע"ז כלומר: מקום הרשעה וע"ז.

(נא) (ס"ג לז נה) לסכיין בעינא בישא בכון. עיין בפירוש יונתן שכתב בזה הלשון: לסכיין יתירות או קוצים עכ"ל ובמחזיק טעה מאד שפשוט בעיני שחז"ל



מפרש, לשכנים בעיניכם מלשון. סכוא שהוא, ראה" בארמית כידוע (עין מש"כ בהבורי זה בראשית ד' יד) כלומר שיביטו בעין רעה בכם ויתחכמו להצר צעדיכם ולהעיק אתכם וזה מדויק מלשון התרגום, לסכין בעיני בישא בכון" שיביטו בעין רעה בכם וז"ל.

(נב) (סס לד ו) אבירוי ופרכירוי כרכיה ומדינתיה ניטוי ומחוזוי ספינתיה ואלנותיה. עין בפירוש שעל הת"נ שאתרי אשר נלאה להניה ולפרש מלות ודות אלו הלוט עליהם צעף של סודות עיי"ש ולפ"ד אחרי הנהגות קלות נראה לפרש המלות ההן דהנה הו"ל דרשו מנבול יתירה לרבות האיים שכים והת"נ מרבה גם האבירוי" שהוא לפ"ד עיבורה של עיר ואל התמה על האל"ף שבאבירוי" כי בש"ס עירובין (נב) יש אמורא שגורם, מאברין" מלשון אבר. "פרכירוי" נ"ל שצריך להניה תחת הד' — ריש ויהי, פרכירוי" פירוש השכנות (פארשטארט) של העיר [עין בערוך ערך פרכורין שכ' בזה"ל: ירושלמי שביעית פ"ט מכות חורון ועד הים מדינה אחת פרכורין פי' בל"י מקומות קרובים לעיר עכ"ל]. כרכוי וכו' פירוש: כרכוי" מדינותיו אינו מחוזותיו ואננותיו. ואלנותיה" יותר טוב להניה, ואלנפתיה" מלשון נף שהוא שפת הים מלשון ארמית: נף ימא. כנ"ל בפשוט לפרש את הת"נ הזה.

(נג) (סס לד ו) לכרכור דבר ועמה ולכרכור דבר סניגורא. פירוש, כרכור" אפשר שהוא מלשון כרך ועיר או מלשון, בית כריא" בית עבדים עמש"ל לג מא. (נד) (סס) לכיריא דבית סבל. עמ"ש בדבור הקודם וכן גם כאן יפירוש כיריא מלשון, בית כריא" כנוי בון על ע"ז והראיה השם, בית סבל" שהוא גם כן כנוי של לעג ובון על ע"ז ידוע.

(נה) (ת"ר לד ו) ותכוונון לכון החוסא מערביא. כודאי שהוא ט"ס ותחת מערביא צ"ל, מדינתא" מדירת עיינותא כסויש בתורה ובת"א.

(נו) (סס לד טו) נדרא פרת דעלוי סדר נצחני קרביי דה' מתעכרין. פי' שעל הגדר פרת ינצח אל ישראל לע"ל את כל הנוים הבאים להחם עם ישראל.

(נז) (סס) כל מריבון וכרא בית סלכא דסיתון. נ"ל להניה: אכורא" תחת, ומרא" פי' מידות וערי האמורי, כנ"ל.

(נח) (ת"ר לה יא) בשוקין ובתי חיונותא. למח צריך דוקא בתי חיונותא? ואפשר כדי שידאו משם הצופים למרחוק אם נואל הדם אינו מביא עמו חיל. עי' ברש"י מכות י' ד"ה במקום.

(נט) (סס לה יב) חד מן שבטא התברון. מתחלה עלה ברעתי להניה תסבון" אבל אח"כ ראיתי שהוא מלשון כרר ובחר מכל שבט נשיא אחד, ישע"י ולאמניק בהגאון מהר"ם שליט"א מוצ' דפ"ק ראדום.

## ג) השערות והרהורי תורה.

(א) הוריות (יא) בעא מניה רבי מר' חייא כגון אני מהו בשעיר [נשיאת ידי מי היה נשיאת מעליא דאילו הוינא בוסן שבית המקדש קיים כו', רש"י וז"ל].

כבר התפלא על מאורע זה שרבי בעי ושאל מתלמידיו ר' חייא ואמר וי' (עירובין צב.) וכי רבי לא שנה ר' חייא מניין לו ועוד מה דוחק' לי לרבי להיות בעי ושאל לתלמידיו בדיון זה שלא הי' נצרך לו או כלל רק אם הי' בוסן שובית המקדש הי' קיים.

ובענין גיל השערה נכונה לענ' דבסנהדרין (ה.) ש"ס להגמרא שרשונה של הגשיא שבאי לדון ולהורות לא מהני להיות דן בבבל מהא דרבב"ח דנ' צ"א בבבל וטעה ואתא לקמי' דרבי חייא א"ל, אי לא קבלוך עליהו זיל שלים אף דרבה בב"ח דשותא הוה נקיט מרבי הנשיא שבאי ע"ש.

לכן אפשר שמאורע זו של רבב"ח ותשובתו של ר' חייא, אי לא קבלוך עליהו זיל שלים שמוה משמע דהנשיאות שבאי לא מהני נשמע אחיב לרבי לכן כשבא לפניו ר' חייא שאל לו דיוקא ובכוונה, כגון אני מהו בשעיר? אם נשיאות דירי' נשיאות מעליא לענין הקרבת שעיר או לא ודוק.

ב) בשערי תורה (ח"ה קנטרים א' סימן ט') כתב כ"ק אאמ"ר הגאון וצ"ל בזה"ל, אפשר שרבי יוסי תלמידו של ר' עמי היה כהן אך כמדרסה לי שנמצא בש"ס בבלי או ירושלמי שהוא לא היה כהן ע"ש.

ולפי השערתו ודעתי העניה אפשר שכוונת אאמ"ר וצ"ל להא דאיתא בירושלמי ברכות (פ"ג ה"א), מהו שיטמא כהן לכבוד תורה רבי יוסי הוה יתיב סתני ועאל סיתא מן דנפיק ליה לא אמר ליה כלום ומן דיתבי ליה לא אמר ליה כלום דרי מזה שר' יוסי עצמו לא היה כהן ועיין (ומה שיש להעיר ע"ז) בירושלמי כלאים (פ"ט ה"ב) גזיר (פ"ז ה"א) בכא מציעא (פ"ב ה"ט) וסובא ברא"ש ברכות (פ"ג סימן יב) בתובית (פ"ב סימן ה) ובהל' כלאי בגדים בפ' האשה (שבטס' נדה) וכפ' תר"ש כלאים (משנה ד) ובקרבן נתנאל בתובות (שם אות ט) אך בירוש' שר' יוסי בירושלמי הוא ר"י האמ"ר וצ"ע ועמ"ש"ב בענין כמאור פני יצחק (אות נז) המסודר כעת ברפוס.

ישראל איסר בהגאון סרן יצחק הכהן פיינענבוים וצ"ל.

## ד) ה' שְׁמִיעָה וְהָרָאִיָּה.

תוספתא (שבועות פ"ג) ר' אלעזר בן מתאי אומר אין אדם מתחייב [לשמיע] אא"כ חטא שנאמר נפש כי תחטא ושמעה קול אלה [דהחטא גורם לעבור על השבועה, פירוש מ"ב] וכן הי' ר"א בן מתאי אומר הרואה עוברי עבירה מתחייב לראות [פירוש דהך תחטא ושמעה קול אלה הכוונה דהרואה עובר עבירה מתחייב לראות דחוב הוא לו, מ"ב] הרואה עושי מצוה זכה לראות [רוכות הוא לו, מ"ב]. ובזה נראה לפע"ד בקרא וירא משה ויאמר אכן נודע הדבר וכתב רש"י זל בשם המדרש נודע לו הדבר שהייתי תמה עליו מה חטאו ישראל מכל ע' אומות להיות נרדים בעבודת הפרך אבל רואה אני שהן ראויין לכך והמיה מאד וכי בשביל שנמצא רשע אחד בתוך ששים רבוא ישראל יהיו כולם ראויים לכך ובפרט לפס"ש במדרש וחמשים עלו בני ישראל אחד מחמשים וי"א אחד מחמשים באות א"כ מה בכך שנמצא רשע אחד בתוך קהל גדול כזה והם שבטי יה ערות לישראל שכולם

כשרים, וז"ל אתה היתה ופרסמה הכתוב שלומית בת דברי ולפי הנ"ל נחא דהיה תמוה בעיני משה מדוע זה נזדמן לו לראות הרמת ידו של רשע ולשמוע דברי רשעות מי שמך לאיש וגו' והרי הריאה עובדי עבירה מתחייב לראות וע"כ משום שהי' המיד בהרהר מה חטאו ישראל יותר מכל ע' אימות כו' לפיכך הראו לו זה בתורת תשובה על שאלתו ולומר כי ראויים הם לכך ורשע זה לא ללמד על עצמו יצא כי אם להראות אשר יש ביניהם הרבה דלטורין וראויים המה לכך.

וכן יש לומר בקרא הנה נא ידעתי וגו' והרגו אותי וגו' והקשו אמאי אברהם אמר בלשון ודאי והרגו אותי ויצחק אמר רק בלשון ספק פן יהרגוני וגו' ולפי הנ"ל יש לומר כך דאברהם אבינו מעולם הי' מתנהג בדרך פרישות דאפילו בדירי' לא אסתכל וסודע נזדמן לו בעברו דרך נהר להכיר בה שהיא יפת תואר ודרי' לא יאונה לעדיק כל און והדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו וע"כ דאינה הי' לידו כדי שידע להזהר ומה שפ"ט על ודאי והרגו אותי דמשום זה נופא נזדמן לו להכיר את יופיה.

חיים משולם קויפטאן הכהן אבד"ק פולטסק.

### ה) עיד ירושלמי סדר קדשים.

לא לבקר את הירושלמי הלו יצאתי הפעם כי כבר יצא קלא דלא פסיק כי מווייף הוא והכל קורין מווייף! קול גדול ולא יסף אם כי עוד לא יצאה עד עתה בקורת הרה וחרוצה על כל דברי הירושלמי הלזה מתחילתו עד סופו וללכת בעקבי מווייף להראות מקוריו ולחשוף לעין כל את כל יופיו בפרמנות כראוי לעיני נכבד כזה וכל התשובות והערעורים אשר יצאו בעליל אינם מספיקים כלל ואך מעטים מאוד בהם אשר יש בהם ממש אם כי אמת הדבר בלא ספק כי רובן סלאכת ויפין היא אפס כי לא על זה באתי הנה כי אודות זה המלאכה מרובה ולא באתי רק להראות כי לדעתי לא כולו מווייף ויש אותות ניכרות כי גם מעט דבר אמת יצק בו כאשר הקרא המבין ישפוט.

בר"פ אלו טריפות תנן אלו טריפות בבהמה וכו' נטלה הכבד ולא נשתתיר הימנה כלום וכו' ולקמן (גד.) תנן ואלו כשרות בבהמה וכו' נטלה הכבד ונשתתיר הימנה כזית וכו' ובסוגיא דהתם בבבלי (לעיל מו.) רמינן להו אהדרי דבמשנה ראשונה תנן לא נשתתיר הימנה כלום טריפה הא נשתתיר הימנה כלום כשירה אע"פ דלא היו כזית והתנן נטלה הכבד ונשתתיר הימנה כזית כשרה ומשני אמר רב זכא לא קשיא הא רבי חייא הא ר"ש ברבי כי הא דריח זריק לה (כשלא נשתתיר הימנה כזית) ור"ש ברבי טטבול לה עיי"ש ולעיל (מג.) אמרינן אמר ר"י בר"י אמר ר' יוחנן הוצה כדברי האומר כזית ופרבינן עלה וסי' אר"י רבי והא רבנן אמר ר"י הלכה כסתם משנה ותנן נטלה הכבד ולא נשתתיר הימנה כלום הא נשתתיר כשרה אע"פ דלא היו כזית ומשני אמוראי ניהו זאליבא דר"י עיי"ש ומתבאר מזה דלתלמודא דידן הנך תרתי מהנחותין פליגי אהדרי ודר"ף והרמב"ם והרא"ש ו"ל

ושאר פוסקים פסקו נשתניתין בתריותא דבעינן נשתייר הימנה כוית כדמוכח בנמי  
דאמוראי בתראי דבי ס"ל עיי"ש.

ואמנם ראיתי להבה"ג הלכות טרפות (דף קכ"ז ע"ד דפוס ווארשא) שכתב  
ו"ל נטלה הכבד ולא נשתייר הימנה כלום טרפה ואם נשתייר בה כוית במקום  
טרה וכוית במקום שהיא היה כשרה וכו' אבל לא אשתייר כלל טרפה עכ"ל עיי"ש  
וכן הוא בה"ג שנדפס מכ"ו רוסי (עמוד תקכ"ג ותקכ"ד) עיי"ש והדברים המוזכרים  
וסתרי אהרדי לפוס הלמודא דירן וכדברי הבה"ג כן הוא גם בהלכות טרפות לר"ש  
ו"ל בספר הפרדס לתלמידי רש"י ו"ל (סי' רי"ז) ובהלכות טרפות שבמחזור ויטרי  
(עמוד השמ"ט) וכן הוא בפסיקתא זוטרותא (פ' שמיני דף ל' ע"א) ובספר והודור  
(דף מ' ע"ב) עיי"ש ובמש"כ המפרש שם וכן הוא ג"כ בס' יבין שמועה להרשב"ץ  
ו"ל (הלכות טרפות ד"ח ע"ד) וכן הוא בשבולי הלקט השלם (הלכות טרפות סימן  
ו') עיי"ש וכל זה תמוה מאוד לפוס סוגיא דגמרא בתלמודא דירן שהבאתי.

ויותר יש לתמוה בזה שראיתי להרב המאירי ו"ל (בספרו מגן אבות עמוד  
כ"ג) שבתוך דבריו שם כתב ראשיתן בכמה דוכתי דאע"פ שאמרו לא כלום לאו  
דוקא הוא אלא אפי' הוכח שיש שיעור לדבר אמרו כן והביא שם ראיות לזה וכתב  
שם ו"ל וכן בשלושי של חולין נטלה הכבד ולא נשתייר הימנה כלום ופירשו  
בגמרא שלא נשתייר הימנה כוית שכל שאינו כוית לאו  
כלום הוא קרוי עכ"ל עיי"ש בדבריו ודבריו אלו נפלאים מאוד היכן ראה  
כן בגמרא ולא לבד דליתא הכי כלל בגמרא שם אלא אדרבא בגמרא (פרק אלו  
טרפות) שם מבואר בהריא דהך לישנא דוקא הוא דאם לא כן מאי פריך מינה לר"י  
דאמר דבעינן נשתייר הימנה כוית וגם לקמן (מג) מאי קרטי הך הרתי מתניתין  
אהרדי ויותר עוד יש לתמוה שהרב המאירי ו"ל חור ושנה דבריו אלו גם בחי'  
לסוכה (נגז) על מה שאמרו אין בין תקיעה ותרועה ולא כלום כ"כ שם ו"ל שלא  
אמרו ולא כלום אלא שלא להפסיק ולשהות ביניהם כעין מה שאמרו בכרכות וכו'  
וכן בחולין נטלה הכבד ולא נשתייר הימנה כלום ופירשו שם אפילו  
נשתייר בה מעט כל שלא נשתייר הימנה כוית שכל  
כיוצא בזה לאו כלום הוא קרוי וכו' עכ"ל עיי"ש וזה מתמיה  
וזר מאוד לכאורה כדבתיבנא וכו' ראיתי להמנה בריש חי' המאירי שם שכבר  
הרעיש לתמוה בזה עיי"ש אבל נראה ברור דעכ"ל דכוונת הרב המאירי ו"ל בזה  
שב' שכן פירשו בגמרא שם שאין כוונתו בזה לתלמודא דירן אבל כוונתו למה  
שאמרו בירושלמי בחולין שם (דף כ"ז ע"ב) שאמרו שם על דך מתניתין אמר  
רבי יוסי לא סוף דבר ולא נשתייר הימנו כלום אלא אפילו נשתייר הימנו פחות  
מכוית ותני כן נטל הכבד ונשתייר הימנו כוית כשרה הא לא נשתייר הימנו כוית  
טרופה וכו' עיי"ש דהכי פסיק נמי במסקנא והן הן דברי המאירי ו"ל דנקט בזה  
לעיקר כדירושלמי משום דכיו"ב אשכחן גם בתלמודא דירן בכמה דוכתי כמו  
שהביא הרב המאירי ו"ל שם עיי"ש וכן היא דעת שאר הראשונים ו"ל שהבאתי  
לעיל.

ובזה מתבארים ג"כ דברי הרמב"ם ו"ל (פ"ח מהלכות שחיטה ה"א) שכתב

וְיָלַכְדָּר שְׁנִיטְלָה כּוֹלָה מִרְפָּה וְאִם נִשְׁתַּיֵּיר מִסֵּנָה כְּוִית וְכוּ' הָרִי זֶה מִתְרַחַת וְכוּ' עֲכָ"ל עֵינֵי־שׁ וְדִבְרֵיו חֲמוּהִים לְבִאּוּרָה דְּפִסְק בְּמִשְׁנָה אַחֲרֹנָה כְּכֹל שְׁאֵר הַפּוֹסְקִים וְאֶעֱפָ"כ נִקְטָה נִיכַל כְּלִשׁוֹן מִשְׁנַת הָרִאשׁוֹנָה וּבִגְמָרָא מְבֹרָא בְּהִדְיָא דְהִנֵּךְ תִּרְתִּי סִתְנִי סִתְרִי אַהֲדָרִי וְכִי שִׁשְׁנָה זֶה לֹא שִׁנָּה זֶה יֵשׁ לְחִסּוּיָה עַל כָּל נִשְׁאֵי כְּלָיו שְׁלֵא הָרִנְיָל בִּזְה וְגַם בְּאַרְחֻת חַיִּים (ח"ב הַלְכוֹת מִרְפּוֹת ס"ו ל"ה) כְּתִב כְּלִשׁוֹן הָרִמְבַּ"ם עֵינֵי־שׁ אֲבַעַל הַהֲנֻחָה וְהַהֲעֵרֻת שֶׁם לֹא הָרִנְיָשׁ כָּלָם בִּזְה עֵינֵי־שׁ גַּם רֵאִיתִי בְּפִי הַמִּשְׁנִיּוֹת לְהָרִמְבַּ"ם (ר"פ אֱלוֹ מִרְפּוֹת) שֶׁכִּי עַל הַמִּשְׁנָה שֶׁם דִּתְנִן נִיטְלָה הַכֶּבֶד וְלֹא נִשְׁתַּיֵּיר הַמִּסֵּנָה כְּלָיִם מִרְפָּה וְכוּ' וְכִשְׁשִׁתִּייר מִן הַכֶּבֶד כְּוִית וְכוּ' הָרִי יֵהִי מִתְרַחַת וְכוּ' וְאִם נִשְׁתַּיֵּיר פְּחוֹת וְכוּ' מִרְפָּה עֲכָ"ל וְכֵן פִּי הָרַעֲיָב וְיָלַ עַל מִשְׁנָה זֶה עֵינֵי־שׁ וְהִיא הַמִּסָּד לְבִאּוּרָה שֶׁהָרִי לְפִי הַמְּבֹרָא בְּסוּגִיָּא בְּנִמְרָא בְּדוּכְתָּהּ זֶהוּ אִיפּוֹךְ הַמְּבֹרָא בְּאוֹתָהּ מִשְׁנָה עֲצֻמָּה.

אֲכַל הַדְּבָר בְּרוּר דְּדִבְרֵי הָרִמְבַּ"ם וְיָלַכְדָּר הֵם עֵינֵי הַיְּרוּשָׁלַּמִּי שֶׁם וְכִדְבָרֵי הָרַב הַמֵּאִיר וְיָלַ וְאִין בִּזְה הַיּוֹמָא דְּשִׁבּוּק הַלְמוּדָא דִּידֵן וְנִקְטָה כְּהַיְּרוּשָׁלַּמִּי שֶׁכֵּן דְּרַכּוֹ שֶׁל הָרִמְבַּ"ם בְּכָל כּוֹיָ"ב וּבְמִשְׁכִּיב הָרַב חֲכַם צִנִּי (ס"ו קס"ו הַשְּׁנִי) עֵינֵי־שׁ וְכֵן כְּתִבוֹ שְׁאֵר אַחֲרֵיכֶם בְּכִסֵּה דוּכְתִי יַעֲצִיז דְּבָרֵי הָרִמְבַּ"ם מְדוּקְדָּקִים וְנִמְשְׁכוֹ אַחֲרֵיו גַּם הָאֲרֻחֹת חַיִּים וְהָרַעֲיָב וְיָלַ.

הָרִי לְפָנֵינוּ שֶׁבְּדִבְרֵי הַיְּרוּשָׁלַּמִּי אֱלֹ כֶּבֶר נִשְׁתַּמְשׁוּ הָרִאשׁוֹנִים וְרִאשׁוֹנֵי הָרִאשׁוֹנִים וְיָלַ וְאִי אֲפֻשֶׁר כָּלָל לְהַעֲלוֹת עַל הָרַעַת שֶׁבְּכֶר רָאָה כָּל זֶה הַמְּוִיף וְעַל פִּי זֶה כְּתִב מִה שֶׁכְּתִב בִּירוּשָׁלַּמִּי שְׁלֹו דְּמִלְכָּד דְּלִפְזֵי וְשִׁאֲרֵי דְּבָרֵי כָּל הָרִאשׁוֹנִים וְיָלַ שֶׁהִבְאֵתִי בְּלֹא שׁוּם פִּתְרוֹן כָּלָל בְּלֹא הִכִּי אִין זֶה דְּרַכּוֹ שֶׁל מְוִיף זֶה לְהַתְרִישׁ לְגַמְרֵי בְּכוֹיָ"ב כִּידוּעַ לְמַכִּין וּמַתְכֻנִּין בְּפִירוּשׁוֹ וּבִיאוּרֵי בִּשְׁאֵר מִקְוֹמוֹת וְאִין כִּפֶּק שׁוּחַ אַחֵר מִהַמְּקוֹמוֹת שְׁלֹא שְׁלֹמוֹ בְּהֵן יָרִי הַמְּוִיף וְדִי בִּזְה כַּעַת.

יְרוּחֵם פִּישַׁל פֻּעְרָא (וִזְאֲרָטָא).

## ● הָעֲדוּתָה עַל הַתִּרְגוּם יוֹנָתָן.

### בְּרֵאשִׁית

(הַמִּנְחָה מִחוּבְרַת ב').

(ד' ס בְּתִרְגוּם אֱלִיפָנֶס) עֲגָלִין תִּלְתָּא פִּירוּשׁ שְׁלִשָּׁה עֲגָלִים. הָרִי שְׁפִירֵשׁ מִשְׁוֹלֵשׁ כְּפֹל שְׁלֹשׁ פַּעֲמִים כְּסִהֵי לְמִינֵהוּ רִשְׁי עִירֻבִין וְסַגְיָא עֲגָלָא תִלְתָּא גִרְלָא שְׁלִישִׁי לִיָּא שְׁלִישִׁי לְבִטָּן וְקִשָּׁה לִי הִיא דְּאִמָּר בְּסִנְהֶדְרִין (סִהֵי) אִיבְרִי לְהוֹ עֲגָלָא תִלְתָּא דְּהֵתָם סִיָּא שְׁלִישִׁי לְבִטָּן אִיכָא הִיא לֹא הִיא בְּבִטָּן מַעֲוִלָם עֲכָ"ל וְהֵנָּה בִּיחְסִין הַשֶּׁלֶם עֵרֶךְ רַב הוֹשַׁעִיָא הִבִּיָא לִשׁוֹן רִשְׁי וְכִתְבִּי וְיָלַ דְּלֹא קִשָּׁה שְׁהִי נִבְרָא לָהֶם כִּיב מִיב כְּמִי שְׁלִישִׁי לְבִטָּן וְנַעֲלָם מִסְּנוֹ רִשְׁי (שֶׁם) וְיָלַ לִיָּא שְׁהִי מִיב וְכַעַל מַעֲם כְּאִילוֹ הִיא שְׁלִישִׁי לְבִטָּן כֵּן פִּי הָעֵרֶךְ עֵרֶךְ תִּלְתָּא.

(ד' י בְּיוֹנָתָן) וְיָתִי עֹפָא לֹא פִסְגָּא, וְכֵן תִּ"א כְּכָ"ם שְׁנִמְרָא צִפּוֹר תִּ"א צִפּוֹרָא וְכֵן תִּי וְיָת עֹפָא שְׁכִלּוֹל הַתּוֹר וְהַגּוֹל וְכֵן וִירָד הָעֵיט תִּי וְנִתַּת עֹפָא אִ"ב וְיָא רִיחֵהוּ וְיָרִי שֶׁל הַתּוֹר וְהַגּוֹל.

(ד' יט) את הקני ית שלמא וכן ת"א (במדבר כד כא) ובספר יאר מביא ב' פירושים על ת' שלמא ששם החכם ר' יוסף קמחי לפי שהיה בעל מקנה צקרא קני ושלמא לפי שהיה צריך שיהיה לו שלום עם הכל בדרך בעלי מקנה ומדעת עצמו פירש קני על שם קן כמו שנאמר בפסוק עצמו ושם בסלע קנך ושלמא שהיה עומד בשלום ובשלום מבלי פחד אדם ע"כ. ובוהר פ' נשא אמאי אקרי קני וכו' דעבר קנא במדברא ופסוק מפורש וסיסרא וגו' אשת חבר הקני כי שלח בין יבין סלך חצור וזבין בית חבר הקני ובמס' ב"ב (נו.) יש פלוגתא בין התנאים מאי קני ור"ם סבר שקני הוא שלמא ואפשר לפיכך ת"א שלמא כר"ם לפי שחביב לו ר"ם שהיה ג"כ מסשפחת גרים כדאיתא בנימין (נו.) ובתוספתא בכורות פ"ז איתא כגון השולמי נ"ל שזה שלמא.

(עז ה ירושלמי) ואמרת שרה כו' וקדם אבימלך מלכא דפלשתאי. וקשה בעת שאמרה שרה חמסי עליך היה כמה שנים קודם מעשה דאבימלך ומה לאבימלך כאן וצ"ל כי שרה נביאה ראתה אשר נעשה עם אבימלך עיר כתרם נעשה. (עזז יונה) דבאורח חגרא. וכן ת"א ובת' ירושלמי שור הלוצה וכן במדרש ב"ר פ"ט באורחא דחלוצה וכן (שמות טו כב) אל מדבר שור ה' יונתן מדברא דחלוצה וכאן ת' יונתן כמו אונקלוס והוא פלא.

(עז יב) מדמי לערוד. הערוך ערך ערוד פרא אדם תרגום ירושלמי מדמי לערוד והוא חמור מדברי ובתרגום (הושע ח ט) כערוד מרוד הוא שתי נוסחאות שונות מסעתיקים אשר לא ידעו הכריע בין נוסחת ערוד ובין נוסחת מרוד. (ז' ד) אנא הא גור קיימי. רי"ד כתב להוספת מלת גור אין כל טעם. (ז' ו) ומלכין שליטין. בעממא. וכן ת"א והוספתם הוא על פי הפסוק לק (פסוק טז) מלכי עמים ממנה יהיו וכתרגומו שם.

(ז' יג) כאן דהוא גזיר יגור. והוא ע"פ גמרא (ע"ז כז) הקמל ימל.

(ז' טו) בכרן יוסא הרין. בארבעת עשר שנין גור אברהם וישמעאל בריה. וצ"ע מפסוק הקדם.

(יח ד) לא מצינו שום ת"י על פסוק זה אבל הערוך ערך קל ב' הביא על פסוק יוקח וגו' ת"י קליל מ"א ועי' ירושלמי כתובות פ"ג ה"ג.

(יח ה) סעיד דלחם. ר"ל שלא אמר אברהם לקחת חתוכת לחם כי אם לחם המעיד ותרגם הכוונה ולא המלה.

(יח ו) ונסיב לוואי שמין וחלב. נראה ל' שהמלה שמין בת"י הוא מיותר וכן בערוך ערך לבא המלה וחלב ת"י לבא וחלבא ובערך ליוואי הנידמא לוואי וחלבא ובסתורגמן לוי וחלב ורגה בכל ספרי הרמב"ם (הלכות פרה ארוסה פ"ג ה"ב) שיש צובעין מראה אדום בלבא וזה המורה כתב הת"י שצ"ל בלקא והוא מין צבע וכן כתב הרמב"ם (בפיה"ט לפרה פ"ג מ"ו).

(יח ח) באורח הילכת בריית עלמא. ר"ל הבשר לאחר החלב או אכלו חלב עד שהבינו הבשר הקל קל תחילה ואגב התוויו"ם (מע"ש פ"ג ה"ז) כתב בשר אין רגילין לאכול תחת אילן שהוא עומד באויר השמים וזה אינו לפי הכתוב כאן.

(יח כג) ויגש וצלי. כמו ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויתפלל תפלה המנחה (ברכות ו).

(יט ג ירמלא) ואסחו רגליכון וסחון בצפרא. הסתורנמן כתב בספרים אחרים מצאתי „וסחון“ ונראה לי עיקר שהוא לשון מהירות.

(יע כח יונה) וישקף ואודיק. כמו ואודיק חותן איילונה (ב"מ סו) פירש"י השגיח כי וראה שהיה בדעתי להשיב על דבריו ומה שאמרו המפרשים הראשונים ודוק זו היא מלשון דחוק או מלשון השנחה ראה בערוך ערך דק.

(כא כז) ויכלו ולקח ישמעאל באישה צמירתא. ע"ז (כח): לאשתא צמירתא ועי' בבנהדרין (קז): עד יעקב לא היו חולשא ואנב הנה בירושלמי מגילה (פ"א ה"א) ר"י עבד תלת שנין ופלגא דלא נחת לבית וועדא מן צערא וכו' עי' ק"ע ובמבוא לירושלמי מאת רז"פ (צו) כתב ואפשר כן הצער שמרו בנו ולמה דוקא ג' שנים ומחצה? הנה ברבה שה"ש פסוק דודי לי ואני לו וז"ל ר"י אתימר ועבד חשש בצמירתא ג' שנין ופלג לכן מחמת צער הימורים לא נחת לבית ועדא וכאשר נרמא ידע ר"א שיבוא לבית ועדא ואפשר מפני שכל אותו הזמן דלא נחת ר"י לבית ועדא ונתרפא ולזכרון עסקו ר"י ור"ל בחרא פרקא תלת שנין ופלג כדאיתא בירושלמי שבת פ"ז ה"ב.

(כב ג) קיסין דקיתא ותאנתא. וכן ת' כפ' חקת (פסוק ג') קיסין דתיניא יבנתחובא ויקרא (י) כל העצים כשרים למערכה חוץ גפן וזית וכו' והרמב"ם בה' איסורי מוכה (פ"ז ה"ב) וכן עצי המערכה לא יהיו אלא נבחרים ולא יהיו בהם תולעת לבארה משמע שאפילו סגפן וזית ובמס' תמיד וסודות עצי המערכה מתאנים. (כג ח ירמלא) בלב שפי. בכמה מקומות בש"ס לשון שפי הוא מענין שקם ושנאן וביחוד (כתובות כ) והוא שיאכל ג' שנים בשופי פירש"י בלא ערעור וכן ת"י וילך שפי (במדבר כג ג) ואול בלעם בלב שפי.

(כד ט יונה) וכפת ית יצחק. א"ת עקידת והוא כמו שפירש"י כאן וברש"י שבת (נר) ד"ה רישא ובמס' תמיד ריש פ"ד לא היו כופתין את הטלה אלא מעקדין אותו ושם בנמרא יד ורגל כעקודת יצחק ולפי המפרש שם שכפת ארבע רגלים יחד ולפי זה הת"א הוא מדויק יותר כהלכה אבל במדרש תנחומא (שמות א) בן ל"ז שנה היה (יצחק) ואברהם זקן ועקדו וכפרו כשה ולא נמנע.

(כז יא ירמלא) עני אברהם בלשן בית קודשא ואמר הנני ועוד (לא מז) בלשן בית קודשא גל עד ועוד (מכ כג) שמע הוה יוסף בלשן בית קודשא ועוד (דברים כז ו) ותמר בלשן בית קודשא. פ"י הלשון המדוברת בבית המקדש אשר שם הכהנים והסנהדרין עי' רש"י בראשית (מה ב) ד"ה וישמע וכו' וביטא (גג) תפלת כה"ג ביהב"פ בלשון ארמית לא יעדי עבד שולמן מדבית יהודה וכו' והוא תרגום של לא יסור שבט מיהודה וזה מפני הסון העם שדברו ארמית והנה בכל המקומות הנזכרים בת"י שהוא תרגום בלשון בית קודשא מוכח מדרשת חז"ל וכן הטלה גלעד הוא לשון בית קודשא וכן בחליצה כסתם משנה (סוטה לב). אבל כאן איך מוכח שאברהם השיב בלשון קדש ובפי' על הת"י מלאכים אינם

מבינים ארמית (ע' במבוא שלי למגילת תענית 37) ופליג איונהן ות"א שתרגמו  
הא אנא שזה לא נכון כי רק תרגמו המלה "הנני" בלשון ארמית.

(כז יד יונתן) צ"ל עללין לשעת אנקו. כן הנירסא במתורגמן ופי' המלה  
לשון צרה וצער ועקרו מלשון כני ואנקה (וע' ירושלמי תענית ב:).

(כד י) וכל שפר אפוזיקי. ס"א דייתוקא.

(כד יד) ארכיני. רש"י נישין (סוג) הביא ראיה למלת הרכין מן ויט שמים  
(תהלים יח) מתרגמינן וארכין והתווי"ם העיר למה לא הביא עדותו מן חצי נא  
כדך הכתוב בתורה שתרגמו ארכיני י"א שרש"י בחר יותר במלת ארכין לראיה  
יען כי תדמה מכל וכל למלת הרכין ששניהם לשון עבר ולשון זכר לאפוקי ארכיני  
שהוא הצווי לנקבה אבל יש לי להעיר ויט משה אתידו (שמות כד יז) ת"י וארכין  
ברם רש"י לא ראה מעולם את הת"י.

(כד יט) עד די ספקין למשתי. שתי תיבות בלשון עבר ובנוסח אחר  
דיספקון תיבה אחת והוראתו בלשון עתיד עד שיכלו לשתות.

(כד כח) בת"א מסתכל שתיק ובת"י חסר מלת מסתכל.

(כד כב) בקע משקלו דרבמונא מתקליה. ובערוך ערך אסתירא ת"י בקע  
שתא גרמסין ואני לא מצאתי זאת בת"י שלפנינו. (ילמדנו תשא) יתנו מחצית  
השקל דעביר שיתא גרמסין מין משקל אחד מכ"ד באונקיא וזה שתרגם למיתב  
לעיבודת משכנא.

(כד כז) בארח תקנא. וכן ת"א ולקמן פסוק מ"ח תרגומו "קשומ".

(כד לח) וחשיב לכן דהוא אברהם ואמר עול בריכא דה'. ע' ירושלמי (ערלה

פ"א מ"ג) אית בני גש שמון בריכה כמאן דאמר בוא ברוך ה' וקרא לאברהם ברוך  
ולא לאליעזר שהוא להפך.

(כד סה) מן גברא הדור ויאי. והוא כדברי ר"ח (ב"ר פ"ס) ראתה אותו

הדור ותוהא מפניו היך מה דאת אמר הנה בעל החלוטות הלזה בא (בראשית לו  
יט) הנה נראה כי פירשו בשני המקומות מלת הלזה במלת הדור ויאי אך שם לא  
ת' כ"א הא מארי הלמאי דיכי אתי כי כבר העידה התורה שיהיה יוסף ויפה תואר  
ויפה מראה.

(כז ג) תגרין ואיפורין. בב"ר (פ"סא) ואמר ר"ש בר נחמן אף על גב דאיתון

מתורגמין תגרין לופדון וכו' צ"ל איפורין הערוך ערך איפורין הביא בשם ת"י וסיים  
וכן בב"ר וזה רא' שלפני הערוך היתה הנוסחא גם בב"ר כמו בת"י וכתב הג"ל  
ר"ש היה בב"ר ות' ירושלמי הוא תגרין משמע שבתרגום אונקלוס שלפניו ה' ג"כ  
תגרין אבל ספק גדול בכל מקום שאמרו מתרגמינן כוונתם על ת"א אף שנמצא  
בת"א שלפנינו וקשה לי מאד אמאי לא אמרו כדמתרגם אונקלוס הגר כמו שאמרו  
(ב"ק נ: גדרים לה). כדמתרגם רב יוסף ובמקום אחד (ב"ב צט.) אמרו דתניא  
אינקלוס דגר אמר כרובים מעשה צעצועים הן.

(כז ח) ושבע כל טובא. הוסיף תיבות כל טובא כי סתם שבע הוא הפירוש

כל טובא אבל ביצחק כתוב מפורש שבע ימים.

(כז טז) ובקסטרוותהון. כתב המתורגמן בלשון רומי קורין למחנה קסטרא



ואונקלוס תרגם ככרביהון והישמעאלים אינם דרים בכרכים אלא באהלים ובקלעים.  
(עיר יבוא אי"ה)

סנשה גראסכערן (ראססגייט).

## ז) הערות מדברי ימי ישראל.

(א) ברו"ד (ח"ג צד 238) כתב, שנמצא בתנחומא כמה שניאות מחלולן ידיעתו בדברי הימים של עם ישראל ובסדר לך לך שאל אנריפוס המלך את רבי אליעזר וכו' ומה לאנריפוס המלך עם ר' אליעזר שהוא בן דורקנוס כי הוא היה בימי החורבן תלמיד לריב"ז ולא היה לו דין ודברים לא עם אנריפוס הראשון ולא עם השני עיי"ש.

ואני אומר כי הוא בעצמו שגג ונעלם ממנו ש"ס ערוך בסוכה (כו), שאל אפטרופוס של אנריפוס המלך את ר' אליעזר כגון אני וכו' והאם יאמר שגם הבבלי חלילה נשתבש? ועי"כ שר"א היה כבר מגדולי הדור עוד קודם חרבן ועוד ראיה לזה במגילה (כו) מעשה בבהכ"ג של טרסיום שהיתה בירושלים שמכרוה לר"א ועשה בה כל צרכיו עיי"ש והיוצא מזה שעוד קודם חרבן ירושלים ה' מגדולי הדור. (ב) במבוא הירושלמי לרו"פ מביא ששמואל לא עלה מימיו לא"י ואף שהיה אס"י דרבי אפשר ששלח לו דרכי הרפואות בכתב ונשאלתי מח"א מה הביאו לזה לומר נגד פשטות הגמ' בב"מ (פהו)? והנה גוף הספר אינו ת"י אך נראה שהמקור לדבריו הוא מהענין (י) דאיתא שם פלוגתא דרב ושמואל ואמר רנב"י וסימנך "עילאי בעי מיא תתאי לא בעי מיא" ונ"ל פירושו עילאי [היינו רב] שעלה לא"י שהיא גבוה מכל הארצות] בעי מיא [אמר רמקרימין לומר טל ומטר] תתאי [היינו שמואל] שלא עלה כלל לארץ ישראל והיה אך בבבל שהוא נמוך] לא בעי מיא [אמר דמאתרין לומר] כנ"ל ועיי"ש בפירש"י וידוע שפירש"י לתענית אינו מרש"י ו"ל.

דוד משה לעדערסאן (זשארנאוויץ).

## ח) בְּנֵי הַבֵּית.

בביאור לס' המצות לרס"ג (מצוה יג) כתב שלא מצא מקור לדברי רש"י ברי"ה (ל) ובעוד מקומות ולדברי זקני המהר"ל ז"ל מפראג כספרו באר הגולה (פינה אית ט) שכתבו דבנין העתיד יהיה בנוי ומשוכלל מן השמים ומותר דבריהם ז"ל מסד"ר ופסיקתא ורבנ"ם דהבית השלישי יבנה ע"י מלך המשיח בב"א. ובמח"כ נעלם ממנו שכדבריהם ז"ל מבואר להדיא בווהר פ' פינחס (דף רב"א) מפי רבי אליעזר מפי אליהו מפי המתוכתא דרקיע מפי הקב"ה ה"ש מקור נאמן יותר מזה? [וכן נתפרש שם בווהר דמה שנקרא הבית השני, בית האחרון] אף שיש שלישי אחריו משום שהיה האחרון בבנין ע"י בני אדם ועיין בשו"ת הרשב"א ח"ד (סי' קפ"ז) ובתנ"י דמאי (פ"ו מ"ג) שלא ראו דברי הווהר כאן ע"ש. ומה שסותר דבריהם ז"ל מהמבואר במדרש ופסיקתא וכו' אינו הואה בזה שום פתירה ראפשר שבנין הבית ע"י מלך המשיח יהיה כדוגמת הקמת המסכן

ע"י משה רבינו ע"ה. ונראה כמקומו והוא נזקק וקם מאליו כמבואר במדרש ומוכח בפירוש"י ז"ל פ' פקודי וכמבואר עוד במדרש שאמר לו הקב"ה למשה, אני כותב עליך שאתה הקימתו.

שב מצאתי מפורש במדרש תנחומא שם, כי שמחתנו ה' בפעלך וגו' זה אהל מועד כמעשה ידך ארגן זה בנין בית המקדש מה גרלו מעשיך ה' מאור עמך מחשבותיך ולפיכך איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת שהפירוש מבואר וטובן שמרמה הקמת המשכן לבנין הבית לע"ל [עיין בענף יוסף ארגן לשון עתיד] בכנינם זה לזה בדרך נס ופלא שאיש בער לא ידע וגו' [ולדעתי שלזה המדרש רמז התוס' בשבועות (טז)] לסייע לדברי רש"י ז"ל וכל זה נעלם מהרב המבאר ס' המצות לרס"ג שב' דליתא לפנינו במדרש.

ובעיקר דברי רש"י ותוס' דאיך איכנו בחמיסר הא אין בנין בית המקדש וחדה יו"ט נ"ל להעיר מדברי המדרש רבה ותנחומא פ' שמיני (לענין שחיטת הבהמות לע"ל) שזה אמר ישעיה (נא ד) תורה מאתי תצא חידוש תורה מאתי תצא ואפשר שזה גם לענין בנין ביהמ"ק לע"ל ביו"ט.

יצחק בצלאל מארגנשטערן בעהמ"ס מאה שערים (ווארשא).

## מ) לְבַרְר וְלִלְבּוֹ

בשנת תרכ"ז נדפס בווארשא ספרא עם פי' מיוחס להר"ש משאנץ ואולם אנו כאשר עברנו על הפי' הזה תיכף הכרנו מתוכן דבריו וסגנונו כי אינו להר"ש ושערנו שפירוש זה הוא מר' משה בר חסדאי (שהיה בזמנו של האו"ז ומוכח בספר זה) שגם הוא חיבר פירוש על זרעים וטהרות ומוכח כ"פ בשו"ת ר"ח או"ז.

ושוב מצאנו לאחר זמן בשו"ת ר"ח או"ז סי' נ"ד שכתב בשם ר' משה בר חסדאי ביאור על המשנה הכלאים (פ"ט מ"ט) פי' של צמר וכו' וביאור זה מלה במלה נמצא בפירוש ספרא הנ"ל פ' קדושים סוף פרק ד' אבל בריש כלאים שם ביאור אחר בזה ועיין עוד בביאור הספרא ספ"ד שם שכתב פירוש על המשנה דסוף כלאים, והשק והקופה מצטרפין לכלאים וסיים, ושם פירשנו ובר"ש שם פירוש אחר ועוד בביאור הנ"ל בפרשה הנ"ל בפרק ב' ביאור ענין, ראש היר וראש המגל שחלקו בהן ר' ישמעאל ור' עקיבא (ספרא שם ופאה פ"ד מ"י) וסיים, כך פירשנו במסכת פאה ולפינו בר"ש שם פירוש אחר והנה נתקיימה השערתנו ונתגלה בפני כל שמו של המחבר האמתי לביאור ספרא הנ"ל.

וראינו בספר שערי ציון לר' יצחק די לטיש (שיצא לאור ע"י ה"ה מגלה תעלומות הר"ש כובר ז"ל) סדר הקבלה ושמות הכמי הדורות (שנעתק רובו ככולו מהקדמת המאירי לאבות) שכתב, וה"ר שמשון שפירש סדר זרעים וסדר מדהרות וגם פירש ספרא והעיר הרש"ב ז"ל שם, וגם פירש ספרא זה ליתא במאירי וזהו לנו לדעת כי עוד בזמנו של ר' יצחק די לטיש כבר נתקיימה פירוש ספרא הנ"ל להר"ש משנץ ועתה מהדראי לבאר זה ב"שערי תורה".

ואב וואלף רבינוביץ (ברוקס דליטא).

## הנעשה והנשמע.

(מחזני התורה) הנה כבר נודע שכבוד אאמור הרב הנאון הצדיק מרן יצחק הכהן פיינענבוים וצ"ל יסד ומקן את היתחון, שערי תורה שהנני המוציא לאור זה כמה שנים לכבוד ותפארת תורה. עוד כהיום היותו הייתי לו לעוזר וסמיע בעבודתו הקדושה וכימי זקנתו וחלשותו שנחתיו הלכו ורופפו מיום ליום היותו המוציא והמביא בכל עבודת והנהגת ה"שערי תורה" בסבואר בהשעית (היה חובת ב') בזה"ל:

לכבוד נאוני וגדולי דורנו שליט"א.

הנה זה שנים אשר נתעוררתי וראיתי לדבר טוב ומועיל להו"ל כעתים וכזמנים קבועים קונטרסים מחידושי תורה מגאוני הזמן נ"י לכאור בתורה"ק המקומות הצריכים ביאור אך עתה בימי זקנתי נחלשתי מאוד אבקש מאת גאוני דורנו נ"י להיות לעזר לבני נ"י בדבר המצוה הזאת כו'.

יצחק ברי"א ויל הכהן פיינענבוים הופ"ק.

בשנת תרע"א כאשר נפטר כ"ק אאמור וצ"ל זי"ע חסכו וחזקו אותי נאוני הזמן נ"י להיות מו"ל ה"שערי תורה" גם כאן והלאה כאשר יעיד מכתב זה:

ב"ה. הנה כאשר נתחדש עוד מהרבה שנים מפעל ה"שערי תורה" וכו' וכאשר הרב הנאון הצדיק מוהר"י וצ"ל שחל"ח כדי שלא יתבטל הדבר הגדיל הזה דעתי שגם מעתה יתנהל ע"י בנו נ"י.

הק' מאיר יחיאל הלוי מאוסטראווצי.

ותי"ד הנני עובר עבודת הקודש באסונה וסקום הניתו לי אבותי להתנדר בו כראוי לכבוד התורה ולפניה כאשר יעידו הרבנים האלה:

קובץ, שערי תורה אשר מכבר היתה יסודתו בקודש ע"י הרב הנאון החסיד מ"ה יצחק הכהן פיינענבוים וצ"ל ראבד"ק ווארשא כו' ואחר פטירתו קם בנו תחתיו לקחת עבודת הקודש על שכמו להוציא לאור כו' אני הגבר היותר ועד נאמן על מעלת ורום ענינו של, שערי תורה" כי זמן רב הי' נגד עיני כל חכמת והכרת תורתו על קנקנו ומצאתי כי הוא מחזיק ברכה מרובה כי על ידו יצאו לאור הרבה עניני תורה הראויים להתודע ולהגלות ולולא הופעת ה"שערי תורה" נשארו טמונים בחושך ותתולים בערפל כל שאלה קשה הטעונה ליגה בעומקה של הלכה באה שם בכור מכתן השכל של גדולי חכמי ישראל ונצרפה צירוף אחר צירוף עד אשר יצאה מווקקה שבעתים דבר אמת לאמתו בכל חידוש מחידושי תורה ישוטטו רבים ותקבה הדעת ויתבררו ויתלבנו הדברים כי מתוך הוכחה יתברר האמת כו' ומי האיש החפץ בהרמת קרן התורה ואשר שביב אהבתה עוד בוער בקרבו וייל זהב מכוסו וירום תרומתו קודש לה' לחזק עמודי אהל תורה זה ולהעמידו על בסיס חזק ואמין וקיים לעד.

יעקב שור אבדק"ק קוטב והגליל.

אך בזמנו זה סגנו התחזקו הסגנונות בגלי הים וסגנו התורה ירד פלאים הורע ונחמץ ע"ב ה"שערי תורה" ולפניה שלא אחזק על איבוד הונו ועבודתו ויניעתי סכנת נשקפה דרו לו

אם לא יחישו ולא יבואו לנו לעזרה אלה המתנדבים בעם מאהבי תורה ושחריה.  
והנה השבתי לנכון שכל אותבי תורה ושחריה יבואו לי לעזרה אך לגדל פליאתי מח  
שלא האמנתי למראה עיני יצאו עתה איזה מנדולי וסופלני תורה בפה עירנו ה"ה הרב האוה"ג  
הנגיד מ"ה מנחם זעמבע נ"י ופשהו הר' החו"ב מ' מענדל קאשער נ"י להשיג גבולי ובהשתדלותם  
נענו להם איזה מנדולי וצדיקי דורנו ופרסכו במכ"ע, דער יוד' קול קורא לנרבי קמנו לגרב  
כסומים לצורך התיסדות עתון חדש להירדשי תורה שברעת האנשים הנכבדים הנ"ל להנ"ל ואשר  
לפי דברי הרר"ג בקול קורא הנ"ל לא נמצא כוסננו עתון כזה וחסרוננו מורגש מאוד — בעוד  
שהכל יודעים שם ה"שערי תורה" הו"ל בתוכן זה ונס בעיר כענרין מופיע עתון תלמודי, הפרדס.  
אי לואת הנני רואה לנכון לפנות אליהם גלוי לפני עיני כל הקוראים ואודיעם כי התיסדות  
קובץ חדש לספרות התלמודית מלבד שהוא לרא צורך עוד יפסיד ויוק ויהתור תורה ח"ו תחת  
רגלי הירחון, שערי תורה" שכלא זה מצבו רופף לרגלי ירדת מצב התורה בימינו אלה וספני  
עלוית הפחיר במדה נפרה מאוד על הנייר ועל כל מבשירי הרפוס.

ולסען כבוד אאמור וצ"ל הנני מרהיב בנפשי עזו להניש בזה דרישתי הצודקת שקובץ  
התלמודי, שערי תורה" — הו"ל זה זמן כבר וזכה לשם גדול וחשוב בעולם התורני והתלמודי  
לסיסדו היה ב"ק אאמור וצ"ל — כדאי וראוי ולו הזכות והקדימה להתחך מנדבות שחריה תורה  
לתוסכיה מליסד בכסף נדבתם קובץ חדש שאין חסרוננו מורגש כלל וגלל וכן הוא חות דעתם  
של רבים מנדולי וצדיקי ופגנו שלוש"א ובתוכם וו"ל האבר"ק פאלטוסק :

נפלאתי על הקול קורא מדוע זה לא נתנו יד ל"שערי תורה" לחוקו  
ולשכללו הלא השו"ת וההירדושים יכולים להיות נרפס בקונטרס, "שערי תורה"  
והוא הלא הגהו קונטרס היוצא זה כבר שנים רבות ולו קוראים רבים ונקל  
הוא להרחיבו עוד כרצונם משא"כ אם יוציאו לאור עוד קונטרסים כאלה  
בפני עצמם כאופן ותוכן אחר או יפסיד אחר את חבירו ויגרמו היוק בזמן  
שהרפוס כ"כ ביוקר, ויותר טוב היה [לפי דעת] כי יעשו שותפות עם  
היוצאת ה"שערי תורה" שכבר נודע ומפורסם בעולם טבעו ומתכונתו.

חיים משולם קויפטמן הכהן אבר"ק פאלטוסק.

והנני מוצא א"ע מחויב להזכיר ולהציג בזה גם פליאתו של הה"ג מו"ל, הפרדס  
הדעושים שעשה עליו הקול קורא הגדפס בעתון, דער יודי וו"ל :

מה נפלאה בעיני הקול קורא מה עון נמצא באותם הירחונים, "שערי  
תורה" ו"הפרדס" אשר מכבר נודעים לשם ולתהלה ! לחוק מוסדות התורה?  
הלא יוכלו להזק המוסדות הללו וגם אצלנו יוכלו ליקח חלק בראש ובטח  
ידעו אשר אלו המוסדות המה עומדים על יסוד רעוע אדרכא אם רצונם  
בהיווק. התורה יחוקו הירחונים הללו ולא להויל קובץ חדש.

שמואל אהרן הלוי מו"ל, הפרדס.

הנני בזה לגלות ולסרסס הדבר לפני עיני קהל הקוראים למען ירא הקהל וישפיש  
יפס מי הצדק ובטחוני חזק כי כאשר ידעו האנשים הנכבדים הנ"ל עד הוכן הרבדים  
מנועים יקבלו האמת ממי שאמר ולא יוציאו סת"י דבר שאינו מתוקן כדאנו לת"ח כמותם  
(עי' ראב"ם ס"ה דעות ה"ג) ושלוש על ישראל ועל רבגן.

העמס בעבודת הקודש והחלפס ליטפס

ישראל איסר כהנאון מרן יצחק הכהן פינגענבוים וצ"ל.

## אל הקוראים

כשאנו מתבוננים ומשימים לב למצב התורה בימינו אלה, נראה היטב עד כמה נחוצה עתה תוצאת השערי תורה ואת התועלת המרובה אשר יביאו לנו מוסדים נעלים כאלה לתורה ולכל לומדיה והוניה. ומי מאתנו — שהתורה נר לרגלנו — לא ידע את חובתו הקדושה, ואיננו נכון לבוא לעזרה למוסד הנושא עליו דגל התורה, ומי לא ירגיש גורל המצוה הזאת בתור מצוה שהזמן גרמא.

השערי תורה כתוכני ומטרתו — עפ"י הדרך אשר סלל לנו מוסדו אאס"ר הרב הנאמן זצ"ל — הוא אכסניא של תורה ובית ועד לחכמים. בו יתאחדו ויהאגדו גדולי התורה — הרחוקים במקום וקרובים ברוח — וישאו ויהנו בחבורה בבירור השאלות העומדות על הפרק ובהבנת דברי חז"ל הצריכים פתרון וביאור, השערי תורה מפיק ומשמיע לרבים כל אשר יתחדש מדי יום ביומו בבית מדרשם של כל לומדי תורה והוניה.

השערי תורה הוא בית אוצר ומקום מפלט בעד גליונות כת"י מאת רבני וגאוני קשישי אי זל הנמצאים עוזבים ומפורזים.

בהשערי תורה נוסד מדור מיוחד בעד מאמרי חכמה ויריעות שונות המרימים בתוכם ורוחם את כבוד התורה גם את קרן וכבוד חכמיה ולומדיה.

אך לדאבון לכבנו. בזמננו אלה כשמצב התורה ירד פלאים — מפני רוחות שונות המנשכות עלינו כגלי הים — רופף גם מצב השערי תורה האהוב והחביב לנו מאד ומאד קשה לנו להו"ל בכמותו ואיכותו הראוי וגם סכנה נשקפה ח"ו למוסד השערי תורה וקיומו אם לא יבואו לנו לעזרה המתנדבים אשר התורה יקרה להם. אי לזאת נתעוררנו ומצאנו לנחוצה ליסד בעוה"י קיפה מיוחדת לתמיכת השערי תורה בשם קרן השערי תורה.

והננו פונים בזה בקול קורא לפניכם קוראים נכבדים לקחת חבל בהמצוד הגדולה הזאת ולנדרב איש איש כערכו איזה סכום לקיפת התמיכה הזאת: ובוה על משמרתנו נעמדה בעוה"י להוציא לאור את השערי תורה — מדועש בחרשו — להגדיל תורה ולהאדירה.

המ"ל ישראל איסר בהנאון מרן יצחק הכהן פייגענבוים זצ"ל.

האדרעסא להמערכת:

I. FEIGENBAUM, WARSZAWA, Maranowska № 4, m. 30.

המשך רשימת ספרים שהמכירה הראשית שלהם נמכרה במערכת השערי תורה.  
 ג' הירוש' הבאורי ביאור ופירוש על מסכת עירובין מאת רבינו מנחם מיי  
 שלמה לבית מילה (המאיר ז"ל) שהיה בזמן הרשב"א והריטב"א ז"ל.  
 ד' תוספות הרא"ש על מס' סוכה מרבנו הרא"ש ז"ל.  
 ה' מלברשי יום טוב בית חידושים והגהות על הלכות אר"ה מהגאון הנודע  
 בעל חוספות א"ט ז"ל נדפס מחוץ כתי' בפעם ראשונה עם קיטור הלכות ובסופו קונטרס  
 זכרון מרדכי אודות המילה מהגאון מו"ה יצחק הכהן פיינענבוים ז"ל ראב"ד ווארשא.  
 ו' חסדי דוד על חוספות מסדר קדשים מהגאון ב' דוד פאכרדו ז"ל נדפס  
 מחוץ כתי' בירוסלים ע"ה"ק.  
 ז' ערוך לגר פירוש מספיק בנפית של מס' יבמות.  
 ח' שו"ת מהרי"ל דיסקין פסקים וכחכים מהגרי"ל דיסקין ז"ל מברסק.  
 ט' קב וגקי על סדר גיטין מהרב הגאון החסיד מו"ה אברהם דוד לאויר  
 ז"ל האבד"ק ניקאלאיוב. הספר הזה ילא נכדעו בעולם ונחבר בעיני ובכשרון  
 רב וגחזק ותבא חוטלת להרבנים מסדרי גיטין.  
 י' מקור טהרה שו"ת ובידור הלכה בענין מקואות מאת אחד מגאונים  
 דורנו ה"ר חיים משולם קויפמאן נ"י אבד"ק פאלטמסק.  
 י"א באר יצחק ביאורים וחידושים על משניות קדשים מאת אחד מחכמי  
 ישראל הרה"ג ר' שלום ליב אייזענבאך ז"ל.  
 יב' רב פעלים מקור לכל מדרש רז"ל ואגדותיהם למקומותם בשמותם מאת  
 הגאון ה"ר אברהם בהגאון מוילנא ז"ל עם הערות מהמ"ל ומהרה"ה ר"ש זאבנער ז"ל.  
 יג' משניות עם פירוש הרע"ב וקיטור חיו"ט עם שלשה פירושים חדשים  
 (א) מנחת יצחק עפ"י רמז ומוסר מלוקט מספרים (ב) חוספות חכמים בידור  
 דני המשנה וההלכות מלוקט מספרי הפוסקים (ג) לקוטי יצחק פתרון מלות זרות  
 שבמשניות. כל אלה מעשה ידי איש חי רב פעלים הרה"ג מו"ה יצחק זאלער  
 נ"י (לע"ע נגמרו וז"ל הסדרים ורעים מועד נשים מיקין).  
 יד' דרך מצוותיך טעמי המלות מהגה"ק הרמ"מ מליובאוויטש זוק"ל.  
 טו' אמונת זרעים משניות מן סדר זרעים (לבד ברכות) מסודר לזה אחרי  
 כל משנה ומשנה כל הנרימות השייכות לתוכן המשנה מלוקט מש"ס בכלי  
 חוספתא ספרי ספרא מילתא ועוד וסביב להם פירוש מספיק וחידושים מלוקט  
 מפירש"י ז"ל ושאר מפרשים. נחבר ביגיעה גדולה ובכשרון רב ע"י הרה"ג המלומד  
 מו"ה יהודה ליב מענדעלזאהן נ"י מווארשא. לע"ע ילא לאור החלק הראשון כולל  
 מסכתות פאה ודמאי. [והנה כבר מסודר בדפוס וגמלא ביד המחבר מאטריטען  
 גם מן שאר המסכתות עד השלום הסדר זרעים חולס מפני יוקר מחיר הנייר  
 יותר מכשיכי הדפסה קשה עתה על המחבר להוסיף לאור ומי יתן שימלאו אחרי  
 מתנדבים בחו"ל לבוא לעזבה להמחבר לגמור הדפסת הספר לכבוד ולתפארת מוה"ק  
 יטיבו להודיע חפזם למערכת השערי תורה ושמותיהם יודפס בשער הספר לזכר שלום]

המשך רשימת ספרים שהמכירה הראשית שלהם נמסרה למערכת. ה.שערי תורה.

ג' חידושי הבאידי ביאור ופירוש על מבט עירובין מאת רבינו מנחם צ'ר שלמה לבית מאיר (הנאירי ז"ל) שה' צומן הרשביא והריטביא ז"ל.

ד) תוספות הרא"ש על מס' סוכה מרבינו הרא"ש ז"ל.

ה) מלברשי יום טוב ביח חידושים והנהגות על הלכות אר"ח מהגאון הנודע בעל תוספות ז"ל נדפס מחוץ כתי בפעם ראשונה עם קיצור הלכות ובסופו קונטרס וזכרון מרדכי אודות הגזילה מהגאון מו"ה יצחק הכהן פייגענבוים ז"ל ראב"ד ק"ק ווארשא.

ו) חסדי דוד על תוספות מסדר קדשים מהגאון ב' דוד פארוו ז"ל נדפס מחוץ כתי ביירושלים ע"ה"ק.

ז) ערוך לגר פירוש מוספיק בנפית של מס' יבמות.

ח) שו"ת מהרי"ל דיסקין פסקים וכתבים מהגרי"ל דיסקין ז"ל מצריסק.

ט) קב ונקי על סדר גיטין מהרב הגאון החסיד מו"ה אברהם דוד לאו"ט ז"ל האב"ד ק"ק קאלאיוו. הספר הזה ילא טבעו בעולם ותחבר בעיון ובכשרון רב ונחין וחביא חוטלת להרבנים מסדרי גיטין.

י) מקרה טהרה שו"ת ובירור הלכה בענין מקואות מאת אחד מגאון דורנו ה"ר חיים משולם קויפמאן נ"י אב"ד ק"ק פאלטוסק.

יא) באר יצחק ביאורים וחידושים על משניות קדשים מאת אחד מחכמי ישראל הרה"ג ר' שלום ליב אייזענבאך נ"י.

יב) רב פעלים מקור לכל מדרש רז"ל ואגדותיהם למקומותם בשנותם מאת הגאון ה"ר אברהם בהגאון מו"ה לנא ז"ל עם הערות מהמ"ל ומהרה"ה ר"ש באבער ז"ל.

יג) משניות עם פירוש הרע"ב וקיצור חו"ט עם שלשה פירושים חדשים.

יד) מנחת יצחק עפ"י רמז ומוסר מלוקט מספרים (ב) תוספות חכמים בירור דיני המשנה וההלכות מלוקט מספרי הפוסקים (ג) לקוטי יצחק פתרון מלות זרות שבמשניות. כל אלה מטעם ידי איש חי רב פעלים הרה"ג מו"ה יצחק זאלער נ"י (לע"ע נגמרו וי"ל הסדרים זרעים מועד נשים נזיקין).

יז) דרך מצוותיך טעמי המלות מהגאון הרמ"מ מליובאוויטש זוק"ל.

יח) אמונת זרעים משניות מן סדר זרעים (לבר ברכות) מסודר לזה אחרי

כל משנה ומשנה כל הכריות השייכות לחוכן המשנה מלוקט מש"ס בבלי

תוספתא ספרי ספרא מילתא ועוד וכביב להם פירוש מספיק וחידושים מלוקט

מפירש"י ז"ל ושאר מפרשים. תחבר ביגיעה גדולה וכשרון רב ע"י הרה"ג המזוין

מו"ה יהודה ליב מענדלזאהן נ"י מווארשא. לע"ע ילא לאור החלק הראשון כולל

תוספות פאה ודמאי. [והנה כבר מסודר בדפוס ונמלא בידי המחבר מאטריות

גם מן שאר המסכתות עד תשלוס הסדר זרעים אולם מפני יוקר מחיר הגיר

יותר מכשירי ההדפסה קשה עתה על המחבר להו"אם לאור ומי יתן שימלאו חיוה

מתנדבים בחו"ל לבוא לעזרה להמחבר לגמור הדפסת הספר לכבוד ולתפארת חו"ק

יעיבו להודיע חפזם למערכת ה.שערי תורה ושמותיהם יודפס בשער הספר לזכר שולם]

**מדרשות בת-שערי תורה תנפוז בארצנו ובחיל מביאות לבעליהן תועלת מהובה**

תורה לח' זכינו להוציא לאור חרפס ספר נחמד בבינו ולקוט הדרוש "כר ראש" ו"כר שני" קובץ ספר. חדרוש ופאשט נאים על תנ"ך ח"ט נכא ומרשים על סדר הפרשיות, נקבץ ספר הספרים שגדסו עד הנה ונוסף עליהם חרשים מהחכמים ומהרבנים גאון דודנו שליט"א, יוצא לאור ע"י הרבנים העורכים והמסדרים: שלום יצחק לעוויטשין, אליעזר ליפא וויינבלום.

רב ואב"ד קרומטאניא, גארווענען. רב ואב"ד בעני ניוארק, אשכנזיא, מחיר הכרך הראשון (96 עמודים) 7 קראנען בגארווענען, ומחיר הכרך השני (186 עמודים) עד מרצה ויחי ועד בכלל 10 קר' בגארווענען, ולפי הקורס, ויכלו לשלוח בציקס במארק האשכנזי, כל מי שיקנה שני הכרכים ביחד, יהי המחיר רק 16 קר' וגם נקי מפארטא. הקונים בודאי ישיבנו עונג וגתה מהספרים היקרים האלה.

**הכתובת:**

Rabbiner Sch. I. Lewitan, KRISTIANIA Rostedsq. 12, (Norwegen).

Rabbi L. Weisblum, NEVJORK 342 East 32 d str., (Amerika).

**ב שורת ספרים.**

**תולדות הפוסקים** (לעסקין) לגאון וגדולי ישראל) תולדה מפורטת של הנאונים הפוסקים מן הראשונים ועד האחרונים שבאחרונים מתייחס וכל הקורות אותם מאת הרח"ח שמעון חאנעס. מחיר 635 עמודים ומחירו — 500 מארק.

**ספר הנקוד** כולל כל דיני ניקוד ובספר דברים חרשים נחוצ לרבנים מאת הר"ג ר' שלמה אלטמאן נ"י. מחיר 100 מארק.

להשגה אצל המערכת.

יצא לאור ספר "זרע אברהם" כולל ג' כרכים: א) "חרשי סוגיות ומס' בבורח" מאת הרב הגאון המנוח ר' אברהם ז"ל לופט-ביר. חתן מרן הגאון ר' מאיר שמחה שליט"א סדווינסק. ב) "שאלות ותשובות" שהם בין הגאון המנוח הג"ל ובין (להבדיל) הרב הגאון התריף ובקי עצום. החסיד ר' מנחם שליט"א ועבדו מפראנא. ג) קונטרס "תוצאות חיים" כולל י"ח סימנים בביאור מלאכה הוצאה בשבת מאת הרב הגאון וכו' ר' בנחם שליט"א הג"ל להשיגו אצלו מבורכים ביחד או הקונטרס הג"ל לבדו.

J. Morgensztern, Warszawa, ul. Kozla 7, m. 75.

**כל הקורס וכו'.** נמצאו אצלי עקומטלארס מועמים מספרי הגורע "מאה שערים" הכולל מאה ישובים על קושיא אחת מפורסמת וכמה פלפולים וביאורים רחבים בחקירות והערות חדשות בכמה ענינים ורובו דרובו בעניני עשה דוחה לית ועניני חיתר. המערכת לאיסוף הנערך מאור לכל מקיין ומפלמל.

יצחק בעלאל מארגענשטערן נחוצ עמי לזכר פס ווארשא.

J. MORGHNSZTERN, WARSZAWA, ul. Kozla 7 m. 75.

**במערכת ה"שערי תורה" יש להשיג גם הספרים האלה:**

שיס ווארשא הרב"א, רמב"ם ברלון, סוירים ווארשא, שיס הנזילים דפוס לבוב, עם פתחי תשובה, שיס הרב, אור ורוע, אשכול, שו"ת הרשב"א כל החלקים, שו"ת הרא"ש, ח"י הר"ן שבת, ח"י הרשב"א מנחות, ח"י הרישב"א כל החלקים, שו"ת מהר"ט, שו"ת חכם צבי, או"ח שפעטין, שו"ת רע"א, טורי ברוקת כל החלקים, כל ספרי מהר"ל, אלשיך עה"ת, באר מים חיים.

כל הפרטים ומחיר הספרים יודיעו לכל שואל השו"ת מארקאות לחשובה.

האדרעסא להמערכת:

I. FEIGENBAUM, Warszawa, Platanowska № 4, m. 30.





קבץ שאלות ותשובות וחידושים וכיאוורים כהלכה ואגדה  
סוף רבני ותקמי וסגנו נ"י.

שמות התגובות :

התנ"י מ' רוב אריות ד"ר ריטטער נ"י אב"ד בראטערדאם  
צבי הירש פערבער נ"י רב בלונדון  
נחמן שלמה גרוינשפאן נ"י ר"מ בליערו  
אדון הימן נ"י מו"צ בלונדון  
דוד קאפליוואטסקי נ"י אב"ד בקאפרעשט  
מאיר רובין נ"י מו"צ בראדום  
הגביר מ' סרדכי ליכטענבוים נ"י בקאליש  
שלמה גרשון דיטמייסטער נ"י בווארשא

סוף

ישראל איסר הכהן פייגענבוים

חבר המערכת

הכני"ם שלמה אלטמאן נ"י

אבד"ק קוקל וכתב כוונתו.

אל הקוראים : חננו מודיעים כזה ובבשרים כי ת"ל חסדו כד הכשולים מדרך חוצות  
א. שערי תורה : והחובות הבאות השולחנה אי"ה במועדן כדי חודש בחדש.  
יתר עם זה נבקש מכל נדיבי עמנו אוהבי תורה וישראל לכוון לנו לעזרה ולגרב סכומים  
דקין ה"שערי תורה" מלבד סחיר החתימה וברכת רבים עליהם תבוא.  
והננו מברכים את סופרינו ותומכינו בשנה טובה ובעבודה.  
המערכת.

סחיר החתימה : לשנה 400 מארק , לחצי שנה 400 מ" , לרבע שנה 200 מ" .

סחיר חוכרה בודרת 100 מארק .

I. FEIGENBAUM, Warszawa, ul. Maranowska № 4, m, 34

№ 4-5. (Wrzesień 1921).

ווארשא אלול תרמ"א

ועזרת ד'ח' (שנה יא) .

## מודעה רבה

למערכת השערי תורה (נמסרה \*) המכירה הראשית מאלה המפרים :

(א) ספר המצות לרבינו סעדיה גאון ז"ל עם ביאור גדול ורחב סביב לי סאת כבוד הרב הגאון האמתי

סאר חבטי ומננו וכו' מזה ירוחם פישל פערלא שליט"א מפה קהלתנו .

הספר המצות בעצמו אשר נברא רבה לרבינו סעדיה גאון ז"ל חתום עליו הוא כמעט כספר חדש בספרותנו הילכוית . המעטים אשר ידעו אותו לא שמו אליו לב כי היה חזון בלתי נפרץ וגם דבריו נאמרו בקיצור נסרץ בדרך שיר וחרווים מזה כספר חתום .

והנה אפריון נסטי ליה לכבוד הרב הגאון המבאר שליט"א אשר נתעורר וקנא קנאה גדולה להחמדה הנגזזה הזאת ובנקיאותו הגדולה והרבה גם בכל הראשונים עלה בידו בעזה"י לעטר את ספר המצות לרבינו סעדיה גאון — עם באורו היקר המבאר את דבריו המחקר יסודותיו ושיטתו הן בעיקר מנין המצות (אשר לו בזה שיטה מיוחדת חדשה לא בהכח"ג ולא כהרמב"ם ז"ל בר פלוגתיה) והן בשיטתו בטנע להלכה על פני מרחבי ים התלמוד בבלי וירושלמי וכו' וגם עם מבוא גדול אשר הציג בראש הספר הכולל עיקר יסוד מנין המצות ושיטת רבינו הגאון והב"ג ושאר גדולי הראשונים ז"ל ושתי פתוחות גדולות מענינות ונחוצות מאד ובכלל ימצאו הלומדים בספר זה דברים חדשים הרבה מספרי רבותינו הראשונים ז"ל נדפסים וכת"י בלתי נמצאים ויקרי המציאות אשר הגאון המבאר שליט"א אספם בחפזו ברכ יגיעה ועמל והפיץ עליוס אור כאשר עיני הלומדים הראינה מיישרים .

הספר נדפס [בפירמאט גדול ונסדר בשלשה חלקים : ח"א) כולל המבוא ומאתים העשין המוטלות על היהודים מחוץ תי"ד דפים . ח"ב) כולל מאתים שבעים ושבעה לאוין המוטלים על היהודים מחוץ שנה"ד דפים . ח"ג) כולל שבעים ואחד מצות עונשין שבמיתה המוטלות על הב"ד וס"ה מצות סבנות . פרשיות המוטלות על הצבור בס"ה קל"ז מצות (ונגמר בזה מנין כל התרי"ג מצות) ושתי פתוחות אחת למנין הענישין והשני למנין הפרשיות מחוץ רס"ב דפים .

(ב) הירושני תרמ"ה פירוש וביאור גדול ורחב על ססכת סנהדרין מאת רבינו מאיר ב"ר מורדוס הלוי אבולעפיא ז"ל מטולמלא (חברו

של הרמב"ן ז"ל). הספר היקר הזה נדפס בפעם ראשונה בשאלונקי בשנת הקנ"ח ונדפס שנית — בהתעוררות מן אדמו"ר מוהר"א זצ"ל מסאבאטשאב ע"י המו"ל שערי תורה — ברוב פאר והדר ונהגה מדויקת ומראה מקומות מתנ"ך וש"ס .

(\*) מערכת השע"ת מקבלת בסוכנות כל מיני ספרים למכרם ולהפילם .  
צמדינה וכו"ל בחלקים רלוים לבעליהם . המערכת .

## סימן א

בכ" נפש חיה (אוי"ח לר) כ' להחיר ללרף עמודי הע"ג ללה"פ ול"ה כלה"פ מן הלד והוכיח זה מס' מקי"ח דאף לה"פ מן הלד א"ס חקק בחוק הקנים וכרך החבל על גבו כשר דרש"י פ"י הטעם דבעי ע"ג כמו משקוף ובמשקוף גופא ג"כ ליכא חסרון א"ס המווצות רחבות חמנו ועוד הא אין שיעור ללחי ואילו סיני חיתרים הקנה שער החבל הוי כשר ה"נ כשר דאינו פסוק כפסוקדמי וכ' עוד לפד"ש דבריו ומסיק דהה"נ א"ס תחב יחד בקנה הוי כמונח על החקק של הקנה עש"ה

והנה הנאון מקוטנא ז"ל כ' דאין ללרף עמודי הע"ג ללה"פ כיון דלא נעשו לשם מחילות לה"פ והביא רא"י מעירובין (ל ב) דא"י התם אכסדרה בנקעה ר"א מוחר לטלטל ככילה וש"א א"מ אלא בד"א רב ס"ל פ"ח יורד וסוחס ושמואל לא ס"ל כן ופ"י דש"י אכסדרה פרולה מד' רוחותיה ונותנים ד' קורות מיתד ליתד ועליהן מסדר הנסרים ואיתן הקורות נקראות פי תקרה וקשה במאי פליגי נהי דפי תקרה לא סחס הא בלא"ה מהני מטעם לה"פ וע"כ כיון דלא נחמו לשם זה רק לחזק כל התקרה לי"ח לה"פ עש"ה ולענ"ד ל"ק כלל שהרי מבואר ברה"ט ריש עירובין (ע' או"ח שם ב) דלה"פ לי"ח בנקעה מטעם דלית שם דיוורין וא"כ לי"ח אלא אי"כ פי התקרה סוחס ובל"ז א"ל דרב ושמואל ס"ל דכל לה"פ בעי היכר ליר וכאן ליכא היכר.

ובש"כ מו"ר ז"ל דהקורה נחשבת כחקרת הבית ואינו דומה ללה"פ אבל בקנה למעלה מהני אף שלא נעשה לכך הנה דבר זה מבואר בירושלמי עירובין (פ"א ה"ט) אי"ר בא ב"מ חסר פליות שבכרמים אסור לטלטל תחתיה שכן סוף תקרה ואין סוף תקרה מליל משום פאה (דהיינו לה"פ) ומה שהק' עוד שם הנאון מקוטנא דמבואר בגמ' ובש"ע (שם א) דבמשולש לי"א פ"ח יורד וסוחס ולמה לי"ח מלה"פ לענ"ד א"ל דכל היכא דניכר שהיא פרצה לי"ח מלה"פ דאין זה לה"פ רק פרצה וכ"מ מפר"ח עירובין (יא ב) גבי לה"פ מן הלד שבי' וי"מ מן הלד כנון קנה עומד כנגד הקונדס הנטון בזוית ונהן קנה ע"ג לרד אחר על הקנה ולד א' על הקונדס שנמצא כלורת פרצה ולא כל"פ שהרי ל"ע לה מווצות אלא הקונדס הוא במקום מווצות טכ"ל הרי דנניכרה הפרצה לי"ח לה"פ (והס"ך יבא)

חיים מצולח קויפטמן הכהן אבר"ק פולטיסק.

## סימן ב

(חול"ץ בט ב) גמ' אמר רבא הכל מודים כו' לי"א אלא כנון ששחט סימן אחד בחוק למ"ד ישנה לשחיטה מחס' וע"ס חייב וכ' בחי' הרשב"א דאליבא דרבא פתוח מסימן אחד ל"ה שחיטה כלל (ע' ראש יוסף).  
וראיתי בשע"ת חלק כס"מן עד שהנאון מהר"א"ל ז"ל אב"ד דק"ק זאגוראוו

הק' על הרשב"א מהא דא"י להלן אמר רבא הא קשיא למד' אין לשחיטה אביס  
לפלג בפרה ארומה כגון שנשחטה בב' גברי שהראשון טהור ולפי ש' הרשב"א רבא  
לשטמו אחאי לא פריך אף למד' יל"ש מח"מ וע"ס לפלוג בפ"א כגון שהראשון לא  
לא שחט סימן שלם דבכה"ג לכ"ע ל"ה שחיטה וא"כ הראשון טהור והניח בלע"ז  
והבטיח שכל מי שית' קושיא זו שכרו יהי' כפול מה"ש.

ולפי שגם אנכי הייתי בין האנשים שנהנו מאור תורתו בעודנו בחייו לכן  
אחרתי לעשות זכר לנשמת אורו הלדיק במה שאחרתי לת' קושיאנו בג' אופנים  
האחד כאשר הוא למראה עינינו גרם הרשב"א אמר רבה הכל מודים וא"כ אין  
להקשות מרבה לרבא כדאי בכ"מ הב' דלריך להבין אחאי חלק רבא בין סימן  
לחזי סימן והלא רבא קאי על ר' יוחנן דסח"ס יל"ש מח"מ וע"ס דמשמע כל אופני  
שחיטה ואחאי הקל רבא בזה וז"ל דרבא ס"ל דבטי' שיעור לענין חלקות דהיינו  
סימן שלם ולא גרע משאר איסורים דאין לוקין על פחות משיעור וא"כ ל"ק מר'  
יוחנן דהא ר"י לא קאי על חלקות ומס"ה שפיר אסר בחזק אפי' שחיטה כל  
דכו ולפי' מיוס' ק' הג"ל דלקמן ג"כ לא קאי על חלקות אלא על טומאה ומס"ה  
לר"י הוה שחיטה אף בחזי סימן ואף הראשון טמא ואחרון חביב לעולם ס"ל  
לרבא דחזי סימן ל"ה שחי' כלל אכן כ"ז קודם ששמע מרבה ב"ש שרב יוסף ס"ל  
דבפחות ג"כ הוה שחי' (ע' סגיא) אבל לאחר ששמע מר' יוסף בודאי חזר מדעתו  
ובפרט דרבא היה תלמידו דר' יוסף כדאי בחולין קלג אמר רבא בדיק לן מר וא"י  
ביומא (גד) דרבא חלק כבוד גדול לר"י והשכל מחייב לומר שהודה לרבו וא"כ  
ל"ק מפ"א שנשנית לאחר שחזר מדעתו הראשונה.

הרב שלמה ארמאן (ווארשא)

## סימן ג

ביריד סי' לג סע"ה עוף הבה לפנינו וזוהי מליכולך בדם מושטין לספק  
נקובה לבדוק מקום המלוכלך וכ' בחי' רע"א משמע דא"ל לבדוק רק מקום  
המלוכלך וכ"כ הש"ך ולפי' אם אינו מלוכלך רק קלת הזוהר אף בבמה י"ש לה  
תקנה לדעת המח' לשחוט למעלה ממקום הלכלוך וכ"כ להדיא בכ"פ ותוואו לי  
דדברי המח' סחרי אהרדי דבס"י כג' כחב שחט עוף ושהה בו וא"י אם ניקב  
היטט חוזר ושחט תקנה לבדו במק"א משמע להדיא דבמה ליכא תקנה ואחאי  
הא יכול לשחוט למעלה או למטה ולבדוק אלא ע"כ דחיישי' דבמקום נקב שחט  
כיון דגמדה אפשר שהיה תחתית הוטט למעלה בשעה ששהה וה"ז כן במלוכלך  
ולע"ג עכ"ל הגרע"א וז"ל וג"ל דמה שבי' המח' בס"י כ"ג דבמה ליכא תקנה  
משום דגמדה ופשטה זה נלמד מחולין מג' בנקבו שני קרומי הוטט זה שלא כנ"ז  
טרפה משום דמתרמי אהרדי ע"ש והנה בפמ"ג כ' בשם הרש"ל דאם הנקבים רחוקים  
הרבה זמ"ז אינו אסור רק מדרבנן משום לא פלוג וכ' בדרכ"ח בשם הפ"ח דכ"ש  
ביניהם בחזי אורך הוטט לא אפשר דמתרמי יחדו ע"ש וא"כ כשנחשב קין בושט  
או הזוהר מלכלוך בדם אפשר להתרחק בחזי אורך הוטט ולשהט שם רבה השיעור

לא חתמי יחדו כדנמדה ופשטה ולכן אם אינו מלוכלך עם דם רק קלח הצואר  
ושלא באמלע הצואר באופן שיש ממקום הלכלוך למעלה או למטה יותר מחצי  
ושם גם בבבמה יש לה חקנה לדעת המח' לשחוט רחוק מהלכלוך כגיל ואח"כ  
לבדוק הושט בפנים ובמח' דנקט עוף מילחא דפסיקא נקט דבעוף לעולם איכא  
ענה לשחוט הקנה אבל בבבמה איכא ענה להתרחק רק כשהלכלוך לא היה באמלע  
הצואר אבל באמלע אי אפשר להתרחק דעד חלי ושט איכא למיחש לאיפדמי אהדי  
ולואח לעיל בסי' כג דהספק אם ניקב הושט בא ע"י ששחט ושהה ורוב מזוין  
אלל שח' מוחסין הן ומסתמא שחט כדם של תורה דלכתחלה צריך לשחוט באמלע  
הצואר לארכו כמ"ש הכ"י והרמ"א בסי' כ' וע' במ"ש שם דזה קאי אושט וכיון  
ששחט באמלע אורך הושט טוב אין כאן מקום דרחקה כחלי אורך הושט ולשחוט  
ושפיר כ' המח' דינו רק בעוף אבל בבבמה אין לה חקנה ואה"נ דאם שחט שלא  
באמלע ועדיין יש ממקום החתך למעלה או למטה יותר מחצי אורך הושט גם  
בבבמה יש לה חקנה.

אברהם הלוי עפ"ש שייך החופ"ק סאקאלי

## סימן ד

מצד הנאון החסיד המפורסם מו"ה שרגא פייכר בהרב זצ"ל  
אבר"ק ווישקאווי ונאווידרואר .

ועתה מחיבורו הגדול "אמרי שפר" אשר הניח אחריו בכתובים  
הגיע לידנו ע"י במו הרבנית הצדיקת אשה ויא' מ' ג' תח'  
אשת הרב הנאון מו"ה שמואל יהודה ליב וויינגאט שליט"א  
אבר"ק קוואהל .

המשך מקונטרס הקודם פ"ט

ונראה לישב דברי הרמב"ם דהנה המשך הגמ' הוא תמוה מה שהביאה  
הגמ' מימרא דרב ואח"כ מימרא שני' דרב ואח"כ הובאה הלריכותא בין טבעת  
של טבוס לתדומה דהו"ל לאחויי הלריכותא מיד אחר מימרא ראשונה של רב וג"ל  
דהנה החוס' בד"ה ונפלה פירשו דהותרו קולם דמדאורייתא בטל צרובא וכ"כ  
החוס' לעיל בד"ה אלא אחר רבא דמדגזר משום קבוע היה נראה דאי שקל  
אחד מן הקבוע אסור מה"ט כיון דדבר חשוב הוא ולא בטל היכי דהוי קבוע  
כמחלה ע"מ דמי אח"כ סתרו החוס' סברא זו דאיכא אחאי אמרי' בטבעת דאיסורא  
נפל אדרבה נימא איסורא צרובא אימא אעכ"ל דמדאורייתא בטל וליה קבוע אלא בדבר  
הידוע כגון ס' חיות ע"כ אמנם לש' הפוסקים דאין חילוק בין קבוע דאורייתא לקבוע  
דרבנן נסתרה הוכחה החוס' דאי' ביו"ד סי' ק"י סע"ד דאם לקח מן החיות  
ואח"כ נתערבה ברוב בטלה משום ס"ס כמ"ש הטור בשם הרשב"א וע"ז כ' הרמא  
ויש אוסרים משום דקבוע כמחלה והוא ספק ראשון מה"ט והמה הט"ז הא  
דרשנ"א פ"רי בקבוע דרבנן בראוי להתכבד לכך מהני ס"ס אבל בחשע חנינו

דהוא קביע מה"מ גם הרשב"א מורה דל"מ וכרי שלא נשום רבוחינו הכי והרמ"א  
כטועים ח"ו ההכרח לומר דאליבא דהרשב"א אין חילוק בין קבוע לקבוע וגם בקבוע  
דא"ו מהני ס"ס כיון דקבוע מידוע הוא וכמ"ש הש"ך שם מ"י לפ"י נסתרה בוכחת  
החוס' דלעולם כל אחת מן החתיכות הוא בספק איסור מורה ול"ס למע' אמר'  
בטבעת דאיסור נפל כיון דקבוע הוא מידוע והילכך אינו אסור אלא כשהתערבות  
בשלמות אבל לא כשנפל אחד ל"ס דא"ו בטלה הקביעות דא"ס נימא איסורא ברובא  
אימא הו"ל למימר דבעל ברוב וע"כ ל"ל דקבוע כמחלה אמרינן אדרבה האיסור  
נפל וכל הטבעות מותרות מטעם ס"ס והוא מחש' כמ"ש הרשב"א בשם' מערבות  
ודו"ק.

אמנם לפ"י קשה בסוגיא דפריך על רב מחמני' רכל הזבחים למ"ל לגמ'  
לשנויי דרב ס"ל כר"א דשמותי הוא הו"ל לשנויי דרב ס"ל כר"ש דמהני ס"ס ולק'  
מותר בנפל ל"ס כר"ל ומחמני' דימותו ס"ל דס"ס ל"מ כוזה דאימא להלן א"ל  
פלוגמא דרב ושמואל דרב ס"ל כר"ש ושמואל כר"י והוא פליאה גדולה לכאורה  
אכן י"ל דבאמת הס"ס הוא ס"ס שאינו מההפך דיש לומר שמא דאיסורא נפל  
ואין כאן איסור ואח"ל דלא נפל שמא לא זו היא אבל איך יכול להפכו שמא  
לא זו היא ואח"ל זו היא דא"כ הוא אסור וקיי"ל דליה ס"ס אבל ידוע מה שז'  
בס' דגול מרבבה דלהסוברים ספקא דאורייתא רק מדרבנן לחומרא לא בעי ס"ס  
ממהפך ע"ש הטעם והנה ידוע ג"כ שאליבא דרבא ס"ל לרב בכריתות י' דמה"מ  
חייב אשם חלוי אפילו בלא אקבע איסורא אבל לרב נחמן ס"ל לרב דבעי איקבע  
איסורא נמלא דלרב נחמן ס"ל לרב ספקא דא"ו מה"מ לקולא היבא דלא אקבע  
איסורא אבל לרבא ור"ז ס"ל לרב דאפי' בלא אקבע ספקא לחומרא ע"ש היטב  
בסוגיא עם המפרשים ולפ"י מיוס' ק' הג"ל דלא מני למימר דרב ס"ל כר"ש  
דמהני ס"ס משום דרבא הקשה מחמני' דימותו ולרבא ל"מ כאן ס"ס כיון שאינו  
מההפך ולמאן דס"ל ספקא דאורייתא לחומרא בעי מההפך כ"ל אבל אליבא דר"י  
דרב ס"ל ס"ד מוה"מ לקולא באמת אפשר לתרץ דרב ס"ל כר"ש דמותר משום ס"ס  
ולא בעי מההפך כמ"ש הרג"מ הג"ל ולפ"י מיוס' הרמב"ם דלש"י דס"ל ס"ד  
מה"מ לקולא אי"כ א"ש מה שפסק כרב בנפל ל"ס שהותרו כולם מטעם ס"ס וא"ש  
ג"כ מה שפסק כרב אע"פ שפסק כרבנן דר"א ובוה יובן מה דאמרה הגמ' להלן  
ולריבא דר"י ולריבא דר"ל וקשה דהו"ל למימר ואנעריך דרב ואנעריך דר"ל גם

והנה המעיין יתבונן שעדיין הקושיא במקומה עומדת איך פסק הרמב"ם  
בחכמים דר"א והלא התם איבא ג"כ ס"ס שמא הקריב האסור ואח"ל שלא הקריב  
דילמא זהו ההיתר כמובן ואשר ע"כ לריך למלאות החסרון דלכא' ק' דרב לא  
היתר אלא בנפל מומי' ור"א התיר כל הראשים בהקריב אחד בידים  
ואמאי אחר דרב כר"א ול"ל דקרנן שאני כמ"ש המפ' בי"ד ק"י ס"ז ולפי מה  
שז' למעלה י"ל דלפי הס"ד ס"ל דרב התיר אפילו בידים ולא חילק בין חולקין  
לקדשים אבל להמסקנא דרב התיר מס"ס ולא חייב להטיל אחר ל"ס שוב אי"ל  
דלא ס"ל כר"א דהתיר גם בידים אלא דס"ל כר"ש דאית ליה ס"ס אבל

קשה מה דאמר ראי דעכ"ס הוא דוקא ע"ז דאין לה מחירין אבל תרומה דיש לה מחירין לא וקשה מאי סברא היא זאת ולמה הוא לחלק ע' פירש"י אדחק והג"ל ניחא דמשמא דר"ג הוא משום ס"ס וק"ל בדבר שיש לו מחירין ל"מ ס"ס לכך אמר ואנטיך דר"ג דיקא דלש' התיר רב מטעם ס"ס לכך הוא דל"מ בתרומה שיש ל"מ אך כ"ז הוא אחר שידענו מפלוגתא דר"י ור"ש כס"ס א"ש בלריכותא אבל בלא"ה ל"ש לומר כך וא"ש מה שקבעה הנ"ל הלריכותא.

## סימן ה

(ירושלמי ב"ב פ"י ה"ז) שטר בין שטרותי פרוע ונמאל לאחד שנים הגדול פרוע ולא הקטן חגי לא דומה אימת שטר גדול לאימת שטר קטן עכ"ל ופי' הפנ"מ דמסתמא הלוה פורע תחלה החוב הגדול ויש להבין למה הלריכה הבריייתא לטעם זה דאימת השטר ומדוע לא בפשיטות דמספק חוקי הממון בחוקת הגהכע ומס"ה אינו יכול לגבות אלא הקטן וא"ל דמירי כאן בשניהם טעונים שמה ובה"ג הדין דגובין בשטר כמ"ס הרשב"ם בש"ך סי' נט סק"א ז"ל דהא ברישא דמחנ"י דכל השטרות פרועין ואמאי הלא מירי בטענת שמה דמשמע מפ' רשב"ם שכן מוז' מאותם שיאמרו עדיין לא פרענו משמע הא אם אמרו אי' פטורים ומ"ס מהא דרשב"ם ועכ"ל דשאי הכא הואיל והמלוה מודה בשטר אחד שפרע איחזקה חוקת כל השטרות דל"ש לומר שטרא בידך מ"כ כיון שטכ"פ אחד נשאר בידו לאחר הפרעון (ע' אמרי בינה דיני הלוואה סב שלא נחית לסברא זו) ולפ"ז כ"ס בסיפא שהמלוה הודה להלוה ששטר אחד נפרע בודאי אירעה חוקת השטר וליד להא דרשב"ם וא"כ הדק"ל ל"ל להבריייתא הא דאימת השטר. וג"ל דהרשב"ם הקשה בסיפא דמחנ"י אמאי הגדול פרוע שמה הפרע הוא של אי' אחר ושמה הקטן פרוע ולא הגדול וקשה להסבירים דס"ס לא גרע מרוב אי' יסלם הגדול לרב דס"ל הולכים בממון אחר הרוב ע"ש שהניח בל"ע ובאמת גם לדין ק' דק"ל דמולין ממון עם ס"ס שבשטר כמ"ס בנה"מ כלל חפ"ס כד מחס' כח' וא"כ ק' אמאי אינו גובה את הגדול.

ורפ"ז ניחא הירושלמי דהיה ק' להו ג"כ כג"ל ואמטו להכי החקקה הבריייתא לטעם דאימת השטר שוהי ראי' שבודאי פרע את הגדול וא"כ ליכא אלא ספק

באמת ס"ל כחכמים דהתם אכור משום דהקריב בידים וזהו ג"כ שטת הרמב"ם ז"ל דפסק כרב דוקא בנפל ממ"י וא"כ א"ש דפסק כחכמים דאסרו והטעם משום דהקריב בידים ולא ס"ל לחלק בין קרבן לשארי דברים.

ואמנם בקוגט' הקודם הניח הרב המ"מ בל"ע חיריו של הרי"ק דלדיד' אינו מיושב מה שהרמב"ם פסק כרב וכחכמים ע"ש אכן לפי הג"ל ניחא דהרי"ק ס"ל ג"כ דשאי התם דהקריב בידים וזה נכלל ג"כ בחיריו על המשנה דימוצ' בולס ע"ש ור"ק.

אחד דילמא הוא של אחר וא"ש דאוקי ממון בחזקת הנחבע ודו"ק כי נכון הוא.  
 ויאר פוקס רב אב"ד דסאמפארנץ (קאליש)

## סימן ו

יש לחקור אם תולים להקל ביש לו מחירין כגון בשתי קדרות שנשטו  
 ביו"ט בליט שנולדו קודם יו"ט ואח"כ נפלה בילה שטולדה ביו"ט לקדרה אחת  
 ואח"כ נולד ספק שנפלה בילה שטולדה ביו"ט וא"י לאיו קדרה אם תולים  
 שהאחרונה נפלה ג"כ לאותה שאסרה בראשונה כמו בשאר איסור דרבנן דאמרי'  
 איסור נפל לתוך איסור או דילמא בדבר שילימ אין תולין כמה דס"ל להטו"ט דא"ס  
 סליק בדבר שילימ והגם דהפמ"ג ס"ל דאמרי' סליק וכן יש ס"ל דליא מרובא פריש  
 בדבר שילימ לכן א"ל דליא ג"כ תולין דכל הטעם דאמרי' תולין באיסור סופרים הוא  
 משום דס"ד להקל כמבואר ברמ"א ושך סי' כה ס"ב ובדבר שילימ קי"ל דס"ד  
 להחמיר אכן י"ל דזה תלוי מאיזה טעם החמירו בילימ דלשי' רש"י ז"ל כיון שאפשר  
 לאכלו בהתר הסברא נוחת דלא אמרי' תולין משום שאפשר לאכלו בהתר משא"כ  
 לשי' הרן דאינו בטל מטעם מבינו זה שי"ך רק בודאי נתערב אבל בספק נתערב  
 שפיר אפשר למימר דתולין שלא נפל לתוך הכיתר.

אלימלך הבהן אגד"ק ראובן

## סימן ז

(א) דהפמ"ג בפתי' לתער' חקר בענין שחיטה ונבלה שנפלו לירקות ונחט  
 טעם אם מלטרפים לאסור ולעני' הדבר מבואר בירושלמי ערלה פ"ב סוף ה"ג מין  
 מעורר מינו (פי' הפנ"מ כגון שלא היה באיסור כדי לית ואח"כ נפל היתר ושניהם  
 נחטו טעם) לא תהא גדולה מיי"ג רואין היתר כמו שאינו עיי"ש.  
 (ב) בחומ"מ סי' ע"ז בש"ך סק"ב פירש בירושלמי דמיירי בשטר ולא בש"פ  
 ודחה דברי הב"י וד"מ ולפלא בעיני דשם בירושלמי שבוטות פ"ה ה"א וכיחש בעמיתו  
 כו' פרט למכחש באתר השותפין פרט למכחש בעדים ובשטר אר"י דה"א שנים  
 שלוו מאחד אע"ג דלא כחבן כו' מבואר דמיירי שלא בשטר דא"ס בשטר כבר מיעט  
 במ"ש פרט למכחש בשטר וא"כ כשמיעט שותפין ע"כ בלא שטר וא"כ כשאמר  
 דה"א כו' מיירי בלא שטר ודו"ק.  
 (ג) ראיתי בס' חלקת יואב סי' כא כמה שאירע כ"פ שניחנים משות על סחורה  
 ומבואר שאינו ברשות המוכר וקגאש הלוקח בק"ג אם הקנין הוא רק למש"פ או  
 שקנה ק"ג ולעני' דא"ס נתייקר הרבה בטלה ההתחייבות כמ"ש בח"ס סימן ס'  
 עיי"ש וזהו בנ"ד.

הק' אבא וואקס אבד"ק לאבאוא



## סימן ח

## המשך מקונטרס הקודם

ולפי' מיוס' מה שהק' הנוכח' (סימן לב ודר) על מס' הכ'ש' דלמ'ד סימנים דר' בודאי חייש' לשאלה אי' מק' אחאי פריך הש'ם (ב'מ קכג) וא' אמרינן סימנים דא' חמור בסימני אוכף היכי מהדר' דמשמע דלמ'ד סימנים דר' ניהא אררבה למ'ד דרבנן אפילו אם יש עדים שהאוכף שלו ג'כ חייש' לשאלה ע'ש ולפי דברינו ניהא דלמ'ד סימנים דא' החשש שאלה הוא חשש צפ'ע לכן בכל גווני חייש' לשאלה אפילו במכירים ע'י ע'ע אבל למ'ד סימנים דר' ל'מ החשש במקום ט'ע רק במקום סימנים ולפי' מיוס' קו' השט'מ וק' הפכ'י במס' ב'מ בסוגיא דסימנים דאיתא בהם וא' אמרינן סימנים דר' אחאי מהדר' חמור בסימני אוכף ומשגי בעדי אוכף וקשה אחאי לא משגי בסימנים מובהקים אבל לפי הג'ל ניהא דדוקא בעדים אבל בסימנים מובהקים יש לחוש לשאלה כמ'ש הכ'ש' (ע' טוב' חנינא שהרגיש בזה) .

ולענ'ד יש ראי' לדברי מהר"ם ברבי ממה שהביא הכ'ש' בשם הב'י דבדלא מושלי ג'כ חייש' לשאלה ולי' ס'מ וק' דהא ע'י חשש שאלה נעשה מס'מ ס'א וא'כ מה חילוק יש בין ס'ס דללא מושלי והלא מלך הסברא ל'ל דבלא מושלי לא נחקלקל הסימן מובהק אולם לפי דברי מהר"ם ניהא דאפילו בלא מושלי איכא עכ'פ' מ'טוטא דמ'טוטא דמושלי כמ'ש הנוכח' ומש'ה ל'ח ס'מ אבל להנוכח' שם קשה כג'ל ולא ק' עלי מהא דא' שם ביבמות דבלא מושלי מהני דהתם קאי למ'ד סדא'ו דמהני ס'א ומש'ה לא נגרע כח הסימן אבל אליבא דמ'ד דלר'ך דוקא ס'מ שפיר כ' הב'י דאפי' בלא מושלי ל'מ כיון שיש ריעותא בהסימן ועס מה שכתבתי יובן היטב מה שכ' הנוכח' ח' (סימן ס) דלפי דברי מהר"י פחנא איכא הממ'ג של מהר"ל שהרי כשיש ט'ע על הבגדים דל'ח לשאלה היינו דוקא אי סימנים דר' אבל למ'ד סדא'ו דילמא בעיקר כמ'י הא' דחייש' לשאלה ולי'מ ט'ע אכן אם יש גם על גופו סימן אחר ע'י מהני ממ'ג כמ'ש מהר"ל (ט'ש בב'ש) .

צבי הירש ש'ענקער סוג' משעברשין

## סימן ט

איתא בחולין (נה א) אמר ר' עירא אבל ניקב העמול טרפה מחיב ריב'א חתך מן העמול אסור הא בהמה שריא הוא הדין דבהמה נמי אסור כו' ואב'א ניקב טרפה ונחתך כשר ופירש'י ה'ה דחמור ניקב ונחתך מניסל לנמרי שעי' הגב' החלי רב בנופה ולי'ע למה לא פי' רש'י מ'ד אליבא דר'ע דניקב גרע ולמה הממין עד שח' הש'ם דה'ה דבהמה אסורה ודאי יש בזה טוה . ונלע'ד לבאר בסברא של האב'א דנחתך כשר שאינו מוכן כלל רק בהקדס מ'ש הלכט (פח'ג מ'א) דאם ניקב הטרפש ע'י מחט כשר דל'ח לשאר אברים והפחמ'ג תמה מאד

ואמנם נ"ל דהלבוש הוליא דינו מכאן ומש"ה כשר נחתך הסחול ע"י סבין דכבה"צ  
 לית לשאר אברים ובזה נחלקו המיראיים אליבא דר"ע דה"י הא' ס"ל שסחיל הוא  
 טרפה בפ"ט ומ"י הב' ס"ל שהוא מחמת הכרם ומש"ה נחתך כשר כלבוש הגיל (ע'  
 שפ"ח ח' יא ח"א ס"יב) ולפ"ז נ"ל דבקולשא נ"כ טרפה מחמת הכרם ולענין נחתך  
 ע"י סבין או מחט רוב הפוסקים אוסרים זולת בעה"ט דמקיל והרשב"א תמה עליו  
 דאיכא ב' לשונות בנח' ומנ"ל להקל והר"ן הק' דלדודן איכא לשנויי דהתם מירי  
 נחתך בקולשא וא"כ מנ"ל לחלק בין ניקב לנחתך ולפי הגיל י"ל שהעיסור ס"ל  
 כהלבוש דאין נקב מחמת מחט מקלקל לשאר אברים וכיון דלמסקנא אין הסחול  
 טרפה מ"ט לכן כשר נחתך דמה"ט גם קולשא כשר (ע' שפ"ח הג"ל) והשתא  
 מדוקדקים דברי רש"י ז"ל דבתחלה וכן למסקנא דנחתך כשר ול"ל שטרפה מחמת  
 כרם הטעם מובן בפשיטות דניטל לא יקלקל הכרם משא"כ ניקב אבל לפי ס'י  
 הא' ע"כ נ"ל שהוא טרפה בפ"ט מדפוסל נחתך וקולשא שפיר הוכרח לפי דניקב  
 גרע מחמת שהחלי רב בגופה. (עוד יבא אי"ה)

שמואל אהרון טירלצ'ער ר"ם (קראקא)

## סימן י

(זבחים טה) קדשי עכו"ם אי"ה עליהן פיגול ונו"ט והשוחטין בחוץ פסול  
 ר"י אומר רואה אני בכולן להחמיר דעת הרמב"ם בפסחמ"ק פ"ח דאי"ה  
 פגול ונו"ט כר"ם וגבי ש"ח פסק במעמ"ק פ"ט דחייב כר"י והוא תמוה.  
 ונ"ל טפח"ש בחו"ט דטעם דשחט בחוץ דפטור מדכתיב למען אשר יביאו  
 זבחים משמע דוקא ישראל יעו"ם ולכא' ק' מאד ע"פ ש"ס וזכרים (כו) גבי לא יבדיל  
 אי"ל להבדיל וכ' התוס' דאיכא דהיה הויא דלריך הפי' דאי"ל ע"ס והנה קי"ל דאחש"א  
 וא"כ כל שחיטה הוי מוס אך בדרך הכשרו ל"ה מוס אך אם שחט בחוץ שוב הוי מוס  
 כדאי"ל בחולין ל דתח' שחי' הוי מוס וש"ח אינו אלא בסוף שחי' וא"כ איך חל  
 איסור שחי' על אי' דהטלת מוס ע"פ החו"כ דמטיל מוס עובר על עשה דתמים יחי'  
 לרצון ובעכו"ם דל"ש לרצון דאיך לא מרלה ל"ש אי' דמטיל מוס ע"ס וא"כ י"ל  
 דקרא למען אשר יביאו את זבחים קמ"ל דגם בקדשי ישראל יש ש"ח דהיה הויא  
 רק קדשי עכו"ם דליכא משום מטיל מוס שפיר חל אי' ש"ח משא"כ בקדשי ישראל  
 דאחש"א וקמ"ל דחל והיא קושיא נפלאה לכא' אך י"ל דר"ם לשטמו דס"ל  
 בחולין קצת דמוחל להטיל מוס בבע"מ נחלא דבסוף השחי' בעה דחייב משום  
 ש"ח שוב הוי מטיל מוס בבע"מ ול"ש אחש"א ושפיר למען אשר יביאו למעט  
 קדשי עכו"ם וכ"ז לר"ם אבל הר"מ ז"ל דס"ל בפ"כ מובחרים דאסור להטיל מוס  
 בבע"מ וא"כ לשי' שפיר י"ל דשוחטו בחוץ חייב דקרא י"ל דקמ"ל גם בקדשי ישראל  
 יש ש"ח ולא למעט קדשי עכו"ם. (עוד יבא אי"ה)

יחיאל אברהם בלאגנסאן וליסאני

## סימן יא

ראיתי בתשובת אבני נזר יו"ד של"ז שכ' ח"א לחרץ איך שומעים את המעוברת משום אור"ב למד עיבור ל"א וחירוק דכטעם דפונר ל"א הוא משום דסופו להולד משא"כ כשנשחט דאין סופו להולד וע"ז כ' לכתור מהר"ם ור"א"ש דפרה מעוברת פטולה משום דהוי כשוחט שתי פרות יעו"ש ונלע"ד לח' מ"פ מגילה יג ובמות אב"י ואמה ל"ל (דכתיב כבר אין לה א"א) אר"א טיבדה נוח אב"י ילדה ממה אמה ופי' רש"י נמלא שלא היה לה אב משעה שראוי להקרות לה אב וכשילדה ממה אמה ראוי להקרות אם עכ"ל מוכח דאב של עובר נקרא אב משא"כ האם שלא נקראה אם עד הלידה ע' בס' בית אולר שכ' ג"כ כמ"ש יעו"ש ולפי' נוח דמלך אור"ב פטור הואיל ועדיין לינה אמו כ"ז שלא נולד חבל מ"מ כס' כנ' גופים ופסול לפרה ודו"ק כי נכון הוא .

ש"מ בארנשטיין שו"ב (קיעלץ)

## סימן יב

המשך מקונת הקידוש ע"ש

עוד ג"ל דברי רש"י ז"ל דהנה הק' בתוס' נוקי מחמי כר"ג וחי' דנחמני' איחא הממעי' ור"ג ס"ל דחייב שבוטע מו"ב אמוס הש"ך סימן ח סק"ז הק' אחא יתחייב שבוטע הא הוי הילך כיון דחס משחלס מגופו ולא גרע מפקדון אי"כ הדק"ל נוקי כר"ג ופטור משבוטע מטעם הילך אכן הקלה"ח חי' בשם אחי' כיון דפלגא נוקא קנסא ל"ה הילך ע"ש הטעם וע"כ חייב לישבע וא"כ שפיר חי' דנחמני' דלא כר"ג אולם עדיין קשה דהנה הרא"ש הקשה למד' פלגא נוקא קנסא אי"כ אפי"ט אם מודה פטור וחי' הש"ך בח"מ סי' פח דמירי כאן כשחבטו גדול הויק והעמידו בדין ונתחייב ע"פ עדים וזה אומר שנתחייב רק על הקטן עכ"פ ל"ה מודה בקנס כיון שכבר עמד בדין לפי' הדק"ל לוקמי כר"ג ופטור משבוטע משום הילך דהא ל"ש חי' הקלה"ח כיון שכבר עמד בדין אמנם י"ל דזה דוקא לפ"מ דלוקים בברי וברי שפיר י"ל כנ"ל אבל לפי המסקנא דמזיק אומר שחא טוב ל"מ ללוקים כר"ג דהנה המרש"א הק' נוחא ב"ש ב"ע וז"ל כתי' הקום' דהא ברי גרוע דהניזק יודע שהמזיק לא ראה הנגיפה ושאינו יכול להכחישו והשחא טובה דהמזיק אין לו לדעת היך ה' המעשה וא"כ טוב אי"א ללוקים כשעמד בדין דא"כ הוי ברי טוב ושחא גרוע כמובן וז"ל ב"ש ברי עדיף כחש"ה המרש"א ואלא עכ"ל דלא עמד בדין ושוב ל"ה הילך וחייב שבוטע לר"ג כמ"ש הקלה"ח וממ"י לא יכול ללוקים כר"ג מדקחמי הממעי' כתי' הקום' וא"ש מה שכ' רש"י כ"ש דהוה מיונתא דהשפא אי"א לח' מהני' כר"ג ודו"ק .

יוסף יאבלאנסקי (וראטשוב , קאריש)

## סימן יג

(ח"ו רפ"ד) ר"ה שחל בשבת אין מוקטין מ"ט גזר שחל יעביר ד"א  
 גר"ה וז' הר"ן וז"ל בנח' ראשון זה רק לדין דל"א בק"אם צקביע דרחא הוי  
 רק ספק מ"ט אכל ודאי מ"ט ל"א משחא יעביר ע"כ ג"ל להסביר הדבר ע"כ  
 דל"א בשבת דל"א מכשירי שופר ח"ט ועוהר לחלל שבת ללמוד התקיעות וידוע  
 מה שז' הרש"ל (יבמ' כח) דהיכא דלאחד מוהר לגמרי אף למאן דאסור ל"ט לאסור  
 משום זה ד"א דלא מלינו גזרה רק בדבר שאסור לכ"ט חוזה נ"כ לסדר סברה  
 כר"ן דדוקא בספק שאסור לחלל שבת אף לר"א כדאי' בשבת קלו משיה' אסור  
 לחקוע מגזרת הפברה הו"ל וספק איסור לכ"ט אכל כודאי יו"ט דלר"א מוהר  
 לחלל שבת כדי ללמוד התקיעות שוב לא גזרו אף לדין מחמת החשש דהעברה.  
 ורפ"ז שהבחר של ודאי מ"ט שז' כר"ן הוא משום דלר"א מוהר לחלל  
 עליו לכחילה מ"ט מה שהק' השעה"מ כה"ל שזפר אחאי אסרו הזא"כ בע"פ שחל  
 בשבת משחא יעביר והלא הוי ודאי מ"ט וכו' ח"י מהרש"ק הק' אחאי אסרו  
 לסקוע שופר על האילין משחא יחאך ומורה והלא מוהר ממ"ט אי היום יו"ט אי"כ  
 לא גזרו כודאי וז' חל ה"ז מוהר לגמרי ולפי דברינו ניהא דכין דגבי הזא"כ אסור  
 לחלל שבת אף לר"א כדאי' בפסמים (סט) וכן אסור גם לר"א לחמוך ומורה שאין  
 לה שום שייכות אל השופר וא"כ אסור לכ"ט וא"ש שגזרו אף על הודאי ודוק.

מקנדיס סירקוס (ווארשא)

## סימן יד

יש להסתפק לע"ד בהנך ששה דברים האובעים למעשר שכחב הרמב"ם  
 צ"ד ממעשר דל"ה רק מדרבנן דזה רק בדבר הל"ך מעשר מה"ח אבל במעשר  
 ירק וכו' דל"ה רק מדר' י"ל דלא תקנו דהני דברים יקבעו וכמו דקיי"ל באלנות  
 הסמוכות לא"י שהנביאים תקנו שחייבים במעשר מ"מ בירק פטורים כח"ש הרמב"ם  
 חרומות פ"ב וה"ל כאלן.

וע"פ דרך זה אפשר לפרש דברי החוס' גיטין פ"א ד"ה טרקסמון מין ירק פ"י הערוך  
 טרקסמון ר"ל דרך שמכניסין בו ירק שפטור ממעשר והקשו עליו ולבסוף סימו בזה"ל  
 וז"ל במשניות א"ס דרך טרקסמון פטור אפילו מדרבנן ע"כ והדברים משגלי  
 הבנה לגמרי [א"ס לא שנאמר שיש כאלן ע"ס וז"ל א"ס מרקסמון פטור מדר' אך  
 לפ"ז אינו מובן שוב מה שהקשו למה לא נקט ירק סחם] אבל לפי מש"כ י"ל  
 דא"י כונתם דהנה לכא' גם ירק חייב מדר' אי"כ גם ירק הולכנו להכניסו דרך  
 מקום פטור ולא בפתח הבית אך ע"כ כוונת הערוך דירק יכולים להכניסו דרך  
 החצר דכין שחלר אינה קובעת רק מדר' כמש"כ החוס' שם בד"ה ור"י וא"כ  
 בירק גם מדר' אינה קובעת ומ"מ דורות הראשונים הכניסו החבואה דרך החצר  
 לחיבה עכ"פ מדר' ועל הא דפשיטא להערוך דדרך החצר פטור לגמרי בירק  
 וכש' שהסתפקתי למעלה כ' החוס' דל"ס במשניות א"ס הדרך טרקסמון של הערוך

דהיינו החלר פטור מנוטער אפילו מדר' כי לדידך דבר זה בספק (ע' מוס' ב"מ פה ד"ה מאי לאו דנס קישואין ודילוטין מקח ושבת קיבעין למעשר והה"נ חלר כמוכן) טכ"פ מבוחר מזה שנס ההוס' נסתפקו בדין זה.

אלכסנדר ווישא פרידמאן (ווארשא)

ז

## סימן טו

איתא בקידושין (כג) א"ש עבר כנעני נקנה במשיכה וכ' בפ"י וק' מ"ט והא' חנן ע"כ נקנה בכסף ובשטר כמו קרקע וילפי' מדהקישו הכתוב לשרה אחוזה וא"כ אחאי נקנה במשיכה כמו מטלטלין וכ' לת' דאין דנים אפשר מושא"א דבקרקע ל"ש משיכה אבל באמת מהני ומש"ה ע"כ נקנה במשיכה אע"פ שדינו כקרקע והק' בנתיביו (קלו) דהא זרעים של טעין נקוב דאפשר במשיכה ואע"פ קי"ל דלא נקנים במשיכה דטעין אלא בחוקה הרי דליתא משיכה בקרקע אש"י היכא דאפשר.

ונלע"ד לת' דזרעים שבעלין ל"ש בהו משיכה כמו קרקע גופה דכיון ש'ונקיס מן הקרקע דרך הגנב שבעלין א"כ הרי הם כנוף אחד עם הקרקע וכל זמן שלא נפסקה היניקה דינס כמחומר בחבור שאינו נראה ונרגש כדאי' בכ"מ ומש"ה לא דמו לע"כ דנהי דאיהקש לקרקע מ"ו אינו מחובר אלי' ושייך בו טלטול ממקום למקום משא"כ הזרעים שנס בעת הטלטול יונקיס מן הקרקע והם אחד עם הקרקע.

ובזה יתיישב מה שהקשיהי על החוס' והר"ן פ"ב דגמין דף כב גבי טעין נקוב אם מדר בטל זרעים לבטל טעין שאין הזרעים נקנים מחומר כלי דפשיטא להו דקרקע אינה נקנית בקנין חלר וקשה הא בהדיא כהני החוס' ב"ק דף יב דאפילו אי ס"ל עבדא כקרקע מ"מ נקנים בחלר עי"ש ומש"ה ע"כ מורע העלין אבל לפי הג"ל י"ל דיש קנין חלר גבי קרקע היכא דשייך והא דאין קונה הזרעים מחומר כלי שהיא ג"כ מטעם חלר אין זה משום דליכא חומר חלר בקרקע אלא דה"נ בטעם משום דא"א בהו קנין חלר דכל המחומר לקרקע דינו כקרקע והקרקע הא לא נכנסה לחוך העלין משא"כ ע"כ דשייך בהו קנין חלר ושפיר מהני כשעומדים בחוכה (ע"ה ב"ק דף הג"ל).

משה ופליג כדאנוי (ליבוי לטביא)

## סימן טז

הערות לשע"ת חלק יא חוברת ח

(א) (דמיטן ו') דהה"ה ק"ג על הס"א נלע"ד דקודם מ"מ לא היה"נ נ דאין דכן נח נהרג בדין אחד ואע"פ שאין רא"י יש זכר לרבר מדמלנו בכ"מ שהקנים

פנש' או את הרשעים והקפיד על ביד של ג' פ' פ' נח ויאמר ד' הנה נדרה ופיו  
רש"י ע"פ חז"ל נחלק בבית דינו וכתוב ויאמר ה' אמתה ולמי אמר ודאי לבידיו  
חלל סדום כתיב וד' המסיר ופ"י רש"י כ"מ שנא' וד' הוא ובית דינו וכן חלל  
מלכים וד' הנה כ"ב ופ"י רש"י הוא ובית דינו ולא לחנם הקפיד הקב"ה על ביד  
ובדאי מפני שבני אדם נלטו או ע"פ נביא להרוג ע"פ ביד לכן עשה הקב"ה  
ג"כ ע"פ ביד ואע"פ שאין ד"י אלא אחד ומסתבר לומר שהיה לריך ג"כ עדים  
(כ' מלאכים בסדום משה ואהרן במלכים ודו"ק) ורק כשנחנה תורה נחמשה  
כלכה דב"כ נהרג בע"א וד"א וא"כ ל"ק על ה"א דמיירי קודם ח"ת .

הרב שרטה ארטמאן

(ב) (לסימן ט) מה שמחה על המאירי דס"ל דמלורע מוסגר מביא קרבנות  
טהרה דבר זה ליחא כלל במאירי חז"ל שם הא כל שאר קרבנות שהמחלט  
מביא ביום טהרתו אף המוסגר מביאם וע"פ לשון זה לית כאן המחלט קוביא דהנה  
יש להחזיק דהא מה זה לשון שאר קרבנות והלא הלפדים נעשו בחוץ ואינם  
נקראים בשם קרבן ועוד והלא גם מחלט אינו מביא ביום טהרתו שום קרבן  
כלל זולת הלפדים וקרבן טהרה מביא ביום ח' לטהרתו וכ"כ רש"י מגלה ח"ד"ה  
אין .

לבן נ"ל לפרש דברי המאירי ע"פ דא"י ב"י ואלו מגלחין וכ"פ הרמב"ם  
ביא"מ פ"ב שאין המלורע משלח קרבנות שחייב מוולת לרעהו כ"ז שא"ר לבא  
לתוך המחנה דהיינו מיום טהרתו והלאה וזוהי ג"כ כוונת המאירי שהמחלט  
והמוסגר שווים לענין שאר קרבנות דהיינו אותם שחייבים מוולת לרעהם ששניהם  
אין מביאים קורס ליום טהרתם כ"ז שהמוסגר לא היה ראוי ללאת מהסגרו כלל ע"ד  
פשיטא בכיוונת המאירי אבל מעולם לא עלה על דעוהו שהמוסגר מביא קרבן טהרה  
כמו שטלה על דעת הכותב .

י. פ. פ. (ווארשא)

(ג) (להג"ד) מה שהקשה על המאירי מהכתוב בתורה וכבש בגריו וטהר דמשמע  
שא"ל שום חיקון זולת הכנס לע"ד ליכא הוכחה כלל דהא בהרבה מקומות מוכח  
דמוסגר לריך סעירת שבעה כמס"כ המאירי בשם י"מ וכ"א בספרי נשא פ' גיר  
וא"כ ע"כ נ"ל דהכתוב הזה לא בא לחטט שאר חיקונים ומה שהקשה מבימות  
(עד) הן אמנם מבוחר בסוגיא שם דמוסגר לאו בר כפרה הוא ומשם מוכח ג"כ  
שטכ"פ לריך סעירת שבעה דמיו דוב בעל ב' ראיות דשנים מחמו בחדא מחתא  
ועוד דהפסוק הא' מדבר בטמאי עומאת שבעה והפסוק הב' בטמאי ט' ערב  
ובפסוק הא' נזכר מלורע מוסגר עיי"ש אכן אפשר לומר דכל זה הוא כדי לחרך  
דברי הגא דבי ר"י אבל לאידך חנא דהקרא מיירי במחלט (ע"ש דף עה א) ח"ל  
דלהכי לא רנה לאוקי קרא במוסגר ובעל ב' ראיות כדי שלא יהא נלמד מכאן  
דמוסגר לאו בכ"פ הוא וס"ל באמת דבכ"פ הוא כמו מחלט וכמה דמשמע ממנה  
דמגלה וממ"י ליכא רא"י להפך מהירושלמי כיון שדבר זה נחלקו בו חנאים ומה

שהביא מספרי הן אמנם שבחם נזיר (נו) הובא הספרי בזה"ל תאמר כימי הסגרו שאין טעון תגלחת, ואינו טעון קרבן אכן בספרי שלפנינו איחא שאין טעון תגלחת, ומביא קרבן (ויוש עוד שינוי בספרי איחא דמוסגר טעון ספירה ו' ובגמ' שם ליחא) וא"ל שלפני המאירי היחה גירסת הגמ' ג"כ כמו בספרי וא"כ ל"ק כלל והגם, שאין דרישא אפשר דקאי ג"כ על הסיפא אכן אין להק' על המאירי שפירש בלופן אחר.

יצחק סאיר נוטדער (טאמאשוב זצ"ל)

(ד) (לסימן בא) מה שז' כחיה שוהי, הלכה חבורת' לכל עלמא שאין הלכה כר"ש כנגד ר' יהודה ור' יוסי במחכ"ת ז"ל דבאמת יש בזה הרבה חלוקי דעות בעירובין (מו), השתא במקום ר' יהודה ליחא כר"ש במקום ר' יוסי מ'בעיא' וכ"ל בירושלמי תרומות פג וכ"כ הרבה פוסקים אבל בש"מ ב"ק (מד) פרי"ח ור"א ר' יהודה ור"ש הלכה כר"ש בכ"מ (וערוז שאני ע"ש) ובס' יד מלאכי (תקטו) שז"ה דעת ב"ג ור' מנחם ור"ש דוראן וכ"כ בעטור, פקדון' וכן ביראים (מלוה לג), ר"מ ור"י ור"ש הלכה כר"ש לגבייהו' ובס' מחזיק ברכה (תמוז), לפוס חלמוד בבלי הלכה כר"ש לגבי ר' יהודה ולפוס הירושלמי להפך' וע' ס' המחור ר"ש פי"ד דשבת ומרן ב"י יו"ד (קט), וידוע דר"י ור"ש הל' כר"ש' וכ"כ שם (קפט) וע"ז שם והגם דחוי' (נד) תמה עליו אכן ל"ק כלל כמוזן וגם כנגד ר' יוסי אפשר להלכתא כר"ש כיון דליכא שוב הק"ו של הש"ס ערובין ואפילו נגד שניהם ח"ל להלכה כר"ש שהרי בס' יראים הג"ל פסק כוותי' לגבי ר"מ ור"י ואחרון חביב בבה"ג ובס' אוהל מועד ה"פ נמנו כל המיובים של השנים בחג הפסח ולא הוזכר מרור ש"מ דס"ל כר"ש והבה"ג לשיטתו וא"כ ליכא הוכחה מכאן שאותה החסידה מוויפת מחמת שז' שלא איבררא להכתא לגבי מרור אם נשים חייבות אדרבה דבריו מכוונים שם דברי הבה"ג ואהל מועד.

יצחק בצלאל טארנענשטערן (ווארשא)

## סימן יז

### שאלות ופליאות

(א) ב"יורד סימן נח ס"א אם אימר העכו"ם שטעמו פגום מותר והוא שלא יהא סופו להשביח וז' הש"ך ע"ז וע' בסימן קג וכ' הפמ"ג דכוונתו כמ"ש שם דבעודו פגום מותר וק' לאיזה לורך לריכים אנו לידע זאת כאן והלא עקר מוקד זה הדין הוא כס"י קג ובאמת פשעא דלישנא של המח' מורה בעליל דכאן אף בעודו פגום אסור כשסופו להשביח וא"כ לדברי הפמ"ג הביא הש"ך רא"י לסתור וסבור הייתי לומר דלש"י הש"ך בלוח הקודם דהעכו"ם נאמן במסלפ"ת מטעם דליכא למקם עלה דמילתא אי"כ י"ל כיון שסופו להשביח שוב ליכא לנלות שקריות דאף אם ימלאו אח"כ טעם לשבח יכול העכו"ם לומר דעכשו נעשה לשבח אך ז"ל דשא

איכא למיקם על הדבר מיד לאחר אמירת העבדים ואיכא מחירא לומר שקר ולמה  
 אינו נאמן ואם נאמר כמ"ס הש"ך שם בשם י"מ דלא מקרי כאן איחחזיק איכא כיון  
 דהעבדים לאמר שיש בו טעם פגום שסופו להשניית טוב הוי איחחזיק איסורא  
 להכי אינו זהו דוחק כיון שהש"ך דחה את דבריהם ולי"ע לפרש דברי המח'  
 ודברי הש"ך ז"ל.  
 מנחם מענדל ריווענצווייג מו"צ (ווארשא)

(ב) קשה לי עובא אמאי נדה עולה לחליצה כדאי' באע"ה והלא קי"ל כל  
 שאינה עולה ליבוס אטלי' וכי' שמועדה ליעבל ולסטהר כו' (רא"ש ריש יבמות)  
 אדרבה היא הטמנה שלא תחלוץ כמ"ס רש"י מ"א ב ד"ה הרי קטנה, אבל היכא  
 דאפשר לשהויי שהיין כדי שלא הדבר בהיתר' ואיכא נזמין גם כאן עד שלא בהיתר.

ח

(ג) גופי' רש"י סוכה (יר) נוסח דל"ש לומר, גופא' אלא במימרא דאמורא ולא  
 דברייתא וכ"ס משנה וכו' מהרש"ל 'סוכה לר דכ' על גופא' דהא דקאי על  
 האוספתא וק"ל על רש"י דל"ש כאן גופא ע"ש והוא פליאה נשנה בעיני לפי  
 שמ"לנו במקומות אין מספר דנקט גופא על משנה וברייתא ולדוגמא ע' פ' כל  
 כתבי, גופא הגליוני' כו' והוא ברייתא וכן יומא טו, גופא בא לוי' כו' וקאי על משנה  
 דמס' חמיר וע' של"ה אות גופא דמשמע מדבריו דגם על ברייתא ש"ך לומר  
 גופא ולא הזכיר כלל מפ"י רש"י ושם הביאה ג"כ חוס' בשו"ע ליתא כלל בגמ'  
 ולי"ע לישב כ"ו.  
 מנחם יונתן ציטקובסקי ווארשא

## סימן יח

הבישבות סימן שכתב' שסכנת אבר דוחה ל"ת וז"ל שכתב והביא רא"י מדכ'  
 הש"ך יו"ד (קנו) כשרולים לחתוך אבר מותר לעבור על ל"ת ע"ש (וכ"כ אגלי טל  
 בהקד' מסכתא דנפשי') יש להמוה מהש"ך (קטע) שכתב סכנת אבר אסור לשאול  
 בקום והוא קושיא עלמה לכא' וז"ל דלא כ' משגלות אלא בודאי רפואה אבל  
 לא בספק ול"ד לספק פ"ג דגלח מוחי בהם כדאי' ביומא (פה) אבל אבר אחר  
 גלח ממילא שאינו אלא תיקון אבר ודוחה ומס'ה בעי דומיא דמילה דספק אינו  
 דוחה ולפ"ז ל"ק מוקדם שאינה ודאי רפואה ויש להביא רא"י מדכ' בי"ש פ' כל  
 הבשר (יג) שאם החלי בא ע"י רוח רעה מותר לדרוש בקום לפי שרוב  
 המכשפים יודעים לחלוץ ליה עור ומרופה והיינו כמו שכתב' שכל האיסור הוא מושם  
 שרפואת המכשף מוטלה בספק.

נחמן ש"סמה גרינשפאן ר"מ (ליצ'דו, אנגליא)

## סימן יט

(בדרש פליאה) בשעה שאמר יוסף אשר נחלא הגביע בירו יו"י לי עבר



כִּי יֵלֶאֱ בֵּית שְׁלוֹם רַב לְאוֹהֲבֵי תוֹרָתָךְ וְאִין לָמוּ מִכְשׁוֹל בְּתַחֲלָה אֲבָלֵךְ הַכְּמוּב שְׁלוֹם  
 רַב עִיפֵי הַיָּדוּעַ שִׁשְׁכֵּר וּזְבוּלוֹן לָקְחוּ חֶלֶק בְּתִירְחוֹ שֶׁל יֵשׁעֵכֶר וְהַשְׁכֵּל מִמֵּיב  
 לִמֵּר שֶׁהַתּוֹמֵךְ בֵּית מִחֵ כִּי שִׁלְחוֹר תּוֹרָה וְאֵם אִירַע שֶׁהַמִּחֵ שָׁנָה בְּהוֹרָאָה וִילָא  
 מִכְשׁוֹל מִחִמֵּי שֶׁרַק אִתּוֹ לְבָדוּ תַלְיִן מִשּׁוּנְתּוֹ וְשֶׁהַמְחִיזֵךְ בּוֹ אִינוּ נִעְנֵשׁ כֻּלָּל בְּאִשְׁמֵת  
 הַמִּחֵ כִּי טוֹגַת הַמְחִיזֵךְ הִיחָה שֶׁרַק נִכַח הָאִמָּה יֵהִי דְרָכּוֹ וְהוּא פִּי הַכְּמוּב שְׁלוֹם  
 רַב וְיִוֹתֵר מִהַמִּחֵ עֲלָמוֹ יֵהִי וְאוֹהֲבֵי תוֹרָתָךְ דְּהֵיִינוּ הַתּוֹמֵךְ בְּהַמִּחֵ כִּי חֶלֶק כְּחֶלֶק יִקְחוּ  
 בְּשִׁכְרָם אֲבָל וְאִין לָמוּ מִכְשׁוֹל בְּמִכְשׁוֹל שִׁילָא מִהַמִּחֵ לֹא יֵהִי לוֹ חֶלֶק וְהִנֵּה בְּמַלְרִים  
 הִי נִמוֹס בְּשִׁעְשֻׁרָה בֵּית הָיוּ בִּיחָד וִילָא נִגְבַּה מִיָּד אֶחָד כּוֹלֵם נִעְנָשׁוּ (מִדְרָג) אֲלֵלִם  
 נִעְנֵשׁ הַמְּהַחֲבֵר עִם הַמְּחִיזֵךְ כִּלְיוֹ חֲטָא בְּעֲלָמוֹ אֲוֵלִם יוֹסֵף טַעַן שִׁישׁ לוֹ שׁוֹעַ  
 אֶחָד וְשֶׁרַק אֶחָד נִמְלָא הַגְּבִיעַ אֲלֵלִם יִעְנֵשׁ וְלֹא מִי בְּתַחֲבֵר אֲלֵלִם וְשִׁילָא הִיחָה דַּעְתּוֹ  
 כֻּלָּל שֶׁחֲבֵר יַעֲשֶׂה מוֹדָעָה וְאִם מוֹכֵן הֵיטֵב שֶׁאִזְּ יֵלֶאֱ בֵּית וְהַמִּחֵ שׁוֹעַ  
 כּוֹנֵת הַכְּמוּב שְׁלוֹם רַב כּוֹ.

אִיעֲדָר רִיפָא וְיִיסְבְּלוֹם רַב דְּאִנְשֵׁי דִיזְעֵנְסָק בְּנוֹאִיאָרַק

## סימן ב

(הערות לחוברת ב)

א) דְּסִימָן ב' מֵה שֶׁנִּי כִּיִּם דְּכַנְדֵּרִים מִבּוֹאֵר דַּעֲשֶׂה לֵה רִיִּשׁ טָן שֶׁל זֶה  
 דְּרִי שְׁהוּא חֲכָשִׁיט וְלֹא גִנְאִי הֵן אִמָּה שֶׁהַחֲרָשִׁיא בְּחִיא כִּי כֵן אֵין בְּאִיחָ (שֶׁח)  
 מִבּוֹאֵר שְׁהוּא גִנְאִי וְאִם ק' מַגְדִּירִים וְלִיל רִשְׁאִי הַחֵם שְׁבֵלָא שְׁנִים הִיחָה  
 מוֹכַעֲרָה בִּיחָד וְעִי טָן זֶה הִיחָה עִכְפִּי יוֹתֵר יִפֶּה מִבְּתַחֲלָה וְאִחֲזִי לֹא עֲשֶׂה לֵה  
 מִכְסָּף הִנֵּה כִירוּשְׁלַמִי אִיחָה שְׁעֲשֶׂה לֵה גַם עֵין זֶה וְאִילִי עֲשֶׂה לֵה גִ"כ טָן זֶה  
 כִּי לְהַשׁוּמָה לַעֲיִנָה וְכִידוּעַ שְׁמַשׁוֹס קוּשִׁיא וְדִקְדוּק לֹא יִשְׁתַּנֵּה דִרְיִן וְהֵה שְׁהָקִי  
 מִהַשְׁפִּירִים שְׁעוּשִׁים דּוּקָא מוֹהֵב לְכַבֹּד וְלַחֲפָאֵרֵת חֲלִילִי הוּא רַק תַּפְאֵרֵת לַעֲוִשִׁי  
 אֲבָל אֵין לַתַּפְאֵרֵת לְרוּאִים דְּמוֹשׁוּנָה מִשְׁאֵר שְׁנִים כְּמִבּוֹאֵר בְּשִׁעַ הַגִּיל וְהַעֲקֵר  
 כְּמוֹשִׁים בְּהַחֲלָה אִם נִוִי הַמִּחֵ אֲסוּר מִהַמִּחֵ (בֵּית וְלַחֲמִי) אֵין לְשִׁמּוֹךְ עַל הִיחָה  
 זֶה דְּאִילִי נִפְסָק דִּרְיִן בְּאִיחָ לְהַחֲמִיר וְלֹא לְהַקֵּל אֲבָל מוֹלֵד הַסְּבָרָא נִלְעִיד דְּאֲסוּר  
 מוֹדְרֵבֵן וְהַמִּחֵ מוֹתֵר כְּמוֹ שֶׁאֵר חֲכָשִׁיטִים וְמוֹשִׁי בִּזְה כֻּל מֵה שְׁחִמוֹה הַלַּחֲמִי בְּאֲבָל  
 וְמוֹשִׁי כִּיִּם דְּמַעֲרֻכִּין מוֹכַח דְּאֲסוּר מִהַמִּחֵ לַעֲדִי אֲדַרְבֵּה מַשֵּׁס מוֹכַח דְּאֲסוּר מוֹדְרֵבֵן  
 וְאִם אִישׁ קוּשִׁית גִּנְאִי וְהֵה מִיבְעִי לִי לְרִיבִיחָ וְאִם לִ"ל דְּאִמָּרָה חֲנוּ הֵה בְּלִיאִים  
 גִּיכ מִתֵּר דְּקִיִּיל סָפֵק דְּרֵבֵן לְהַקֵּל וְדוּקָא.

ב) וְשִׁישׁ כִּיִּם דְּשִׁעַר הַעוֹמֵד לְגוּזוּ הֵיִינוּ דּוּקָא כְּשֶׁגְּדֵלוּ יוֹתֵר מִכְפִּי הַרְגִּיל וְהִנֵּה  
 דְּאִי מַרְשִׁי סִבְרָא וְהֵכָא קָמִי סַחֵם נִהְיִין בְּשִׁעֲרָה וּמַשְׁמַע בְּכָל גּוֹזִי בְּמַחֲכִית נִעֲלֵם  
 חֲפִיזוּ בְּאוֹחָה שְׁטָה מֵה דְּאִיחָ בְּכִרְיִיתָא הַמּוֹקְדִים עֲבָדוּ מוֹעֲלִין בְּשִׁעֲרוֹ וְהַשְׁמַע  
 מַשֵּׁס דְּשִׁעֲרוֹ עוֹמֵד לְגוּזוּ וְשִׁישׁ לִיל דְּסַחֵם כְּחַפְרֵשׁ וְאִם הֵיִנִי בְּנִהְיִין בְּשִׁעֲרָה  
 כְּחַמְאֲכִירוּשָׁא וְהַמּוֹקְדִים הֵיטֵב דְּבִנְרִי דְּרַמְבָּ"ם שְׁאִינִן נוֹטִי דְּהֵיִנוּ שְׁעוֹמְדִים לְגוּזוּ וְכַעֲקֵר  
 כְּדִבֵּר מִשׁ כֶּשֶׁ דְּשִׁי דְּמִיִּרִי כְּשֶׁגְּדֵלוּ יוֹתֵר מוֹהֲרִגִיל בְּמַחֲכִית לֹא נִמְלָא זֶה בְּרִשִׁי

רק בשכנר, שלח פרע' והיינו ל' יום (ע' רש"י פ' נשא) ופירושו מוכרת בסוגיא דהא אמרו העם דכל מה דפציק להו אשכוחי אשכח וזה ל"ש בנדרים יותר מדי כמובן ומו"ש שהרשב"א ז"ל פירש דברי רנב"י כסגנון מחיים הוא בלחם פירוש יקר ומוקבל אכן איהו בדרי' לפי שיטתו פירושו עולה ופה אבל אכן בדרי' להרמב"ם וכל הפ' הסוגיא מיידי כסגנון לאחר מיתה דוקא ומו"ש דשערות אינם מתפעלים בשעת מיתה רק אח"כ במ"כ הם דברים שאין להם שחר כלל ופירושו בגמ' ורמב"ם ז"ל נכון מאד רק לא אל מו שרולה להשתקש ושלל להודות על האמת והרא"י שכתב כמ"ה דמשולס לא הרגיש אדם כאב בשער' במקום דבוקו לבשרו במכ"ה אנכי יודע ועד שלא בן הוא וישנם הרבה אנשים המוכים במחלת העלבים ר"ל והמרגישים כאב בשערותיהם במקום דבוקם לעור והפ"י שכתבתי הוא לענ"ד נכון מאד בעזרי .

סנהם מענדיל וויינגארט ראב"ד (ראדום)

(ב) (רס"ב) מה שכתב כ"ה שזה חלוי במנהג המקום ושעכשו נשתנו הזמנים ל"ג כי אלמלי כך היה להם להגיה בש"ע (הג"ל) דמבואר שם שהוא מירי דמיעניא ביה ודריק וכן מה שהקשה בלוח ב דא"ל לומר דהפירוש הוא משום דשומד לגזוז כגזוז דמי דהא הוא איבעיא דלא איפשיטא בגזיר וא"כ יש להחמיר מספק לק"מ דהא לש"י הרמב"ם נוי המה אסור מדרבנן וספקו להקל ומס"ה אזלין לקולא גם בפ"ג החלוי בסיכתא ומה שהשוה נוי המה לתכריכים וכלים שזרקו על המטה ז"ל כלום ומו"ל הסברא דומה יותר לתכשיטים שמוותרים כמ"ש בבב"ס על מס' ע"ז ומה שהק' על המל"מ מיי"ג ל"ק כלל דהא הרמב"ם בס' המלוות (מל"מ כ"ה) למור י"ג מולא הביא הושבה כו' ולא משם שם והיינו כמס"כ המל"מ דהג"ס הוא אשכחתיא בעלמא אחר סיימי דברי ראיתי בנכ"כ (שמש) שס' דהסוגיא ערוכין מוכח כהרמב"ם דשער המה מותר בהנאה ומבואר כמס"כ וכן הראו לי בשאלות יעב"ן (ח"ב) שהכריע לדינא כהמל"מ דמת אסור בהנאה רק מדרבנן וא"כ יש להקל בחומת של זהב וכמס"כ .

הג"ס

(ג) (ל"הג"ס) לע"ד יש להחיר תוחב זהב מכמה טעמים האחד אע"פ שרבים ס"ל דמת אסור מוה"ס מגו"ש שם שם (תוס' עירוכין ד תוס' ב"ק יור' ירושלמי שם ה"א תוספתא פ"ו י"א אדם שאין הנאה במתו' רמב"ן במ"מ מ"א פ"ה וס"ד יור' ע"ט) אכן המל"מ אבל פיר' להרמב"ם הוא מדרבנן והג"ס אשכחתיא וע' שעה"מ אישות פ"ה שחמה ע"ז וכן החת"ם ע"ז (כט) ויור' (סלו) אכן גלע"ד רגז"ש זו אינה מופנה מב' לדרים שהרי שם דמרים אינעריך שאין משהין מטות נשים (חת"ם ע"ז ומהרש"א ח"א שלה' פ"ק דב"ק) ושם דענינ' שם תהא קבורה וקיי"ל אינו מופנה מב"ל אין למדין כל עקר והש"ס ע"ז וסנה"ד (מח) הוא אליבא דר' אחי (גרה כג) דלמדין ומשיבין ובאן אין להשיב וא"ש דלדין אינו אלא אשכחתיא ולפ"ז מובן הרמב"ם בס' המלוות דיליף י"ג מקרא אחריתא ולא משם וממה הרמב"ן אכן הרמב"ם לש' ניהא אח"כ מלאמי כל זה בשאלות יעב"ן ח"ב ומסיק דאסור מדרבנן (ע' חת"ם יור' הג"ל שחשובה זו היא חשוכה נפלאה) וע' פרי תבואס

ודברי חכמים (נח) דכן ס"ל להרז"ה ז"ל שאינו אלא מדרבנן ואמנם מצינו  
ראי' שהוא מה"ס מסוף תמורה, ונקברין אפרין אכור הא בשר מה שנקרך טהור  
והאיך מרמה דאורי' לדרבנן ואלא ל"ל שהוא מה"ס אכן יש לדחות שהרי אפרו של  
נקבר אכור מוסס דלא נעשה מלימו ואף מה שנקבר עדיין לא נגמרה מלומו (פי'  
טובי' ק' יו"ד ז') וא"כ שפיר דומים זה לזה והואיל ומה אינו אכור מה"ס יש להקל  
בחומב זהב דילמא אינו נוי אלא גנאי כמ"ס כ"ח מראדוס שליט"א.

והב' ע' חוס' ב"ק (פ"א) דקיי"ל שערות הקט מותרות לגמרי ואפילו עור  
המות (חוס' גדה נה) וכ"כ הרמב"ם הידוע הן אחת שהשאלמות חקת אכור וכ"כ  
הרמב"ן והרשב"א וכ"כ ביו"ד (שמט) עכ"פ קרוב לודאי שאינו מה"ס (רשד"ס יו"ד  
ר פמ"ג עט עור המות דרבנן וכ"כ שערות) ומעירובין ליכא להוכיח שהוא מה"ס  
כמ"ס כ"ה הג"ל ויש עוד להוסיף ע"ז ואבמ"ל וסנה"כ (שמט) הכריע להקל  
בהרמב"ם ורש"י וסמ"ג וא"כ כ"ש שיש להחיר חומב.

והג' גלע"ד אם השערות מותרין השנים ג"כ מותרין ויש להוכיח זה מר"י  
ד"ן גרמא" כו' וכ' הרשב"ם (ב"ב קט"ז) שהשחיר לו שן מוציו ששן אינה מטמאה וק'  
טכ"פ מלוה לקבצו ומוכח מכאן דא"ל קבורה ע' חת"ס יו"ד דמת מטמא כדי שלא  
יבא להניח ומס'ה עכ"ס אינו מטמא ודון מינה שהשן אינה מטמאה ומותרת  
בהנאה ואמנם הרשב"א אכור אכן דוקא שן של טלמו אבל לא חומב וע' פת"ס  
שהבכ"ש אכור אבל המעיין שם יראה שאכור משום שגורא כגופו והשתא כיון  
שהב אינו נראה כגופו לא נאסר ובפרט דרבים ס"ל שהוא גנאי והמהרש"א  
צדדים כ' שיש קלח ראי' להפך אבל לא סחר לגמרי וגם זה יש לדחות ואמ"ל  
וכיון שכלא"ה יש קפידא שלא לקבור עס זהב כמ"ס בשע"ת לכן מכל הלין טעמי  
גלע"ד להחיר כמ"ס כ"ח שליט"א.

סאיו רובין ר"ם (ראדוס)

(ד' לסימן ו) מה שהק' כ"ח על הראב"ד ז"ל מקידושין לא אדע מאי קושיא  
דלעולם לר"מ ההשה עלמה ג"כ פטורה מחומש והה"ג כל יורש פטור מחומש  
זקמ"ל אשה לרבוחא דחכמים דפליגי על ר"מ ואפי' הבעל מוסיף חומש ולע"ד  
יש סמך לד' הראב"ד מב"ב (קכו) דאין הבכור נוטל פ"ס בקק"ל דלדין הוא  
מ"ג דלא קרינן ב"י בכל אשר ימלא לו אלמא אפי' שהפשוטים יורשים ולי"ה הפקר  
ליק ב"י אשר ימלא לו וה"ג ודאי במע"ס לר"מ אין בכור נוטל פ"ס והה"ג שאין  
נקרא מע"ס שלו להוסיף חומש.

רובה שהק' על רש"י לאיזה לורך נקט שירשה גם שאר נכסים והביא מר'  
הרא"ש פ' האשה שנפלו דלרש"י בכליא קרנא הבעל אינו אוכל כלום אלא אם יש  
עוד נכסים אכן יעתי ולא מלאתי כן בהרא"ש ולא מסתבר לי כלל הכן וכי  
בשניל דבר אחר יכלה קרן זה אכן גלע"ד דשאני מע"ס כיון שא"א למכרו ולקנות בדמיו  
דבר אחר שהקדן קיימם לעולם כמו שגורא מחי' הרשב"א שם לכן זכה הבעל  
במע"ס אף אם כליא קרנא וכוונת רש"י גלע"ד פשוט וברור אחר שמלאנו דוגמת  
זה ממש בב"מ לו רש"י בד"ה מי מוטל ש"כ כגון שנפלו לה נכסים מאביה משנאשה  
ועומקן מעות של הקדש עכ"ל ומה נראה דס"ל דאי לאו שאר נכסים אמרינן אכן

שהי' רלא יתא ליי להבעל לזכות בהו וכי היכי דקיייל (ב"ב מט) דנחלה כזאת  
הדס מחנה עלי' שלא יירשנה הי' בנ"ד לא קנה להו הבעל והתם מסיק רבא  
דאפילו עס שאר נכסים לא קנה הבעל ולא מעל עד שיוציא והכא עכ"פ לא קנה  
המע"ש בלא שאר נכסים ומרזיח בזה שאינו מוסיף חומש ודויק.

ש"ס יוסף הלוי פייגענבוים חופ"ק דאקאטש

(ה) (להג"צ) לע"ד אין מכאן שום קושיא על הראב"ד ז"ל שהרי בגמ' ליתא  
כלל שהאשה מוסיפה חומש במע"ש שירשה מבי נשא אדרבה לר' הוסי' שם המורה  
מיטעה אשה מוסיפה אפילו במע"ש וגמון דידה וכ"ד הרמבם פ"ה ממע"ש והראב"ד  
לא הבינו וא"כ ז"ל דלרבנן דר"מ הבעל מוסיף חומש דה"ו כאלו ירש מאביו אבל  
לר"מ כל יורש פטור מחומש כמ"ס הראב"ד ומידות שלא הרגיש כ"ח בזה וה"ו עולה  
על דעהו שהאשה מחוייבת בחומש ומה שז' על רש"י נכון הוא וכ"כ בס' המקנה ע"ש  
ומ"ס על המל"מ מר"ף פסחים ל"ק כלל שהרי המל"מ כ' מיד אח"כ בפירוש שאינו  
קחוק ליחס סברא זו לר"א דלית הלכתא כוותי' וא"כ ליכא למפרך מהר"ף כיון  
דלא קיייל כר"א וי"פ.

סאיר רובין טרארום

(ו) (להג"צ) מה שהק' כ"ג על הראב"ד לענין י"ש לחקור בדיון איכות הירושה  
אזי אמרין מה שהבין יורש מאביו הוי כרשות אחר ולפ"ז י"ש סברא לומר הירושה  
ל"ש בממון גבוה או דילמא דענין וגדר הירושה הוא דרשות האב עברה אל הבן  
וברשית א' הוא ולפ"ז גם בממון גבוה שייך ירושה כמובן ולומר שזה תלוי אי  
אחין שחלקו בן לקוחות או יורשין ז"א דכבר כ' הט"ז חו"מ (קד) דלגבי איש  
אחר לכ"ע בן יורשים ע"ש אמנם י"ל שזה תלוי בזה דאיהא בערוצין (ע) דיורש אין  
מבעל רשות ולאידך מיד יורש מבעל מבוס דברא כרעא דאביו זאת אומרת דפליגי  
בסברא דלמטלה כמובן מאליו ולענין פליגי בזה ג"כ במס' ב"ק אי רשות יורש  
כרשות לוקח או לאו ע"ש (ור"מ ס"ל בערוצין ה"ל דיורש מבעל וס"ל במק"א  
אחין שחלקו לקוחות והוא ראי' להט"ז דלגבי אחרים הוי יורש ומש"ה מבעל ודויק)  
ובן נלע"ד דבזה פליגי ר"מ ור"י המורה דף ב' דר"מ ס"ל יורש ממיר וסומך  
יר"י פליגי ואע"פ שחלקו בקרא מ"מ אפשר דפליגי ג"כ בסברא (ע"ש הוסי'  
ד"ה ור"מ) דר"מ ס"ל ברא כרעא דאביו ומש"ה ממיר במקום אביו ור"י ס"ל  
כרשות אחר הוא ולפ"ז מוסי' ק' ה"ל בלופן נאות דהראב"ד כ' דבריו על הח"כ  
דהיינו סברא והתם סברא ר' יהודה ולש' דס"ל יורש אינו סומך והוא משום דיורש  
אינו במקום האב לכן שפיר כ' הראב"ד דמע"ש ליתא בירושה וא"כ ל"ק מקדושין  
דהתם קאי על ר"מ דס"ל יורש סומך וממיר משום דהוא במקום האב ולהכי בפיר  
ס"ל דמע"ש ליתא בירושה אע"פ דס"ל לר"מ שהוא מ"ג ודויק כ' הוא דבר  
נחמד.

האחים יוסף גרשון ויצחק אר"י שעצרינגסקי (לודו)

(ו) (להניף) לענין הראב"ד עלמו חזר מדבריו בתירולו השני והוא משום דידע שמוס' קידושין מוכח שהיורש מוסיף חומש וראה זה מלאמי ראיתי בהר"ש על הת"כ שם שהביא קו' הראב"ד עם הב' היורשים ובתי' הב' נחלא מראה מקום לקידושין כד והוא כמש"כ שמשום כוונת זו חזרו מדבריהם וס"ל דידע מוסיף חומש ומי שירצה לידע האמת ישפין בהראב"ד והר"ש.

הרש"א

## סימן כא

### כבודה של תורה

(המשך מחוברת ג)

נ"א) ישם (ל"ב י"ב) למה יאמרו מלרים לאחר ברעה הולכים להרוג אותם בהרים וגו' היבט בהרים נראות כמוהרת דאיה נ"מ באיה מקום שיהרגו ונ"ל דיהי' מכלן כדמות סתך למה דאיתא במוס' ב"מ דף ע"ח ע"א במשנה להולכה בבקעה הולכה בהר אם החליקה חייב ואם הוחמוה פטור ואם מחמת המעלה חייב ובגמרא נ"ש ריב"ז דלא קא מפליג ומאי שנא סיפא דקא מפליג אמרו דבי ר' ינאי ריב"ז שמחה מחמת אור' דאמרינן אור' דהר קטלה ואמרינן אור' דבקעה קטלה דבי יוסי בר חנינא אמר כגון שמחה מחמת אובלגא וברש"י עייפות ויגיעה מושאה הולכה בהר יכול לומר לו עייפות הוצעה שעלמה לראש ההר הועיל לה מתחלה על כן עייפה לה לאחר זמן כשהלכה בדרך החלקה ויגיעה החת מושאה ונמחה ואם שינה להולכה בבקעה כו' ע"ש היטב כל הענין וכן איפסוק להלכה בטור חו"מ סי' ש"ט דאם שינה להולכה בהר שמא בטורח העלי' נחייגעה אפילו לא מזה מיד עד שצאה למוסור אלו מולין אותו בטורח העלי' ע"ש הרי אנו רואין מזה דטורח העלי' להר מו"ק וכן החלקות מלוי בהר ובמדבר היו הרים גדולים כראיתא בפרק הראשון והוא מאריך להו טורח מקמייהו כיון דאמא ארון אדנקו טורח בהרי הדדי קעליגון ונחית דמייהו לנחלי ארנון ע"ש וזה להרוג אותם בהרים שז"ק להם טורח העלי' בהרים שבמדבר או החלקות שמלא בהרים מחמת זה והכל רמזו בתורה.

נ"ב) ישם (כ"ב) ויאמר אהרן אל יחר אף אדוני אלה ירעת את העם כי ברע הוא ע"פ דרך הפשט אפשר שהורגלו בדרך הרע בעומדם במלרים שדרך האדם הוא ללמוד משכניו הן לטוב או לרע ובאכן עזרא וכנר פירשמי כי ברע הוא, וכאן פירשו לעיל בסוף מאמר הארוך על דבר העגל בעבור שישאל היו מעורבים עם ערב רב וזה כי ברע הוא ולא אמר רע סא ע"ש והוא נ"כ על זה הדרך שהכרנל של האדם ללמוד משכניו ופיין ברש"י ובשפ"ח ויש להסמך על זה מה שא"ת במשנה דאבות פ"א מ"ז נחאי בארכלי למר בהחמ משכו רע ואל מחמנר

לרשע ובפ"ב מ"ט אמר להם לאו וראו איזו הוא דרך ישרה שידבק בה האדם כו' רבי יהושע אומר חבר טוב רבי יוסי אומר שכן טוב והדרך הרע שיתרחק ממנה האדם ודבריהם הוא חבר רע ושכן רע, ובסוטה דף ז' ע"א במשנה הרבה שכנים הרעים עושין ובנרכות ט"ז ספ"ב רבי אלעזר בחר דמסיים ללותי' אמר הכי כו' ותקנו בחבר טוב ואלו אומרים בכל יום קודם התפלה שתלינו כו' מחבר רע משכן רע וזה שאמר רבי בחר ללותי' כדאיתא שם ובמס' שבת דף ס"ג ספ"א א"ס ע"ס הארץ הוא חסיד אל הדור בשכונתו הרי שדרך האדם זהו ללמוד מחביו' ומשכניו מטעם טיבים לו רעים ויש סמך לזה בתורה מפסוק זה ואלע"ג דמלך הכהן הוא בכ"ז ליבא מירי' שאין לה סמוכות בתורה.

(ג) שם (ל"ג ה') רגע אחד אעלה בקרבך וכליתך וג"ל דיש להסמך על זה הפסוק דרגע הוי' שיעור זמנו של הקב"ה ובנרכות ז' ע"א ומנא לן דרגע רחם שאלמר כי רגע באפו חיים ברלונו ואב"א מהכא חזי כמעט רגע עד יעבור זמנו וליבא מירי' דלא רמיזא באורייתא וכן יש להסמך זה על הפסוק בפ' קרח ו"ז פסוק ט' ואעלה אותם ברגע, והקשו החוספת שם מה ה' יכול לומר בשעת רגע והירלו בתירוק הראשון שה' יכול לומר כלם, ועבור זה כתיב לשון כליון אלל זמנו רגע שלא תאמר מה אומר בשעה מועטת כזאת לזה אומר וכליתך שאומר מלת יכלו ואע"פ שדברו של הקב"ה הוא למעלה מהזמן בכ"ז כהנה החורה לשון כליון לרמוז תירוקת היום' ודו"ק.

(ד) ויקה"ל (ל"ה כ') וילאו כל עדת בני מלפני משה לדרך לדעת למה הודיענו הכתוב הליאה מלפניו ואפ"ל שרמזו למה דאיתא ביומא ר"ג ע"א על המשנה יא' ובא לו בדרך בית כניסתו וילפינן שם מקרא בדה"י ע"ס ואיתא שם וכן תלמוד הנפטר מדבר לא יחזיר פניו וילך אלא מולד פניו והולך ואיפסקא להלכה ביר"ד כו' רמ"ב ספ"ק ט"ז ובשיפטר מלפניו לא יחזור לו אחוריו אלא נרחק לאחוריו ופניו כנגד פני רבו וזה מולדיו הכתוב שכילאו מלפניו היו הולכים לאחוריהם ופניהם כנגד פני משה שלא יחזירו לו אחוריו מפני כבוד משה רבם ולפי' ידויק הלשון מלפני משה שבשעת הליאה היו לפני משה פניהם ולא כדרך היוצאים שמחזירין פניהם והכל רמזו בתורה.

(ה) שם (ל"ד) ולהורות נתן בלבם הוא ואהליאב בן אחיסמך למטה דן באור החיים פירש ללד שם חכמים רבים שהיו חכמהם בלבם לבד שלא ידעו ללמדם לזה אמר ולהורות נתן בלבם השביל חכמת הלימוד והוא פירוש הפסוק וכן פרוש באבן עזרא כי יש חכמים רבים שהם קשים להורות אחרים ע"ס וג"ל דאפשר להסמך על האי קרא מה דאיתא בעירובין מ"ז ספ"א לענין בית הפרס והוא שדה שנתרם בה קבר ומטמא לישא אשה וללמוד תורה אמר ר' יהודה אימתי בזמן שאין מוצא ללמוד אבל מוצא ללמוד לא יטמא רבי יוסי אומר אף בזמן שמוצא ללמוד גמי יטמא לפי שאין מן הכל זוכה אדם ללמוד ובבב"י אין אדם זוכה ללמוד מכל מלמדיו יש רב שמשתחו סדורה בפיו ושונה להלמדיו דרך קלרה ואומר ר' יוסי מטעם ביוסף הכהן שהלך אלל רבו ללמוד תורה ובבב"י ללדן חלה לארץ ואמר ר' יוחנן הלכה כרבי יוסי ולמה לי והא אמרת ר' יהודה ור'

יוסי הלכה כר' יוסי אמר אביי אלטרין סר"א בני מילי במחיתין אבל בבתיא  
 הימא לא קמיל ע"ש ברש"י ואיפסקא להלכה בי"ד ריש סימן שע"ב אף על פי  
 שהבין אסור ליכנס לבית הפרס או לארץ העמים אם לדרך לילך שם לישא אשה  
 או ללמוד תורה ואין לו דרך אחרת יכול לעבור דרך שם אפילו אם מוצא ללמוד  
 במקום אחר והוא מטעם שלא מן הכל זוכה אדם ללמוד ומזה דעה התורה  
 ולהורות נמן בלבו יש ראי' שזה הוא חומית גדול ללמוד לאחרים ולא לז' אדם זוכה  
 לזה כר"י הג"ל ויש סמיכות לדעת ר' יוסי בתורה וליכא מירי דלא רמזא בה.

(נו) שם (לח ח') ויעש את הכיור נחשת ואת כנו נחשת במראות  
 הניבאות אשר נבאו פהח אה"מ דקדקנו למה לא כלל הכיור עם כנו ביחד לכתוב  
 ויעש את הכיור ואת כנו נחשת ולמה חלקם לכתוב נחשת תרי זימני בכיור אחד  
 ובכנו אחד ואפ"ל דמכאן יהי' בדמות סמך למה דאמרינן בסוף פרק נוטל אחר רב הוגא  
 אחר רב לא בנו אלא בסוכת אבל בזמניה נעשה בסים לדבר האסור ומבואר זה הדין בשו"ע  
 אר"ח סימן ש"ט ש"י"א רכל דבר שהוא בסים ומשמש למוקלה אז אסור אף בהכירו  
 המוקלה ע"ש כל החילוקי דינים ומטעם זה חלקם לכתוב לומר לך דכנו שהוא בסים לכיור  
 יש לו החשיבות של כיור וג"מ לענין שבת דבסים למוקלה הוי כמוקלה גופא ולכן אינו  
 מוטיל כשהכירו המוקלה נמנה ש"ה מותר בטלטול כמבואר שם ובסוף סימן ש"א  
 ברמ"א דאין באוכלין נשום בסים לדבר האסור וע"ש בט"ז ובמג"א ובסים לכלי יהי'  
 בעין סמך מהאי קרא וליכא מירי דלא רמזא באירייתא.

(נז) ויקרא (א ט"ז) והסיר את מורחתו בגזילה והשליך אותה אלל המזבח  
 קדמה אל מקום הדשן ברש"י בעולת בהמה שאינה אוכלת אלא באבוס בעלי נאמר  
 והקרב והכרעיים ירחץ במים והקטיר בעוף שזון מן הגזל נאמר והשליך את  
 המעיים שאכלו מן הגזל והוא במדרש רבה פרשה ג' אות ד' ח"ר תגומא בר  
 חנילאי העוף הזה פורח ועם בכל העולם ואוכל בכל ד' ואוכל מן הגזילות ומן  
 החמסין אמר הקב"ה הואיל והזפק הזה מלא גזילות וחמסין אל יקרב לגבי המזבח  
 לכך נאמר והסיר את מורחתו בגזילה והקשה האברבנאל שלפי זה יהי' ראוי להשליך  
 כל העוף כי כל גופו ניזון מהגזל ע"ש מה שמירץ וג"ל להסמיך על זה מה דאיתא  
 ברו"א בי"ד סימן ס' בהמה שנהפטה בדברים אסורים מותרת אבל אם לא  
 נהפטה כלל רק בדברים אסורים אסורה ובתב הש"ך וגר"א דסבירא לי' להמרדכי  
 דאפילו נהפטה כל ימיו מותרת דלא דמי לפרה שפטמה בכרשיני עכ"ס  
 דאיתא בש"ס פרק כל הגלמים דשרו דוקא מטעמא דזה וזה גורם דהאם כרשיני  
 עכ"ס אסורים בהגאה משא"כ באיסורי אכילה שהרי אינו האיסור גלמו וכן משמע  
 בהוספה בעצום שם ד"ה שאם נעט כו' לחלק כן וכן נראה דעצ האו"ה סוף כלל  
 מ"ז דאפילו היכא דעיקר גדילתה היתה מן הבהמה טמאה שרי מטעם דמטבול הוי  
 כשרות וא"כ הוא הדין אם נהגדלה כל ימיו רק בדברים האסורים מותר עכ"ל  
 ע"ש ועיין סימן פ"א סוף ו' ואע"ג ש"ס לחלק בין איסור גזל שהעוף גזל לשאר  
 איסורי אכילה כמובן ומה שזוהר התורה להשליך המעים מעלה הוא רק אלל המזבח  
 בל"ז מהמורה התורה העוף למזבח אע"פ דנהגדלה כל ימיו בגזילה יש סמיכות  
 למה שכתב הש"ך בדעת המרדכי וליכא מירי שאין לו סמך בחורס.

(נח) שם (ב' י"ג) וכל קרבן מנחתך במלח חמלח ולא השנית מלח ברית אלקיך מעל מנחתך על כל קרבנך הקריב מלח וברש"י מלח ברית שהנחת כרותה למלח נושטת ימי בראשית שהונעחו המים התחתונים להקרב במזבח במלח ומיטבך המים בתג כראה מזה דהמלח לר"ך להיות ממים ואפשר לרמוז לפי האגדה הזאת בלשון ולא תשבית דמשמע שהיה כבדא להשבית המלח על המנחה הדין המבואר בשו"ע אורח חיים תנה סעיף ה' נוסחין שלא ליתן מלח במלח וכן הדבר ובהג"ה אפילו בדיעבד יש לאסור מדרבי ודעת עלמו ובמג"א בשם מרדכי דכאכל מלח מלוחה כאוכל חמץ ע"ש ובמג"א סוף סימן הס"ב בשם הדרכי משה דמלח שלנו שמכשלים אותו ממים וראי מחמץ ע"ש ועבור זה היתה סבבא להשבית המלח מעל המנחה שלא יתחמץ ובפרט דבמנחות מרבין מקרא דבדיעבד כשר אפילו במלח מקרקע וה"י הוי"א שלא ימלח המנחות במלח ממי הים שלא יתחמץ לכן אמר הכתוב ולא חשבית מלח ברית אלקיך מעל מנחתך שהמלח במלח ממי הים שהוא עיקר המליה ולא תחשב לחימוץ כי כהנים זריזים הם ולא ייחוו העיסה להשחית רק יאפו מיד כמבואר ברש"י סימן הס"ב דגם מי פירות עם מים יש לו חקנה דיאפה מיד ע"ש בגמרא שהנח בל"ע אם נפל מעט פירות לתוך העיסה ולא נאפה מיד אם יש לאסרו בדיעבד וברא"ש משמע דדבר מיטע אינו אוסר ובמנחות דלר"ך למולחו יפה יפה אם אינו חופה מיד בודאי יש כבדא לאסור והשמיטנו ההורה דלא יחשוש עבור זה למלוח המנחות ממלח שחיפרין מהקרקע רק ימלח במלח ברית שהוא ממי הים כנ"ל ובגמרא דמנחות כ"א ע"א דרבו ולא חשבית מלח הביא מלח שאינה שוכחה ע"ש ולפי האגדה שהנח בלשון ירמוז בלשון ולא חשבית שהמלח ממי חם העיסה ומחמיו כמבואר בשו"ע הנ"ל ובמנחות לא יחשוש על זה כנ"ל.

(נט) שם (ה' י"ה) לא ישים עליי שונן ולא יתן עליי לבונה כי חטאת הוא וברש"י ואין גדין שיהא קרבנה מהודר מזה דל"י למה דליתא במס' ר"ה כ"י ע"א הוטא כל יתגאה ק"מרינן שהרי נחנה תורה טעם כי חטאת הוא שהחוטא כל יתגאה כהגמרא הנ"ל והכל רמוז בחורה.

(ס) שם (כ"א) נפש כי תחטא ומעלה מעל דב' וכחש בעמיתו בשקרין או בתבונה יד או בגזל או עבד את עמיתו מזה חטאת חובה ונשבע על שקר על אחת מכל אשר יעשה האדם לחטוא בהנה ונ"ל דאפשר להסמיך על התיבות מכל אשר יעשה האדם לחטוא בהנה מה דליתא במוס' ב"ב קס"ה ע"א אמר רב יהודה אמר רב רוב בגזל ומיטע בעריות והכל בלשון הרע בלשון הרע סלקא דעתך אלא אבק לשון הרע וברש"י רוב בגזל רוב בני אדם חסודין על הגזל כעין גזל במורדן להיתירא במשא ובמתן לעבד איש מריות הראוי לו לחבירו והו' מכל אשר יעשה האדם לחטא בהנה שבעירות שממון דרך האדם לחטוא בהם ע"י הוראת היתר וכל הנזכר דחשיב לעיל בקרא הוא בכלל גזל ודרך האדם לחטוא בזה דרוב בגזל כהגמרא הנ"ל ומרמוז באורייתא דרוב בגזל דרכן לחטוא בגזל והכל נמלץ בה.

(ס"א) שם (כ"ד) או מכל אשר ישבע עליו לשקר ושלא אותו בראשו ומחמיו יוסף עליו וגו' הא דתחבס התורה ושלא אותו בראשו לבאורא מראש



כמיומם כיון דכבר כתיב לעיל והשיב את הגזילה אשר גזל וכו' ולא הוליל אלא וחמישיתיו יוסף עליו וכו' להסמיך על זה דכל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה אפילו לא נשתנה אלא נתייקר כגון דמטיקרא בשעת הגזילה או הגניבה שויה זוזא ולבסוף שויה ארבע זוזי ואיתבר מוילא משלם זוזא כמבואר בסוף פרק המפקיד מיט' השתא לא עבד לה ולא מירי אמאי קא מחיבת ל' אהביה שעתא דגזילה ההוא שעתא זוזא הוא דשו' ודוקא בהברה או שתי' משלם ד' ע"ש הטעם וכן איפסק להלכה בחומ"מ סי' שני' סעיף ג' דאם מהה הבהמה או אבר הכל מאליו משלם כשעת גניבה וכן בסיומן ס"ב סעיף י' נשברה מעצמה או אברה משלם דיגר כשעת הגזילה וזה שכתבה התורה ושלם אותו בראשו דלריך לשלם הגזילה כמו שהיה שוה בשעה שגולה אפילו לא נשתנה דהיכא דנשתנה כשלו הוא ואין לריך להחזיר אפילו הגזילה בעין כמבואר בפרק הגזל עלים ועוד בכמה דוכתי ובי' מוצן לשון בראשו דלריך לשלם הגזילה כמו שהיתה שוה בראשיהו בשעת הגזילה ולא כמו שהיא שוה עכשיו כשעושה חשובה אם גאברה או נשברה מעצמה ואע"ג דבפרק המפקיד שם קאמר לה מלך הסברא בכ"ז הכל רמזו באורייתא ועין בת"כ מה דדריש ב'.

(סג) צו (ו ז') וזאת תורת המנחה הקרב אותה בני אהרן לפני ד' אל פני המזבח וברש"י הוא הדרוס שהוא פניו של מזבח שהכניס נתון לאותו הרוח והוא בגמרא דזבחים ס"ג ע"ב ומנחות י"ט ע"ב רפני המזבח זה דרוס שהכניס בדרוס ע"ש ג"ל להסמיך על זה כדמות סמך מה דפוסלין במזבז בקעי בה רבים כמבואר במס' עירובין ו' ע"א ובשו"ע אורח סי' שס"ה ס"ב וז"ל נפרץ מלכו שלא כלפי ראשו שיעורו בשעה אפילו לא נשתיר מן הכותל ביסוד כלום והוא דלא בקעי בה רבים אלא אי בקעי בה רבים אפילו לא נפרץ רק ארבעה טפחים לריך לחקנו שם ובמג"א סק"ד וז"ע במבואות שלנו אם יש להם דין חלל לענין זה והוא דין בעיר המוקפת חומה ונפרץ בה פרצה בר"ע ובקעי בה רבים לדירן דקיי"ל דיש לה דין חלל ז"ע אם יהא מותר ויש להחמיר ע"ש הרי דיש גם לנו ג"מ בדין זה ומה שנקרא דרוס המזבח פני המזבח עבד שההילוך שם יש להביא כדמות רא"י לענין חשיבות ההילוך דפיסל המחילה בפרצה של ד' טפחים אם בקעי בה רבים דהרי אנו רואין שחממה ההילוך נעשה חשוב המקום וכו' כן לענין שבת ע"י בקיעת רבים נעשה מקום הפרצה חשוב כפרצה של עשר אמות ודוק והכל נמלא בהורה.

(סג) שם (י"א) כל זכר בנני אהרן יאכלנה חק עולם לדורותיכם מאשי ד' וברש"י כל זכר אפילו בעל מום למה נאמר אם לאכילה הרי כבר אמור לחם אלקיו מקדשי הקדשים וגו' אלא לרבות בעלי מומין למחלוקת פירוש שחולקין את המנחה בהדי המימים חלק כחלק ואע"ג דלאו בני הקרבה נינהו והוא נגמרא זבחים ק"ב ס"א אלא לחלוקה וברש"י ליעול חלק כאחד הכשרים ע"ש וז"ל דאפשר להסמיך על זה מה דאיתא בשו"ע אורח סימן ל"ט סעיף א' תפילין שכתבן עבד או אשה או קטן כו' פסולים מבשר דכתיב וקשרתם וכתבתם כל שאינו בקשרה או אינו מאמין בה אינו ככתובה ובמג"א סק"ה ג"ל דמי שנקטעה ידו השמאלית אע"פ שאינו בקשרה כבר לכתוב תפילין דגמרא בר חובא הוא אלא פומא הוא

דכאיב לי' ע"ש וביבמות ק"ד ע"ב אמר רבא אלם ואלמח בני דיעה נינהו  
ופומייהו הוא דכאיב להו ע"ש היטב ומוזר שאלו רואים שבעלי מומין נוטלין חלק  
מהקרבנות כחמיומים יש ראי' לדין שחידש המגיד דהרי בעלי מומין אינן יכולין  
להקריב קרבנות ואפילו הכי לזה החורה ליתן להם חלק כחמיומים והסבירא הפשוטה  
לזה עבור שאין המניעה מזידים ובד' חובא נינהו ופומייהו הוא דכאיב להו וכמו  
כן מי שנקטעה ידו השמאלית כשר לכתובת חפילין והכל יש לו סמך בתורה.  
(סד) שם (ח ל"ד) כאשר עשה ביום הזה לזה ד' לעשות לכפר עליהם  
יש לדקדק והוליל כאשר עשיתי ביום הזה דהרי משה שימש אז בכהונה וגיל.  
הטעם שלא אמר כאשר עשיתי מפני שלא רצה להחזיק טובה לעצמו וזה אחד  
מומין דברים שהחורה ניקנית בהם כדאיתא בפ"ו דאבות מ"ו ואינו מחזיק טובה  
לעצמו פירוש בהדברים טובים שעשה וכן מבואר במס' שבת פ"ט ע"א שלא רצה  
להחזיק טובה לעצמו אמר לפניו רבונו של עולם חמודה גנוזה יש לך שאחה  
ושתעשע בה בכל יום אני אחזיק טובה לעצמי ובסנהדרין ל"ג ס"ז מוכרי כל  
מילי דעזרא נחמי' בן חכלי' אמרינהו ונחמי' בן חכלי' מאי טעמא לא איקרי  
סיפרא על שמאי' א"ר ירמיה' בר אבא מפני שהחזיק טובה לעצמו שבאמר וזרה לי  
אלקי לעובה ע"ש ורמזא באורייתא דלא יחזיק טובה לעצמו כהמשנה. באבות.  
הגיל ולא לחנם נשתנה הלשון וליכא מידי דלא רמזא בה.

(עיר יבא אי"ה)

הנוף העניף דוד בר"י גרינגראסס אבר"ק הענטשטאט

## סימן כב

בשע"ת (ח"ט קונטרס ה' ס' מ') כתב הגאבד"ק קונלק שליט"א דחזיון  
דבר שיש לו בעלים וזה למכור לכל העולם אף שאין להבעלים הפסד חייב לשלם  
לו מנזיה"כ וה"ה באם יש לישראל משכון אצל עכו"ם ובא ישראל אחר ונגד המשכון  
ממנו הוא חייב לשלם להבעלים דמיו המשכון אף שאין להבעלים כוס הפסד דבלא"ה  
העכו"ם מחזיקו בחובו כמוכן ועכ"ז סיים שמשני שהיה דין חדש מובקש מחכמי  
השערי תורה לעיין אם לא ימלא בתורה לזה.

ובבטח"כ נעלם ממנו דבשות מהרשד"ם (חומ"ו כ"ז) מפורש להיפך  
שכתב דבין דלא הפסיד לבעל המשכון כו' א"ל לשלם להבעלים ע"ש (הש"ת  
מהרשד"ם אין כעת ח"י).

ובגוף הדין שכתב ר"מ לחדש משמ"י דנפשי' אהמה דהלל דין זה מפורש  
ברא"ש פ"ה דב"ק ונחמי' סס ומובא להלכה בשו"ע חומ"ו (ס"ו ע"ב סעי' לה)  
בעכו"ם שהלוי לישראל על המשכון ופל המשכון ממנו ומלאו ישראל אחר דחייב  
לכשיבו לבעליו ע"ש ועיין בב"ח ובש"ך שם דאם החזירו לעכו"ם חייב לשלם להישראל  
וממילא נפשת דה"ה בנגב (להסבירים דגניבה עכו"ם אינו מחויב בהשבה) ופשוט.  
ושי"ש דזה רק לשיטת רש"י בעירובין ר"פ דער דבעכו"ם לא כתיב והשיב

ואליה הרי לריך להחזיר להעביר במחש' לא אדע מה שח כי רש' ז"ל כתב שם  
(ס"ב י) ד"ה לא ניתן דנכרי שנגב או גזל מישראל אינו מהקן הלאו שעבר כשהשיב  
הגזילה דגבי ישראל [שנגב וגזל] היא דכתיב והשיב הגזילה ע"ש אבל להיפך בישראל  
שנגב או גזל מנכרי אם גזל וגניבת עבדים אסור הה"ד דיש עליו מ"ע וחייב דוהשיב  
הגזילה כמבואר ברמב"ם דיש ה' גזילה דמחויב להחזיר לו ואף שהטובי מהדו"ק  
(חיו"ד ס' פ"א) דעתו דאינו במ"ע דוהשיב את הגזילה אלא שמחויב מה"ח להשיב  
ע"ש וכן דעת הכפות המרים לר"ה ע"ש אבל עכ"פ הרי מחויב מה"ח להחזיר  
ובאמת בשעה"מ ה' גזילה השיב ע"ז ודעתו דיש מ"ע דוהשיב וגו' גם בגזל לעבדים  
ע"ש עכ"פ דברי רש"י בעירובין אין לו ענין לזה.

ובזה שסיים עוד וגם יולא לדינא באחר שאסר גכס' וכו' להסבירים דאסורי  
הנאה מקרי לכס רק שאינו צדשותו והמזיק לחבירו דבר שהא שלו ואינו צדשותו  
חייב ע"כ חייב לשלם להבעלים אף שאין להם הפסד כיון שהחפץ שזה דמיס לכל העולם  
ע"כ המהמי שזה נגד המפורש בש"ס ב"ק (דף לח) ע"כ דהשורף חמנו של חבירו  
שעבר עליו הפסד אף שזה דבר ששיקרו עמון מ"מ כיון דלישראל זה אסור בהנאה  
פטור מלשלם אף דוילת ישראל שזה דמיס לכל העולם לאינו ישראל ועיין שו"ת  
נוכ"י מהדו"ק ח' א"ח (ס"ב כ').

יעקב שור אבריק קיטב והגדיר

## סימן בג

להרב הגדול החריף ובקי טפרפל בה"ב וטחרו בפדפול  
חכמים בנשיק בוח' יצחק בצדאל ג"י.

ע"ד השאלה בביט הכוסות (א) הנה כבר הארכתי בזה בחי' אך לדינא כך  
דהנה המעיין בזה' שבת (ל"ז) ד"ה למחט וכו' וחוס' חולין (נז) ד"ה מחט והוס'  
סוכה לד ד"ס סיני דב' מקומות (בסוכה וחולין) כתבו רק חלי העור ושם (בשבת)  
כתבו מעבר לעבר דווקא ובאמת זה נ"מ דהנה יש ב' טעמים דאם לא נקב כל  
העור כשר או מבוט דאין זה נקב או מבוט דהשלים הוי סתימה ע"ש בזה' וג"מ  
כך דהנה בחולין (נז:) ר"ה שמוקה וקדוש שלה קיים כשרה ובתוספתא נקט  
אין קדוש שלה קיים טריפה ולכאורה למה לן נמוק ולומר דזה רק לר"ש הוא דוחק  
אך כך דהנה אין פסקין בבכורות (לט) דחסרון מכפנים שמי' חסרון ועי"ש  
דכידי דע"י זה נעשה היצר מנחון גם בעל מוס הוא אך כך דבאמת גבי ר"ה  
הטעם רק מוס דהקדוש מגין עליהם והדרא לכדייתו וכמו בחולין (מו:) ועיין  
סוכה (לו) דנקט גם להיפך דמהגרע וגסרם ועיין חולין (נז:) מחלק כה"ג גבי

(א) שאלתי ה' בנדון המבואר ביו"ד (ס"י מ"א) ברי"א אם נסרך בית הכוסות  
לחור הכבד דסקו הסוסקים להכשיר עיין כ"פ שם ובחי' המהר"ל ז"ל א"ס  
מוסרין מקיס הריעמא וגסרם מבשר בה"כ, ואם לריך שיהי' עכ"פ מה שגסרם שלם  
ויפס.

יצחק בצדאל בארנענשטערן סח"ס מאה שערים.

ביעי חילתא וברש"י שם (מה): גבי אינו יכול לעמוד מפני כבודו דפירש שם  
ב' טעמים אי משום דסופו לנקוב העור או עלם הדבר רק דהעור לא מגין עיי"ש  
והנה גבי ריאה ג"כ דהעור מגין .

והנה ברין פ"ג דסוכה גבי יבשו רוב עליו כ' בשם הראב"ד דווקא אם  
גשתייר ג' עלין לחין או מליל אבל כמוש לא מליל עיי"ש בסוכה (לג): ויש כזה  
בכמה מקומות והיינו דמה שהיא להגן לריך שהיא בריא ושלם ולכן נהי דכולו כמוש  
כשר אבל ביבש ורק הג' עלין הלחין מגינים לריך שלא יהי' כמוסים ולכך גבי ריאה  
שנמיקה לריך שהיא הקרום שלה קיים כלומר בריא וחזק ואם נגלד טריפה משום  
הנמוק לא משום הקרום וגם ג"מ דאז לא מועיל אם דופן סיממחם דמשום חסרון  
לא מהני .

והנה גם בבית הכסות כך דהנה בניקב רוב חוץ לשיטת הרמב"ם ז"ל  
גבי בשר החופה דטריפה אי"ב יש עליו שם טריפה רק דמ"מ גבי בה"כ אמרינן  
דהשלם מגין ואז לריך שהיא השלם בריא וחזק משא"כ ברק חלי דאז אין עליו שם  
נקב לא אכפת לן וכל זה בשאר ריעותא אבל סירכא בשאר אברים אין זה כלום  
ואז אין שום ג"מ ויכול להכשיר בלא ספק ואף דהרמב"ם פסק גבי ריאה דסירכא  
מחמת נגלד קרום העליון ואז יהי' ג"מ לנמוק אבל כאן לא .

ידידו יוסף רוזין רב דפה דעניבורג .

## סימן כד

נסתפקתי ורחמי להעיר בהא דמוה"ג ליתן סעכרינקעס קטנים לחוך משקח  
טהור או לשאר משקים כדי למחקן ועושים ג"כ כן בשבת וטעם הוא כאשר נזכרים  
בהטעה מתחיל המים להרחיק עד שמעלים אבעבעושות כעין חכסיל שבקדירה  
שמרחיק אלל האש .

ולבאררה יש לאסור מכמה טעמים חדא משום מוליד כח חדש ולא  
גרע ממוליד ריח דאסור ועוד דמחויי כמבשל ע"י שמתהווה רחיקת המים  
דהא הרמב"ם סיבר שהטעם לאיסור בלובש כבשין בשבת משום דנראה כמבשל  
זאי"כ מכס"כ בל"ד וע"י במ"ז סימן שכ"א סק"ג דמשמע דסובר המחבר כטעם  
הרמב"ם ז"ל ולטעם הרמב"ם ע"ש במ"ז דאין חילוק ואשילו בעושה אותו כדי  
לאכול מיד ג"כ אסור ועוד יש בזה חשש עובדין דחול וגם משום גזירה שמה ישחך  
סממנים לרפואה וכן משמע קצת בכלכלת שבת בדין עובדין דחול בסוף פ"ן כב'  
ע"ש ועוד יש סברא לאסור כיון דיש על אותן סעכרינקעס אותיות קטנות ואי"כ  
בשנותים לחוך המים ע"י המים נמחקין האותיות והוא מוחק ולע"ג .  
ואבקש מאח דבני גדולי דורינו שליט"א לחוות דעתם בהשערי טורח כי כל  
פעולת נכשלים בזה ובדוראי יש טעם להחיר .

יהונתן הכהן אייבעשימץ חו"פ פראגא

## הַנֶּעֱשֶׂה וְהַנְּשָׁמַע.

(מחזיקי הכנסים) כפי שמודיעים מאי — שהודות להשפעתו של הגאון האדמו"ר מגור שליט"א בהיותו באה"ק — שקטה אש המחלוקת ששררה בין רבני איי והרבנים שהיו עינים איש את רעהו פוגשים ואי באהבה וידידות.

(—) הידיעה שנודעה לרבים ע"י מערכת השערי תורה משלמו המוב של כבוד גאון דורנו הרב מ' יעקב שור שליט"א אבר"ק קטב (שנפקד ממנו כל חוון זה זמן כביר) הפיחה רוח חיים בין כל הרבנים היושבים על סדין כמרינה וחיל. הרב הזה הוא אחד מיקני גאון דורנו והוא מאיר עיני הגולה בתשובתו שדוא משיב לכל השואלים ממנו דבר ה' זו הלכה היוז.

(יקרא דמיו) ביום י"ח אלול נפטר בווארשא הרה"צ ר' ישראל משה ליפשיץ זצוק"ל האדמו"ר מפרושקאוו בהרה"ק ר' יחיאל מאיר זצוק"ל אדמו"ר מגאסטניץ. (במנה ספרים) בימים האלה נגמר בכיהר"פ ויצא לאור חי' המאורי על מסכת יבמות הספר הזה הוא אחד מספרי יקרי המציאות ועתה יוכל עם העדה רבות וחשיבות והגהות מאת המו"ל הרה"ח מ' חנוך העניך אלבעק נ"י.

(—) חוברת אלול מעתון התלמודי, הפרדס' היו"ל בואויערציע נגמר ברפס ונשלחה להחותמים. בחוברת הזאת נמצא חי' תורה מהגאון האדמו"ר שליט"א מגור.

(—) בקרוב יצא לאור ס' אור פני יצחק' כולל תולדות הגאון הצדיק מר יצחק הכהן פייגענבוים זצ"ל הראב"ד'ק ווארשא (עם תמונתו) חייו דרכיו ומנהגיו וכמה מאמרי תורה ושיחותיו הק' הספר הזה יענין בעזה"י לב כל הקוראים. (להתפוזרות ה'שערי תורה') בדרישת והתעוררות גאון וצדיקי דורנו נ"י הוחלט לתת ב'שערי תורה' משפט הקרימה לשו"ת ומאמרי תורה הנוגעים לבירור הלכה בזה ישמש השערי תורה' בתור מרכז תורני רבני ובית ועד לחכמים לברר וללבן כל השאלות הקשות העומדות על הפרק.

(—) הה"ג מ' יצחק בצלאל סארנענשטערן נ"י מי שכבר יצאו פוטיטין שי בספרו, טאה יערים' נספח בין חברי ועד ת"ח עורכי השע"ת.

(המערכת להשואלים) להרימו נ"י השומע דבר מפי קטן כשומע מפי גדו כו'. — להר"ד האנות לא ביישנית ולא פחדנית. — להר"ש אל תסחכל בקנקן אלף כזה ש"ס זו. — להר"ז נקודת מיוספו בזה כמה ספסלי. — להר"ם בנקודת סאפסר לקרן חן רבות להאריך. — להר"ב על הראשונים אנו מלשערים. — להר"י דברי חכמים נחמס. — להר"ג חס לזכר' דאבא. — להר"מ נ"י החכם עיניו בראשו. — להר"ד תיח מרבים שלום בעולם.

(הודעת המערכת) נעיר בזה את הקוראים כי הספרים הנפרטים בהמודעה מאת המערכת ידושים אצלם ציון בזה (\*). אות הוא כי אלה הספרים כבר נסכרו ואינם עוד ת"י. גם נבקש בזה מכל הפונים אלינו ודורשים מאתנו מענה הן בעניני המערכת או בעסק סבירת ספרים יואילו לשלוח מרקאות לתשובה. גם נודיע בזה כי בדעתנו להדפיס תקוני השניאות וטעויות הדפוס שנמצאו בחוברות שערי תורה משנה י"א לכן נבקש מאת סופרינו שימחרו להעיר אותנו על השניאות שנפלו במאמריהם ונתקנם בעזה"י בחוברות הבאות.

## אל הקוראים

כשאנו מתבוננים ומשימים לב למצב התורה בימינו אלה, נראה היטב עד כמה נחוץ עתה תוצאת השערי תורה ואת התועלת המרובה אשר יביאו לנו מוסדות נעלים כאלה לתורה ולכל לומדיה והוגיה. ומי מאתנו — שהתורה נר להגללו — לא ידע את חובתו הקדושה, ואיננו נכון לבוא לעזרה למוסד הנושא עליו דגל התורה, ומי לא ירגיש גורל המצוה הזאת בתור מצוה שהומן נרמא. השערי תורה בתוכנו ומטרתו — עפ"י הדרך אשר סלל לנו מיסדו אמו"ר הרב הגאון זצ"ל — הוא אכסניא של תורה ובית ועד לחכמים. בו יתאחדו ויתאגדו גדולי התורה — החחקים במקום וקרובים ברוח — וישאו ויתנו בחבורה בבירור השאלות העומדות על הפרק ובהכנת דברי חז"ל הצריכים פתרון וביאור. השערי תורה מפין ומשמיע לרבים כל אשר יתחדש בדי יום ביומו בבית מדרשם של כל לומדי תורה והוגיה.

השערי תורה הוא בית אוצר ומקום מפלט בעד גלויות כתי"א מאת רבני וגאוני קשישאי וז"ל הנמצאים עוברים ומפוזרים.

בהשערי תורה נוסד מדור מיוחד בעד מאמרי חכמה וידיעות שונות המרימים בתוכם ורוחם את כבוד התורה גם את קרן וכבוד חכמיה ולומדיה.

אך לדאבון לבבנו, בזמננו אלה כשמצב התורה ירד פלאים — מפני הרוחות שונות המנשכות עלינו בגלי הים — רופף גם מצב השערי תורה האהוב והחביב לנו מאד ומאד קשה לנו להחיל בכמותו ואיכותו הראוי וגם סבבה נשקפה ח"ו למוסד השערי תורה וקיומו אם לא יבואו לנו לעזרה המתנדבים אשר התורה יקרה להם, אילוהא נתעוררנו ומצאנו לנחוץ ליסד בעוה"ז קופה מיוחדת לתמיכת השערי תורה בשם קרן השערי תורה.

והגנו פונים בזה בקול קורא לפניכם קוראים נכבדים לקחת חבל בהמצוה הגדולה הזאת ולנדרב איש איש כערכו איוה סכום לקופת התמיכה הזאת, ובוה על משמרתנו נעמודה בעוה"ז להוציא לאור את השערי תורה — כדי חדש בחדשו — להגדיל תורה ולהאדירה.

המז"ל ישראל איסר בהגאון מרן יצחק הכהן פייגענבוים זצ"ל.

האדרעסא להמערכת :

I. FEIGENBAUM, WARSZAWA, Muranowska № 4, m. 30.

המשך רשימת ספרים שהמכירה הראשית שלהם נמכרה למערכת ה"שערי תורה".

ג) חידושי המאירי ביאור ופירוש על נוסחת עירובין מאת רבינו מנחם צ"ר  
שלמה לבית מאיר (המאירי ז"ל) שה' בזמן הרשב"א והריטב"א ז"ל.  
ד) תוספות הרא"ש על מס' סוכה מרבינו הרא"ש ז"ל.  
ה) מלבושי יום טוב צ"ח חידושים והנהגות על הלכות אורח מהגאון הגדול  
בעל תוספות יו"ט ז"ל נדפס מתוך כת"י בפעם ראשונה עם קיצור הלכות ובסופו קונטרס  
זכרון מדרשי חודות המליצה מהגאון מו"ה יצחק הכהן פייגענבוים ז"ל ראב"ד ק"ק ווארשא  
ו) חסדי דוד על תוספות מסדר קדשים מהגאון ר' דוד פארוז ז"ל נדפס  
מתוך כת"י בירושלים ע"ה"ק.

ז) ערוך לנר פירוש מספיק בנפיש של מס' יבמות.  
ח) שר"ת בהרי"ל דיסקין פסקים וכתבים מהגר"ל דיסקין ז"ל מצריסק.  
ט) קב וגקי על סדר גיטין מהרב הגאון החסיד מו"ה אברהם דוד לאויט  
ז"ל האבד"ק ניקאלאייב. הספר הזה ילא טבעו בעולם ונחמד בעיני ונכשרון  
רב וגחון ומצא תועלת להרצנים מסדרי גיטין.  
י) מקור טהרה שו"ת ובירור הלכה בענין מקואות מאת אחד מגדולי  
דורנו ה"ר חיים משולם קויפמאן נ"י אבד"ק פאלטובסק.  
יא) באר יצחק ביאורים וחידושים על משניות קדשים מאת אחד מחכמי  
ישראל הרה"ג ר' שלום ליב אייזענבאך נ"י.

יב) רב פעלים מקור לכל מדרשי רז"ל ואגדותיהם למקומותם בשמותם מאת  
הגאון ה"ר אברהם בהגאון מוילנא ז"ל עם הערות מהמו"ל ומהרה"ח ר"ש באב"ע ז"ל.  
יג) משניות עם פירוש הרע"ב וקיצור חו"ט עם שלשה פירושים חדשים  
א) מנחת יצחק עפ"י רמז ומוכר מלוקט מספרים צ) תוספות חכמים" בירור  
דיני המשנה וההלכות מלוקט מספרי הפוסקים ג) לקוטי יצחק פתרון מלות זרות  
שבמשניות. כל אלה מעשה ידי איש חי רב פעלים הרה"ג מו"ה יצחק זאלער  
נ"י (לע"ע נגמרו וי"ל הסדרים זרעים מועד נשים נזיקין).

יד) דרך בצורתן טעמי המלות מהגה"ק הרמ"מ מליובאוויטש זוק"ל.  
טו) אביגת זרעים משניות מן סדר זרעים (לכד ברכות) מסודר לזה אחרי  
כל משנה ומשנה כל הבריות השייכות לחוכן המשנה מלוקט מש"ס בבלי  
מספיק ספרי ספרא מכילתא ועוד וסביב להם פירוש מספיק וחידושים מלוקט  
מפירשי ז"ל ושאר מפרשים. נתחבר ביגיעה גדולה וכשרון רב ע"י הרה"ג המזו"ן  
מו"ה יהודה ליב מענדעלזאכאן נ"י מווארשא. לע"ע ילא לאור החלק הראשון כולל  
מסכתות פאה ודמאי. [והנה כבר מסודר בדפוס וגמלא בידי המחבר מאטריאלן  
גם מן שאר המסכתות עד השלום הסדר זרעים אולם מפני יוקר מחיר הגיר  
ויתר מכשירי הדפסה קשה עתה על המחבר להוציאם לאור ומי יתן שימלאו איזה  
מתנדבים בזו"ל לבוא לעזרה להמחבר לגמור הדפסת הספר לכבוד ולתפארת חוה"ק  
ישיבתו להודיע מפלס למערכת ה"שערי תורה" ושמותיהם יודפס בשער הספר לזכר עולם]

## מדרשת בה שער תורה תנפון בארצנו ובחיל מביאות לבעליהן תועלת מרובה

תורה לה' וכינו להוציא לאור הדפוס ספר נחמד במינו, ולקום הדרוש, בדרך ראשון, בדרך שני, קובץ ספר הדרוש ופשוט נאים על תנ"ך, ח"ט, נסרא ומדרשים, על סדר הפרשיות, נקבץ בכל הספרים שנדפסו עד הנה ונוסף עליהם חרושים מהחכמים ומהרמב"ם נאומי דורנו שלישי, יוצא לאור ע"י הרבנים העורכים והמסדרים: שלום יצחק לעווטען

רב ואבר'ק קריסטיאניא, נארוועגן. רב ואב"ד בעיר ניוארק, אמעריקא. מחיר הכרך הראשון (96 עמודים) 7 קראנען בנארוועגן, ומחיר הכרך השני (136 עמודים) עד פרשה ויחי ועד ככלל 10 קר' בנארוועגן, ולפי הקורס יוכלו לשלוח בציעק במארק האשכנזי. כל מי שיקנה שני הכרכים ביחד, יהי המחיר רק 16 קר' וגם נקי במארקא. הקונים בודאי ישבעו עונג ונהל מהספרים הוקרים האלה.

הכתובת:

Rabbiner Sch. I. Lewitan, KRISTIANIA Rostedsg. 12, (Norwegen).  
או Rabbi L. Weisblum, NEWJORK 342 East 32 d str., (Amerika).

### בשורת ספרים.

תולדות הפוסקים ולעסקאן, לנאומי וגדולי ישראל (תולדה מפורשת של הגאונים המוסקים מן הראשונים ועד האחרון שבאחרונים מחייהם וכל הקורות אותם מאת הרה"ח שטען האנעס. מחזיק 635 עמודים ומחירו — 500 מארק.

ספר הנקור כולל כל דיני ניקור וכמה דברים חדשים בחזון לרבנים מאת הרה"ג ר' שלמה אלטמאן נ"י האב"ד קיקאל. המחיר — 100 מארק.

להשיג אצל המערכת.

יוצא לאור ספר, זרע אברהם כולל ג' ספרים: א) חרשי סגיות ומס' בכורות" מאת הרב הגאון המנוח ר' אברהם ו"ל לופט-ביר חתן סרן הגאון ר' מאיר שחח שלישי"א מרווינסק. ב) שאלות ותשובות שה"י ב"ר הגאון המנוח הג"ל וב"ר (להבדלה) הרב - חתרף ובקי עצום ההסיד ר' מנחם שלישי"א ועבדע מראנא. ג) קונטרס, תוצאות חיים" כולל י"ח סימנים בבאור מלאכת הוצאה בשבת מאת הרב: וב"ר ר' מנחם שלישי"א הג"ל. להשיג אצלי מלובריס ביחד או הקונטרס הג"ל לברי. אדרעסא:

J. Morgensztern, Warszawa,  
ul. Kozla 7, m. 75.

כל הקורס וכו'. נמצאו אצלי עקומפלרים מועטים מספרי הנודע "מאה שערים" הכולל מאה ישובים על קושיא אחת מפורסמת וכמה פסולים וביאורים רחבים בחקירות והערות חדשות בכמה ענינים ורובו דרוכו בעניני עשה דוחה ל"ת ועניני היתר המצטרף לאיסור הנצרך מאוד לכל מעיין ומפלל.

יצחק בצלאל מארגענשטערן נתן עמי אנוי יוסט סט ווארשא.  
J. MORGHNSZTERN, WARSAWA, ul. Kozla 7 m. 75. האדרעסא:

### במערכת השער תורה יש להשיג גם הספרים האלה:

ש"ס ווארשא תרבי"א, רמב"ם ברלון, טורים ווארשא, שו"ע הגדולים דפוס לבוב, ד" עמ פתחי תשובה, שו"ע הרב, אור זרוע, אשכול, שו"ת הרשב"א כל החלקים, שו"ת הרא"ש, ח"י הר"ן שבת, ח"י הרשב"א מנחות, ח"י הריטב"א כל החלקים, שו"ת מהר"ם, שו"ת חכם צבי, או"ת שטעטין, שו"ת רע"א, מורי ברקת כל החלקים, כל ספרי מהר"ל, אלשיך עה"ת, באר מים חיים.

כל הפרטים ומחיר הספרים יודיעו לכל שואל השולה מארקאנה לתשובה.

האדרעסא להמערכת:

I. FEIGENBAUM, Warszawa, Muranowska № 4, III. 30.





קובץ שארות ותשובות, חידושים וביאורים בהלכה ואגדה  
מאת רבני וחכמי זמננו ז"ל

ה"ר יעקב שור ז"ל . . . . . (קוטב)	ה"ר חיים משולם קויפמאן ז"ל (פאלטוסק)
ה"ר אליעזר ליפא ווייסבלום ז"ל (נויארק)	ה"ר מנחם מענדל וויינגארט ז"ל (ראדום)
ה"ר דוד קאפליוואטסקי ז"ל (קאפרעסט)	ה"ר ויצחק דוד גרינגלאס ז"ל (לענטשנא)
ה"ר שמואל אהרן מילער ז"ל (קראקא)	ה"ר שלמה אלטמאן ז"ל . . . (ווארשא)
ה"ר אהרן נפתלי זאוולאדאווארני (ווארשא)	ה"ר מנשה גראסבערג ז"ל . (ראמסגייט)
ה"ר אברהם נתן איילבערג ז"ל (זגיערש)	ה"ר שמואל יעקב מאוואוויץ ז"ל (קאוועל)
ה"ר צבי הירש ווייס ז"ל . (ווארשא)	ה"ר שמחה מאלין ז"ל . . . (ביאליסטאק)
ה"ר יחיאל אברהם בלאנקמאן ז"ל (ליקאוואה)	ה"ר ירוחם ליינער ז"ל . . . (לובלין)
ה"ר יצחק בצלאל מארגענשטערן ז"ל (ווארשא)	ה"ר מרדכי צבי ווייסמאן ז"ל (ראדום)
ר' פנחס גייא ז"ל (פולאח)	ר' יחיאל קאמינסקי ז"ל . (זלאטשוב)
ר' ברוך צוקערמאן ז"ל . (קאליוואריע)	ר' ישכר דוב דזיאלאווסקי ז"ל
ה' שמואל מאדאוויטש ז"ל . (קאליש)	ה' יוסף יאבלאנסקי ז"ל . . . (קאליש)
ה' יצחק ארי' שצעריןסקי ז"ל (לודז)	ה' יוסף גרשון שצעריןסקי ז"ל (לודז)

שפתי ישנים: הרה"ג שרגא פייביל ז"ל האבד"ק נאווידוואהר.

מחיר התמימה: לשנה 800 מארק, לחצי שנה 400 מארק, לרבע שנה 200 מארק.  
מחיר חוברת בודדת 100 מארק.  
I. FEIGENBAUM, Warszawa, ul. Muranowska № 4, m. 30. האדריסה להמכרת:

## אל הקוראים

כשאנו מתבוננים ומשימים לב למצב התורה בימינו אלה, נראה היטב עד כמה נחוצה עתה תוצאת ה"שערי תורה" ואת התועלת המרובה אשר יביאו לנו מוסדים געלים כאלה לתורה ולכל לומדיה והוגיה. ומי מאתנו — שהתורה נר לרגלנו — לא ידע את חובתו הקדושה, ואיננו נכון לבוא לעזרה למוסד הנושא עליו הגל התורה, ומי לא ירגיש גודל המצוה הזאת בתור מצוה שהומן גרמא. השערי תורה בתוכנו ומטרתו — עפ"י הדרך אשר סלל לנו מוסדו אאמו"ר הרב הגאון זצ"ל — הוא אכסניא של תורה ובית ועד לחכמים. בו יתאחדו ויתאגדו גדולי התורה — הרחוקים במקום וקרובים ברוח — וישאו ויתנו בחבורה בבירור השאלות העומדות על הפרק ובהבנת דברי חז"ל הצריכים פתרון וביאור. השערי תורה מפגין ומשמיע לרבים כל אשר יתחדש מדי יום ביומו בבית מדרשם של כל לומדי תורה והוגיה.

השערי תורה הוא בית אוצר ומקום מפלט בעד גליונות כת"י מאת רבני וגאוני קשישי אי ז"ל הנמצאים עויבים ומפוזרים.

בהשערי תורה נוסה מדור מיוחד בעד מאמרי חכמה ויריעות שונות המרימים בתוכם ורוחם את כבוד התורה גם את קרן וכבוד חכמיה ולומדיה.

אך לדאבון לבבנו בזמננו אלה כשמצב התורה ירד פלאים — מפני רוחות שונות המנשכות עלינו כגלי הים — רופף גם מצב ה"שערי תורה" האהוב והחביב.

לנו מאד ומאד קשה לנו להו"ל בכמות ואיכותו הראוי וגם סכנה נשקפה ח"ו למוסד השערי תורה וקיומו אם לא יבואו לנו לעזרה המתנדבים אשר התורה יקרה להם.

אילוזה נתעוררנו ומצאנו לנחית ליסד בענה"י קופה מיוחדת לתמיכת השערי תורה בשם "קרן השערי תורה".

והננו פונים בזה בקול קורא לפניכם קוראים נכבדים לקחת חבל בהמצוה הגדולה הזאת ולגדב איש איש כערכו איזה סכום לקופת התמיכה הזאת.

ובזה על משמרתנו נעמוד בעזה"י להוציא לאור את השערי תורה מדי חודש בחדשו — להגדיל תורה ולהאדירה.

המו"ל ישראל איסר בהגאון מרן יצחק הכהן פייגענבוים זצ"ל.

האדרעסא להמערכת:

I. FEIGENBAUM, WARSZAWA, Muranowska № 4, m. 30.

# סימן א

שאלה. נשאלתי בראובן שחייב א"ע לחבירו היותר מועיל עפ"י ד"ת  
 להם לו כשימכור את ביתו סך אלף מארק ואחר זמן נתן ראובן את הבית לאחר  
 או שהקדישו לגור, ב"הכנס" ומוסרו לקהל אם פטור ראובן מחיובו כיון שעכ"פ לא  
 מכרו או אפשר דגם מתנה והקדש הוא בכלל לשון מכירה וכן השאלה צמית שמר  
 נגדר ושבוטה שלא למכור את ביתו אי גס מתנה והקדש בכלל לשון מכירה.  
 תשובה. איברא דאשכחן בש"ס גיטין (עו.) דלרב אחא דקיי"ל כוותי' חשבין  
 מתנה כמכירה והכי אמרין ג"כ בש"ס מגילה (כו:) ואמנם אם בלשון מכירה גס  
 מתנה בכלל דב"ז לריבה רבה והנה בש"ס בכורות (נב:) כמה דכתיב קרא דמכירת  
 קרקע יאל ביוכל סובר ר"מ דמתנה אין יולא ביוכל וחכ"א המתנה כמכר ואמרין  
 בגמרא מ"ט דחכמים דכתיב "תשובה" לרבות המתנה והנראה מזה דלר"מ אי אפשר  
 לכלול כלל מתנה בלשון מכר והלכך לא שייך לרבות אבל לחכמים אפשר להתרבות  
 מתנה בכלל מכר שיהי' דינו כמכר והכי אמרין להדיא בש"ס ערכין (לא:) ומושמע דאף  
 לרבנן בסתם לשון מכר מגביל מכירה דווקא היכא דליכא ריבויי שיהי' דין זה גס  
 במתנה וב"מ ג"כ בספרי פרשת תלך גבי יפ"ת דכתיב ומוכר לא חמכרה דרשין  
 מריבויי דקרא מניין לרבות גס מתנה והנה במשנה רפ"ב דמס' מעשרות תנן ה"י  
 עובר בשוק ואמר טלו לכם תאנים אובלים ופטורים וכתב הרמב"ם בפיה"מ שם שזה  
 כנוסח מתנה ואין המתנה קובעת למעשר כמכר והר"ם שם מציא הירושלמי דקאמר  
 שמואל מתני' ר"מ היא דאמר אין מתנה כמכר ע"ש ואין הירושלמי ת"י ולא זכיתי  
 להבין דהרי גס לחכמים אין מתנה כמכר אלא היכא דאפשר לריבויי מריבויי דקרא  
 איברא דקשה לי טובא בש"ס בבא קמא (עט.) לענין טבח ומכר דמשלם דו"ה חנין  
 התם גנב והקדיש גנב ונתן במתנה משלש תשלומי דו"ה וע"ש בגמרא דגנב והקדיש  
 שלש דו"ה מה לי מוכרו להדיוט מה לי מוכרו לשמוס ע"ש וכתבאר מזה דהקדש פשיטא  
 מהו דהוי בכלל לשון מכירה אבל הדבר הקשה לי מנין להו דגם צנתן מתנה חייב  
 ליון דבקרר מכירה כתיב וליכא ריבויי גס על מתנה ובאמת דגם בהקדש לא ידעתי  
 לכמה נקרא הקדש מכר ויותר ה"י ראוי שיהי' נגדר בכלל מתנה דהא לא קיבל כלום  
 אם מתנה לא נגדר בלשון מכירה הה"ד הקדש.

ובציאתי בחי' הרשב"א לביק שם שכתב וז"ל תימה מהיכא תיתי שיהי' מתנה  
 כאן בכלל מכירה מה שאין כן לענין בתי ערי חומה ולענין גבבת נפש והראב"ד ז"ל  
 כתב דאיכא למומר דמ"מ הרי נשחרש בחטא עכ"ל והנה מ"ש הרשב"א מה שא"כ  
 לענין בתי ע"מ כוונתו דהרי לריבי קרא לרבות גס מתנה אבל לולא זה אין מתנה  
 בכלל מכירה כמבואר בש"ס ערכין (לא:) [אבל מ"ש ולענין גיבבת נפש לפי שעה  
 לא מלאתי בשום מקום לפטור ולא דרשה מריבויי לחייב וזע"ג] והנה למדנו מדברי  
 הראב"ד דאיכא דאיכא טעם וסברא מרבינן ממיילא גס במתנה וכעין האי דש"ס ב"מ  
 ומנילה אליבא דרב אחא שהבאתי לעיל ועפ"י נראה דגם מה דאמרין בהקדישו  
 בדו"ה היינו משום דכיון דמורבינן מסברא מתנה הה"ד הקדש דהוי כמתנה לבמים  
 דהא נשחרש בחטא והולאו גס מרשותו לרשות אחר ולא משום דהקדש נקרא מכירה.

ומה לאמרו בלשון "מכרו" לשמוע שיטפא דלישנא היא להיות כי עיקר חיובא בקרא מכירה כתיב וכן ראיתי גם בספר מנחת חינוך מזה ל"ו שכ"ב ולפ"ז לענין נידון שאלתנו הן לענין חיוב הן לענין נדר דליכא טעם וסבירא שתייה חל גם על מתנה והקדש ממילא מזה לשון מכירה דאמר מכירה דווקא היא ואין מתנה והקדש בכלל ככלפ"ד.

אחר כהני זה מלאתי בספר קהלת יעקב להרב אלגזי בחלק שלישי סי' תע"ה שכתב וז"ל נשאל מהריט"ן סי' ב' על ראובן שנחייב בשטר לתת לאחרתו מחלקו בחצר כשימכרו סך כו"כ ואח"כ הקדיש ראובן חלקו בחצר והאריך הרב ותלה הדבר בזיכור גופא דעובדא על מה נתחייב ע"ש. [וכתב הרב אלגזי] ואנכי תמה על הרב שהרי בש"ס ב"ק (עט:) אמרין מה לי מוכרו להדיוט מה לי מוכרו לשמים א"כ מאחר שכתב בשטר כשימכרו הרי הקדש נמי מקרי מכירה ומה מקום להסתפק בזה עכ"ד הרב קה"י ולפמ"ש אין תמיכה הרב תמים כלל דוודאי אין לגדור הקדש בלשון מכירה יותר ממתנה דהקדש הרי היא כענין מתנה והיכא דליכא ריבוי מתנה גם הקדש אינו בכלל לשון מכירה ושפיר קאמר הרב מהרי"ט להלון דהדבר חלוי בזיכור גופא דעובדא על מה נתחייב וכעין דברי הראב"ד הנ"ל אבל בסתם אין הקדש ומתנה בלשון מכירה בין בחיוב בין בגדר וכמ"ש.

ורענין אי גם חליפין בכלל מכר הנה הדין בחיוב סימן רכ"ו הביא בשם תלמידי הרשב"א דאין בחליפין דין אונאה משום דבקרא מכירה כתיב ואין חליפין בכלל ואולם המרדכי בצ"מ רמז של"ה הביא יתשובת מהר"ם דחליפין נמי מיקרי מכירה והביא ראוי מודתן במשנה בצ"מ פרק השואל (ק.) המחליף פרה בחמור וילדה זה אומר עד שלא מכרתי ילדה וכו' פתח בחליפין וסיים במכירה אלא ש"מ לשון חליפין ולשון מכירה חד היא ופסק כוותי' הרמ"א ביו"ד סי' רי"ז כ"כט ובשו"ת עבודת הגרשוני ובשו"ת שבות יעקב דחו עפ"י דברי תלמידי הרשב"א הנ"ל ואני תמה שגולם מהם דברי השיטה מקובלת בצ"מ (נו:) דשם הביא כן בשם הרי"ף דאין בחליפין דין אונאה משום דבקרא מכירה כתיב ע"ש ויתשובה זו מלאכה בשו"ת פאר הדור להרמב"ם סימן קע"ב וסיים דאין אונאה בחליפין שההורה אמרה וכו' תמכרו ממכר במכירה היא דאזהר"י רחמנא בכל תונו אבל בחליפין לא ע"ש ודלא כמהר"ם במרדכי הנ"ל ומה שהביא מהר"ם ראוי מהמשנה דפרק השואל דגם חליפין בכלל לשון מכירה עפר אני תחת כפות רגלי רבינו מהר"ם אבל מאוד אחמה דקוטר בהעמקת לשון המשנה דשם חנן המחליף פרה בחמור וילדה וכן המוכר שפחתו וילדה זה אומר עד שלא מכרתי ילדה וכו' ע"ש ומוזן דזה אומר קאי על הסיפא במוכר שפחתו והספיק עצמו החנא בזה שמומלא מוכן דהה"ד ברישא זה אומר עד שלא החלפתי ילדה ועכ"פ אין מכאן הוכחה ויותר ה' לו להביא מברייתא דב"ק (עט:) הנ"ל לענין תשלומי דו"ה במכירה דתניא גנב והחליף משלם תשלומי דו"ה אי"כ מוכר דחליפין בכלל מכירה אלא דלפמשי"ל בשם הרשב"א והראב"ד גם מזה אין הוכחה ובשו"ת מהראנ"ח כתב דהנודר לתת ללדקה ממה שימכור כך וכך והחליף סחורה אחת בגד משי דחייב ליתן דהוי כמכירה דאמרין בש"ס ב"ק (עט:) דחליפין מכירה נמי הוי ועיין קה"י ח"ג סי' תר"כ ולפמ"ש אין מהאי דב"ה הוכחה שיהי

לשון מכירה כולל גם חליפין והדברים נ"ע רצ להחליט הלכה בזה ופסק הרמ"א  
צו"ד הג"ל נ"ע.  
יעקב שור אבד"ק קוטב.

## סימן ב.

נשאלנו מחי אחד מאין הוציא המהרי"ל (מוצא במג"א סי' קי"ט ס"ק א')  
לחלק דבמתפלל על חבירו שלא בפניו נריך להזכיר שמו כיון דבגמ' ברכות (לד')  
סתמא קמי דא"ל להזכיר שמו במתפלל על חבירו ונ"ל עפ"י מה שמלינו צו"ד (סי'  
קע"ט סעיף ד') דאדם מותר לעשות לו סימן בדבר העתיד לבוא ואין חשש ניהוש  
משום דילפינן מאליעזר עבד אברהם כמבואר שם מוכח דיש לילף ממוטעי אליעזר  
לדברים הנוגעים להלכה ואם כי יש לדחות דדוקא לענין ניהוש יש ללמוד ממוטעין  
דכן נח מלווה ע"ז כמ"ש התוס' חולין (פה:) ד"ה כאליעזר הנה זולת זה מלינו בגמ'  
צ"ק (לכ:) דילף מאליעזר בענין דא"ל מנא הא מילתא דאמרי אנשי מלמא גמא  
דאית בך קדים אמרה דכתיב ויאמר עבד אברהם אנכי והנה בחפלת אליעזר מנינו  
שהתפלל על אברהם שלא בפניו ואמר ונעשה חסד עם אדוני אברהם" (בראשית  
כ"ד י"ג) וקשה ליה למהרי"ל הלא עפ"י הגמ' ברכות הנ"ל א"ל להזכיר שמו כנו  
שלא הזכיר מזה את שם מרים בהתפללו עליה ועפ"י קושיא זאת המוצא המהרי"ל  
לחלק בין בפניו כעובדא דמרים לשלא בפניו כעובדא דאליעזר..  
דור בהרב ר' יונה ז"ל קאפלייטשין רב בקאפרעשטי (רומעניען).

## סימן ג.

שאלה היות שיש בעולם רמאים שבערמימות נכליהם נודים למדחפות  
לחפפות ילדראון כמה וכמה בנות ישראל וכידוע זה מעשיהם נוכל אחד סר לחת  
העיריות ומתיב שם כאילו יש לו כסף תועפות וכאילו רזונו לקחת לו לאשה נערה  
עניה אשר תמלא חן בעיניו ואשר תסע עמו לארץ אחרת ומואשר כי בעו"ה לא  
חסר בקרבנו בנות עניות שהגיעו לפי בחולה נישאת לכן עפ"י הרוב מתרלה אחת  
הבחולות להנשא לו ומבלי שאל את פי הרב דמתא נכנסת עמו לחת החופה  
והמתרברב שגמא בעיר ההיא אינו חושך את עלמו ומסדר להם הקידושין כנהוג  
בישראל והסוף הוא שהנוכל הלזה נוסע עם האומללה אל מדינה רחוקה ושם מוכר  
אותה לבית קלון והכני בשאלתי מה יהי עם הקידושין כאשר ילח ציד אותה  
האומללה להגלל מפח יקשו לה האם מותרת להנשא לאיש אחר או תתענן כל ימי  
חייה כי כמובן לא נודעו עקבות הנוכל הזה הוא בא השקלא וטריא בזה לא אכתוב  
הפעם בראותי לשמוע מוקדם חו"ד חברי הרבנים שליט"א.  
דרב שמואל יעקב מאושוואוויטץ (קאוועל).

# סימן ד. הערות על התרגום יונתן.

בראשית

(המשך מחוברת ג שנה יא).

(כח כה) עשרין ותרתין שנים. פי' גזירת הקב"ה שתהי' עקרה כ"ב שנה וע"י התפילה נטל ממנה ב' שנים ולא היתה עקרה אלא כ' כדמפורש בקרא פסוק כ' מ' שנה היה יצחק בקחתי את רבקה וכן ס' היה בלדת אותם ולא צריך למחוק ותרתין.

(כח כז) כס ירושלמי) ככלן דשער. בל"י מין לבוש עב כמו אדרת למחסה ממטר וקור. ובעל מבוא לשון ארמית הגיה ככלן בבית מלשון המשנה (כלים פ"ב מ"ו) לפי גרסת הערוך שגורם (בערך בלן ג) סדין שהוא טמא מדרם ועשאי בלן ומן הערוך עצמו ראייה שהיה גורם בת"י ככלן כי הביא בערך כלן ת"י ככלן ובפי' על הת"י פי' כגדולים של שער שאדרת עשויה גדולים נראה שראה בערוך ערך ככלא בילמדנו עשו מלובש ככלא ויעקב מלובש ציצית נראה כי הם הדברים התלויים בכנר שהם כעין ציצית וכן פירש בספר יאר וכן המתורגמן בערך כלן הביא את הת"י והערוך ערך ככלא ונעלם מהם הערוך הנזכר כי לדעת הערוך שסור כל אחד במדור בפני עצמו נראה שהם מלבושים נפרדים.

(כח כז) נחשירכן. בספרי חצי מנשה בשם ר' יוסף אנגלוני בפירושו על התורה כ"י אקספרד וז"ל שמעתי מר"י כי איש מספר בלשון ארמי בא ושאלוהו מה נח שירכאן ואמר כי אדם היודע לצפצף בלשון העוף ולהביאו אצלו נקרא כל בלשון ארמי עושה כמו שריקה ונח וזהו נח שיר כאן כי נח העוף על ידי שיר השריקה כאן במקום שרוצה הצד וכעין זה פירש ספר יאר ע"ש.

(כו ו) בגרר. הערוך ערך גרדקי (בב"ר נ"ב) מלך פלשתים גררה לגרדוק וכן ת"י ויגר בגרר מלך פלשתים גררה וכן המתורגמן הביא את הת"י ובתרגומים שלפנינו לא מצאתי.

(כו יז) וזרע יצחק לצדקתא. פדר"א (פ"לג) וז"ל ר"א אומר וכי יצחק זרע דגן ח"י אלא לקח את כל מעשר ממונו וזרע צדקה לעניים וכו'. ראיתי כי בשבואל א' ה' נזכר שאליל פלשתים נקרא דגן והיו מחזיקים את האליל הזה לשלם על מזונות והיו מוליכים אותו על שדות וכו'. כד' שיתברכו וע"כ תמה ר"א איך יזרע יצחק דגן בארץ ההיא בגרר בירת פלשתים מקום עמדת האליל ויעבירוהו על שדותיו ג"כ בדרך עבודתו ועל זה מתרג' שהכוונה שנתן צדקה כמש"כ וזרעו לכם לצדקה.

(כז יח) איש שעי' גבר שערן וכן ת"א. בשו"ע יו"ד (סי' רל"ד ס"א) ת"י איש שער גבר בגר וכבר העיר בעל הפלאה שבערבין שלא נמצא בת"י שלפנינו (כז כט) אורריך ארור לייסך ברי כו'. עי' ירושלמי ברכות סוף פרק ח' ב'צראה הפנים שם.

(כח יב) ורשיה סמי עד, צית, שמיא, וכן בכל התרגומים וכן (לעיל יא)  
 (י) וראשו בשמים תרגם ג"כ עד ציה שמיא, וכתב הנ"ל כן דרכו לתרגם להפלת  
 הגובה אבל לא פירש באיזה לשון וכתב המתורגמן הרבה דרשתי וחקרתי ושאלתי  
 לדעת מה לשון זה ולא מצאתי מענה לא בערוך ולא בשום ספר אך לבי אומר  
 לי שענינו לשון צד פירוש לאו דוקא לשמים ממש אלא לצד השמים וצית הוא  
 לשון צד בחילוף דל"ת לתי"ו כמו שנמצא לרוב בתרגום וכן בבנין התפעל תתחלף  
 התי"ו לדל"ת לפי שהם ממוצא אחד ויהיה צית כמו ציד בצר"י וכן תרגום אל  
 תגשו אל אשה (שמות יט טו) לא תקרבון לציד אתתא ברוב הספרים בצר"י.  
 (כט יז) צירנייתן דבכיאנא, עיניה נוטפות דמעה והוא כדעת רב (ב"ב קכג)  
 זכר"י (מד"ר פ"ע) וא"ת יאין והנ"ל כתב שלפני ר"י היתה הנוסחא בת"א יאין ור"ל  
 היו יפות רק רכות אח"כ מבכייה ברם נראה שא"ת רכות יפות ממש תמיד.  
 (כט כז) אשלים כדון שבעת יומי משתיא, כדעת ר"י למדין שבעת ימי  
 המשתה מיעקב (פרד"א פ"טז) וכן בירושלמי (מו"ק פ"א ה"ו) ובירושלמי (כתובות  
 פ"א ה"א) משה התקין שבעת ימי המשתה פי' הפ"ט דיש להן רמו מן הכתוב  
 בתורה מלא שבוע זאת. (עוד יבוא אי"ה)  
 מנשה גראסבערג (ראמסנייט).

## סימן ה.

נסתפקתי לפי מה שמסקנו הנו"ב בזה"ל חיו"ד סימן רי"א דאף אם הקבורה  
 תהי' למחר חל אנינות על הקרובים ע"ש אי"כ איך נאמר להלן את המות בשביל  
 שיבוא אחד מקרוביו חיו"ד סי' ט"ז (ואפשר שזה כוונת הע"ו שם מש"כ בשם  
 מהרש"ל דאף בשביל אחד או דכוונתו על קרובי משפחה כי מלשון הב"י י"ל דווקא  
 קרובי מקום ואולי דכוונת הט"ז משום כבוד המות דווקא ולא משום כבוד החי  
 כהנו"ב או"ח סי' ט"ז ע"ש וסר ממנו תמיהת הנקודה"כ שם) הא מפקעין את  
 הקרובים אשר אללו ממלוות ובפרט לפי שיטת הרז"ה מובא בר"ן שבת פרק ר"א  
 דמילה וכן משמע גם ממוס' גדע (לח.) ע"ש ועיין גם בשו"ת עדות ביהמ"ק סי"ה  
 ענף י"א וי"ב וא"כ קודם המיתה בעת שחייבים במלוות פשיטא שאל"ל להודיע לאחד  
 מקרובים שיבוא אשר זה יגרוס לו ליפטר ממלוות וזה לא שומעתי ולא מלאתי בשום  
 מקום ובפרט לפי מו"כ התפא"י במס' פסחים פ"ד מ"ט ובמס' קידושין פ"א מ"ז  
 דכבוד או"א לאחר מיתה הוא רק מדרבנן ע"ש וכ"ש שאר הקרובים פשיטא שהוא  
 רק מדרבנן א"כ איך פטורים הם בשביל שהי' יותר כבוד להמות ול"ע לפע"ד.  
 יצחק יעקב דודבסקי החוב"ק ניעשוועו.

## סימן ו.

חולין (טז:) יתיב רב אחרי דר' חייא כו' אל"ל וי"ז דכתיב אלופתא קאמר  
 כו' והמאמר פלא ונ"ל דלקמן (לה:) שקיל וטרי הש"ס מנ"ל דחיצת מקדש מה"ת

ומסיק מדכתיב והבשר לרבות עלים ולבונה כו' והק' בחוס' מללן עלים דילמא רק לבשר ע"ש ונ"ל דלכאוי ק' לר"י ור"ש דס"ל (וצחיס קא:) דשעיר ר"ח נשרף מחמת טומאה וק' הא לא הוכשר וגיל חיבת קדש מכשיר אס כן אמאי לא יליף הש"ס מהכא וממילא מיושב קו' החוס' דלא אלטרין לבשר דנשמע משעיר ר"ח ומיותר לעלים וכי' דשעיר ר"ח עבר במים ועדיין משקה טופח כדמשי' הש"ס בסוגין ז"א ע"י קלוהיה סי' ת"י דזה ל"ש בק"ק ע"ש הטעם ואס כן ל"ש זה בשעיר ר"ח שהוא ק"ק אמונס למ"ש הלליח פסחים (קט:): דאס שחט הקרבן בסכין טמא לכ"ע חיבת הסכין מכשיר ומטמא ע"ש טעמו א"כ ליכא הוכחה משעיר ר"ח דא"ל דנטמא מן הסכין אכן כל זה למיד דקרבן בעי כ"ש וסכין אבל בלא"ה ל"ש חיבת הסכין כמוזן נמא דאחד תלוי בחבירו אי לא בעי סכין ל"ל דשעיר ר"ח נטמא מחיבת קדש ומיותר והבשר לעלים וכן איפכא דלא מיותר לעלים ולפי' מיושב הכל דהנה החוס' כאן הק' מנ"ל דבעי תלוס והלא אלטרין לקרבן דבעי כלי ע"י תירוטס וכי' אליבא דרבי דהכחז בל להורות אבל לר' חייא דקמ"ל זריזותי' דאברהם לא נשמע מכאן דקרבן בעי כלי וזהו כוונת ר' חייא וי"ו דכתיב אלופתא (ופי' רש"י "אעלים") קאמר דלר' חייא לא נהירא ל"י ללמוד מכאן שזס דין כדי שלא ללמוד דבעי סכין דבא פן זה לא נשמע משעיר ר"ח חיבת קדש וממילא לא נשמע מוהבשר לרבות "עלים" ולכן דחה ר"ח דברי רבי כדי לרבות עלים לטומאה והיינו דקאמר "וי"ו דכתיב אלופתא" כלומר דלא נראה העיקר לרבות מהכחז המתחיל ב"וי"ו" לרבות עלים ודו"ק.

אברהם נתן איילענבערג מו"צ דק' וגערו.

## סימן ז.

### בבירה של תורה

(המשך מחוברת ד' ה' שנה י"א).

סה) ישימי (ט ה) ויקחו את אשר לזה משה אל פני אהל מועד. אף על פי שהזווי של הלכיה הי' ע"י אהרן שכך אמר לו משה ואל בני ישראל תדבר לאמר קחו שעיר עזים וגו' בכ"ז כתיב אשר לזה משה עבור שהוא הי' עיקר המלוה ואפשר להשמיך על זה דבר הלכה והוא דאיתא בפרק מי שאלו (ע"א.) במשנה אמרו לי נכתוב גט לאשתך ואמר להם כחזבו אמר לסופר וכתב ולעדים וחתמו אע"פ שכתבוהו וחתמוהו ונתנוהו לו וחזר ותנו לה הרי הנט בטל עד שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתמו והטעם משום דמילי לא ממסרין לשליח כמבואר בגמ' סס ורש"י סס (כו:) מבאר דרוקא בשליח ששלחו עס גט דמסר לו מידי שליח עושה שליח משא"כ באמר כחזבו דלא מסר לשליח מידי אין בדברים כח לחזור ולהמסר משליח לשליח ע"ש הלשון וע"י בשו"ע אכן העור סימן ל"ה סעיף ה' ובחלקת מחוקק ובצ"ח שמואל מה שכתב המדריכי בשם הקדוש מרדכי לחלק בין קידושין לגירושין דכל היכא דהמצעה נגמר מיד כגון בגירושין דהשליח יכול לגרשה בעל כרחא אבל



בקידושין אף שמוסר לו קידושין אין המעשה נגמור דאולי לא תאבה האשה לקבל  
 ע"ש הכ"מ בין טעם רש"י לטעם המרדכי במילי לא ממסרין לשליח ובגמרא שם אלא  
 כולה ר' יוסי היא והכא בנאלי עסקינן דלא אומר אמרו אי הכי עד שיאמר אמרו  
 מיבעי לי ועוד מי מודה ר' יוסי באומר אמרו וכו' עד ולא מיבעיא היכא דלא  
 אמר אמרו אלא אפילו אמר אמרו נמי לא ועיין בסוף פרק האומר ואיפסק להלכה  
 בהגהה רמ"א סימן קכ"ט סעיף ד' דגם באומר אמרו אפילו יחד הצטל את הסופר  
 והעדים אם גרסה בנט זה הו"א ספק מגורשת וכן הוא בדרישה אחר שהאריך  
 בהדעות של אומר אמרו כתב דלדברי כולם אין חילוק כלל בין אומר אמרו סתם  
 ובין אומר אמרו לפלוני ע"ש והוצא בח"מ ובצ"ש דגם באומר אמרו יש פוסקים  
 דס"ל דאין רק פסול מדרבנן ומופסק זה יש קלח סמוך לדעת הכך פוסקים (דס"ל)  
 דאין רק פסול מדרבנן) דהרי לא שמעו הלוי מפי משה רק משה אמר לו שיאמר  
 להם והיו באומר אמרו ובכ"ז כתבה התורה אשר לזה משה הרי לך דאומר אמרו  
 מדאורייתא מהני והיו כמו ששמעו מפי המלוה בעלמו ובשו"ע חו"מ הלכות מתנה  
 בסימן רמ"ד ויש מכשירים באומר אמרו לפלוני ופלוני שיכתבו ויחתמו בשטר מתנה  
 ויתנוהו לפלוני ובש"ך שם דיש לחלק בין גט למתנה דגבי מתנה מהני באומר אמרו  
 וליכא מירי דלא רמוז באורייתא.

(כו) שם (י ה) ויקרבו וישאום בכותנותם אל מחוץ למתנה כאשר דבר משה  
 לפי המ"ד בסנהדרין (נב). דשריפה ממש וילוף שלא נשרפו בגדיהם מדרבנן  
 ותאכל אותם דחיבת אוחס משמע מיעוטא למעט בגדיהם ע"ש גם בתוס' ובמהרש"א  
 וברש"י בחומש ובת"כ ולפי המ"ד זה מיותר תיבת בכותנות דהרי ידענא מחיבת  
 אותם דלא נשרפו בגדיהם כ"ל להסמך לפ"ז על חיבת בכותנות שיטת רש"י ור"ת  
 דרק כלי מתכת שנגעו במת הרי הוא כחלל לחיות אבי אבות הטומאה ולא שאר  
 כלים או בגדים וכן פסק בהשגות הראב"ד פ"ה מהלכות טומאת מת ה"ג עיין שם  
 בכסף משנה וכדי שלא להרבות טומאה נגעו רק בבגדיהם ולא בגופם ממש דלדעת  
 הרמב"ם שם דחרב הוא לאו דוקא דהוא הדין לשאר כלים ובגדים למה סיפרה לנו  
 התורה ששאום בכותנותם אלא ודאי דכשנגעו בכותנות הנשאים הרי הוא כחלל נגעו  
 בגופם ממש דלשיטתו אפילו בכלי שטף אמרינן חרב הרי הוא כחלל ואיזה נ"מ לנו  
 בזה ומוכח מזה כשיטת הראב"ד שיש חילוק בין כלי מתכת לשאר כלים לענין זה  
 ורמזא שיטתם בתיבה זאת והכל נמלא בהורה דכולה בה ועיין ברמב"ן מה שפירש  
 בכותנותם ע"פ דרך הפשט.

(כו) שם (פסוק ו) ואחיהם כל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה'  
 דקרקנו דחיבת ואחיהם נראה כיתור לשון דה"י די לומר וכל בית ישראל וכו' ויכל  
 דאפשר להסמך על זה מה דאיתא בנז"ר מועד קטן (כ"ה רע"א) והתניא חכם  
 שמת הכל קרוביו הכל קרוביו סלקא דעתך אלא הכל בקרוביו הכל קרובין עליו  
 והכל חולצין עליו והכל מברין עליו ברחצה ואיפסקא להלכה ביו"ד סי' ש"מ סעי' י'  
 ע"ש וזה שאמר הכתוב ואחיהם שכל בית ישראל נחשבו כאחיהם לענין זה עבור  
 שגזר ואביהו היו לדיקים וחכם שמת הכל בקרוביו ומחייבין לבכות עליהן כהגמרא

הגיל אע"ג שכל ישראל נקראים אחים בפסוקים רבים. כ"ז מיהורא דלישנא ים  
רמו להלכה הוא וליכא מירי דלא רמיזא בה.

סח) שם (פסוק יט) וידבר אהרן אל משה הן היום הקריבו את חטאתם  
זאת עולתם לפני ה' ותקריבנה אותי כאלה ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה'  
ולריך לדעת מה מוסיף בהייטב בעיני ה' ואפ"ל שהשכל אינו מחייב שייטב בעיני ה'  
זהו הפירוש הפשוט ומכאן יהי' כמך למה דאיתא בספר חובת הלבבות שער  
עבודת האלקים פרק ג' שהעבודה שהיא מלך הערת השכל רלוי' יותר מהעבודה  
שהיא מלך הערת התורה וחשיב שם ז' מעלות ובמעלה החמישית כי מלות התורה  
יש חבליה למספרן והן מגיעות עד סך ידוע והוא חרי"ג מלות אך מלות השכל  
כמעט שאין להם חבליה כי בכל יום יוסיף האדם דעת בהן וכל אשר תוסיף הכרתו  
ויבין טובות האלקים ועולם יכלתו ומלכותו יוסיף להכניע לו ולהשפל לפניו וע"כ  
אח"כ רואה דוד ע"ה מתחנן אל האלקים להעיר אותו עליהן ולהסיר מוסר הסבלות  
מעל עיניו כמ"ש גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך הוריתי ד' דרך חקך וגו' הט  
לבי אל עדותיך וגו' ואומר לכל חכמה ראיתי קץ רחבה מלוחך מאד ע"ש בנעם  
דבריו וגם זה רמוז בתורה בתיבות הייטב בעיני ה' שנראות כמוהוהרים להורות על  
העבודה שהיא מהערת השכל וליכא מירי דלא רמיזא באורייתא דכולה בה ועיין  
בפירוש האבן עזרא.

סט) תזריע' (יב ב) דבר אל בני ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה זכר  
וגו' יש לדקדק למה אמר דבר אל בני ישראל אל בנות ישראל מבעי לי' שמוהרים  
על טומאת לירה ואפ"ל דבא לרמוז בזה מה דאיתא בנז"ר נדה (סו:) ואמר רבא  
לעולם ילמד אדם בתוך ביתו שתהא אשה מדיחה בית קאמי' בנז"ר מיתבי' בית  
הקמטים ובית הסתרים אינן לריבין לביאת מים נהי דביאת מים לא בעינן מקום  
הראוי לביאת מים בעינן כדרכי זירא כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו ושאין  
זראוי לבילה בילה מעכבת בו ומה שאמר רבא לעולם ילמד אדם בתוך ביתו וכו'  
בלא אומר לריכה אשה להדיח בית קמטי' במים מושזע שעל הבטל להזהירה  
הענין הנהגתה בטבילה ומסתמא כמו כן הוא בענין הנהגתה בימי לידה שמוטל על  
הבעל להזהיר אותה כמה תמנה ימי טומאה וימי טהרה וכל הדברים שריכה להיות  
הירה בימים הללו להכי כתבה התורה דבר אל בני ישראל ולא בנות ישראל לרמוז  
שעל הבעל מוטל להזהירה בעניינים הללו ואפ"ל דמלך הסברא הוא דנשים דעתן  
קלות ולריך להזהיר אותן וגם נשי לאו דינא גמירי כ"ז רמוז כל דהו איכא והכל  
כמלא בה.

ע) שם (יג יא) לרעת נוסגת היא בעור בשרו וטמאו הכהן מזה שפירשה  
התורה טעם הטומאה שהיא לרעת נוסגת ועיין ברש"י ובשפ"ח וכן בטורה בפסוק  
כ"ג לרבת השחין הוא ובפסוק כ"ח כי לרבת המכה הוא ועוד שם בפסוקים יש  
סמך קלם למה דאיתא בנדה (כג:) אמר אביי ש"מ לורבא מדרבנן דאמר מילתא  
לימא בה טעמא דכי מדכרי לי' מדכר ע"ש הענין דבלא טעמא דמילתא יכול לבוא  
לידי טעות ובמס' סוטה (כא:) היכי דמי דשע ערום כו' עולא אמר זה שקרא ושנה  
ולא שימש תלמודי חכמים ע"ש ברש"י שהוא ללמוד סברת הגמרא בטעמי המשנה

זאת הם וע"ם בגמרא מחלוקותן בגנותן עד כי כן מביע ושם איתא תנא התנאים  
מבלי עולם מבלי עולם ס"ד אמר רביא שמורין הלכה מתוך משנתן תניא נמי  
הכי איר יהושע וכי מבלי עולם הן והלא מיישבי עולם הן שנאמר הליכות עולם לו  
אלא שמורין הלכה מתוך משנתן וע"ם ברש"י דכיון שאין יודעין טעמי המשנה  
פטמים גורמין שמורין לה דבר שאינו דומה ומורין הוראות טעות ובמהרש"א שם  
צדוקות הללו אותן שמורין הלכה מתוך שר"ע והרי הם אינם יודעים טעם הענין  
של כל דבר אם לא ידקדקו בדבר בתחלה מתוך התלמוד שהוא שמוס ת"ח וטעות  
נפ' בהוראתם והרי הן בכלל מבלי עולם ויש לנעור בהן ובפח"ס יו"ד סימן רמ"ב  
סק"ח הביא מהרש"א הלן וכתב דהאידנא שנתחדשו הס"ך והט"ז ומנ"א ושאר  
אחרונים וכל דין מבוחר הטעם במקומו שפיר דמי להורות מתוך השו"ע והאחרונים  
וכן אפשר להסמך על זה דעת ר' שמעון דרד"ס טעמא דקרא במוס' ב"מ (קטו)  
ועוד בהרבה מקומות שהרי אנו רואים שהתורה נותנת טעם ויש חוטלה בידעיה  
הטעמים להבין לדמות מילתא למילתא כהגמרא דסוטה הג"ל וגם ידועלת לזכירה  
כהגמרא דנה הג"ל ויש סמיכות בתורה לכל הג"ל והכל נמלא בחורה דכולא בה  
ע"ה) מצורע (יד יב) ולקח הכהן את הכבש האחד והקריב אותו לאשם  
וצרש"י יקריבנו לתוך העזרה לשם אשם ובשפ"ח דהא אחיכ כתיב ושחט את הכבש  
ואיך יקריבנו לפני השחיטה לכן מפרש דהקריב לעזרה מזה שאנו רואים שהתורה  
קראה את הכניסה שמכניס הקרבן לעזרה בלשון הקרבה יש להביא רא' דההכנה  
למזבח היא נחשבת כמזבח עצמה כמו שמבאר בתוס' ריש פ' השואל ד"ה פרה  
במשיכה ובעלים באמירה כתבו וי"ל דלא דוקא בעידן עבדתייהו אלא בשעת הליכתן  
או אפילו מוזמנין עלמון לילך ולעשות חשיב בעידן עבדתייהו עכ"ל הנריך לענינו  
ולקרי כחצה התורה לשון הקרבה לרמוז זה דמה ה' חסר המוקרא בלא זה דהרי  
ה' יכול לכתוב ולקח הכהן את הכבש האחד לאשם ואת לג השמן והניף אותם  
תנופה לפני ה' ומחילא ידענו דהקריב הכבש להעזרה דהרי מפורש בפסוק זה  
שהניף אותם תנופה לפני ה' ובלא הגשה להעזרה לא ה' יכול להניף אותו שם אלא  
ידאי מדבא הכתוב לרמוז לן בלשון הקרבה דההכנה למזבח היא כמזבח עצמה וליכא  
מירי דלא רמזא באורייתא.

עב) אחרי (יח ג) כמעשה ארץ מלרים אשר ישבתם בה לא תעשו וכמעשה  
ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו כ"ל להסמוך על זה דנקט קרא  
אשר ישבתם בה ואשר אני מביא אתכם שמה מה דאיתא ברמב"ם הלכות דעות  
ריש פרק ששי דרך ברייתו של ארס להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר רעיו  
וחבריו וכוהג כמנהג אנשי מדינתו לפיכך נריך האדם להתחבר ללדיקים ולישב אצל  
החכמים תמיד כדי שילמוד ממעשיהם ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחושך כדי  
שלא ילמוד ממעשיהם הוא ששלמה אומר הולך את חכמים יחכם ורועה כבילים  
ירוע ואומר אשרי האיש וגו' כו' ע"ס ולזה הענין שניריך להתחבר ללדיקים ולהתרחק  
מרשעים ירמוז אשר ישבתם בה ואשר אני מביא אתכם שמה שזה יכול לגרום  
לעשות כמעשיהם עבור שדרך האדם ללמוד ממונהגי האנשים שנתגדל עמו או שר  
עמו כמו שכתוב שם שאם ה' צוידנה שמונהגיה רעים ילך למקום שמונהגים בדרך

טובים ע"ש דלפי פשוטו קשה להבין מה שכתוב אשר ישבתם בה ואם לא ישובו בה  
הי' מותר לעשות כמוהו בחמ"א אלא בא הכתוב ללמד בזה הלשון שדרך האדם  
לימשוך אחר מנהגי המדינה שדר בחוכו וכן אחר רעיו וחביריו כהפסוקים שמוצאים  
שם ממשלי ומהלים ולריבין זהירות להתרחק ממנהגי מלכים ומנהגי אנשי כנען  
שהורגלו עמם וליכא מירי דכתובי בכתובי דלא רמיזא באורייתא כדאיתא בתענית  
נ' ע"א וע' ברש"י בשם הת"כ .

ע"ג) ב"ב קדושים י"ט פסוק ל"ה לא תעשו עול במשפט במדה במשקל  
ובמשורה דקדקנו דהרי המשורה הוא ג"כ מדה והי' לריך להסמיכו למדה אע"ג  
שהיא מדה הארץ ובפרט שחשב אח"כ הדברים ששייכים להמשקל והם מאזני דק  
אבני דק והול"ל לא תעשו עול במשפט במדה ובמשורה ובמשקל ויסמוך לזה  
מאזני דק אבני דק ששייכים להמשקל ולא לחשוב מקורם המשקל ואח"כ המדה  
של כלים ואח"כ הדברים ששייכים להמשקלות ואפ"ל דירמוזו בזה למה דאיתא במשנה  
תרומות פ"ד מ"ו המונה משובח מהמודד משובח ממנו והשוקל משובח משלשתן  
ולכחי הזכיר המשקל קודם מדת הכלים לרמוז זאת דהשוקל משובח מהמודד וטעמא  
דמילתא דבמודדיה לריך למטך החלל ושמא לא ימטך החלל יפה כמבואר בפתחי  
תשובה ר"ש הלכות מערובות סק"ב ע"ש ואע"ג דמשורה היא מדה הלח ואין שייך  
בזה מיטוך בכ"ז ממה שחשב הכתוב בסדר הזה במדה ובמשקל ובמשורה יש קלות  
סמך להמשנה הנ"ל וליכא מירי דלא רמיזא באורייתא וראיתי בחינוך מלוה זאת  
שכתב ופירשו ז"ל כי משורה היא מדה הלח והיבש מדה קטנה ביותר שהיא אחד  
מל"ג בלוג ע"כ ואינו יודע היכן פירשו שהיא מדה הלח והיבש הלח בריש פרק  
אזהבו נשך ס"א ע"כ איתא ובמשורה שלא ירתיח וכן הוא במס' ב"ב פ"ט סע"ב  
ופירש רש"ב"ס שלא ירתיח שלא יספיק המוכר את היין בחזקה ומוגבה לתוך  
משורתו של לוקח מפני שעולה הקלף אשקומא בלע"ז ונראה כמלא הרי דמשורה  
היא מדה הלח ול"ע יצודאי כונתו להתורם כהנים דאיתא שם ובמשורה זו זור  
הגדול ויש אומר זו קטיית קטנה ויש אומר זו המחוק ע"ש בפירוש הר"ש משאנך  
ובהגהות מהרי"ר מוחיני זקני זל"ל ומאן דאמר זה המחוק סבירא ל"י דהיא מדה  
היבש וכונת החינוך דאית דפירש דמשורה היא מדה הלח ואית דפירש דהיא מדה  
היבש כדאיתא בת"כ אבל שיסבור חד תנא דהיא מדה הלח והיבש ביחד לא מלינו  
ודוק .

עד) ב' בפסוק כ"ב ולא הקיף אחכס הארץ אשר אני מביא אחכס שמה  
לשבת בה חיות לשבת בה נראית כיחור לשון דודאי לשבת בה באו הארץ וכל  
לפרש לשבת בה שמהא נוח לכם ישיבתכם בה כמו שמלינו באבות פ"ה מ"ה ולא  
אמר אדם לחבירו לר לי המקום שאלין צירושלים ואולי זה ענין הקאת הארץ  
שלא ימלאו בה נחת רוח ולפ"ז יש סמך מכאן למה דאיתא בסוף כתובות רבי  
אמי ורבי אסי קיימו ממשא לטולא ומטולא למשא וברש"י כשהשמש הגיע למקום שהן  
יושבין וגורסין וחמה מקדרת עליהן עומדין משם לישב בלל כו' כרי שלא וכלו להתרעס  
על ישיבת ארץ ישראל ולריך להבין מה יזיק התרעומת הלו שברצונם חלוא להטיב  
להם ואינו מלך ישיבת ארץ הקדושה ולפי פירושנו בקרא זה יובן מה שהקפידו

האמוראים על זה ואמ"ג שהיו לאחר חורבן הבית בכ"ז רלו להיות בה כמו בישובה  
זהכל רמזו בתורה.

ע"ה) ב"פ אמור בפסוק י"ח כי כל איש אשר בו מוס לא יקרב איש עור  
או פסח או חרום או שרוע דקדקנו למה לא הזכיר הכתוב חרום שהוא בחוטם קודם  
לפסח כסדר האברים ונ"ל דה"ל מכלל כדמות סמך למה דאיתא במשנה דיומא פ"ב דכ"ה  
ע"ה הפ"ים השני כ"ו ומוי מעלה אברים לבבם הראש והרגל ושתי הידים העוקן  
והרגל והחזה והגרה ושתי הדפנות והקרביים והסולת והחציתין והיין שלשה עשר  
בהנים וכו' בו אמר בן עזאי לפני רבי עקיבא משום רבי יהושע דרך הלכו ה"י  
קרב ובהרע"ב ואין הלכה כבן עזאי ועיין ברמב"ם פ"ד מהלכות תמידין ומוספין  
שפסק כחנא קמא וטעמא דה"ק דסובר דהגדול יותר באברים קרב תחלה דכן  
מבואר שם בסוף ע"ב בגמרא דבבב"תא איתא דר' יוסי הגלילי אומר דרך עליו  
ה"י קרב כינר דרך עליו הראש והרגל החזה והגרה כ"ו אמר רבא בין תנא דידן  
ובין רבי יוסי תנא עליוא דבשרא אזלינן מר' אזיל בתר איברא דבישרא ומר' אזיל  
בתר שמינא דבישרא וברש"י תנא דידן הולך אחר עליו גודל האברים ורבי יוסי  
הולך אחר עליו ~~ה"ל~~ דלח"ק דמתניתין האבר הגדול יותר לריך להקדים  
בהקדמה ויש כעין סעוד לזה מפסוק זה מדחזינן דהתורה חשבה במומין פסח  
שהוא צרנל קודם לחרום שהוא בחוטם ולא חשבה כסדר הלכו אחר עור חרום  
עבור שהרגל הוא אבר גדול יותר מחוטם הרי תלויא החשיבות בגודל האברים  
והאבר הגדול יותר לריך להקדיש בתחלה ולא תליא החשיבות בסדר הלכו ורמזה  
התורה בזה שחשבה פסח קודם לחרום כח"ק דמתניתין הנ"ל ומה דחשבה עור  
מקודם לפי שהוא מוס היותר גדול דסומא נחשב כמת כמבואר במס' נדרים ס"ד  
ע"ב ולא לחנם הזכירה התורה המומין שלא כסדר האברים רק כדי לרמוז  
שהחשיבות תליא בגודל האברים וממילא לריך להקדים בהקדמה וליכא מידי ולא  
דמיזא באוריינא ולפי מה שחשב הרי"ם פ"ז מביאת מקדש ו' מומין בחוטם וט"ו  
בשוקיים אולי להכי אקדמו" קרא לפי שיש מומין יותר צרנל מחוטם.

ע"ה) בפרשת חג הסוכות פסוק ל"ט אך צט"ו יוס לחודש השביעי באספכם  
את תבואת הארץ תחוגו את חג ד' שבועת ימים לריך ליתן טעם דכל התורה  
לא תלינו לשון כזה רק חג לד' ואפ"ל שירמזו לשון זה למה דאיתא בשו"ע הלכות  
לולב סימן תרכ"א סעיף י"א לריך לחבר האתרוג ללולב בשעת נעונו ולנענע  
בשניהם יחד ובבית יוסף דבר זה לא נחבאר בגמרא ולא בדברי הפוסקים והביא  
מרקנט"י פרשת אמור שכל הד' מינים רומזים בו ית' ועל כן אין להפריד בין  
אותיות השם ע"ש וקאי על מלות ד' מינים שכתוב בפסוק שאחר זה ויתפרש תחוגו  
את חג ד' שתחוגו לפניו בהמינים הנזכרים שמרמזין על שמו ית' ומה שכתוב  
בפסוק מ"ה חג לד' קאי על חגיגת הרגל כדדרשין מזה הפסוק בחגיגה דף ט'  
ע"ה לענין קרבן חגיגה לתשלומין ע"ש ולא לחנם שינחה התורה לכתוב חג ד'  
אלא כדי לרמוז סוד זה שהד' מינים המה כנגד אותיות השם ועל כן לריך לחבר  
האתרוג ללולב כמבואר בשו"ע הנ"ל וליכא מידי ולא דמיזא באוריינא דכולה בה.  
ע"ה) ב"פ בהר"ם שנים תזרע שדך ושש שנים תזמור כרמך ואספת את

חבולתה יש לדקדק למה לי שש שנים תזרע שדך וכו' וכי למלוא יחשב מה שיזרע  
 אדם שדו או יזמור את כרמו בהשש שנים והלא השביתה בשנה השביעית היא  
 המלוא והול"ל בקיצור ושביתה הארץ בשנה השביעית שדך לא תזרע וגו' ועיין  
 ברמב"ן ובאור החיים ונ"ל דאפשר להסמך על זה דעת ר"ם המובא במדכ"י בסוף  
 פ"ק דשבת וז"ל אין מפליגין בספינה בשבת כו' אבל לדבר מלוא מפליגין ופ"ת  
 דלכאורה סחורה חשוב דבר מלוא ומותר להפליג אפילו בערב שבת כדאמרינן בפ"ק  
 דקידושין ר"ה חיים זו אומנות ואמרינן נמי והודעת להם זה בית חיים ע"ש [והוא  
 במס' ב"מ דף ל"ט ע"ב ופירש רש"י שם ללמוד להם אומנות להתפרנס בו חוקות  
 ומורות כתיבי בריש"י דקרא] ובחידושי אנשיהשם שם אות כ"א מהר"ם ורבינו חננאל  
 הלוי ובנו ראבי"ה החזיקו את דבריו מרים פרק אלו מגלחין לשוט כ"ע לא פליגי  
 דשלא ברשות הוא למזומות כ"ע לא פליגי דמותר כי פליגי להרווחא מר מדמי לה לשוט ומר  
 מרמי לה למזומות ועיין בטור ובשו"ע או"ח סי' תקל"א סעיף ד' דקיי"ל כרבנן דהבא  
 ממדינת הים בחול המועד שלא ה"י יכול לגלח קודם אינו אסור לגלח אלא כשהלך  
 לטייל דלאו אנוס הוא דה"י אפשר לו שלא ילך אבל אם הלך להרוויח מזומותיו או  
 להתעשר מותר ע"ש והבא דעת ר"ם בהגהת רמ"א סוף סימן רמ"ח וז"ל יש  
 אומרים שכל מקום שארס הולך לסחורה או לראות פני חבירו חשיב הכל דבר  
 מלוא ואינו חשוב דבר הרשות רק כשהולך לטייל ועל כן נהגו בקלמ' מקומות להקל  
 בענין הפלגת הספינות והליכות שיירא חוץ שלשה ימים כי חושבים הכל לדבר  
 מלוא ואין למחות בידן הואיל ויש להם על מי שיסמוכו ועיין שם בבית יוסף  
 שהביא חולקים על דעת ר"ם והוכחות לזה ומה שכתבה החמורה הזריעה והזמירה  
 ואסיפת החבולות של השש שנים יש סמך לדעת ר"ם דסחורה ה"י דבר מלוא  
 ולהכי נזכרה בחמורה שיש מלוא בערחת המזומות דבזה אפילו רבי יהודה מודה  
 כמבואר בגמרא דמו"ק הנ"ל דלא פליגי אלא ביוצא להרוויח דהיינו שיש לו נכסים  
 הרבה ויוצא כדי להרוויח יותר ואין קיי"ל כרבנן דאפילו הכי שרי כמבואר בטור  
 הלכות חול המועד דאפילו להתעשר מותר כנ"ל וליכא מיד' שאין לו סמך בחמורה  
 דכולה בה .

עח) בפ' בחוקותי והשיג להם דיש את בליר ובליר ישיג את זרע ואכלתם  
 לחמכם לשובע דקדקנו למה פרטה החמורה הלחם יותר מכל המינים המזוכרים  
 מקודם שהם העגבים והפירות האילן וה"י לר"ך לכתוב סתם ואכלתם לשובע ואפ"ל  
 דמכאן י"ה סמך למה דאיתא במס' מגילה ז' ע"ב דרווחא לבסומי שכיח וברש"י  
 ריוח מלוי לדבר המתוק בחוץ המעיים וזה שדקדק הכתוב לחמכם שדוקא הלחם  
 לא תוכלו לאכול יותר מכדי שביעה אבל שאר המינים תוכלו לאכול אפילו כשאתם  
 שבעים והיא יותר מכדי שביעה כהגמרא הנ"ל ויהא"ש לפ"ז לשובע עד שיהיו  
 שבעים ולא יותר ורמזא באורייתא בחיבת לחמכם שגראית כמותרת דרווחא לבסומי  
 שכיח וליכא מיד' דלא רמזא בה וראיתי באור החיים הקדוש שפירש שיהי' לחמם  
 ערב כל כך שאפילו יהיו שבעים יאכלוהו ע"ש ודברי חמורה כפטיש יפולץ סלע .  
 עט) ואב"דתם לחמכם לשובע וישבחתם לבטח בארעכם השכיח וישבחתם  
 לבטח בארעכם למה שלמעלה אפ"ל שירמזו בזה להגמרא בסוף פרק איזהו נשך

ת"ר שגשג לוועקין ואינן נענין כו' איכא דאמרי דביש לי' בזה מהא ולא חזיל  
למחא אחרייתא ע"ש במהרש"א ואמר הכתוב שיפגעו לחם בארלם ולא ילערכו  
להיות לידדים בארלות אחרות לבקש להם מזונות שמה ונשמע מזה דמי שהוא  
מחוסר פרנסה לריך לילך למקום אחר שאולי יזמין לו השי"ת שם פרנסתו כהגמרא  
הג"ל שהוא מהלועקין ואינן נענין והכל רמזו בתורה ובמקום אחר כתבנו לבאר  
הסמיכות הלז באופן אחר.

(פ) ונתתי שלום בארץ וברש"י שנוא תאמרו הרי מאכל והרי  
משתה אם אין שלום אין כלום ת"ל אחר כל זאת ונחתי שלום בארץ מכאן שהשלום  
שקול כנגד הכל כו' יש להקדק קצת כיון שהשלום שקול כנגד הכל ה"י לריך  
להקדים השלום. והחשוב מקדים בכל מקום ואפ"ל דירמזו בזה מה דאיתא במשנה  
בסוף שוקלים אמר ר' שמעון בן חלפתא לא מלא הקבי"ה כלי מחזיק צרכה לישראל  
אלא השלום שנאמר ד' עוז לעמו יתן ד' יברך את עמו בשלום ולשון מחזיק משמע  
שהוא סגולה שלא תתקלקל הברכה נמצא דהשלום הוא גמור הברכה ולכן כתבו  
לבסוף דירמזו בזה דכאבו לבסוף דהשלום הוא המחזיק הברכה כמשנה הג"ל והכל  
רמזו בזה.

(פא) בפסוק ל"ב והשימותי אני את הארץ ושממו עליה אויבכם היושבים  
בה וברש"י זו מדה טובה לישראל שלא ימלאו האויבים נחת רוח בארלם שמהא  
שוממה מיושבי' ונריך להבין איזה תועלת יש לישראל בזה שלא ימלאו האומות  
נחת רוח בארץ ישראל ואפ"ל דזה הוא הוכחה שאינה שייכת להם כמו דאיתא  
בכתובות ק"ב ע"א ר' יהושע בן לוי איקלע לגבלא חזינהו להנהו קטופי דהוו  
קיימו כי עינלי אמר טגלים בין הגפנים אמרו לא קטופי נינהו אמר ארץ ארץ  
הכניסי פירותיך למ' את מולאה פירותיך לערביים הללו שעמדו עלינו בחטאותינו  
כו' ובמהרש"א אפשר שאלו הערביים כשרים היו אבל אמר הארץ אינה שלהם ולא  
עמדו בה אלא בחטאותינו אינן ראויין בשבחה הרי דהסבירא נותנת דעבור שאינה  
שלהם לא יהנו משבחה ויש סמיכות לזה בהאי קרא והכל נמצא בתורה ועיין  
בפירוש רש"י ובאבן עזרא.

(פב) בפ' במדבר ברש"י פסוק א' מתוך חיתתן לפניו מונה אותם כל שעה  
כו' הרי לך דמה שחשוב לאדם מונה אותו תמיד אבל אם הוא אינו חשוב אינו  
מונה אותו רק אם יש בו לורך לדעת מנינו והמנין אינו משום חשיבותו רק משום  
ש"ש בו לורך ואפשר להסמך על זה החשיבות של דבר שבמנין דלא בטיל כמבואר  
בש"ע יו"ד סימן ק"י בריש הסימן בהגה וי"א דכל דבר שבמנין דהיינו שדרכו  
למנותו תמיד אינו בטיל ע"ש בט"ו ובש"ך דהרי המנין זה ה"י מתוך חובה וחשיבות  
יש ראי' מזה דדבר שבמנין אותו הוא דבר חשיב וממילא לא בטיל כשאר דברים  
החשובים שאין מתבטלין וכל דבר יש לו סמך בתורה.

(פג) בפסוק י"ז ויקח משה ואהרן את האנשים האלה אשר נקבו בשמות  
חיבות אשר נקבו בשמות נראים לכאורה כמוזתרים דמה ה"י חסד אם ה"י כחוב  
ויקח משה ואהרן את האנשים האלה ומו לא ואפ"ל דיש להסמך על זה דשמה  
נרים כדאיתא בגמרא ברבות ז' ע"ב ראובן א"ר אלעזר אמרה לאה דלוי מה בין

בני לבן חמי כו' רות מאי רות א"ר יוחנן שוכחה וילא ממה דוד שריוהו להקרום  
 ברוך הוא בשירות ותשבחות מגא לן דשמוא גרס א"ר אלעזר דאמר קרא לכו חזו  
 מופלגות ר' אשר שם שמום בארץ אל תקרא שמום אלא שמום ע"ש ובמהרש"א  
 ש"ן לייחס פעולה הרעה שהיא השממה להקב"ה ועל כן דרשו שמום מלשון שמום  
 שפעולת ד' נמשכים אחר השם של אדם שהוא גרס ובעין זה איתא עוד בגמרא  
 שם שהשם מורה על מעשיו הטובים בהך ל"ט ע"כ חמי תנא קמי' דרב נחמן בר  
 יצחק מניח הפרוסה בתוך השלמה ובולט ומברך א"ל מה שמך א"ל שלמן א"ל  
 שלום אמה ושלמה משנתך שמת שלום בין החלמידים ובמס' יומא פ"ג ע"ב אמר  
 להו' ר' נחירי אמאי לא דייקתו בשמוא ע"ש וזה אשר נקבו בשמות שמום מורה  
 על מעלתם ולדקתא ושמוא גרס כמבואר באור החיים בפרשת הנשיאים שדורש  
 שמום על שם מעשיהם וכתב בפסוק י"ב וללד שמנינו רז"ל שבקשו לדורש  
 בשמות הנשיאים כל אחד כפי מעשיו נראה כי לדיק זה שמו ג"כ יגיד כי הוא  
 זה אשר ה' יחד שנתנדב לקדם שמו בירידה ע"ש והוא על נחשון בן עמיאל  
 וכמו כן דורש שם כל שמום הנשיאים ורמזה התורה בתיבות אשר נקבו  
 בשמות שהם של אדם הוא כפי מעשיו דשמוא גרס וליכא מירי דלא רמיזא  
 באורייתא (עוד יבא א"ה).

חנוך העניף דוד בר"י גרינגלאסס אבר"ק לענטשנא.

## סימן ח

(המשך מחוברת ד' ה' סימן א' סנה י"א)

עוד הקשה מהא דכ' רמ"א בא"ח (תר"ל) דאם הטפת והרופן מגיעים  
 לסכך א"ל קנה ע"ג והקשה המ"א מירושלמי פ"א (זמורה מאילין לאילין) מלל  
 בסוכה ואין סוף סכך מליל כו' דלא נעשה לכך וא"כ מתיר רמ"א אע"פ שלא נעשה  
 לכך ע"ש הרי כשלא נעשה לכך ל"מ לורת הפתח וי"ל דהפומ"ג כ' דזה רק אם  
 אין הקנים מגיעים לסכך אבל אם מגיעים א"ל לכך א"כ עמודי הט"ג כשרים.  
 אך לפ"ז המעמידים קלעללעך תחת החוטים מחשש דהעמודים הו"ל לזה"פ מן הלד  
 ולפי הנ"ל לא ילאו ידי חובתם כיון שאין הקלעללעך מגיעים ולא נעשו לכך ואמנם  
 י"ל קו' המג"א דמה"מ א"ל לכך אלא כיון שסוף הסכך לא כיכר לרואים אסרו  
 חכמים וזה דווקא בסוכה בלי דפנות וא"ש פסק רמ"א דמה"מ הא בלא זה כשר  
 ביון דאיכא דופן טפה ורק מדרבנן בעי דופן טפה ולזה"פ ומש"ה גם סוף סכך  
 מהני דלגבי דרבנן לא חששו לטועים ולפ"ז כיון דעכשיו אין לנו רה"ר מהני  
 ספיר אף בלא נעשה לכך.

עוד י"ל קו' המ"א דז"ל ירושלמי הנ"ל פ"א מה שחזיל בסוכה א"ל מלל  
 סוף סכך מה א"ל אין מליל והיא מימרא דר' זעירא ובירושלמי ריש טירובין (הלכה  
 א) רבי ירמיה בעי בלו"פ היכר ליר וכן ליר (מלשון וכו' נחשבה) ור' זעירא  
 ל"כ היכר ליר ואיתא שם רבנן דבבל מקילין בלו"פ ולא בעו ליר וכן ליר לפיכך  
 החמירו ברחב מעשר ל"מ לזה"פ אבל רבנן דא"י דבעי היכר ליר וכן ליר  
 הקילו אף ברחב מעשר (עיין ק"נ על רא"ש פ"ק דטירובין סי' יד) ולפ"ז י"ל



דני זעירא דמקיל ול"ב היכר ליר מו"ה החמיר בלא נעשה לכך כמו שהחמירו  
ברחב מעשר ובמרדכי ריש עירובין משמע דס"ל דבעי היכר ליר וא"ש מה דפסק  
דאם מניע לסכך דא"ל קנה ע"ג אע"פ שלא נעשה לכך אמנם דברי הרמ"א  
אינם מיושבים דפסק במרדכי ופסק נמי דל"ב היכר ליר ועיין בשירי קרבן על  
הירושלמי ריש סוכה שמונה על המג"א דהירושלמי לא מוירי רק להתיר סוכה  
שאין לה דפנות אלא פיהא ועיין מה שכתב בשו"ת ההש"ס ח"ב סי' קמט על המ"א  
בזה. (המשך יבא א"ה).

חיים משולם קויפמאן הכהן אבד"ק פודטוסק.

## סימן ט

מהרב הגאון החסיד המפורסם מו"ה שרגא פייביץ ביה"ב  
וצ"ל אבד"ק ווישקאווי ונאווידוואהר.

נעתק מחיבורו הגדול "אמרי שפר" שהניח אחריו בכתובים והגיע  
לידינו ע"י חתו הרבנית הצדיקת אשה יראת ה' מ' גי'פ"ל תתי  
אשת הרב הגאון מ' שמואל יהודה לייב נ"י אב"ד קוואהל.

(א) הפמ"ג בפתיחה למליחה הביא בשם שו"ת בית יעקב דרם בתחילת  
בישולו הוי מה"ט והשיג עליו מדרבני ד"מ במליגה דעכו"ס מסל"ט לאמן כיון דנמלג  
בכ"ס דרם שבישלו מדרבנן הרי דגם בתחילת בישולו הוי מדרבנן.

וג"כ דהטור"י כ' דבשר שנתבשל וא"י א"ס נמלח דמוחר דהוי סדר' והקשה  
הש"ך בנהק"כ א"כ אמאי לריך במליגה שיהי' מסל"ט ת"ל דהוי סדר' ונראה  
דהטור"י ס"ל כהב"י ה"ל דבתחילת בישולו כמליגה הוי מה"ט ע"כ אינו לאמן  
באין מסל"ט וכי תימא א"כ למה מהני מסל"ט י"ל שאני הכא כיון דרולה למולחן א"כ  
יהי' דרבנן ואין לומר הא אסור לעשות מן דאורייתא דרב' י"ל הא הטעם משום  
דאין מבטלין איסור לכתחילה וזה ג"כ מדרבנן וא"ש דמהני' מסל"ט אמנם בלא"ה  
אסור כיון שעכשיו תחילת בישולו והוי מה"ט.

(ב) עוד שם בשם הרא"ה דהדחה א' שמוא שזה הבשר לאחר פליטה ויחזור  
ויבלע דם בעין שעליו והקשה הרשב"א דא"כ גם דם הפליטה יחזור ויבלע וי"ל  
דלכאורה מודע נחוש לזה דדם שחלח דהוי דרבנן וסדר' לקולא ול"ל כיון  
שעכשיו הוא בעין ואסור מה"ט ע"כ יש להחמיר אע"פ שאח"כ יהי' דרבנן ודוגמתו בלוח  
(סי' הלע) עיי"ש ולפ"ז לק"מ מודם פליטה דעיקרו מדרם וספיקו להקל.

(ג) עוד שם מדר' הרמב"ם בישול דם בחלב אין לוקה מושם בכ"ח משמע  
דלוקה משום דם הרי דס"ל דם שבישלו מה"ט והוסף דאין לומר דמיוירו בחלב  
נבילה ולוקה מושם נבילה ז"ל דהא דם נעכר ונעשה חלב לא גרע החלב דאחי  
מבח הדם עלמו ע"ש והיא פלא דהא הרמב"ם לא ס"ל דדם נעכר ונעשה  
חלב.

(ד) בבכורות ו'. מדאסרה תורה בכ"ח ש"מ דחלב מותר ויש להוכיח מכאן  
דרם שבישלו מה"ט ומה שדחו ק"ת א' רונים דהוכחת הש"ס מדהמירה התורה בכ"ח  
כגון נלע"ד דאליבא דאמות כבוס מותר לכל בלא"ה הוי' דכבוס אסור מלך החלב

והא דאפקי' בלשון ביטול לאפוקי נטלה וא"כ ע"כ דם שמתחו הוי מה"ט וה"ה דם שביטלו ודו"ק.

## סימן י

זבחים (עח.) הפיגול והנוחר והטמא שבללן זה בזה ואכלן פטור ש"מ מ"ט ברוב לאו דאורייתא והקשה הגאון רע"א בגליון הש"ס שם לשיטת הר"י מאורלינוש שבחוס' חולין (ל"ט:) דאין לוקה אטע"כ דנפקא ל"י מחטבירו באש דהוי רק עשה מניל להוכיח דנו"ט ברוב לא"ד מדאמור פטור הא בכל עט"כ אינו לוקה גם אי דאורייתא.

וג"ל דבירושלמי פ"ב דערלה כל נוחי טעם שבחורה אין לוקה חוץ מנו"ט שבזיר ובחוס' שם דחקו בפ"י וג"ל דבפסחים (מג:) הביא רש"י דיש גורסין וכל משרת דוכל בואו כ"ע דרשו והקשה רש"י א"כ מה פריך הש"ס והאי משרת מבעיא ל"י לטע"כ לימא תרזויהו ש"מ היתר מל"א מקרא דוכל ומשרת לטע"כ ותי' האחרונים (עיין שו"ת הרי"ם יו"ד סי' כ ואו"ח שם) דקו' הש"ס מניל לטע"כ בכה"ט אי נימא דדרש"י נמי מוכל להיתר מל"א דהא יש למיפרך מה לזיר שכן היתר מל"א משא"כ בכל החורה אין היתר מל"א עיי"ש.

ולפ"ז מה דתי' הש"ס יליף מג"ע י"ל הכוונה דכה"ט ילפי' מג"ע והכל ש"מ היתר מל"א מוכל ומשרת לטע"כ בזיר וכה"ט ילפי' מג"ע ומיושב גם קו' החוס' בשם הרי"א א"ש ירושלים מניל בזיר טע"כ דק"ל בכה"ט ולהג"ל בזיר בגופי' גלי קרא כנ"ל וזה פ"י ירושלמי כל נוחי טעם שבחורה אין לוקה חוץ מזיר והיינו כהרי"א הנ"ל דאין לוקה אטע"כ דהוי עשה משא"כ זיר כנ"ל וזה פ"י נחמד ולפ"ז ה"נ בקדשים לוקה אטע"כ דילפי' מזיר דהא בקדשי' נמי היתר מל"א כבזיר ומיושב קו' הגרע"א דהכא דאיידי בקדשים אי נו"ט ברוב דאורייתא הי' לוקה ג"כ ומשום דבקדשים מודה הרי"א כנ"ל ומה מאד מיושב בזה קו' האחרונים על הר"ר יקיר שבחוס' ע"ז (סז:) דע"ת בעי כזית גם לר"ש ותמהו משבועות (כא:) דאמר"י אי ר"ע כר"ש ל"ל לזרף ומיר ששרה פחו הוי ע"ת דמודה ר"ש בזיר ששרה פחו כמ"ס החוס' ולהג"ל א"ש דהא החוס' פתחו בשם הר"פ אי טע"כ מה"ט גם ע"ת כן ותי' האחרונים דס"ל להר"ר יקיר כהרי"א דאין לוקה אטע"כ עיי"ש אמנם למה שבארתו דבזיר לוקה קשה כנ"ל ונ"ל דזה רק א"ש נימא כה"ג שהביא רש"י דוכל בואו כ"ע דרשו אבל א"ש לא נימא כן י"ל דר"ש ל"ד כל וה"ה וכל ואין לוקה נמי אמיר או דבזיר ל"ל כלל טע"כ וא"כ ר"ע דדרש כל כמ"ס חוס' פסחים (מה.) שפיר פריך ל"ל לזרף הא טע"כ דאורייתא וה"ה ע"ת.

יצחק בצלאל מארגענשטערן בעמ"ס מאה שערים (ווארשא).

## סימן יא

(המשך מחוברת ג' סימן ו' שנה י"א)

והנה לכאורה יש לסתור דברי מירושלמי דארו נגרר אחר חוטין וא"כ

ליכא הוכחה שלוקין על הטעם אכן שם הוא ר"ל ולטעמי' אזיל דל"ל טע"כ ורבא לא ס"ל כוותי' ולשיטתו א"ל לגרירה עיין ראש ה' חלה שהראשונים ז"ל נדחקו בפ"י הסוגיא אליבא דירושלמי ולדידי נחא עיין ריע"א ה' חלה דסוגיין לא ס"ל בהירושלמי.

עוד ר"ל בקו' הגרע"א הגז' דיש חילוק גדול דכי אכל למשל זית בשר שנרגש בו טעם חלב בכה"ג ס"ל לר"י מאורלייניש דלא יהפך היתר לאיסור לענין מלקות משא"כ כאן שאכל כזית נותר שנתערב מקלחו בחוץ פ"ו ע"ס זית פ"גול שאין לו ענין לנהפך היתר וא"א טע"כ לא נחבטל שם נותר מן המעורב ונחמשך מזה שראוי להטריף עם הנותר בעין לזית שלם המביא לידי מלקות ומודפער ר"ל ממלקות ש"מ דל"א טע"כ ואין המעורב ראוי להטריף עם הבטין עכ"פ אינו לוקה על התערובות אלא על הבטין ובכה"ג מורה הרי"א דלוקה אטע"כ ול"ק כלל.

ובזה מיושב דלכאורה קשה דלמא ס"ל לר"ל טע"כ אם נתערב זית איסור ושאיני הכא דלא נתערב רק קלת כמו שפירש"י ור"ל לשיטתו דס"ל ח"ש מותר מה"ט והבא מוכח ח"ש לא תמור מוח"ש עלמנו וכבר דברו בזה במק"א אכן להג"ל נחא דא"א טע"כ מלטרף עם הבטין לשיעור שלם.

הרב שרמה ארשטאן.

## סימן יב

(המשך מחוברת ד' סימן י' שנה י"א)

ובעיקר קו' החוס' יו"ט מדוע השוחט קדשי עכו"ם בחוץ פטור ר"ל דלכאורה קשה על כל שחטי' חוץ הא א"א ללמנ"ס וא"כ בשעה ששחט חל"ו אינו ראוי לבא בפנים שחט רוב והוי שחטי' חוץ ובאמת לא שחט רוב וא"כ אח"כ ששחט באמת עד רובא שוב אינו חייב משום ש"מ דכלא זה לא ה"י ראוי לבא בפנים.

אך י"ל דמיקמין לחוקת אינה זבוחה ומסתמא לא נשחט רוב והנה דעת המ"ה ס"י ב' אות ט' דבהמת קדשים ל"א חוקת אינה זבוחה דכל העומד לשחוט כשחוט דמי ואולם י"ל כיון דמתחיים מועיל שאלה ל"א כך העומד לשחוט והוי בחוקת אינה זבוחה וחייב שפיר משום ש"מ וכ"ז בקדשי ישראל אכל קדשי עכו"ם דל"מ שאלה כדברי הירושלמי הידוע שפיר לא מתחייב משום שחטי' חוץ כנ"ל.

יחז"א אברהם בלאנקמאן ר"מ דפה (דוקאוואה).

## סימן יג

(המשך מחוברת ג' סימן י"ג שנה י"א).

ורפ"ז מיושב קו' אחת דמה פריך הוי נוגעין בעדותן דהא לפטור עלמנ"ס גאמניס בזה שאמרו פרענו למלוה רק שאינם נאמנים לפטור את הל"ה וא"כ קשה אמאי הם נוגעים הא אם רולים לפטור את עלמנ"ס שפרעו ללוה במ"ו ודפ"עו למלוה אך להג"ל נחא דהש"ך (ס"י קנ"א) סקמ"ה הביא בשם הראב"ן

בא' שנמסר לו מעות דאס מסר השליח למלוה בלא עדים חייב השליח לשלם דא"ל לחקיני שדרחיק עיי"ש ואף לרעת החולק נלע"ד דאס מסר הלוי לשנים ומסר א' למלוה בלא עדים אליבא דכ"ע חייב השליח לשלם דשינה בשליחות דהלוי רלה דווקא שימסרו שניהם כדי שיהי' לו עדים ואף אח"ל שאינם נאמנים מ"מ לא חליף המלוה כ"כ להכחיש שנים ולפ"ז מיושב שפיר דא"ל שפרעו ללוי במיגו שפרעו למלוה ממ"מ אי נימא דכ"א בפ"ע יטעון שפרע חלקו איכ' חייבים לשלם מטעם לחקוני שדרחיק וכו' כיון שמסר לשנים ואס' יאמרו שפרעו שניהם ביחד איכ' הוי מיגו דבי תרי.

אמנם לכאורה ז"ל דיקשה קו' התוס' וא"ל כמו שכתבנו למעלה דהא דאיתא בפ"ע חו"מ (ס"ו לו) דאין ערב א' מחייב שביעה לערב חבירו בהודאתו ה"ד למסקנא לבתר דתקנו שבועת היסת איכ' הוי שפיר נוגע בעדות דלא מצי לכפור בחלק חבירו דהא לריך לשבע היסת אמתו להכי הוי הוא נוגע אבל קודם שנחקנה ס"ה שפיר הו"ל מיגו דאי בעי כפר בחלק חבירו והי' מסכים עם טענת חבירו והשתא דמכחישו ה"ז עד גמור ומחייב שבועה ושוב הוי מיגו דבי תרי ומומילא דהר' כל הנ"ל דלשי' התוס' הם ערבים זה בזה. (המשך יבא)

ישכר רוב דואלאווסקי (סקערנאוויץ).

## סימן יד

בתרבות (יט:) אמר רמב"ח כו' א"ל רבא כו' אלא אמר רמב"ח וכו' והקשה ההפלה למה חזר רמב"ח אף ממה דאמר מקודם דנאמנים באמרו אנוסים היינו מחמת מונן כשאין כתב ידם יולא ממוקם אחר והלא לא דחה רבא אלא דנאמנים באנוסים היינו מחמת נפשות גם כשכת"י יולא ממוקם אחר ולמה חזר משניהם. ונ"ל דבחוס' הקשו דגם מחמת מונן נימא פלגין דבורי' וג"ל עפ"י שיטת הרמב"ם דעדות שבשטר לאו דאורייתא וא"כ י"ל דדברר שהיא רק מדרבנן ל"א פלגין דבורי' והנה נ"ל לתת טעם נכון (לולי' טעם הרמב"ם הידוע) דל"מ עדות שבשטר רק מדר' עפ"י שט"ש בטו"ז חו"מ (ס"ו מו) דמה"ת לא מהני עדותן רק משעה שבא השטר לפני הב"ד ואז אי' לחזור מעדותם אבל קודם שבא השטר לפני הב"ד הוי מה"ת כמו הגדה שמוחק לב"ד ויכולין לחזור מעדותן ע"ש בנחמ"מ וידוע מה דאיתא בפ"י מרובה דאס ע"י הזמה נודע לנו שהי' פסולים עוד קודם הגדתם א"ל לשלם כאשר זמם ואיתא בפוסקים שאס העידו שקר שעדותם לא הועילה אלא מדר' מ"מ נפסלו אף מה"ת דעכ"פ רצו להפסיד מונן חבירו שלא כדת ולפ"ז ל"מ עדות שבשטר מה"ת כי בעת שנמסר השטר למלוה ל"מ מדאורייתא דהוי כהגדה חזק וא"כ שוב ל"מ השטר כשבא אח"כ לפני הב"ד דהשתא הוי עדות שא"א יכול להזימו שאס יוזמו איגלאי מלתא למפרע שהי' פסולים למפרע בשעה שנמסר השטר אל המלוה ואס חתמו בשקר נפסלו למפרע אף מדאורייתא דעכ"פ הועילה אז עדותן מדרבנן וא"י לחזור איכ' א"א לחייבם עכשיו מכאשר זמם וא"כ מוכרח שהשטר אינו מועיל כ"א מדרבנן ושוב ל"ש פלגין דבורי' אף זה ניחא לבתר

דחקנו דרבנן שמעיה שנמסר ליד המלוה מהני עדותן ושוב אינם יכולים לחזור  
 אבל קודם התקנה שפיר הי' שטר מה"ט ושי"ך שפיר פלגין דבורי' ומיושב שפיר  
 קו' הפלגה דלס"ד דרמב"ח נאמנים אינסיס היינו מחמת מומן מטעם פלגין  
 דבורי' כיון שהי' יכולים לחזור והי' השטר כשר מה"ט אבל עכשיו דלס"ד דעדים  
 החתומים על השטר נעשו כמו שנחקרו עדותן בד"ד וגם כשעודנו עוד ביד המלוה  
 השטר כשר אי"כ שוב ל"מ כלל מה"ט משום עדות שאי' אהה יכול להזימו וכיון  
 דאינו אלא מדרבנן לי"א פלגין דבורי' וא"ש שאינם נאמנים מחמת מומן אע"פ  
 שאין כח"י יולא מוקדם אחר כיון דל"ש לומר פלגין דבורי'. (המשך יבא).  
 שמואל מאדאוויץ (קאליש).

### סימן מז

בס' סדרי טהרה כ' שדס הנמטה ללבע דריו"ן טהור וכ"כ בש' יעבץ והגם  
 שבספר חכמה ארס מפקפק בזה וכ"מ ג"כ בבנ"א דיני מראות הריאה אות י"ד  
 שמראה דריו"ן נמטה לשחור והיא טמא אכן כבר נתקבל להחזיר (פת"ש קפת)  
 וראיתי בס' א' ש"י על היעבץ שלא כיון אל האמת באמרו שהלבע דריו"ן אינו מן  
 הלבעים העלמיים כ"א מתערובות שחור ואדום ואינו דומה לירוק שהוא לבע פרמיטיבי  
 לכן הוא טהור עכ"ד ומיום שקראתי דבריו כל פעם שבא לפני מראה דריו"ן לבי  
 צוקפי להחזירו עד שמלאתי בענליקלופדיא שבריו"ן (אומברא בלטיין) היא מהלבעים  
 הנמלאים באדמה והיא דומה ממש למראה קאווא וערמון כמוזכר בפוסקים (ט' ערוך  
 השלחן) נמלא למדין שלבע דריו"ן אינו פתוך מאדס ושחור מעטה נוכל להחזירו בלי  
 ספקוק וחשש כלל.  
 שמחה מאלין דומ"ץ מביאליסטאק.

### סימן מו

בספר המלות להרמב"ם מלוח ש"ח כ' היא שלוח כה"ג שישא במולה  
 וצביאור אמרו עושה הי' ר"ע ממוזר אפי' מחייבי עשה וביאור זה כשכהן גדול  
 נשא בלתי בתולה שאסורה עליו בעשה משמע מלשונו דלר"ע אפילו מצעולה לכה"ג  
 הי' ממוזר והוא פלא בדכתובות (ל) וקדושין (כ). מובאר דר"ע מודה שאין ממוזר  
 מצעולה לכה"ג דהו"ל עשה שאינו שוב בכל ולע"ג.  
 צבי הירש וזי"ס מו"צ (ווארשא).

### סימן יז

(הערות לשערי תורה חלק י"א חוברת ב' וג').

(א) חוברת ב' (סימן א) שהכשיר הנט דאין חששא לכ"ד טועין ומסתמא  
 השליח נעשה טפ"י ד"ת ומסתמא המגרש ברר מוקם השליח אלא שיש כאן ט"ס  
 דבריו בלתי מובנים כלל אדרבא היא הנותנת הו"ל דהמגרש ברר מוקם השליח  
 שוב אי"א לגרש. בנט זה שא"י מי הוא האיש הנבחר לאיש להיות שליח הבעל

ומנא ידעינן שעיר וויסקאוויז איז עיר מושבו וא"כ אין לכיד שום שייכות לענין  
חששא דטועים כל החשש שא"י לנו איזה הוא הנכחד לגרש את האשה הזאת וא"כ  
יש לאסור לגרש בגט זה.

הרש"א

(ב) שם (סימן ו') מש"כ שלאחר שנתרמה התרומה שוב אסור לעשר בשבת ושמשום  
זה לא נזכרה תרומה ביוםא ו"א דלפי דבריו מחויב לאכול בלי הפרשת תרומה ולא  
תקן כלום במעשרו או שיפריש מעשר ואח"כ תרומה וכידוע אסור לעשות כן  
וא"כ איך משכחת לה דינו של המל"מ שממנו דבר.

הנ"ל

(ג) שם (סי' הנ"ל) אות ד' מה שתמה על המל"מ (אינו המל"מ כ"א המגיה)  
מפסחים קה וכו' וז"ל ובר"ף ובר"ן שם דאסור לקשר בשבת עכ"ל והיא פלא  
דברין לא נזכר דבר דז"ל הר"ן כך שבת קובעות לקדוש כלומר שיכול לקדש גם  
בר"ף לא נזכר דאסור לעשר בשבת אלא כ' דקובעת לקידוש אסור לאכול ממנו  
עראי א"כ עישר ולא כ' מצעוד יום כו"ש הרשב"ם והד"ן דין אמת גם להמניה  
דאסור לאכול אם לא עישר אפי' עראי דאכילת שבת חשובה קבע אפי' לאכילת  
עראי אבל י"ל דה"נ להריף יכול לעשר בשבת וכוונתו במ"ש א"כ עישר דה"נ  
יכול לעשרם מלבד זאת הלא כל מטרות כוונת המניה ליטב דברי הרמב"ם והרמב"ם  
לשיטתו בפרכ"ט מ"ה שבת (הלכה יב) מפרש כדעת רוב הפוסקים שמפרש דקובעת  
לקידוש דאסור לאכול עד שיקדש וכמו שפירש"י והתוס' ואין כאן אפי' לע"מ.

משי"ב

(ד) שם סימן ט (אות ד) מה שהביא כת"ה מהרא"ש דגם ב"נ נדון בב'  
ערים לע"ד אין ענינם כלל לכ"ד דודאי בשבע מצות של ב"נ נדון בע"א והתם  
שאינו דמיירי בשור של ב"נ שהזיק לישראל דלא באנו עליו מכח איסור גזילה שב"נ  
מוזהר דזה רק בגזול בידים אבל ממונו שהזיק אינו בכלל גזל אלא משום דלא גזיק  
מישראל שחייב בזקי ממונו וא"כ כיון דחייבו מכח ישראל לא חמיר בזה מישראל  
וגדון רק בב' ערים כישראל וכהאי דאמרינן התם בנכנסה לחופה ולא נבעלה  
רב הורתי בזה אליע מה שאני מסופק אם ב"נ מעיד לעלמו כגון שחבירו ב"נ  
הכהו ועשאו טריפה שסופו למות עיין גיטין (מג) וסנהדרין (עח) ועודנו חי  
באופן שיכול להעיד על ההורגו מי אמרינן דלא גרע משאר קרובים דכשרים אלא  
ב"נ או דאדם קרוב אלל עלמו עדיף משאר קרובים ובב"ר פל"ד א"ר לוי הרי שהרג  
ולא נהרג אימתי יהרג לפשיטא אדם עיי"ש ולהנ"ל נראה לפרש דה"ק הרי שהרג  
ולא נהרג רק שעשאו טריפה אימתי יהרג כשיבא אדם אחר אבל ההורג עלמו לא  
יעיד אמנם י"ל דזה דווקא בישראל דקרוב פסול אבל בב"נ לא.

ש"ס יוסף הלוי פייגענבוים חופ"ק דאקאטש.

(ה) לסימן הנ"ל (אות ז) מה שהשיג כ"ח עלי' אני לא כתבתי שאין ממנים  
זקנים לנשיאי ישראל אלא דווקא בסנהדרין בעת שרנו דיני נפשות כמבואר בש"ס  
ורמב"ם וראב"ע לשיטתו דממנים גם יניק וחכים ואין כאן סתירה לדברי.

הנ"ל

(ו) שם סימן יג (אות ד) לגורל הפליאה נלע"ד לדחוק דהכ"מ ס"ל דמה  
שאמרו הא קמ"ל לזיבין איגש ברת"י ולא לזיוף ברביא לאו דינא קאמר אלא  
דהכי עבדו איגשי שמוכר בתו טרם שלוח בריבית אבל איגש אינו מוכר ובהכי ניחא  
מה שלא נכתבה מכירת בתו בפ' בהר על הספר כי באמת מזהדין שקולים מכירת  
עלמו עם מכירת בתו ובשניהם לריך שלוח בריבית ולמכור כל אשר לו טרם  
מכירת עלמו ובתו אלא דאין עושין כן .  
הנ"ד

(ז) שם אות הנ"ל לפע"ד ז"ע עוד לשון הכ"מ צמ"ש משמע מכאן מהיכן  
משמע ועמל"מ שהעתיק לשון הנ"מ ולא העיר כלום על הכ"מ אשר ע"כ לולי  
דמסתפינא אמרתי שיש ט"ס בהכ"מ ולריך להיות בהפך נזבן איגש ברת"י ולא  
לזיוף בריבית וע"ז כי שפיר דמשמע מכאן ור"ל שאין לו כלום משלו ולדרך ללות  
בריבית אז רשאי למכור בתו אבל מכירת הבת קודמת להלוואה בריבית כדאיתא בגמ'.  
יחיאל קאמינסקי.

(ח) שם אות ט מה שהביא מ"ס מי השלות לא העתיק יפה כי כן נמלא שם  
שבכל פסוק ט מפרשה נמלאה תמיד כוונה יותר עמוקה מכפי הנראה לעין ולא  
התכוין כלל להא דאין מקרא יולא מירי פשוטו וראיתי בכ"י של בנו הבית יעקב ז"ל  
שכ' לבאר כי משיעי רומז לאות ט ועל אות ט איתא בזה"ק בראשית (ג) טובך  
בגוודל פון בגוודל וכו' והיינו שהטוב לפני בחוכו ואינו נראה עכ"ל .  
ירוחם ליינער רבית יעקב (ליב"ין).

(ט) דחבררת ג (סימן יוד) והנה לכאורה יש לסתור דבריו מהא דפסקינן  
בחז"מ דספק מחילה מחייב אי"כ למ"ד פ"ג ממונא ג"כ א"א לפטור מטעם מחילה  
אכן י"ל בשלמא הכס שהחייב היא ודאי מש"ה א"א לפוטרו מספק מחילה והרי  
זה כא"י אם פרעת"ך כמ"ס האו"מ משא"כ הכא שפטור ממ"ג אי פ"ג ממונא הרי  
מחל לו ואי קנסא דל"מ מחילה מ"מ כדוע פטור מקנס כ"ז שלא נתחייב בב"ד  
ואי"כ ליכא ודאי חיוב וא"ש שפטור מוס' מחילה כד"ן אי"א אם נתחייבתי .  
הרש"א

(יוד) שם (סימן י"א) פשוט וברור שקנס ועונש של תמורה אינו דומה לשאר  
קנסות ועונשין שאמרו עליהם אין עונשין אלא"כ מזהירין דווקא קנס ועונש שהב"ד  
קונסין ועונשין לריך אזהרה ובלי אזהרה אין הב"ד עונשין משא"כ תמורה דעונש  
וקנס דידה לא נאסר לב"ד שהם יקנסו להממיר עונש כזה א"ל אזהרה ודווקא  
אלל צ"ד נאמר אין עונשין אלא"כ מזהירין כלומר שהב"ד אין עונשין אלא"כ בזה  
אזהרה כיון דאין חייב בלי הגדת עדים וב"ד מומחה משא"כ בעונש שאינו מסור  
לב"ד השכל מחייב שא"ל אזהרה ושפיר לוקין אתמורה וק"ו 'החוס' במקומה עומדת  
ומיושב ממילא כמה קושיות שהקשה על הרמב"ם בשערי תורה חלק יוד (סימן ט)  
ובר מן דין אפילו לגבי קנס ממש ל"ש זה דיש למילף ממונא שם רע שהיא קנס  
ואטפ"כ לוקה ועפ"ז יש לומר שהחוס' לא נחבזו בהכרח רק אי ס"ד דתשלומי  
ממונא לריך אזהרה לא ה"י לוקין על הלאו אבל בקנס ל"ש זה ומונא שם רע וכו'.  
הנ"ד

(א) שם (סימן הנ"ל) ע"ד קושיות בתמורה כו' ראיתי בכ"י מה שמשיג עליו לעיל (אות י') אבל איני רואה בכאן שום השגה דהא מובאר בזכות (יג:) דגם בברת וקרנן אמרו אין עונשין אלא"כ מזהירין וכן היא במסקנא לרבינא כמ"ס תוס' וזכ"ס (קו.) ד"ה אזהרה וכו' שיעת הרמב"ם עלמו בפירוש המשנה שם ובספר המלות שורש יד וכן היא ברש"י יבמות (נה.) דזה טעם ר' יצחק דמלקות בח"כ ליכא דאזהרה לריבא לכרת עיי"ש וברת הא אינו עונש המסור לב"ד וכן גבי קרבן מפורש בירושלמי כתובות פ"ג ילא דבר שמסור לשמים וכן גבי מיתה בירי שמים אמרו בירושלמי יומא פ"א הלכה ה' אין הקב"ה עונש אלא"כ הזהיר וכו' ביומא (נג.) ומ"ס דילפינן ממוזיא שם רע מובאר בזכות (ד:) דממוזיא שם רע ליכא למילף לעלמא ועיין תוס' שם בד"ה אלא וכו'.

יצחק בצלאל מארגענשטערן טח"ס טאה שערים (ווארשא).

### סימן יח

הרמב"ם בפ"ט מסנהדרין פסק דור שאכל תרומה טמאה חייב מיתה ומקורו מחוספסת פ"ו תרומות (כמ"ס בשערי תורה חלק יא ח"א) וכו' בירושלמי תרומות פ"ה (הלכה ד) כמ"ס בשנ"א להגר"א עיין ירושלמי ביכורים פ"ב הלכה י"א ועיין רש"א שבת (יד) ופנ"י שם והקשה הלח"מ דמ"ס זר מכהן שאינו חייב על תרומה טמאה ע"ש ונ"ל דאיתא בגדרים דהקדש הוי דבר הנדור ואיסורו בא מכח אדם אבל תרומה הוי איסור הבא מאליו (ע' ר"ן שם) והנה לכאורה קשה והלא תרומה ג"כ נקראת קודש כדאיתא בכ"ד ולדוגמא עיין שבועות (כו.) ותוס' שבת (כה) ד"ה כך וא"כ מ"ס תרומה מהקדש ונ"ל דאיסור תרומה לחוד וקדושתה לחוד ואין אחד תלוי בחבירו ולפ"ז ניהא דבשלמא קודש נפקע כל איסורו לאחר שנטמא כיון שהוא א' עם הקדושה משא"כ תרומה נהי דע"י הטומאה נפקע הקדושה ומש"ה כהן שאכלה פטור אבל עכ"פ איסור זרות שאינו דבר אחד עם הקדושה במקומו עומד וא"ש דברי הרמב"ם שהור חייב מיתה לא מושם קדושה כ"א מושם איסור זרות עיין חתם סופר אה"ע ח"ב (קנ"ב) ושו"מ מהדורא ג' (שנ"ז) ואכמ"ל.

האחים יוסף גרשון, ויצחק ארי' שצעריונסקי (יודו).

### סימן יט

ביט"ן עה בתור"ה לאפוקי ואם בחקותי תלכו התם נמי רוב מלות ע"י שלוח דבריהם נפלאים מאד והלא המעשה דהיינו יעוד הנכרות הוא דלריך להעשות ע"י שלוח ואמאי נקטו המלות דהיינו התנאי שא"ל להעשות ע"י שלוח (עיין תוס' גיטין פד ד"ה ע"מ) ועיין פנ"י שם דדבריהם מגומגמים ונ"ל עפ"י מ"ס רש"י עה"ת פ' ויקרא עה"פ יקח נא מעט מים ע"י שלוח ואף הקב"ה שילס לבניו ע"י שלוח כו' ולפ"ז דברי החס"ם נכונים כיון שקיום המלות יכול להיות ע"י שלוח אף תשלום הסכר ממילא ע"י שלוח מדה כנגד מדה.



רבזה תתייבש קו' המוהר"ם שיף שהקשה דהלא רוב המלות הם כשב וא"ת  
(היינו שס"ה ל"ת) וזה ל"ם ע"י שליח ולהג"ל שכוונתם שכל המלות נחל שכל שכל  
וא"ת ליכא שכל וגם ישב ולא עבר עבירה דמותנים לו שכל כעושה מלוא היינו  
בבא עבירה לידו ויכלל הימנה וא"כ לא הותנה התנאי כי אם על קום ועשה ד"ש  
שכל וס"כ המוס' דרוב המלות היינו שהמה בקום ועשה היא ע"י שליח .

הרב שלמה אלטמאן .

## סימן כ

שא"ה שכי' דחקיף ל"י עלמא טובא וזה לסדר גט לאשתו בפניא מעלי  
דשבתא ולא יכלו להשיג עדי חתימה שידועים לחתום אשורית כנהוג ולכן לזה  
המסדר לאנשים פשוטים שיחרגלו קלת בכח אשורית אבל לבסוף לא יכלו לחתום  
ובחפזו שכל המסדר שבה"ג אפשר לחתום במשי"א ולימנו בלא עדי חתימה ג"כ  
אי אפשר כיון שכבר נתיחדו עדי חתימה ולכן הרשה המסדר שהסופר יאחז בקולמוס  
יחד עם כ"א מהעדים וסייע להם קלת להוליך בקולמוס וחממו באופן זה .  
תשובה לדעתי יש להקל בג"ד ודווקא כשאחז העד לבדו בקולמוס והסופר  
אחז ביד העד היא דפסול הג"פ כמבואר בפ"ת (קל) עיי"ש (שמוקירו מחוספתא  
פ' הבונה ורמב"ם פ"א משבת) דבזה לא עשה העד שום פעולה בענין החתימה  
אבל בג"ד שניהם אחזו בקולמוס א"כ הפעולה יאלה משניהם ודווקא לענין שבת  
פטור כה"ג מגז"כ בעשותה אבל כאן דמוזיק מתוכו רק דרבנן אפשר להקל דל"ש גזירה  
אטו כתיבה דככה"ג גם בכתיבה אם הבעל לא קפיד ל"ל בה ואין סהרי דהשכ"מ רולה  
בטובת אשתו ולא קפיד וגם ליכא למיחש דלמא אחי לסמוך עליהם שעכשיו הא קורעין  
הגט ובפרט דעכשיו העדי חתימה הם ג"כ עדי מסירה ושפיר נוכל להחיר ואפשר ג"כ  
לדרק לסניף דעת הפוסקים דמהני שליחות בחתימה ובפרט דהם מסייעים סויע  
ממש וגם ליכא חשש ממזרות רק איסור יבמה לשוק ודעת קלת פוסקים דמחמירים  
להצריך עדי חתימה לדעת דעת ר"מ באיסור ממזר וגם יש לדרק דעת קלת דהיכי  
דהגט פסול מד"ם אינה עולה ליבוס מה"ת וכל שאינה עולה ליבוס אינה עולה  
לחליצה ול"ש כאן מה דאמר בש"ס גבי ספיקות אם יבא אליהו וכו' אח"כ מלאתי  
בס' חשק שלמה דהחיר כה"ג והנשתי השאלה לפני הגאון מלאקאטש ג"ו ותשיבתו אלי  
מבוארת לקמן (סימן כ"א).

אהרן נפתלי זאווראדאווער מו"צ בווארשא.

## סימן כא

ע"ד השאלה הנ"ל לדעתי א"א להחיר מכל הנך טעמי שכ' כת"ה דעכ"פ  
שזה כח הלכלך לכת העד ומשניהם נעשה החתימה ומ"ש דמוזיק מתוכו דרבנן בג"ד אין  
חשש דרבנן משום מוזיק מתוכו אלא חשש דאורייתא והוא מ"ש דכשם שהמסדר  
לא רלה לסדר בלא עדי חתימה מטעם שהאחרונים (עין תורת גיטין וב"מ ומשכ"י)  
חלקו על הכ"ס והעלו דככה"ג בטל הגט מה"ת דלא נעשה כל"ו הבעל שמונה עדי

חתימה ושכן מוכח במהרי"ק שורש כז ועיין גם בס' קל"ג בפת"ש סק"ג כן גם  
 בזה אם נאמר שהסופר יש לו חלק בהחתימה אי"כ לאו חתימת העד היא ומה  
 בכך שגם כח העד מעורב בה מ"מ הא הבעל מונה עדו חתימה שמה"י החתימה  
 ניכרת שהיא שלהם והם לא עשו כן אלא שחתמו בשותפות עם הסופר ואפילו אם  
 נימא דלענין שבת ה"י הדין שחייבים כה"ג מ"מ לענין חתימת העד הוי כאלו לא  
 חתמו כלל כיון שלא נעשה רצון הבעל ולומר כיון שמהם לחתום גט שיכשר לדעת  
 המסדר אי"כ כיון לדעת המסדר נראה להכשיר ממילא נחקיים רצון הבעל ז"ל  
 דאדרבא כיון שבאמת המסדר עלמו נבדק בזה אם עשה כהוגן אגל"י מלחא למפרע  
 דלאו חתימה היא. אך שמתי אל לבי למצוא בזה רוח והללה מלד אחר כדי שלא  
 תפול ביד היבם שהיא אביר לב לפי עדות כ"ס דהנה ז"ל התוספתא-ס"א א"י אוחז  
 בקולמוס וא"י אוחז בידו וכותב האוחז בקולמוס חייב והאוחז בידו פטור נחבין  
 לסייעו האוחז בקולמוס פטור והאוחז בידו חייב שוגג אוחז בקולמוס ומזיד אוחז  
 בידו וכותב חייב מזיד אוחז בקולמוס ושוגג אוחז בידו וכותב פטור קטן אוחז  
 בקולמוס וגדול אוחז בידו וכותב חייב גדול אוחז בקולמוס וקטן אוחז בידו וכותב  
 פטור עכ"ל התוספתא כפי הגירסא שלפנינו ומוזן שיש סתירה מסיפא לרישא דמרישא  
 מוכח דהאוחז בקולמוס עיקר ובסיפא דהאוחז בידו עיקר ובהגהות מנחת בבורים  
 הנדפס בש"ס ווילנא מהפך מה"ט הגירסא בסיפא כדי לכוונה לרישא ואמנם הגר"א  
 ז"ל מהפך הרישא והמליעמא כדי לכוונה לסיפא ובודאי דכ"ה האמת שהרי הרמב"ם  
 בפ"א מה' שבת לא הביא רק הסיפא כלורה המכוונת לגי' הגר"א ול"ל דהא דהשמיט  
 הרישא והמליעמא משום דהיינו הך.

והנה לפ"ז מוכח דהא דקחני רישא נחבין לסייעו האוחז בקולמוס חייב (לפי  
 גי' הגר"א) הכי פירושו שאם האוחז בקולמוס נחבין לסייע גם הוא בהולכת הקולמוס  
 נעשה הוא עיקר וחייב וזה לריך ביאור דנהי דמסייע גם הוא מהיכי תיתי שעי"ז  
 יהי' העיקר אדרבא מסייע אין בו ממש ועכ"פ לא עדיף מזה א"י וזה א"י דשניהם פטורים  
 ואם ס"ל להתוספתא כר"מ דחייב עכ"פ יהי' האוחז בידו ג"כ חייב ועכ"ל דמטעם  
 כתיבה שאני שהאות מלטיירת ונכתבת לפי מחשבת הכותב ובאין אופן א"א ליחס  
 פעולת הכתב לשני בני אדם אלא לזה שמלייר וכותב האות כרצונו והיא עיקר וזולתו  
 הוי רק מסייע שאין בו ממש ומש"ה א"א לומר בזה זה וזה יכול כ"א אחד כותב  
 וחבירו אינו כותב ולכן זה שאחז הקולמוס בידו ונחבין לזייר האות חייב  
 וחבירו פטור. (המשך יבא א"י)

ש"ס יוסף הלוי פייגענבוים חופ"ק לאקאטש.

## סימן כב

קשה לי בהא דפ"ק דיבמות דלריך עלי' דאחות אשה ושאר עריות לא נדחו  
 מפני עשה דיבוס דהוי ס"ד דילפינן לה מדלריך קרא דאין עשה דכבוד אב דוחה  
 שבת מכלל דבעלמא דחי עיי"ש דהיאך נוכל למילף איסורי עריות מאיסורי שבת שאני  
 עריות דאין פקוח נפש דוחה אותם משא"כ שבת הא נדחה מפני פקוח נפש ול"ע.  
 פנחס גי"א בהרב דק"ק פולאוו.

## סימן כג

בחורין (ג.) כשהוכרו ונתערבו ופירש"י כשהוכרו לאו דווקא ויש להבין  
 אמאי נקט שפת יתר וגיל דבחוס' עירובין ק. דאין עשה דוחה ל"ת כשבא ע"י  
 פשיעה והקשו האחרונים מוזכרים לז' דפריך גבי יקדש דנימא עשה דוחה ל"ת והא  
 בא ע"י פשיעה ועיין שעה"מ פ"ג מנדרים ולפ"ז מיושב הסוגיא דלמ"ז דמשי דאמאי  
 כר"י דגיד א' אסרה תורה ל"ל דס"ל יש בנידין בנויט דאל"כ קשה ולשדינהו ונתמשך  
 מזה שיש מ"ע באכילתו כשאר בשר מעמה קשה דאפילו נתערבו אמאי ישרפו  
 נימא אחי עשה דוחה ל"ת בשלמא לרבא בזבחים שם דאין עשה דוחה ל"ת שבמקדש  
 ה"נ הו' ל"ת שבמקדש אבל לרב אשי דשני שם שנוי אחריתי וביארו האחרונים דלרב  
 אשי עשה דוחה ל"ת שבמקדש ועיין שעה"מ שם קשה כגיל וגיל משום דבא ע"י  
 פשיעה ותי' האחרונים (עיין שעה"מ שם) הא לא שייך כאן ומיושב מה דנקט  
 כשהוכרו דבאופן זה היתה התערבות ע"י פשיעה ומש"ה אסור משא"כ בלא הוכרו  
 בלא בא ע"י פשיעה עשה דוחה ונימא מה דכ' רש"י בלאו דווקא דלרבא באמת  
 אסור אפילו בלא הוכרו דל"ש לרד"י עשה דוחה דאין עשה דוחה ל"ת שבמקדש ודוק.

מרדכי צבי ווייסמאן (ראדום).

## סימן כד

ידוע פלוגת הרמב"ם והרמב"ן בע"א אומר מת וע"א אומ' לא מת והיא אמרה ברי  
 לי שמת וניסת לעד שאמר שמת דלרמב"ם לא תלא (אם בא בעלה אח"כ) ולהרמב"ן  
 תלא והקשו ע"ז מיבמות (פח:) מנין שאם לא רלה דפנו ת"ל וקדשתו מאי לאו  
 בתרי ותרי וניסת לא' מעדים ולרמב"ן דלמא מיירו התם בחד וחד ומש"ה תלא אבל  
 בתרי ותרי לא תלא וגיל דיש להסביר החילוק שבין תרי ותרי לחד בחד עפ"מ  
 שתמהו החוס' בכתובות פ' האשה שנתארמלה דאפילו בניסת לא' מעדים אכתי  
 בחנק קאי דתרי ותרי ספד"ר ומה"ט חוקמה לחזקה אשת איש ותי' דאשה דייקא  
 ומינסבא ומרעה לה לחזקה ובשו"ת הריב"ש הקשה דאיכא חזקת חי דבעל וגבי  
 דמלך הסברה דדייקא ומינסבה מרעה לה לחזקה אי' אכתי נשאר חזקה השני' אמנם  
 י"ל דהפ' כ' דגבי עדים יש חזקה דאין אדם חוטא ולא לו וא"כ יש חזקה נגד  
 החזקה השני' אך כשניסת בעד מעדים בעלה החזקה דאין אדם חוטא ולא לו  
 כמובן אולם לגבי עד השני נשארת החזקה (ע' ר"ן בשם ר"ח ש"ג' עדים דנשארו  
 שנים מלבד העד שניסת לו) ומוציא דברי הרמב"ן דבניסת להעד הא ל"ש החזקה  
 דאין אדם חוטא וכו' כגיל וא"כ בחנק קאי ומש"ה תלא דהא איכא חזקת חי דבעל  
 ג"כ כגיל ולפ"ז מיושב ק' הג"ל דהתם ע"כ מיירי דעכשוו מת הבעל דאל"כ מה  
 ארי' ככן והלא גם בישראל הדין כן כמו שפירש"י מעמה ל"ש לאוסרה למפרע  
 משום חזקת חי כח"ש החוס' בניטין כה"ג דהרי גרושה לפניך ה"נ הרי מת לפניך  
 ממילא דגם להרמב"ן לא תלא ע"כ אי' לאוקמא בחד בחד וא"ש.

יוסף יאבראנסקי ודאטשוב.

## סימן בה

במדרש (פליאה) כשהלכו ישראל בחור הים צרכו צרכה מחי' מתים וגיל דכתיב הכרת הכרת בעוה"ז חכרת בעוה"ב ולפ"ז יש רמז לתחית המתים אמנם למי' דברה תורה כלשון בני אדם אין רא' וידוע שהים לא רזה להקרע באומרו כי לא כלו עדיון הת' שנה אך נקרע לפי שהגלות החלה מלידת יצחק וכ"ז אם ניוא דא"י אינה מוחזקת בידיו דאל"כ יצחק לא ה' בגלות שהרי ה' בארץ שלו ועיין ש"ך עה"ת דאברהם לא קנה א"י רקצ"ה אמר לו"ה התהלך לאברהם ולרחבה והוא הלך רק לאברהם אמנם אם ניוא דלחלק א"ז קרא יש לומר דקנה באחד מהם באיזה שהלך ובסנהדרין (פה) דלמי' דס"ל דלחלק א"ז קרא ס"ל דדברה תורה כלשון ב"א וממילא דמוכן היטב דמקודם לא ידעו רמז לתחית המתים אך כאשר נקרע הים והלכו בו וא"כ ילאו בזמנם וז"ל דא"י אינו מוחזקת כג"ל דלא קנה אותה דלחלק לר"ך קרא וא"כ ע"כ דלא דברה תורה כלשון ב"א והכרת חכרת בעוה"ז ובעוה"ב כג"ל ומוכח תחית המתים ע"כ צרכו צרכה מחי' מתים. אדיעזר ליפא ווייסברום רב בנואיארק.

## סימן בו

בחולין (נז): פירש"י דהטעם דסימן לטריפה י"ב חודש משום שיש מכה שהחמה מצטרפת ויש שמחה ע"י הלינה ע"כ צ"ע שיעברו ימי החמה והלינה יעיי"ש ולפ"ז י"ל שכ"ז שה' ישראל במדבר לי"ב חודש דהחמה לא הגיעה להם מחמת עניי הכבוד כיבמות (עב). וזוה ירוח לן מה דהמלי"מ פ"ד מפרה הביא ברייתא דפרה ארוזה נשרפה הן שלמה והן חתובה וק' והלא כתיב ושחט ושרף עיין חולין (יא.) ולהג"ל נ"חא דבתוס' הקשו מג"ל דפרה דחיתה י"ב חודש ואיכא חוקה ופ"י שיש חוקה דטומאה כנגדה וקשה דנימא סמוך מיעוטא דטריפות לחוקת טומאה ואיתרע לה דובא (עיין נז"י חאה"ע) וז"ל שיש כנגדו חוקת כשרות דחיתה י"ב חודש המסייעת לרוב אמנם כ"ז בשאר הפרות שעשו בארץ (עיין שבועות |א| שעשו ז' פרות) אבל בפרה שעשה משה במדבר לי"ב חודש כג"ל וקשה נימא סמוך וכו' שאז באמת נחמדה לחתיכות לבדקה וא"ש הברייתא דפרה נשרפת הן שלמה והן חתובה והפ"י דבמדבר חתובה ובארץ שלמה ושחט ושרף דדרשין דווקא שלמה ע"כ בפרה שבארץ וזוה א"ש הת"י דפרה שעשה משה נבדקה בי"ח טריפות וקשה מחולין ולהג"ל בחולין איירו בשאר פרות וא"ש.

ועפ"ז נ"חא דילפינן רוב משעיר המשתלח והקשה מרש"י יומא ג' דשעיר המשתלח אפשר להיות יותר משנה וקשה דאיכא חוקה כמו שהקשו תוס' על פרה ומדוע ל"ש כאן ולהג"ל נ"חא דביומא (סו) לר"ך קרא לרבות שעיר המשתלח בנזב וגבעון ובית עולמים הרי דקרא ק"י על שעיר שבמדבר ובמדבר ליכא חוקה זו ולק"מ קו' התוס'.

ברוך צוקערמאן (קאלאוואריא)

## סימן בז

בש"ע י"ד (ס"ו לו) בש"ך סק"ב דהיכי דתולים בזאב כשר בלא הקפה ואפילו איקף ולא אידמי כשר והקפה הדג"מ דהרמ"א כ' דלא סמכין. אהקפה להכשיר משמע דלהטריף סמכין ונ"ל דלכאורה ק' כיון דאפי' אס' לא אדמי כשר ל"ל ההקפה לכך דלא דבלא אידמי כשר היינו בשכבד ילא להיתר בלא איקף ע"כ אף שאח"כ הוקף ולא אידמי כשר ויש להביא רא' (מסיון יח) סעיף י"ג דאס' נאבד הסכין כשר אף אס' אח"כ נמלא פגוס הואיל וילא בהיתר כמ"ש הש"ך והטו"ז וה"כ דכוותי' ולפ"ז מיושב קו' הדג"מ דהרמ"א מיירו כשלא נפסק הדין להיתר ומועיקרא הוקף ע"כ בלא אידמי טריפה.

וגי"ר דווקא שבה הפסק לפנינו וגדון להכשיר היא דנקרא ילא בהיתר משא"כ בהיתר מומילא ויש רא' מגיטין (ו:) א"ל שחוק בני הואיל וילא בהיתר וקשה דהלא ר"א רנה להקל יותר ולמה אמר לו שחוק ולהנ"ל א"ש שהעמידו על האמת דע"י שאמר בפ"ג וכו' וילא בהיתר הבעל א"י לערער משא"כ בא"י דלא אמר בפ"ג וכו' הבעל יכול לערער ובזה מיושב ג"כ מה שאמר הטו"ז (בס"ו א) בשוחט שלא ידע ה' שחיטה וק' והלא ילא בהיתר ומ"ש מסכין שנאבד וגמלא פגוס דלא אסרינן למפרע ולהנ"ל הסכין ה' בא הדין לפנינו וילא בהיתר משא"כ בשוחט דממילא ה' כשר בלי שאלת חכם וזה דומה ג"כ למ"ש הטו"ז שם בשם הרמב"א דע"א נאמן כשנים דווקא בעדות אשה כיון שהי' הכרח להאמינו במקום שנים כו' עיי"ש ויש להביא רא' ג"כ דאל"כ נימא בכל ס' טריפה כהאי דיו"ד (ס"ו ג') אס' המוח הקוף המים שבבד ילא בהיתר אלא ודאי דכל כה"ג דהוכשר ממילא לא מקרי ילא בהיתר ויש לדחות דשם נמלא ריעותא המעידה שילא בהיתר מחמת חסרון ידיעה ומה שהקשה הכו"פ מהא דילפינן דתולים במשמוש היר מזאב שנטל ב"מ ומה רא' שאני זאב שהוחזק בהיתר משא"כ נקב שלא נודע מקורס נראה לע"ד דלק"מ דחיקף ומיד שנטל הזאב אן סהדי שמכח שינוי נעשה נקב ומה נולד הספק אי במקום נקב קא נקב מעתה נולד הספק על שעה שלא ילא עדיין בהיתר ודוק היטב.

שמואל אהרן מירלער חופ"ק לאבאזוא.

## סימן כח

בשערי תורה ח"ו (סימן נד) הקשה על י"א שבחי' דרשב"א חולין (לו) (ו"ל קי"א ע' פרי"ח י"ד סימן סט) דלא ילפינן חולין מקדשים אף להקל א"כ איך למדו שליחות מושחתו עיי"ש ולפי דעתי קשה ג"כ היאך ילפינן רוב מפרשי ורישא ש"ע ושעיר ואיך יליף ר"י דמין במינו ל"ב מורס הפר ורס השעיר והא חמ"ק לא ילפינן ע"כ נראה דבר חדש דע"י גלוי מלחא ילפי' חולין מק' ודווקא היכי שיש קרא מיוחד לקדשים דרך רבוי או מוטע לא ילפי' משא"כ היכי דנשמע ממילא הוי רק גלוי מלחא ובזה נימא דשליחות וכל הני דחולין הנ"ל הא לא נכתב בפ"י רק דילפי' משום דהוי דבר שבממילא ילפי' מיני' ג"כ חולין ובזה נימא דילפי'

חוקה מטומאה עיין חולין י' והא חיסור מטומאה לא ילפינן וליל ג"כ כ"ל דמשמע ממילא.

עורר כ"ל דדווקא כגון דהרשב"א בדם שבטלו דע"י הקולא (דדם שבטלו ילא מחמת דם) ילא חימרא לפסול דדם ע"כ לא ילפינן מיני חולין כמו דלא ילפי' חמ"ק במקום שהחמירו בק' משא"כ כשהקילו לבד ילפי' חולין מ"ק בק"ו ואכמ"ל.

יצחק יעקב דאויראוסקי חופ"ק ניעדווייעד.

## סימן כט

בשאלתי בגט שנמדע אחר הנתינה דחסר בו ד של כדת משה ונכתב כת משה ולא ה"י אפשר להשיג גט אחר.

תשובה. לכאורה הגט כשר כמבואר בזה"ע (סי' קכו) דכשהסיר אות או תיבה בהתפס הגט כשר והגם דבבאר הגולה כ' דנכון לכתוב גט אחר אכן מבואר בב"י בשם הרמב"ן להפוך ע"י"ש.

ואמנם בתוס' מנחות (כט) הביא רבינו אליהו בגט שהד' של כדת היתה קטנה כמו יוד וזה ליתן לחינוק והכשיר ע"י"ש ומבואר בבאר הגולה הנ"ל (עיין ב"י שהביא זה בשם מ"כ והיא בתוס' מנחות הנ"ל) ועיין בתשובות פט"ח (סימן ט) הביא מהר"א"ש שטעמו של רבינו אליהו משום דאפשר לומר דמשה וישראל הם המגרשים ע"י"ש ואם כן הדברים דחוקים מ"מ אין בדינו לחלוק בלי ראוי צדורה וא"כ גם בנ"ד אפשר לומר דהא איתא ביומא (ד.) דתלמידו של משה הכוונה לאפוקי לדוקים ע"ש וא"כ אפ"ל גם בנ"ד דשביק בגט זה כת משה וישראל דהיינו חבורת משה וישראל ועיין בתו"ג קכו דגם בטופס כל שהענין כשתנה פסול וא"כ עכ"פ לבחילה ראוי לכתב גט אחר וכן השיב לי הגאבד"ק קינלק והגאון מו"ס מאיר אריק שליט"א.

(המשך יבא)

מנחם מענדל' וויינגארט חופ"ק ראדום.

## סימן ל

הנקודת הכסף (בסימן פו) כ' דדווקא בעין ס"ל לרש"י ורמב"ם שאף לאחר שנמלח ונהבשל חסור מה"ת אבל בדם אברים שילא ע"י מליחה וביסול אינו מה"ת והפרמ"ג שם במשנלות סק"ו כ' דמלשון הב"י לא משמע לחלק בהכי ולע"ד אדרבא יש ראוי דדעת הב"י בדעת הש"ך שהרי הביא בש"ע שם סעיף ו' דעת רש"י בסתם בלי שום חילק כמבואר בש"ך סקט"ו ובסימן סט לענין מה"ת סתם דלא כרש"י וסותר את דבריו וע"כ ל"ל כנ"ל דבסימן פ"ו מיירו בדם בעין ע"כ פסק דחסור מה"ת כרש"י אמנם בסימן סט מיירו בדם פליטה דגם רש"י מודה דהוי דרבנן ובזה מיושב מה שהקשה בשע"ת חלק יא סימן יג אות יא דהמעו"ט מיירו בדם פליטה וזה"ש.

שלום ארי' גערבלום חופ"ק קאמיען פ' (ראדום).

## הנעשה והנשמע

**מחוגי הרבנים.** — אגודת „שלומי אמוני ישראל“ והחליטה כיסד אצל האגודה מועצה קבועה של רבנים וגדולי תורה שאליה תפנה האגודה בכל השאלות והענינים העומדים על הפרק. — הממשלה יררה אישרה התיסדות אגודת הרבנים בפולין. — בחילנה היתה אספת רבנים שבה לקח חבל רבנים גדולים נודעים לשם כתרוב הצ' ר' ישראל מאיר הכהן נ"י מח"ס חפץ חיים והרב הגאון ר' צבי ארי' ליב לוריא נ"י האבד"ק זאלדאק ועוד. — הרבנים מפיעטרקוב, פלונסק, בלאשק נ"י נתקבלו למח"צ בווארשא. — הגאון פאר רבני זמנו הר' מאיר דן פלאצקי נ"י האבד"ק אוטראווא שב מנסיעתו בחו"ל ועשותו תעמולה גדולה שם לסובת אגודת ישראל, אגודת שא"י ערכה בעדו קבלת פנים נהדרה בשאן נאומים לכבודו הה"ג ר' שלמה דוד כהנא נ"י מו"צ בווארשא הרב יצחק מאיר לעווין נ"י, הר' משולם קאמינער נ"י, הר' דוד ווידענספלד נ"י, הר' משה אקסענבערג נ"י הר' זושא פרידמאן נ"י.

**מחוגי התורה.** — הגאון האדמו"ר שליט"ע מגור פנה בקול קורא והתעוררות נמרצה צ"ד התחזקות לימוד התורה, הקול קורא זה שהודבק על כל כותלי בתי התפלה של חסידי גור צשה רושם גדול כל בתי התפלה הנ"ל מלאים בכל ערב לומדים והוגים. כן ירבו.

**בשורת ספרים.** — יצא לאור ס' „דברי הלכה“ כולל שו"ת וחיידושים בענינים נחוצים מהגאון מ' אליהו קלאצקין שליט"א האבד"ק לובלין — יצא לאור ס' ברכת ישראל בהלכות ברכות הנהנין מאת הה"ג מ' ישראל יצחק נ"י האבד"ק קאמינקא וכעת בפראגא, הרב הזה כבר יצאו ימוניטין שלו בכמה ספרים שהו"ל ונתקבלו מכל לומדי תורה והוגי'. — בירושלים ציה"ק יו"ל ע"י הסתדרות צעירי אגודת ישראל ירחון לחד"ת ומאמרים לפתרון שאלות הזמן בשם „קול ישראל“ — כפי שמודיעים במה"ע יופיע בקרוב ירחון חדש בשם שערי חכמה.

**יקרי דחיי.** — נפטר ושחל"ח הרב הגאון מו"ה בצלאל בידערמאן האבד"ק לוביטש זצ"ל בהגאון החסיד ר' יעקב דוד האבד"ק ווישעגראד זצ"ל, הרב הזה היה אחד מגדולי וחשובי הרבנים במדינתנו והצטיין בגדולות תורתו ויראתו וכלם נתנו לו השבח והתהילה וזכה לורע בירך, ונאחד מבניו הי ניהו הרב הגאון ר' יעקב מאיר שליט"א חתנא דבי נשיאה של הגאון האדמו"ר זצ"ל מגור מח"ס שפת אמת. — נפטר ושחל"ח הרב ד"ר צבי האפמאן ז"ל רב בביה"מ של הרבנים בברלין הרב חמנוה היה אחד מגדולי ושוקדי התורה במדינת אשכנז.

**להספתחות השערי תורה.** — להסופרים החדשים להשערי תורה נמנו ונספחו הרבנים הג' הר' דוד וויצעל נ"י האבד"ק באראנאוויטש, הר' דוד רייז נ"י האבד"ק קאלאמאע, הר' אהרן יעקב קלעפשיש נ"י האבד"ק שניאדאווע, הרב ר' יעקב בויםאן נ"י רב בלאס אנדושעלעס הר' ברוך לאזנאווסקי נ"י אבד"ק אויאוד. חי' תורתם יבואו בדפוס בחבורות הבאות אי"ה.

**המערכת להשואלים.** — להה"ק מש' שליט"א. חוברת אגול היא חוברת ד' זה' — להר"ש, נדפס רק מהענינים הצריכים בירור וליבן וחוד' גדולי התורה. — לרביס, מסיבה בלי תלויה בנו נגמרה החוברת בחדש כסלו. — משלוח כספים בטוח ע"י שובר מבי דואר ומחולל צ", ששעק. — נשיב לשואלים בקבלת מרקאות לתשובה.

המו"ל יש"אל איסר בהגאון	חבר המערכת הרב שרמה אלטמאן
זמן יצחק הכהן פייגענבוים ז"ל	יצחק בצלאל מארגענשטערן

# מחצות בה שיערי תורה הנפוץ במדינה ובחול מביאות לבעליהן תועלת מרובה

בשורה טובה לרבנים ודרשנים:

יצא לאור ב"ה הספר הנפלא **כרם הצבי** כרך ראשון על ספר בראשית אוצר גדול מלא חדרות וחכמה ודעת קדושים אלפי פנינים יקרים מעין אנציקלופדיה מהרב הגאון הנודע וכו' רבי **צבי הירש פערבער** נ"י רב בלונדון הבירה. להשיגו עפ"י כתבת הרב המחבר במחיר עשרה שיללנג' וכפי ערך זה בשאר הכספים.

Rabbi H. Ferber 14 Monette yt Sache London № 1.

**אוצר נחמד.** גמערנט ימצא בקרוב למכירה הספר הנפלא **ברכת אהרן** על מס' ברכות מהרב הגאון הנודע החכם הכולל מ' אהרן לעזין שליט"א אבד"ק סאמאר הספר הוא יחיד בתוכנו וסידורו והוא כרכא דכולי ביה מלפול וחיידוד, דרוש ואגדה, בקרת ועיון — מחירו 600 מארק להשיגו לע"ע רק אצל בן המחבר נ"י Izak Lewin Sambor Targowca 13

נמצא למכירה עקומפלוארים מועטים מהס' **עמק סוכות** על מס' סוכה, **כתר ישועה** על מס' כריתות מהגאון ר' משה בצלאל לוריא זצ"ל האבד"ק סאוואלק מחיר כל אחד 500 מארק להשיג אצל בנו הרב הגאון אבד"ק ואלדאק נ"י Rabin L. Lurje Zaludok pow. Lidskiego

לבי לחוקקי ישראל! הנה אנכי עוסק כעת בהדפסת ספרי שלחן עורך, והוא דרך החיים להרב מליסא ז"ל ונהיב החיים ותו"ח להרב מלאדי ז"ל, ועליהם שלחן המבאר שלי, הוספות הדינים מגדולי האחרונים המובהקים נ"ע, והערות וחדושים שלי אשר הנני ה', וגם הסכמו על ספרי גדולי הדור המובהקים: וכבר נגמרו בעזה"י המאטריצין מחצי ספרי המחזיק 205 עמודים. אמנם מפני היות כבד ממנו הדבר

לגמור ספרי. לזאת הנני בבקשתי לכל מכבדי תוה"ק כי יתנו כבוד לתורה ויאבו בטובם להושיע לי בזה, וישלחו בעצמם לי ע"י הפאסט על שמי עכ"פ סך שני זמנות מארק מחיר פרענומערזאנט על ספרי, וכאשר יגמר ספרי בעזה"י יחשב להם נדבתם כמומונים, ועלי לפרסם בדפוס שמות המתנדבים ונדבתם וינון שמם לעולם וצדקתם יעמוד לעד בעזה"י.

פי המדבר אליכם  
מנחם מענדיל וויינגארט מס"ק ראדום.

**בשער בת רבים.** אודיע כי בבית מסחרי גמצאים ת"ל רבבות ספרים חדשים, גם ישנים ויקרי המציאות מכל המקצועות. שפי"ל מדרשים, משניות, עין יעקב, ספרי שאלות ותשובות, צפורשי הש"ס, ספרי דרוש, קבלה, חקירה גם מחזורים, סידורים, חומשים, תנ"ך מפורשי התנ"ך והלקיו. גם ספרי תורות, הפילין ומוזות גמק השות. רשימותי נדפסו זה מקרוב פנו אלי ותפיקו רצון. ברגשי כבוד

**דוד פרענקיר.** מנהל חברת דובב שפתי ישנים, ומלפנים בעל כימח"ס שוואצער & פרענקיל מהוסאטין. אדריסתי:

David Frankel, Lwów Smocza 2.

**כל הקודם זכה.** נמצאו אצלי עקומפלוארים מועטים מספרי הנודע, מאה שערים" הכולל מאה ישובים על קישוי אחת מפורסמת וכמה מלפוזים וביאורים רחבים בחקירות והערות חדשות בכמה ענינים ורובו דרובו בעניני עשה דוחה ל"ת ועניני היתר המצטרף לאיסור הנצרך מאוד לכל מעיין ומפלפ". המחיר 500 מארק.

יצחק בצלאל מארגענשטערן בחיך עמי אנכי יושב פה ווארשא.  
J. MORGHNSZTERN, WARSZAWA, ul. Koźła 7 m. 75.





קובץ שאלות ותשובות, חידושים וביאורים בהלכה ואגדה

מאת רבני יחזקאל זמנגר נ"י

הרב יעקב שור נ"י . . . . . (קוטב)	הרב הרב חיים משולם קויפמאן נ"י (פאלטוסק)
הרב אברהם הלוי עפשטיין נ"י (סאקאלי)	הרב צבי ארי' ליב לוריא נ"י (זאלודאק)
הרב מנחם מענדיל וויינגארט נ"י (ראדום)	הרב דוד רייז נ"י . . . . . (קאלעמעא)
הרב דוד ווייצעל נ"י . . . . . (באראנאוויטש)	הרב יצחק יעקב דודאווסקי נ"י (נעשחיו)
הרב שלמה אלטמאן נ"י . . . . . (ווארשא)	הרב יעקב בוימאן נ"י (לאס אנדזעלעס)
הרב אהרן יעקב קלפיש נ"י (שניאדאווא)	הרב שלום ארי' געלבלום נ"י (קאמיען)
הרב מאיר רובין נ"י . . . . . (ראדום)	הרב חיים צבי שאטלאנד נ"י . . . . . (מאדון)
הרב צבי הירש ווייס נ"י . . . . . (ווארשא)	הרב ישעי' זלאטניק נ"י . . . . . (ראדום)
הרב מנשה גראסבערג נ"י . . . . . (ראמסגייט)	הרב יחיאל אברהם בלאנקמאן נ"י (ליקוואה)
הרב יצחק בצלאל מארגענשטערן נ"י	הרב זאב יחיאל ראבינאוויטץ נ"י (בריסק)
הרב אברהם אבא פרענקל נ"י (לודז)	הרב יוסף יאבלאנסקי נ"י . . . . . (זלאטשוב)
	הרב מרדכי ווייטץ נ"י . . . . . (קאליש)

הוספה כבודה של תורה: הרב חנוך דוד גרינגלאס נ"י (לענטשנא)

הוספה ילקוט ישעי': הרב ישעי' זלאטניק נ"י (ראדום)

מחיר חוברת (ולחודש): 100 מארק, בערך זה לשנה, לחצי ולרבע שנה.

מתבקשים לנדב סכומים לקרן השערי תורה.

I. FEIGENBAUM, Warszawa, ul. Muranowska № 4, m. 30. האדריסה להמכרת:

חידושי המאירי ביאור ופירוש על מסכת עירובין מאת רבינו מנחם מ"ר  
 שגמה לבית מאיר (המאירי ז"ל) שה' בזמן הרשב"א והריטב"א ז"ל.  
 תוספות הרא"ש על מס' סוכה מרבינו הרא"ש ז"ל.  
 מלבושי יום טוב בית חידושים והנהגות על הלבוש או"ח מהגאון הנודע  
 בעני תוספות יו"ט ז"ל נדפס מחוך כת"י בפעם ראשונה עם קילור הלבוש ובסופו קינטקס  
 זכרון מרדכי אודות המליצה מהגאון מו"ה יצחק הכהן פייגענבוים ז"ל ראב"ד ק ווארשע  
 חסדי דוד על תוספות מסדר קדשים מהגאון דוד פארוו ז"ל נ"ל  
 מחוך כת"י בירושלים ע"ה"ק.

ערוך לגר פירוש מספיק בנפיש של מס' יבמות.  
 שו"ת מהרי"ל דיסקין פסקים וכתבים מהגר"ל דיסקין ז"ל מבריסק.  
 קב ונקי על סדר גיטין מהרב הגאון החסיד מו"ה אברהם דוד לאויע  
 ז"ל האבד"ק ניקאלאייב. הספר הזה ילא טבעו בעולם ונחמד בעיני ובכשרון  
 רב וגחון ומביא תועלת להרבנים מסדרי גיטין.  
 מקוה טהרה שו"ת וביורו הלכה בענין מקואות מאת אחד מגאוני  
 דורנו ה"ר חיים משולם קויפמאן נ"י אבד"ק פאלטוסק.  
 באר יצחק ביאורים וחידושים על משניות קדשים מאת אחד מחכמי  
 ישראל הרה"ג ר' שלום ליב אייזענבאך נ"י.  
 רב פעלים מקור לכל מדרשי רז"ל ואגדותיהם למקומותם בשמותם מאת  
 הגאון ה"ר אברהם בנהאון מוילנא ז"ל עם הערות מהמו"ל ומהר"ם ר"ש באבער ז"ל.

### המערכת לשואלים:

לסופרים: להשערי תורה — בתור בית ועד לחכמים ואכסניא של  
 תורה — יקבלו רק מאמרים קצרים בענינים מוקשי ההבנה הנחוים והדורשים  
 פתרון וביאור וחוד גדולי התורה והסכמתם. להחזקות יקבלו מאמרים בכל  
 מקצועות התורה והחכמה.

(—) מאמרים שאינם בכתב נקי ויפה לקריאה היטב לא יקבלו לדפוס.

להורחמים: המחיר לחדש 100 מארק (וגם חודש תשוי בכלל) ולפי

ערך זה לשנה, חצי ורבע שנה.

לקונים: מחיר מאירי עירובין 800 מארק. — תוספות הראש 200 מ'  
 מלבושי יו"ט 600 מ', — חסדי דוד 800 מארק. — ערוך לגר 1000 מארק.  
 — מהרי"ל דיסקין 600 מארק. — מקוה טהרה 300 מ', — רב פעלים 400 מ',  
 — כן ישיגו אצלינו הרמ"ה סנהדרין ריגאל 800 מארק. — סדרי טהרה אהלות  
 1500 מארק. — מחנה אפרים 800 מארק. — ס' הניקור כל דיני ניקור 200  
 מארק. — תולדות הפוסקים, תולדה מפרטת של הגאונים הפוסקים מהראשונים  
 ועד אחרון שבאחרונים וכל הקורות אותם י"ל בתוצאה חדשה, מחירו 1000 מ'  
 במכירת ספרים ישנים אין אנו עוסקים עוד.

חבר המערכת הרב שלמה אלטמאן.  
 יצחק בצלאר מארגענשטערן

הפזיל ישראל איסר בנהאון  
 ח"י יצחק הכהן פייגענבוים ז"ל

# סימן א

ע"ד החקירה שחקר ר"מ (בשמי"ח חלק י"א חוב' ג' סי' ד') בנפל לקדרה חולעת אחת ומלא שמים וכו' ע"ש.

צדעתי אין מקום לחקירה זו דמחלוקת רבי ורשב"ג היא דלרבי אמרינן דהנאבד היא הנמלא ולרשב"ג אין להחליט כן וחיישין מספק וא"כ בנ"ד נמלא שמים אפילו אם נאמר כרשב"ג מ"מ מותר מס"ס שמה הנאבד הוא הנמלא ולא נשאר בקדרה כלום ואח"ל דלא א הנאבד ונשאר ממילא בקדרה מ"מ י"ס' שמה נמוח ונתבטל כמבואר שם ביו"ד (סי' פ"ד סי"ט) ולא מבעיא נמלא שמים אלא אפילו מלא שלשה ג"כ מותר מס"ס' שמה האחת שראינו שנפלה הוא בחור השלשה שמה ולא נשאר בקדרה כלום כי החולעת האחת שראינו שנפלה לא נטרפה להשנים להיות נחזק בחולעים דדוקא בלא ראינו אם נפל חולע בקדרה ומלא בקדרה ג' חולעים אמרינן דנחזקה הקדרה בחולעים אבל אם ראינו שנפלה א' או ב' או יותר לא נחזקה הקדרה רק במספר שראינו שנפלה לא יותר [יודע דגם בלא ראינו שנפלו שם רק ג' אלא שמה ג' חולעים בחור הקדרה אם הוא דבר שאין בטבע המאכל שיהי' בו חולעים ורק במקרה נפל בחוכה ג"כ לא מקרי נחזק בחולעים ואין לחוש על יותר ועיין מקור' (סי' חס"ז) עיי"ש] ויש ס"ס הג"ל שמה זאת היא שנפלה כנ"ל ואח"ל דהחולעת שנפל איננה בחור הג' שמה וגמלא דנחזקה בג' חולעים מ"מ י"ס' שמה נמוחו השאר והדברים פשוטים וראיתי מ"ס מעלתו מהא דמבואר באה"ע (סי' י"ז סכ"ט) בנפל לגוב אריות אין מעדין עליו שמה וכו' הב"ח דבנמלא שם עלמות אמרינן דאכלהו וכו' עליו הב"ש דאין דבריו מוכרחים ובפ"ח שם הביא בשם השיבט ליון שהאריך מדוע לא יומא דהיינו האי שנאבד האי שנמלא ואין השו"ת שיבת ליון חמ"י ואמנם כשאני לעלמי אומר דבאמת לא שייך בנ"ד לומר כנ"ל דהיינו האי שנאבד וכו' דדוקא בשדה שנאבד בה קבר דבוראי קבר נאבד וקבר נמלא שייך לומר דהנאבד היא הנמלא אבל בנפל לגוב אריות דבשעה שנפל הי' אדם חי ושוב נמלא שם עלמות דהנמלא אינו הנאבד ול"ש לומר דהיינו האי כ"א בשנוסף ע"ז עוד ענין חלוני לומר דהאריות אכלהו והעלמות הנמלאים המה ממונו שוב לא רמי לקבר כמובן דאדרבא י"ל דהאריות לא הי' רעבים ולא אכלהו כאשר גם מראש שנפל לשם לא התרנו את אשתו מטעם זה דשמה לא הי' רעבים הי"נ כעת אין להחיר את אשתו מטעם שנמלא עלמות כיון שהדבר הנמלא אינו ממש כדבר הנאבד ואין שום סברא להחליט על העלמות שהם מהאדם שנאבד שם אדרבא י"ס סברא לומר כאן נמלא וכאן הי' גם קודם שנפל אדם זה לשם והדברים ברורים למתבונן ותמה אנכי על הטובי' ובנו שלא הרגיבו בזה דבוראי ל"ש להחליט לומר דהיינו הק שנאבד הק שנמלא כיון שהוא מוכרח בחוש ולריך ענין חלוני לתוך דרך אפשריות משא"כ בקבר כנ"ל ועיין בינה (דף י'): בזמן שמורים ולנכים והשכים ומלא שמורים

במקום לבנים ולבנים במקום שחורים מאי דמיא הני אינהו נינהו ואיתהפובי  
 איתהפבי קמ"ל הכך אדור לעלמא והני אחריני נינהו עיי"ש וקסה לכאורה למא  
 באמת ל"א דהנמלאים המה הני שהזמין א"י כנ"ל כיון שהדבר מוכחש בחוש  
 אינס ממש כמו שהזמין אלא שלריך להוסיף ענין חילוני לומר שנתהפכו זה רק  
 אפשרית לתוך המוכחש אבל אין להחליט בודאי ע"כ ל"א דהיינו הכך והי"כ כנ"ל  
 והבן.

ואמנם מ"ש מעלתו בשם השיבת ליון דכנפל לים וידוע המקום צ"ס  
 שנפל שם ואח"כ העלהו הים ממקום זה ממש דגם רש"ג מודה דאמרין דהנאכד  
 היא הנמלא, הנה כן מוכח מתוס' חולין (ל"ה:) שכתבו בזה"ל דאי לא הוי רק  
 חד אין לחוש שמא שלו נאכד במים וזה אחר ע"ש ובצ"כ ל"ל מטעם הנ"ל  
 ובזכרונ' שכבר הארכתי באיזה תשובה בדברי תוס' אלו והבאתי מירושלמי מפורש  
 דלא כהוס' ואכמ"ל.  
 יעקב שור אבד"ק קוטב.

## סימן ב

(א) בעירובין (ו'). ר"ע גמרי' אסתפיק לי ולא ידע וכו' ועבד הכא  
 לחומרא עיי"ש ול"ע לדעת הראב"ד דתרומת פירות האילן מדרבנן היכי נהג ב'  
 עשורין באחרונ' לחומרא דספד"ר לקולא.

ולבאורא נראה למ"ש הר"ן על הכך דפסחים (קח.) אמרי לה וכו'  
 חרי כסא קמאי בעי הסיבה וכו' ואמרי לה אדרבה חרי כסי בתראי בעי הסיבה  
 וכו' אידי ואידי בעי הסיבה וכו' הר"ן דלא שייך בזה סד"ר לקולא דא"כ לא יקיים  
 הסיבה בכסי כלל דהא בכל חד מהד' כוסות יש ס' עיי"ש וא"כ הי"כ לא שייך סד"ר  
 דא"כ לא ינהג אפי' מעשר אי' ע"כ נהג ב' עשורין ועיין בר"ן פ"ק דמגילה גבי  
 ס' מוקף חומה ומה שהקשה המל"מ פ"א שם עיי"ש אמנם יקשה לשיטת הסמ"ג  
 והיראים דאפי' דתרומת ומעשר אינו נוהג מה"ט אלא בדין תירוש ויילתה לבר מ"מ  
 מע"ש נוהג בכל הפירות שבעולם כמו דרש בספרי ראה לרבות שאר פירות  
 מניין ח"ל תבואת זרעך וכו' עיי"ש דהאי קרא במעשר שני משמע דכתיב אס  
 גאל עיי"ש ובמל"מ פ"א ממוע"ש וטורי אבן ר"ה (טו) וא"כ הכא דה"י שנה שני'  
 נכנסת לשלישית וה"י ע"כ ר"ע לריך ליתן מע"ש מספק דספד"א היא, א"כ במעשר  
 עני דהוי רק דרבנן ניהא ספד"ר לקולא ול"ע.

(ב) בתרומ' שבת (קכ"א.) הא דסתם תינוק מוסכן אלל חלב היינו זקן  
 שמים או שלם, ופלא דבכהובות (ס:) דמוקפת אינה אסורה להנשא כ"א כ"ד  
 חודש, ואי מוסכן גם בן שלם תהא אסורה להנשא עד ג' שנים ול"ע.

חיים משולם קויפטאן הכהן אבד"ק פורטוסק.

## סימן ג

הרמב"ם ז"ל (פי"ט מפס"מ ה"ט) כתב כל עלמות הקדשים שאין בהן מח  
 א"ל שרפה חין מעלמות הפסח וע"י מ"ל הביא קושיא בשם הר"י אלפאנדארו

לפוס סוגיא דפסחים (פג) ליכא לחלק בין עלמות לעלמות אלא דוקא אליבא דר"ש  
ללאחר שנעשה נותר טוב ליכא משום שבירת עלם אבל לרמב"ם שפסק דלא כר"ש  
לי"ה ליה לחלק ביניהן ותי' לרמב"ם ע"פ איכא ספק דילמא היתה שמוע נותר  
ולריבא שרפה מוספק ע"ש והוא פלא דבעלמו כ' המ"ל דשמוע נותר אינו אלא  
מדרבנן וא"כ אמאי לי"ה סד"ר להקל ול"ע.

ונ"ל קו' הרי"א ע"פ מה שז' הרמב"ם פ"י מהל' ק"פ ה"א וה"ב אחד  
השובר עלם בזמנו ואחד לאחר זמנו ה"ז לוקה לפיכך שורפין עלמות הפסח כו' כדי  
שלא יבא בהן לירי תקלה (לעבור על ועלם לא תשכרו) והג"ה למ"ל תמה  
אי מיירי בעלם עם מח א"כ תיפוק ליה משום המח ואי מיירי בלא מח  
א"כ ק' איזו תקלה שייך כאן כיון שניתל המח טוב ליכא משום שבירת עלם וגם  
מהו לפיכך תיפוק ליה משום שמוע נותר ע"ש.

והנראה דהרמב"ם ס"ל דוקא בעלם שלא היה בו מח מטעם ליכא משום שבירה  
אבל עלם שהיה בו מח אי"ה זה משום שבירה אפילו לאחר שניתל המח (ע"ש  
ה"ד דיש שבר אחר שבר ודו"ק) ולאו דוקא אם המח ניתל לאחר שנעשה נותר  
אלא אף אם ניתל מקודם מ"מ יש בה משום שבירה כמו שעלה על דעת המגיה  
ולפ"ז א"ש מש"כ הרמב"ם כדי שלא יבאו לירי תקלה הלאו וא"ש ג"כ מש"כ לפיכך  
ולא משום שמוע נותר בלבד כיון דמיירי ג"כ שניתל המח קודם זמן איכורו.  
ובישיב המגיה דמסוגיא דפסחים (פג) נזכר דלאחר שניתל המח טוב  
ליכא משום שבירה ל"ק כלל דהרמב"ם ס"ל כרש"י דכל הסוגיא קאי אליבא דר"ש  
דלאחר זמנו ליכא משום שבירה וא"כ א"ש דליכא אז בעלם שניתל מחו משום  
שבירה דלא חמיר ניתל מלא ניתל אבל לרמב"ם דפסק כר' יעקב בשניהם איכא  
משום שבירה.

ונראה ברור שהרמב"ם הוליא זה מהבדליה שם וז"ל חוץ מעלמות הפסח  
משום תקלה וע' רש"י ותוס' ושאר מפרשים שנחקו מאד בפרוש משום תקלה  
וב"ז הוא משום דהסוגיא היא כר"ש ומשום נזקקו ליבנם בפרושים דחוקים אבל  
אליבא דר' יעקב וע"פ הנחה דלמעלה הפרוש פשוט בתכלית הפשיטות משו"ה  
פסח טעון שרפה כדי שלא יבאו לירי תקלה ועלם לא תשכרו כמש"כ הרמב"ם  
ובין דמייירי כאן בעלם שעכשו נחרוקה מהמח א"כ יש כאן מקור נאמן לפסק  
הרמב"ם ולכן שכל את ידו ונקט לשון הבדיחה עם הפרוש הנכון לפי שיטתו.  
ורפי האמור מיושב קו' הרי"א הנ"ל דדוקא אליבא דר"ש הווקקו להטעם  
של שמוע נותר אבל לשיטת הרמב"ם גם בליז ניחא דטעון שרפה משום תקלה  
הלאו והרמב"ם סתם כאן וסמך עלמו על מה שז' בפ"י מק"פ שס' עקר מקומו.

הרב שרמה ארטמאן.

## סימן ד

(א) הרמב"ם בפ"א מה' שקלים (הלכה א) אפילו עני המתפרנס מן הלוקה  
חייב ושואל מאחרים או מוכר כסות שכל כתיפו ונותן מחלית השקל וכו' ע"ש

משמע דאפילו אם כל הונו אינו אלא כדי שיוי מחלית השקל לריך לבזבו כל הונו ולי"ע מ"ס מזה וזו משאר מ"ע דאינו מחויב לבזבו אפי' שליש כדאי' בב"ק (ט:): ובש"ע אור"ח (סי' תרכ"ו) ס"א בהנה"ה ולבאורה י"ל משום דכתיב והדל לא ימעיט ובל"ת מחויב לבזבו כל הונו כמ"ס הר"ן בפ"ג דסוכה (דף רמז) ובש"ע שם אמנם כל מונו המלות לא מוהו בין הל"ת ולי"ל משום דאינו אלא שלילה וכמ"ס הרמב"ם בספר המלות (שורש ח) שוב ראיתי בפ"י רמב"ן פ' תשא שנסתפק בזו אי הוי ל"ת ול"ע.

(ב) במנחת חינוך מזה קה חקר אי יש שיעבוד נכסים במחלית השקל ומגבין מנכסיו שלא בפניו יעיי"ש והנה בשקלים פ"א (משנה ג) אהא דתנן דכל קטן שהתחיל אביו לשקול על ידו כ' הרע"ב דאם מת אביו הוא שוקל ע"י עלמו וכ' עליו התו"ט אולי כשירש מאביו אמר הרע"ב וס"ל דחובה על הנכסים עכ"ל ומבואר מזה דהנכסים משועבדים.

ובעיקר סדרת הרע"ב אי תמה דהיאך שייך שיעבוד נכסים של אביו בשנה שני' שלא נתחייב מעולם בחייו והקטן אינו מחויב מלד עלמו ולא דמי ליורשים שמחויבים לשלם חוב אביהם דהאב בחייו נתחייב בזה משא"כ במחלית השקל בשנה שני' שכבר מת אביו ול"ע ועיין מנחה אפרים ה' לזקה סי' א"י.

צבי ארי' ריב לוריא החופ"ק ואדוראק.

## סימן ה

ב' הרמב"ם בספ"כ מה' כלים חבל שקשור בחרס אפי' מאה אמה כולו חבור קשר בו חבל אחר מן הקשר ולפנים חבור מן הקשר ולחוץ אינו חבור וכ' הכ"מ שד"ן זה הוא בתוספתא כלים פ"ו והוא לפנינו בתוספתא (ב"מ פ"ט) כמו שהביא הר"ם פ"ט כלים (משנה א) אלא שבתוספתא שם מסיים אמר ראב"י דר"א בדרך על"י אכל דרך ירידה אכל קשור בקשור כולו חבור והוצא בר"ם שם והרמב"ם השמיט זה ובזה י"ל שדעתו דהת"ק חולק שם אראב"י אכל יש להפליא מה טעם לחלק בין דרך ירידה ועל"י גם מה ענין ירידה ועל"י בחבל שקשור בחרס גם יש להפליא על הרמב"ם שכאן פסק שהחבל חבור לכלי חרס ולמעלה שם (בהלכה י') פסק שאין חיבור לכלי חרס והנה בזה ז"ה על התוספתא שם מחק כל מאמר הזה, חבל שקשור בחרס"ן כן הר"ם שם לא העתיק זה ועיין בהגהות הגר"א שמחק והגיה אכל עדיין אינו מובן מהו על"י וירידה ולדעתי יש ט"ס קטן בתוספתא ובמקום חרס ל"ל חרס והיינו מלודא שלד"ן בה דגים במים כמו בכלים פכ"ג (משנה ה) ומובן ממילא ההפך שבין דרך על"י לירידה שברך ירידה כל מה שמרבה בחבלים הר"ז משוכח שיכול להפליגה בנהר בשטח רב ולפיכך כולו חבור משא"כ מה שהיא דרך על"י ובש"ע.

## סימן ו

ע"ד השאלה (בשע"ת חלק י"א חוברת ה' ס"י כ"ד) אם נכון ליתן  
 האכארינקעס בחור משקה טהעט בשבת וכחב בזה כמה חששות לאיסור עש"ה.  
 לפענ"ד אין לחשוש בזה כלל דהמנ"א (ש"ח ס"ק ל"א) מתיר לתת מלח  
 שטויס מיט שמבשלים אותם משום דאין ביסול אחר ביסול ועי' מחלית השקל בשם  
 הפמ"ג דה"ה לוקער אין בו משום ביסול אחר ביסול ומוחר ליתן בחור טהעט או  
 קפה ע"ש ובטח גם האכארינקעס נהוו להיות כגוש אחד אפילו הפולווער ע"י  
 טביעלו וממליס אותו המין שמוציאים ממנו יסוד המתיקות וממילא אין בהם חשש  
 ביסול דאין ביסול אחרי ביסול כג"ל ואפילו אם לא היה ביסול מקודם הלא נחתים  
 אותם בכ"ש ואין בזה חשש ביסול.

דמש"ב שנעשה כמו רחוחות ובוטות כשנותנים אותם להמים הלא כשיתן  
 מים מינעראל או מי-סודה נראה ג"כ כאילו מרחית ואין ביסול רק ע"י תולדות  
 האור ומה שמדמה זה לכובש כבשין בשבת ע"ש אין הדמיון עולה יפה כיון שאינו  
 ע"י תולדות האור.

ומה שחושש משום מוליד כח המתיקות ע"ש הלא כשנותנים לוקער בחור  
 משקה טהעט ג"כ מוליד כח מחוק ועי' מג"א הנ"ל (ס"ק מ"ב וס"י ש"ך ס"ט)  
 ובתשו' רדב"ז (ח"א ס"י י) לענין סחיטת לימענט בחור ליקער דמוחר ע"ש.  
 ומה שחושש משום מחיקות האלויות שעל האכארינקעס עי' שערי תשובה  
 (ס"י ש"ד ס"ק א) דמוחר דאין חשש כלל.

הק' דוד רייז חופ"ק קאלאמער.

## סימן ז

בשע"ת (ח"ב קונט' י' ס"י פ"ז אות י"א) תמה ע"ד זקני מהר"ם לובלין  
 ז"ל (בבא מליעא י'): שכתב דחשו"ק ואשה לאו בני שליחות נינהו היפוך מהק"ל  
 בש"ס דאשה בת שליחות מדכתיב ושלחה והניח בלע"ג.  
 ובמח"ב לא עיין היטב בדברי זקני ז"ל דדבריו סובבים ע"ד רש"י ז"ל  
 שם דחלר א"ל קרא דת"ל משום שליחות ועי' תמה דמ"מ לריך קרא דחלר שאינו  
 בר דעת נעשה שליח דמה עדיף חלר מאשה שאינה בת שליחות ר"ל דאי לאו קרא  
 דשלחה הו"א שאינה בת שליחות והדברים נכונים וברורים בס"ד.

מרדכי ווייטץ (קאליש).

## סימן ח

א) קשה לי ע"ד הש"ך יו"ד (ס"י קמ"ב) דדעת המחבר דל"מ מוסלית  
 והלא (בס"י לח סק"ב) כ' הש"ך דלהמחבר מהני מוסלית משום דאפשר למיקם  
 אמילתא ע"י טעימה וה"נ הא איכא למיקם ע"י טעימה כמ"ש הפרישה וב"ש  
 דהכא הוי דם שנשלו דרבנן ול"ע.

שבשלו דרבנן, והלא ביו"ד (ס' קכב) כ' הרמ"א בעלמנו דאף באיסור דרבנן ל"מ מסג"ס, ואולי כוונת הגר"א כמ"ס הש"ך דשאני הכא דעכו"ם קפרי אנקיותא ומ"ס משום סו"ר הכוונה דחוקה דנקיותא נובטלת חזקה איסור והוי ספק השקול ואוליגן לקולא, ומ"מ עיקרו משום דקפדי אנקיותא ול"ע.

צבי הירש ווייס מו"ץ בווארשא.

## סימן ט

(א) קשה לי ע"ד הרמב"ם בפ"ד מאיסורי המזבח (הלכה טו) דעל עופות קדשים חל איסור אמתן אף דעל בהמות קדשים אינו חל כדאי' בש"ס וברמב"ם ס"ס דאי"כ למה לא חני בזבחים (פד) בנוסחה שם דר"ע מכשיר בעוף אמתן מטעם דכשר בבהמה כמו דמכשיר בעלי מומין בבהמה במשנה שם מטעם דכשר בעופות כדאי' בגמ' שם (פה:) ה"נ להיפוך דכה"ג דייק בש"ס שם א"ס איתא (דאין נרבע בעופות) נכשיר נמי בנרבע הואיל וכשר בעופות ה"נ נכשיר בעוף אמתן הואיל דכשר בבהמה דהא ר"ע ס"ל בזבחים (פג:) דגם בפסולי טוף לא חרד ול"ע.

(ב) יקשה ע"ד הרמב"ם הנ"ל ממנחות (כה.) גבי ריזוי ל"ץ דלא מלי לאשכותי (דירלה ל"ץ) רק עומאה דהוחרה מכללה בלבד ולמה לא אמר דמרלה עון אמתן קדשים דבעופות דהוחרה מכללה בבהמה ול"ע.

(ג) ק"ץ ביהא דמנחות הנ"ל למה דררשינן בזבחים (ער.) ויומא (סד.) מוס בם לא ירלה הא ע"י תערובות או עבר מומם מרלה אי"כ הדרא קו' הש"ס. לדוכחא דנימא עון בע"מ ע"י תערובות או עבר מומם דלא קאי עליהו הלאו דלא ירלה כנ"ל ועכ"ז לריך ריזוי ל"ץ ומה משני דכתיב לא ירלה ול"ע.

(ד) ק"ץ דמה פריך הש"ס ואימא עון בעל מוס דאי"כ למה לי קרא דבכל אלה דאין מקבלים בעל מוס מעכו"ם דממילא נשמע דאי"כ למה לי קרא דאין ה"ץ מרלה על קדשי עכו"ם דאי ריזוי ל"ץ על בע"מ עכו"ם ל"ל ריזוי דהא כשר בהם בע"מ ול"ע.

יחיאל אברהם בראנקמאן (לוקאווא)

## סימן י

שאלה המתפלל בש"ק ערבית דבמקום ופרום התחיל ברוך אתה ד' כבחול איך חתם הברכה.

ורבאוררה נראה דנכון לחתום שומר עמו וכו' כבחול מב' טעמים א' כדי שיה' מעין הפתיחה והב' דלכתחילה ראוי לסיים הברכה שחשב בשעת אמירת השם דאי"כ לא ילא לר"י בחום' ברכות (יב.) ורמב"ם פ"ח דברכות (הלכה יא) ומה"ט כ' החי ארם (כלל ח) דבשעה שאמר בא"י ה' כוונתו לזוקף כפופים מסיים זוקף כפופים אע"פ שאח"כ אי' לדרך מהיר אסורים וכמו כן כ' שם (בכלל ה) לענין בורא מאורי אש עי"ש וה"נ דכוותה כיון דבתחילת הברכה כוונתו לשומר עמו ישראל מחייב לסיים כן ובשגם דהטור כ' דבטלעילא המנהג לחתום בשבת



בכחול ודעת הפרמ"ג בשם הא"ר דבדעבד א"ס ס"ס כבחול אין מחזירין אותו  
בדואי דגבין לסיים שומר עמו ישראל כבחול.  
ואפשר שסיים למדנו חקך ויחזיר ויאמר ופרוס כבשבת ובעין זה כ'  
בשערי תשובה (תכב) ולמעשה אחכה לשמוע דעת חברי המורים שיחי.  
אברהם הלוי עפשטיין חופ"ק באקאלי.

### סימן יא

ב'שע'ת (חלק י"א חוב' ה' ס' י"ז אות ג') מה שמחפלא שם בדברי  
רש"י ז"ל (סוכה יד.) ובדברי מהרש"ל (סוכה לר) לענין א"ס שיך לשון גופא'  
על משנה וברייחא ע"ס.  
ולדעתי דאין כאן שום פליאה דמוכר ביבין שמועה (כלל ל"ה) דגם על  
משנה וברייחא נמצא לשון גופא' כדי לסיימה [א"ס לא הביאו מקודם כל לשון  
המשנה או הברייחא] ע"ס.  
ובזה א"ס דגם לרש"י ז"ל פשיטא ליה כן רק הכא דמיייתי מקודם המחני'  
דכל ידות האוכלין היה ל"י לרש"י ז"ל הגירסא אף ס"ס המשנה ורבי יוסי מטמא'  
ולא כנוסחא אחרוני דלא גרים לה וא"כ שפיר מקשה רש"י ז"ל כאן דלא שיך  
לשון גופא' על המחני' דהרי לפי גירסתו הובא מקודם כל ס"ס הנומני' כג"ל ובה  
מיושב קושי' המרש"ל הג"ל דגם נמצא גופא' על חוספתא כדי לסיימה דמקודם לא  
הביא כל המוספתא וא"ס.  
אברהם אבא פרענקיר (לארז).

### סימן יב

קשה לי ע"ד החוס' שבועות (מה.) ד"ה קליזה דלכך לא מהימן בנחלקו  
על הקליזה במיגו דלא שכתריך מעולם משום דמורה במקלח ומורה במקלח א"כ  
במיגו דאי בעי כפר הכל דא"י להעזי עיי"ש וק"ל הא החוס' בב"מ (לו) הקשו  
דיהי' נאמן מ"מ במיגו דאי בעי אמר א"י ומי' דאין ארס עושה ברטון מסופק  
שנראה כמשקר עיי"ש א"כ הכא לס"ד דגם בקליזה טרוד יהי' נאמן במנו דא"י  
ולא שיך דנראה כמשקר דכלא הו"ל למדע ל"א כן כמ"ס הש"ך (ס' פג) וגם אין  
לומר דעכ"פ מוכרח להודות לו במקלח דבדואי לא שבר לו בחס א"כ הוי כג'  
ידענא וי' לא ידענא דמחזק שא"ל משלם כמ"ס בחוס' שבועות שם ד"ה אפי' ז"א  
דלא על מה שמוכרח להודות אינו מחויב שבועה דבמה שא"י לכפור הו"ל כהילך  
כמ"ס הרמב"ם ולי"ע.  
'וסף יאבלאנסקי (וראששוב).

### סימן יג

ראיתי בשו"ת חיים של שלום (ח"א ס' יוד) שכ' בדבר אלוות שראשי  
ארטיומן שחירות דיש לו בקבלה מרבין קשישאי דע"י סימני ליפורנים לבנים המנהג  
פשיט' להתיר וכן היכא ששחרות החרטום אינו מעבר לעבר עיי"ש ואשאל בזה מו"ד

חכמי השע"ת אם יש לסמוך על קבלה זו להורות כן הלכה למעשה, והגאון מהר"ם שליט"א אבד"ק קוטב השיבני בזה"ל הנה אנכי לא ידעתי מזה ולא ראיתי בספר אבל שאלתי ע"ז להשו"ס דקהלת והמה שוב"ס מובהקים ואמרו לי שגם המה כבר שמעו כן דבאופנים הנ"ל אין מנהג לאיסור עכ"ל.

ואחכה בזה לתשובת חכמי השערי תורה שליט"א.

צבי הירש בהרא"ג ואוולאדאווער שליט"א (קאלישין).

### סימן יד

שא"ה זה מקרוב נתהוה שיהודים קונים סוסים ומוסרים לעכו"ם לנוחרם ונוטלים היהודים העורות בחזרה אם לא שייך בזה עושה סחורה בדברים האסורים דהס"ך (י"ד ס"י קי"ז סק"א) מתיר לסחור בסוסים דסחמון למלאכה אונס עתה שנשנתו העתים וכמעט בכל עיירות מוכרים בשר סוסים באיטליז ועושים מהם מטעמים שונים וראי דהוי בכלל דברים המיוחדים למאכל אדם ועיין בדרכי תשובה מש"כ בזה.

ועוד יש לדון בזה אם מותר למוסרם לנכרים לנוחרם משום כל תשחית ונבש"ת פנים מאירות (ס"י ע"ה) מביא שמותר אפילו לישראל עלמו לנחור בהממו כרי שלא יתקלקל עורה ע"ש.

אמנם יש לשדות בזה נרנא מהא דשבת גבי כידייתא חיוורתא עקרוה איכא לער ב"ח קטלינהו איכא כל תשחית ופירש"י ברי"ה עקרוה וכל תשחית ליכא שיהי' דאיוות לדישה עכ"ל וא"כ יש לאסור למסור סוסים ראויים למלאכה לנוחרם משום כל תשחית ואפי' ע"י נכרי דיש שליחות לעכו"ם לחומרם והא דחולין פ' כסוי הדם השוחט ולריך לרס נותרו או עוקרו י"ל בלריך לרס לרפואה שאני משא"כ בזה לסחור רק בעורות והבשר ילך לאיסור שוב ראיתי בנב"י"ת (ס"י ס"ב) בעורות ארנבים שלדך לכאן ולכאן אם מותר לסחור בעור לחוד וס"י שאין ברצונו להחליט היתר לכן אני פונה לכל באי שערי תורה שישמו עין לשאלתי כי כמעט אין עיר שלא יומלא סוחרי סוסים ממין זה.

חיים צבי הירש בר"י שאטלאנר טו"צ פ"ק מארין.

### סימן טו

בשע"ת (ח"ט ס"י נ') מובא קושיא מרדכי הגאון אבד"ק טשענסטחוב ז"ל מח"ס פתחי שערים בגמ' שבת (קל"ה) כגון שלקח שפחה וולדה עמה דליך האב או אם נכרית מוכרים וולדותיהם וס"י בל"ע.

רב עיני יפילא מאור על גאון ובקי נפלא כמוהו איך נעלם ממנו מקרא מפורש (פ' בהר) מאת הגוים אשר סביבותיכם מהם תקנו עבד ואמה וכמו שפירש"י ז"ל ומוכרם ברמז"ס פ"ט מהל' עבדים, וכן מוכר בניו ובנותיו שגא' מהם תקנו וממשפחתם אשר עמכם כו' והרי הוא כעבד כנעני לכל דבר.

ואני מבקש מנכדיו שארי הרבנים הנ"ל שיח' ליישב דברי רד"י הגאון ז"ל

## סימן טז

בר"ן ר"פ המגרש (ר"ה אמר רבא ה"ז גיטין ע"מ שלא תשמי י"ן) כתב  
 בזה"ל, כחוב בהלכות גדולות אמר לה כל ימי חיי פלוני ואינסבא לאלתר כו'  
 ומיית ליה בעל הראשון כו' ועדיין האי פלוני דתלייה לתנאיה בגופי קיים ושתתה  
 י"ן בחיו לאחר מיתתו דבעל בטל ל"י גט למפרע כו' והוי פליגי רבנן [סביראי]  
 דהוי קאמרי כו' כיון דמת בעל בטל ליה תנאה ולא בטיל גיטא למפרע ובתוס'  
 אמרו שהגט בטל למפרע וכן עיקר דאלת"ה אפילו אמר לה כל ימי חייכי ה"ז  
 כריתות שאין התנאי כמשך אלא כל ימי חיו של בעל וכו'.

והנהגה לריבוי להבין דעת רבנן דפליגי דלכאורה ראיה הר"ן ז"ל וקשימו  
 מהא דאמר לה כל ימי חייכי היא קשיא אלימא.

ונראה ל"ש דעת רבנן הנ"ל דפליגי דבגיטין (פר. ד) בזה"ל גיטין ע"מ  
 שתנשא לפלוני לא תנשא גזירה שמה יאמרו כו' ולאחר לא תנשא דהא  
 בעי לקיומא תנאי הקשה הפ"י דמשמע מדאורייתא הוי גט ואמאי ומ"ש מאם אמר  
 לה ה"ז ע"מ שלא תנשא לפלוני דשיטת ריב פוסקים (לבד הרי"ף והרמב"ם) דלא  
 הוי כריתות כש"כ הכא שלא התירה אלא לאחר וכ"כ דאם תנשא לפלוני ונתגרשה  
 מותרת לכל העולם דכבר קיימא לתנאה הא באומר ה"ז גיטין ע"מ שלא תנשא  
 לפלוני דמורה ר"א בנשאת לאחר מן השוק ונתארמלה או נתגרשה שמוותרת  
 לפלוני ואעפ"כ לא הוי כריתות.

ותי' האבני מלואים בשלמא גבי ע"מ שתנשא לפלוני הוי כריתות מדאורייתא  
 כיון שאם נשאת לאחר פלוני ונתגרשה ממנו מותרת לכל העולם מזה התנאי שהרי  
 קיימה לתנאיה משא"כ ע"מ שלא תנשא לפלוני שומר התנאי אסורה לפלוני עולמית  
 [דחנאי בשו"א משמע לעולם] רק כיון דנשאת לאחר מן השוק נחרוקן האישות  
 של ראשון [דאי לא נחרוקן האישות של ראשון משתמש השני בל"א א"א של א']  
 וממילא מותרת לכל העולם ולא מחמת התנאי לכך לא הוי כריתות דכריתות הוי  
 דווקא שמחמת התנאי מותרת ע"ש.

ורפ"י מיושב דשפיר סברו רבנן סבוראי דאין ביטול התנאי לאחר מיתת  
 המגרש היינו באם היה התנאי ע"מ שלא תשמה י"ן כל ימי חיי פלוני דבעל הוי  
 כריתות דאם ימות האי פלוני מותרת לשמות י"ן משא"כ כל ימי חיי חייכי דתלה  
 התנאי במיתתה רק אם מת מקורס פקע ל"י רשותא מזנה ולא מיקרי או ביטול התנאי  
 ואינה מותרת מחמת התנאי ושפיר לא הוי כריתות דכריתות לר"ך דווקא שהתנאי  
 יתיר אותה וא"ש. (המשך יבא). יעקב בויסמן רב בראם אנדושרעם (אטעריקא).

## סימן יז

בשע"ת (ח"א חוב"א ס' א') ע"ד השאלה בדבר רבנות אשר מחן הרב  
 החזיק כו' שמיא שם כ"כ בשם אחרונים שיש מחלוקת בין רש"י ז"ל (כריתות ה')  
 דס"ל דהיבא שיש מחלוקת בטלה הירושא ולשיטת הרמב"ם ז"ל לא בטלה הירושא

ולדעתי דמה שהבינו בשיטת רש"י ז"ל הנ"ל במח"כ לא ניתן להאמר דמה חטא הכה לירש גדולת אביו מדין חוה"ק שיאבד זכותו בשביל חיות עוררין ובעלי שטנה אם הוא ראוי לכך ועוד דבלתי מובן דלפי"ז כל זכות הירושה ל"ל דמח"כ אם כל הקהלה מסכימים לקבלו הרי ממילא מתקבל בלי זכות הירושה כמו רב אחר המתקבל ע"י שבותרים אותו ואם יש עליו מחלוקת הרי בטלה הירושה לפי הסברה הנ"ל ועיי' בשו"ת שאלת שלום מהר"ת (סי' רע"ז) שנשאל על נידון כזה שדחה הסברה הנ"ל שאין לה שום הבנה ע"ש.

ומה שמבואר בגמ' כריתות (ה:) ובהוריות (יא) דהיכא שיש מחלוקת טעון משיחה כך הוא הפ' דמבואר בגמ' בבא בתרא (קל.) דאם אמר על מי שראוי ליורשו כנון בן בין הבנים או בת בין הבנות דבריו קיימין ע"ש.

וזהו פרכת הש"ס בהוריות וכריתות הנ"ל מכלן דכי אחי מחלוקת בעי משיחה ולא כל דבעי מלכא מורית ל' מלכותא כלומר כיון דהמלכות היא ירושה לזרעו א"כ כמו בשאר נכסיו אם אמר על מי שראוי ליורשו שירש כל נכסיו דבריו קיימים כמו כן לריך להיות בירושת המלכות שהמלך יהא ביכולתו להוריש מלכותו בחייו לכל בן שירצה ויהא דינו כמו מלך בן מלך ולא ליבעי משיחה ולמה ה' לריכים למשות את שלמה מפני ארונותיו (דאף שארונותיו ה' גדול בשנים משלמה ועפ"י דין מוגיע הירושה לבן הגדול כמבואר בכתובות (קג:) אפ"ה היה יכול דוד להוריש המלוכה לשלמה בנו בחיו כמו בשאר נכסיו ולא היה ליבעי משיחה) ועיי' משני הש"ס אמר קרא בקרב ישראל כו' דלענין זה משונה ירושת המלכות משאר ירושות שלא יכול המלך להוריש מלכותו בחיו לבן בין הבנים דווקא בזמן ששלום בישראל ר"ל שכל ישראל מסכימים לדעתו של מונך למנות הבן שירצה או דבריו קיימים משא"כ כשגמלאים אנשים שומאנים בבן שבחר בו המלך אז אין דבריו קיימים ואין לבנו משפט מלך בן מלך לבן מפני ארונותיו שהיו רבים נוטים אחריו ומסתמא היה ראוי למלוכה והי' ג"כ גדול בשנים משלמה א"כ לא היו כלם מסכימים למלכות שלמה לבן לא זכה להמלוכה מפני דין ירושה כנ"ל ולא היה בו דין מלך בן מלך והי' טעון משיחה וזה הוא ג"כ כוונת רש"י ז"ל בזמן ששלום בישראל היו המלכות ירושה ר"ל לענין שיהא יכול להוריש בן בין הבנים כנ"ל, אבל כשמת המלך ויש לו בן הראוי לירש המלוכה אז אף שיש מחלוקת עליו הוא זוכה במלוכה ואין ממש בהחלוקים עליו וכן בענין רבנות ושאר מיניין שלא יגרע זכותו מפני החלוקים עליו כמבואר במס' פאה (פ"ד מא) אפילו חששים וחשעה אומרים לחלק ואחד אומר לבד לזה שומעין שאמר כהלכה ולא משגיחין על דעת רוב הקהל כזה שהוא נגד דין חוה"ק והדברים נכונים וברורים בס"ד.

ולפי מה שבארתי בכוונת הש"ס הנ"ל יש לפשוט מזה הספק שנסתפק במח"כ (מלוא חל"ז) אם יש רשות למלך להגחיל ירושת המלוכה לבן הקטן במקום שיש גדול הראוי למלוכה ודו"ק. דוד ווייצעל החופ"ק באראנאוויטש.

### סימן יח

גימין (ט.) אמר רבי יוחנן טענתו של ר' זכריה בן אבקולס כו' רבי

תמהו על הלשון ענותותו איזו עונה שייכת פה.  
 רפ"ד דבסנהדרין (יט:) ענותותו של פלטי פירש"י ז"ל עונה דבר קטן  
 כו' שאדם עושה לפי תומו ע"ש לכן י"ל שגם כאן הפי' ענותותו של ר' זכריה בן  
 חבקולם שהחשיב זה לדבר קטן ולא עלתה על דעתו מה שילמד מזה ועיין בגמ'  
 סנהדרין (סב) שגם שם בעל המאמר הוא ר' יוחנן ונודאי שהשתמש בזהמנעג  
 ענותותו פה ושם להוראה אחת והדבר נכון וברור.  
 ישעי' בהגאון מוהר"ם נ"י זראטניק מו"צ פה ראדום.

## סימן י"ז

בשע"ת (חו"ג סי' י"ז אות א') הקשה לדעת המחבר (בחו"מ סי' ט') דהא  
 דאמרינן דיהא מונח עד שיבא אליי הכייה דיהא מונח אלל המוחק ע"ש וקשה  
 מהגמרא (בבא מליעא ג.) אחמי לא אמרינן נפקי' ממונא מבטלה ויהא מונח כו'.  
 הנה בשער המשפט (חו"מ סי' מ"ט ס"ק ד') הביא מהריטב"א (בבא מליעא  
 לר:) דדוקא בפקדון שגם הנפקד אינו יכול להשתמש בו יהא מונח ביד הנפקד  
 אבל גבי לקח משנים וא"י ממי לקח לריך להניח דמי המקח בב"ד לפי שדמי  
 המקח הלוואה הוא גבי' שמשתמש בהם עד שיבא אליהו לפיכך לריך להניח בב"ד  
 וזוהי י"ש שם השע"מ קושיא הש"ך בס"י רכ"ב סק"ה ע"ש ולפ"ז נחא גם בחנוני  
 על פנקסו דכ"ז שלא ישלם להחנוני או לשכיר המעות הלוואה גבי' ומשתמש בהם  
 לכך אמר נפקי' ממונא מבטלה.

אך בנה"מ (סי' ע"ו סק"ה) כתב להיפך דבהלוואה כו"ע מוריס שמונחים  
 בידו דדוקא בפקדון שהנפקד מוסלק מן הדין בהשבתו לב"ד התם הוא ד"א  
 דיהא מונח בב"ד אבל בהלוואה דאם יופסד ביד ב"ד ויבורר אח"כ מני הוא המלוה  
 לא יופטר מחובו אין לכופו להניח בב"ד ע"ש ולפ"ז הדק"ל מהגמ' ב"מ הג"ל אך  
 כבר הקשה שם קו' זו בנה"מ בענינו בס"ק הקודם בסופו על דבריו הקודמין שם  
 ובתירוטו דהגמ' בל להקשות אף אם יסכימו שניהם נחא גם הכא ע"ה.

אהרן יעקב קדעפ"יש חופ"ק שנאדאווה.

## סימן כ

בשע"ת (חי"א ח"ג סי' י"א) מה שחידש כ"ח בציאור דברי רש"י ז"ל בחמורה  
 וחולין שפירש וכופג את הארבעים משים לאו דלא ימיר ע"ש במח"כ געלם ממונו  
 שבנוס' ב"מ (ז"א.) כתב רש"י ז"ל בדיה וסופג ממונו לאו דלא יחליפנו הרי  
 שרש"י ז"ל כתב בהדיא שלוקין על לאו דלא יחליפנו ולפי חידושו אי"א שיהא לוקין  
 על לאו דלא יחליפנו משים דניתן הלאו לעונש קנס.

מה שמוחדש כ"ח דהיכא ש"ש עונש וקנס ל"ש מלקות על הלאו ז"א וכי קנס  
 לריך אזכרה מיוחדת והיכא יש אזכרה על ח"ג של קרן תמה דהילכתא דהוא קנס  
 ועל חמשים כסף של אונס ונזפתה וכן במוליא ש"ר שזוקה משים לא תלך רכיל  
 ואחמי הא הוי לאו שניתן לאזהרת עונש קנס של מזה סלע וכן גכ שמושלם כפל

או דו"ה שהוא קנס אחאי לריך הרמב"ם ליתן טעם (בפ"א מהל' גניבה הל"א)  
דאינו לוקה משום דניתן לחסלומין שלריך להשיב הגניבה תיפוק ל' דהוה ליה  
אזהרה קנס אלא ודאי קנס א"ל אזהרה וז"ב.

ופשוט ג"ל בכוונה דברי רש"י ז"ל דס"ל דלאו דלא יחליפנו ולא ימיר הוי  
לאו הניתק לעשה והא דלוקין משום דאין עשה אחת עוקרת ב' לאוין ועיקר מלקות.  
בא מכה בלאו הב' והיא בלאו דלא ימיר דאי משום הלאו דלא יחליפנו למוד לא ב' כי  
כאן חיוב מלקות משום דהוי לאו ניתק לעשה רק כיון דיש לאו דלא ימיר ג"כ  
לוקה גם משום הלאו דלא יחליפנו ורש"י ז"ל ס"ל דאינו עוקר כלל (עי' לח"מ  
בריש הל' תמורה ומה שאינו לוקה שמונים ע"ס) מש"ה כתב רש"י ז"ל בחולין  
ובתמורה וסופג את הארבעים משום לאו דלא ימיר ובב"מ משום לאו דלא יחליפנו  
כג"ל ודו"ק.

סאיר רובין ראדום.

## סימן בא

בדנ"ג (חוב' א' ס' יד) משיג כ"ת על דברי הגאון מוהר"י שור שליט"א  
אבר"ק קוטב שאיכר (בביאורו לס' העתים) למהל' ללאת חוץ לחחוס למול את  
הקטן עפ"י הירושלמי (ר"ה פ"ב הל"ג) חני אף למול את הקטן כן [יולאין בשבת]  
מהניחא ר"א [ברייטא זו אחיא בר"א] עי"ש ברי דרק לר"א מותר לילך חוץ  
לחחוס לצורך מכשירי מילה ולא לדידן דלא קי"ל כוותי'.

וטעמיה האריך וכ' שלא סלקא ל' שמעמח דהדין פשוט דאף לדידן אין  
איכור תחומין לגבי מכשירי מילה מפני שהוא חמירא שנכרתו עלי' י"ג ברייתא ולא  
גרע מהלל ס"ת דמותר ללאת חוץ לחחוס לדעת גאון וגם לחלוק ילא שאין הפ"י  
בירושלמי הנ"ל כמו שהבין הגאון מקוטב שליט"א ומפורשי הירושלמי הקטע והפ"מ  
אלא כך היא הפ"י. מהניחא ר"א דר"ל שהמשה שם שלא חשבה מילה בין הדברים  
שיוצאים עליהם בשבת נשנית אליבא דר"א [דלר"א אף מלאכה דאורייתא נדחית  
מפני מכשירי מילה ולא הו"ל לאשמעין היחר תחומין] אבל הברייתא דחני אף למול  
את הקטן נשנית גם לדידן טכס"ד ולעג"ד שגה בכל דבריו ואין בהם סרך  
השגה.

(א) מ"ש דלהירושלמי ליכא איכור תחומין לגבי מכשירי מילה גם לדידן  
איסתמיטת' ירושלמי שבת (פי"ט הל"א) מעשה ששבתו להביא איזמל מע"ש והורה  
רבי כר"א [ופריך] מניחין חכמים ועושין כר"א וכו' במבוי שאינו מפולש כו'  
והתן מבוי שלא נשתתפו אכור לעלטל כו' (וכוה גם בבבלי שבת קל:) הרי  
דלהירושלמי גם במבוי דרבנן אכור לצורך מכשירי מילה לדידן.

(ב) מ"ש דפ"י הירושלמי הנ"ל הכי משום דלר"א לא הו"ל לאשמעין דאין  
איכור תחומין לגבי מכשירי מילה לדידן' גם מלאכה דאורייתא נדחית לא ארע  
מה שח דהמשה וברייטא לא היחר מלאכות בלא לאשמעין אלא היחר יל"א חוץ  
לחחוס דנותנים להם אלפים לכל רוח א"כ שפיר נקט תחומין דווקא וז"פ.  
ועוד דגם במשנה יש לדקדק כן דקתני וחכמה הבאה לילד [דיוולאת חוץ

לחמור] והלא ללורך מכשירי לידה הותר גם מלאכה דאורייתא כמפורש במשנה  
וברייתא (שבת קכח:) ולמה אשמעינן תחומין אלא ודאי כנ"ל.  
(ג) מה שהקשה הלא לר"א גם למכשירי שופר ולולב כן ולמה נקט מילה  
דווקא מלבד דאטו כי רובלא לחשוב וליזיל אישתמיטת' תוס' (שבת קלא.) ד"ה  
ושוין שאין ללמוד מילה משופר ולולב ולית דמילה אס' עבר זמנה לא בטלה  
משא"כ הני עיי"ש וכ"ה בש"ס שם א"כ י"ל דלרבותא נקט מילה וכ"ש הני ובה  
נדהה גם מה שרולה לרמות הלל ס"ת למילה דשאני ספר שהוא מלוה עוברת  
וז"כ.

(ד) מ"ש דדעת גאון שהתיר איסור תחומין ללורך הלל ס"ת מקורו  
מהירושלמי הנ"ל ומשום דלא גרע ממילה אתמהה דשבת דברי עמנו סכ' בפ"י  
הירושלמי דנקט מילה משום דחמירא דנכרתו עלי' י"ג ברייתא א"כ איך למד  
גאון דין ס"ת ממילה ועיין תוס' (גיטין ח:) ד"ה אע"ג דאין ללמוד ספר ממילה  
דשאני מילה דהיא גופא דח' שבת וכ"ה בתוס' (שבת קלא.) ד"ה לא ע"ש.

ובא"ד אתפלא למכת"ה שהביא ממרחק לחמו ונעלם ממנו שדברי גאון הוא  
ש"ס מפורש בעירובין (נח.) דכל דבר שהיה משום שבות אינו עומד בפני ציון  
כתבי הקודש שוב ראיתי בשבלי הלקט (סי' קטו) שכ' בזה"ל וגאון ז"ל כ' שאם  
נפלה דליקה בשבת מותר לומר לנכרי להוליך ספרים דרך רה"ר להגילס דאמרו  
בפ' בחרא דעירובין אין לך דבר משום שבות עומד בפני כתבי הקודש עכ"ל  
ובדאי התכוין לגאון הנז'.

כן בש"ע או"ח (סי' שלא) פסק דמילה אסור אמירה לעכו"ם [ורק  
בשבות דשבות] ומ"מ לענין ציון כתבי הקודש פסק בש"ע או"ח (סי' שלר)  
דמותר כדעת גאון וז"כ.

(ה) ובעיקר מה שפשוט צעני כ"ת דלדידן מותר שבותין למכשירי מילה  
תמהני איך שכתב ש"ס מפורש בשבת (קל:) שכחו ולא הביאו איזמל והביאו בשבת  
דרך גנות שלא ברצון ר"א ומחלוקתו ועיין פירש"י הרי דלדידן גם שבות אסור  
ויותר מפורש בש"ס פסחים (לג.) ערל הזאה ואיזמל העמידו דבריהם במקום  
כרת ועיין פירש"י שם הרי דאפילו במקום מילה ופסח אסרו שבות וכ"ש במקום  
מילה לבדה.

(ו) ומ"ש שגם דעת הרמב"ם כן במחכ"ת נעלם ממנו הרבה מקומות  
ברמב"ם מפורש בהם להיפוך. (א) פ"ב מה' מילה (הלכה ו) שאין עירוב  
מדבריה נדה מפני הבאת הסכין. (ב) שם (הלכה ט) שכחו ולא הביאו סכין  
אומר לגוי כו' ודבר שאסירה משום מלאכה אסור לומר לגוי. (ג) שם (הלכה י)  
לא דחו מכשירי מילה שבות שהוא מדבריהם. (ד) פ"ו מה' שבת (הלכה ט)  
וכה"מ ולח"ס שם דגבי מילה לא התירו שבותין. ובדאי דה"ה תחומין וז"פ.

שו"ר נח' הרשב"א שבת (קל.) בשם הרמב"ן דלא התירו שבות  
במילה אף דחמירא דנכרתו עלי' י"ג ברייתא ורק אמירה לעכו"ם [דלא עבר  
מעשה] מותר ולדעת הרי"ף גם זה אסור ע"ש.

וכן ראיתי במי' הר"ן (שבת שס) דע"י ישראל אסור אפילו דרך גנות  
[לכביא אומל או פיגוק] אע"פ דאין כאן איסור אלא מדבריהם וכ' הרא"ה נמלא  
מת חמור ממשכירי מילה ומכאן רא' למילה ביו"ט ב' שאין משכירי דוחה יו"ט.  
הא קמין דלש"ס בבלי וירושלמי וכל הפוסקים אין להחמיר שבות ללורך  
משכירי מילה לדין ודברי הגאון מקוטב ס' שרי"ן וקיימין.

יצחק בצלאל מארגנשטערן מח"ס מאה שערים (ווארשא).

## הערות על התרגום יונתן.

### סימן כב

(המשך מסימן ד' חוברת א')

(ל. ד) ושחררת, וכן לקמן (פסוק ט) וכן לעיר (י"ו. ג) וחררת.  
(סס. יד) יברוחין, וכן ת"א זה דעת רב (סנהדרין צט:) לוי אמר סיגרי  
ד"י אמר סביוסמי, והת"א שתרגם כדעת רב אין כל זכר, עיין מאמרי באוצר  
ישראל ערך דוראים.

(סס וירושלמי) ארבעה מפתחין וכו', (תענית ב:) ג' מפתחות וכו' במערבא  
אמרי אף מפתח של פרנסה, והירושלמי ת' לפי אמרי במערבא.

(סס. כ) ובורין טבין, הרמב"ן שם ראיתי בתרגום הירושלמי וזור יתי  
מימרא ד"י וזורין טבין בוי' ולא בבית והוא לשון צרה לדרך ע"ש, ובתרגום  
שלנו חסר וכבר כתבתי שהיה לפני הראשונים ירושלמי על התורה יותר שלם  
מתרגום שלנו, וכמו ערוך ערך מחס, חמסי עליך בראשית (י"ו. ה) מחוסי ושירוי  
צערי ובנוסחאות שלנו לא נמצא תרגום זה כמו שהעיר מוספיא, ואי"ה אבוא  
בארוכה.

(סס. כז) אמירית קוסמין, וביוסף נחש ינחש ת' מטיירא הוה מטייר, ובבבן  
הוסיף המלה קוסמין לפי שיטתו בריש פרשה בלק שלבן הוא בלעם הקוסם,  
והנה במדר' אמור פ"ב כי עוף השמים יוליד הקול זה העורב וחכמת מאירין,  
העוף בלשון ערב טיאר וחכמי העופות יקראו טיירין (עי' רש"י דה"ב מ. ד)  
וי"א כי צ"ל הערים בחכמת הטייר וממלת הערים נעשה במעות העורב  
ובפסיקתא פר"ה וערומים במייר.

(סס. ל. ל) ואנא זקוק. לפרנסא אינשי ביתי, ובתשבי בשם ת' ירושלמי  
"בני" ואינשי ביתי. הוא לשון צורך וכן בדברי רי"ל הווקק לומר כך וכך.  
פירוש הוצרך ומה אשה הזקוקה ליבם, ובערוך פ"י לשון קשירה בלי ראיה  
ונוכל לומר שהוא מל"ת אסור באזוקים (ירמיה מ. א) והבונה אחת.



(סס. לנ) הסר משם ת' אערי מתמן, וכן ת"א וקמן (לה. ב) הסירו את אלהי הנכר ת"א אעדו, אבל הת"י ת' "עטרון" ית טעות עממא וצ"ע למה.

(סס) וכל אימר לחוש, המפרש פירש מלשון נחלים לוחשות שמנסר בחברכות אדומות שנחלים לוחשות נזמות אל אדום, הראיתם פירוש נפלא בזה? ובאמת הוא לשון שחור וכן בל"ע והמשביר כתב הוא משותף לשם חום, לבעבור שהחום משחיר והערוד הביא בשתי ערכים ולא כהמפרש.

(סס. לו) ארדפוי, לפי המפרש הוא דארדפני שת"י (שמות מז כה) אבל ספק גדול הוא ועי' תוס' פסחים (לט), ואימא הרדוף והוא סם המות לבהמה וזה כונת רש"י סוכה (לב:). שאינו לא אמת שדומה ביפיו לשושנה והוא מר ביותר וממית וראה (מ"ק מז) מאי הרדפה מנדין לאתת וכו' ובח"א שם מלשון הרדפני שכותבין עליו מדורות עד שיצויה דין ועי' בר"ן.

(סס. מב) לקישייא דלכין ובכיריאי דיעקב, וכן ת"א, במ"ר (פע"ג) ר"י ור"ל ר"י אמר בכיריא דלכין ר"ל אמר לקישיא דלכין ופלא שלא הביא ראה מה"א?

(לג. י) וגביהון חיוורין, פי' שיש להם כתמים לבנים כמו ברד וכן סוסים ברדים (זכרי' ו. ג.).

(סס. יט) נכסין גברא בוכרא וכו', פדר"א פל"ו ובספר פו"פ מר"י מווינא ושם בהערותי בשינוי ועי' בתנחומא.

(סס. כט) ירושלמי אית לי חיל ואוכלסין, בערוך הגירסא אוכלסין סגיאין, ת' גדוה (איוב יט יב) אוכלסא, הנה (בברכות נח.) הוואה אוכלסין ישראל אומר ברוך חכם הרזים וכו' ושם אמר עולא אין אוכלוסא בבבל, תנא אין אוכלוסא פחותא מס' רבוא. פי' הרמב"ם (הל' ברכות פ' יא) דוקא בא"י אבל בבבל אע"פ שיראה ס' רבוא אין להם דין אוכלוסא לברך עליהם ולסד זה מעולא ומצאתי שכן כתב הכ"מ והקשה הרב חנינא בריך ארב פפא ורב הונא טשים דהוי חשיבי על"י כס' רבוא (שם נח:). אע"ג דבבבל הוי וכשם הר"מ דלמד רבן זוטא ראה אוכלוסא בהר הבית וכריך משמע דוקא בא"י והקשה דא"כ נימא דוקא בהר הבית ואין ראיה דמעשה שהיה כך היה וה"ה בח"ל, עלה בדעתי שלמד מירושלמי שם (פ"ט ה"א) בן זוטא כשהיה רואה אוכלסין בירושלים אומר ברוך חכם הרזים משמע אם היה רואה אוכלסין בח"ל לא היה מברך יבענין זה אין חילוק בין ירושלים לא"י ברם יש להקשות גם לפי נוסח הירושלמי דמעשה שהיה כך היה וה"ה בח"ל ולא ראיתי בחלוקי הדינים שבין א"י ובגל בבבל לענין ברכה חכם הרזים ויש להוסיף גם זה.

(לג. ו) וארבע מאה גוברין פולמרכין כ"ר (סוף פעה"ה וי"א) ד' כאת איפרכין היו עמו ואולי צ"ל פולמרכין, כת"י.

(סס. מז) וולדין דקין וצ"ל לבדקין וכן גירסת הערוך והנוסח שלפנינו משובש וע"כ טעה המפרש ופירש ילדים רכים ובאמת הוא חמרא לוכי חמור ממדינת לוב הקרובה למצרים.

(לג. כג) מגיות יובקא (מ"ק כ"ז) מוגית קסרי צ"ל מגיות וכן הגירסא בעין יעקב.

(סס. כ"ה) ואתכחש מלאבא עמיה; המפרש ואתכחש כבי"ת גרסי' והוא ענין הפצרה ובספר יגחנו מ"שון חיפוש גם זה הבל אבל הגירסא הנכונה ואתכחש כמו בפסוק כו באיתכחשותיה עמיה וכן מצאתי גירסא זו בת"י שנרפס בבאזיליא שפ"ו.

(לג. ג) צ"ל ובעי רחמין מן קרם ה' וגחן על ארעא הנה (בשבעות טו: ) שהשתחווה הוא פשוט ידים ורגלים מן הבא נבא להשתחות לך ארצה וקשה אמאי לא מיתתי ראייה מפסוק זה הקורם ולפי ת"י י"ל. אבל קשה הא כתיב קירם (בראשית כ"ד ג"ב) וישתחוו ארצה לה' ועיין בספר פו"פ מר"י מווינא מכתב א' מהגאון ר"נ ארלער שכתב אלי בענין זה.

(סס. ה) ואמר מאן אילן לך וצ"ל מן ברא ארץ כי מאן בארץ הוא תרגום שר כלי (המתורגמן).

(סס. יד) בערוך ערך הן א' וכן במתורגמן אתנהלה לאמי ת"י ארבר להוני פ"י בנחת ובנוסחתינו חסר.

(סס. יז) תריסר ירחי שתא ע"י רש"י (מניחה יז) וסדר עולם פ"ב וצ"ע. (סס. יט) במאה מרגליין (איוב מב יא) ויתנו לו איש קשיטה אחת תרגום ויהבו ליה אינש מעה ואית דאמרי מרגליתא ואית דאמרי חורפא ערוך ערוך קשיטה.

(לד. יג) ירושלמי פורן וכתובתא במר"ר פ"פ מוהר פרנן וברש"י על ב"ר פ"י פרנן כתובה פיר פראונין תוספות כתובה וכן מהר ימהרנה (שמות כ"ב טו) מפרנה יפרן. וברושלמי (כתובות פ"ג ה"ה) ואין מוהר כמה דאת אמר הרבנו עליו מאד מוהר ומתן, המוסף הערוך פ"י פרא פרנן מה שנותן לארוסה כלתי המהר. (סס. לא) מרגלג במיליה בערוך ערך לגלג. מלגלג בנפשיה.

(לה. ג) ואידכו מסואבות קמדינא. והא פירש כרש"י מצ"ג סבר כדעת הרמב"ן כי בני יעקב לא לקחי ע"ז משכם עד שנתבטלה ואז אינו מטמא. (סס. לד) ושמר יתהון וכו'. ע"י ירושלמי ע"ז (פ"ה ה"ז) ומ"ר פ' וישלח ובתום' חולין י. ).

(סס. ה) ומיתת דבירה "מרבנייתא" רבקה כן גירסת הערוך. (סס. יד) ואריק עלה משח ויתא לעיל (כח יח) ויצק שמן ת' ואריק משחא וצ"ע שהוסיף כאן המלה ויתא. (עוד יבא)

מנשה גראסבערג (ראמסנייט).

---

המאמריצען געשו בדפוס של ר' העניך פאלמאן.

## סימן כג

## בבורה של תורה.

(המשך מחוברת א' סי' ז').

פרד) נשא (ו. ד) כל ימי נזרו מכל אשר יעשה מגפן היין מחרלטים ועד ז' לא  
 אכל יש לדקדק דהוי ל' למיכתה מכל אשר ילא מגפן היין כמו דכתיב בהשקורות  
 פהשה זאת ומהו הלשון יעשה ונ"ל להסמך על זה מה דאיתא במוס' שבת פרק  
 חבית דף קמ"ה ס"א אמר רב חי' בר אשי אמר רב דבר תורה חי' חייב אלא  
 על דריסת זמים ועגבים בלבד ובדש"י דבר תורה כלומר אסרה תורה מלאכה  
 ודריסת זמים ועגבים הוא דהויא מלאכה אבל שאר דריכות לאו אורחיהו בהכי  
 ילאו מלאכה כינהו והוצא להלכה במנן אברהם הלכות שבת ריש סימן ש"כ בשם  
 הרמב"ם ואפילו עומדין לאכילה כמבואר במחבר שם ולהכי אמר הקרא יעשה  
 ללמוד מזה דדריסת עגבים הו' מלאכה לענין שבת וזה הו' עש' זה שסוהט את  
 העגבים ולא לתס' כחבה תורה לשון עש' אלא כדי לרמוז דסחיטת עגבים הו'  
 עש' וממילא לענין שבת הו' מלאכה ומסתמא כמו כן נמצא איזה רמז על דריסת  
 זמים דהייא עש' וליכא מירי שאין לו רמז בתורה דכולה בה.

פה) שם (ז. ה) קח מאתם והיו לעבוד את עבודת אלהים ונתת אותם  
 אל הלויים איש כפי עבודתו לא פירש לו השי"ת כמה עגלות ובקר יתן לכל אחד  
 רק מסר לו הדבר נ"ל דיש להסמך על זה מה דיש מחלוקת בין הפוסקים בענין  
 האיסור דמלאכת חול המועד דיש מהם סוברים שהם דרבנן וכל הדרשות שהובאו  
 בחגיגה י"ח ט"א כולם אסמכתות הן ויש פוסקים דכולם מדאורייתא וכתב הבית  
 יוסף בריש הלכות חול המועד בסיומן מק"ל אחר שהביא דבריהם ונ"ל ולעד  
 נראה דאיסור מלאכה בחה"מ דבר תורה כדמשמע בסוגיא פרק אין דורשין (י"ח  
 ע"א) אלא שהתורה מסרה לחכמים שיאסרו המלאכות שנראה להם ויתירו מה  
 שנראה להם וכעין מה שכתב הר"ן בריש יומא גבי עיניו ב"ה בר מאכילה וסת"י  
 וכן מבואר בהדיא בפרק אין דורשין בדרייתא שלא מסרו הכתוב אלא לחכמים  
 לומר אי זו מלאכה אסורה ואי זו מותרת כו' מ"ש ובש"ע שם חול המועד אסור בקלה  
 מלאכות ומותר במקלות הג"ה לפי דרך הענין שה"י נראה לחכמים להתיר ובמג"א  
 נמשע דס"ל שמלאכת חיה"מ דאורייתא אלא שמסרו לחכמים ע"ש והוא הכרעת  
 הב"י הנ"ל ויש שם שיטת ג' שיש מהן מן החזקה ויש מהן מדרבנן ע"ש במחלה"ש  
 ופמ"נ ומה שלא אמר לו הקב"ה בפירוש כמה יתן לכל אחד ואחד יש סמיכות למה  
 דאמרינן בחגיגה י"ח הא לא מסרן הכתוב אלא לחכמים לומר לך איזו יוס אסור  
 ואי זו יוס מותר איזו מלאכה אסורה ואיזו מלאכה מותרת ע"ש והכרעת הב"י  
 דאיסור מלאכה בחול המועד הוא דאורייתא והתורה מסרה לחכמים וכש"כ

הסוברים דכל החמשה עיניים דיוהכ"פ אסורים מדאורייתא רק דהקד דאין  
מפרשים בחורה מסרן הכתיב לחכמים להקל בהן בעת הצורך כגון שאינו נעשה  
לחטא וכו' וכו' כפי שגילה להם ומלינו כזה מפורש בחורה שמסר השי"ת הנתינה  
מנדבה הבקר והעגלות ללוים שיעשה משה רבינו כפי דעתו וכן מפורש בספרי על  
הפסוק ויקח משה את העגלות ואת הבקר הרי משה נועלס ומחלקם לפי דעתו  
ע"ש בהפירוש זרע אברהם והכל נמלא בה.

(פו) בדהעלותך (ט. יג) והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא הי' וחל  
לעשות הפסח ונכרתה הנפש ההוא מעמי' וגו' ג"ל. לדיוק דחיבות אשר הוא נראה  
כמיוותרים דמה הי' חסר אם הי' כתוב ואיש טהור ובדרך לא הי' וכו' ואפ"ל ע"פ  
מה דאיתא בגמרא ב"מ ק"ד ע"א אמר קרא ואם מך הוא מערכך הוא ולא בעל  
חוב ואידך הא הי' הוא עד שיהא במכותו מתחילתו ועד סופו ע"ש וכן הכא יתפרש  
חיבתו הוא שהוא טהור כל זמן של שחיטת הפסח שאם הי' טהור בתחילת זמן  
שחיטה ואח"כ נעשה טמא לא הו' דינו כשגג או נאכל בראשון שחייב כרת אם  
הו' ולא הקריב בשני אלא הו' דינו כטמא לשחיטת הר"ס דאף על פי שהו'ר  
בשני אינו חייב כרת שכבר נסמך בפסח ראשון מן הכרת והוא בפ"ה מהלכות  
קרבן פסח הלכה ב' ע"ש וזה אשר הוא טהור שהוא טהור מתחילתו ועד סופו מן  
התחלת זמן שחיטה שהוא מחלות עד שקיעת החמה ואחר זה נפסל הדם ואם נטמא  
בהמשך זמן זה דינו כטמא לענין אם לא עשה את הפסח שני אפילו בחזיר דנפטר  
מכרת לדעת הר"ס בחיבורו ובפירוש המשניות ר"ש פרק תשיעי דפסחים א"ל  
לדעת הראב"ד אין חילוק אם דינו כטמא או כשוגג וכאונס ומדכחבה החורה  
חיבתו הוא י"ש ראי' לשחיטת הרמב"ם ודו"ק.

(פו) שם (י. ט) וכי תבואו מלחמה בארצכם על הלאר הצורר והרעותם  
בחלונות ומכרתם לפני ד' אלקיכם ונשעתם מאויבכם רמזו בזה על השטן שהוא  
הצורר הפנימי אשר בחוך הארץ לאפוקי סתם צורר הוא בחולה לארץ כמבואר  
בבב"א יקר ועוד מפרשים ולפי' ג"ל לפרש הצורר אחכם שגראות כפול לשון ובפרט  
חיבת אחכם נראית כמיוותרת לגמרי שהרי בודאי כשילחמו חה"י המלחמה עם  
הצורר אותם שירמוזו בזה הגמרא בסוכה ג"כ ע"א ת"ר ואת הלפזי ארמיק  
מעליכם זה יצר הרע שלפין ועומד בלבו של אדם כו' ועלה באשן - וחמל לחנתו  
שמנית אומות העולם ומתגרה בשונאיהם של ישראל ע"ש וזה הצורר אחכם שמנית  
את אלה"ע ומתגרה רק בכם והוא הצורר הפנימי בדברי המפרשים ורמזו  
באורייתא שמתגרה רק בישראל כהגמרא בג"ל והכל נמלא בה.

(פח) שם (יא. ח) שטו העם ולקטו וטחנו ברחיים או דכו במדוכה ובשלו  
בפרור ועשו אותו עוגות דקדקו למה משרש הכתיב בזה טחנו ואיזה צורך  
לנו לדעת זאת ואפ"ל דבא הכתיב לרמז לן בזה דבר הלכה דמחינה לא הו' רק  
ברחיים או במדוכה אבל בפך או בעץ הפרור אין דרך טחינה בכך וממילא הו'  
שינוי לענין יצ"ט דמלח שאינו מפיג טעם לדרך לטחון בשינוי בפך או בעץ הפרור  
לבי"ש ואפילו לבי"ה דמחירין לדרך במדוך של עץ סתם מדוכה הוא של אבן יסני  
בשינוי וזמא לבי"ה כמבואר בש"ס בילה י"ד ע"א ובש"ע או"ח סי' תק"ד ע"ש.

שמה שמפרש הכתוב שהביטול הי' צפרור שהוא קדירה ולמה לנו לדעת זאת כ"ל דבא להורות בזה דבר הלכה דביטול לא הו' רק בקדירה אבל במחבת לא הו' רק טיגון ואינו בכלל ביטול כדמשמע מרש"י וחיס' סנהדרין דף ד' סע"ב דרק ביטול אסרה תורה ופירש"י חלב ללול כמים ואיכא ביטול אבל חלב אינו ביטול אלא טיגון ומשמע דטיגון אינו בכלל ביטול וכן פסקו הפוסקים האחרונים המפורסמים ועיין בפרי מגדים י"ד ריש סימן פ"ז שתמה על הפרי חדש שהחליט דהו' מן התורה והביא מסולת למנחה וממחרים ט"ף דטיגון אינו אסור מן התורה וליד להחיר מיני טיגון של בשר בחלב בהגהה ע"ש ולהכי פירש הכתוב שהביטול הי' צפרור שאם הי' במחבת הו' טיגון שהרי הי' טעמו כטעם לשד השמן ולא הו' ביטול כלל ואפילו אי הימא דבמן גם במחבת הו' ביטול שהרי לא הי' בשומן רק שהי' טעמו טוב כמו שילוש בשמן והסברא נוסה לזה בכ"ז יש להוכיח מדגלי לן קרא שהביטול הי' צפרור ולאיה לורך הזכיר זאת ודאי דבא להורות לן אנב אורחא דטיגון לא הו' בכלל ביטול דדברים שמטננים אין הדרך לטננם בקדירה רק במחבת כמובן הטעם ומה שהזכיר הכתוב שעשו אותו עוגות אפשר לומר טעם פשוט לזה עבור שטובה היא פת דקה הממהרת להאפות זהיתה נאפת בשמש כי היו במדבר ולא היו להם עלים כל כך לאפות בחמור וגם לא הולכו לערות בהיסק החמור וזה מודיע לן קרא דגם אפיית המן הי' בלי פירחא כלל כי עשו אותו עוגות ונאפה בחום השמש וליכא יסור לשון בחורתינו הקדושה והכל רמזי בה.

פס' (עט) ש"ח (יג. כ) והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ והימים ינוי זיכורי ענבים לריך לדעת לאיה ענין השמיטתו הכתוב שהיו ימי זיכורי ענבים ואפ"ל דבא הכתוב לרמוז לן בזה ההלכה המבוארת בשו"ע או"ח סי' ר"ב סע"ף ב' הנוסח כל זמן שלא הגיע הלכך מוצרך עליו בפה"א ומשהוא כפול הלכך מוצרך עליו בורא פרי העץ ומחוק שלא נודע לנו שיעור טל הלכך לעולם מוצרך בפה"א עד שיהי' גדול ביותר ע"ש וטעמא דנוסח לא הו' פירא וכל דבר שגדל על האילן ואינו עיקר הפרי מוצרך בורא פרי האדמה כמבואר בטור שם וכן לענין ברכת שהחיינו מבואר בשו"ע סי' רכ"ה סע"ף ו' אינו מוצרך שהחיינו על הנוסח אלא כשהבשילו האשכולות ענבים וכן בכל פרי אחר נמור ועבור שהאשכול של ענבים הי' הפרי היותר גדול בין הפירות שלקחו להכי הודיענו הכתוב שהיו הימים ימי זיכורי ענבים ולא הי' בוסר האשכול שלקחו דזה לא הו' פירא כל זמן שלא נמור ביטולו ואע"ג דמלך הסברא ירעין זה דלא נטעי אנשי אדעתא לאכול הפירות בקטנותן כשהן בוסר ומשום הכי אינו מוצרך עליו ברכתו הראו"י לן כמבואר בשו"ע שם בכ"ז רמזה התורה ההלכה הזאת דבוסר לא הו' פירא וליכא מידי דלא רמיזא בה.

ל' שם (יג. כד) למקום ההוא קרא נחל אשכול על אודות האשכול אשר ברתו משם בני ישראל מזה שלא נקרא שם הנחל נחל רימון או נחל תאנה שהרי לקחו שם גם מן הרימונים והתאנים אלא נחל אשכול ובדאי עבור שהי' גדול משאר הפירות נקרא שם הנחל על שמו כ"ל להסמך על זה מעלה דנדליות

לענין ברכת המזל המבוארת בשו"ע או"ח סי' קס"ח סעיף ב' אם ב' שלימות  
ממין אחד מברך על הגדולה ובבית יוסף כתב המדרש אהא דהביו לפני פתיחין  
ושלימין והלכה כר"י דשלימים עיקר וכח הר"ם דהוא דרין אם שתי שלימות ממין  
אחד אחת גדולה ואחת קטנה דמברך על הגדולה וכן כתב בהגהת מיימון פרק ז'  
עכ"ל והנוגן הברהם הם מסתפק דמעלת גדול נגד לבינה אפשר גדול עדיף  
דמוזכר בגמרא ברמז ע"ש צפמ"ג סק"ח ומהאי קרא יש סו"ך קלם למעלה  
דגדלות דהרי נקרא נחל אשכול ולא נחל רימון או נחל חאינה לפי שהאשכול היחיד  
הפרי הגדולה שכולם כמו שאמרו רז"ל שמונה נטלו אשכול להבי קראו שם הנחל  
על שמו וממילא לענין ברכת המזל יש לברך על הגדולה יותר והכל רמז  
בתורה.

(א) קרח (טו. כג) דבר אל העדה לאמר העלו מסביב למשכן קרח דתן  
ואבירים וכן בפסוק כ"ז ויעלו מעל משכן קרח דתן ואבירים מסביב כ"ל להסמיך  
על לשון משכן דנקט קרא מה דאיתא במס' ע"ז דף כ"א סע"א אמר רב יוסף  
ובלבד שלא יעשה שכונה חגא אין שכונה פחותה מג' בני אדם ע"ש במשנה  
שהוא לענין להשכיר בתים לעכו"ם בארץ ישראל ולמכור לעכו"ם בחו"ל לארץ ראה  
כל המשנה שם ואיפשר להלכה בשו"ע יו"ד סי' קנ"א סעיף ט' לא ימכור ולא  
ישכיר לג' עכו"ם ביחד בשכונת היהודים אבל לאחר או לשנים מותר למכור או  
להשכיר כל מה שירצה ולא חיישין שמה ימכור או ישכיר הוא לאחרים ובט"ז שם  
לשלשה עכו"ם ביחד דשמואל יארע סכנה לישראלים על ידי כך ח"ו וכן בכחובות  
כ"ח רע"א איתא שכונה וכתבו החסידים דהיינו ג' בתים כדאמרין סוף פ"ק דעכו"ם  
ובשו"ע יו"ד סוף סימן של"ט מנהג לשפוך כל המים שאובים שבשכונת המת  
ודעת הט"ז שם דמשלשה בתים לריך לשפוך המים וע"ש בבה"ט ובפת"ש ולהכי  
כתב התורה לשון משכן כשפורט ג' בני אדם והא קרח דתן ואבירים לרמז  
דשלושה בני אדם נקראים שכונה אבל בדברי משה שאמר אל העדה סורו נא מעל  
אהלי האנשים הרשעים האלה לא הזכיר לשון משכן רק אוהל לפי שלא פרט  
אוהל ואמר הרשעים האלה אבל בדברי הש"ס שפרט את השלשה וכן במעשה  
שפרט את השלשה כתיב משכן וירמזו בזה למה דמפורש בברייתא דסוף פ"ק  
דעכו"ם הכל וליכא מירי דלא רמזא בתורה.

בזה שביקש משה לעגש בענין חדש במיתה שלא מת בה אדם עד עתה  
יש להביא רא"י להגמרא בחולין ע"ה ע"ב אמר אביי הכל מודים בקלות בן פקועה  
שמוחר מ"ט כל מילתא דתמוה מידבר דכירי לה אינשי והכא נמי רלה משה דוקא  
לעגש במילתא דתמוה כדי שיזכרו זה חמיד ולא יבואו לערער על גדול הדור  
והוא ג"כ בצחינת משה כאומרים ז"ל בסוכה ל"ט ועוד משה שפיר קאמרת ופירש"י  
גדול הדור ולא רלה בזה לכבודו רק כדי שיזכרו זה חמיד בדבר התמוה כרש"ס  
ברעיון האדם וזכרו ומחוך תמיהתן יזכרו כל דבריו שלא יחזיקו עוד במחלוקת  
כפירש"י שם ומחוך שתמיהתן על קליטותם וזכרין כל דבריו ולא יכא דאמרי שם דדוקא  
חרי חמיה מידבר דכירי אינשי יש להביא סו"ך מרמזיב בפרשה י"ז פסוק כ' והי'  
כא"ש אשר אגמר בזמננו יפרח והשכות מעלי את תלומות בני יגו' דלר"ך להביא

למה יוסר בזה חלומות בני יוסר ממה שראו עונש קרח שחלק על הכהונה אלא לפי  
שיהי' להם ב' תמיהות ויזכרו תמיד בזה וצויר סי' י"ג ס"ב יש ב' דיעות בזה  
והכל נמצא בחזרה.

(ב) שם (י"ז) והי' האיש אשר אבחר בו מטעם יפרח יש דקדק דהול"ל  
והי' האיש אשר בחרתי בו שהרי מכבד נבחר אהרן להיות כה"ג ואפ"ל עפ"י  
ההלכה המבוארת בשו"ע אור"ח סוף סימן קנ"ג דמי שהחזיק במלוה אין ליתנה לאחר  
ע"ש והובא גם במג"א סי' תקפ"א סק"ו ואם הי' כתוב אשר בחרתי בו משמע קלם  
דמשום שכבד בחרתי בו עבור זה מטעם יפרח דאין ליתן המלוה לאחר לכן כתיב  
אשר אבחר בו דמשמע לעתיד שהוא הנבחר גם עתה ולא מפני שהחזיק שאין  
מסלקין אותו ויהי' כדמות המך מהלשון הזה להלכה הלא והכל דמיון זה.

(ג) חוקת (כ"ה) ומיס אין לשמות דקדקנו שתיבת לשמות היא כמיוחדת  
דהרי ידוע שהמים הם לשתי' וג"ל דאפשר להסמוך על תיבה זאת מה דאיתא  
בברכות בסוף פרק כילד מברכין השותה מים לנמא מוצרך שהכל נהי' בדבר  
ובנמא לאשוקי מאי ח"ר אירי בר אבין לאפיקי למאן דחנקתי' אומנא ואיפסקא  
להלכה בשו"ע אור"ח סי' ר"ד סעיף ז' דאם שתה מים להעביר האומנא אינו מוצרך  
לא לפניו ולא לאחריו ע"ש במג"א דהשותה שאר משקין להעביר האומנא מוצרך  
והיא מצוה בחום' שם דשאר משקים שלעולם הנוף נהנה מהם מוצרך בכל ענין  
ואפילו חנקתי' אומנא ע"ש וזה שכתוב לשמות לרמוז על ברכת מים שהוא דוקא  
אם לריך המים לשתי' והוא השותה לנמא אבל אם שותה מים לשאר הועלת אינו  
צריך לברך והכל רמז בתורה ולפי הפשט אפשר לפ' לפי שבהמן טעמו כל הטעמים  
שניקשו לטעום בו ולהמאכלים נלך מים לתקנם וזה לא הי' חסר להם והיו  
מרגישי' הטעמים כאילו נהנו בהם מים ורק מים לשתי' הי' חסר להם וזה שאמרו  
לשמות שרק לשתי' הי' חסר להם המים אבל להמאכלים לא נחסר להם טעם המים  
ודו"ק.

(ד) שם (ח) קח את המטה והקהל את העדה אתה ואהרן אחיך ודברתם  
אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו מזה שליוה הקב"ה שידברו שניהם אל הסלע ג"ל  
להסמך על זה מה דאיתא בש"ס ר"ה כ"ז ע"א ומהי קלי מי משתמע' בו' אלא  
חרתי קלי מחד גבדא לא משתמע' מחרי גברי משתמע' והא מציא בחזרה אחד  
קורא ואחד מהרגס ובלבד שלא יהא אחד קורא ושנים מוהרגמין הא לא דמיא אלא  
לסיפא בהלל ובמגילה אפילו עשרה קורין אלטא כיון דחביב יהיב דעת' הכא נמי  
כיון דחביב יהיב דעת' ושמע ע"ש והכא נמי הי' חביב להם הדבור אל הסלע  
משני גודל הלמאון יהבי דעתייהו ושמעו חרי קלי ויש סמיכות מאן דבדבר החביב  
משתמע' חרי קלי והכל נמצא בחזרה.

(ה) שם (יט) ואם מימך נשמה אני ומקני וגמתי מכרם מזה שהבטיחו ישראל  
לאדום שישלמו להם בעד המים שיטחו שנחנס הסבב חנם ג"ל להסמך על זה מה  
דאיתא במס' סנהדרין ג"ע סע"א והרי פחות משהו פרוטה החס משום דלאו בני  
מחילה נינהו וברש"י שאף ישראל נלטו על הנזל אלא שפחות משהו פרוטה אינו  
נחשב גזל בעיניהם שעובדין על מדתן שרחמנין הן ומוחלין על דבר קל אבל בני נח

אכזרים הם ומשום זה יש ראי' דלאו בני מחילה ינהו שברי מקפידין על כחית המים בחנם שישראל הרגישו זה ומאלי טעמא אמרו זאת וליכא מירי שאין לו סמיכות בתורה והכל נמלא בה.

(לו) שם (כ"א. כ"ט) אוי לך מואב אבדת עם כמוש בפנים יפות אך לריך להבין למה לריך להזכיר כאן עם ע"ז שלו שיאמר אבדת עם כמוש מה תועלת בזה עכ"ל ע"ש ונ"ל דאפשר להסמך על זה מה דאיחא בסוף פ"ג דמגילה כ"ה ע"ב אחר רב נחמן כל לילנותא אבורה בר מלילותא דעבודה כיכבים דשריא דכתיב כרע כל קרם נבו כו' ואיפסק להלכה בש"ע יו"ד ס' קמ"ז דמותר להתלוץ באילנים ומטעם זה הזכירה התורה שם העו"ז שלו להורות דבר הלכה דמותר להתלוץ בע"ז וליכא מירי דלא רמיזא באורייתא.

(לז) ב"ק (כז. ד') ויאמר מואב אל זקני מדין עמה ילחכו הקהל את כל סביבותיו כלחוך השור את ירק השדה מזה שדומה לאכילה בלשון לחיכה נ"ל להסמך על זה דטעימה בלשון הוי כאכילה ובדבר האסור אסור לטעום בלשון כמבואר בש"ע יו"ד ס' מ"ב סק"ד על הא דכתב המחבר את חסרה המורה קודם הכבד שמי וע"ב וטועמו בלשון את יטעום טעם מר כשדה כתב ואע"ג דק"י"ל בכמה דוכתי דאסור לטעום דבר מאכל לידע את יש בו דבר איסור ומה"ט כתב מהרש"ל דכשקוין בשר מן הטבחים ואינו ידוע את מלות הוא את לאו אסור לטעום בו בלשון ומביא הב"ח ס' ל"ו סעיף ד' אפשר דהכא קים להו להגאונים דמלתא דלא שכיחא הוא שהיה המרה נעולה לגמרי והרגילות הוא שנבלע במקומה וקרוי הדבר טעימה טעם מרה וכן משמע מלשון הפוסקים עכ"ל הרי לך דמשים הכי טועם המרה דרוב יש טעם מר הא לאו הכי אסור טעימה בלשון ומה שקשה הא מושם דס' יש לאסור כבר תירץ הפמ"ג במשכנות בסיומן ל"ח ס"ק ט"ז דרם הכבד דרבנן ולהכי שרי ללחוך בלשון ע"ש ואפילו להט"ז בסיומן ל"ח סק"ב דמחיר טעימה בלשון הוא רק במקום ספק איסור כגון לטעום בשר את הוא מלוח ופליג על הדרישה שאסור זה ע"ש הא ודאי איסור מודה דאף טעימה בלשון אסור כדמשמע מלשון שם וכן פסק הריב"ש בתשובה סיומן רפ"ח דאסור לטעום דבר איסור אף את אינו אוכלו דלא גרע מריחא מילתא הובא בב"ח שם ע"ש ובתשובה למח לדק ס' מ"ג דמירי דאיסורו רק מדרבנן שרי לטועמו כיון דגם טעימה בדבר האסור מן התורה אינו אלא מדרבנן ע"ש והובא גם בפמ"ג ריש סיומן ל"ח ושם הובא בשם הגו"ב דאף טעימה בלשון אינו מותר כי את באיסור פגום ולא בכל איסורי דרבנן וע"ש הרי לך דלכ"ע באיסור ודאי של חורה אסור טעימה בלשון עכ"פ מדרבנן דמה שיש מקילין בטעימה בלשון בספק איסור הוא מטעמא דטעימה כזה לא הוי רק מדרבנן כמובא לעיל בשם הג"ל וכן הוא דריב"ש שם וכיון שכן הוה רק ספק דרבנן ולהקל אבל בודאי איסור דאורייתא אסור טעימה בלשון מדרבנן ורק הפרי חדש בס' מ"ב אות ה' נראה שדעתו נוטה דלחיכה בלשון מותר אפילו באיסור חורה ומדקראת תורה לאכילה השור בלשון לחיכה יש ראי' דלחיכה הוי כאכילה ואסור עכ"פ בודאי איסור חורה ואע"ג דרק מדרבנן אסור לחיכה בלשון כנ"ל הלא כל האסמכתות אינן רק מדרבנן ורמזה התורה



ובלשון לחיכה דנקט דבר הלכה דיש איסור בלחיכה בלשון בכל איסורי תורה וליכא מידי דלא רמיזא באורייתא דכולה בה ובחום צ"ק ל"ח ע"א ד"ה נשא משה קל וחומר הציא כדדרשין עתה ילכו שלא הי' מתיירא בלק אלא מלחיכה בעלמא שלא היו מיתרין אלא באנגריא ע"ש ובמד"ר שלנו אינו ולכן כתיב לשון לחיכה דחששו רק מאנגריא ולא ממלחמה ודברי תורה כפטים יפולץ סלע.

(לח) שם (כ"ו) ותרא האתון את מלאך ד' ותרכבן תחת בלעם ויחר אף בלעם ויך את האתון במקל מה שזפרט הכתוב שהכה אותה במקל אפשר לומר דבא ללמד בזה דבר הלכה והוא דאיתא ביו"ד ס"י ל"ב סעיף ו' בהמה שהכו אותה על השדרה במקל והלך המקל על פני כל אורך השדרה כשרה ולא חיישין שחא נפסק החוט כו' ומסתמא בלעם לא הכה אותה באופן שיעשה אותה עריפה דהרי הי' על הדרך והי' לריך עוד להאתון ויש מזה ראי' דאפשר להכות בהמה במקל ולא תהי' החשש מפסיקת החוט גם מלשון הכתוב ואותה החיייתי יש להוכיח דלא נעשית עריפה בהכח המקל שהכה אותה באופן שלא יהי' נפסק החוט שלה דהכי איתא בריש פרק אלו טריפות אלא רמזו לעריפה שאינה נז' מן התורה מנין דקחתי סיפא זה הכלל כל שאין כמות ח' טריפה מכלל דעריפה אינה ח' מנא לן דכתיב וזאת החי' אשר תאכלו ח' אכול שאינה ח' לא תיכול מכלל דעריפה לא ח' כו' עיי"ש ואין פסקינן כמד' דעריפה אינה ח' י"ב חודש ועד י"ב חודש שיכולין כל הערפות לחיות כדחשמת מכל הפוסקים ובש"ס בכ"ז מעט שקרה להם הלכותא הם מתנונים והולכים ואין החיות שלהם בשלימות והיו בכלל אינו ח' ומלישנא דקרא דקראה להאתון ח' כדכתיב ואותה החיייתי משמע דלא נטרפה בזה שהכו אותה במקל הרי דיש אפשרות להכות בהמה במקל על השדרה ולא תהי' נטרפת בכך שיכה אותה על כל אורך השדרה ובמקל שאין בו קשרים כדאיתא בשו"ע שם ובדאי הכה אותה על השדרה דהרי על הרגלים לא הי' יכול להכות אותה דהרי רבנא וליכא מילתא דלא רמיזא באורייתא.

(לט) שם (כ"ג. כ"ד) הנה ברך לקחתי וברך ולא אשיבנה לריך לדעת מה בא ללמדנו בזה שאמר ולא אשיבנה ונ"ל דאפשר להסמך על זה מה דאיתא בברכות ז' ע"א וא"ר יוחנן משום ר' יוסי כל דבור ודבור שילא מפי הקב"ה לטובה אשילו על חנאי לא חזר בו מנא לן ממשה רבינו כו' ע"ש דהתגלי' מזנו על בניו לטובה נחמייס כדכתיב רבו למעלה וגם הכא הי' דבור שילא מפי הקב"ה כדכתיב בפסוק ט"ז וישם דבר בפיו ולהכי אמר ולא אשיבנה שדבור הקב"ה לטובה אי אפשר שיהפך לעולם כהגמרא הנ"ל ובירושלמי פ"ב דתענית סוף הלכה א"ר' שמואל בר נחמן אמר הקב"ה אומר לעשות טובה לא איש אל ויכזב אומר לעשות רעה והוא אומר ולא יעשה ודבר ולא יקימנה ע"ש הרי לך מפורש שלרעה חוזר הקב"ה ועבור זה כתיב וברך עוד הפעם שנראה כימור לשון לרמוז דרזקא ברכה של הקב"ה אי אפשר להחזירה אבל רעה אפשר להחזירה על ידי תשובה ומעשים טובים כהירושלמי הנ"ל דמפרש שהוא אומר ולא יעשה וגו' בניחותא ולרבנן דשם ע"ש יש סמך מהאי קרא דלטובה אינו חוזר מדבורו וליכא יתור לשון בתורה וכלל גמלא בה ועי' ברמב"ם הלכות יסורי התורה פ"י הלכה ד'.

(ק) פנחם (כ"ז. ג') אבינו מת במדבר והוא לא חי בתוך העדה הנועדים על ד' בעדת קרח כי בחטאו מת ובנים לא היו לו הפירוש כי בחטאו מת עיין ברש"י ובדמיון ואש"ל דיש להסמך על זה הפסוק בקבלת ו' פסוק כ' כי אדם אין לדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא ועבור זה אמרו כי בחטאו מת שלכל אדם יש חטאים אפילו ללדיק והוא מה בחטאו ויהי סייעתא מזה הפסוק דאין מיתה בלא חטא כדרך אמי במס' שבת דף כ"ה סע"א ואע"ג דאיתא שם ונשאר בתוכהא ככ"ז ברוב בני אדם אין מיתה בלא חטא דדוקא יחידים מהו בעטיו של נחש אבל רוב בני אדם חטאים גורם להם מיתה ע"ש והמורה מדברת מהרוב ולא מהמיעוט ובפרט דהמחיים בלא חטא הם מיעוטא דמיעוטא דאפילו ר"מ דחייש למיעוטא למיעוטא לא חייש כמבואר בפרק האשה בתרא קי"ט ע"ב ועוד וליכא מירי דלא רמיזא באורייתא דכולה בה.

(קא) בטורת (ל"א. ז') יוכלי הקודש וחלולות המרועה בידו תיבת בידו נראה כמוותרת ודברי רש"י ידועים ואש"ל דבא לרמוז בזה מזה דאיתא בפרק המזליע במשנה דף ל"ב ע"א דבפיו אין דרך הולאה בכך ובסוף פרק הזורק אם היתה שבת והולאו בפיו חייב כיון דקא מיכוין מחשבתו משויא ל"י מקום וברש"י שרריך לאכלא בהליכהו ואחשבה להולאה זו בפיו ע"ש ובתוס' בדף ל"ב ד"ה המוליא נראה שבדבר שאינו אוכל אף שהכוון להוליא כך פטור ובלחם משנה פ"ב דשבת ה"ג דהוא הדין באיך דנקט מחמתין לאחר ידו ורגלו ובמרפקו אף במתכוון להוליא כך פטור כסברה תוס' דשאני אכילה דדרך אכילה בכך ע"ש ורמזה המורה בתיבת בידו דדוקא אם החזיק בידו הוי דרך הולאה אבל אם החזיק החלולות בפיו בלבד לא הוי דרך הולאה כסברה תוס' הנ"ל דדוקא באוכלין אמרינן מחשבתו משויא ל"י מקום וכן אם נשא הל"ץ על המלח הוי דרך מלבוש ואינו מחוייב מו"ס הולאה כמבואר בשו"ע או"ח סי' ש"א ס"ז דכל שהוא דרך מלבוש פטור ע"ש ועבור זה כתבה המורה בידו להורות אגב אורחא דדרך הולאה הוא רק בידו ולא דרך מלבוש או בפיו כנ"ל.

ובפ' בלק (כ"ה פסוק כ"ג ופסוק ל"א) וחברו שלופה בידו שנראית ג"כ תיבת בידו כמוותרת ובזה הוא חייב לרבנן בחגור במתניו דסבירי להו דהוי משוי ולא תכשיט ככ"ז לר"א דפוטור דסבירא ל"י תכשיטין קן מטעם דכתיב חגור חרבך על ירך גבור הו"ך והדרך הרי דהכתוב קראו הוד והדר כשהוא חגורה על מתניו כמבואר במס' שבת ס"ג ע"א מורה הוא דהיכא דהוליא חרב בידו ולא חגורה על מתניו דחייב חטאת עיין שם במג"א סק"י ובפמ"ג ולדידי' אינעריך תיבת בידו להורות הלכה אגב אורחא דאפילו בחרב דוקא בידו הוי דרך הולאה ולא כשהוא חגורה על מתניו ומרמזו בחורה גם דעת ר"א וליכא מילתא דלא רמיזא בה.

(עוד יבא אי"ה).

## יִלְקוּט יִשְׁעִיהוּ

פְּיוּשִׁים וְהַעֲהוּת עַל הַתַּרְגוּמִים שֶׁבַסְפֵּר דְּבָרִים.

- (א) (ת"י א' ח') ומאני קודשא דחמיתון דהבא סנינא. אין לזה הוראה כלל וכלי ספק צ"ל תחת "דחמיתון" דחפיתון מלשון חפה כסה וכ"ה בתי"ר, וחפיתון יתיה ברהבא סנינא.
- (ב) (סס כ"ח) ואוף בני עפרון גברא חמינא תמן, צ"ע המקור במדרשים ועיין בב"ר (נ"ח פ"ח).
- (ג) (סס ב' כ"ג) דהוו שרן בכופרניא דפריע פי' פתוחות ופרוות עיין בערוך ערך פריע הא' והנה בתרגום אונקלוס דיתבין, "ברפח" והאחב לגר הביא נירסת סכיונטא הנכונה, "ברפח" וכ' ע"ז בזה"ל אבל בתיב"ע בכופרניא דרפיע ואולי הוא אחד כמו, "רפח" כי החי"ת והעי"ן ממוצא אחד וצריך חפוש היש מקום שנקרא כן עכ"ל וע"ז אעיר שאמנם מצאתי מקום ששמו רפוח בתרגום ירושלמי במדבר (ל"ד ט"ז) נפק דרפח ואפשר שזוה רומז הת"א כאן ואפשר שגם התיב"ע מכון למקום הזה.
- (ד) (סס כ"ז) ושררית אונרין מנהרדעא דסמיך למדבר קדמות איוו שייכות של מנהרדעא שעל נהר. פרת למדבר קדמות והוא פלא וחדוש.
- (ה) (סס ג' י"א) בבית ארכיוון פי' בית הגנוזים לאסף לכל דבר עתיק (ארכיון).
- (ו) (ת"א סס י"ד) ואפקירוס אפשר שתרגם, "והמעבתי" ואפקירוס מלשון הפקר ואפקירוס ונופל על דרשת חז"ל תמר באצבעה טענה וכן כל מועכות של בית רבי וכ' (יבמות ל"ד).
- (ז) (ת"י סס י"ז) הוך בית שפיכות קממא אפשר שהכוונה על טבריא כת' יוב"ע ורומז על מעינות טבריא החמים וקוטמא הוא חם.
- (ח) (ת"י ד' כ"ז) ותשתיתרון בעם קליל יותר נכון להגיה, "עם" קליל כמ"ש בת"א.
- (ט) (ת"א סס ל"ד) למפרק ליה עם מגו עם הששון קשה ויותר טוב להגיה, "למפרש" כתיוב"ע.
- (י) (ת"י סס) "למבשר" לו אומא מנו אומא אין לזה שום הוראה ולפ"ד ברור להגיה, "למבשר" פרוש לבחור דהומין ולהכשיר לו עם מתוך שאר העמים וכל הוא להתחלף ב' בכ' וז"ל.
- (יא) (סס ח' ה') דמסקר גבר ית בריה הוראה מסקר זה אי ידועה לו לע"ע ומצאתי במוסף הערוך (ערך מסניד) שמביא זה התרגום ומביא לו חכר

ביוקד עיישה ואפשר שפרושן מלשון סקר הבמה כאשר האב מביט תמיד וצופה על בנו כן ה' עיניו תמיד עליכם וצ"ע.

(יב) (סס ט') שאלין שאלין, מסימן כנחשא צ"ל חסימן כנחשא כמו"ש בתי"ר הנוסח השני ופרוש חסם הוא הברזל הטוב והקשה עיין בערוך ערך חסם הא'.

(יג) (סס ט' י"ט) ובקברי תחמודא וכן בתי"ר ובקבריא תחמודיא ובכל מקום מתרגמים התי"נ ותי"ר קברי דמשאלוי בשרא וצ"ע.

(יד) (סס י"א ו') וית כל, טרייתא"הו עמקון במפרש טרה להגיה ולפרש המלה טרייתא ולפ"ד פשוט להגיה הגהה קלה, ברייתא" עי' במדבר (טז) ל"ב) וז"ל.

(טו) (סס י"ב י"ט) דילמא, תמעלון על כיוואי אפשר לפרש מלשון מעל ומעילה אלא שא"כ הצ"ל תמעלון בלויא וצ"ע.

(טז) (סס י"ד י"ח) ודייתא חיוורתא ואוכמתא ולפ"א שלעיל (י"ג) תיב"ע על והראה ואת האיה ג"כ ודייתא חיוורתא ואוכמתא? וראיתי בערוך ערך אבי שהיה לו הגירסא לעיל (י"ג) בתי"נ (שקורא אותו המיד תרגום ירושלמי) וזאת וית אבו כמו"ש באמת בתי"ר לעיל ולפ"ו גירסתנו בתי"נ לעיל (י"ג) היא משובשה.

(יז) (תי"ר סס כ"ב) מהדי" הוא מה די מה שאתם זורעים.

(יח) (תי"נ ט"ו י"ד) מרחא תרחון ליה הוראתן קשה ומצאתי בערוך ערך דחד שהי"ל הגירסא מרחא תרחון בדלית ומפרש מלשון חדוה ושמחה שמח תשמחו אותו.

(יט) (סס י"ח כ') ויתקמיר נביא ההוא, בסופא זה הפך דברי רש"י שמקורו מש"ס סנהדרין ע"א שהוא כחנק.

(כ) (סס י"ט ט"ו) על מיא סהיד חד יומי למכפר ית מה דאסהיד עלוי, נראה שצריך להגיה, מא"י תחת, מיא" כלומר עד מה מועילה ערותו של עד-אחר ומפרש שבעדותו יוכל לחייב שבועה.

(כא) (סס כ' ו') ולא פרקיה מן כהנא זה לא שמענו מעולם שצריך לפרות כרם בשנה הרביעית מן הכהן?

(כב) (סס כ"א ג') נסבי בני דינא רבא מפטרוין ארבע מלות הללו יש צרך למחקן כי מיותרות הן ואפשר שזה נוסח אחר או שהוא מתרגום ירושלמי והכניסוהו במעות לתוך התי"נ.

(כג) (סס ה') ואחרין בי דינא יתיה ודיינן יתיה זה נגר ההלכה שב"ד ידינו לא עפ"י עדים רק ע"פ מופת אי מבעי?

(כד) (סס כ"ג ט"ז) דימטול היכנא ערק ט"ס וצ"ל דימטול פי' יען שהוא כמו ברח מע"ז לכן לא תסגירוהו.

(כה) (תי"ר כ"ד י"ג) ואידמוך צ"ל וירמוך בר"ע.

(כו) (תי"נ כ"ו ה') ובעא לאובדותיה צ"ל ובעא, לבן לאובדותיה.

(כז) (תי"ר כ"ז כ"ג) דמשמש עם חביבתיה בארמית: דודה חביבתא ולכן צ"ע שמתרגם כאן על חותנתו, חביבתיה ואפשר שצ"ל, חמותיה כמו"ש בתי"נ.

כח) (תי"ג כ"ח כ"ג) ובחרהורי דכוחי צירתא דלכא המפרש פירש :  
חרחור של פחד ע"כ מפרש דלוחי מלשון פחד ולפ"ד פרוש דלוחי מלשון  
כתבם על לוח לבך (משלי ג) והוא צרבת ודלקת לוח הלב (הארץ קאסטין) .  
כט) (סס) ובירקונא "רמקדוניא" לפע"ד צ"ל "רמוקדא" המוח שבראש  
עיין דקמן בתיב"ע פסוק כ"ט ול"ה והוא מין חולי שבראש עי' ראב"ע.  
ל) (סס כ"ט) דלית "דעדי" אורחא למחמי פ' "עדי" עובר-דרך כלומר  
אין עובר דרך אשר יראה לו דרכו ללכת עיין בערוך ערך עד הא' .  
לא) (סס מ') ומשח לא תשוטין בערוך (ערך מש הב') הנוסח-תשוטין-  
ואולם מש הוא כמו שט והוראתו משח בשמן.

לב) (תי"ו סס) ויהון "כסיהון" עליהון צ"ל "חשכון" כמו"ש בתי"ג.  
לג) (תי"ז סס ג"ד) ובאיתת מליותיה פי' אשת געוריו וכן בפסוק ג"ו  
בתי"ד "ובבעל מליותא" בעל געורים.

לד) (תי"ח כ"ט ד') לא בלמו כמותכון בעל הפרוש שעל יונתן ב' בזה"ל :  
יש גורסים בלאו ואין צורך כי הוא לשון גמרא(ז) עכ"ל ולראבנא לא מצאתי בש"ס  
בל"ם להוראת "בלא" ולפע"ד פשוט שה' נתחלף בב' ובאמת צ"ל "בלמו" עיין  
בש"ס ברכות "ואסמרטומו בלמו" וברש"י שם וכן הכא הפי' שהכנדים לא  
נרקבו ולא רחשו כנים כנ"ל.

לה) (סס י"ו) כאגרנא דמותא עיין בפ"י שעל יונתן שדחק לפרש הוראת  
"אגרנא" ולפ"ד בפשוט להגיה תחת הרי"ש-דל"ת (הקרוכים בתמונתם) ויהי  
"אגרנא דמותא כמו בש"ס (ע"ז כ"ט :) אגרנא כו' ופירש"י עשב מר הוא ועיי"ש  
ברש"י שבע"י שמפרש שהוא מלשון גידין שהוא תמיד תרגום של "דענה" שגב  
מצאתי בערוך ערך אגרנא שבעל מוסף הערוך הביא שם לשון התרגום משלי :  
מירר כאגרנא דמותא ע"כ ממש כדבריו.

לו) שם (ל"ז ד') מרבע יומין לארבעה חולקין לא ארע' עד מה נסמך  
התי"ג זה והיכן מרומז הכתוב הצור תמים פעלו שמרבע היום דד' חלקים מה  
שכבר נזכר בש"ס (ע"ז ג.) אולם עתה ראיתי בערוך (ערך דע א) שאגרה זה  
מיוסרת על המלות "כי כל דרכיו משפט" שג' שעות עסיק בדינא .

לז) שם הל"ת שעין עסיק באורייתא בערוך (ערך דע א) הנוסח "לעי" באורייתא  
לח) שם ותלת שעין מכרוג בפרוש שעל יונתן ב' לשון זיווג ע"כ ובאמת  
לפ"ד צ"ל מכרוג בבית מלשון בר-זוג וזג ונעשה מזה פעל "ברוג" זיווג.  
לט) (סס ה') עוקמא ופתגמא מלשון עקש ופתלתול ואפשר שצ"ל  
בתי"ד סופתורתא ?

מ) תי"ג (ל"כ י') אתר דימללין שידין וידורין ובית צחותא בפירוש שם  
כ' בזה"ל כלם לשין שידין ורוחין אחרין ע"כ הבין שדורין ובית צחותא הם  
ג"כ שמות שרים ובאמת תחת ודורין צ"ל ורוחין (הרי"ש נתחלף בד' והחית  
בריש') ובית צחותא פירושו מקום צמאון ויבש.

מא) שם היכמא דשכינא נטרי כבי רעיוניד בערוך (ערך שכן) הנוסח  
דשכינא נטרי בבא "דעינא".

מב) שם (ל"ג י"א) ועל גזלו הוא מחסחף אפשר שצ"ל מרפרף וצ"ע.  
מג) תי"ר (ל"ג יג) ומשח יתהון מן כוף שמיר טינרא צ"ל ומשח מן  
שמיר טינרא והמלות "יתהון כוף" נשתרבבו לכאן במעות מהשורה הקודמת.  
מד) שם (ל"ג י"ו) ולא אירכרון בהון אבהתכון נראה שמפרש לא  
שערים אבותיכם כמו רבותנו בעהתו"ם בהדעת זקנים שכ' בזה"ל לא פקדום  
פוקר מתרגמינן מסער עכ"ל.

מה) תי"נ (ל"ג כ"ו) אבמול "מספר" ייחוס אינש דוכרניהון צ"ל "מספרא".  
מו) משרוי פורענית סנאיהון דעמי עיי' בפירש"י ז"ל.  
מז) שם (ל"ג כ"ז) אוף כל מה "דאוראה" לעממיא צ"ל דאורעהם פי'  
בכוונה הנדיע השי' לעשו וישמעאל שרוצה לתת התורה כדי לחבב את ישראל  
שקברו את התורה.

מח) שם נייחין ושריין כמין פסא דבר עיין בפ"י שעל יונתן לפ"ר שצ"ל  
זמו שהוא בתי"ר כמין פום (או : פומא) דבריה (או דבורא הרבור שהוא  
כנוי להקב"ה עיי' בתי"ג בראשית כ"ח ומש"ש) פירוש שהם חונים ונוסעים  
הכל עד פי ה' ויותר טוב להגיה כמו"ש בתי"ר "וגמלין" ושריין ומה שהוסיפו  
התי"נ והתי"ר כמין פומא דבריה הוא תרגום של : על פי ה' יסעו בני ישראל  
ועל פי ה' יחנו (במדבר ט' י"ח) וז"ל.

מט) שם (ל"ג כ"ט) לאבוי ולאמיה לא נסיב אפון "בדונא" דתמר עיי'  
בפירוש שעל הירושלמי ויותר נ"ל להגיה "בדינה" ותמר פי' במעשה דינה  
(עיי' ברש"י המובא בפירוש ירושלמי) ובמעשה תמר כי מעשה דינה מפורש  
(בראשית ל"ד כ"ה) ששמעון ולוי הרנו אנשי שכמ למרות רצון אביהם ובדוראי  
לא השמיט מעשה זה בתי"ר כנ"ל.

נ) תי"ג (ל"ג י"א) ולא יהי לסנאוי דיוחנן כהנא רבא ברכה זו על יוחנן  
כה"ג צ"ע דהא נעשה צרוקי (ברכות כ"ט) ואולי זה רומז על הקול המזכיר  
(סימא ל"ג) שהיה יוחנן כה"ג שומע בקה"ק ביוה"כ ע"ש שבניו התגברו על  
שונאיהם.

נא) תי"ד (ל"ג י"ב) וסימניא דטיירא צ"ל "סימא" אוצר כמ"ש בת"א.  
נב) תי"נ (ל"ג כ"ה) ברירין הינון שבמא דאשר זה מיוסד על הכתוב  
ברה"א (ו' מ') בני אשר ברורים גבורי חילים.

נג) שם (ל"ג כ"ח) לחור שמיא דעילניהון דסיין להון מליין הוראת, דסיין  
צ"ע ואפשר שהדלית הוא שמוש ויהי "סיין" להון מלשון "סיין ומין" שהוא  
הרגום של רפש ומיט עיין בערוך (ערך סן ב') כלומר שהשמים יחלצו  
במלים וגשמים את האדמה וצ"ע.

נד) שם (ל"ד ה') "דשכא" יתה משמיה מרומא לפ"ר שצ"ל "דשבא" פירוש  
מלשון שבי ומיוסד הוא על הכתוב בתהלים (ס"ח) עקית למרום שבית שבי  
שפירשו חז"ל על שבית משה את התורה. (עוד יבא).

ישע"י בהגאון מוהר"ם שריט"א ולאמניק מו"צ דפה ראדום.

בשורה טובה לרבנים ודרשנים:

יצא לאור ב"ה הספר הנפלא **כרם הצבי** כרך ראשון על ספר בראשית אוצר גדול מאד חדו"ת וחכמה ודעת קדושים אלפי פנינים יקרים מעין אנציקלופדיא מהרב הגאון הנודע וכו' רבי **צבי הירש פערבער** נ"י רב בלונדון הבירה. להשיגו עפ"י כתבת הרב המחבר במחיר עשרה שילינג' וכפי ערך זה בשאר הכספים.

Rabbi H. Ferber 14 Monette yt Sache London № 1.

לגמור ספרי.

לזאת הנגי בבקשתי לכל מכבדי תוה"ק כי יתנו כבוד לתורה ויאבנו בטובם להושיע לי בזה, וישלחו בעצמם לי ע"י הפאסט על שמי עכ"פ סך שני מאות מארק מחיר פרענומערקאנט על ספרי, וכאשר יגמר ספרי בעזה"י יחשב להם נדבתם כמזומנים, ועלי לפרסם בדפוס שמות המתנדבים וגדבתם ויגון שמם לעולם, וצדקתם יעמוד לעד בעזה"י.

פי המדבר אליכם -

מנחם מענדיל חיינגארט מפ"ק ראדום.

**בשער בת רבים** אודיע כי בנית

מסחרי נמצאים ת"ל רבבות ספרים חדשים, גם ישנים ויקרי המציאות מכ"ה המקצועות, שסי"ל מדרשים, משניות, עין יעקב, ספרי שאלות ותשובות, מפורשי הש"ס, ספרי דרש, קבלה, חקירת גם מחזורים, סידורים, חומשים, חנ"ך מפורשי החנ"ך וחלקיו, גם ספרי תורות, תפילין ומזוזות במקח השוה, רשימותי נדפסו זה מקרוב בנו אלי ותפיקו רצון. ברגשי כבוד

**דוד פרענקיק.**

מנהל חברת דובב שפתי ישנים, ומלפנים בעל בימ"ס שוואגער & פרענקיל מהוסאטין.

אדריסתי:

Dawid Frenkiel, Lwów Smocza 2.

**אוצר נחמד.** במערכת ימצא בקרוב

למכירה הספר הנפלא **ברכות אהרן** על מס' ברכות מהרב הגאון הנודע החכם הכולל מ' אהרן לעזרין שליט"א אבד"ק סאמבאר הספר הוא יחיד בתוכנו וסידורו והוא כרכא דכולי' ביה מלפול ויחידוד, דרוש ואגדה, בקרת ועיון - מחירו 600 מארק להשיגו לע"ע רק אצל בן המחבר נ"י

Izak Lewin Sambor Targówea 18

נמצא למכירה עקוצמפלוארים מועטים מהס'

**עמק סוכות** על מס' סוכה, **כתר ישועה** על מס' כריתות מהגאון ר' משה בצלאל לוריא זצ"ל האבד"ק סאוואלק מחיר כל אחד 500 מארק להשיג אצל בנו הרב הגאון אבד"ק זאלדאק נ"י

Rabin L. Lurje Zafudok pow.Lidskiego

לבי לחוקקי ישראל!

הנה אנכי צוסק כעת בהדפסת ספרי שלי עורך, והוא דרך החיים להרב מליסא ז"ל ונתיב החיים ותור"ח להרב מלאדי ז"ל, ועליהם שלח המבאר שלי, הוספות הריגים מגדולי האחרונים המובהקים נ"ע, והערות וחדושים שלי אשר חנני ה', וגם הסכימו על ספרי גדולי הדור המובהקים: וכבר נגמרו בעזה"י המאטריצין מחצי ספרי המחזיק 205 עמודים. אמנם מפני היוקר כבד ממנו הדבר

**כל הקורם וכה.** נמצאו אצלי עקוצמפלוארים מועטים מספרי הנודע, מאח שערים" הכולל מאח יסובים על קושיא אחת מפורסמת וכמה פלפולים וביאורים רחבים בחקירות והערות חדשות בכמה ענינים ורובו דרובו בעניני עשה דוחה ל"ת ועניני היתר המצטרף לאיסור הנזכר מאוד לכל מעיין ומפלא. המחיר 500 מארק.

יצחק בצלאל מארגענסטערין בחוק עמי אנכי יושב מה חארשא.

J. MORGHNSZTERN, WARSZAWA, ul. Koźła 7 m. 75.

## אל הקוראים

כשאנו מתבוננים ומשימים לב למצב התורה בימינו אלה, נראה היטב עד כמה נחוצה עתה תוצאת השערי תורה ואת התועלת המרובה אשר יביאו לנו מוסדים נעלים כאלה לתורה ולכל לומדיה והוגיה. ומי מאתנו—שהתורה נר לרגלנו—לא ידע את חובתו הקדושה ואינו נכון לבוא לעזרה למוסד הנושא עליו דגל התורה, ומי לא ירגיש גודל המצוה הזאת בתור מצוה שהזמן גרמא. השערי תורה בתוכנו ומטרתו—עפ"י הדרך אשר סלל לנו מיסדו אאמו"ר הרב הגאון זצ"ל—הוא אכסניא של תורה ובית ועד לחכמים. בו יתאחדו ויתאגדו גדולי התורה—הרחוקים במקום וקרובים ברוח—וישאו ויתנו בחבורה בבירור השאלות העומדות על הפרק ובהבנת דברי חז"ל הצריכים פתרון וביאור. השערי תורה מפיץ ומשמוע לרבים כל אשר יתחדש מדי יום ביומו בבית מדרשם של כל לומדי תורה והוגיה.

השערי תורה הוא בית אוצר ומקום מפלט בעד גלויות כתי מאת רבני ונאוני קשישי אי זיל הנמצאים עוובים ומפוזרים.

בהשערי תורה נוסד מדור מיוחד בעד מאמרי חכמה וידיעות שונות המרימים בתוכם ורוחם את כבוד התורה גם את קרן וכבוד חכמיה ולומדיה. אך לדאבון לבבנו בזמננו אלה כשמצב התורה ירד פלאים—מפני רוחות שונות המנשבות עלינו כגלי הים—רופף גם מצב השערי תורה האהוב והחביב לנו מאד ומאד קשה לנו להזיל בבמות ואיכותו הראוי. וגם סכנה נשקפה ח"ו למוסד השערי תורה וקיומו אם לא יבואו לנו לעזרה המתנדבים אשר התורה יקרה להם. אי לואת נתעוררנו ומצאנו לנחוי ליסד בעזה"י קופה מיוחדת לתמיכת השערי תורה בשם קרן השערי תורה.

והננו פונים בזה בקול קורא לפניכם קוראים נכבדים לקחת חבל בהמצוה הגדולה הזאת ולנדב איש איש כערכו איזה סכום לקופת התמיכה הזאת. ובוה על משמרתנו נעמוד בעזה"י להוציא לאור את השערי תורה מדי חודש בחדשו—להגדיל תורה ולהאדירה.

המזל ישראל איסר בהגאון מרן יצחק הכהן פייגענבוים זצ"ל.

האדרעסא להמערכת:

I. FEIGENBAUM, WARSZAWA, Muranowska № 4, m. 30.





## נוסד ב' תמוז ה'תש"ז יצחק הכהן פייגענבוים זצ"ל

חובץ שאלות ותשובות, הידושים וביאורים בהלכה ואגדה

מאת רבני וחכמי זמננו נ"י

הרב יעקב שור נ"י	הרב הרב שלום יוסף הלוי פייגענבוים נ"י
הרב חיים משולם קויפמאן נ"י (פאלטוסק)	הרב דוד ווייצעל נ"י (באראנאקייטש)
הרב שמואל יעקב קאפיל נ"י (קאלושין)	הרב שמואל טייטעלבוים נ"י (ראדום)
הרב שלמה אלטמאן נ"י (זארשא)	הרב יעקב בוימאן נ"י (לאס אנדזעלעס)
הרב אברהם יצחק בלייווייס נ"י (בריסק)	הרב יואל פוקס נ"י (סאמפאלנע)
הרב ישראל הלוי זילבערמינץ נ"י (קאזמיר)	הרב זאב וואלף ראבינאוויטץ נ"י (בריסק)
הרב אליעזר יהושע הלוי עפשטיין נ"י (אפטא)	הרב יוסף הלוי בירענבוים נ"י (מארקעלשטי)
הרב יצחק שמואל שקאפף נ"י (זעלוב)	הרב יחיאל אברהם בלאנקמאן נ"י (ליקוואה)
הרב יחזקאל סגל יונגרייז נ"י (קאשוי)	הרב מענדיל סירקוס נ"י (זארשא)
הרב יוסף גרשון שצערנינסקי נ"י (לודז)	הרב צבי הירש זאוולאדאווער נ"י (קאלושין)
הרב יוסף גרשון שצערנינסקי נ"י (לודז)	הרב יצחק ארי' שצערנינסקי נ"י (לודז)
הוספה שער החדש: הרב יהודה ליב צירלסאהן נ"י (קעשנוב).	
זישב משה: הר' דוד משה לעדערמאן נ"י (זשארנאוויץ).	

מחיר חוברת (ולחודש): 100 מארק, בערך זה לשנה, לחצי ולרבע שנה.

מתבקשים לנדב סכומים לקרן השערי תורה.

האדריסה להמכרת: I. FEIGENBAUM, Warszawa, ul. Muranowska № 4, m. 30.

**מחוגי הרבנים.** — בחארשא היתה אספת רבנים גדולה שבה לקחו חבל גם גאדמוריס מראזין וסאקלוב שליט"א, נתקבלו החלטות שונות אודת אגודת הרבנים בפולין שנחשבה על הממשלה יר"ה — הגאון הר' צבי יחזקאל מיכלסאהן שליט"א האבד"ק פלונסק מי שנבחר ונספה לרבני ציריך, כפי שמודיעים לנו" יקבע פה אהלו בקרוב הרב המצוין אהרן כהנא יצאי מוניטין שלו בעולם בספריו שהי'ל ונודע לשם בתורתו ויראתו ומדותיו התרומות ושלשלת יחסו ה' ירם קרנו בכבוד הראוי לו — בעיר דאקשעביק נתקבל לאב"ד חרה"ג מ' ישראל יחיאל פרידלינג נ"י הרב הזה מצוין גם במעלות ומדות והוא אחיו של חרה"ג מ' צבי הירש פרידלינג נ"י רב בזאמטש — הרב הגאון והנאם המצוין מ' מאיר שפירא שליט"א האב"ד גאלינא נבחר לנשיא אגודת „שלומי אמוני ישראל“

**מחוגי התורה.** — בחארשא היתה אספה כללית של חברי אגידת שלומי אמוני ישראל נתקבלו החלטות חשובות להרמת קרן התורה — לפי הודעת מערכת הירחון „דגל התורה“ נוסדה בפה חבורה מעין חברת „מקיצי נרדמים“ בחו"ל במטרה להו"ל מהכת"י הגנוזים בבית עקד, החברה אומרת להו"ל בקרוב ב' כתב יד יקרני ערך: חא' מרבינו רש"י ז"ל הב' שו"ת מהר"י מטראני הראשון ז"ל הנמצא בבית עקד הספרים שאצל ביהכ"נ הנאורים בווארשא, איזה חשובות מכת' זה נדפס, כבר בהשערי תורה — כהירחון התלמודי „הפדד"ל“ נוסד מדור מיוחד בשם „שיעור עיון עולמי“ בעד חדישיהם של גדולי התורה שהתאחרו ללמוד שיעור עיון אחד במלאכת הוצאה — בחוברת גד של ירחון הספרות — „דגלנו“ כלי מבטאם של הצעירים החרדים בפולניא נדפס מאמר חשוב ומענין בשם „עלבונו של תורה“ מאת אדמו"ר שליט"א מסוקאלוב — נוסד פה ועד במטרה להחזיק ולתמוך את האברכים שוקדי התורה בפולין וליטא.

**בשורת ספרים.** — נדפס וי"ל בתוצאה חרשה ס' כלי חמה על התורה מאת הגאון פאר רבני זמנו מ' מאיר זן פלאצקי נ"י חאבד"ק אוסטראווא הספר הזה כבר זכה לשם גדול וחשוב בעולם התורני והתלמודי — יצא לאור ספר ילקוט חדרוש כרך ב' מאת הרבנים הגאונים הר' שלום יצחק לעוויטאן נ"י רב בעיר קריסטיאניא והר' אליעזר ליפא ווייספלום נ"י רב בעיר נויצ'רק. — י"ל ס' שערי תשובה מרבינו יונה גירונדי ז"ל ונוסף לו „אור חדש“ מאת הרב הגאון הר' משה קארעליץ נ"י מו"צ בוויילנא כולל ציננים ומראה מקומות של מאמרי חז"ל שהביא הר"י ז"ל מש"ס בבלי ירושלמי ספרי ספרא מכילתא ומדרשים שונים וכמה הערות קצרות וחשובות המפיצים אור בהיר על ספר שערי תשובה נדפס בפאר והדר בסדר גמון ויפה.

**יקרי דהיי.** — נפטר ושהל"ח הר' הגביר הנכבד מ' צבי הירש גרינבערג ע"ה משה צירנו המנוח היה גדול בתורה ותלמוד מובהק של הגאון מ' ישראל יהושע ז"ל אבד"ק קוטנא. השאיר אחריו כמה חי' תורה והערות חשובות בגליוני ש"ס בבלי וירושלמי ורמב"ם ועוד תנצב"ה. **להספתחור השערי תורה.** — להספרים החדשים להשערי תורה נמנו ונספחו הרבנים הנ' הר' יצחק שמאלעוויטש נ"י הרב מקראמלאו מח"ס פלא יועץ. הר' אלטר יעקב מאיר בריזמאן נ"י אב"ד לאפי, הר' אליהו קמחי נ"י אב"ד ניוואדקי חי' תורתם יבואו בדפוס בחוברות. בבאות אי"ה. — בהשע"ת מסר מדנה בעק השאלות התמורות בשם „שער התשובה“

---

המו"ל ישראל איסר בהנאון מרן יצחק הכהן פיינענבוים זצ"ל.

---

בעיותי, כסדו ה'תרפ"ב.

**סימן א**

ראיתי דבר תמוה בח' הרדב"ז על הרמב"ם (בהל' מלכים פ"א ה"ג) שנובאר ברמב"ם שם אין מעמידין מלך בתחילה אלא עפ"י ב"ד של שבעים זקנים ועפ"י נביא והקשה שם הרדב"ז למה לא מנה זה בכלל הדברים שאינם נעשים אלא בב"ד של ע"א בפ"ק דסנהדרין ותי' דלא קתני התם אלא הדברים הנעשים עפ"י ב"ד הגדול לבד שלא עפ"י נביא אבל מינוי מלך בתחילה לר"ך גם נביא עכ"ל.

ורב"דיו תמוהים מאוד הלא קתני שם ג"כ אין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא עפ"י ב"ד של שבעים ואחד ועיין במשנה פ"ב דשבוטות שאין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא במלך ונביא וא"ת וסנהדרין וכן קתני התם אין מוסיפין למלחמה הרשות אלא עפ"י ב"ד של שבעים ואחד והתם לר"ך ג"כ נביא וא"ת ע"י סנהדרין (ט"ז) ובתוס' שבוטות (טו.) ד"ה שאין ולע"ג.

ורעיקר קושי הרדב"ז ז"ל י"ל בפשיטות דתני ושייר ושייר נמי העמדת כהן גדול וזקן מומרא והשקאת סוטה דג"כ בב"ד של ע"א כמבואר ברמב"ם (הל' סנהדרין פ"ה הל"א) ותי' זה ממש תי' ג"כ הרדב"ז שם אהא דלא תני השקאת סוטה ולפלא שלא תי' כן הכא.

דוד ווייצער חופ"ק באראנאוויטש.

**סימן ב**

בסתפקתי ויש לי מקום עיון אם הכהנים היו מברכין על קידוש ידים ורגליהם לעבודה דלא רחיתי נזכר מזה בשום מקום אך בסדר ר"ע גאון ז"ל בסדר ט"פ (סי' פ"ג) מלאחי שכתב בזה"ל שחא כשהיו הכהנים רוחלין היו מברכין על רחילת ידים ורגלים שחא ורחלו ממנו אהרן וגו' [ומ"ש בלשון שחא קאי על נוסח הברכה בלשון רחילת ובלשון הכתוב לא בלשון נטילה] ונראה לי דמדברי הרשב"א ז"ל שהביא הכ"י במ"ש הטור שלריך לברך ענטי שחרית משום שנעשה בריה חדשה לריך להתקדש דומיא דכהן שקדש ידיו עי"ש משמע דכהן לריך לברך דל"כ דיו לבא מן הדין כו' ועיין שו"ת פני מבין (א"ת סי' ה') שהביא כל המלות שמברכין עליהם ולא הביא דברי ר"ע גאון ז"ל. אנקש מחלמי השערי תורה להאיר עיני בזה.

צבי הירש בהרא"ן ג"י זאוולאראוואר (קאלושיין).

**סימן ג**

א) בשע"ת (חלק י"א חוב"ג סי' ד') חקר כ"ת איך הדין אם נפל לחוך הקדירה מולעת אחת ואחר כך מלא ב' וכ"ת ר"ה לרמות שאלתו לשדה שאבר בה

קבר דפליגי רבי ורשב"ג (פכחים כ.) אם אמרין הריא שנאברה הריא נמלאה ט"ט.

ג"ל דלא דמי דהסם לא מהני כך חזקה דזה שנמלא זה שאבר אלא להחזיר הדבר לחזקתו הראשונה ואנו מחזיקין בשדה בחזקת טהרה כמו שהיה קודם שנאכר הקבר וכן אנו מחזיקין הבית כמו שהיה בחזקת בדוק קודם שנהשלם הככר מן העין משא"כ בניד"ר איך יכולים לומר דהחולע שנמלא זה אבר כדי להחזיר ההכסיל על חזקתו הראשונה שכבר החזיק שאין בו תולעים ז"ל דס"ס איתרע חזקתו בזה שנמלא עוד שני תולעים ואם היינו מולאין בבית עוד ככר בודאי לא היינו מולארים דזה שנמלא זה אבר ובתרומות פ"ה דר"א אומר סאה שנפלה הוא שעלתה שא"ה דהיא לחומרא כמבואר בשנת פ' נטעל עיי"ש ועיין (תמורה ל.) בתורה ואירך עיי"ש וז"ע.

ב) ש"ס (סימן י"ז אות ח') מה שמביא מס' הרוקח סי' סס"ו דב"ג חייב בלקט שכחה ופאה לא עיין היטב בדברי הרוקח דכוונתו פשוט שב"ג מזהרים בלקט שכחה ופאה וחשב שם עוד נרבה דברים המזהרים מעולם עליהם [כמו לוי ועוד] לכך אף שישראל מלווה וחייב א"ל לדרך עשה אבל לא שב"ג חייב בלקט ושכחה ופאה שהוא נגד המשנה בפאה (פ"ד מ"ו) וז"ב.  
שמואל מייטערבוים מו"צ דפה ראדום.

## סימן ד

שו"ר רבב"ר האברך המופלג הח' מוה' יצחק אייזק מארגענשטערן ג"י.

מה ששאלתי בזה שהקשה הה"ג המנוח מו"ה ר' יהונתן אייבטשין ז"ל אנד"ק לאש"ן ביבמות (נ"ט.) דאשה אחת ולא שתיס הא' כתיב (בראשית כ"ו ל"ד) ויקח אשה את יחזקיה וגו' ואת בשמות הרי שנאמר אשה על שתי נשים ומהמה דהא הפ' בגמ' ובמות הכ"ל אשה אחת ולא שתיס דרק דרשה אחת יש לרבות מתיבות אשה כמבואר ברש"י ז"ל להדיא וע"ש בגמ'.

עיי' רמב"ם (הל' אי"ב פ"ז ה"ג) שכתב"ג אינו נובא ב' נשים שאל' אשה אחת ולא שתיס והס"מ מביא פירש"י ז"ל הכ"ל וכתב שהרמב"ם ז"ל אינו מפרש כפירש"י ז"ל עשה ולפ"ז קושית הה"ג מלאש"ן ז"ל הוא עפ"י שיטת הרמב"ם הכ"ל.

אך דברי המגדל עוז תמוהים לי שמביא שרינו של הרמב"ם הכ"ל הוא תלמוד ערוך ביבמות ומביא לשון רש"י ז"ל הכ"ל ולא היה לריך להביא פירש"י ז"ל שהרמב"ם ז"ל אינו מפרש כן ואולי הרב המגדל עוז מפרש גם כפירש"י אחת יש לך לרבות דכה"ג לריך ליקח אשה אחת אבל מפשטות דברי רש"י ז"ל אינו משמע כן.

ובבב"ק הענין אינו מובן דברי רש"י ז"ל שכל דמתיבת אשה אין לרבות רק דרשה אחת הא' כתיב ב' פעמים אשה והיא אשה במתוליה וקח ובתוליה מעמיו וקח אשה ולשון הגמ' מוכח כן שאני האם דמתיבת אשה כו' ופריך ה"ג כתיב אשה ר"ל דיש לרבות הך דינא אירס את האלמנה וגם אירס את הקטנה ובגרה מחז"ו ולפ"ז

אין נוכל לפרש דרשה אחת יש לרבות דהא שני פסוקים יש ולי' דרש' ולי' ס'ל  
 דאשה הנאמר בראשונה והיא אשה בתוליה יקח אין לדרוש שום דרשה כי כן דרך  
 הלשון ודומה לזה בסוכה (ו:) אין דורשים תחילות ולפי' הפי' בגמ' ה"ג כתיב  
 אשה דמרבין מיניה ארס את האלמנה דהיינו בתולה מעמיו יקח אשה וע"ז תי'  
 דרך דרשה אחת נוכל לדרוש ולא שתי' או יל' דהמקשן ס'ל דיש שני פעמים אשה  
 לדרשה והתרתן חידש זאת דאין כאן רק אשה אחת יתירה לדרוש ממנה דרשה אחת  
 אבל מדברי הרמב"ם ז"ל נראה שהפי' בגמ' שמתיבת אשה דרשין שאינו נושא  
 שתי נשים ושפיר הקשה הרב מלאשין ז"ל.

ויש להעיר שלפי מה שפסק הרמב"ם ז"ל שאינו נושא קטנה ג"כ מדכתיב  
 אשה ולא קטנה אי"כ דרשין שתי דרשות מתיבת אחת דהיינו לא קטנה ולא שתי  
 (וע"ז במ"מ ובל"מ הט"ז שם ד"ה ודע) ואולי דנוף תיבת אשה משמע ולא קטנה  
 והדרשה היא אחת ולא שתי.

והרתין קושית הרב מלאשין ז"ל נראה דתיבת אשה בפסוק ויקח אשה נא  
 לדרשת חז"ל שער עתה היה לד נשים מתחת בעליהם ולא הי' לו אשה מיוחדת  
 ומפני זה כתיב ויקח אשה שעתה לקח אשה מיוחדת ואם נכתב ויקח נשים הי'  
 משמע שער עתה היה פרוש לגמרי וקושיתו מחוללת שפיר.  
 שמואל יעקב קאפיר הכהן אבד"ק קאלושין.

## סימן ה

בשע"ת (ח"ד סי' י"ז אות ב') הקשה דאמאי נדה עולה לחליה הא קי"ל  
 כל שאינה עולה ליבוס אינו עולה לחליה ש"י"ש.

ובאמת לק"מ דהא שא"ע ליבוס וכו' משום דהחליה היא להפקיע את  
 הזיקה ואם א"ע ליבוס ממילא ליכא זיקה ובדין היא דא"ע לחליה וזה הוא  
 סברה הנמ' (יבמות כ:) מסתברא חייבי לאוין תפסי בה קידושין חייבי כריתות  
 לא תפסי בה קידושין ופירש"י ז"ל הלכך קרינן ביה לקחת כו' ע"ש.

לכן דיוקא אם הסיבה המונעת מן היבוס היא מתנגדת לעצמות הזיקה או  
 אמרי' דא"ע גם לחליה בלא אפשר לשהוי כמ"ש רש"י ז"ל ובאם אי"א לשהוי חוללת  
 גם במקום שאמרו לא לייבס משום דמדאורייתא בת יבוס היא ויש בה זיקה  
 משא"כ בנדה דהיא סיבה המונעת לביאה ולא לזיקה דנדה תופסת בה קידושין  
 (יבמות מ"ט:) וזאת היא סברות החס' והרא"ש (רי"ט יבמות) כמ"ש דלהכי לא  
 מיקרי' נדה יבמה שאין א"י קורא בשעת גפילה כו' משום דאפי' אם בא עלי'  
 בגידתה משמע (פסחים ע"ב:) דבת יבוס הוא.

שבאמת משולל כוונתם כמה שהגדירו לרי"ק מגמ' פסחים הלא היא ש"ס  
 ערוך (יבמות מט:) אבל בודאי כוונתם דבגדה איכא זיקה יבוס בג"ל וע"י בשו"ת  
 ס'ל (סי' א') מש"כ לגבי חוקן.

ובזה אפשר למצוא פתח לדברי הטו"ז (אה"ע סי' קס"ד סק"ז) שכ'  
 דלהכי ליכא יבוס בשעת נדחה ולא עדלית משום דאפשר לקיים לכשהטהר ו'  
 נפלאין הלא בלא"ה א"ע דוחה ליה שינ"כ כמו בכל ערוות דאמרי' ריש יבמות

דל"ל קרא דעל"י אך באמת בש"ס ריש יבמות אימא לחד מ"ד דעל ערוה גופא  
 ז"ל וא"כ שוב י"ל להסתא דגל" קרא דערוה לאו בת יבוס היא היינו משום דאי  
 לא נדחית איסור ערוה וממילא מפקיע הזיקה ושוב ליכא מלוה משא"כ בנדה אף אי  
 איכא על"י איסור נדה מ"מ הזיקה אינו מפקעת ושוב איכא מלוה יבוס וא"י דא"ע  
 דוחה לית ש"ס בו כרת ז"א דלר"ך כנדרא לאפוקי דלא נימא דכאן נדחה כמו  
 שמלמד הש"ס ריש יבמות שכמו דאיסור אי"א נדחה אף דאיכא כרת ע"ס וד"ק.

האחים יוסף גרשון ויצחק ארי' שצעררינגסקי (יודו).

## סימן ו

סוכה (מא:): ולקחתם סתהא לקיחה ביד כל אחד ואחד וממנו כלס על  
 הרמז"ס ז"ל שהשמיט כך דינא.

ולענ"ד בפשיטות דבס' כפומ' הקשה ל"ל קרא ח"ל דמלות שבגופו אינו  
 יכול לעשות שליח ע"ס וראיתי שקדמו בקושיא זו הר"ם משא"כ ז"ל בפ"י החור"כ  
 (אמור פסקא) ולקחתם סתהא לקיחה לכל אחד ואחד (וכ' בזה"ל ומפורשים  
 סתהא לקיחה לכל אחד ואחד מן המינים שלר"ך לקח כולם שהא' לקיחה תמה  
 ובפרק הקומץ רבה דריש ל"י מולקחתם שהא' לקיחה תמה שמעכבין זה את זה  
 ד' מינים שבולב עכ"ל הר"ם משא"כ ז"ל.

ולפ"ד לריבין לגרום גם בש"ס דילן סתהא לקיחה לכל אחד ואחד והרמז"ס  
 ז"ל שהשמיט דין הג"ל משום שהוא ג"כ מפורש כהר"ם משא"כ ז"ל וא"ס.

דור משה דערערמאן (זשארנאוויץ).

## סימן ז

בישו"ע (אוי"ח תקפ"ב ס"ג) בשבת יאמר בברכה מעין שבע המלך הקדוש  
 והאחרונים נחלקו בשטעה אם חוזר לראש ע"י פרי"ח ושע"ת.

ולענ"ד גוף הדין לכאורה ל"ע דבברכות (מ:): אהא דאמרין החס כל  
 ברכה שאין בה מלכות אינו ברכה כחבור החס' ומעין שבע דמלל' בשבת תחילת  
 יום זה האל הקדוש שאין כמוהו היינו כמו מלכות כמו שמע ישראל ה' אלקינו ד'  
 אחר דהוי במקום מלכות עכ"ל וכ"כ ברא"ש שם ע"ס במעורר וא"כ מגלן דלר"ך  
 לשנות בברכת מעין שבע לומר המלך הקדוש והרי בלא"ה הרי הוא חשוב (מלכות)  
 כיון שאומר שאין כמוהו וז"ל דמ"מ לפתחילם בעש"ה עדיף לומר בלשון מלכות  
 ממש כמס' הברכה דשמ"ע אבל בנורא' אין מקום כלל לומר שאף בדיעבד הא'  
 לר"ך לחזור והוא ברור לע"ד וגם בס' נשמת אדם (כלל ל"ד) הכריע ק' בנדרים  
 טעם אף הוא אמת עלה מעטם אחר ע"ס אמוס לע"ד לא לריבנא לזה עכ"ל וגם  
 בחתימת הברכה בשמ"ע א"ס יאמר בן בעש"ת גרסא סיולא בזה ד' מובחם  
 ול"ע. הנהגה שם זו ב"ה ונ"ל דה"ל דה"ל דה"ל דה"ל דה"ל דה"ל דה"ל דה"ל דה"ל  
 אברהם יצחק ה"ה ברוויוויס מו"צ דפ"ק בריסקי

## סימן ח

הור"ן (קכ): נטל לפיר שאין בו כוית עש"ה והקשה בשו"מ מהדור"ק דברייתא זו נמלכה בתוספתא ע"ז פ"ט ששם מ"ר"י כל הענין בב"נ וממילא גם הדרייתא קאי בב"נ ולא נאמרו שיעורין לב"נ וא"כ נחא שחייב על פחות מקוית ומה וא"ך פריך על רב דמ"ר"י בישראל ושפיר בעי כוית וס"ס שכל מי שיחרץ קושימו יעול שבר מן השמים.

ובמחבת"ה נראה צדור דהנרייתא לא מ"ר"י בב"נ אלא בישראל דל"כ חקשה איך חני כסיפא חנקי ואכלי פטור עד שיהא בו כוית (וח"כ מוסר נבילה) דהא ב"נ אינו מוזהר על נבילה וע"כ דמ"ר"י בישראל ומדסיפא בישראל רישא נמי בישראל ושפיר פריך על רב מר"ש דמסיפא דחנקי נשמוע על לא חנקו וז"כ ידו"ק.

וגדו דהתוספתא שם מ"ר"י מו"נ"י אכן בע"כ ל"ל דהתוספתא הביאה דהנרייתא ללמד שאף אלל ב"נ שייך פליגתא דרבי ור"א ב"ש אי אמרינן דחילאברים עומד על לאו אבל העיקר פלוגתא היתה בישראל כדמוכח מסיפא ונהי שבתוספתא הגירסא חנקי ואכלי פטור וא"כ איכא למימר פטור ומוסר ומ"ר"י בב"נ אך ז"א דמה בא להשמיטנו וכי עד השתא לא ידענו דב"נ מוזהר בנבילה א"ו דמ"ר"י בישראל שפטור משום שלא היה בו כוית.

שו"ר בשו"מ מהדור"ס שהרגיש קלם בזה ודחה אותו בשתי ידיים ולדעתו חנקו ואכלו מ"ר"י בב"נ ותמה שם על הגמרא שהבינה בדרך אחרת אכן המעיין בדברי וכלל המקומות המזכרים יראה שהפ"י בתוספתא כו"ש.

הרב שדמה אלכנאן (ווארשא).

## סימן ט

הערות על ספר פנח רוא.

(א) נח עליה זית פירש"י אמרה ענה יבא מוזהר"י כוית וקשה הרי יאמרו חז"ל ת"ת שבא"י מהוקים כוית ע"כ מקור המאמר הוא בסנהדרין כ"ד ות"ת שבא"י במוחקי זל"ז כשמן זית שנים זהים אלו ה"ח שבבבל שמדור"ק זל"ז כוית. (ב) שם ומוראכס וחתכס וקשה איך עורפין ודורסין לנצי"א וי"ל כשמושאן מראה הקנה דמותן בדמות בהמה הרי"ש הבבלי ע"ש הכל הוא ש"ס ערוך שבת (קנ"א:). (ג) שם נהמי לכס את כל פרש"י אבל לאהר"ר לא הרשימי וכו' ותימה שלא אמרו בסנהדרין תלכל ולא אנה"ה משמע שאכל בשר ע"ש ע"י בש"ס סנהדרין (נ"ז:). (ד) ופרש"י שם ד"ה לאשרי בשר. (ה) ילפינן גו"ש זו על בלעם אבל חלילה לומר כן על חזק"ה שהיה היטה הכירה לו והתירו לו רק ליחד עש"ס סנהדרין (כ"ב).

(ה) בא לכל נפש פירש"י לרבות בהמה וקשה הא כתיב לכם ודרשין לכם ולא לכלבים וי"ל דכלבים אין מוזנתו עליו ע"ש נש"ס בינה (כ"א:) מפורש דלכל נפש לרבות בהמה וכלבים דכלבים הוי ג"כ בכלל מוזנתו עליו ולכם אחי למטע עכ"ס ומאן דדרש לכם ולא לכלבים ממעט כל בהמה ע"ש.

(ו) גושפתיים ויש בהגות פרש"י שנכנסו לברית במילה וטבילה והרצאת דמים וקשה דבחולין ויבמות אמרו אבותינו מלו ולא טבלו עכ"ל הנה בחילין לא נמצא כלל כי אם ביבמות דף ט' והא דאבותינו מלו ולא טבלו הם דברי ר"א אבל ר"י חולק עליו וסובר שנכנסו לברית במילה וטבילה והרצאות דמים כדפרש"י. (ז) ויקרא פרש"י על עשה ועל לאו הניחא לעשה ותימה ה"ד אי בשעשה השובה וכו' עכ"ל דברי רש"י הוא ברייתא בספרא ובש"ס יומא (ל"ו) ותימהור הוא דברי רבא נש"ס זנח"ס (ז).

(ח) צו זאת חורת העולה פרש"י בא ללמד על הקטר חלבים שהא כשר כל הלילה ותימה הא אמרינן פ"ק דמגילה כל היום כשר להקטרה ביום אין טבילה לא עכ"ל פלא דנגמרא שם דכל הלילה כשר להקטר חלבים וכן הוא במשנה ריש ברכות והא דתנן כל היום כשר להקטרה היינו הקטרת קומץ מנחה ע"ש.

(ט) שמיני ובגדלם לא חנעו הקשה הג"ן הא כתיב לגר אשר בשעריך חתונה דמשמע מיד ליד והרי יש מגע ע"ש מבואר בספרא וש"ס ר"ה (י"ז) דקרא זה היינו בגדל דווקא שיטהר עלמו אבל בכל השנה אין ישראל מזהר על טומאת מגע של גבילה.

(י) שצ"ח כי לא פורש מה יעשה לו וקשה וכי לא ידעו מחלליה מות יומת ע"כ הכל מפירש נש"ס סנהדרין (ע"ח) בבא בתרא (ק"ט) וכן מה שמחמה שם לר' יהודה איך נהרג היא קושי' הש"ס סנהדרין (פ:) ומשינן לר' דמוקדש הוראות שעה ה'.

(יא) תצא לא חלין וקשה למה הניחו את בני ישראל ליוגתן כו' עכ"ל זו היא קושי' הש"ס יבמות (ט"ז).

(יב) שם וחפרת וכסית וקשה דהא נקרא המן לחם אבירים וכו' ע"ש הקושי' והחירוף הכל בש"ס יומא (ע"ה:).

יעקב שור אברפ"ק קוטב.

### סימן י

(א) בשעית (חוב' ד' ס' ע"ו שנה יא) כתב כ"ח (לחרץ קו' הפני' והנתיב"מ) דמה דלא מוטייל משיכה בזרעים כל עלין נקוב משום דיונקים מן הקרקע חשובים מחיבר אל הקרקע ע"ש הנה כעין זה כ' בס' אמרי בינה (ח"א) קנינים ס' י"ב) שאיננו יכול למשיך את היניקה ונחומר היא' ע"ש אולם ידוע מחלוקת הראשונים אם עלין נקוב חשוב מחיבר לקרקע עולם ע"י (שבת פ"א:). גבי הא' פרפוסא.

ובישיב הפני' (קידושין כ"ב) דקנין משיכה חשוב טובא זרק במטלעלין מיעט קרא לר"י משא"כ בעבדים שהוקשו לקרקע לא נתמעטו ומסבירא קונה אללם.



משיכה ע"ש ובמקנה יש לעיין (עירובין פ"ב בחור"ה ד"ת) ולא שייך משיכה  
בהקדש דכל היכא דאיתא בי נזא דרממנא איתא ולפ"ז בעבדים שאין נגזלין  
בקרקע ועומדים תמיד ברשות הבעלים ג"כ מסבירא חין משיכה אללס ואולי י"ל  
כיון דמשיכה היא הולאה מרשות המוכר לרשות הלוקח היינו רק אם הבעלים  
מסכימים להוליא מרשותו ומש"ה בהקדש סוברים החוס' שאין הנזכר נחשב כבעלים  
ותמיד הוא ברשות גבוה ואין משיכה מועלת אללו משא"כ בעבדים שהבעלים מלוים  
להלוקח להוליאם מרשותו. אולם בירושלמי מעשרות (פ"ה ה"ו) חולקים ר"י ור"ל  
אי נזכר חשוב כבעלים וע"י בח"ס (חור"ם סי' קס"ד) איפשר לי' שמיחשב  
כבעלים ול"ע.

ובעיקר קו' הפניי והנמיה"מ י"ל למש"כ הראשונים (ב"ק י"ב) חש"י עבד  
כמטלטלי לכל מילי דרבנן שמפני שהם דומים למטלטלים הורע כחם כמו המטלטלים  
ומש"ה החזיק בעבדים ל"ק מטלטלין. וכן יפה כחם כמטלטלין. על קנין שהקנו בהם  
חכמים ולא חלקו. בהקנתם בין הדומים בטבעם ול"ז. שרק מנזי"כ נשחוו לקרקע  
ומש"ה דין החזיק בקרקע ל"ק עבדים הולך שם הגמ' לומר הטעם דניידו ולא  
אמרו בפשיטות שהשוו לקרקע וקרקע אינה נקנית באגב כמ"ס החוס' שם וע"כ  
כיון שמתבע דומים למטלטלין אי לאו דניידו ואינם ככסף וזהב וכו' הגפרטי'ם  
בקרא היו נקנין בקנין אגב דרבנן ושפיר נקנין עבדים במשיכה [וכ"כ בק"ס  
למצי"ע דלהכי משיכה קונה בעבד דהוה הוא גופי' מטלטלי] משא"כ על"ז נקוב  
שבעבדו קרקע ממש הוא ומכש"כ שוכל לומר חילוק זה להשיטות שנס"ך חור"ם  
סי' שס"ג ע"ש וע"י ירושלמי קידושין (פ"א הל"ג) דהנרייתא הסוברת דעבדים  
נקיים במשיכה ס"ל דעבדי כמטלטלי הם וע"ש. (עור יבא).

יואל פוקס. אבד"ק סאכפארנע.

## סימן יא

העתק מכת"י של ב"ק זקניי הגאון הקדוש מו"ה שטואר  
הרוי יונגרייז זצ"ל אבד"ק סעטשא.

א) פסחים (ע"ג). השומע חטאת בשבת בחוץ לעכו"ם חייב עלי' ג' חטאות  
מה תיקן אחר ר"ע שמוילאו מירי אבמה"ח.  
ונשאלתי מהא דכתב הרמב"ם (הל' שגגות פ"ד ה"א) היתה חטאת העוף  
והי' חלי קנה שלה פגום והוסיף בה כ"ס לשם עכו"ם חייב ג' חטאות ע"ש  
ובפ"ט מהל' מל"א ה"א כתב אבל העוף יראה לי שאין ב"כ נהרג על אבמה"ח  
ע"י"ס בראב"ד ומגדול עוז ה"כ קשה לרד"י מה הקני' (אח"כ מלאתי הפלתי הקשה  
קושי' זו).

ואני השנתי לפוס' ריהטא והיא האמתי לרעמי דהרמב"ם. לשיטתו שפיר  
פסק דהיא פסק בפ"ו מהל' אבוה"ט היא טומאת ע"ז מדברי סופרים והוא מסוג'  
דשבת (פ"ג:) טומאת ע"ז דרבנן ע"ש וא"כ חיקן להוליאוי מירי נכילה ע"י פסחים  
חוס' ד"ה חיקן להוליאוי וכו' מ"ס ועמ"ס הרמב"ם גבי נכילות עוף טהור בפסחא

לטהרות אהנם עיין ברמב"ם פ"ג מהל' אבה"ט ה"ג ועיין פ"ח מה' מעה"ק ה"ל  
י"ח וא"ש וק"ל [ועל ח"י הפלתי קשה דתקדמות ע"ז לקי משום הנאה אפילו על  
ענמות עיין הל' ע"ז פ"ז].

(ב) בריתות (י"ה) שאלני משכיל א' ע"ה רש"י בעורא (י' י"ט) ואשמים  
א"ל לאן על אשמה כתב רש"י ז"ל הוראת שעה היתה יקשה הלא בכריתות שם  
א"תא אמר ר"ח מלמד שכלן שפחת חרופות בענו ולמה פירש"י הוראת שעה  
היתה.

אמנם רש"י לשיטתו כתב שפיר דא"תא ההם בכריתות פלוגתא דתניא  
א"תו שפ"ח דר"ע ור"י ורע"ע כ"ל דהיינו המאורס לעבר עבדי והנה דעת רש"י  
דבית שני לא היה יוצא מזה ואין עבד עבדי מזה אלא בזמן שהיוכל מזה והא"ך הביאו  
אשם שפחה חרופה לכן כ' רש"י הוראת שעה היתה ועיין גיטין (ל"ו.) ברש"י  
ובתוס' שם ד"ה בזמן שהוכיח שם ר"ת מוכח וק"ש' זו דיוכל מזה בבית שני לכן ח"י  
רש"י לשיטתו ק"ש' ר"ח שם ועל ק"ש' השני' שהקשה שם ר"ת מבתי ערי חומה יש  
לחזק דזכר לבתי ערי חומה ה"י כמו שביטות ודו"ק.

יחזקאל הק' כנ"ל יונגריין בהנאבר"ק קאשוי שלישי"א.

## סימן יב

ברכות (כ"ד.) א"ל ר"מ לר"פ שער ואלא בבגדו קרא עלי' שער שער  
כלומר דמה צרך כפרש"י והענין תמוה דלמה לא השיב לו בשפה ברורה דאינו  
ערוה ומזהר וגם מה הלשון "קרא" עלי' ולא נקט א"ל שער שער.  
וגר"א דבסוטה (ט"ז.) יגלה את כל שערו כלל את ראשו וזקנו פרט ואת  
כל שערו יגלה חזר וכלל מה הפרט מפורש מוקם כינוס שער וגר"א אף כל וכו'  
וממעט בית השחי דאינו נראה וכולא גופא דאינו כינוס ורבי שער בית הערוה  
דכינוס וגר"א עיי"ש ובגירובין (כ"ח.) מוציא דין כלל ופרט וכלל ולכ"ע מרבינן  
רק הדומה לפרט בב' לדרין עיי"ש ובתוס' ובגיר' (ל"ה) ואם א"תא דשער בית  
הערוה הוי כערוה ממש א"כ אינו דומה לפרט בלד זה דראשו וזקנו אינו ערוה ואם כי  
דומה להפרט בב' לדרין ה"ל דכינוס וגר"א ה"א גם בית השחי וכולא גופא דומה לפרט  
בב' לדרין דמה הפרט כינוס ואינו ערוה אף בית השחי וכן מה הפרט נראה ואינו ערוה  
אף דכולא גופא כן ואם כי ח"י'ק ממוני בלד א' דבית השחי אינו נראה וכולא  
גופא אינו כינוס ה"א גם שער בית הערוה חלוק בלד א' מהפרט דשער בית הערוה  
הוי ערוה נאש"כ הפרט דראשו וזקנו ומה ראי' לרבות שער בית הערוה ולהניח דבית  
השחי ודכל' גופא בב' הכלל וגמעט רק שער בית החוטם דאינו לא כנוס ולא נראה  
ודמי רק לפרט בלד א' אלא ע"כ דגם שער בית הערוה אינו ערוה ולכך מרבינן  
רק שער בית הערוה דמי להפרט וכול' לדרין דכינוס וגר"א ואינו ערוה כראשו  
וזקנו וזה דאמר קרא עלי' שער שער דמשני הכללי' דשער שער דמרבינן דווקא  
שער בית הערוה ולא דבית השחי וכולא גופא מוכח דאינו ערוה.

הק' שרי' יוסף הלוי פיינענבוים חו"ק ראקאשי

## סימן יג

קשה לי לדעת הה"מ הובא בש"ך י"ד (ס' ע"ט) סק"ד דא"סור ה"ולא אינו  
אלא בא"סור לאו ולא בע"ס ע"ס א"כ מג"ל להגמ"ר בפסחים (כ"א:) דחוקי פליג  
על ר"א מלמדך לא יאכל ע"ס דהא ג"מ לענין איסור ה"ולא דאי מדר"א אין ה"ולא  
אסור בהנאה לר"י דיליף מאותו וכו' דהוי רק ע"ס (וכ"ה באמון דאורייתא) כלל  
(ד' עיי"ש) משא"כ מלא יאכל.

ובזה יש ליישב דברי הרמב"ם דנפקא ל"י איסור הנאה בחזק מלא יאכל  
והמקור עליו דהא פסק כר"א ולה"ל ג"מ לא"סור ה"ולא.

מאיר ברא"א מ' ש"מח נ"י בלומענפערד (קיערין).

## סימן יד

(א) בבריתות (י"ד) יש בא' ביאה אחת וחייב עלי' שש חטאות כילד  
הבא על בהו חייב וכו' ואשת אחי אביו וה"ל וגדו ולשון הר"ב ה"ל א"ל וכו' משמע  
שמת אחי אביו וכשאה אחת חל איסור א"ל וכו"ה מפורש ברמב"ם בפ"י המעשה  
שם ובחוס' יו"ט תמה דה"ל דחל איסור א"ל כשנשאה אחי אביו בנ"א עם איסור  
אשת אחי אביו.

וג"כ לפי דברי החוס' רי"ד בקדושין (כ"א.) דה"ל חל איסור ב"א נ"מא כל שא"י  
בזאח"ז אפי' בב"א אינו ומ"י דה"י מנייהו מפקת עיי"ש. ומוז' המליאו האחרונים  
דכשנאים ב' איסורי' כ"א וא' מהם על חבירו כולל או מוסף והשני אינו לא  
כולל ולא מוסף או חל מה שה"ל כולל או מוסף אלו ה"י בא' בזאח"ז עיי"ש  
ולפ"ז מדוקדקים דברי הרמב"ם והר"ב דודאי לא משכחתו' חטאות כ"א כשמת אחי  
אביו וכשאה אחת דממ"כ בחי אחי אביו לא חל איסור אחות אחי אביו בה"י א"ל  
דאשת איש מוסף לגבי אשת אחי אביו וכשמת אחי אביו וחל איסור אשת אחי אביו  
שוב ליכא מוס' אשת איש ולזה לריך שימות אחי אביו ותנשא לאחר דחל איסור  
אחות אשה ואח"כ אשת איש וי"פ.

(ב) ובענין זה שמעתי קושיא מפי הגאון מוהרלא"י שליט"א אנד"ק לאסק  
על הה"ס רי"ד ה"ל שהוא נגד ש"ס חילין (ל') דמוקי לה במזכרת דחל איסור  
מוקדשין וניד בב"א והא מוקדשין על גיד ה"ל מוסף משא"כ ג"ד על מוקדשין  
ולדעת' י"ל דל"ש כל שאינו בזאח"ז וכו' בא"סור שא"ל שיבא אחרי חבירו ע"כ  
איסור גיד שאינו במזירות שיבא אחר איסור מוקדשין אינו נכנס תחת הסוג דכל  
שאינו בזאח"ז וכו' ודו"ק.

יצחק שמואל בהר"א ו"ר שקאפף (וע"ה).

## סימן טו

(המשך מחוברת ב' סימן ק"ו.)

ובהנהגה של האכ"י מילואים שם הוקשה עליו מודברי הרשב"א ש"כ ע"כ  
שח' לפלוגי אפ"ל י"ב חדש לא הוי כריתות גושים שבשעה שהנט חל אינו כורת

לגמרי וה"כ אף שלאחר שתנשא לפלוני חתן מותרת מ"מ עבשיו אסורה לכל העולם  
 וצ"א קשה כלל חדא דהא הרמב"ם מוכח בר"ן כ' נשי' אם אמר ט"מ שני'ת  
 לפלוני עד חמשים שנה הוי כריתות, וטובל לומר שטרשצ"א כ' לפי שהוא חמינא  
 אבל למסקנא להלכה מורה להרמב"ם ז"ל, ועיד דהרשב"א כ' בפירוש טעם אחר  
 משום ביטול מלות יבוס דילמא מינשצ"א לחתן וימות בתוך ל' יום ט"ס שב'  
 דאף דלריכה להמתין ג' חדשים הוא מדרבנן ט"ס וזה לא ש"ך גבי ט"מ שתנשא  
 לפלוני.

ועוד יש לחלק דרוקא ט"מ שלא תנשא לפלוני י"ב חדש לא הוי כורת  
 לגמרי כיון דתלה בזמן י"ב חדש ואף אם תתגרש מקודם מאחר מ"מ לריכה  
 להמתין י"ב חדש מחמת התנאי דבע"מ אסורה לפלוני אפי' לה"א כמבואר בזו"ס  
 הכ' נחלא שהגט חל תיכף ולא הוי כורת עד לאחר י"ב חדש וגט לריך שיהא  
 כורת לגמרי בשעה שחל תיכף, אבל הכא ט"מ שתנשא לפלוני אם תנשא לפלוני  
 שעה אחת ויגרשנה מותרת תיכף נחלא דבשעת קיום התנאי דהוא נשואין לפלוני  
 הוי כורת לגמרי מחמת הגט ואסורה רק מחמת קידוש השני, והא דאסורה מקודם  
 לאחר משום דלריכה לקיומי תנאי והוי שפיר כריתות.

ובזה מיושב קושיות השע"מ פ"ט מהל' גירושין על דברי התוס' ישנים  
 בעירובין שכתבו מש"ה ט"מ שלא חלכו לבית אביך לעולם לא הוי כריתות משום  
 דבשעת גירושין לא ירעין מי ימות מקודם ותמה השע"מ מ"ס מאם אמר כל ימי  
 חיי פלוני דהוי כריתות אף שלא ירעין מי ימות מקודם, ולהג"ל מיושב דכל ימי  
 חיי פלוני בעלם הוי כריתות מלך התנאי כמבואר אבל ש"ת לבית אביך לעולם  
 משמע כל ימי דלעולם וחייכו מדמי הש"ס גיטין להדדי שלא הוי גט, וא"כ מלך  
 התנאי אינה מותרת רק אם מת האב מקודם מותרת דהא הו לא מיקרי בית אביך  
 ומותרת ממילא ולא הוי כריתות וכג"ל ומדברי התוס' ישנים נשמע היכי שנדע  
 שאב"י ימות ברישא כגון שה"י טרפה או גיסת שפיר יהא כריתות וזה דבר חדש.

יעקב בייסאן רב בראם אנדזשערעס.

### סימן טז

הערות אחדות מא"י הרב הגאון הפנח הר' חיים יהודה הכהן זצ"ל  
 אב"ד דפה קאומיר.

(א) על מה שהקשו על היסוד דנשואי שוגג מת' מיימוני בה' אישות סי'  
 כ"ד דכהן בנשא מינקת חבירו יכ"ס שכתב ועפ"י הר' יעקב נש' כן והלכה  
 מהר"מ גט ותמיהו הא שוגג גמור ה"י כיון שטעה עפ"י הוראת הר' יעקב וקשה  
 לומר דמהר"ם יחלוק על דבר הא"י וצ"ע כ"י כ"ה טרח ליישב וגם בס' ב"מ  
 הפליג בקו' זו עיי"ש.

ולענין כל הלחץ שנחקו הגאונים הנזכרים מפני שלא ה' נגד עיניהם דברי  
 הא"י והאמת כי הר' יעקב לא הורה כלל רק הר' יעקב החיר לעלמו והיה נושא  
 מנק"ט עפ"י טלה זו דהדרת הנאה, וכ"כ בא"י בס' כ"י הש"ס וז"ל שם הוראת  
 הרעבה כהן שהורה לעלמו ועבד עובדה בנפשו שלא כדון היא גבו' רק שטפ"י

הוראה זו אשר נתפרסמה הקילו עוד אנשים לעלמוס וסמכו על הר' יעקב לקחת  
מנק"מ ע"י הדרת הגהה כמו שעשה הר' יעקב בעלמו וכן כותב שם מפורס  
לחכמי הדור לכיף להר' יעקב לגרש וכו' עש"ה וכמוכן משם שהיה הר' יעקב הנו'  
ה"ח ועבד עובדא בנפשו להקל נתפרסם הדבר והי' מקילין אנשים לעלמוס. ומועמה איך  
יהיה ענין כזה שוגג בזה שסומך א"ע על הוראה שאח' הורה לעלמו והרי ת"ח שהורה הלכה  
קודם מעשה אמרה שומעין לו ואם לאו אין שומעין לו כמבואר ביבמות ע"ז ומבואר  
להלכה ביו"ד סי' רמ"ב סעי' ל"ז וגם אם הי' באין אח"כ לשאל את פיו לא הי'  
יכולין לסמוך עליו כזה כיון שהוא כוגע ועבד עובדא בנפשו ומכ"ס כיון דבאמת לא  
הי' שואלין את פיו כלל ולא הורה כלל הר' יעקב לאחרים 'אטו יהי' זה נקראה עשה עפ"י  
הוראה וכיון דבאמת היא דדבר זה אסור לא נקרא שוגג והרי לא הי' עדיף מח"מ  
הטועה בסברה ומורה לעלמו דכ' התה"ד דאין זה שוגג וכיון דהר' יעקב בעלמו לא  
נחשב לשוגג בסברה התה"ד ממילא כל הנשענים עליו ועל מעשיו ג"כ לא היו  
שוגגים וכשל עוזר וכפל עוזר ולא עדיפי' מיני' יעו"ש שכתב ובמורה שטעו לי  
ואטו יהי' איש כזה שוגג ע"י הוראה בזה שסמך על הוראת אחד במקום שרבים  
חולקין עליו ומי ביקש זאת מאתו לכל יחת מגערת חכמים לכל יכווה בנחלתם רק  
לסמוך על המיקל ושפיר נכון מה דהלריך הר"מ בתשובת מיימוני לגרש וגם הר"מ  
סובר כה"ז בהיתר שוגג ומיושב ע"כ כל מה דנחקשו בזה.

(ב) יבמות (מ"ז) הור"ה ואין אחת נאמן לפסול בני בניך ע"ש בס' עלי  
ארוזים (ס"ד ס"ק כ"א) התפלא על הבה"ג שהשמיט דין זה יעו"ש שהס"ב  
כוונת הש"ס היה לענין יכיר אחמר היינו דאינו נאמן רק על בנו הקטן היינו  
ע"י הכרת בכורה ואינו נאמן על בנו גדול היינו בלי הכרת בכורה ומכאן הוליא  
בה"ג דינו ומועמה לרנב"י אין לחלק בין יש לו ב"ב אם לאו ולעולם נאמן על  
בנו ודחה הבה"ג דברי רבינו כיון דהלכה כרנב"י עכ"ל.

ונפלאיתי שבמח"כ אישתמיט מיני' דברי בה"ג (הל' נחלות ד' ק"ז) דפוסק  
מפורש כרבינו ע"ש שכ' אבל אימ' לי' להאי ברא בני לא מהימן והרב בע"א לא  
ראה כ"א דברי בה"ג בהל' ערוות (כ"ז) אולם בהל' נחלות פוסק בפירוש כרבינו  
(ע"כ מאח"ז הגאון ז"ל).

(ג) בשע"ת (חוב' ד' סי' י"ז אות ב') הקשה דאמאי נדה עולה לחליצה  
וזיין להרא"ש עיי"ש ולפלא לי' דהלא ברא"ש נופי' מפורש הטעם דגבי הבחנה אולי  
תתעבר ולא יטריך כלל ליבס ולא לחלוץ משא"כ גבי נדה בבירור עמידה להתייבס.

ישראל הדוי אבד"ק קאמיר.

### סימן י"ז

ק"ל בר"ן (נדרי' ב.) בזה שמתמה ע"ד ר"ת ז"ל דהא דבני שם בשנועת  
הסוטה משום שמישבעת מפי אחרים [מפי כהן] מהא דפרק שנועת שמים בתרא  
דהמוליא אמן אחר שנועה כמולא שנועה מפיו דמי ע"ש.  
דבמה קשיא היא כיכ על הר"ת ז"ל דהא מבואר בספרי והשביע אותה

הכהן הכהן משביעה ואינה נשבעת מחילה ע"ש [לא ידענא אחאי לא מוכח  
ברמב"ם] אי"ל דכך היא גזירה שמה נשבעת גם מפי כהן מלמד שהיא  
נשבעת מפי טלמה באמרה אמן ולזה א"ש דבני שם משום דלענין שמה נקראת  
נשבעת מפי כהן ג"כ ר"ל שנועה מפי אחרים לא מהני בלא שם ול"ע.

חיים משולם קייפמאן הכהן אבד"ק פורטנא.

## סימן יח

בסתפקתי קנה דק הנזכר עשרה והדבוק לגדה או לעמודי התלגרף תחת  
החוט לשם מו"פ בענין גבוה למעלה מן הקרקע שלשה טפחים אם יש להשקירו  
ולא לפסלו משום מחילה חלויה. ומקום הספק הוא ד"ל דהיכא שדבוק לכותל  
שוב אין הגדיים צוקעים תחתיו ויש להביא ראיה לזה משבת (קא) בהיא דבי"ת  
מי"ט שרש"י פירש שם דהכי גבי עמוד עשרה ויש בקלר נ' וכן ב"ת מי"ט ל"ה  
מחילה שהגדיים צוקעים משום דבהאי מיעוט שפוט לא שייך לומר גדיים צוקעים  
וכ"י מתוס' שם כפירש"י וכמ"ס המהרש"א רק דלפי פירושם לריך להיות בעיני  
הקלר ג' ולמעלה ארבע ע"ש ולפ"ז י"ל נמי גבי מו"פ הדבוק לכותל ל"ה מחילה  
חלויה.

שוב ראיתי בס' חיקון עירובין להרמ"ג מבארנו שחירץ בסברא זו קושית  
הריטב"א עירובין (יד) בהא דאמרה הגמ' דאף לרשב"ג דעד ד' הוי לבזה הכ"מ  
למעלה כו' והקשה הריטב"א מדף ט' גבי מבוי שדלפו בלחיים באלו למחלקת  
רשב"ג ורבנן והא שם הוי כלמטה ולפי סברא הג"ל מיושב דהיכא שדבוק לכותל  
ל"ה מחילה חלויה ע"ש שלא הביא ראיה לזה אכן לפ"ד יש ראיה טלמה מהא  
דשבת הג"ל.

איברא יש סמירה לזה מלשון הרא"ש והרמב"ם וכ"ה באו"ח סימן תס"ג  
בלחי שהפליגו ג' מהכותל או שהגביהו ג' מקרקע פסול משמע דבחדא מנייהו  
פסול ועוד דלפ"ז אינו פסול גבוה מן הקרקע רק אם הלוי באויר אכן לפי החומ'  
י"ל דמיררי שיש בעיני הלחי יותר מטפח וזה דוחק דהו"ל לפרש ועוד דכ' הרמ"א  
מתה"ד בסיד הטחוי בכותל ללו"ש לריך שלא יתמחה ג' מקרקע דאל"כ הוי מחילה  
חלויה ע"ש הרי בהדיא שאף הדבוק לכותל ממש פסול ול"ע לחלק מהא דשבת  
הג"ל.

וראיתי בס' נזר ישראל שהביא מה' שאל ומשיב בקנה לוי"פ לעומר על  
הזר דלא פסול משום דגבוה ג' מן הקרקע דהוי כארעא מויכתא וגם ל"ה מחילה  
חלויה ע"ש משמע דלכד הפסול דמחילה חלויה יש בו איסור משום דהגבזה העירוב  
ג' מעל הקרקע ול"ע דהא התה"ד לא פסל רק מבוש מחילה חלויה ונא מחכמי  
השע"ת לברר זה.

שמואל מייטערבוים מו"צ מראדום.

## סימן יט

(א) ריש"י (עירובין כ"ט.) וליערא הוא לוג והגר"א ז"ל הגי' חלי לוג' ונראה

שהגיה כן משום הירושלמי (תרומות פ"י ה"ח) וכמה לוג עביר שתי רביעיות ומה  
ליטרא עביר מאה זוז וכ"כ הרמב"ם (פ"א ה"ב מהל' עירובין) הליטרא הוא  
שתי רביעיות והרביעית משקל שבעה עשר וחצי זוז.

ובמח"כ הגר"א ז"ל דוחק להקיה ברש"י ז"ל דגם בחילין (ק"י) כ' רש"י ז"ל  
ר"צטא ליטרא ודבריו מבוארים דר"צטא היינו רוב הקב שהוא לוג בלא וליטרא  
ביבש וכ"כ בפירגמ"ה ר"צטא כלומר ליטרא דבישרא ולדעתו שכן היה משקל  
הלוג בזמננו שנים עשר קוראים לליטרא קמח לוג"א אבל בימי חז"ל ובבבל אפשר  
היה המדה והמשקל אחר כי לא כל הזמנים והמקומות שוים.

שוב מלאתי (שאלות בשלח מ"ח) ארבע סאין הן ל"ו ליטרא וידוע שס"ה  
הוא ו' קבין וקב ד' לוגין וד' סאין הן ל"ו לוגין וא"כ ליטרא הוא לוג כרש"י  
ורגמ"ה אולי שמעם שאבו רש"י ורגמ"ה דבריהם.

ואף שיש להגיה בשאלות ר"עלין במקום ליטראין ככפ"י ר"ח (עירובין  
פ"ב) דלוג הוא ר"עלי מ"מ י"ל דלרש"י ר"עלי הוא ליטרא כ"ש ביוחסין (ערך  
ר' יהודה בר חנינא והליטרא הפוך רעלי וע"י ערוך (ערך חגן ב') וע' בהקדמת  
רב האי גאון (סדר טהרות) ושו"ת גאוני מורח ומערב (סי' רל"ה) וערוך (ערך  
דרס נ') שכתבו ברביעית פ' כו' עד שלש לוגין זהו רביעית רעלי שהוא בילה  
ומלאה"ן אין ספק שלשון זה הוא משובש וז"ל עד רביעית הלוג במקום עד שלש  
לוגין ולפ"ז מבואר שרעלי הוא לוג.

ב' רמב"ם (הג"ל) הליטרא הוא שתי רביעיות ומשקל שבעה עשר  
וחצי זוז הנה דברי הרמב"ם קשים מאוד מהירושלמי הג"ל (תרומות פ"י ה"ח) ליטרא  
עביר מאה זוז וע"י מעי"ט (ברכות פ"ג אות ל') ע"ש.

וב"ה מלאתי כי דברי הרמב"ם ז"ל נובעין ממעין טהור של הגאונים ז"ל  
כמו שאבאר כ' ר' נסים גאון בס' המפתח (עירובין פ"ב:) בשם הגאונים משקל  
בילה י"ז כספיים חסר שליש מכספיים של א"י ומשקל הקב ארבע מאות כספיים  
עוד בשבלי הלקט (כ"י ר"צ) בשם תשובת הגאונים שיעור בילה משקל ט"ז זוז  
וארבע גיראות (מעות ששס מהן הן דינר) כמשקל כסף של בגד עוד בהל'  
קידוש לר' יצחק בן גיאות בשם ר' הילאי שיעור בילה בימונית שיעור ט"ז  
כספיים שני שלישי כסף בכסף של בבל ועוד שם בהל' פסח אמר מר סערי' שיעור  
עיסה בפסח עד כדי עומר מנגלולת דהיינו שבע מאה ועשרים זוז ושמוי בכלבו  
סימן פ"ט ומאחר דעומר הוא מ"ג בילים וחומש וכל בילה הוא היא משקל ט"ז  
זוז ושני שלישים עולה שיעור משקל העומר חש"כ זוז והרי"ף ז"ל כ' (עירובין  
פ"ח) הקב ארבע מאות זוז במשקל אלקירואין והרי זה עולה ג"כ כשיעור ומשקל  
הגאונים הג"ל הרי מכל זה דכסף א"י וכסף בבל וכסף בבגד וזוים כחם שם  
הגאונים אחד הן וגם כ' הנה זוזי אלקירואין שהזכיר הרי"ף וע"י כפהור ופרת פט"ז  
שכתב בשם הרי"ף פרק כ"ד משהתפין (ולפינו שם נשמע זה) ליטרא מאה  
דינרים שהם במשקל ערביים שהוא משקל אלקירואין קמ"ד זוז שכן ליטרא ומדברי  
הרי"ף הללו ז"לנו לדעת דזוזי א"י הן הערביים שהזכירו הגאונים הן הן הזוים  
הערביים המזכירים בכורות (ג') וע"ש בפרי"ק ומאחר דשיעור לוג להגאונים הוא

מאה זווים ערביים יעלה שיעור זה בדרכי לורי שבנים והרביעית י"ז דרכי לורי ומחלה וכ"ס הרמב"ם שם וכן הליטרא שהוא חלי לוג כמנזאר בירושלמי הנ"ל יהיה שיעור חמשים זווים ערביים או ל"ה זווים או דרכים לורי י"ס וגם זה כש"כ הרמב"ם שם ונתברר כי דברי הרמב"ם נובעים ממשעין הנאונים וז"ל (עוד יבא).

ואב וואקף ראבינאוויץ (בריסק).

## סימן ב

הקשה לי החו"ב מ' זושא ג"י מקיעלך בב"מ (ג:) ומה פיו שאינו מחייבו ממון מחייבו שבועה כו' ע"ש דא"ך ס"ד במחייב עלמו שבועה ולא ממון הא מורה במקלת שמחייב שבועה ע"כ מטעם נוטים דמה"י הוראת פיו במה שמחייב עלמו במקלת ממון (ע"י רש"י קידושין ס"ה: בד"ה הוראת ש"כ שסמכה עליו התורה על מקלת הוראתו ע"ה).

ועוד הקשה מה בעי רש"י ז"ל בפרכת הגמ' והא הוראת בע"ד כמאה עדים ש"כ, ברייתא הוא בתוספתא ועוד הא בקידושין שם דקאמר שם הגמ' ופי' הוראת בע"ד כק' עדים דמי כחב רש"י ז"ל, מדכתיב כי הוא זה ולמה לא פירש ככאן נמי כן, רק כחב שהוא ברייתא בתוספתא.

ואשרתי לתרץ דקושי' אחת נחמולת בחברתה דלכא"י קשה א"ך ה"י הס"ד דהש"ס דפיו אינו מחייבו ממון הגע בעלמך וכי לא מהני כשנותן בתורת מחנה וכיו"ב ועוד כל דין מורה במקלת א"ך משכחת לה כנ"ל.

אלא ודאי דהגמ' ידעה דיכול אדם ליתן מחבירו משלו רק דה"י ס"ד דלא ה"י כחוב גמור שיכול לחזור בו אח"כ כשירלה (ע"י שטמ"ק החילוק בין הוראת פיו לעדים לענין חזרה) א"ך כל זמן שאינו חוזר ה"י של חבירו ושפיר משכחת מורה במקלת דכל זמן שאינו חוזר ה"י שפיר הוראה וכנ"ל.

וזה הוא פי' הגמרא ומה פיו שאינו מחייבו ממון ר"ל להיות עליו בתורת חוב ויכול לחזור בו כשירלה ואפ"ה מחייבו שבועה (במורה במקלת) כ"ש עדים שמחייבים אותו ממון להיות עליו חוב גמור (כשטמ"ק הנ"ל) ודאי דמחייבים שבועה.

וזה דפריך הגמ' אח"כ ומדייקת ופיו אינו מחייבו ממון והא הוראת בע"ד כמאה עדים דמי' היינו דאין חילוק בין הוראת פיו לעדים א"כ שפיר פיו נמי מחייבו ממון להיות עליו בתורת חוב כמו בעדים שלא יכול שוב לחזור בו.

וזה הוא שכתב רש"י ז"ל, ברייתא הוא בתוספתא כוונתו ז"ל דהגמרא מדייקת להקשות דהוראת פיו מהני מהלבן, כמאה עדים שהוא בברייתא בתוספתא דמהכתוב, כי הוא זה"י אין רא"י שלא יכול לחזור ד"ל דא"ך דחוב גמור לא ה"י ואפ"ה חייב מורה במקלת ליטבע דכיון דכל זמן שאינו חוזר ה"י שפיר הוראה כנ"ל משא"כ מהברייתא בתוספתא דנמלא שם, דהוראת בע"ד כמאה עדים דמי' נושם מוכח דדינו כמו בעדים והקשו שפיר דפיו מחייבו ממון כמובן וכנ"ל. שו"ד בתשב"ץ שחקר אי הוראת בע"ד מטעם נזיה"כ או מטעם מינו דאולי בעי' יתיב ל"י במתנה ועיין בשו"ת מוהריב"ל (כ"ו"ס ג') רק מלשון רש"י



הג'ל בקידושין משמע מטעם גזירה שכתב שמוכה התורה ואף שיש לדמות אך  
עיי' בקללה סי' ל"ד סק"ד ובש"ך חו"מ סי' ל"ז ע"ש.

חק' אריעזר יהושע הלוי עפשטיין בהגה"ק מאורוב וצ"ד

## סימן בא

(א) הנה מבואר באחרונים שאין לשום ח"ח להורות במקום שיש רב דוחא  
(שו"ע הר"ב יו"ד סי' י"ח ובקורא שם גליון רש"א יו"ד סי' רמ"ה דברי מלכ"ל  
ח"ב סי' ע"ד).

וראיתי דבר חדש בדעת תורה (סי' י"ח ס"ק מ"א) שמביא דברי הרב  
שאין רשות לחלמוד ולא לחכם להורות במקום שיש חכם העיר ועוד מאיות  
אחרונים וחמה עליהם ועל דברי הרב כתב, ודבריו ל"ע דביו"ד סוסי' רמ"ה  
בהג"ה מבואר דדוקא אכסנאי אין לו רשות להורות ומסיים בלשונו, אבל היבא  
דהשו"ב חכם כמוהו טוב אין חשש ולא דמי לבדיקת הסכין מדין הש"ס [כמוכן  
מיירי כשאין השו"ב מוקפת פרנסת הרב].

והנה ערס אדבר בזה אבאר דברי הרמ"א דבתחלה כתב שמוחר לחכם  
להחזיק רבנות בעיר שיש בה כבר רב העיר ולבסוף כתב, ומוי שהחזק לרב  
בעיר אפילו החזיק בעלמו באיות שררה אין להורידו מגדולתו אעפ"י שכל לשם  
אחר גדול ממנו ולכאורה דבריו סותרים זה"ל.

אבל כשנעיין במקור דבריו מובנים בפשיטות במקור דברי הרמ"א הם  
משו"ת מהרי"ו בשם האו"ז [שהולא דינו מדברי רב יוסף מצ"ב לענין מיקרי דדרדקי  
ובשו"ע חו"מ [סי' רל"ז סעי' ב'] מבואר, אסור למלמד להשכיר עלמו לבטלה  
שיש לו מלמד אחר בנתיב מטעם עני המהפך בחדרה הרי מכאן סתירה לפסק  
השו"ע יו"ד סי' רמ"ה שמוחר למלמד לפתוח בית ללמד תינוקת אלל בית מלמד  
תינוקה.

לכן נראה ליישב דחלוק יש בין שהשני מרחם את הראשון לגמרי כמו  
בחו"מ דמיירי בבטלה אחד דאם השני ישכיר עלמו להבטלה כבר נדחה לגמרי  
המלמד הראשון אז אסור אבל ביו"ד איירי שאין השני מרחם את הראשון לגמרי  
ולכן מותר ובזה מבוארים דברי הרמ"א לענין רב העיר דבתחלה מיירי באופן לשחק  
רב שני להראשון והסיר ולבסוף מיירי להוריד את הראשון לגמרי ואסור וכן מבואר  
החלוק הזה לענין חניות בשו"ת רמ"א סי' ט' ועוד בספרים עיין פ"ת (חו"מ סי'  
קנ"ו ס"ק ג') דכן מבואר ברש"י ב"ב לענין גדים דיהבי סיירי טוב מלאמי בדעת  
סי' ח' אות פ"ו שהביא בשם כמה פוסקים שפירשו כן את דברי הרמ"א אבל לא  
כווננו לכל מה שהבאתי הרי מבואר דעת הרמ"א דלשחק רב שני להראשון מותר  
ולפי זה יפה חמה הדעת על הרב המביא וסיעתו. (עוד יבא).

יוסף הלוי בארענבוים אב"ד דק' מארקירעשט.

## סימן כב

(מצואים לשע"ה ה"א חוב' ד' סימן י"ג)

בס' בית ילחק (חלוא"ס ס' ל"ז) הובא הראב"ד בחמים דעים דלא אסרו למול בשבת מטעם שמוא יעביר משום דאפילו אם יעביר ליכא איסור דמה"ס מכשירי מילה דו"ש ותמה ע"ז דהרי חנן לא קי"ל בזה כר"א והאיך נקט הראב"ד כר"א ע"ס. ורפ"י מה שכתבתי ניחא דכוונת הראב"ד ז"ל, כיון דלר"א ליכא איסור לכן ל"ש גזרה בזה (ותיבת לר"א נשמטה בדפוס) ובזה מיושב ג"כ מה שהק' המג"א (חלוא"ס חקפ"ח) על מהרמ"פ דביו"ט ל"ש לאסור משום תקון כלי שיר כיון שהוא ודאי מלוא ולתקן ניחא כיון דתקון כ"ש אסור לר"א א"כ יש לגזור אף בודאי מלוא, ומיושב ג"כ מה שהקשה השע"מ (הל' שופר) לב"ש ור"ע דאסרו הולאה ביו"ט א"כ גם ביו"ט נאסר לתקוע משמא יעביר וניחא כיון דלכ"ה מותר ל"ש גזירה אפילו בספק.

ובזה מוכן הרי"ף והרא"ש שהביאו להלכה שאסור למול בשבת ספק בן שבעה ובן שמונה והקשו הראשונים מהא דפריך הש"ס שבת (קלו) ונימהל ממ"ז ומשני דקאי אמתשירים ואל"בא דר"א ע"ס וא"כ אחאי פסקו הרי"ף והרא"ש שאסור למול ע"ס בר"ג וק"ג ולפ"ד א"ש כיון דלפ"י המסקנא דבספק אף לר"א מכשירי מילה אין דו"ש א"כ טוב אסור למול משמא יעבירונו וא"ש גם קושיא המחנה לוי על הר"ן. מענידיל סירקוס (ווארשא).

## סימן כג

(במנ"ח) (מסה"ש מלאכת דש) העיר דקרבנות העולין לגבוה יהי טעוין שיטור מליחה להוליא הדם משום דאש המזבח שואב הדם האסור ולא הוי מחשקה ישראל, אך דחה זה דאש נמלחו הוי כאברים שללאן והעלם דאינסריח ניחוח א"כ מלוחו בכך שלא יהי מלוח ע"ס.

ונ"ל להעיר דלפ"ז דבבבא יחיד דלא בעינן ריח ניחוח ע"י זבחים (ק"ג). וברש"י ז"ל שם לאפוקי אברים שללאן דל"פ בבמה קטנה ע"ס יהיו טעוין הקרבנות שיטור מליחה דבבמה ל"ה מלוחו בכך כיון דאפשר למלחו כנ"ל.

ובזה יתיישבו דברי רש"י ז"ל (מנחות כ.) בפלוגתא דר"ש ור"י אי ילפינן סתה"י ברית אמורה במלח מזבחים מלח עולם או מזבחים כהונה עולם וכתב רש"י ז"ל. בין לרבי יהודה בין לרבי שמעון ליכא מידי אלא משמעות דורשין ותמהו עליו הא איכא נפקא מינה לקרבן בבמה דלר"ש שם כשם שא"ל לקרבנות בלא כהונה כך א"א בלי מלח א"כ בבמה דקי"ל אין כהן בבמה ה"ה דא"ל מלח משא"כ לר"י (ע"י בס' כלי חמדה להגאון ר' מאיר דן שליט"א)

ורפ"י הנ"ל מיושב דבבבא יחיד בלא"ה לריך מלח כדי להוליא הדם כנ"ל. (עוד יבא)

יחיאל אברהם בלאנקמאן ר"מ דפה. לוקאווא.

## וישב משה

כולל הערות והשנות על הספר „קוי אור“ הגדמ"ח מאת  
הרה"ח ר' ראובן מרגליות נ"י מלבוב ועוד מאתי הצעיר  
בחכמה ובשנים,  
דוד משה ב"ר יצחק נ"י לעדערמאן מזארגאנאוצע.

(א) שם (לר כ"ד כ"ה) כתב שאחרי הקומת בר כוכבא התעיינה נליכי  
הרומים לידע חוקן המורה שבפ"פ וכן שלחה המלכות שני סרדיוטות בזמן ר"ב  
הנשיא שילמדו להם חזרתם ע"ש. כ"ב היאל מדבריו שר"ג חי עוד לאחר חרבן  
ביתר וז"ל כי דבר ידוע ומוסכם שר"ג נפטר עוד קודם המדידה.

(ב) שם (לר כ"ה) כתב וז"ל ואחרי אשר חשב רבי סספרו יצוקר מואנשי  
מדע העומדים מחוץ ליהדות שיחזרו עליו וושפט לפני כס הממשלה ברומא וכן  
למה השמיט ממשנתו הרבה דברים חשובים עקרים בחזרת ישראל וכו' דיני תפילין  
וזמזומה וכו' נגד גזירות הרומים שגזרו כל המניח תפילין ינקרו את מחו (שבת  
ק"ל). וכן גזרו על המזומה ע"י (יומא י"א) מעשה בארטבון אחד וכו'. כ"ב  
במלפיה (גליון כ"ו ש"ו) שכתב את הטעם הזה אך לרידי לא הונח לי הטעם  
הזה מפני ב' טעמים (א) הרומים התנגדו לשחרור עבדים ועשו בעיני קשה  
למשחרר עבדו ע"י (ע"ז י"ז). מ"ט הולאת את עבדך לחירות? ואעפ"כ לא מנע  
רבי א"ע מלהביא בסדר משנתו כל דיני שחרורי עבדים בקידושין וגטין ע"ש  
(ב) כידוע עבדו עוד הרומים בימי רבי לכוכבים ולמזלות כי לא קבלו את הדת  
הנלוות עד ימי הקיסר קנסטנטינוס שחלף בימי ר' יהודה נשיאה השלישי ואעפ"כ  
לא חדל רבי עבדו זה מלסדר מסכתא ע"ז הכוללות דברי נגאי נגד הרומים  
טובדי כוכבים ומזלות ויותר נכונים מ"ש בזה במאמר משנת דר' יעקב (בשע"ת  
חלק ה' קונטרס ד').

ובזה שביא שם (לר כ"ו) מוגמרא (יומא י") מעשה בארטבון אחד שנימי  
רבי עוד היכה הנזירה קיימת שלא לקבוע מזוזת כנו' לעיל. היה כן משמע מהיד  
המלך (פ"ה מהל' מזוזת הל' י"א) אבל מ"ש ביד המלך שארטבון הנוכח בירושלמי  
(פ"ה פ"א) ששלח לרבי מרגלית הוא ארטבון הנו' ביומא (י"א) הוא תמוז מאור  
ודא"ך יתכן שספר ר' יהודה (בר' אלעאי) מעשה שאירע בימי רבי וע"י ערך מלון  
וערך ארטבון שכתב שארטבון הנו' בירושלמי הוא מלך פרס שחלף בזמן אנטינוס  
ע"ש.

(ג) שם (לר ל"ח הערה י"ח) כתב שמה שאמרו בחלמוד כ"פ משנת ראב"י  
קב ונקי קאי על ראב"י הראשון ולא השני ע"ש. כ"ב נהן בזה יד למפקרי אשכנז  
ולמדור (ח"ב לר 38 הערה 9) שטעה הפוסקים הקדמונים בטעמים ח"ו שהשתמשו



הוספה לחוברת ג'

# שער חדש

שער חדש ששם חודשו  
סופרים ארת ההלכה

(ירושלמי עירובין פ"ה הל"א).

שאלה ורשומה וברור ההלכה  
ע"ד רעגנות נשי אחב"י דהרונים שבאוקריינא



מדרב הגאון דמפורסם וכו'  
מ' יהודה לייב צירלסאהן נ"י.  
אב"ד קעשנוב ורמדינה.

## שער החדש

ש"ת ע"ד הענוגות בעיר טראסטינעץ (אוקריינא)  
את הנאמן הר' יהודה ליב צירעלסאהן שליט"א אב"ד קעשנאב.

בהרה"ג ר' יצחק נ"י דערנער מו"צ דק' טראסטינעץ האוקרייניח

ע"ד שארתו אידות הענוגות האומללות שבקהלתו (טספרן קרוב  
לשרש מאות) שנאבד זכר בעריהם זה יותר משנתיים אחרי הצרה  
הנוראה ר"ל שעברה על אחינו בקהלתו ופרטיות השעוריה האיומה  
הן אלה:

בעש"ק, ח' אייר, תרע"ט, בהתהפך פתאום נכרי העיר לחיות טרף,  
ע"י השפעת הפרעות העלומים, שבאו כחמץ על קהלות שונות באוקריינא,  
הלכו אלה מבית לבית של כל יהודי טראסטינעץ ולקחו משם בזרוע את כל הגברים,  
מבלי שום לב כלל לכל היללות והלעקות של הנשים, אל, אספה כללית לבית  
הרעווקאס", כך ספרה כל אחת מהענוגות, לפי החשבון, שנערך אחרי עבור  
הלילה, נחפשו בסך הכל שלש מאות ושבעים איש, על התפוסים שזו משמח של  
אנשי חיל מזוינים, שהקיפו את בית, הרעווקאס" מכל עבר, האיממליס לנו שם,  
למחר הולאו הרולחים לחפשי שלשים איש; ואולם משפט הגוהרים הרלו אח"כ  
למות מבלי השאיר שריד. אלה השלשים המולחים ראו והכירו באותו בית המטבח  
את כל אנשי מקומם, שהובאו באלמות מבתיהם, שלא שבו עוד אליהם. את  
עלם הבר גה לא ראו הפליטים האלה. אולם מאוץ הלוקחים למות חדר אחד.  
ר' יאסל בלעכער, אל חוך תמר-המורף, שהוא המחבוא היחיד, שהיתה שם,  
ובהגלו, ראה ממחבואו, איך שהרולחים ההגפלו בחימה שפוכה על התפוסים,  
שהוא מכירם היטב, וימיתם בכלי משחית שונים בלי פדות וכלי הרף; אמנם  
כמות המומחים אינו יודע, לא רחוק מבית, הרעווקאס" חפרו הרולחים כור  
גדול אחד, שאליו השליכו את כל החללים, המובאים על ידם מהמטבח בפגולה  
סעונה, שאחרי הריקה משהא, שבה והביאה; ובה חזרה חלילה כמה וכמה  
פעמים, כזאת ראו בעיניהם ארבעה מהתפוסים (ר' מאיר ב"ר מרדכי, ר' שאול  
ב"ר שמואל, ר' אברהם ב"ר נחום, ור' יוסף ב"ר מאניס ליב) שעל ידי נס נפלא  
נשארו בחיים כל עוד רוח בהם; ובעשותם שלום כמיהם, המחוללים בין כל  
החללים, כושלו גם הם אל אותו הקבר הכללי, אשר ברוב עמל ויסורים שלם  
ביום לעפם ולפלות מחוכו במשך ההפסקה שבין הבאת הענוגות, ולהחלט שרם

מהם אל תוך עירם, ושנים אל עיר לארצון הסמוכה, הפליטים האלה הם שרחו  
את מכריהם שביי, הרעיווקאס" מושלכים מתים אל הבור במספר גדול מאוד, רק  
שכמותם המדויקה אינה ידוע להם.

אמנם, כמה וכמה נדרים ספרו, איך שראו צעיניהם, שכל יהודי עירם  
הרצופים להם, שנקחו אל הרעיווקאס", ואלה השלשים, שנשלחו לחפשי, נהרגו שם  
עוד אחד; אולם ספרים של אלה היה ע"י שאלה של יהודים שונים, שלא בשיתוף  
לפי חומם.

והנה, נוסף להעקולי ולהפסורי, אשר בגוף העובדא, חושש עוד כתי"ר לשמא  
הללית גם ביד עוד אנשים לעלות, כמו שעלו להצעת חבריהם הנזכרים, מתוך  
קברם, שהיה פתוח במשך כמה שעות עד כלות הרולחים להביא את כל ההרוגים  
עד חומם, ושאל היש תרופה להמכה האנושה של כל העגמות הרבות הן?  
תשובה הנה נראה, שהאמצעים, שיבוארו בזה לפניהם, רב כחם לגלות  
חזור גם לנרכאות כאלה.

(א) לפי קול ההברה, השורר בנוגע לעובדא זו, יסוכס הענין בזה, שהרולחים  
הוליו שלש מאית ושבעים יהודים מנתיבם אל בית המטבח, המוקף מאנשי חיל  
שואפי טרף, ואחרי שחרסם שלשים מהאומללים, הרגו את כל הנשארים והובילום  
חיכף לקברות.

דפי זה, אם נקיימין בשו"ע (סעיף י"ז) להחיר אפילו היכא ששמענו רק  
מנכרי מסלית, איך שקבר, עשרה בני אדם, שילאו כאחד ממקום למקום, והם  
אסורין בקולר, וזמור, אף שאין המעיר מכיר כלל אותם ואת שמותיהם (כפי שהיה  
פשטות ההלכה וכדפיטא לרוב גדולי הפוסקים ז"ל, שמקלתם הביא בהש' ז"ל החדש  
ס"י ס"ז, אות י"א), — כשי"כ בנדר, שסכום האנשים, שהובלו ממוקמותיהם אל  
מקום ההריגה, המוקף חומת ברזל של חיות טורפות ברמות אדם, שאין לך, אסורין  
בקולר גדול מזה, ושהושלכו אח"כ אל תוך קבר כללי, ידוע ויכיר לנו בפניו  
ובשמותיו, דודאי יש להחיר אשת כל אחד ואחד מאלה, שאבד זכרם זה יומה משגותם.  
אולם כל זה אינה אלא שטחיות גרידא, לא כן בחרנו אל תובייה

הענין, הנה יופיעו אז לעינינו חלוקים גדולים בין הגדולים, והיינו: (א) שם בדין  
השו"ע, לפי פשטות סגנונו, ידע הנכרי את הסכום בתחלתו, בלאת החבורה  
ממוקמת, וגם ידע אותו בסופו, איך שהסכום הזה נהרג ונקבר, אבל כאן הן  
לא ידענו כלל את הסכום לא בתחלתו, כי לא קחו ממקומו אל מקום  
הרעיווקאס", ולא בסופו, במלאו קבר, דהרי נודע רק אחרי שנקברו בזמן  
מאוחר, כעבור הלילה, ידעו מכל בית ובית לצדו (ב) שם ידע המעיר, שכל  
הסכום נהרג, וכאן הכי לא ידענו בשעת ההריגה כל סכום מוגבל (ג) שם  
ידע המעיר, שכל הסכום, שנהרג, נקבר, וכאן הכי אין אהנו ידע את הכמות  
המדויקת, שנקברה.

ובכן, אנו אין לנו כי אם לשית אל ראש הררי קדם פנינו.  
והנה, בפסח"ס (י"א) נגדון שרה, שנאבד בה קבר, ואח"כ נמלא בה קבר,  
סיבה רבי דמקלין מטעם החזקה, דהאי שנאבד הוא שנמלא; אבל השב"ג פליג.

ורדינא, הנה דרך הנוב"י (כ"י מ"ו) ומלא, ש"ש לפנינו שלשה נחודי  
עולם, המכריעים אפילו בשל החורה, דאמרינן: "היינו שנאבד, והיינו האי שנמלא";  
וכס: הרלב"ד והרז"ה והר"מ, ואולם העור (אורח ס' חל"ט) כו' הכריע  
בשל חורה כרשב"ג.

לפי זה בנד"ד, שכל ענוה וענוה, שנאבד זכר בעלה מיום שנלקח ממנה  
אל בית המטבח זה יותר משנתיים, יודעת ברור שהוא הובל אז אל אותו הבית.  
השלשים ח"ס, ששולחו לחפשי, ראו בפיניהם, איך שכל ההמון הגדול של בני עירם  
הירועים להם הובא וגללא בתוך בית המטבח המכריע ר' יאסל בלעכער ראה  
מומחזרו את כל עסק ההריגה, איך שנפלו בני עירו, הכלואים, כעמיר מאחרי  
הקור: הרבעת האנשים שנמלטו מהוך קברם, ראו איך שהרולחים מביאים  
לקבורה וחוזרים ומביאים הרבה פעמים עגלות טעונות רכובי יהודי טראכטייטץ,  
שראים לפני חיוו שעות כלואים בבית המטבח, - ממילא, הרי חלוי דין של האומללות  
האלה בהפלוגתא שלפנינו: דלהק רבנותא, שהכריעו כרבי, אמרינן בודאי לגבי כל  
אחת ואחת מהן, דבעלה, שנאבד ממנה, הוא שנהרג ושנקבר שם ביום העברה;  
ולחק, דק"מ בשיטת רשב"ג, חושיה נדחה, לכאורה, מהענוות דנ"ד.  
אולם באמת שאני ושאני נד"ד, דגבי יודו להקל אפילו המחמירים בהם,  
מוטעים אלה:

(א) כיון דלפי מהלך האסון של השערוריה הנוראה בכלל ולפי הגדת ר' יאסל  
בלעכער וארבעת פליטי הקבר בפרט (שהראשין ראה, איך שהרולחים מולכים  
והורגים בהמון שנויהם בלי פדות ובלי הרף, והאחרונים ראו, איך שקוברים תיכף  
את הנרלחים האלה במספר גדול מאוד), אין לך הוכחות יותר גדולות וברורות,  
שאלה הנעלים שנאבדו, הם, הם, שנפלו אז חללים, - אם כן במקום רגל"ד היותר  
ענומות כאלה הרי העלו כבר התוספות, בפסחים" (שם, ע"ב, ד"ה, משנ"י),  
ואחריהם החזיק הנוב"י (שם, ד"ה, יחדע"), דבכה"ג מודים שפ"ר גם רשב"ג  
זסיצתו, דמכנין על החזקה, דהאי שאבד-הוא שנמלא.

(ב) כיון דגבי התלכדות כל אותן ההוכחות היותר נחוצות בשעת עזרת  
זרין כון, שהידימקיס הארורים, המתקוממים במלוא חוקרינא, בפיהם הכריזו  
ובידיהם מלאו להשמיר את כל היהודים מעור ועד זקן, אין לך רוב גדול למיתה  
יותר ממה שהוא אלל אלה שנסבו אל בית המטבח הנ"ל, דממילא, מדאליין בחר  
רובא, הרי מותרות כבר נשומתן מדאורייתא, אלא דאיסורא דרבנן גרידא הוא  
דרכי עלייה, כהחלטת המצ"ט בתשובותיו (ח"א, ס' קל"ה) ועוד קרוב מהפוסקים.  
- אם כן, מדאין לפנינו בנד"ד אלא איסור דרבנן, הרי פשיטא, דלגבי לא פליג  
כלל רשב"ג על רבי בעינן הסמיכה על אותה החזקה, דהא ודאי לא יחקן להרחיב  
כל כך את המחלוקת שביניהם, עד שנאמר, שמה שמחיר רבי אפילו בדאורייתא  
יאסור רשב"ג גם בדרבנן, וכבי הכריעו להלכה הנוב"י (שם) והתח"ס (ס' ס"ג).

(ג) זולת זאת, כיון דברור הדבר, שכל אחד מהתפסים הובא מביתו אל  
בית המטבח של, הרעיוקאס", אחרי שמוזר אחד ראיה כל אחת מהענוות את



הובלת צעדה לשם, ומלך השני ראו אותם שם כל החמשה ושלושים פליטים הנ"ל, וגם צרור הדבר, שכל הרוחנים, שנקבלו שם במספר גדול, הרנו, כולם כאיש אחד בהמון שבויהם מבלי הרף, כפי שראה כולם בעיניו ר' יאסל בלעכער, ושאלה ההרוגים בשלבו אח"כ בכמות גדולה אל אותו הקבר הגדול, לעיני חרבתה המוללקים, שנמלטו מהוכו, אם כן, בהיות מקום ההרג הזה מסויים ומלומדים בבית מיוחד, שסביב שמו עליו למאי דם בלעט חרבותיהם ויחד כל"המשחת, הרי בכ"ג, העלה כנר בתש' שיבת ליון (ס' ע"ט), ואין נדון כזה, אפילו בהיותו דאורייתא, נכנס כלל לסוג המחלוקת שבין רש"ג לרבי, מחמת שברור לו, דפלוגתא דרבי ורש"ג כו' מיירי, שהשדה גדולה, והספק באיזה לד ובאיזה מקום שהיה הקבר כו'; בזה פליג רש"ג כו', הואיל והושש, שחא זה הקבר הגאבד הוא בלך אחר בשדה זו; ואין לשפוט מזה הקבר הנמלא, שלא יהיה הקבר הגאבד בלך אחר מהשדה; משא"כ אם אחד נפל למשאלים, וידוע המקום בלומים, אשר שם נפל למים, ובמקום זה בלמלים העלו אדם מה, בזה י"ל, דגם רש"ג סובר, דאמרינן: היינו האי שנאבד.

ובענין להוכיח, דהאי סברא היא דפשיטא ל' להרמב"ם, דהנה, בעובדה ד'יבמות' (קכ"ב א'), בקולר של בני אדם, שהיו מהלכין לאנטיקיא, ובא נכרי אחד ואמר: חבר על קולר בני אדם, שמתו וקברתים והשיאו את נשותיהם, פירש רש"י: קולר: חבורה; ואולם הרמב"ם (פי"ג מהל' גירושין, הכ"ז) פירש: אסורין בקולר.

וראה, סגנון הלשון: בקולר של בני אדם מוכיח להדיא כרש"י, וכמו שהגט מוכרחין לפרש מלת קולרין, שבקדושין, סוף דף ע"ב, ובכן יפלא: מה המירו להרמב"ם להתנגד בתכלית בפירושו לפשטות הסגנון?

אכן, בהחמקתנו על שרשי הדבר, יחברר, כי הלכתא גבירתא, דתליא בהאי עיבדא, היא שהכריחמו לזה.

דהנה, ההכרח לומר, דההיתר בעובדה זו התבונן על יסוד סימני מקום הליכה של החבורה (או גם מקום ילידה), לדעת הרמב"ם: עיין בטובי, סי' ל"ו, בר"ה, (והנה בנוף) ומנינה (דהיינו, שלנו) היו אנשי החבורה ידועים במספר שזכו ושהלכו ממקום למקום שאלה, כפי שטעיר הנכרי הבלתי מזכיר מהם האנשים: עיין בזה ברי"א, בר"ה, וכן מעשה, ומבי"ט, שם, ריש הסמן; וכמו שפסקו גם להלכה הרבה פוסקים, ומהם: בשו"ת הכ"א מורח, המהריב"ל והמשא"ה בנימין (שהביאם בתש' ג"ל הקדמס סי' מ"ב).

אולם נגד ההנחה הזאת הנה עומד החשש העלום: שחא החבורה, שהיא ידועה להמשיך רק עפ"י סימני מנינה ומקומה לא עפ"י מות אנשיה, נחלשה מבלי משים בדרך לכתה כולה או מקלטה באנשים אחרים; וכמו שהעירו בזה נט"ו (ס"ק י"ז) ובח"מ (ס"ק ל"ו), ובכ"ט (ס"ק כ"ה).

בבב"י להסתלק אפוא מחשש כזה, על כרחו לחרץ, דכא דרש"י מפרש ענינו כפי פשוט בגונו, הוא מטעם שסובר, דנקטין כרנן, דסמכין שפיר על החוקה דהאי שאבד הוא שנמלא (כלומר: דאוקס, האנשים, הידועים במתים

ובמקום תנועתם, הם אלה, שנמלאו הרגעים, לפי הגדת הנכרי (א'). אכן הרמב"ם סובר, דלגבי חומר ערוה דאורייתא ודאי חיישין לרשב"ג, דנגדון הקבר, שנמלא בשטח של שדה שלמה, לא קאמרינן: האזי שנאמר היינו שנמלא; ממילא, הרי לא יתכן גם כן להתיר בעובדת האנשים, שנאכדו, בהלכס בשטח הגדול של כל הדרך, העולה מעירם לאנטוכיא, וכיון שלאחר כל אלה מקילין בעבדא זו, הווקק לפיכך הרמב"ם לפרש: אסורין בקולר. דבאופן כזה, כיון שאותו סכום האנשים היה מלומד במקומו, הם סוים בתוך שלשלת ברזל, המקפת את כולם ב), פשיטא להרמב"ם, דלכא פ"ע סומכין כאן על החזקה, דאותם שנמלאו בתוך השטח המסוים, המוקף שלשלת, הם, הם שנאכדו. הרי שסברתו של השיבט ליון הופיעה כבר בבית מדרשו של מורנו הרמב"ם ז"ל. הו גראה, דהכי מהבאר להדיא מהגמרא, יבמות (קט"ו, א'), דגבי העובדא דאיתלי נורא כי גנני בשעת היות שם בעל הענוה, מוכח ברור, דעד כאן לא קא פליג רב חייה בר אבין על רבא בחיישו לדבר רחוק כזה, שאף שאנו רואים שם בעינינו לאחר השרפה גברא חרוכה, אמרינן, דהאי אחר הוא, והבעל ערק לעלמא, אלא מחמת שזלזל האיש החרוך, שנמלא שלם בשחי ידיו, נמלא שם עוד פסחא דידא דשרי, מה שמראה בעליו על עוד אחד, שהיה בחיך הלכב, אבל לולא ריעותא גדולה כזו, היה גם רחב"א מורה לרבא, דלא חיישין לשמא ערק הבעל לעלמא, והאי חרוכה הוא גברא אחרינא, שזדמן לשם. כדפשיטא להרמב"ם ולהר"י (חלק חוה נתיב כ"ג ח"ג), שקבע הלכה כמותי, עפ"י מה שפירשונו הב"ח בתשובותיו (סי' נ"ה, בד"ה, ואע"ג דמסוף) ומהרי"מ פאוורא (סי' כ"ה) והרמ"ץ (סי' י', אותיות ז', ח', ט').

ורגבה, בטעמא דמלתא לא יתכן לומר כמו שעולה על דעת מהרי"מ פאוורא והרמ"ץ, והעין יחזק (סי' ל"ג), שהוא מלך הסמיכות על חזקת, כאן נמלא-כאן היה, דהרי כיון שהגמרא מביא העובדא בפרטיות, שבאחו האש בהגנני, אמרה להו דביטחו: חזו גבראי, חזו גבראי. משמע, דזולת האשה, שאנו מסופקין כאן בנאמנותה, מלך חשש, בדדמי, לא ידעו ולא ראו כל אלה, שהיו באותו המעמד, ענין מליאות בעלה של זו בתוך הגנני, אס יכן, הרי ודאי, דבכה"ג אין מקום כלל להחזקה ד, כאן נמלא כאן היה, דעד כאן לא תחקן אלא היכא שהגוף, שאנו דנין עליו, היה נמלא בודאי באותו המקום ובאותו המושך, אבל בהיותנו מסופקים בזה העיקר, הרי פשיטא, דאין זה נכנס כלל לסוג, כאן נמלא.

א) בשק"ה יו קאי גם הרא"ש בתשובותיו (כלל כ"א סוף סי' ב') והיינו שכתב שם ביון שאותו היהודי נתלוה עם הנכרי המשיך תליין בודאי שאותו הוא שמת, ולחנם אפוא הרבה להשיב עליו הע"י שם (ע"י בקו"ע סי' רע"ג ודו"ק) והביתבו.  
ב) דלגבי רב"ס דמיידינן מנייהו אס איתא שכל אחד מהם היה כפות בקולר ח"ו. ה"ד היה לו להרמב"ם לומר בקולרין וכלשון המדרש רבה (פ' תצוה) ובפתיח אותם בקולרין. אלא מדקאמר קולר כלשון יחוד על כרחך כוונתו, דהיינו שרק קולר אחד הקיף וסגר ממחזין את כל החבורה. והביתבו.

אלא דאי דהעטס הנכון הוא, מוכס דכיון דכולי עלמא ידעו, שס מאברהם  
בעלה, סמכין בזה ספיר על החזקה ד'האי שאבר הוא שנמלא'.  
בעתה, מרבהם הנמרא לסמוך על כך חזקה גופה, שאנו שוללים אותה לגמרי  
גבי נדון בשדה, מחמת דכלל דוכי נקטינן כרשב"ג לגבי רבי (ע"י נוב"י  
ס"י מ"ו, בד"ה, והנה ראיתי\*) שמוע גויטיה, דיש לחלק בין שטח גדול, הבולתי  
מלומלוס, כשדה למקום המסויס והמלומלוס, כנגני, דגב"י הוא דמורה  
ספיר גם רשב"ג, דחזקה כיו היא מולקת ככרול.  
אך לאחר כל אלה, אכתי לא הוצח לנו מלד אחר לגמרי, דהיינו מה שארבעת  
סבויי בית המטבח, בעשו עלמס כמותס ושהושלכו אל הציר הגדול ביחד עס כל  
החללים, עלהה צידס לעלות מקברס זה בשעת המהימה והמבוסה.

דהנה, אף סכל ענינס מלא נסיס נפלאים, דהיינו: א) שלא שלטו בהס  
כל החלים והמרבוס והרמחיס. ב) שלא הרגישו זוכתי האדס בגמח החיס, שגוף  
קרבותיהס אלה. ג) שלא נהרוללו נלגותיהס ושלא נחקו כשנשלכו בחמת רח  
ביחד עס הרבה חללים אל חוף הקבר הנורא. ד) שלא כסו הרונחיס את הקבר  
ההוא בעפר, ערס גמרס מלאכתס להשליך אל חובו את כל המספר הגדול של  
החללים עד חומו. ה) שסס היות אלה האומללים אחווי פלגס, רליזיס וחלסס,  
הניסס למות, נמלא להס די אונים לעפס ולעלות מקברס ולהמלט על נפסס הרחק  
מגיא ההרגה. ו) שהרונחיס הקברניס לא הרגישו כלל וכלל בהתאמתס נמרלה,  
אשר כיו. ז) שלא מלאוס נדרך מונחסס רונחיס אחריס, שמלאו חו את כל פני  
הכדר. עס כל זה הרי יש לחוש, דכמו שנעשו נסיס לאלה הפלעיס, כך נעשו גם  
לבעליהן של חיוו עגוסת אחרות מק' טרחסטינען, כדנקטינן ב"במות" (קט"ו א')  
בדון העגוסה, שאמרה: עישינו עלינו בית הוא מס, ואני נללתי, דאינה באמת,  
מטעס, דאמרינן לה. כי היכי דלדיוך איתרחיש ניסא, לדידיה נמי איתרחיש ניסא.  
וכמו שהרגיש בזה כת"ר.

אורס באמת חין להאי חששא מקוס כלל צד"ד.  
דהנה, לכאורה קשה מאד, דהרי ההלמוד, בחשבו כאן לניסא, יסבור עלמנו  
מינ' ובי', בפסקו לקמן (קכ"א ב') להיפך, דלא חיישינן להא כלל. וכמבואר  
בהוספות, שס, בד"ה, חין, דהנבלי, דקיימינן כותי, פליג בזה על הירושלמי,  
ועי' בחינו (ס"ק נ"ו) ובב"ש (ס"ק ל"א).

אכן, לכשנרקוק, חין כאן סתירה כלל, דבאמת לא עלה מעולם על דעת  
גס צסוגיהנו לחשוש למליאות, שהיא למעלה מהטבע, והיינו, שתחת סהי' לו לההלמוד  
להשמיענו כאן חשש בזה, כדרכו בלשון כוללה: דאמרין כן כמו דלדידה  
איתרחיש ניסא כו', אפקי' בלשון מדבר לטובת: דאמרינן לה: כמו דלדיך  
איתרחיש ניסא כו' (והכי דקדקו להתיק גם הריף והראש והריז' שס)  
חסיס דכונתו להשמיענו בזה, דרק, להי' אמרינן כן, בשביל להפייס  
דעתה גרידא. אבל אכן לאו מטעס חששא דניסא קאחינן מלה, רק פשוט  
מטעס העדר נאמנותה, הנמשך מלד חשש אמירהס, צדמ"י. דהרי צרלותו לפשוט  
כאן מהנרייתא ד, עישינו עלינו בית, דאפילו הלא, שכל האסון נודע רק מפיה

מכל מקום אינה נאמנת במינו, מדרגה הנמרה, דהא דאינה נאמנת שם, הוא לאו מטעם החשד דמשקר ת' (דלגבי זה הוא דהיה יתכן, שיהיה נאמנת מטעם במינו), אלא שהוא משום דחיישין, שכונתה להודיע אותה האמת, המיוחדת אללה על האומדן ההמוני לידו (דלגבי זה, כיון שבטלם אינה משרקת, הרי אין כאן מקום למינו נ); דהיינו, שלכיות שכיח ברה מן הבית, בהתמלאותו עשן, לא המתינה עד שפראהו מח', מנאמנת היא בתוס נפשה, כדורא, כשאר שם ומה', (כמו שפרש"י בדיה, עישינו ובריה, שאני), הרי לעינינו, דכל עיקרן של אותם הדברים מיוסדים רק על הכרת, בדדמי, ולא על, שהחשש אי' דניסא. ובהרי נחא הא דנאמנת בסמוך היכא שאומרת: נפלו עלינו ליסטים הוא נהרג, ואני נלתי, מבלי שחיישין כאן כלל לשמא איחרתם ניסא גם לדידיה (כלשון הלבוש סעיף ג'), דהיינו מטעם, שכיון דמלך הסברא דאשה כלי זינה מליה פרח מכאן חשש, בדדמי, תי לא יתכן לשלול נאמנותה של זו מזה חששא דניסא? ועל ליר זה הנה סובבת גם העובדה, שמביא שם, דבשלהי הלולא איחלי נורא בי ננטי, והאשה (שישבה אז, כפי מהלך הענין, ג"כ תחת המופה הזו, המיוחדת בשביל החתן והכלה) נללה ואומרת, שהוא נשרף, דלרב חייל בר אבין אמרינן גם כאן להענין: כי היכי ולרודך איחרתם ניסא וכו' (כמו שפרש"י בדיה, היינו עישינו), מטעם שסובר דהוכחות, שהיו שם לגבי שרפת הבצל, אינן מספיקות לבטל החשש דבדדמי; אולם רבא, החולק עליו, סובר, דמספיקות זמספיקות, ולפיכך בהסתלק לדידי' החשש של, בדדמי, תו לא יתכן, לדחותה האי עלובתא בפטומי מילי של חששא דניסא.

והרי מתבאר להדיא בחידושי הרשב"א, בדיה, ורחב"א, ובחשו' הב"ח (שם,

ג) כך מתבאר מדבריו רש"י כאן בראש העמוד שממילא מסולקת בזה תמוהת הרשב"א בחדשו סוף דקו"ר בדיה, הא דאיבעיא, ועי' שם בתוס' ד"ה, מי, והביתבו (ד' חנוס, הרמב"ם (שם ה"ה), בקצרו בהעתקת הדין דעשינו עלינו וככתבו: אינה נאמנת, כשם שנעשה לה גם, כך נעשה לו, שלל בזה ממילא את הכונה, הכוללת מהסגנון התלמודי בהאי דינא, אולם אכתי לא יתכן כלל וכלל להוציא מזה, דהרמב"ם סובר, דחיישין לניסא בכל גווי, דהרי הוא ההיפך ממה שפסק להדיא לקמן (ה"ל י"ז) גבי נפל לכשן, דלא חיישין לזה כלל, וכמו שהעירו עליו מפורש בהגהות תימאניות (שם, אות ה').

אלא ודאי, דגם הרמב"ם סובר, דהטעם כאן בגדון דעשינו עלינו הוא רק מהמת בדדמי, כמו שהוא מוכרח בסוגיותינו, והיינו שסדר הלכה זו בין כל יתר ההלכות מסוג בדדמי, ולא לקמן בין ההלכות, שההלכה י"ז עד י"ט, המדברות רק מגדון החשש הרחוק של הללה.

ובענין סגנונו הקצר יש לומר, דכונתו נמי כך, שלכיות שהאשה אינה נאמנת כאן, מטעם השם, בדדמי, לכן חלינן אין להחמיר בכל מידי דאיכא למיתלי וכו' פ"ו לו ב"ס גמורה, אבל כל היכא דליכא משום לתא דבדדמי, פשיטא ופשיטא, דגם הרמב"ם זמתיקו סברי, דאין מקום כלל להשג ניסא. (והביתבו)

בד"ה (אבל לטעמא"), דפלוגתא רב חייא בר אבין ורבא הוה רב: חס ים מקום  
בבלי עיבדא לחששא בדדמוי:

הדי זכינו לדון, דלא יתכן כלל וכלל, שלא להניח ביה לאגדהם אבינו ע"ה  
על ידי החשש הכללי מונבל של הלל הבטל ע"י נס, וכן פסק בפשיטתא הב"ח סי'  
ע"ט).

(ב) הנה, בדד"ר, שזמה וכמה מהנכרים חושבו העיר ספרו אח"כ ל שואל י"ה  
היהודים השונים, איך, שאלת השלשים איש, שהולכו לחפשי, נהרגו עוד אחד כל אלה  
היהודים, שהם מכירים אותם היטב, שלוקחו מבתיהם אל בית הרמיוקאס, יש  
לומר, דהנכרים נאמנים בהגדהם, אף שלא היה בהם לפי"חומם, משני  
טעמים:

(א) כיון שאפילו בסלקנו מבאן לגמרי בברת החזקה, דהאי שנאבד הוא  
שנאבד, אחרי שארנה נלכדו כמו נר לפנינו הוכחות עלומות וברורות ביותר  
ה, המסייעות להגדה הנכרים, אם כן, הרי פסקו במוטות מהרשד"ם (סי' ב"ד)  
ומשאלת בנימין (סי' ס"ח) וחמס סיפר (כ"ט ס' ל') ו, דבכה"ג מהניא אפילו  
השיחה, שאינה כלל לפי חומו, דכללא כ"ל המ"ט שם, בכתבו, הפולה מדבריו:  
כל היכא דחוינן קושטא דמלכא וצירור הדברים אף בלא עדותו של הנכרי המועיד  
(הגם שאין כל אלו אלא ואחדות גרידא, שלא יתכן כלל לסמוך עליהן לבדן), או  
סומכין על עדות הנכרי, ולא חיישינן לשקרא, אפי"ג דליכא משה לפי חומו.

(ב) כיון שהמגידים, שהם כמה וכמה נכרים, השהו בהגדתם, אף  
שנאבד זה שלא בפני זה, יש לומר, דהה"ש היות הו' מעלה פסוריהם  
למדרגת השיחה לפי"חומו; וכדא דקקטינן גבי שמרא ערסאה, דמאמינן לשני נכרים  
לענין הולאת מומין מהמוחזק על סמך שהב"ד נותנו להם לקריתו זה, שלא בפני  
זה; מטעם, דאף שאין לך הגדה על ידי שאלה יומה גדולה מזה, אפיה"כ חשוב  
כל אחד מהם לרגלי השהיות הקריאה, כמסוגל לפי תומרו כמו  
שדקדק הרמב"ם, ריש פכ"ז מהל' מלוה, להשמיטנו כזאת, בשמותו כאן נכונה  
מהמקור התלמודי (א), וכעין זה מובאר בחידושי הרש"ל על הראש, גיטין (פ"ב)  
סי' י"ג).

(ג) לא כתב, "אומדנות המוכחות", שמהן הוא דמיירי המהרי"א בכתבו (סי' קל"ט),  
שהוא ברמ"א (סעיף ע"ו) לענין החומרא, דלכתחילה (הכותבו)

(ד) עי' באה"ט ס"ק כ"ד, (הכותבו)  
(ה) דהיינו, שתחת המבואר בגמרא (י"ט ב') בעובדת רב פפא, דהוה מקרי להו  
לשני נכרים זה, שלא בפני זה ב"מ סי' ח לפי תומרו. (שאין לזה הכנה מדוקדקת), קבע  
הוא להלכה בדברים ברורים ומדוקקים; נותנו לשני נכרים זה, שלא בפני זה, וקורין לו,  
שכמ"ל כל אחד מהם ב"מ סי' ח לפי תומרו. (עי' בזה באן בה"מ, בד"ה  
"אבל כל")

ולגונה דברי הרמב"ם האלה תו אין לנו זקוקים כלל אל הסברא הדחוקה, שבעל  
החת"ס, ז"ל (אה"ע, ח"ב, סי' קל"א, בד"ה "ואמרתי אני"), הוכחה, במכה"ר, להשתמש

שוב מלאמי, שכבר כתב כך מרן הבי"י (בהשגחתו, שהובאה בקו"ע, כ"י קל"ו) מס' ב"ד א' להקל גבי שני נכרים, המעידים ע"י שאלה, ב"ס שמכונים בעדאחם, בהיותם זה שלא בפני זה.

(י) בהשתכלל אפוא לפנינו בנין ההיתר על מכונו, שפיר יכולים אנו לשית עליו בחור נוספות את ההוכחות העומות האלה: (א) מה שזה יותר משנתים אבד זכרם של שלש מאות וארבעים אחינו המראשטינעליים, שהולאו להורג אל בית ה"רעווקאס", (ב) מה שהוא מוזר בתכלית, שאחרי שנללו מי מהם מהמות ביבוס כחם כחרש מהולעפה והפלגות, ש"חזום למראה המטבח הגדול, שנערך לעיניהם, ולמראה המדב כחדה, שהיתה מונחת כבר על לוואריהם, יגברו עם זה חילים להרחיק ככה נדוד, עד שלא יודעו עקבותיהם עד היום י"ז; (ג) מה שלא יתכן כלל וכלל, שאלה מהם שנללו יקשימו לבם לעזוב נשיותיהם אלמות חיות ונביהם גלמודים ולהוסיף עוד חטא על פשע, לבלתי הודיע גם בכל המושך למי שיהיה בדבר השארים בחיים ע"י גם נפלא מ).

ובבן, בהחלד כל ההוכחות הנפרדות האלה יחד, הרי יצטרפו לכניף היותו חזק בשביל היתר העגונות דנר"ד, והרי זה כש"כ מזה שפסקו בנוגע להטרפות כזו המהרי"א בכתביו (שס), המבי"ט (שס), השב יעקב (סי"א), הל"ל החדש (סי"ע"ח, אות ד'), החת"ס (סי"ג וס"ז) ומהרי"מ פארווא (שס).

\* \* \*

בהתברר אפוא לפנינו הענין כשמלה, שפיר נראה, דכל העגונות דנר"ד מותרות לעלמא בלי פקפוק, אחרי שיסכימו על זה שני רבנים מובהקים. יהודא ליב צירעלסאהן, אב"ד דק' קעשנוב והגדיר.

בה בהנחת העובדה הנזכרת,

ובנוגע לאשית החת"ס: "למה האמינו כהן להוציא מחזקת ממון דאורייתא?" הנה היא מתורגמת כראוי, במה שהעליתי באריכות בספרי, "גבול יהודא" (סי' ל"ז, בד"ה "אכן בעצמות", ובהערה, שס', אות כ"ה). (והבותב)  
(ח) סברא כעין זו איתא כבר בהשו"י הבי"י וסי' ג"ה, בד"ה "ורבא", בכתבו: "דאם איתא, דאיתיליד מומא בעל נגא, לא הוה אזיל לעלמא, אלא הוה יתיב באחרי ואזיל לבית אס"א". (והבותב)

(ט) אמנם, הך סברא ד, אלו היה בחיים מי לא היה בא לביתו, לפי מה שהשמיענו הירושלמי (פס"ו, ה"א), אינה אלא המונחת של "בדדמי", מ"מ ודאי, דיש לה ערך חשוב כיום שדובר בה על אודות הצטרפותה אל עוד הנהגות אחרות בנוגע להצלת בת ישראל מכללי העגון. (והבותב)

בשורה טובה לרננים ודרשנים:

יצא לאור ב"ה הספר הנפלא **כרם הצבי** כרך ראשון על ספר בראשית אוצר גדול מלא חזו"ת וחכמה ודעת קדושים אלפי פנינים יקרים מעין אנציקלופדיא מהרב הגאון הנודע וכו' רבי **צבי הירש פערבער** נ"י רב בלונדון הבירה. להשיגו עפ"י כתבת הרב המחבר במחיר עשרה שילינג' וכפי ערך זה בשאר הכתפים.

Rabbi H. Ferber 14 Monette yt Sache London № 1.

לגמור ספרי.

לזאת הנגי בבקשתי לכל מכבדי תה"ק כי יתנו כבוד לתורה ויאבו בטובם להושיע לי בא, וישלחו בצעמם לי ע"י הפאסט על שמי עכ"פ כך שגי מאות מארק מחיר פרענומערנאנט על ספרי, וכאשר יגמר ספרי בעזה"י יחשב להם נדבתם כמומונים, ועלי לפרסם בדפוס שמות המתנדבים ונדבתם ויגון שמם לעולם וצדקתם יצמוד לעד בעזה"י.

פי המדבר אליכם

מנחם מענדיל וויינגארט מפ"ק דאדום.

**בשער בת רבים** אודיע כי בנית

מסחרי נמצאים ת"ל רבבות ספרים חדשים, גם ישנים ויקרי המציאות מכל המקצועות. ספרי מדרשים, משניות, עין יעקב, ספרי שאלות ותשובות, מפורשי הש"ס, ספרי דרוש, קבלה, חקירה גם מחזורים, סידורים, חומשים, תנ"ך מפורשי התנ"ך וחלקיו. גם ספרי תורות, תפילין ומזוזות במקח השוה. רשימותי נדפסו זה מקרוב בנו אלי ותפיקו רצון. ברגשי כבוד

**דוד פרענקיר.**

מנחל חברת דובב שפתי ישנים, ומלפנים בעל בימה"ס שוואגער & פרענקיל מהוסאטין.

אדריסת:

Dawid Frenkiel, Lwów Smocza 2.

**אוצר נחמד.** במערכת ימצא בקרוב

למכירה הספר הנפלא **ברכת אהרן** על מס' ברכות מהרב הגאון הנודע החכם הכולל מ' אהרן ל'צחין שליט"א אבד"ק סאמבאר הספר הוא יחיד בחוכנו וסידורו, והוא כרכא דכולי' ביה פלפול וחידוד, דרוש ואגדה, בקרת ועיון — מחירו 600 מארק להשיגו לע"ע רק אצל בן המחבר נ"י Izak Lewin Sambor Targówca 18.

נמצא למכירה עקומפלוארים מועטים מהס'

**עמק סוכות** על מס' סוכה, **כתר ישועה**

על מס' כריתות מהגאון ר' משה בצלאל לוריא זצ"ל האבד"ק סאוואלק מחיר כל אחד 500 מארק להשיג אצל בנו הרב הגאון אבד"ק זאלדאק נ"י

Rabin L. Lurje Zafudok pow.Lidskiego

לבי לחוקקי ישראל!

הנה אנכי עוסק כעת בהדפסת ספרי שלחן עורך, והוא דרך החיים להרב מליסא ז"ל ונתיב החיים ותו"ח להרב מלאדי ז"ל, ועליהם שלחן המבאר שלי, הוספות הדינים מגדולי האחרונים המובהקים נ"ע, והערות וחדושים שלי אשר חנני ה', וגם הסכימו על ספרי גדולי הדור המובהקים: וכבר נגמרו בעזה"י המאטריצין מחצי ספרי המחזיק 205 עמודים. אמנם מפני היוקר כבד ממנו הדבר

**כל הקודם וכו'.** נמצאו אצלי עקומפלוארים מועטים מספרי הנודע, מאה שערים" הכולל

מאה ישובים על קושיא אחת מפורסמת וכמה פלפולים וביאורים רחבים בחקירות והערות חדשות בכמה ענינים ורובו דרובו בעניני עשה דוחה לית ועניני היתר המצטרף לאיסור הנצרך מאוד לכל מעיין ומפילם. המחיר 500 מארק. !

יצחק בצלאל מארגענשטערן בתוך עמי אנכי יושב פה ווארשא.

J. MORGHNSZTERN, WARSZAWA, ul. Koźła 7 m. 75.

## אל הקוראים

כשאנו מתבוננים ומשימים לב למצב התורה בימינו אלה, נראה היטב עד כמה נחויץ עתה תוצאת ה"שערי תורה" ואת התועלת המרובה אשר יביאו לנו מוסדים נעלים כאלה לתורה ולכל לומדיה והוגיה. ומי מאתנו — שהתורה נר לרגלנו — לא ידע את חובתו הקדושה, ואיננו נכון לבוא לעזרה למוסד הנושא עליו דגל התורה, ומי לא ירגיש מודל המצוה הזאת בתור מצוה שהזמן נרמא. השערי תורה בתוכנו ומטרתו — עפ"י הדרך אשר סלל לנו מוסדו אאמו"ר הרב הגאון וצ"ל — הוא אכסניא של תורה ובית ועד לחכמים. בו יתאחדו ויתאגדו גדולי התורה — הרחוקים במקום וקרובים ברוח — וישאו ויתנו בחבורה בבירור השאלות העומדות על הפרק ובהבנת דברי הו"ל הצריכים פתרון וביאור. השערי תורה מפיץ ומשמוע לרבים כל אשר יתחדש מדי יום ביומו בבית מדרשם של כל לומדי תורה והוגיה.

השערי תורה הוא בית אוצר ומקום מפלט בעד גליונות כת"י מאת רבני וגאונים קשישי וז"ל הנמצאים עוזבים ומפורזים.

בהשערי תורה נוסד מדור מיוחד בעד מאמרי חכמה ויריעות שונות המרימים בתוכם ורוחם את כבוד התורה גם את קרן וכבוד חכמיה ולומדיה. אך לדאבון לבבנו, בזמננו אלה כשמצב התורה ירד פלאים — מפני רוחות שונות המנשכות עלינו כגלי הים — רופף גם מצב ה"שערי תורה" האהוב והחביב לנו מאד ומאד קשה לנו להו"ל בכמותו ואיכותו הראוי וגם סכנה נשקפה ח"ו למוסד השערי תורה וקיומו אם לא יבואו לנו לעזרה המתנדבים אשר התורה יקרה להם. אי לזאת נתעוררנו ומצאנו לנחויץ ליסד בעז"י קופה מיוחדת לתמיכת השערי תורה בשם "קרן השערי תורה".

והננו פונים בזה בקיל קורא לפניכם קוראים נכבדים לקחת חבל בהמצות הגדולה הזאת ולנרב איש איש בערכו איזה סכום לקופת התמיכה הזאת. ובוה על משמרתנו נעמדה בעז"י להוציא לאור את השערי תורה ~~מדי~~ חדש בחדשו — להגדיל תורה ולהאדירה.

המו"ל ישראל איסר בהגאון מרן יצחק הכהן פייגענבוים וצ"ל.

הארבעא להמערבת:

A. FEIGENBAUM, WARSZAWA, Muranowska № 4, m. 30.





# שער זכרון

ז

ט

החבורת הזאת יצאה לאור בנדברת ובהוצאת  
הרב הגאון המפורסם לשם ולתהלה כו' כש"ת  
ה' אליעזר ליפא ווייסבלום שליט"א.

רב אב"ד בעיר נויארק - אמעריקא.

מקדש לזכר נשמת אחרתו הצנועה והחסידה  
מרת דבורה שטערן ז"ל  
בת הרב הגאון ר' ישראל חיים נ"י  
שעזבה ארץ החיים במבחר שנותיה בעיר ליווענסק  
ביום מ"ג למטמונים תרע"ט.  
תנצב"ה.

## סימן א

לכבוד ידידי הרב הגדול החריף ובקי מפלפל ומחרז בפלפול  
חכמים ובהלכה בנש"ק פש"ת מו"ה יצחק בצלאל נ"י  
מחבר ס' מאה שערים.

(א) קבלתי מכתבו והנה בגדר ברכה יש ביה אריכות אך בקילור כך דכל  
דבר שמתקן איסור ונטשה ע"ז דבר חדש או לריך ברכה, ובתרומה יש ב' דברים  
א' מה שמתקן הטבל, וב' מה שמקדיש התרומה. עין בראש גדרים (יב.) ובתמוכ"ס  
פכ"ג מה' שבת (הלכה יד) שכ' ב' הטעמים הנ"ל, וברש"י גיטין (מ"ז:) והוס' גדרים  
(לו.) שכתבו דמלוה פורחא איכא ובאמת יש ל"ו דבזמן הזה דתרומת חו"ל דרבנן  
ליכא תיקון רק גדר מקדיש וזה ר"ל (ז' בבילה (ט.) ועין חוס' חגיגה (ח.) והנה  
בתוספתא פ"ו דברכות אמרינן שם מאימתי מברך משעה שמפרישין ועיין בתוספתא  
דתרומות פ"ג א"ס עמיד לקרות להם שם אין בהם קדושה ועיין בתוספתא דמטען  
שני פ"ד ועיין מה שכתב הראב"ד (ז' בפ"ה (הלכה יא) בהשגות ור"ל ג"כ דלענין  
תיקון במחשבה בעלמא נפקה אך קריאת שם תרומה לריך בפ"ה (ז' שיהי' ג"כ גדר  
מקדיש ולכך בחו"ל דא"ל תיקון רק מה שמקדיש לריך דוקא פה וכוונת הראב"ד על  
חלת חו"ל, ועיין חוס' שבת (כה:) מה שכתפקו במלוה שהוא בגדר (ז' העדר ובאמת

(א) שאצתי ה"י לפ"ד החוס' (חולין ק"ה.) שאין לבדך על מלוה שהוא רק  
הכשר ותיקון כמו מליחה א"כ למה מברכין בחלה ותרומה ע"י רש"י (גיטין מ"ז:)  
ושו"ת ר"ח או"ז (ס"י קכח) וכן מילה א"ס נימא דהוי רק תיקון שלא יהא ערל וע"י נב"י  
(או"ח ס"י ס') לענין חמץ ובמזמור וקליעה (ס"י ק"מ) לענין עונה וע"י מהרש"ל  
(בנהדרין ל"ט.).

יצחק בצלאל מארגענשטערן.

(ז' דחלת חו"ל אוכל והולך ואח"כ מפניש אפילו צו"ט דמשום דרבנן לא הוי  
מתקן כפירש"י שם. הנ"ל.

(ז' בזה' בכורים שעל מ"ש הרמב"ם דהמפריש תלה מנכר אקב"ו וכו' כ'  
הראב"ד א"א כ' רב אחי וקורא לה שם ואמר הר"ז תרומה. הנ"ל.

(ז' עיין שבוטות (כו.) דקדשים ותרומה אפי' במחשבה ועיין חוס' שם ד"ה  
משום דהכיונה על תרומת המשכן ובהוס' גיטין (ל"א:) ד"ה במחשבה. הנ"ל.

(ז' בטור בגר שבת א"ס המלוה שידליק או שלא יהי' חושך, והוכיחו ממילה

זה חליא בך דבני מערבא בדה (נא). אם לריך לבךך לשמור חוקיו ע"ש בתוס' וסוכה (לפ.) וכמה מקומות בזה ועיין במה דפליגי במנחות (מב.) (י) אם דבר שכשר ע"י עכ"ס אם לריך לבךך ע"ש ברש"י ותוס' ובאמת זהו הטעם דבזה פליגי ועיין מכות (ח'). אם מלאו חטוב אינו חוטב, אך במילה שמל נגמר הדבר דהיינו אף אם אח"כ נעשה משוך אף אם ימא דמושך הוי מה"ט ערל, מ"מ שוב אין חיוב על האב רק כמו שאר אנשים וזה כוונת הש"ס פסחים (ז:) דמברך למול ר"ל נעשה הדבר ונגמר.

(י) רמ"ש כבודו בענין ע"י נכרי או קודם זמנו זה אינו כלום דלא לא נעשה מזה כלל רק בגדר שנתבטל הדבר כמו נחתך הערלה וזה לא חשוב אפשר לקיים שניהם וכמו חליה במקום יבוס (י) ודברי תוס' שבועות (ג.) יש בזה אריכות אכ"מ עיין בתוס' כתובות (מ.) ואכמ"ל, ובאמת למ"ש הרמב"ם בפירוש המשניות סוף פר' אד"מ דכשנעשה גדול פקע החיוב מן הכל ונשאר רק עליו וכ"ה בירושלמי פ"ח דיבמות גבי דין א"י אין אמה מל בע"כ ועיין ביבמות (מח.) א"כ היכי שרינן אם יש בהרת בערלתו לאחר למולו ועיין שבת (קלב.) הא האחר אינו מקיים מזה והאחר עובר ג"ע, וז"ל דלא הוי גדר שליח ומקיים היא ג"כ המזה ולא דמי לתגלחת דשם גם התגלחת מקיים מזה וזה דר"ל נזיר (מ.) ג' מוגלחין והגלחתו מזה ר"ל דהמזה הוא הנילות לא שיהי' בלא שיער ולכך כך נשא לא משום וזה ממילא עיין קרושין (כא:) ברש"י גבי רליעה בשם ועיין נזיר (ס"א:) ובירושלמי שם פ"ו והארכתי בזה מאוד בחבורי על כללי התורה והמלות ואכמ"ל.

(י) רע"ד מה ששאל ברין, כבר הארכתי בסנהדרין (נה.) גבי תקלה וקלון דיש דברים שהביעור שלהם מחמת איסורם ויש דברים שהאיסור שלהם מחמת הביעור שלריך לבעורם ויש נ"מ גדולות בהם וגבי חמץ יש בזה ג"כ כוונת ר"מ, ופירוש דברי הר"ן

וכסוי, ועיין רשב"ם עה"ט פ' אחרי ובכלי יקר דמוות כסוי שלא יאכל הדם, וא"כ יולא מנדר לאו.

(י) בורגתו כיון דכשר ע"י עכ"ס אין המזה בעש' דוקא אלא שלא יהי' להיפך.

(י) בורגתו על מ"ש אם מילה רק תיקון והכשר גוף למה דמי שבת דאפשר לקיים שניהם ע"י עכ"ס.

הג"ר

(י) שהקשו דאפשר לקיים שניהם ע"י עכ"ס.

(י) שאלתי ה"י ע"ד הר"ן ריש פסחים ללך הזוהרה החורה בכל יראה שלא יפא לאוכלו וכ"ה ברש"י שהביא הפמ"ג בפתיחה לה"פ א"כ בחמץ המושכן (בבאבא) באופן שלא יכול לבא לשם אינו עובר, ואולם הקשיתי ע"ד הר"ן דא"כ למה מהני ביטול ומלאתי שחמה בן הפמ"ג והפמ"ג, גם למ"ד דחמץ אח"כ אסור, ואעפ"כ אינו עובר אח"כ וכן לרב אחי ב"י פסחים כ"ט דחמץ של אחרים מותר באכילה למה לריך קרא דאינו עובר בב"י על של אחרים הא הוא הוא, ועיין תוס' פסחים מ"ב ד"ד מיני מדינה רק באכילה ומג"ל ב"י, ולהג"ל הא הוא הוא, ועיין בבבלי (ז') דביעור לחוד ואכילה לחוד לענין שיעורין.

הג"ר

דגני חמץ הביעור הוא מחמת האיסור, ועיין רש"י ע"ז (מ"ה): גבי ביעור ע"ז ג"כ משום חקלה וכו' י"ל דגני הש"ס פסחים (כ"ז): גבי ק"ו דר"י ואכמ"ל.

יוסף ראזין רב דפה דעניבורג.

## סימן ב

שיל"ה קוטב

(א) בשע"ת (ח"ט סי' ד') הביא פרומ"ה קושי' בסחירות פסקי הרמב"ם דכפ"י מה' שבועות פסק דאין שבועות העדות בפסולי עדות דרבנן, ובפ"ד מה' סוכה ה"ו פסק דהסוכה כשירה ולא אמרינן כיון דמדרבנן אין עולין עליה י"ה נחשב אינה ראוי' לשבעה ושוב הביא לתרץ דגבי סוכה שאני כיון דאין האיסור בגופו רק בזמן ואם עבר ועלה י"ח סוכה ואיסור דרבנן כזה נקרא ראוי' ולהכי הסוכה כשרה עכמ"ד והנה מ"ש לתרץ הן הם דברי החכם לבי' באמלע סימן ר"ג שכתב לתרץ כן, ולדעתי מבואר היא בש"ס פסחים דף מ"ח ע"א דתנו התם ממשקה ישראל מן המותר לישראל מכאן אמרו אין מביאין נסכים מן הטבל, יכול לא יבא מן המוקלה אמרת מה טבל מיוחד לאיסור גופו גרים לו י"ל מוקלה דהיא דרבנן שאין איסור גופו גרם לו אלא איסור שבת גרם לו ע"ש הנה מפורש חילוק זה דלאיסור דרבנן שהיא רק מלד הזמן ואין איסור בגופו מיקרי מן המותר ולא הוי דבר שאינו ראוי' וגמרא זו נעלמה גם מהגאון ר"ע איגר בשו"ת רע"א סוף סי' ה' שכתב דאפשר דמוקלה מיקרי מואכל איסור דבשבת וי"ט כל דבר מוקלה הוי מחיבה דלאיסורא כמו טבל ורק מאכלי יוה"כ הוי איסור מלד הזמן ועלמות המואכל אין בו איסור ע"ש ואישתמיט מיני' גמרא מפורשת הג"ל דמפורש דלאיסור מוקלה אינו דומה לטבל דטבל היא דהוי איסור גופו אבל מואכל מוקלה לא הוי איסור גופו דק איסור מלד הזמן ולזה מיקרי מואכל מותר.

ואמנם בגוף הקוש' בסחירות פסקי הרמב"ם יקשה כמובן בסחירות דברי ר' מאיר דהוא סובר בש"ס סוכה דהסוכה כשירה כיון דרק מדרבנן לא הוי ראוי' והוא קאמר במשנה סייעה דף כ"ד ע"א דבנשא מעוברת חבירו אין משקה איתה וכדפרש"י דהראוי' לאישות אמרה תורה דמשקין לה וזו אינה ראוי' לאישות, וא"כ מבואר דס"ל דאף לעוברת חבירו רק מדרבנן אסורה מיקרי אינה ראוי' אבל באמות כבר השכיל הרמב"ם בעלמו בשו"ת פאר הדור סי' ב' לתרץ דמה שהיא כבר מדאורייתא מיקרי ראוי' ורק בשבועות העדות פטור הפסול מדרבנן כמו שיה"פ פסול מן הסורה יען בשבועות העדות חיונו מלי' בהגדת המועיל דכל שאם העיד זה נחתיב זה ואם השביעו ולא העיד מפסיד זה ממון אז נחתיב העד בשבועות העדות וכל עדות שגם אם לא העיד אין בו הפסד ממון פטור זה משבועות העדות ולזה גם הפסול לעדות רק מדרבנן הרי לא הפסידו ממון כמה שלא העיד שהרי גם אם יעיד אין משגיתין בו' ולזה פטור משבועות העדות ע"ש שהעדים זה בפ"י דהש"ס יומא ר"פ יוה"כ שם, ועפ"ז א"ש גם הא דמשנה סייעה הג"ל יען דכל השקאות מי סוטה אינה ענין חיוב לעלמו, או לבדר האיסור, דהא גם בלא השקאה אסורה וקיימה ואם ירלה יגרשנה אבל ההשקאה היא רק לחועלת לעשות שלום בינו לבניה לבדר היתר כדי שלא יגרשנה וכיון שכן עכ"פ מדרבנן מחייב לגרשה [גם בלא זינאה]

ואין מניחין אותן לשבת יחדו מה תועיל ההשקאה ולזה שפיר ס"ל לר"מ דגם באיסור מעוברת חבירו מיקרי אינו ראוי' דאינה שותת וכמו בשבועות העדות הנ"ל והדברים ברורים.

(ב) שם (מ"א חוב' א' סימן א' אות ב) ע"ד השאלה בשן חותמת של זהב מזהמת וכו' הנה בענין מחלוקת רב ורנב"י בש"ס ספ"ק דעירכין אם שער וגוי' המות מותר בהנאה והרמב"ם פוסק בה' אבל וכו' סנהדרין דשער המות מותר בהנאה ובשור' הרשב"א ח"א ס' ש"ל חולק עליו וסובר להלכה דשער המות אסור בהנאה וכתב דביקש לו חבר שגם הרמב"ן בס' תוס"א כתב לאסור ע"ש ואני תמה על הרשב"א שנתעלס מומנו להביא שכר פסק כן בספר שאלות פ' חקת ס"י קל"ג שכתב וז"ל ואסור לאיתנוי משיכבא מן מו"ה' ומן חכריכין דיד' ודאי פאה נכריות אי אקליטה מחיים שרי' אי לא לא שריא עכ"ד וע"ש דפסק ברב' והנה הרמב"ם דפסק ברנב"י דשרי' יהיב טעמא משום שאינו גופו וכענין דפרש"י בעירכין שם.

ולדעתי דברי הרמב"ם מקורם ממשנה בפ"ג דמס' אהלות דתנן התם כל שבחם טמא חוץ מן השיניים והשער והלפודן ובשעת חיבורן הכל טמא וע"ש בפ"י הר"ם שהביא מהספרי דכתיב והגוע במת פרט לגוע בשניו ובשעריו ובלפורניו שאין זה גוע במת, ואף מדרבנן אין מטמאין אחר שפירשו ורק בשעת חיבורן הכל טמא משום דהוי' יד לטומאת המות וכמ"ס החוש' בגיזר דף ג"א ע"א ומבואר דכל אלו לא הוי' גופו והיינו כדאמרין בש"ס גדה דף כ"ה דלא מיקרי גופו אלא מה שנבראו עמו ואין גופו מחליף משא"כ אלו ולזה אין בהם התפעלות ענין מיתה להיות השתנות בהם בשעת מיתה בין חיים למות, ומה"ט ס"ל גם לרנב"י גם לענין איסור הנאה, שאין בשערות המות איסור הנאה כלל אחר שפרשו ועפ"י א"ש הא דאשכחן בש"ס ברכות דאמר ר' יוחנן דין גרמא דעשירי ציר ופי' הערוך ערך גרם שה' נושא שן מבני המות ומרוב החיבובות הוי' נושא, דשן המות אינו מטמא זכר פ"י רשב"ם ב"ב דף ק"א וקשה דהא מ"מ הרי אסור בהנאה ואיך הוי' נושא, ודילמא אחי גס לידי תקלת איזו הנאה, ומוכח דס"ל להערוך והרשב"ם דשער המות והשיניים דלאו גופו מותרין בהנאה, ואמנם הרי לנו פסק הש"ע ביו"ד ס"י שמי"ה לאסור שער המות בהנאה.

ואולם גוף הסוגי' בש"ס ערכין הנ"ל לריך ביאור ור"מ כתב לפרש דהסוגי' מיידי בשער העומד לגזוז והטעמו יפה ע"פ הש"ס סנהדרין ט"ז, וכבר קדמו בזה בשור' יד אליהו ס"י ס"ז והביא מו"ס מ"ר דנ"א דמ"בני להו"א שער העומד לגזוז גבי מת כגזוז דמי ומ"מ סיים דזה רוחק לפרש הסוגי' כן, והנה בגמרא ערכין שם מוקי רב המשנה דתנן ראשה שנהרסה נהנין בשערה באומרת תנו שערי לבתי ופריך אי אומרת תנו ידי לבתי מ"י יהבינן לה ומשי' בפאה נכריות ופריך הא לא, אמרה תנו גופה היא ומיתסר והא מ"בני' ל"י לריב"ח פאה נכריות של נשים לדקניות מהו ע"ש ואיני מובן דאי גס פאה נכריות אמרינן דגופה היא ומיתסר מהי מהני באומרת תנו ומה דפרש"י שם דבאומרת תנו גלי' דעתה דלא ניחה לה למיחי' כגופה לאיסורא בהדה אין לזה טעם דכיון דאמרין דמחומר לשערה הוי

בגופה איך מה מהני גילוי דעתה ואי אומרת חנו ידי לבתה מי יבצין לה, ועוד  
תמוה הא דהקשה מדריב"ח דבעי לענין עיהנ"ד פאה נכריות של נשים לדקניות מהו  
והרי שם נבי עיר הגדלה מלבושים של נשים לדקניות גילולו עמהם. דבטלן לנבי  
גופה ונכסי נשים לדקניות יאבדו ולזה איבעי. לכו אי פאה נכריות הוי כבגדים שעליה  
או הוי רק כשאר נכסים שלה, משא"כ הכא אפי' אי אמרינן דהוי כבגדים שעליה  
למה תהי' מיתסר אף אי לא אמרה חנו הרי כל בגדים שהיתה לובשת אף בשעת  
מיתה אין אסורין בהנאה.

והנלפענ"ד דהנה קי"ל בש"ס סנהדרין מ"ח דאזמני ולא כרבת' או כרבת'  
ולא אזמני' לאו כלום ולא מיתסר בהנאה רק באזמני' וכרבת' ולזה הבגדים שהיו על  
המת כיון דמסתמא אין דרך לקבור בבגדים שהיו לבוש בהן והי' עושין חדשים איך  
היו רק כרבת' ולא אזמני' דלא מיתסר מושא"כ בפאה נכריות דזה מנוי האשה  
להיות נראית בפני בעלה כאילו היא בעלת שער בתולדה שלא תתגלה על בעלה  
והיא מסתתרת שלא ידע הבעל שהיא לובשת בפאה נכריות כדאמרו בש"ס גזיר דף  
כ"ח ע"ב אידי דזוהמא לא ניחא לי ע"ש ולזה אמרינן דמסתמא דעתה להיות  
נקברת כך שלא תתגלה בזיונה שהיתה מוחנאה בפאה נכריות והוי ככרבתו ואזמני'  
דאסורה בהנאה והיינו דאמרו שם דמני המת אסור בהנאה דבע"כ אין הכוונה על  
התקשיטין שהיתה מוקשטת בה לעתים דבזוהי אין דעתה להיות נקבר עמה אלא  
הכוונה כגון פאה נכריות וכן תוחבת מעלת לכן שהי' עושה כן להיות נראית כאילו  
היא בתולדתה שלא תתגלה על בעלה וגם בפני אחרים ודעתה כזה להיות נקברת  
עמהם ג"כ שלא תתגלה שהיתה חסירה בתולדה ועיין ג"כ לר"ז בכור"ב ח"א לע"ז,  
והיינו דמזמנה לי' לאיבעי' דריב"ח דאיבעי' לכו אי הוי פאה נכריות רק כאחד מושאר  
תכשיטין דניכר שלובשת רק לתוספת נוי ופעמים רבות אין מהקשטות בו ודינו  
כאחת מנכסי' דיאבדו או דהוי כאחת מבגדיה הליבשת חמוד בהכרח [דכנופה דמני'  
דכוונה כדבר השי"ך תמיד לנופה וכ"כ לפדש בשו"ת הרשב"א סי' ש"ל שם] ולזה שפיר  
באומרת חנו הפאה נכריות לבתה נותנין לה דהא אין כאן איסור הנאה רק מלך  
שאנו דנין בסתמא דהוי כאזמנה ובאומרת חנו הא גלי' דעתה דלא אזמנה ובגל  
בי' ולא אזמני' קי"ל דמוחר, וזה ברור בבירור הסוגי', ולפ"ז כיון דכל העיקר האיסור  
בזה היא משום דחלינן בסתמא דהוי כאזמני' ושוב ממילא בעלילה כל דהו נסתלק  
ועפ"ז י"ל דבשן תוחב של זהב כיון דניכר לכל שאין שן זה בתולדתה רק שן תוחב והיא  
עושה של זהב להתקשט שמהי' נראית עשירה ויש בזה הפסד רב אדרבא י"ל  
דמסתמא אין דעתה להיות נקבר עמה ועכ"פ אין כאן גילוי דעת שיהי' כאילו  
אזמנה להדי' גם להקבר עמה ואין להחמיר בזה.

יעקב שור אבד"ק קוטב והגליל.

## סימן ג

(הערות על השערי הורה)

בבבוע"ת (חוב' אי' שנה י"ב סי' א) מ"ש כה"ה שלא הבין הירושלמי דהא גם

לרבנן אין מתנה כמכר אלא היכי דרבי קרא י"ל דהא ד"ז דמכר קובע למעשר מדרבנן ולא מה"ט כדאי' בירוש' ספ"ב ופ"ג בכמ"ד ע"ש וקיי"ל כל דחקין רבנן כעין דאור' חקין במידי דאית ליה עיקמה"ה ע"י נטין ס"ה. ומשו"ה לרבנן דס"ל חשובו לרבות מתנה כמכר, נהי דללמוד מזה לשאר דיני תורה אי"א משום דגם ביפ"ה איכא ריבויא והוי ב"ב ואין מלמדין אבל לרבנן לקביעת מועד הו"ל לחקוני כעין דאור' דמתנה כמכר היכי דרבי קרא או היכי במסתבר טעמא דליהוי מתנה כמכר, ואמטו להכי ס"ל לשמואל דמתני' ר"מ דלית ליה בשום דוכחא מתנה כמכר אלא היכי דמסתבר טובא.

(ב) ובה שהניח בלע"ג דברי חס"ר ב"ק ע"ט וכחב דלא מלא בשום מקום מפורש דלענין גנבה נפש אין מתנה כמכר לע"ד מבואר הוא מהא דאזהרהיה למכירה מלא ימכרו ממכרה עבד (סנהדרין פ"ו) והיינו שלא ימכור נפש ישראל כמכירת עבד, ובדאי דבזה אפי' לאביי דס"ל כ"מ דאר"ל' אט"מ מ"מ לא מהניא מכירתו כלום דלא שייך יאוש וש"ר לגבי נפש מישראל דלקני ליה גנב ומהא מכירתו מכירה, אלא דמ"מ גז"כ הוא ש"מ טד שיעשה בו מעשה מכירת עבד, והנה מהך קרא ילפינן נמי שלא ימכר עבד עברי על אבן המקח כעבד כנעני אבל לאזהרה דמכירת נפש היינו שלא ימכרו כמכירת עבד עברי, ועבד עברי אינו נקנה במתנה אלא בכסף ובשטר שכותב בו הריני מכור או קניי לך ע"י רמז"ס רפ"ב מעבדים אבל ודאי שאינו נקנה בשטר שכותב הריני נתון לך, דומיא דאמה עבריה ודומיא דקידושי אשה שא"ס כהב הרי את נתונה לי לא מהני וא"ל דמשמע נמי שלא ימכרו מוכרת עבד כנעני שנקנה גם במתנה כדחנן (גיטין י"ט). ונתן לה העבד דא"כ מאי לא ימכרו מוכרת עבד הרי גם בהמה ומוטלטלין וקרקעות נקנין כעבד בחליפין ובמשיכה ובהגבהה וכיו"ב. ובשלמא לענין שלא למכור ע"ע על אבן המקח בפומבי כעבד כנעני שייך לומר ל"י מוכרת עבד אבל לענין מכירה נפש שייך רק סהם לא ימכר בכל מידי דמקח וממכר אט"כ ר"ל לא ימכר כעבד במכירה ולא במתנה, והיינו כעבד עברי דלא שייך ביה קנין מתנה ודו"ק.

(ג) שם תמה על מהר"ס דקילר דההקת לשון המשנה והניח גם פסק רמ"א בל"ע ובאמות הנה מהר"ס לא על זה לבד סו"ך דאפשר לדחוק דקאי רק אמוכר שפחתו כמ"ש ב"ה ועיקר ראייתו מהא דאר"י"ה האחין שחלקו לקוחות הן, וע' בהוס' בדכירות נ"ב דלשאר המוראי אפי' דס"ל אי"ב מ"מ לא ס"ל מחזירין ז"ל ביוכל דמכר אחר רחמנא דליהדר ולא ירושה ורק רי"ח ס"ל דלקוחות הן והנה לרבנן שם לא מרבי מהשבו רק מהנה אבל לא ירושה משום דמוקמינן ריבויא אמוסחבר טפי ולאמלא דס"ל לר' יוח' דחליפין כמכר אפי' לר"מ בלא שום ריבויא מנ"ל לרבות חליפין והוא באמות רא"י אלימא ומה שהמה על השבויי וטה"ג שנטלם מהם השיט"מ ב"מ בשם הרי"ף ז"ל, אינה חימה דמ"מ הלכה כרמב"ן (בב"מ מ"ו). והובא במ"מ פ"ג ממכירה ה"א דס"ל שיש חוגזה בחליפין וכמהר"ס דבחראי נינהו.

(ד) שם (ס"ב ב') בפשיטות מוכרח כמהר"ל דה"ל גם שלא בפניו א"ל להזכיר שמו דכל פס"ג א"כ משה רע"ה שקילר למה אמר "לה" וכג' באל נא דפ"א אט"כ ז"ל פתלתו ובפניו כג' ב"ה.

(ה) שם (כ"י ע"ז) ביאור דברי הרמז"ס ז"ל בשהמ"ל מלוה ל"ח כן הוא.



שעל מ"ס שוה כ"ג שיסא בתולה ביאר שלא חטעה לפרש שאפי' יש לו אשה מקודם שנתמנה כה"ג חייב בהכרח ליסא בתולה. וז"ל (בפרט לשיטתיה בפ"ה מבהמ"ק שאינו נושא שתי נשים ונפרש שיגרש אשתו הראשונה ויסא בתולה) מ"ס ביאר דהמלוה הוא בשלילה, שלא יסא בעילה וכדי שלא יקשה אי"כ לא תעשה הוא ולא עשה, כתב וביאור אמרו עושה היה ר"ע מוזר אפי' מחייבי עשה, כלומר ומוכח דשייך לקרוא בשם עשה גם דבר חיובי ושלילי, וזמר לבאר וכתב וביאור זה כשהיה כה"ג בא על בלתי בתולה כו' שלא הבחין עשה.

(ו) שם (ס' ג') יעו"ש השאלה חורתי בעניי על כה"ל בכחא דהיתרא יגעה ולא מלאתי! דאפי' נאמר דכה"ג ודאי הוכיח סופו על תחלתו שלא כיון לשם קידושין ונישואין (ועי' חולין ל"ט: ונחמ"ס ב': מושמע דמוספ"ל אי אמרי' הוסע"ת. וע' פ"ח יו"ד ס' ב' ותנ"ש שם ס"ק ל"ב, אמנם ודאי איכא גוני דאמרי' שפיר הוסע"ת היכי דמוכח וכמעשה דבית חורן (נדרים מ"ח וכו"ב) מה יושענו זה סו"ס הוי רק דברים שבלב, ועיין בשע"ת ח"ז ס' ע' קל"ד ששם נכתב בארוכה בענין זה, ולדון בזה מכת אפקעינהו רבנן לקידושין מנייה על עשותו שלא כהוגן כהא דבבב"ק ק"י. יב"ב מ"ח: (ועתוס' שם ושם ובהגמ"ר קידושין פ' האומר ודו"ק) הנה כבר כתבו הרשב"א כתובות ג'. וכן באספ"ז שם דהיכי דקידש שלא כדחז"ל הוא בהפקיעו הקידושין בלא גט, ומש"כ היכי דקידש כהוגן ועי"ש ובגיד"ז נהי דמחשבה פגול וטינא היתה בלבו הקידושין בפועל מיהא היו כדת וכהלכה ולא כיבמות ק"י. דחטפה מכורס"י בחבריה ועשה מעשה רשע גלוי לעין כל, וכן בב"ב מ"ח דחליה וקידש, ובפרט דמי יכול להעיד על תעלומות שבלבו, ודילמא בשעת מעשה לקידושין נחכוין ואח"כ הוא דאיתרע עקב היתה רוח אחרת עמו. ואינו ברור לומר הוסע"ת בזה. ואם באנו ללמד היחר מכת דאדעמא דהכי לא קידשה נפשה (וע' ב"ק ק"י: ובתוס' שם ובהגמ"ר פ' החולין ובבב"ק אה"ע סו"ס י"ד) אפי' נסמך על סברת מהר"ם דגם בנשואה אמרי' הכי היכי דלא שייך למימר בכ"ד נח"ל, מ"מ הרי כבר הקשו האחרונים בזה מהא דאין פותחין בגולד, ע' שו"ת חכ"ל ס' מ"א שכתב מכת זה דדוקא לפטרה מחליה ויבוס אמרי' הכי שבעת נפילה לייבוס כבר נגלה הנולד, ובתשו' מע"ל ס' ד' ועי"ש מ"ס בזה ולדבריו עכ"ל דהא דב"ק ק"י דוקא שכבר היה היבוס מוכה שחין ידוע בשעת נישואיה ועי"ש באופן שנגידן דידן שדודאי לא אסיק ארעתיא שום אדם בשעת הקידושין וכ"ש היא בלא סלקא דעתה אלא לשום אישות בלי שום חשש, ומורא לא עלה על ראשה פן דבר בליעל יצוק בו דל"ש לפי"ז לומר כה"ל דאדעמא דהכי לא קדשה נפשה, ע"כ אינו רואה בזה לר היתר לענין, וקלרתי ואסמך על המעיינים.

(ז) שם (ס' כ"א) עי"ש נפל טעות בהעסקה צד"ה והנה, וגם קל"ח חסרון ובג"ל. וזה לריך ביאור דהי דמסייע גם הוא מהכ"ת שעי"ז יהיה העיקר אדרבא מסייע אין בו ממש עכ"פ לא עדיף מזה יכול וזה יכול דשניהם פטורים. ואם ס"ל כר"מ דחייבים עכ"פ יהיה גם האוחז בידו חייב. ואין לפרש דה"ק אס נחכוון האוחז בידו דק לסיעו והאוחז בקולמס עושה עיקר הכתיבה, דאי"כ הכי הול"ל ואם לא נחכוון

אלא לסייעו, אעליל דמעשה כתיבה שאני שהאית נכתבת לפי מחשבת הכותב וא"א  
ליהם הכתב לשני ברי"א כו' וא"א לומר בזה זה אינו יכול וזה אינו יכול ולחייב שנים  
שכתבו שבהכרח האחד כותב נקרא, והשני ולא כלום, ומש"ה הרמב"ם ז"ל בפ"א  
מה' שבת הלכה ט"ז לגבי ז"י וז"י כתב כגון שאחזו שניהם בקולמוס וכתבו כו' הרי  
אלו פטורין, ואלו בהלכה ט"ז לגבי זה אינו וא"י לא כתב ליור דכתיבה אלא כגון שנים  
שאחזו קורה, ולכן בזה הדין הוא שהאוחז בהקולמוס אעפ"י שאחר אוחז בידו מ"מ  
כיון שהוא האוחז בהקולמוס ונחמין לסייע ודאי הוא הוא שכתב לפי מחשבתו א"ת  
תמונת הכתב והוא החייב וחבירו אעפ"י שאוחז בידו פטור ולא חני בהאוחז בידו  
חייב אלא כשהאוחז קולמוס אינו מכין אפי' לסייע והיבא דשניהם אוחזים בקולמוס  
אעפ"י דלשבת שניהם פטורים בז"י וז"י אבל לענין הכשר חתימה בהכרח יתיחס  
לאחד מהם.

(ח) חוברת ב' (שנה י"ב ס' ב') לא ידעתי מאי קושיא, אטו מאן דבעי להחמיר  
על עלמא בסדר אינו רשאי, ולא פריך הש"ס אלא דהוי תרי חומרי דסמרי אהדרי,  
וכדמסיק גמריה אסתפיק ליה ולא ידע כו' הוי ספק הוראה וחסרון ידיעה ולא שמים  
ספק וכמ"ס הפרי"ח בקי"ז ס"ס, והמנח"י כלל א' סק"ז ופמ"ג בס"ס אות ל"ד.

(ט) שם (אות ב') כבר הניח זה בל"ע בשע"ת חלק ב' סוס"י כ"ג ול"י מאי  
קושיא דכונת תוס' אפי' נאמר דהך דיבמות קי"ד מייירי בתינוק חולה והוא מוסכן  
מוסתמא אלא חלב ולא בעי אומדנא כגדול וא"א דאין תינוק יונק רק כד"ח היינו א"ס  
אינו חולה אבל חולה סתמיה מוסכן אלא חלב מ"מ אינו מוסכן אחר שנות חינוך אלא  
שלוש שנים או יותר, דהא הא דיונק עד ד' או ה' מוקמינן בכתובות ס' דהיינו ד'  
בברי"א וה' בחולה כמ"ס תוס' שם ב"ה רבי יהושע אלמא דיותר מה' אפי' חולה  
אינו מוסכן בסתם לחלב.

(י) שם (ס"ו ד' אות א') יפה כתב כת"ה משום דכתיב זהדל לא ימעיט, אך לא  
מטעמיה משום דעל ל"ת חייב לבזוז כל ממונו שצ"י פקפק דלא ברירא לרמב"ן אי  
הוי ל"ת וכל מוצי המלוה לא מנהו לל"ת רק בפשיטות, שכ"ה המלוה שלא ימעיט,  
ועד כאן לא אמרו שא"ח לבזוז על עשה כל ממונו אלא כגון לקנות אתרוג וכדומה  
שאין המלוה בגוף הממון, אבל אם עד"מ היה מלוה לתת לעני אלק' זו דוקא והיה  
כתוב בפירוש כן אטו היה פטור מי שאין לו אלא אלק' זו אך כיון שמלות לדקה אינה  
קלושה ומסתברא שלא חייבה תורה אלא לנו שיש לו מותר על מה שאריך לחיו, אבל  
אלי"ב חייך קודמין וכדכתיב וחי אחריך עמך וע' ב"מ ס"ב. אבל הכא דהמלוה מחליט  
השקל ועשיר ורש יחד נפגשו לא שייך לומר שא"ח לבזוז כל ממונו וכמ"ג כתבתי  
בגליון השד"ח חלק הכללים מערכת למ"ד כלל ק"ז על מ"ש שם שם שו"ת עמודי  
אור שהבין מ"ש בת"ג מקורה ד' וכן בפמ"ג אות סוס"י חרנ"ז שעל לאו שאב"מ  
כגון ביטור חמץ שמניחו בשו"א"ת ואינינו מבערו א"ח לבזוז כל ממונו, כפשיטא שא"ס  
אין לו יותר מהחמץ כלום אינו חייב בביטורו, שזה שיבוש גמור במחכ"ת והתורה לא  
חילקה בזה אפי' א"ל רק כזית חמץ ויותר אין לו שום ממון חייב לבטור, אלא כונת  
הת"ג הוא שא"ס אינו מניחו לבטור החמץ אלא אם יתן לו כל ממונו. אין חייב ודוק.  
(יא) שם (ס"ו ט אות א') נראה להרץ דהוי כאפשר משא"א דהא דבבהמה

כשר משום שא"א לאתקן לחול שא"א לו ליתן מה שאינו שלו אלא של גבוה, ורק בעוף ח"ל מנה"כ והיכי לימא דבעוף כשר הואיל וכשר בבהמה, ובבהמה לא הותר רק דאי אפשר לחול, ומתורץ גם קושיא ב' דלא חשוב הותר מכללו, דהא הותר הרי רק א"א שיחול ודו"ק, ולכאורה קשה א"כ היכי בעי למימר דרובע ונרבע רק בבהמה אבל עוף כיון דלימיה ברובע לימיה בנרבע, והא רע"ק ס"ל (במנחות פ"ב) א"ד אפמשא"א, ואיך גיליף נרבע מרובע דא"א בעוף אכן בל"א ל"ב אטו רובע ונרבע כתיבי בקרא הרי רק מומן הבהמה מומעטין ר"ל, ומה זה היקש לומר כל שאינו ברובע אינו בנרבע, אבל ה"נ אמרינן בסנהדרין כ"ד: כל שאינו בשוכב אינו בנשכב כיון דמחד קרא נפקי וס"ל כיון דמחד קרא מומעטי שייך לומר כן, והיינו דמבע"ל לר"י אי הוי כעין היקש גמור ובהיקש דנין אפשר מא"א כרב ששת בנדה ל"ז: הע"כ הקישן הכתוב או דלא הוי היקש גמור ודוקא לענין לפטור הבא על זכר בן ט' וי"א אמרי' כל שאינו בשוכב אינו בנשכב משום דבן ט' אפשר גם בשוכב אלא דפטור, אבל הכא א"ד אפמשא"א ונרבע אסור משום נעבדה בו עבירה, ופשוט שפיר מדרע"ק, ובהבי ארוח לן הא דהניח במונ"ח מזה ר"י בל"ע הא דביראים והמ"ג מספק"ל אם הרובע את העוף חייב וברמבם פ"א מא"ב הט"ז מבואר דחייב ונראה דאינהו מספק"ל אם לענין זה לפטור הרובע את העוף שפיר מקשינן כל שאינו ברובע אינו בנרבע וכדבעי הכא ר' ירמיה למימר ודוקא לענין לאסור נרבע עוף לגבוה לא מקשינן משום דסו"ס נעבדה בו עבירה, אבל הרמב"ם פשיט"ל דא"ד כה"ג אפשר מושא"א ולאו היקש גמור הוא ודו"ק.

(יב) שם (ס"י י') לע"ד נ"ב דיסיים שפיר הפורס סוכת שלום עלינו כו' ולא הפסיד כלום דבאמת הוי מעין פתיחה דבברכת השכיבנו לאמר ופרוס עלינו סוכת שלומך וגם הוי כעין מה שחשב באמירת בא"י דכולא חדא ואין בין חתימות חול לחתימה בשבת אלא שינוי נוסחא בעלמא ול"ד לכתבון לזוקף כפופים שאינהו מענין מחיר אסורים וכמו פתח בדש"כרא וסיים בדחמרא ודמיון כח"ה להא בשעת חכ"ב אע"י דשם כדי לומר יעו"י כדינו בעבודה שפיר דמי לעשות כן לסיים למדני חוקך אבל כאן א"ל, כנ"פ.

(יג) שם (בילקוט ישעיהו אות ד') בדרך רחוקה נ"ל דל"ל מנהר דמא"י ורמז למה שתירגם (במדבר כ"א י"ד ט"ו) שנעשה נחל ונהר מ"דס האמוריים ע"ס, ושם כתוב וישלח ישראל מלאכים אל סיוון, וביאר שנחל ארנון זה היה סמוך למדב"ק, ע"כ כתיב כאן מומדבר קדמות הנ"ל.

(יד) שם (אות י"ט) פשוט דל"ל בסופא ור"ל בסוף כשלא תקיים נביאחו וכמ"ס וכו' איכה נרע אה"ד אשר לא דברו ד' כו' ולא היה הדבר ולא יצא כו' ואז יהרג, הנ"ל. (טו) שם (אות כ"א) הנה כן תירגם גם בויקרא י"ט כ"ד ולדעתי כיון אל האמור בספרו שכלשונו כתב הרמב"ם ז"ל בסהמ"ל מ"ע קי"ט, ואין לכהניס בו כלום כו' משך הכתוב כל הקדשים ונתנם לכהן ולא שייר מהן אלא כו' ונע"ר שיהיה לבעלים, וזהו כוננו בויקרא שם, "מתפרק מן כהנא", כלומר שהוא נילל מהכהן והוא שלו, אולם בדברים שם לא יתכן לפרש כן ול"ע איך להגיה, הנ"ל.

הק' שלום יוסף הלוי פייגענבוים חופ"ק דאקאטש.

## סימן ד

ברמב"ם פ"ב מה' פסולי המוקדשין (הלכה יד) דיש פסול יולא מקה"ק להיכל ומהיכל לעזרה ובראב"ד שם חמה דאין פסול יולא כל שנשאר בעזרה עיי"ש. ובאמת מצינו פסול יולא כה"ג בבשר פסח אם הולאו מחוץ לחבורה אף שנשאר במקום אכילת קק"ל כמבואר בפסחים (פ"ה:) עיי"ש. ושטענתי מפה קדוש חו"ז הנאון אדמו"ר מסאכטשוב ז"ל שאמר להרץ בדברי הרמב"ם הנ"ל מה שיש לדקדק דלמה בשחיטת הפר ביוה"כ נתן למי שממרים הדם כדי שלא יקרוש ובגמר מחנות שבפנים נתנו על כן הזהב שבהיכל ולא נתנו למי שממרים שלא יקרוש הדם ולהגיל ניחא דלהכניס הממרים לפנים א"א מטעם דוכל אדם לא יהי' באוהל וגו' ולהוליא הדם לעזרה ג"כ א"א דהא יפסל ביולא כהרמב"ם הנ"ל ודפח"ח.

ובפשיטות י"ל דלא חשו שלא יקרוש רק בעזרה דהיתה בלי תקרה ושלטי בה אוירא משא"כ בהיכל דהי' מקורה. ועיי' בתשו' חכ"ל (ס' קנ"ו) שכ' דכ"ג א"א לו ללאת החוץ ולכנס דתיכף בלאתו נרדף הוא להוות בהיכל ע"ש והנה בעיני לא מולאתי מקור לזה אבל לשי' הר"מ ז"ל ניחא בפשיטות דהדם יפסול ביולא וא"ש.

אבל תמוה הרי הר"ם ז"ל בעלמו כחב (בפ"ט ה"ז מהל' ביהמ"ק) דהוליא זר והדליק המזבח כשר הא כיון דכבר הטיב הכהן הגדול בהיכל הרי נפסל השמן ביולא ואפילו לשי' החוס' במנחות (ט) ד"ה ר"ל דבקיודש בכלי לא נפסל ביולא מ"מ הכא דמיא למנחת כהנים דלכ"ע נפסל ביולא עיי"ש בתוס'.

והבב"א השיב לי ד"ל דשמן מזבח שאינו לאישים לא שייך ב"י פסול יולא אבל ז"א דהא מצינו פסול יולא גם במי כיור כמבואר בזבחים (כ:).

ועיין בלח"ס בה' המוקדשין שם שחמה על הרמב"ם, דלמה השמיט הרמב"ם דנפסל אם הולאו חוץ למזבח שזהו הוא האיבעיא בגמ' ועין זבחים (כו.) בפירש"י ד"ה פרכסה דבתוך המחילות ל"ש פסול יולא אבל הכא שאני דרחמנא קרי' יליאה. אבל י"ל דהרמב"ם סוך א"ע על גמ' ערוכה יומא (נח:) דבפר הבא על כל המזות הי' הכהן עומד חוץ למזבח הזהב ומזה על הפרוכה ומבואר שם דגם במחנות דיוה"כ הי' כן ולוי קרא דיולא דמשמע לפנים מן המזבח, והרי נפסל ביולא, יאלא ודאי דבמחילה אחת לא שייך פסול יולא.

אבל תימא על הרמב"ם שלא הביא בה' מעשה הקרבנות הק' דינא דבפר הבא על כל המזות הי' הכהן עומד חוץ למזבח ומזה ול"ע על נז"כ שלא עמדו על השמטה זו.

יצחק יהודה חופ"ק קושנא.

## סימן ה

(הערות לשע"ת חלק י"א חוב' א)

(ה) (לסימן י) משיב דבקדשים לוקים על טכ"ע דלפינו מנזיר זאי"כ דנהי'

דילפינ בקו"ח מזויר כדאיתא בפסחים (מ"ד) מ"מ אינו לוקה דאין עונשים מה"ד  
כחש"כ המפרשים וממילא קושיא הגרע"א דל"ד וחזן לזה הא הקושיא היא על רבא  
ומדמתיב רבא על ר"ל מעיסת ארו של חולין ומשם הוכיח דחייב מלקות א"כ מוכח  
בהדיא דס"ל דעל כל טע"כ לוקים ולא דוקא בקרשים וא"כ יפה הקשה הגרע"א  
על הרי"א ותירונו אינו עולה יפה.

(ב) (לסימן י"ז אות י"א) חידוש נפלא שראה חוס' זכאים ולא ראה חוס'  
במקומו במס' מכות (י"ג) ד"ה רבי יוחנן דפשיט וברור להם דלרי"ל ל"ל אזהרה  
לכרת וקרבן וגם בזבחים לא הזכירו כרת אלא קרבן לחוד ולדעתם רבינא ס"ל  
דאין קרבן בלא התראה ופסח ומילה יוכיחי כפירכת הש"ס במכות ולא ס"ל לרבינא  
כדמשי הש"ס אליבא דר"ע ע"ש אבל לכרת כ"ע ס"ל דא"ל התראה והיינו כחש  
שאע"פ שקדושת תמורה הוא קנס מ"מ א"ל אזהרה ומה שהביא מרש"י יבמות אמת  
הדבר שרש"י מחולק בזה עם חוס' וס"ל דלרי"ל ליכא כרת בלא אזהרה אכן ליכא  
מכאן ראי' לסתור אדרבה מולא קי"ל כרי"ל ולדין חייבי כריתות לוקין א"כ מוכח  
בהדיא דכרת א"ל התראה כמה דאיתא בהדיא שם במכות וחידוש גדול שלא נשתורר  
בדבר פשוט כזה ובר מן דין אפ"ל דכרת שאני דהחוטא עכ"פ נדון בצ"ד של מעלה  
ומלכותא דרקייע כמלכותא דארעא ומהאי טעמא ס"ל לרי"ל דכרת דומה למיתת  
בי"ד דנעי התראה משא"כ קדושת תמורה שנתפשט חטו"י בלא שום בי"ד השכל  
מחייב לומר דא"ל אזהרה כחש למעלה.

רמב"ה שהשיג עלי ממכות (ד) דאין למודים ממולש"ר ולזה לעי"ן שם בחוס' מרא  
דאברהם איך לא הרגיש שמשם יש ראי' לדברי שהרי חוס'. כתבו בשם פרי'  
דמולש"ר חמור דחייב מלקות על דבור לחוד ולהכי ליכא למילף לש"ד דנעי מעשה  
וא"כ יש ללמוד שפיר לתמורה שהרי הוא מן הדברים דלוקים בלא מועשה כדאיתא  
במס' תמורה וכו' תמורה קלה דביבדורו נעשה מעשה ז"א דהא פלפולו של כ"ח  
הוא להרמב"ם ולשיטתו לא נעשה קדש בדבורו אלא מלך קנס.

אכן ז"א דע"כ ל"ל להרמב"ם הראשון הוא קדש מלך קנס אבל השני קדוש  
בדבורו דא"כ תקשה מתמורה דא"ל ר"י לתנא לא תחגי תמורה בדבורו עבד  
מעשה ופרש"י שעשה מחולין קדש וקשה דהא להרמב"ם הוא קדוש מלך קנס ותלמודי  
הב' המהולל מענדיל סירקוס נ"י העיר מהא דאמר רבא כל מילתא דא"ר לא  
תעביד א"ע לא מהני וע"ז פריך הש"ס מאם המ"ר מומר עיי"ש וק' דהא להרמב"ם  
הוא קנס ול"ש לומר לא מהני כמובן וכדי ליטב זה ל"ל כדאיתא התם ואניי אי לאו  
קרא הו"א תלא זו ותכנס זו ואילטרין קרא שלא ילא הראשון ושניהם קדושים כיון  
דמסבא החלוכה הו"א דהשני קדוש א"כ שפיר אמר ר"י בדבורו נעשה קדש  
ושפיר פריך הש"ס דלא מהני וגהי דגורה התורה ששניהם קדושים עכ"פ לא נשמנה  
הדין שהשני הוא קדוש בדבורו אלא שהראשון הוא קנס וא"כ יפה כתב שא"א לזילף  
ממולש"ר דלוקה על דבור לחוד ויש לדבר בזה ואכ"מ עכ"פ תירונו הראשון במקומו  
עומד דעל קנס כזה א"ל אזהרה א"כ דמגי באזהרה אחת על קנס ומלקות ולא הועיל  
בתיורו כלום על קושיא חוס' וכן ל"ק מה שהקשה על הרמב"ם כחש בקיטורס א' עיי"ש.

## סימן ו

בהוספתא דשבוטות פ"ג איחא והוא עד הכשר לעדות ושמועה להוליא את  
החרש [מדבר ואינו שומע מ"ב] או ראה להוליא את הסומא או ידע להוליא את  
השומע אם לא יגיד ונשא את עונו להוליא את האלם [שומע ואינו מדבר] אלו  
דברים הראשונים [כלומר זו משנה ראשונה מ"ב] ר"ע אומר ודרשא וחקרת  
[כלומר דמיעוט כל אלו מחמת דאין בהם דרישה וחקירה מ"ב] וכי יש דורשין  
לחרשין ויש חוקרין לשומעים, ת"ל משפט אחר יהי לכם כדני ממונות כך בדני  
נפשות מה ד"ג בדרישה וחקירה אף בד"מ בדרישה וחקירה ע"כ.

וגרמא דרבנן כידי מלימוד דר"ע דוכי יש דורשין לחרשין ויש חוקרין לשומעין  
משום דאכתי לא ידעין למעט מזה סימא דאפשר דהוא ספיר בדו"ח [ועיין בב"ב  
קכ"ח ע"א ובחולין ל"ו ע"א] וכן אלם דאפשר בדו"ח מחוץ הכתב [ועיין בגיטין  
ע"א]. ומש"ה נחא להו לרבנן למילף מקרא והוא עד או ראה או ידע דמוכח הכל.  
אך לר"ע קשה אמאי כידי מלימוד דרבנן, וטעמא בעי.

וגרמא דפער"ד דהנה קשה מנ"ל דשמיטה ממעט חרש והרי אילטרין קרא  
לנופא דמושבע מפי אחרים חייב, והיכי דהוא חרש דלא שייך בו ושמועה ומושבע מפי  
אחרים, אבל אכתי י"ל דשייך בו מושבע מפי עצמו, והרי בלא חביעת הכובע ג"כ  
אינו חייב בקרבן שבוטת העדות, דממעט [דף ל"ה ע"א] מקרא אם לו לא יגיד,  
מ"מ אם העיד בלא חביעת הכובע מהני עדותו, וא"כ גם הכא אפשר דושמועה  
ממעט חרש דאינו חייב בקרבן שבוטת העדות אבל עכ"פ י"ל דכשר הוא ועדותו  
מהני ובשלמא הא דממעט מקרא סומא שומע ואלם היינו משום דהקרא איירי  
בדני העדות וכמ"ס והוא עד וקאמר בירושלמי ותוספתא הנ"ל בעד כשר הכתוב  
מדבר ואו ראה או ידע היינו באופן זה הוא עד כשר, אבל הכא בקרא ונפש כי  
החטא ושמועה קול אלה דיליף דמושבע מפי אחרים חייב, מנ"ל דאם הוא חרש לא  
הוי עד כשר.

וגרמא דהנה איחא לקמן [ל"א ע"א] דר"מ ס"ל מושבע מפי עצמו חייב  
אף חוץ לב"ד משום דיליף מושבע מפי עצמו בג"ש דחטא חטא מפקדון וס"ל דן  
מינה ומינה כמו דבפקדון חייב אף חוץ לב"ד, ובפקדון ס"ל לר"מ דמושבע מפי  
אחרים חייב דוקא בב"ד משום דמושבע מפי אחרים יליף משבוטת העדות ודן  
מינה ומינה, מה שבוטת העדות בב"ד דוקא אף בשבוטת הפקדון מושבע מפי עצמו  
בב"ד דוקא, ורבנן ס"ל דן מינה ואוקי באחרא, ומש"ה בעדות אף במושבע מפי  
עצמו חייב בב"ד דוקא ומושבע מפי אחרים בפקדון אף חוץ לב"ד חייב, והקשה  
בספר טלה דוינה כיון דלרבנן בעדות בין מפי עצמו בין מפי אחרים בעינן בפני  
ב"ד דוקא ובפקדון בין מפ"ע ובין מפ"א סגי חוץ לב"ד, אי"כ אמאי כתבה החזקה בעדות  
מפי אחרים ובפקדון מפי עצמו, בתרומתו הו"ל לנכתב מפ"א ומק"ו ידענו מפ"ע  
כדאמר בגמרא שם, ובשלמא לר"מ בעדות לריך למכתב מפי אחרים כרי שיהי לריך  
בפני ב"ד ומפ"ע ילפינן מפקדון וסגי חוץ לב"ד, ובפקדון כתבה החזקה מפ"ע דסגי  
חוץ לב"ד, ומפ"ע לפינן מעדות ובעי ב"ד דוקא, ואי הוי כתב בפקדון מושבע מפ"א  
לא היי לריך ב"ד, אבל לרבנן דגם מושבע מפ"א לא בעי ב"ד אמאי לא נכתב

בפקדון מושבע מפ"א כמו בעדות עש"ה, ולפ"ז שפיר י"ל דמס"ה נכתב גבי שבעה  
העדות מושבע מפ"א ושבעה קול אלה, לומר פרט לחרש, דאם הוא חרש ולא  
שייך בו מושבע מפ"א אז גם במושבע מפ"ע ליחא. [וכעין דאמר לקמן ליה ע"א להכי  
כתבה רחמנא לעדות גבי שבעה ביטוי וכו'] וע"כ הא דבאמת אינו חייב במושבע  
מפ"ע עליו, וע"כ משום דפסול לעדות, ושפיר מוכח מושבעה דחרש פסול וא"ס.

והנהגה בחי"כ ליחא על קרא ושבעה קול אלה ר"ע אומר אין לי אלא מפי  
אחרים מויד, מניין מפ"א שוגג, מפ"א מויד, מפ"ע שוגג, ת"ל אם לא יגיד לרבות  
אם כולן [אם מרבה כל דמיבת אם מיותר, קרבן אהרן] הרי דר"ע לא ס"ל הג"ש  
דחטא חטא ולא יליף מושבע מפ"ע בעדות מפקדון, ואפשר דס"ל כר"ש [ל"ד  
ע"א] דבפקדון לא אמרינן מושבע מפ"א כמושבע מפ"ע, אי"כ לא קשה כלל אמאי  
בעדות נכתב מושבע מפ"א ובפקדון מושבע מפ"ע כיון דלא ילפי מהדרי, ובפקדון  
באמת לא מהני מושבע מפ"א, אי"כ שוב לא מוכח כלל מהא דשבעה קול אלה פרט לחרש,  
דהרי לנופא אילטרך לחייב מושבע מפ"א, אי"כ י"ל שפיר דבחרש שייך בו מושבע  
מפ"ע ומד כשר הוא, ומס"ה לא למד ר"ע כרבנן מקרא דושבעה פרט לחרש,  
דר"ע לשיטתיה. (המשך יבא)

חיים משולם קויפמאן הכהן אטטערמאן אבר"ק פולטוסק.

## סימן ז

(א) ברנ"ל (חוב' ג' סי' מ"ג) נעחק מכת"י הגרע"א ז"ל שנסתפק בשנים  
שעשאו דפטורים אם חייבים מלקות ע"ש.

והיא דבר תמוה מאוד דהא בשבת ליכא מלקות דהוי' לאו שניתן לאזהרת מיתת  
ב"ד ע"י שבת (קנ"ד) וחו"ס' שם ודומק לומר דכונת הנאון ז"ל דגם בבב"ה הדין כן  
דשנים שעשאו פטורים (ולפלא לי שהועד המבקרים והמסדרים לא הרגישו בזה) ?  
ובאמת יש לפשוט הספק הזה מדברי הריטב"א (קדושין מ"ג) דל"ל קרא  
גבי שחיטי חוץ דשנים שהעלו פטורים ת"ל מבעשומה ע"ש הא להנ"ל שפיר נ"מ  
למלקות ולע"ג.

(ב) שם (סי' מ"ה) דחה מה שנחדש ברנ"ל (חוב' א' סי' יד) דמכשירי מילה  
דוחין שבות, מהמשנה דפסחים דהרכבתו והנאלתו מחוץ לתחום אין דוחה שבת ע"ש.  
ותבנה אני דהא במחדש הנ"ל כתב טעמו וגימקו עמו שם (חוב' א' סי'  
יד) דלכך מכשירי מילה דוחין שבת משום שנכרתו עלי' י"ג בריתות ומה ענינו  
לפסח וז"פ וברור לכל מעיין היטב שם.

ובאמת בלא"ה כבר בררתי בשע"ה (חי"ב חוב' ב' סי' כ"א) שגנות  
המחדש הנ"ל והבאתי חבל גדולי ראשונים דאין להחיר שבות ללורך מכשירי  
מילה ע"ש.

שו"ר מפורש גם בחי' הרמב"ן (שבת קל). דאין להחיר שבות ללורך  
מילה אף דלגבי מה החירו וע"י בהה"מ פ"ו משבת דלגבי מילה לא החירו שום  
שבות וכ"ה בלח"מ שם ולית דין לריך בזה.

(ג) שם (סי' ס"ג אות ב') הביאו דבאבר מה"ח דחידוש כרש"י וחו"ס'

(חולין קנ:) גם בב"כ לריך שיעורא גם להרמב"ם דלא נאמרו שיעורין לב"כ ע"ס.  
 ודפלא שפעלס מהם במח"כ דהרמב"ם אינו מפרש כרש"י ותוס' עי'  
 הרמב"ם (פ"ה מהל' מ"א הל' ג') דפי' חלקו מבחון שחלק הכשר מן הגידים  
 והטלמות ועי' בהל"מ ולח"מ שם. אי"כ להרמב"ם לא הוי אבר מה"מ חידוש כמובן  
 ומכ"ס ס"ל דרב ס"ל כר"ל דח"ס מותר מן התורה עי' רשב"א (שבועות כג:) שכ"כ.  
 ובעיקר הדבר שפשוט להם נדעה הרמב"ם דבאבר מה"מ גם בב"כ בעי שיעורא.  
 תמחני שפעלס להם מ"ס ברמב"ם (פ"ט מהל' מלכים ה"י) וכן ח"יב  
 על אבר מה"מ ועל בשר מן החי אבל שהו"י עי' שם ברמב"ם (הל' י"ג) דלית ל"י  
 הכלל דמי איכא מידי וממילא דליתא לכל הנ"ל.

(ד) בשע"ת (חי"ב חוב' ב' ס"י כ') מה שמשיג כ"ת עלי מרש"י ב"מ (לא).  
 דגם על לאו דלא יחלפנו לוקה ע"ס במח"כ לא ראה סוף דברי שהבאתי בעלמי  
 שכ"ה לשון הש"ס תמורה (ט.) וכתבתי ד"ל דהש"ס קאי במ"ד לאו שניתן לאזהרת  
 מיתת ב"ד לוקה, וכן י"ל דרש"י בב"מ מפרש כן אליבא דאותו מ"ד, ואין תימה  
 אם רש"י שינה פירושו מחולין ותמורה שכן דרכו כמ"ס המהרש"א קדושין (מוד).  
 וכ"ס דהכא בב"מ שפיר פרש"י כן דקודם דמשני הש"ס הא מני ר"י בוראי  
 דמתניין ר"מ כמו כל סתם משנה ור"מ הא ס"ל בסנהדרין (ח.) לאוקומחא דרב  
 אפי' דלאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד לוקה, וה"כ בלאוי דקנסו וז"פ.

רמב"ה שכ' כ"ת, וכי קנס לריך אזהרה נעלם מכ"ת דברי הח"כ (קדושים)  
 לא תגובו מה ח"ל לפי שנאמר גביה שנים ישלם למדנו עונש אזהרה מניין ח"ל  
 לא תגובו" וכ"כ אפי' המהר"ל מפראג בגי'א, ויקרא (יט יא) דכפל וחומש נקרא  
 עונש שלריך אזהרה לפי שמשלם יותר ממה שלקח אינו דומה לשאר מומין ולא  
 מחייבה התורה אלא"כ הזהיר עי"ס ובב"ק (טו.) כל המשלם יותר ממה שהזיק  
 והבאתי דבריהם בשע"ת (ח' י"א קונטרס א) הרי דקנס לריך אזהרה, וכ"ס  
 בתמורה ד"ל שנקרא עונש מטעם הנ"ל שהרי לריך ליתן יותר ממה שהקדים,  
 וכ"ה בש"ס תמורה (ב.) ובוה סרו כל תמורתיו וז"פ.

רמב"ה שהקשה הרמב"ם דאינו לוקה אגביה משום שניתן לתשלומין ולא כ'  
 משום דהוי קנס, כבר בארתי במ"א שזה באמת טעם הרמב"ם דלאו שניתן  
 לתשלומין אינו לוקה, דס"ל דגם בממון לריך אזהרה כמו שעלה על דעת תוס'  
 מכות (ד') וכ"ס דהכא י"ל רכוונת הרמב"ם לפי שניתן לתשלומין כפלים בקנס ואחכ"ל.  
 שם (ס"י כא) מה שהבאתי מרשב"א בשם הרמב"ן דאין להחיר שבותין  
 לצורך מכשירי מילה, ומה שמחיר גאון לצורך הלל"ת ס"ת משום דס"ת שאני דאין  
 שבות עומד בפני ס"ת, ראה שכ"כ הה"מ בפכ"ג מה' שבת (הלכה כו) בשם הרשב"א  
 בשם הירושלמי דלמ"ד מלאכה שאל"ג פטור מותר לכבות לצורך הלל"ת ס"ת לפי  
 שאין דבר של שבות עומד בפני כחבי הקודש, ומה שכתבתי דכ"ה דעת גאון ודווקא  
 ס"ת ולא מילה, ראה שכ"ה ברמב"ן שבת (קל.) דלפי דברי גאונים מותר לעשות לורכו  
 מילה עי' עכ"ס דשבות דלית בה מעשה שרי עכ"ל הרי דשבות דמעשה אסור לגאונים  
 ועי"ס דטעה מי שמחיר לעשות לורכו מילה ביו"ט שני ק"ו ממת דמת, תמור, ממילה.

יצחק בצלאל מארגנשטערן מח"ס בואה שערים (ווארשא).



## סימן ח

בשע"ת (חוב' ג' שנה י"א סי' י"ד) כמה שביאר כ"ג שליט"א התוספתא  
(מגילה פ"ב) מכאן ואילך הנהיגו שיהו קטן קורין אותה לרבים ע"ש.

הגה מ"ש ש"ל מכאן ואילך הנהיגו שיהו קטנים וכו' הדבר פשוט וגם  
מבואר כן בס' א"ז (הל' מגילה).

ובמה שמחפלא על התוספתא וכתב דהדברים בלתי מובנים דהרי קחני מחלה  
דקטנים פטורין ואין מוילאים רבים לע"ד אין כ"כ תמוה דהרי בעל העיטור פוסק  
כר"י (ט"א י"ח סי' תרפ"ט) דמכשיר בקטן שהגיע לחינוך אפי' לכתחילה ודאוקומתי'  
בתרייתא למסקנא בגמ' דחסורי מחסרה כו' אע"ג דלאוקומתי' קמייחא איני כן  
וע"כ הטעם משום הגירסא שהי' לו בתוספתא וא"כ לדעת בעל העיטור ע"כ ל"ל  
דהוא סובר דמ"ש בתוספתא מכאן ואילך הנהיגו הוא מבטל מסדר התוספתא ר"ל  
דלאחר הפלוגתא שבין רבי והאמרו שם הנהיגו כר"י וא"כ א"ש ולא קשה דקחני  
מחלה דקטנים פטורין משום דכאן קאי אליבא דר"י וז"פ.

אך י"ל דלכ"ג שליט"א קשה ובלתי מובן הלשון הנהיגו דאף אם קאמר  
דהלכה כר"י אבל מ"מ למה להם לעשות חיקון והנהגה בזה וזה באמת תמיה  
עזומה ומפני זה דחקו לכ"ג להגיה שיהא קטן וגדול קורין אותה לרבים והיינו  
דאין הלכה כר"י רק כחכמים אך במוחכ"ג גם בגירסא זו יקשה ציור דאם הלכה  
כחכמים הלא יותר נכון להנהיג שיהא גדול לבדו קורא אותה לרבים ולא קטן ביחד  
עמו דלא ליטעו ולומר דגם קטן מולא את הרבים.

ורחנה כל גרסהו הוא רק לפי דברי הרמב"ם שפוסק דקורין אותה  
גדול ויחד ע"ש שאין להן מקור לכן הגיה התוספתא שיהא מקורו מהתוספתא והרי  
הרמב"ם לא כתב שהנהיגו כן רק דקורין אותה וכו' היינו שמוחר לעשות כן אבל  
לא שינהיגו כן.

ועוד יש להפליא על הנה זו דז"ל הרמב"ם קראוה שנים אפילו עשרה כאחד  
יאלו הקוראין והשומעין מן הקוראין והוא התוספתא (המובא למעלה) והטעם דהואיל  
וחציבא להו יהבי דעתייהו וע"ז הוסיף הרמב"ם דקורא אותה גדול וקטן אפילו בציבור  
והשמיטנו בזה דאע"ג דלרבנן קטן אינו מולא אחרים י"ח ל"ח דילמא יהבי דעתייהו אקטן  
כיון שגדול קורא עמו לית לן בה כמ"ש הלח"מ ע"ש והנה כ"ז ניחא בהרמב"ם אבל הלשון  
בתוספתא כך הוא נשים ועבדים וקטנים פטורין וכו' אר"י וקריתי לפני ר' טרפון וכו'  
א"ר קטן היתי וקריתי לפני ר"י באושא והי' שם זקנים ולא אמר אחד מהן דבר אמרו  
לו אין מביאין רא"י מן המהיר מכאן ואילך הנהיגו שיהיו קטנים קורין אותה לרבים  
והשם א"ס נגרום כנ"ל יקשה מאוד הסמיכות הזה בשלמא להרמב"ם דמקורם לזה  
מביא הדין דאפי' עשרה אנשים קורין אותה ביחד כנ"ל שפיר שייך למיתני אח"כ  
דאפי' גדול וקטן קורין אותה לרבים כמונן כנ"ל אבל משא"כ בהתוספתא דאיני  
מדבר מזה ורק מהפלוגתא דחכמים ור"י ואמר רבי קטן היתי וקראתי לפני ר"י  
באושא אין הלשון בתוספתא לפי גירסת כ"ג שליט"א שייכת לזה כלל.

לכן נראה צדדי דברי בעל העיטור והא"ז דהגירסא הוא מכאן ואילך  
הנהיגו שיהי' קטנים קורין לרבים וזה קאי אדברי רבי דאמר קטן היתי וקריתי

לפני ר' באשא והיו שם זקנים ולא אמרו דבר ואמרו לו אין מביאין רא' מן המחר  
דקשה הא היה לו רא' מן הזקנים ול'ל משום שהיו במקומו ובפרט בביטו לא  
ר'ו לחלוק עמו ע"ז נוסים בעל מסדר החוספתא מכאן ואילך הנהיגו הם בעלמון  
שהיו קטנים קורין אותה ברבים היינו ע"י אותה המעשה שרבי קרא לפני ר'י  
באשא הנהיגו כן ומה מוכח דהוה לו לר'י ושפיר פוסק העיטור כר'י ולולי  
דמסתפינא הוי אמינא דנכון מאוד לגרום "אמר להם מכאן ואילך הנהיגו" היינו  
דרכי בעלמון השיב להם כך דאחם הזקנים שלא אמרו דבר הנהיגו כן וגירסא  
זו נכונה מאוד.

ומה שקשה דלמה להם לעשות תקנה זו כנ"ל לע"ד טעם נכון בזה משום  
דכל ימות השנה טרודין כל העם בעסקיהן ואף בימי הפורים מותרין לעסוק שלא  
בזמן הקריאה ואין זה דומה לקריאת הפרשה דבזה יש הרבה בקיאין שחייב האדם  
להשלים פרשיותיו עם הציבור גם יש להם פנאי בשבת עלמון לחזור הפרשה משא"כ  
קריאת המגילה הוא רק פעם אחת בשנה ואפי' מי שבקי לקרותה בקל במשך  
ימי השנה יוכל לשכחה לכן שפיר התקינו והנהיגו שהיו קטנים המגיעין לחנוך  
קורין אותה שהם אינם טרודין במלאכה ויהי' נמלאים הרבה קטנים המגיעין לחינוך  
שיוכלו לקרותה ורא' לזה מור"י דקרא לפני ר'ט וגם רבי לפני ר'י באשא דודאי  
שהיה אלס קהל גדול ועכ"ל שהיו טרודין מאוד בעסקיהן ולא היו בקיאין כ"כ  
לכן באמת משום זה התקינו שהיו קטנים קוראין אותה לרבים ואין לנו מן העורך  
לגירסא חדשה בחוספתא.

ובגוף הדבר שכתב על הרמב"ם דלא נודע מקורו כנ"ל ג"ל פשוט דמקורו הוא  
מש"ס דילן ודו"ק לה ג"כ מתוספתא אחריתי דקתני סתמא אפילו עשרה קורין  
משום הואיל וחביבא להו יהבי דעתייהו מזה מוכח נמי דה"ה גדול וקטן יחד ולא  
חיישינן דילמא יהבי דעתייהו אקטן דא"כ היה לו לחלק ולומר בד"א בשניהם גדולים  
אבל קטן וגדול ביחד לא יקראו ציבור דלא ליפוק מינ' חורבא ואע"ג די"ל  
דהתוספתא קאי אליבא דר'י ולדידי' באמת אין חילוק בין גדול לקטן מ"מ היה לו  
לבעל החוספתא לאשמועין דגם בזה איכא פלוגתא בין לרבנן לר'י דלרבנן גדול  
וקטן לא יקראו ביחד ומדלא קאמר הכי ש"נ דאין חילוק וגם בזה אמרין דמרי  
קלא משתמע' וזה הוא מקורו של הרמב"ם לפענ"ד בעוה"י.

יצחק שמאלעוויטש הרב מקראמלאוו חונה בעת פה לארו מח"ס פלא יועץ.

## סימן ט

ראיתי דבר חמוה ברדב"ז (ח"ג תשובה אלף ע"ד) שבי' בזה"ל כיצד צדק  
וביער בהכי סגי מן התורה אפי' לחמך בלתי ידוע דסומכין על החזקות וכו' וגר"ל  
שהוא שיטת רש"י וק"ל דאע"ג דסומכין על החזקות הנ"מ בשאר איסורין בעלמא  
אבל מחמץ דפסח דאיסור כרת ואסור במשהו ורגילי ב' כולא שחא בכי האי לא  
סמכה התורה על החזקות וכו' עכ"ל.  
בבואר מדעתו דבחמץ לי"מ חזקה ולע"ג מש"ס ערוך (פסחים ד') המשכיר

צ"ה לחכירו צ"ד חוקמו בדוק או אין חוקמו בדוק עד כאן לא ארע אלא אם יש  
חוקה אי אין חוקה אבל אם יש חוקה מהני וכן המסקנה שם דחוקמו בדוק ולהרבה  
ל"מ חוקה בחמץ וגו' מחכמו השע"מ להאיר עיני בזה.

יצחק בר"מ הכהן נ"י ב"ץ (ריפין).

## סימן י

גסתפקתי על הא דמבואר ברמ"א (יור"ד סי' ל"ח סעיף ח') אבל אם ניתן  
טעם אפילו באלף לא בטל וכח שם הש"ך בשם א"ה דהוא רק מדרבנן יע"ש  
איך הדין אם נתן שומן מוספק טריפה לחור הקדירה ומרגישין טעם ביותר מששים  
אם מוכסירין משום דהוי רק ספיקא דרבנן ולא הוי ספיקא דאורייתא ע"י גלגול  
דרבנן היכי דלא נודע הספק טריפה רק אחר הסערונות דמבואר בפרי מגדים  
דיני ספק ספיקא סק"א בשם המ"י דבלא נודע יש להחיר אף בלא ה"מ ואין לרדך  
לאכול צ"ב יע"ש ואפילו בנודע מוקדם ג"כ יש מקום להחיר משום דיש לומר דזה  
דומה למש"כ הפרי מגדים סי' ל"ח במשכנות סק"ג משום דאין אנו דנין רק על  
החבטיל או שנאמר דכל דתיקן רבנן כעין דאורייתא תיקון וכמו בפחות מששים  
אנו מחזיקין הספק לודאי איסור משום דספיקא דאורייתא לחומרא כן לענין  
למעלה מששים בנותן טעם ג"כ מחזיקין לודאי איסור נראה לי לומר דזה הלוי  
במחלוקת הע"ז עס הש"ך צ"ב ל"ח בבשר עוף בחלב כנשפך דהט"ז אוס"א אף  
שהוא ספיקא דרבנן אטו בשר בהמה בחלב ולפ"ז גם כאן יש מקום לאסור  
בספק איסור במרגישין טעם יותר מששים אטו פחות מששים ולדעת הפוסקים  
החולקים על הט"ז אזי ל"ע.

ולפי דברי רמ"א דאוסר במרגישין טעם יותר מששים אזי יש ליישב קושיות  
המפורשים שהקשו על הא דפירש רש"י בחולין דף ל"ז על הא דאיתא שם מין  
בשאינו מיונו בששים ופירש רש"י כגון בשר בחלב והקשו אמאי לא פירש רש"י  
על שאר איסורים ולפי הג"ל אתי שפיר דבשלמא בבשר בחלב שפיר אמר הגמרא  
גבול בששים אפילו במרגישין טעם כמבואר שם בט"ז משא"כ בשאר איסורים  
לא שייך לומר בהם גבול בששים דהא במרגישין טעם אסור אפילו ביותר  
מששים ודו"ק.

אלימלך הכהן ראבינשטיין האבד"ק ראחוב.

## סימן יא

ברכות (ב.) מכרי כהנים אימות קא אכלי תרומה משעת לאת הכוכבים  
לתני משעת לאת הכוכבים מלתא אגב אורחא קמ"ל כו'.  
והנה מאד לרדך להבין למה ערך החנא להעלים זמן לאת הכוכבים במשנה  
ולבשמייעי דבר שאינו מעינא ובפרט שדין אכילת תרומה מפורש כבר במס' נעים  
(פי"ד) כקושיית החס' וע"י גם בח' הרי"מ שמהמה ע"ז ע"ש.  
ובעזרי' י"ל טעם לשבח מה שלא רצה התנא להזכיר שם לאת כוכבים

במשנה וטרח להזכיר כאן אגב אורחיה רק אכילת הרומה שאינו מענינא דמבואר בגמ' ברכות (יב) בעשרת הדברות שבקשום למקבעיהו בק"ש ובטלוס משני תרעומת המינין כפרש"י עובדי כוכבים שלא יאמרו וכו' ט"ה.

לכן אפשר שבמשנה ראשונה דברכות שמדברת מק"ש שהוא קבלת עול מלכות שמים לכן היה נזהר רבינו הקדוש שלא להזכיר ולא לתלות זמן הקריאה בזמן לאת הכוכבים כדי שלא ימלא בזה מקום וסעד ח"ו להמינים שעובדים לכוכבים בזה שזמן ק"ש הוא בזמן לאת הכוכבים, ולדעתו שמפני טעם זה נזהרו כל המאן דאומרים בבדיחות שם שחלו זמן ק"ש בזמנים שונים כמו משהעני נכנס לאכול פתו במלח וכו' הכל מטעם הנ"ל שלא ראו להזכיר שם לאת הכוכבים מפני העובדי כוכבים שנמלאו לרוב בימיהם וטרחו למלא סימנים לזמנים שונים ולפלא לי שלא מלאחי מי' שיקדים אחי בזה כי הדבר נכון וקרוב לאמת ת"ל.

מאיר זינרץ פראגער (ווארשא).

### סימן יב

חולין (ל): הכא במאי עסקין כשהוכרו ולבסוף נתערבזוהנה דך. כשהוכרו לבאורה היה למותר ועי' ברש"י ז"ל שם שכתב שהוכרו לאו דוקא.

ובעזרהי' נ"ל ישוב ופירש נכון בלשון הגמרא דהנה התוס' (תמורה ל). ד"ה ואידך הקשו שם"ע על מה דפריך הגמרא וליפוק חדא להדי' כלבא ולשחרי כלבו משמע שאם איסור מעורב בהיתר נוטל וסמכין אברירה לומר שזה האיסור הנסתלק אי"כ בכל איסור המעורב בהיתר נסמך אברירה ונשקיל כשיעור איסור ואידך לשחרי, ואומר הרי' כלל גדול בדיון, דודאי' כל דבר שהוברר האיסור מתחלה ואח"כ נתערב בהיתר לא סמכין אברירה כיון שנתערבזתן הוי באיסור וכל הני דפריך הגמרא הוי תערובתן בהיתר מתחלה והאיסור לא היה מבורר קודם תערובתן ורק לאחר תערובות כיד האיסור ע"כ סמכין אברירה עכ"ל התוס'.

והנה הסוגיא בחולין קיימא אליבא דר' יהודה, ועיין בגמרא עירובין ד' ל"ו שם מבואר דעולא סובר דליהא לראיו, וס"ל דר' יאודה ברירה דלא כסוגית הגמרא יומא דף (נ"ו) דמבואר שם דר' יאודה ל"ל ברירה וא"כ יש לומר דגם ר' אחא בחולין סובר כעולא וסובר דר' יאודה אית ליה ברירה וא"כ יקשה לדידיה אמאי ישרפו כשנתערבו לדידיה דאית ליה ברירה יברור חד מנייהו וגשדי ואידך לשחרי ואמאי ישרפו, וע"כ ל"ל כהירץ התוס' דכיון שהוברר האיסור מתחלה ואח"כ נתערבו בהיתר ולא סמכין אברירה, וזו כונת הגמרא, כשהוכרו ולבסוף נתערבו שזין מתחלה היה האיסור ניכר ע"כ לא סמכין בזה אברירה ולכך ישרפו, ובע"פ נכון הוא בישוב לשון הגמרא.

מרדכי צבי הלוי ווייסמאן (ראדום)

### סימן יג

הש"ך (ח"מ סי' ל"ב סק"ב) הק' ע"ד התוס' (ב"ק נ"ו. ד"ה אלא) שכי

דדוקא שוכר [עדי שקר חייב בדיני שמים] אבל אמר פטור מהא דקידושין (מנ.) באומר לא הרוג את הנפש בחייב בדיני שמים לכ"ע. ועי' בהג"ה בש"ך (כס ראי' להתוס' הג"ל מסנהדרין (כט.) הרבה טענות היה לנחש כו' דברי הרב כו' שהיה פטור מדיני שמים ע"ה.

והנה אחי החו"ב מו"ה לבי ארי' שי' כתב לי ליטב בפשיטות דטעין החיוב ביד"ש על המשלח רק היכא שהשליח חייב בד"א מטעם אשלד"ע [בין מטעם דברי הרב כו' או מלך גזיה"כ] לכן נהי שא"א לחייב גם המשלח בד"א משום שא"א לחייב שניהם על עבודה אחת טועם שזה כמוזן עכ"פ בדיני שמים שפיר יכולים לחייב את המשלח מושם שגם שהחייב השליח בד"א וכן א"ש בלא הרוג את הנפש בקידושין (שס) חייב המשלח בדיני שמים לכ"ע כנ"ל וה"ה להש"ך שס בשוכר או פיתה לא גרס אלא חיוב [מיתה] בדיני שמים ומילא הי' הנחש פטור גם מדין שמים עכ"ל עכ"ד (עי' שער המשפט חור"מ דבשוכר עדים לכבוש עדותו פטור לגמרי ומשום דכובש עדותו פטור מד"א וחייב רק בדיני שמים ועי' כס' בית שמואל אחרון חור"מ סי' י"ב).

אולם לפענ"ד לפ"ד הש"ך (חור"מ סי' שמ"ח) דלמסקנת הש"ס (קידושין זוג.) עיקר הלימוד דאשלד"ע לא מטעם דברי הרב כו' אלא מגזיה"כ דמעילה ושי' הוי ב"כ הבכ"א ומילא גם בשוגג אשלד"ע ע"ש ובר"טב"א קידושין (שס) מפורש כד' הש"ך מהא דרב כמא (בבא מליעא י:) דגם בהשליח לאו ב"ח אשלד"ע אש"ג דליכא טעם דברי הרב כו' ורבינא דחלי לה אס השליח ב"ח שוכר בע"כ דטעם אשלד"ע משום דברי הרב כו' ומילא בהשליח שוגג ישלד"ע.

י"ל דהא דקידושין דיש חיוב ביד"ש זהו דוקא למסקנת דמטעם גזיה"כ די לנו שנמטעט מטעם בד"א היפוך מעילה ושי' אבל מה דלא גלי ל"ג ונשאר עכ"פ חיוב ביד"ש אבל מטעם דברי הרב כו' אין הפרש בין ד"ש וד"א כמוזן שא"ס זה טענה אחתית מדוע יתחייב גם ביד"ש.

אבל התוס' לטעמייהו שפוסקים כרבינא (עי' אחרונים) שפיר כ' דוקא שוכר אבל פיתה לא כנ"ל דאשלד"ע מפני דברי הרב כו' ופטור גם מדי"ש והש"ך לטעמי' דעיקר ילפותא מגזיה"כ וגשונג נמי אשלד"ע כנ"ל ושפיר חייב בדי"ש בשוכר לאו דוקא.

וישוב ל"ק מו"ס מסנהדרין הג"ל דשם מפורש דהומ"ל דברי הרב וכו' דמטעם זה שפיר הי' פטור גם מדי"ש כנ"ל ומיושב הכל בס"ד.

יחיאל באאמ"ו מ' משה נחום נ"י קאמינסקי (קאריש).

ביד"י דאגדתא מענינא דיומא.

## סימן יד

**בהגדה ש"פ**, בפיוט אדיר הוא יבנה ביתו בקרוב, במהרה במהרה בימינו וכו' אל בנה, אל בנה, בנה ביתך בקרוב, י"ל בהקדם מה שאנו

אומרים בבהמ"ז הרחמן הוא ישובור עלינו מעל צוארנו והוא יוליכנו מהרה קוממיות לארצינו וכו' הרחמן הוא ישלח לנו את אליהו הנביא וכו' והנביא (מלאכי ג') אומר הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בוא יום ה' וכו' והו"ל לסדר תחלה בקשת אל"י המבשר, וכן בפיוט לברית מילה, הרחמן הוא ישלח לנו משיחו הולך תמים וכו' לבשר וכו' הרחמן הוא ישלח לנו כהן צדק וכו' וילט פניו באדרתו וכו' ג"כ מקדים משיח לאליהו.

**אבן** יש לישב עפ"י מש"כ בכ"פ (ביו"ד סוף סי' ק"י) במש"כ הרמב"ם ה' מלכים (פ"ב ה"ב): דיש מן החכמים שאומרים דקודם ביאת משיח יבוא אליהו, וי"א משיח ואח"כ אליהו וכו' ועכ"פ אין סידור הוויות דברים אלו עיקר בדת ע"ש, ובה' נזירות (פ"ו ה"א), ובמורה גבולים (ח"ב פכ"ט), וכו' הפלתי להכריע דתליא בשני הקיצים לר"ל בסנהדרין דצ"ח שררשו וכו' אחישנה לא וכו' בעתה (ועיין בזה"ק וירא דקט"ו ע"ב, ודק"ו ע"ב, ובשמו"ר סופכ"ה), וס"ל להרמב"ם ודאי סדר ותנאי ביאת משיח הוא שאל"ה יבוא לבשר ביאתו, רק ה"מ אם נעשה בעתה, אבל אם וכו' שימחר ויחיש גאולה מר"ל על ההרים וכו' לשנות הסדר וכו' והן הן דברי הרמב"ם כי ודאי ראוי שאל"ה יבוא קודם לבשר, אבל אין מוחלט כי אולי ירחם ה' להעלות על ישראל רוח קדשו לעבדו בכל לבב, ואז יחיש הפדות והגאולה למהר ביאת ב"ד מבני בשורת אליהו ז"ל ע"ש, והסברא נותנת דרק אם לא נזכה ח"ו לאחישנה, אז אל"י בא קודם להכשיר הדור כמוש"כ והשיב לב אבות וכו' ולב בנים וכו', ובמשנה עריות (פ"ח מ"ז) אין אליהו בא אלא לעשות שלום בעולם וכו', ועיין מש"כ זקני מאורן של ישראל ז"ל בתו"ט (סנהדרין פ"א מ"ג) בדברי הרמב"ם ז"ל אלו.

**והנה** אנחנו מבקשים שנוכה לגאולה אחישנה, וע"כ אנו אומרים והוא יוליכנו מהרה וכו' ובוה משיח בא קודם ושפיר מסדר בקשת משיח קודם בקשת המבשר, (ובני מ' אברהם חיים ש"ב שי' מוגיעו הקשה אותי בלדותו למה אומרים בבהמ"ז מקודם הרחמן הוא יפרנסנו וכו', ומפסיקים בהרחמן של גאולה, ושוב הרחמן של ברכה בבית הזה ועל שכן זה וכו', ושוב הרחמן של המבשר, והו"ל לסדר הרחמן הוא יפרנסנו וכו' הרחמן הוא ישלח לנו ברכה וכו', ואח"כ הרחמן של גאולה ומבשר, ולפי דברינו אלה יש ליישב ואכמ"ל, וכבר נדפס בשמי' בס' תל תלפיות), ובברכות הפטורה אנו אומרים שמחינו באליהו הנביא עבדך, ובמלכות ב"ד משיחך, ועיין בגמ' עירובין (דמ"ג), ובסנהדרין שם היום אם בקולו תשמעו, אף דלא אתי אליהו מאתמול, ובחי' אנדות שם, ובתו"ב (ויחי מ"ט י"א), וירושלמי (מע"ש פ"ה ה"ב), ועיין לידודי הרה"ג בס' אמרי השכל דע"ה, ובס' כורת הברית דמ"ז.

**והנה** ברש"י ותוס' סוכה (דף מ"א.) כ' בהא דאין בנין ביהמ"ק דוחה יו"ט ה"מ בנין הבנוי בירי אדם, אבל מקדש שאנו מצפין בנוי ומשוכלל הוא יגדל ויבא משמים שנא' (שמות מ"ו) מקדש ה' כוננו יריך ע"ש, ומצאתי כן

קיימא וכו' ועליה אתמר גדול יהי' כבוד הבית הזה וכו' דקדמא אתבני עד ירא דבר נש וכו' ע"ש, וברש"י בשלח (ט"ז י"ז), ובזוה"ק (פקודי דרכי ע"א), ובשמו"ר (פס"ז) אם אין אתה נותן לי ביהמ"ק וכו', ומש"כ בפ' שיח יצחק בסידור הנר"א ז"ל בתפלה שמ"ע דג' רגלים ד"ה והראנו בבנינו ע"ש דפח"ח, ועיין בס' בית הלוי פ' (תולדות) ד"ה ויוצא הראשון בבנות הגמ' פסחים (דף ה') אני נגדה לכם ראשון ובונה לכם ראשון ובונה לכם ראשון, דהראשון עדיין לא נבנה, ורק לע"ל יבנה הקב"ה כביכול לבית ראשון, ומביא שם מוה"ק פנחס כפ' דגדול יהי' כבוד הבית, והבית השלישי שאין בנינו בידו בוד' כראשונים נקרא ראשון, והבית הראשון וכן השני וכל מה שהי' לישראל הי' רק הכנה להשלישי ומוקדמים דהראשון ע"ש נפלאות דפח"ח וש"י.

**וראיתי** בס' ידקוט הגרשוני בסוף תהלים ביה"ד ותמהר ותחיש לגאלנו ותבנה בית מקדשנו ותפארתנו, שפי' עפ"י מש"כ בשו"ת מהר"ם שיק (חיו"ד סי' רי"ג) ג"מ בין קץ של אחישנה לקץ בעתה, דהרמב"ם בה' מלכים כ' שמלך המשיח עתיד לעמוד וכו' ויבנה ביהמ"ק, ויקבץ נרחי ישראל, וקשה הא מבואר ברש"י בר"ה ד"ל וסוכה דמ"א דבנין של עתיד יבנה ע"י שמים, ואיך קאמר הרמב"ם דמלך המשיח יבנה ביהמ"ק, ותי' דזה תלי' בשני קיצין הנ"ל, דאם יהי' קץ של בעתה יהי' הכל כסדר שכ' הרמב"ם, אבל אם יהי' קץ של אחישנה או יהי' הכל במהירות ומהרה יבנה ביהמ"ק בידו שמים ע"ש, ובשוב קושי' הטורי אבן ד"ה דו"א, וז"ש ותמהר ותחיש לגאלנו, שיהי' קץ אחישנה, ואז ותבנה בית מקדשנו ותפארתנו, כלומר ותבנהו אתה בעצמך ע"ש, וזה י"ל מדוקדק בגמ' סוכה שם, מהרה יבנה המקדש, דרק ע"י ישובנה ע"י שמים והבין.

**ממילא** נחא גם כאן דאנו מבקשים במהרה במהרה בימינו בקרוב ועיין בהגש"פ עם פי' חתנ"ס בשם המחצית השקל ז"ל ע"ד גמ' גיטין (דפ"ח) מהרה דמרא עלמא הוה תתנ"ב שנים וכו' ואנו מתפללים שיהי' במהרה לפי ימינו ע"ש דפח"ח, ובקץ דאחישנה, אז, אל בנה, אל בנה וכו' היינו הקב"ה ככבודו ובעצמו, וזה גם בבחמ"ז ובנה ירושלים וכו' במהרה בימינו וכו' ע"ד הוה"ק (וירא דק"ד) ע"ש, גם בצמ"ע ולירושלים עירך וכו' ובנה אותה וכו', ועיין, (קהלת ה', ח', ט') וברש"י וש"ח שם ובשט"ע דמוסף דיו"ט בנה ביתך וכו' ובזו"ר מקדשך וכו' ועיין באברך"נ (פכ"א).

צבי יחזקאל מיכלואהן אבדפ"ק פלונסק והגליץ ומצ"פ לווארשא.

### סימן טז

(א) בשע"ת (חוב' ב סימן כ"ה) ע"ד המדרש פליאה כשהלכו ישראל צמח' הים זרכו זרכה מחיי' מחים לענין למה הביא ממרחק הלא רש"י ז"ל הביא במקומו דרשת חז"ל אז שר לא נאמר אלא אז ישר מכלן רמוז להמית המחיים וכו' וכן בשט"ע המדרש כשהלכו ישראל צמח' הים ומשה אמר השירר יי' ...

בלשון אז יסיר רמז להם תחיית המתים וברכו ברכת המתים עיין במדרש תנחומא (בשלח) ובזהר (בשלח) לאמור שאמר להם שיאמרו השירה לעתיד בעת תחיית המתים.

(ב) שם (חוברת ב' סימן י') ע"ד השאלה על מי שהתפלל בשבת קודש ערבית דבמקום ופרוס התחיל ברוך אתה ד' כבחול הדין מפורש בספר מנחת שבת (סימן ע"ו אות י"ג) ע"ש.

(ג) שם (סימן י"ג) ע"ד השאלה בדבר אוונות שראשי חרטומין שחורות ע"ש הדין פשוט להחזיר ע"י פ"ת (יו"ד סי' פ"ב אות א) ובדרכי חסידה (סס אות ו'). יעקב נהמן עדווינג חופ"ק סקאלבמירו.

### סימן שז

ביבמות פ"ח בעי להוכיח דע"א נאמן באיסורין מהקדש וקאמר בגמרא אי קדושת הגוף אי לירי' משום דבירו לאיתשולי עלי'.

ותנ"י לפי דברי הגורע ביהודא מה"מ סי' קנ"ד דכתב הטעם דלא מהני שאלה באתא לירי' כהן משום דאין כהן מאמין לו שיש לו פתח או חרטה, וכ"ז דהוי ביד הבעלים נאמן. א"כ מזה נופא מוכח דע"א נאמן באיסורין דאי אינו נאמן היאך מהני שאלה דהא אין מאמינים לו שיש לו פתח או חרטה ול"ע.

יואל סירקוש (ווארשא).

### סימן יז

בשע"ת (שנה י"א חוב' ג' סי' י"ז אות ו') הקשה כ"ת ע"ד התוס' (יבמות ד') דהיקשא עדיף מסמוכים והקשה דבלי"ת נמי היקשא הוא דבדיבור אחד נאמרו כמכילתא ע"ש.

ועיין בתוס' מנחות (מג.) ד"ה ור"ש שכתבו לחלק בין היקשא דזכור ושמור להיקשא דגדילים ולא חלכס ומיושב היטב.

שלמה יחזקאל ראבינאוויטש בהרב דפה שריט"א (דעמברין).

### סימן יח

בהפרדס (ח"ד חוב' ה' סי' קמ"ג אות א') מזה שמתפלל בהכנה דברי הד"מ (אות סי' קמ"ב ע"ש).

הנה דברי הד"מ נפלאים רק לפי העתקתו את דברי הד"מ שלא כנדפס שם אבל אם לא סינה דבריו והיה יודע וראה שמה שנדפס בד"מ אין הם דברי עלמו רק ממה שהעתיק מחשוב' התה"ד סי' קפ"א (המונח בב"י סס) ונכפלה בתשובת מוהר"י מברונא (סי' ל') לא היו דברי הד"מ נפלאים בעיניו כלל כי הם מובנים לכל מעיין ואתו הסליחה.

י. א. ה. (ווארשא)



## שער יובל

חידושים ופירושים במס' פסחים  
מאת הח"ב ב' יוסף ג' לאנסקי ג"י מולאטשוב.

(א) פסחים (ב.) פרש"י בודקים כדי שלא יעבור צבל יראה והקשו במס' והא אמרו במס' הבודק לריך שיבטל ומדאורייתא בגי' בביטול ע"ש ונלע"ד דלקמן אמר רבי יהודה אמר רב הבודק לריך שיבטל ופריך וכי משכח לה ליבעלה ומכא דילמא משכח לאחר האכור ולא יוכל לבטל מפני שאינו ברשותו והקשה במס' גינת ורדים ואמאי אין החמץ ברשותו והלא יכול להנות ממנו שלא בדרך הנאתו דאינו אכור מה"ט וא"כ ה"ז שלו ממש ע"ש אכן לפי מש"כ המק"ח (תמוז) לדברי החוס' פסחים (כ"ח) דלר' שמעון קודם זמנו אע"פ דאז ליכא לאו מ"מ אכור לאכלו מקרה דתשבייתו דמשמע שלא בדרך אכילה ובין דנלמד מתשבייתו דלא כתיב ביה אכילה מומילא אכור להנות ממנו אף שלא בדרך אכילה ומכ"ש בתוך זמנו ול"ק קו' הג"ו, אבל לשיטת הרז"ה הובא בראש"ש שם יכול לקיים העשה דתשבייתו אף בדרך אכילה ולפ"ז אפ"ל דאף בתוך זמנו מותר שלכד"ה קו' הג"ו.

(ב) והנה המנ"ח האריך בזה אם העשה דתשבייתו הוא בשב' וא"ת שהחמץ יהא מושגח מן העולם וממילא אם אין לו חמץ כלל ילא ידי חובת המלוה כמו במ"ע דשבתון או דילמא המלוה היא לקיים בקום ועשה ואם אין לו חמץ המלוה לחזור אחר חמץ כדי לבער אותו ב"ד וכדי לקיים המ"ע בקו"ע ע"ש ולפ"ז י"ל הרז"ה ס"ל דמ"ע דתשבייתו הוא בשב' וא"ת ואם אין לו חמץ ג"כ מוקיים המלוה וא"ש דס"ל שאם אכלו ג"כ יולא ידי חובתו כיון שעכ"פ החמץ מושגח מן העולם וכ"כ בשו"ת הרי"ם דהאכל חמץ בפסח אע"פ שחייב כרת מ"מ מקיים העשה דתשבייתו אבל החוס' ס"ל דהמלוה היא בקו"ע לכן ס"ל דבאכילה אינו יולא ידי תשבייתו ועי' מנ"ח שכ' דבזה פליגי דרש"י ותוס' פסחים (ד) דעל מה שפרש"י דביטול נלמד מדכתיב תשבייתו ולא כתיב תבערו הקשו בתוס' א"ך אפ"ל דתשבייתו הוא ביטול והלא א"ך חלק דהיינו חלות היום ואז אי אפשר לבטל לאחר זמן אכורו ע"ש אבל אי אמרינן שהמלוה היא בשו"א"ת א"כ ל"ק כלל שהרי התורה אמרה שכשיגיע חלות יהא כבר מושגח וכמו שפרש"י ב"ד"ה א"ך חלק אינו דהחוס' ס"ל שהוא בקו"ע וא"ש דס"ל שהתורה קבעה זמן לחלות תשבייתו ולא קודם לזמן אבל רש"י ס"ל שהוא בשו"א"ת וממילא ל"ק קו' החוס' עי"ש במנ"ח.

(ג) ורפ"י האמור אפשר לחמץ הרמב"ם והכלבו דלחמץ ידוע ל"מ ביטול והקשו עליו מהא דפריך לקמן דף ו' וכי משכח ליה ליבעליה והלא אז הוא חמץ ידוע ול"מ ביטול וניחא דיהשו"ע"ק כתב הטעם דל"מ ביטול לחמץ ידוע מאחר דבעלם קשה בכל ביטול ניחא שהחל חזר וזוכה את החמץ בשביל הבע"ב רק בדבר שאינו ידוע כתבו החוס' (ב"מ כו) דהחל אינו זוכה בשבילו אבל בחמץ ידוע שהחל חזר וזוכה שוב ל"מ ביטול.

אך לכאורה קשה והלא אין קנין נחפס באיסור הנאה כמו"ס הנוצ"י סימן כ"א.  
אכן י"ל דמס' נחפס הקנין דיכול נהנות שלכד"ה וכ"ז למאן דס"ל שחמץ  
מוחר שלכד"ה אבל למאן דאוסר דבר קשה היך מהני הקנין ואמאי ל"מ ביטול וכפי  
שנחבאר לעיל אסור שלכד"ה רק אי-אמרינן שהמלוה הוא בקו"ע אבל אם נאמר  
שהוא בשוא"ת מה"ט מותר שלכד"ה ואפ"ל דבזה פליגי ר"י ורבנן ר"י ס"ל דהוא  
בקו"ע ומס' ס"ל אין ביעור חמץ אלא שריפה אבל אם המלוה בשוא"ת שהחמץ  
יחא מושבת מן העולם אז נתקיימה המלוה גם בכל דבר ורבנן דפליגי עליו ס"ל  
באמת דתשביחו היינו בשוא"ת וא"ש דס"ל בכל דבר.

ולפ"ז ניחא דעל ר"י שפיר פריך ובי משכח ליה לנטלה דר"י לטעמו דס"ל  
דתשביחו היינו בקו"ע וממילא חמץ אסור אף שלכד"ה וקשה א"ך נחפס הקנין  
באיסור הנאה ולכן מהני ביטול אף לחמץ ידוע ושפיר פריך אבל הרמב"ם והכ"כ  
דקיי"ל כרבנן תשביחו בכל דבר וממילא ס"ל תשביחו בשוא"ת ומותר שלכד"ה  
ושבו נחפס הקנין וא"ש דס"ל דל"מ ביטול לחמץ ידוע שהחלר חזיר וזוכה להבט"ב [אע"פ  
שכאן אמר "רב" יהודה אמר רב ולא "רבי" יהודה אכן ידוע מש"כ מקלת אחרונים שרב  
ס"ל כר"י אין ביעור חמץ אלא שריפה וא"כ רב לשיטתו שפיר פריך כדלעיל.  
הנוטריכח].

והשתא מיושב שפיר פרש"י דרש"י לשיטתו דביטול כלומר מתשביחו וס"ל  
תשביחו היינו בשוא"ת וס"ל ג"כ שלכד"ה מותר וממילא ל"מ ביטול לחמץ ידוע כיון  
שהחלר חזיר וזוכה וא"כ א"ש מה שפירש שבדוקים כדי שלא יעבור על כל יראה  
ול"ק דמס' סג' בביטול דהא לחמץ ידוע ל"מ ביטול ואם לא ברק כלל ה"ז כמו  
חמץ ידוע ומס' חייב לבדוק אבל החוס' לשיטתם דס"ל דתשביחו הוא בקו"ע  
והרא"י מדהתורה קבעה לו זמן ונמלא דס"ל דמהני ביטול לחמץ ידוע וא"ש מה  
שהקשו דמס' סג' בביטול.

(ד) ועם סדרת הישועות יעקב הכ"ל יש ל"ש הרמב"ם והכלבו באופן אחר  
דבאמת קשה אמאי זוכה החלר בהחמץ והלא אין קנין חל על איסור הנאה כדלעיל  
אבל הטעם משום דמוחר שלכד"ה ג"כ כדלעיל.

אכן יש להקשות ע"ז מהרמב"ם דח"י שיעור אסור בחמץ מודכתיב לא יאכל  
ותמחו עליו מאי שגא חמץ מכל אסורים דילפינן לאסור ח"ש מכל חלב ותירץ הל"ח  
דאינטריך קרא היכא דל"ש חזי לאינטרופי כגון שאכל באחרון של פסח בסוף היום  
דאז ל"ש צירוף ע"ש ולפ"ז אסור מה"ת חמץ שלא כד"ה לפי המרש"ל והר"י בן לב  
דלר"ש דלוקין אבל שהוא לוקין ג"כ על שלכד"ה והמרש"ל הקשה עליהם דקיי"ל  
כר"י ח"י שיעור אסיר מה"ת ואעפ"כ מותר שלכד"ה ותירץ השע"מ (פ"ב מהל'  
יבוב"ת) דח"ש שאני דאסורו משום חזי להטריף וזה ל"ש בשלכד"ה ומס' מותר  
אבל לר"ש דלוקין אכ"ש ולא משום צירוף לכן א"ש דלוקין ג"כ אשלכד"ה ע"ש וכיון  
דהלל"ח ח"י שיעור אסור בחמץ בלא צירוף ממילא יש לאסור גם שלכד"ה א"כ  
הקו"ש עומדת במקומה היאך קונה החלר ואמאי ל"מ ביטול לח"י.

אמנם י"ל ע"פ מה שמירץ המל"מ בשם מרל"ח דחמץ אי אפשר ללמוד  
מחלב משום דהיה לו טעם הכשר ע"ש וממילא א"ל להרץ כהל"ח אכן הגי' ורד"ס

הקשה על המרלג'ה דא"כ כשר בחלב שהיה לו שעה"כ מהיכן ידענו שאסור בחלי  
שיטור וכן נזיר והגשבע שלא יאכל דאסור בח"ש כמו שכתב הרמב"ם (פ"ד מהל'  
שבועות) והרי היתה להם שעה"כ ומג'ל ח"ש ע"ש וע"כ כתי' הלל'ח והדק"ל.  
ואר"ם יש לתרץ דל"מ ללמוד חמץ מחלב משום דיש היתר לאסורו לאחר  
פסח דקיי"ל כר"ם דמה"מ מותר לאח"ז וא"כ אינו דומה לחלב וא"ש דאילעריך קרא  
לאסור ושוב ל"ק מבבב"ה דאין לו היתר וגם נזיר ושבועה אין להם היתר אך כל זה  
למאן דס"ל כר"ם דחמץ מותר לאח"ז אבל למאן דלא ס"ל כוותיה בע"כ צריך לתרץ  
כתיובו של הלל'ח.

(ה) ולפ"ז ניחא דטל רב יהודה אמר רב שפיר פריך דליהני ביטול אף לחמץ  
ידוע דר"י ורב שניהם ס"ל דלא כר"ם וס"ל שחמץ אסור מה"מ לאח"ז כר"י נמלא  
לדידהו אין לתרץ כמרלג'ה ול"ל כמו שכתב הלל'ח ונמילא חמץ אסור אף שלכדה"כ  
וא"כ לדידהו שפיר מהני ביטול אף לחמץ ידוע לפי שהחזר אינו יכול לזכות בשביל  
בעה"כ אבל הרמב"ם ושאר פוסקים דקיי"ל כר"ם דחמץ מותר לאח"ז וממילא יש לתרץ  
כמרלג'ה ואין הכרח לאסור חמץ שלכדה"כ וא"ש דל"מ ביטול לחמץ ידוע משום  
דהחזר זוכה מחדש בשביל בעה"כ.

(ו) וביוון שזכינו לדון יש ליטב מה שהקשה השאג"א בסוגיא דכ"ז מפרשים  
חלה בטומאה ביו"ט והלא יש טעם להשהותו ע"מ לבטרו ושוב לא עבר על ב"י כמ"ש  
התוס' דב"י הוא לאו הניחק לעשה וניחא דהמפרשים הקשו יבטלנו בלבו ולא יעבר  
בב"י אך י"ל דלחמץ ידוע ל"מ ביטול כפי דברי זה תולה דין שלכדה"ה וא"י  
שאסור שלכדה"כ מהני ביטול אף לח"י וא"כ הדק"ל אמאי ל"מ ביטול וזה שאסור  
שלכדה"ה כתב המק"ח דעשה דתשבייתו משמע לאסור אף שלכדה"ה וקשה מהיכן  
ידענו דמהני ביטול מודכתיב תשבייתו ולא כתיב תבערו והלא לדברי התוס' ס"ל  
לר"ם דאי אפשר לבטל חמץ ע"י אכילה ג"כ מודכתיב בלשון תשבייתו א"כ כיון  
דאילעריך הלבון לדבר זה מנ"ל דמהני ביטול אך י"ל לפנ"מ דרש"י ס"ל כהר"ה דגם  
באכילה מוקיים המלואה דתשבייתו וא"כ אמאי לא כתיב תבערו ושפיר כתב רש"י דבא  
להורות דמהני ביטול.

והנהגה הנפ' כתבו אם נאמר דתשבייתו הוא ביטול כל יראה ל"ח לאו הניחק  
לעשה שהרי כל יראה הוא ביו"ט ואז לאחר שנאסר שוב א"א לבטלו ואינו יכול לקיים  
העשה וע"כ הוא לאו שקדמו עשה ואינו פטור ממלקות ולפ"ז ניחא דטל הקושיא יבטלנו  
בלבו ל"ל דס"ל דל"מ ביטול לחמץ ידוע וממילא דס"ל ג"כ כהר"ה דתשבייתו הוא  
אף ע"י אכילה ובע"כ ס"ל ג"כ דתשבייתו הוא ביטול מולא כתיב תבערו וא"כ  
ליכא טעם להשהות ע"מ לבטרו שהרי לפי חשבון זה הוא לאו שקדמו עשה ולא לאו  
הניחק לעשה ושפיר חייב מלקות.

(ז) ולפי דברינו יש ליטב ג"כ קושית הלל'ח פסחים (ה' ב') דאיחא התם  
ש"מ דר"ע ס"ל אין ב"ח אלא שריפה, וכתב רש"י מולא נפקא ליה דתשבייתו עיו"ט  
אלא מהא דאסור הבצירה ביו"ט כו' ע"ש והקשה הלל'ח אמאי לא פירש כפשוטו מדליף  
מהא דאסור הבצירה ביו"ט ע"ש וניחא דהמפ' הקשו על רש"י דתשבייתו הוא ביטול  
א"כ מדוע לא ילפינן דתשבייתו הוא עיו"ט דביו"ט לאחר זמן האסור ל"מ לבטל והנה

הא דתשבינו הוא ביטול מולא כתיב חבירו כחבתי דרש"י ס"ל דתשבינו הוא בשוא"ת וס"ל ג"כ כהרז"ה וא"ש דמוכח דתשבינו הוא ביטול והנה המפ' הקשו ממ"ל דר"ע ס"ל אין ב"ח אלא שריפה דילמא ס"ל בכל דבר ובכל זאת הוכיח שפיר עיז"ט מאחר דהשבתה כוללת ג"כ שריפה האסורה ביו"ט.

ורפ"ז מיושבת הקוש"א דהיה קשה לרש"י קו' המפ' ממ"ל דר"ע ס"ל אין ב"ח אלא שריפה לכן כחב רש"י מדלג נפקא ליה אלא מהא וקשה ואמאי לא יליף מדתשבינו הוא ביטול וזה אי אפשר לעשות ביו"ט ול"ל דס"ל דתשבינו הוא בקו"ט וממילא לא מוכח כלל דתשבינו הוא ביטול כמ"ס למעלה וא"ש דר"ע ס"ל אין ב"ח אלא שריפה דאי ס"ל בכ"ד אי"כ המורה היא בשוא"ת ור"ע ס"ל דהמורה בקו"ט וא"ש.

(ח) וברדרך זה יש לישב ג"כ קו' הפנ"י בילה (ז) דאיתא התם מ"ט דב"ש לכתוב חמץ ולא שאור אלא דחמץ בכוחה ושאר בזית והקשה הפנ"י מומ"י אי ס"ל לב"ש דלוקין על כל יראה אי"כ קשה מה אמרו דלא ליכתוב שאור אלא שלמור בק"י מוחמץ והלא א"ע מן הדין ואי ס"ל דאין לוקין עליו מזד דהוי ל"ת הניחק לעשה אי"כ קשה מה נ"מ בהא שאין שיעורם שוים שהרי אפילו חל"ש ג"כ אסור מה"ט ע"ש אכן ניחא דהא דאין לוקין על ב"י הוא משום דהוי ל"ת הניחק לעשה אך אם נאמר דתשבינו הוא ביטול ל"ה ניחק לעשה כמ"ס למעלה והא דתשבינו הוא ביטול הוא דוקא אם נאמר השבתה בכל דבר והוא מ"ע בשוא"ת והנה ר"י יליף אין ב"ח אלא שריפה מותר וחכמים הסיבו לו לא מלא עליהם לשרפו יהא יושב ובטל וע"ז הקשה השג"א דאם לא מלא עליהם יהא מוכרח לבטלו בכ"ד כדי שלא יעבור אב"י ויתרנו האחרונים דאי נימא שיעור דחמץ הוא בכוחה והל"ה העלה דלענין עשה דתשבינו ב"ע ס"ל דשיעורו בזית אי"כ שפיר יהא סופו להקל דאם לא מלא עליהם יהא יושב ובטל דעל הלאה לא יעבור דמיורי שאינו גדול בכוחה ואי"כ אינו עובר על ב"י ואינו אלא בעשה ומחסר העלים יבטל את העשה נמלינו למדים דאם נאמר כב"ש דאין שוים בשיעור בע"כ ל"ל השבתה בכל דבר דאל"כ יהא יושב ובטל ומקיים העשה דתשבינו וממילא ל"ל ג"כ דתשבינו הוא ביטול כמספרש"י ולי"ה ב"י ניחק לעשה ושפיר יש נ"מ לדעת השיעור שיהא לוקה על שהייתו.

ורפ"ז מיושב דשפיר הקשה ב"ש לב"ה לדרכו דשיעורם שוה אי"כ אין ב"ח אלא שריפה דאין סופו להקל כדי שלא יעבור על ב"י כקו' השג"א ואי"כ לדרכו הוי לאו הניחק לעשה ואין לוקין עליו ואי"כ קשה לא ליכתוב כלל שאור דלענין אסור וכלל למור בק"י מחמץ ולענין מלקות ליכא נ"מ דבלא"ה אין לוקין מזד לאו הניחק לעשה א"ו שאין שיעורין שוה והשבתה בכל דבר כדי שלא יבטל העשה בזית וממילא תשבינו הוא ביטול ולי"ה ניחק לעשה ולוקין על ב"י וא"ש דנכתב שאור ללקות עליו דבלא"ה א"ע מן הדין ודוק.

יוסף ברא"י ג"י יאבראנסקי (זראטשוב).

הוספה לחוברת ד'

# שַׁעַר הַחַדָּשׁ

שַׁעַר חָדָשׁ שֵׁם חֹדֶשׁ  
סופרים את ההלכה  
(ירושלמי עירובין פ"ה הל"א)

שאלה ורשונה וברור הלכה  
בעגונא שנהרג בעלדה במלחמה

מחבר המאמר המפורסם וכו'

מ' מאיר רובין

מו"צ נראדום.

## שער החדש

שו"ת בענין ענוגא דאיתתא,  
מאת הרב המאה"ג מ' מאיר רובין נ"י מו"צ בראדוס.

שאלה הן באה לפני האשה הענוגה והאומללה אשת ר' גאדיל מאיוונגראד  
בראדוס ובירה גב"ע איך שנהרג בעלה במלחמה ורמעות על לחיה  
להתירה מכבלי העיגון והיא ולדה ורכה בשנים ואמרתיו מפני גורל המצוה  
להודק לזה ולעיון כהאי דינא וה' ואיר עיני בתוה"ק, וז"ל הגב"ע אות באות.

ב"ה במותב תלתא כחדא בי דינא הוינא ואתא לקדמנא הר' מנחם מענדיל ב"ר  
ליור וויינבערג מפה והעיר לפנינו בתורת עדות באליו"ע בזה הלשון. עס איז גיוועזן  
ערב שבת חנוכה פאר נאכט דאס 1=טע יאהר פין דער מלחמה האטמען אפ  
געטרעטען פין דעם ארט וואס עס הייסט קראסצקע-גורע ביי קיעלץ, וינטיג  
אין דער פריא איז געקומען דער ראטנע מיט דעם זווארנע אין האבין מיך  
געפרעגט צי איך האב גיקענט „האכמאנען" אין האבין מיר פארציילט אז אן  
אויס (ער איז גיהארגט געווארען) פרייטיג פארנאכט בשעת ער איז גיגאנגען  
נאך פאטראנעס. אין דער ראטע וואס איך האב געדינט איז קיין 2=טער האכמאן  
נישט געווייזן נאר דער גארל האכמאן פין יוואנגראד גס האבע גיהערט פין זעלנער  
הערלים וועלכע זענען געוועזן מיט מיר צי זאמען אין די אקאפעס וואס האבען  
אויך דאס זעלבע געזאגט אז דער האכמאן איז גיהארגט געווארן כל זה העיר  
לפנינו הער הר' מנחם מענדיל ב"ר ליור וויינבערג בתורת עדות באליו"ע כג"ל  
זערא' בעה"ח א' פקודי כ"ז לחודש אדר תרפ"א לפ"ק יוואנגראד-רעמבלין.

נאום עמנואל גרשון הכהן אבד"ק הג"ל  
ונאום מנחם מענדיל ליכטענשטיין דומ"צ דפה  
ונאום אהרן אייכענבערגער

ב"ה במותב תלתא כחדא בי דינא הוינא ואתא לקדמנא האשה מ' מאטיל בת  
ה'ר אריהו שלום ע"ה אשת הער הר' מנחם מענדיל וויינבערג הג"ל והעירה  
לפנינו בתורת עדות באליו"ע בזה הלשון. נאך פסח 1915 וען איך בין א הין געפארן  
צי מיין מאן האט מיר א ירישער זעלנער וועלכער הייסט לעוין א שניידער גיזאגט  
אז גארל האכמאן פין יוואנגראד וועלכער האט אווייב מיט 2 קינדער איז  
געהארגעט געווארען נעבין די פליצע בחורף העבר בשעת מען האט אים

ארוים גשיקט נאך פאטראנעס האט ער געקריגען א סנאריר אי שטערין אריין  
 אין ער אליין האט געזעהן ווי די קויל איז אים אריין אין שטערין אין איז אנדער  
 געפאלן מייט. אין דער ערות לעוין האט מיר גיבעטן דאס איך זאל פין דעם  
 מורע ויין לאשטן של התרוג נאדיל האכמאן הנ"ל כ"ז העידה לפנינו מ' מאטיל בן  
 אליה שלום ע"ה אשתו של הער הר' מנחם מענדיל ווינפערנ הנ"ל בתורת עדות  
 באם לידע ודראי בעה"ח יום א' פקודי כ"ז לחודש אדר תרפ"א לפ"ק יוואנגראר.  
 נאום עמנואל גרשון הכהן ראבינאוויטץ האבד"ק הנ"ל  
 ונאום מנחם מענדיל ליכטענשטיין דום"צ בפה  
 ונאום אהרן אייבענברענער.

תשרבה תחלה יש לבאר הספיקות אשר ראוי לספק בגביע הנ"ל בתחילת  
 העיון ובסוף הענה ואומר בס"ד היתר הספיקות והיתר האשה הנעלבת הנ"ל זה הוא.  
 הספק הא' היא בעדות של הר' מנחם מענדיל וויינבערג מה שהעיד בשם  
 הראשונה והזוואלנער אם הוא מעיד בשם נכרי מסלית או לאו כי לכאורה נראה  
 שלא היה ע"י קישור דברים והרמ"א בש"ע אה"ע כ"י י"ז סעיף י"ד מביא בשם  
 תשובת הר"ן דאם לא היה ע"י ק"ד לא היה מסלית ע"ש, והספק הב' כי אף  
 אם נאמר דהוא מעיד בשם נכרי מסלית הרי הנכרים לא הגידו את שמו העלם  
 שהיה נקרא גאדיל רק אמרו שהאכמאן נהרג ותניא בחוספתא כוף יבמות אין  
 מעידין אלא על שמו ושם אביו ושם עירו וכאן הנכרים לא הגידו לא את שמו ולא  
 את שם אביו ולא את שם עירו והספק הזה יש קצת ג"כ בהעדות האשה מ' מאטיל  
 מה שהעידה בשם הער היחודי לעוין החייט שהרי לא הוזכרו בשם אביו הספק  
 הג' שהרי לא הגידו הנכרים מענין הקבורה כלום ודעת הרמב"ם בה' גירושין פ"ג  
 הלכה כ"ה דנכרי המסלית לריך שיאמר וקברתיו ע"ש והספק הזה יש גם בהעדות  
 האשה מ' מאטיל שהרי היא ג"כ לא הזכירה מענין הקבורה כלום וידוע דע"א  
 במלחמה לריך שיאמר וקברתיו וכאן לא העידו מענין הקבורה כלום, הספק הד'  
 שהנכרים לא הגידו כלל מהיכן הם היו יודעים שהאכמאן נהרג אם הם היו אצל  
 הרביה או שמלאו אותו הרג או אפשר שלא ראו כלל אלא ששמעו קול הברה בעלמא,  
 אלו הן הספיקות שראוי להסתפק בגביע הנ"ל ומאחר אשר צדדנו כל הספיקות  
 שיש צד"ד נבוא לעומק הדין אשר ילא מזה לאור בעזה"י היתר של האשה הנ"ל.  
 הנן (יבמות קכ"א.) ר"י בן בבא אומר בישראל אע"פ שהוא נוסחיון ובכוחו  
 אם היה מהכיון אין עדותו עדות ובגמ' היכא משכחת לה (דלא נהכין להעיד ולא  
 להחיר רש"י) במסלית כי ההוא דהוא קאמר ואזיל מאן איכי בי חיולי מאן איכא  
 בי חיולי (מי חנשי ביתו של בי חיולי שישמע דברי דשכיב חיולי רש"י) שכיב חיולי  
 ואנסבא רב יוסף לדביההו, ההוא דהוא קאמר ואזיל וויליה לפרשא זריזא (גבור  
 החיל וישראל היה רש"י) דהוא בפומבדתי דשכיב ואנסבא ר"י ואיתמא רבא לדביההו  
 ע"ש עוד (קכ"ב.) במשנה והחזיק להיות משיאין עד מפ"ע מפ"י עבר מפ"י אשה  
 מפ"י שפחה וכ"י ע"ש ועיין עוד בש"ס פרק הנוזל בתרא אמר ר"א אין מסלית כשר  
 אלא לעדות אשה כו' ע"ש וכך נחפשה הלכה רווחת בישראל עיין בהרמב"ם  
 (פ"ב מה' גירושין הלכה ע"ז ובפ"ג הלכה י"ב) ובש"ע אה"ע (ס"י י"ז) (סעיף ג')

ובסעיף י"ד דעכ"ס מסל"ת ואפילו ישראל המעיד מפי עכ"ס מסל"ת נאמן  
ותנשא על פיו ע"ש וידוע מחלוקת הריב"ש והר"ן רבו ז"ל דהריב"ש ס"ל דאם  
העכ"ס לא בא לב"ד ואמר מעלמו איש פלוני מת כמספר דברים מסל"ת נקרא  
ואינו לריך שיאמר בדבריו כל אותן הדברים שהזכיר הרמב"ם ז"ל שהוא לא הביאם  
אלא לרווחא דמילתא לומר שבה ניכר שאין מתכוין להעיד וכל שאמר  
פלוני מת מעלמו כמספר דברים זה מסל"ת ואף אם לא יספר דברים אחרים כי  
אם דבר זה לבד דומיא דההיא עכ"ס דאמר מאן איכא בי חיורי שכיב חיורי  
שאע"פ שהיה מבקש אנשי ביתו שישימו את דבריו וגם לא ספר דברים אחרים אלא  
שאמר שכיב חיורי נקרא מסל"ת כיון שלא בא לב"ד וגם לא אמר כן בחשוכה שאלה וכן  
באריך עובדא מאן איכא בי חסא כו' ע"ש והר"ן בחשוכה ס"י ג' מובא בב"י שם  
חולק ע"ז וז"ל נכרי שבא לפנינו ואמר מסל"ת איש פלוני מת לבד כל זמן שלא  
יקדמו דברים אחרים דומיא דמאן איכא בי חסא (הר"ן ז"ל סובר דמאן איכא בי חסא  
מאן איכא בי חסא זה הוי ק"ד כיון שנתן לבו להכריז או כמ"ס הח"ס בח"ר ס"י  
מ"ו ובס"י פ"ח ובח"ס ס"י קל"א שיש פרושים אחרים במה דקאמר מאן איכא בי חיורי  
ע"ש ועיין בקע"ג ס"י קפ"א ע"ש) או חבל על פלוני ודומיהן אין ספק בזה שמתכוין  
להעיד ומי שהוא מסל"ת אינו אומר אותו דבר בעלמו אלא בקשר ענין לפניו או  
לאחריו וכל שלא אמר כן אינו אומר כמספר דברים אלא כרוזה להודיע אותו  
דבר לבדו ואינו נאמן עכ"ל ע"ש והרב הרמ"א ז"ל באה"ע ס"ז סעיף י"ד מביא  
מחלוקת זו ע"ש ועיין ב"ש"ש יבמות פרק ט"ז מובא בפ"ת ס"ק ס"ג שם אולי בא  
מעשה לירי וכו' כנפ"א של חכמים להחיר לא הייתי מוחה אבל הוא לא היה מסכים  
עמהם ע"ש וביאור הגר"א ז"ל וא"כ בק"ד שהראטנע והוואדנע לא אמרו בק"ד  
רק אמרו זה בלחוד שהאכמאן נהרג אי"כ לכאורה כי לדעת הר"ן ז"ל לא הוי זה  
מסל"ת אלא נחבין להעיד דאינו נאמן.

אמנם ז"א כי חוץ שרוב הפוסקים כמעט כולם הורו בזה להחיר כהריב"ש  
כמ"ס הבאה"ט אי"ק ס"ג וע"ש בח"ס ס"ק כ"ו שהב"י הביא בשם מורו מהר"י  
טייטלויק שכל בתי דינים שהיו בסאלינוק בימי איתני עולם וגאונים שהיו בה פשט  
המנהג להחיר ומ"ס בב"ש ס"ק ל"ח שמוציא עוד כמה גאונים דס"ל הכי ועיין  
בקע"ג סעיף י"ח וז"ל נחפשת המנהג להקל כדעת הריב"ש ולא כדעת הר"ן באשר  
דראיות הריב"ש כולם נכוחים וישרים למוצאי דעת וע"ש בחשוכה מהב"י שבי  
וכבר נחפשת המנהג להקל ע"פ עדות הרב מהר"י טייטלויק ע"ש וכ"פ מהר"ם  
לובלין ס"י ו' שהראשונים כולם הסכימו והורו הלכה למעשה שתיקרי שפיר מסל"ת  
ע"ש וע"ש בפ"ת אי"ק פ' שגס בעל פ"מ סובר כן ועיין בחתם סופר ח"ר ס"י מ"ו  
ובס"י פ"ח ובח"ס ס"י קלא שהאריך לבאר דברי הר"ן והריב"ש ומסיק דרוב הפוסקים  
ככולם החליטו להקל בק"ד דלאו כהר"ן ע"ש ועיין ב"ש"ש יעקב ס"י י"ז אי"ק י"ב  
ע"ש (ובעסקי) בענין זה ראיתי דברי תימה בקע"ג ס"י ק"א וכמו שאגיד דהנה המעיין  
בדברי הריב"ש ס"י שט"ז ובס"מ שט"ז וש"פ יראה דהריב"ש ובר פלוגתא פליגי  
בשני דינים א' בדין מסל"ת בלי ק"ד דבר פלוגתא סובר דזה לא מיקרי מסל"ת  
והריב"ש ס"ל דאף זה נקרא מסל"ת והביא רא"י לזה מהש"ס דהוא עכ"ס דאמר



מאן איכא בי חיובי כו' וכן באידך עוברא מאן איכא בי חסא כו' שאע"פ שהיה  
מבקש אנשי ביתו שיסמנו את דבריו וגם לא ספרו דברים אחרים אלא שאמר  
שבי חיובי נקרא מסל"ת כיון שלא באו לב"ד כו' עוד פליגי אם הנכרי שאל להם  
מעיקרא כמה עסיקותא והשיבו לו דברנו מיהודי ששמו כך שהיה עומד בספינה  
אם הוא חי אם מת והשיב להם הנכרי היאך אתם אומרים שהוא חי וכו' שהריב"ש  
ס"ל שגם זה נקרא מסל"ת כיון שהנכרי שאל להם מתחילה ודעת בר פלוגתיה  
שם בזה דאין נקרא מסל"ת לפי שזה הוי כמו ששאלהו ואתה מה בידך וא"כ לא  
נקרא מסל"ת לפי שהוא כמשיב על שאלתם וע"ש בס"י שע"ט שכ' הריב"ש אחר  
שזה תלוי בסברא אם הוא כמשיב על שאלה או לענין זה הוא חמור מאד איני  
רוצה לסמוך על דעתו להקל ובפרט שכמה חכמים גדולים ובראשם מורי ורבי הר"ן  
חולקים ע"ז לא רצה לסמוך על דעתו (ז"ל) כיון דהוי כמשיב על שאלתם ע"ש  
ובאמת בהריב"ש לא נזכר כלל שהר"ן פליג עליו בחלוקתה הראשונה היינו היכא  
שה' מספר סתם מה פלוגי בלא ק"ר והריב"ש לא כתב שהר"ן חולק עליו אלא  
בהלוקה שנייה היכא שהנכרי שאל להם מתחילה כמה עסקתם וכו' ע"ש אלא  
שהב"י בס"י י"ז הביא דהר"ן בתשובה ס"י ג' כתב דכ"ז שלא נקדם דברים אחרים  
היי כאלו בא להעיד ואין נקרא זה מסל"ת ואיני נאמן וכתב הב"י ז"ל ע"ז וההר"י  
טייטליק כתב לי כי ראיות הר"ן בתשובה זו הן חלשות ושכלל בתי דינים שהיו  
בסאלאנוק בימי אחי וגאונים עולם שהיה בה פשט המנהג להחזיר באומר עכ"ס איש  
פלוגי מות אע"פ שלא יקדים שום דבר אחר ובלבד שלא יתכוין לא להחזיר ולא  
להעיד ע"כ וכך הם דברי הריב"ש בתשובה וכן אמר לי מורי הרב הגדול הר'  
יעקב בי רב שהוא מורה להחזיר בפשיטות עכ"ל ע"ש הרי שהב"י ז"ל הביא דברי  
מהר"י טייטליק ז"ל ודבריו רבו על הדין הא' היכא שהענין העיד בלא ק"ר  
אחרים וכן שהח"מ ס"ק כ"ז והב"ש ס"ק ל"ח והמרש"ס ס"י קס"ה הביאו את דברי  
מהר"י טייטליק על דין זה אבל היכא שהנכרי שאל להם מתחילה במאי עסיקותו  
מזה לא דבר מהר"י טייטליק ז"ל כלל דאפשר דברין זה סובר מהר"י טייטליק  
כהר"ן כיון דהריב"ש ג"כ בעלמו לא רצה לסמוך בדין זה על דעתו נגד רבו הר"ן  
ז"ל משיב דהוי כמשיב על שאלתם וכמו שכ' בספר נושאם בנימין ס"י ק"ט וז"ל  
איך נוכל להביא רא' מדברי הריב"ש והוא בעלמו כתב בסיף התשובה שכל דבריו  
בדין זה איני אלא כנושא ונתן בהלכה אבל לענין מעשה אין לסמוך על דברים  
הללו ולא רצה להחזיר כלל האשה בנידון שלו וכו' עכ"ל ע"ש וכו' פשוט ולפי'  
איני מבין מה שכ' בקע"ג בקיצור תשובות הרב הגדול ב"י ז"ל סעיף קני'  
שהריב"ש ז"ל לאחר שידע דעת רבו ר"ן ז"ל חזר בו וסובר כיון ששאל העכ"ס  
במאי עסיקותו לא נקרא מסל"ת וביטל דעתו מפני דעת רבו ע"ש ובסימון קמ"א  
כתב וז"ל מחשיבת הרב ב"י מ"ש למעלה ס"י קכ"ז שמ"ש הריב"ש היינו דוקא קודם  
שידע דעת הר"ן רבו ושאל"כ ביטל דעתו מפני הר"ן ומאחר שאין לנו סומכין על  
זה על הר"ן וכ"כ מהר"י טייטליק שכבר פשט המנהג בסאלאנוק בימי אחי וגאונים  
עולם דלא כהר"ן וכן היה מורה בפשיטות מורי הרב הר"י בי רב ומאחר שדברי  
הר"ן לא עמדו חזרת הריב"ש איני חזרה עכ"ל ע"ש וכן העו ס"ק י"ד מביא בשם

משה בנימין כ' קט דברי תשובות ב' הנ"ל ע"ש ותמהני האך הב' ז"ל הרכיב  
שני דברים יחד הרי הוא בעלמו ז"ל מביא בספרו הארוך ב' דברי מהר"י טייטליק  
ורבו על הדין הא' והואך מביא כאן דבריהם לרחות דין הב' דברין הב' שפיר י"ל  
דלאו נתפשט המנהג להורות להקל כיון דהריב"ש בעלמו לא רלה לסמוך בזה על  
דעתו כמבואר בדבריו משום דהוי כמושיב על שאלתם ולא היה לו ראי' ברורה  
מהש"ס על דין זה ע"ש ולפי ענ"ד נראה עוד יותר דהא דלא הביא הריב"ש  
דברי הר"ן רבו על הדין הא' שבתשובת הר"ן כ' הנ"ל מביא בהדיא דזה לא נקרא  
מסל"ת דמי שאומר מסל"ת איני אומר אוהו דבר בעלמו אלא בקשר ענין לפניו או  
לאחריו וכל שלא אמר כן איני אומר כמספר דברים אלא כרולה להודיע אוהו דבר  
בעלמו ואיני נאמן ע"ש כי שתדקדק בלשון שאלה שם ובהתשובה שהשיב הר"ן נקט  
בזה הלשון עוד שאלת כו' אי נכרי שבא לפנינו אמר מסל"ת איש פלוני מת לבד  
אם נאמר שהוא מכין להעיד כל זמן שלא יקדים דברים אחרים דומיא דמאן  
איכא ב' חסא או חבל על פלוני ודומיהם כו' תשובה (ע"ש באק"י) ולענין מה  
שאמרת אם נכרי שבא לפנינו ואמר מסל"ת איש פלוני מת לבד אם נאמר שהוא  
מכין להעיד וכו' אין ספק בזה שכל מי שמכין להעיד אמר אוהו דבר לבדו וכו'  
ע"ש הרי שהר"ן בהשאלה ובהתשובה נקט נכרי שבא לפנינו ואמר מסל"ת משמע  
מזה דדעת הר"ן הוא כדעת תשובת בנימין זאב שמביא המהר"ם לובלין ז"ל בסי'  
ק"ל דלא מיקרי מתכין להעיד אלא כשבא לב"ד ואומר איש פלוני מת שאז שייך  
לומר שמתכין להעיד שמה וכו' ע"ש ונראה שגם דעת הר"ן ז"ל כן דדוקא בבא  
לפנינו לא מהני מש"ה לא הביא הריב"ש דעת רבו הר"ן ז"ל על דין הא' לומר  
דהר"ן ז"ל חולק בהתשובה כי בהתשובה מבואר שבא הנכרי להב"ד והיכי שבא  
הנכרי לב"ד כתב שם הריב"ש בהדיא כו' ש"פ דזה לא נקרא מסל"ת כיון שבא לב"ד  
בדאי מתכין להעיד ע"ש ומדברי הר"ן בתשובה הנ"ל לא משמע כהריב"ש דהא  
כ' דמש"ה לא מהני כאן עדותו מפני שלא הי' בק"ד משמע אבל אם היה בק"ד  
נאמן אף שהוא בפני ב"ד אבל מ"מ צידדון דהר"ן שניהם מודים הר"ן והריב"ש דלא  
מהני עדותו אליבא דר"ן לא מהני מפני שלא הי' בק"ד ואליבא דהריב"ש לא מהני  
מפני שבא לב"ד מש"ה לא הביא הריב"ש דעת רבו הר"ן ז"ל דין הא' שבתשובה  
הנ"ל ועיין בתשובות בללאל אשכנזי שאלה כ' שכ' שזה הוא מחלוקת בירושלמי אי  
מעיד שלא בב"ד אי בעי מס"ל או לאו וסיכא שמעיד בב"ד אי מהני מסל"ת ע"ש  
שהוא מחלוקת ר"י ור"ל ע"ש מ"מ הב"י ז"ע וכנ"ל).

אך צידד אין לריב"ם לכל זה כי בדברי הר"ן מבואר דק"ד מהני בין מקודם  
או לאחריו וכנ"ל ובצ"ד הוסיפו הראטנע והווארדנע לומר שהאכמאן נהרג בעת  
שהלך להביא הפאטראנטס"א"כ זה נקרא שפיר ק"ד דהנה היה די להם שאמרו שהאכמאן  
נהרג ולמה הוסיפו עוד לומר בעת שהלך להביא פאטרינים אלא ודאי מורה שלא  
הי' כוונתו להעיד אלא לספר ספור מעשה בעלמא ומספר דברים כהוימן בלא  
כוונה כלל וכיוצא בזה כתב הנ"ב סי' מ"ב דאם הוסיף אומרו דברים לאחריו הוי שפיר  
ק"ד ע"ש ועיין בספר מבי"ט שאלה שכ"ז שכ"ג"כ בזה ע"ש הרי צדדנו שהעדוה של  
הר' מנחם מענדיל מה שהעיד בשם הראטנע והווארדנע נקרא שפיר מסל"ת וכנ"ל.

ונראה דגם מה שהעיד עוד האבט גיעררט פין זעלנער ערלים וואס איך  
 דאס זעלבט געזאגט אז דער האכמאן איז גיהארגעט געווארען י"ש לרן ולומר  
 דגם זה נקרא מעיד מפי נכרים מסלית עיין בהרב הרמ"א ז"ל מביא סט"ז ב' דיעות  
 בכותי המעיד לת' מפי כותי המעיד לת' שהמהרי"ק סובר שהכותי השני איז  
 שיאמר שהכותי הראשון היה מסלית ויש חולקין הר"ן בחשובה סובר דכותי השני  
 לריך שיאמר בפירוש שהכותי הראשון הי' מסלית והח"מ שם ס"ק ל"ה כתב דאין  
 לעשות מעשה נגד הר"ן והפ"ת שם ס"ק ע"ט מביא בשם מה"ל דעיקר הוא דגם  
 הר"ן ס"ל דהכותי השני איז דהכותי הראשון הי' מסלית וכן עיקר להלכה דאין  
 לחוש בהתנא שלא היה דברי הראשון מסלית ע"ש ובישראל המעיד מפי עכו"ם  
 כתב הט"ז שם דה"ה ישראל המעיד מפי עכו"ם דאי"ל ישראל לומר דהכותי היה  
 מסלית ע"ש והב"ש שם ס"ק ג"א כתב דישאל המעיד מפי עכו"ם לריך לומר  
 בפירוש דהכותי הראשון היה מסלית ומשום דדרך ישראל ששאל על חבריו ע"ש  
 אי"כ לדעת הט"ז פשיטא דנקטינן בגיד דעכו"ם הראשונים היו מסלית ובזה אין  
 לריבין לקיד וכמ"ש הב"ש ס"ק ל"ח דעכו"ם המוספר לחבריו עכו"ם אי"ל אליבא  
 דכ"ע ק"ד ובגיד מלשון העדות משמע שהוא רק שמע מהם מה שהנכרים היו  
 מוספרים זה לזה ולא שספרו לו דייקא הלכך לא בעינן קיד לכ"ע ואף אליבא  
 דהב"ש מודי ספק לא נפקא שמה היה כאן מסלית ואז יש כאן ס"ס שמה הלכה  
 בהט"ז ואח"ל דהלכה כהב"ש להחמיר שמה באמת הי' מסלית וכנ"ל וכמו שבי  
 הח"ס ח"ר ס"י ס"ו לענין ספק מסלית אי בעי קיד וי"ל ולא יהא ספק זה אלא ס"ס  
 שמה הלכה כהריב"ש ואח"ל דהלכה כהר"ן להחמיר דלמא באמת הי' שם קיד ועיין  
 ב"ש ס"ק דעתו להקל בכל ספק פלוגתא ועיין בקע"ג ס"י רכ"ו ע"ש וא"כ הי' היה  
 הכא ויש להאריך בזה יותר אכ"מ הולא מדברינו עד כה דהעדות של הר' מנחם  
 מענדיל וויינבערג נקרא שפיר מסלית בין מה שהעיד בשם הראטנעט והווארנעט  
 ובין מה שהעיד מן האג"ח ערלים וכנ"ל ובזה הותר הספק הא'.

ובעת נבוא להספק הב' שהנכרים לא הגידו את שמו העלם וגם לא הגידו  
 שם אביו ולא שם עירו והעד היהודי לעיין החייט ג"כ לא אמר שם אביו כמבואר  
 בגב"ע ותנן בתוספתא סוף יבמות אין מעידין אלא עד שיהא מזכירין את שמו ושם אביו  
 ושם עירו ועיין בהרמב"ם פרק י"ג מה' גירושין הלכה כ"ג וכ"ז ובש"ע אה"ע סימן  
 י"ז סעיף י"ב ועיין בר"מ ובלח"מ הלכה כ"ד ע"ש ועיין בח"מ ס"י ל"ח ובב"ש שם  
 ס"ק כ"ז שבי' שיש בזה ג' דיעות דיעה א' שלריך שזכיר שמו ושם עירו ב'  
 אבילו בשמו לחוד סני הג' דבשנים סני או שמו ושם עירו או שמו ושם אביו ועיין  
 בקע"ג ס"י ק"א שבי' לא אוכל להחמיר אי"ל לעלמא בעדות שמו ושם עירו בלא שם  
 אביו וע"ש בסעיף כ"ב ובסעיף קכ"א ובסקכ"ט דארבע גדולי הדור כתבו להדיא ללריך  
 שמו ושם אביו ושם עירו ומי יקל ראשו בדבר ערוה נגד המלכים האדירים האלה  
 ע"ש אי"כ בגיד אף שהעד היהודי לעיין החייט הזכיר אותו בשמו ושם עירו אבל  
 שם אביו לא הזכיר ואף שהוסף לתת ס"י שיש לו אשה ושני ילדים מה ושיענו זה  
 אפשר שכמה נשים יש בעיר יוואנגראד שבעליהן נסעו מהן ויש להם אשה ושני  
 ילדים כיון ולא הזכירו שם האשה ועכ"פ חפוש לריד

בדם הא לימא כי מלכד שהעיקר הוא כהרוב הפוסקים דסבירי דהעיקר  
 הוא שיאמר שמו ושם עירו לחוד ולא בעינן שיזכיר שם אביו עיין ב"ש שם ס"ק נ"ט  
 אך בגיד הוי כאלו הזכירו שם אביו ג"כ כיון דאמר באדיל, האכמאן, והזכירו  
 בשמו העלם ובשם כינוי משפחתו הוי כאלו הזכיר שם אביו כמ"ש הריב"ש לענין  
 כינוי פארי"ח ועיין בקע"ג סעיף ק"ב וק"ה ושל לענין כינוי אשכנזי ולענין כינוי  
 יעקב עזר דהוי כאלו הזכיר שם אביו ועיין בח"ס סי' מ"ה שכ' שכינזי, פאפרי  
 הוי כאלו הזכיר שם אביו ואפילו חיפוש א"ל ע"ש ועיין בכתב סופר אה"ע סי' כ"ג  
 ע"ש ועיין בהרשד"ס סקס"ו לענין כינוי, וזיגוי שערף (שכינזי) משמו ושם  
 אביו ע"ש וע"ש בב"ש ס"ק כ"ח שחזרו ע"ש אי"כ בעידות היהודי לעיין החי"ע  
 ליכא שום חשש כלל אך אפילו בעדות הנכרים שהעיד הר' מנחם מענדיל בשם  
 והם לא הגירו רק שם הכינוי של משפחתו לחוד ג"כ מהני כיון שהעיד אמר שלא  
 היה בראשיו וז' אי"ש ח"ל שיהא נקרא האכמאן כי אם זה האיש אשר ה' נקרא  
 באדיל האכמאן והיה מיוואנגראד וגם משמע שהנכרים ה' קורים אותו בשם זה  
 לחוד וידעו מי הוא דאל"כ היה להם לומר אי"ש יהודי אשר שמו הוא, האכמאן  
 נהרג והם לא אמרו הכי רק אמרו סתם, אז דער האכמאן איז גיהארגט גיווארטען  
 ולא שאלו איז האכמאן הוא ומוי האכמאן הוי משמע שה' מכירין אותו בשם זה וידעו  
 שהוא מיוואנגראד וכמ"ש בקע"ג סי' שמ"ד וז"ל אם אמר שהרגו את מרדכי נראה  
 שעל מרדכי ידוע בניהם מדבר דאל"כ היאך אמרו שהרגו את מרדכי הי"ל שהרגו  
 יהודי ששמו מרדכי ע"ש וכיוצא בזה כתב בשם מהרי"ט סי' ש"ע ע"ש וא"כ היה  
 בגיד נמי הכי הוא כנ"ל וגם מדלא שאלו רק לו שהוא מיוואנגראד משמע שהיו  
 יודעים שהנהרג הוא מיוואנגראד ולכך לא שאלו רק לו שהוא ג"כ מיוואנגראד  
 וכיוצא בזה כתב הל"ל בס"י נ"ט ובס"י מ"ב וכ"כ המהר"ם לובלין סי' קל"ב ע"ש  
 [ועיין בשו"ת מהרשד"ס סוף סי' מ"ג שכתב ג"כ הכי] וכ"כ הח"מ ס"ק ל"ח דהיכא  
 שמוכח מדברי העד שכוונתו על זה כגון שהנאבד ועד והשומע מפי עד כולם  
 מעיר אחת ודאי אשתו מותרת ועיין בש"ע סעיף נ"ז דאע"פ שהנכרי אינו מכיר  
 האיש כלל ואינו יודע שם הנהרג רק שאלו יודעים שמו ושם אביו ושם עירו  
 ופעליו היה עכ"ל זה מסל"ת מותרת עיין בספר זכרון יוסף שאלה ו' וא"כ כ"ש  
 בגיד שטכ"פ הזכירו אותו בשם כינוי משפחתו ועיין בשו"ת הב"ח סי' נ"ז ובשו"ת  
 מהר"ם לובלין סי' קל"ז שנשאלו שניהם על שאלה אחת, שהקאזקין לא הזכירו  
 לא שם אביו ולא שם עירו רק אמרו סתם שברכה נהרג והשיבו שניהם ז"ל כיון  
 שהעד יודע שלא היה באותו ח"ל אי"ש ח"ל שיהא נקרא ברכה כ"א זה אי"כ נמשך  
 שכל השיחות של הקאזקין לא היה אלא באותו יהודי ברכה בן הקדוש אהרן מטישניץ  
 אי"כ פשיטא דמשיאין את אשתו אם לא היה עת מלחמה דבמלחמה חיישין  
 דלומר בדרמי ע"ש הרי כמ"ס ונדבר מזה עוד לקמן בעזרי' ובזה הותר הספק הב'  
 ועתה נבא לבאר בספק הג' דלכאורה מה ישיעינו כל הג"ל דאף דהוי  
 כמעיד בשם נכרי מסל"ת מ"מ הא מבואר ברמב"ם פ"ג מה"ג הלכה כ"ה דכותי  
 האסל"ת לריך שיאמר וקברתיו וגם המחבר באה"ע סי' י"ז סעיף י"ז מביא דיעה  
 בשם י"א ע"ש והב"י שם כ' בשם הרשב"א דמאחר דהרי"ף והרמב"ם והר"ה אמרו

דבשי בעכו"ם המסל"ת וקברתיו מי יקל ראשו להקל בדבר ערוה נגד אבות עולם  
 אין לנו אלא לשום לב לדעתם וכ"כ הריב"ש בתשובה סי' שע"ג כיון שילא הדבר  
 מפי הרי"ף והרמב"ם להחמיר ראוי לחוש לדבריהם ומי יתיר לשוק אשה שהוא  
 ערוה לדבריהם חלילה וכיוצא בזה כתב הר"ן בתשובה ע"ש ועיין בגמ"י סוף יבמות  
 שם דגם דעת הריטב"א כן ועיין בח"ס סי' ל' שם פשיטא דיש לחוש לדעת הרמב"ם  
 דבשי קבורה היכא דלא הוה שם ממש וע"ש וא"כ בנ"ד דלא נזכר כלל בהגב"ע  
 מענין הקבורה לא מהני אף אם נימא דהם היו מסל"ת כיון דלא אמרו וקברתיו.  
 ברם זה לימא, כי מלבד שעיקר דינו של הרמב"ם דבשי בעכו"ם מסל"ת  
 קברתיו רבים חולקים עליו עיין בטור שם שם על דברי הרמב"ם ואינו יודע למה  
 מולריך וקברתיו ע"ש ועיין ברמ"א שם שם וכן פשט המנהג וכתב הפ"ת איך פ"ג  
 שכוונתו הוא לומר דהמנהג הוא שלא להלריך לומר וקברתיו בכל ענין ושלא כדעת  
 הרמב"ם ז"ל וכ"כ הב"י בתשובה בדיני מסל"ת וכ"כ מהר"י סמו"ט בתשובה וכ"כ  
 מהריב"ל ח"א וכ"כ מהר"ט וכן הוא בתשובת רמ"א סי' ק"א ע"ש (הא דמליין הפ"ת  
 לתשובת הרמ"א שם הגה המעיין שם יראה דאדרבה הרמ"א סובר דאין להקל נגד בני  
 גדולים דסברו כהרמב"ם יע"ש) ועיין בקע"ג סעיף י"ד ובסעיף ר"א ובסעיף ק"ו שהרמב"ם  
 הוא יחיד בד"ן זה ובעל ת"ם כתב דלא נהנו כלל כוותיהו ומונהג מבטל הלכה ובפרט  
 במקום ענינא דאיתחא יע"ש הרי שרבים חולקין על עיקר דין של הרמב"ם ז"ל  
 וזמן מזה הלא ידוע דעת ה"ה ז"ל שם דלא בעי הרמב"ם בעי"ס המסל"ת שיאמר  
 וקברתיו אלא דוקא בבי האי גוונא שאינו מזכיר שם המות ואינו מזכיר אבל אם  
 מזכירו לא בעי הרמב"ם שיאמר וקברתיו והרב הרמ"א ז"ל הביא זה שם בסעיף י"ד  
 בשם תשובת מהרי"א בפסקיו וב"י בשם תשובת הר"ן והריב"ש וע"ש בבאה"ט  
 ובתשובת רמ"א סי' ק"א יע"ש איך בנ"ד שהזכירו אם שם הגהג וגם היו מזכירין  
 אותו וכאשר בארתי זה מקודם בהיתר ספק הב"י איך מהני זה אליבא דכ"ע אפילו  
 לא הזכירו מענין הקבורה כלל וכנ"ל והנה בנ"ל סי' נ"ט כתב דעיקר תל"י  
 בהכרה כדמוכח כך מדברי הר"ן ע"ש ועיין בתשובת הרמ"א סי' ק"א שם שהר"ן  
 ומהרא"י פליגי על ה"ה דלהר"ן תלוי בהכרה לחוד ולדעת ה"ה ז"ל תלוי בהזכרת השם  
 ואם לא הזכירו את שמו לא מהני אף אם היה מזכירו והסכים הוא שם לדעת ה"ה  
 ולא מהני אם היה מזכירו ע"ש והגאון בעל ז"ל ז"ל בודאי אז בשעת שה"י כותב  
 התשובה הנ"ל לא ראה עינו בדבולת הסוד את דברי הרמ"א הנ"ל מולא הביאם  
 כלל וכתב להפך ועיין בספר פנים מאירות ח"ס סי' י"ח שם ג"כ דעיקר תלוי אם  
 ה"י מזכיר להנהיג ולא בעיין הזכרת שמו ע"ש ולפלא הלא הפמ"א ז"ל הביא בעלמו  
 דברי הרמ"א בסיומן מ"ו והיאך סזס הכא היפך מדבריו ולא הזכיר דעתו ז"ל כלום  
 ועב"פ בנ"ד מהני אליבא דכ"ע כיון דאמרו האמאן זה נהרג וזה הוי כאלו הוה  
 את שמו וזה"י מזכירו וכנ"ל ולא בעי מעיין זה קברתיו.

והנה לפי מה שם בקע"ג בקולור פסקי תשובות בן לב סעיף י' לדעת  
 רוב הפוסקים דמ"ל דבשנים ל"ש בדרמי אין חילוק בין שני עדים כשירים או פסולים  
 ועיין לקמן סי' רל"א וע"ש שם כן בשם מנ"י"ט מה שהסכימו הפוסקים דבדברי ח"ל

המעיד בשם אחד ובשם מסלית מקרי שני עדים ע"ש אי"כ ב"ד שאומר בשם שני  
 (עדים) נכרים הראטנע והווארנע מסלית לא חיישין שאומרים בדדמי ולא בעי  
 וקברתיו וא"ל לכל הארוכות הנ"ל אך נראה דלא כ"ע הכי ס"ל עיין בתשובות הרמ"א  
 סי' ק"א ובתשובת מהר"ם לובלין סי' קכ"ט וסי' קל"ו וז"ל ואין לחלק דבג"ד העידו  
 נכרים רבים ובשני עדים כתב הרא"ש דלא חיישין דאומרים בדדמי ז"ל דלא  
 אמר הרא"ש זה אלא בשני עדים כשירים אבל נכרים אפילו ק' אינם אלא כאחד  
 וכדאמרן פ' האשה שלום גבי מים שאין להם סוף והא מים כמלחמה דמי ובשנים  
 אפילו ק' כע"א דמי וא"כ ה"ה בנכרים החסלית עכ"ל ועיין בב"ש סי' מ"ג שבי  
 שמעון להרבה פוסקים דס"ל הכי ע"ש ועיין בג"ב אה"ע סי' כ"ח ע"ש וא"כ  
 ב"ד דהוי נכרים לא מהני הא דה"י שנים אך מ"מ יש לזרז זה לסניף להחיר  
 כמ"ש הג"ב שם לזרז זה לסניף להחיר ע"ש ועיין במהרש"ד סי' ע"ט  
 מובא בקע"ג סעיף ט"ז שבי' אף לרעת הפוסקים דל"ל קברתיו דוקא באחד או  
 שנים בב"א אבל בשנים זה אחר זה נראה הדברים שאין לומר שיש לחוש שכל  
 אחד העיד בדדמי עכ"ל ע"ש וא"כ ב"ד שהא שהעיד העד הר' מענדל מפ'  
 הראטנע והווארנע ועוד העיד מפ' אג"ח ערלים ובודאי לא שמע אוחס כאחת  
 ובפרט מה שהאשה מ' מאטיל העידה בשם היהודי לעוין החייט לא היה ביחד עם  
 מה שמע הר' מנחם מענדל מפ' הנכרים אי"כ לפי הרשד"ם ז"ל ל"ש בבג"ד זה  
 דאומרים בדדמי כיון שאמרו שלא בב"א והם שנים ואף שער הר' מנחם מענדל  
 בא ביחד עם האשה מ' מאטיל כפי הנראה מהגב"ע מ"מ הרי אין לנו מחירין  
 מחמת העדות הר' מנחם מענדל או מחמת עדות האשה מ' מאטיל שהרי הם אינם  
 יודעים כלום ולא ראו כלל מענין מיתחו ופיקר העדות הוא רק מה שמעו  
 היינו מה שמע הר' מנחם מענדל מהראטנע והווארנע ומאנשי חיל ערלים וכן  
 מה שמע האשה מ' מאטיל מהישראל החייט לעוין והנה הם לא שמעו זה ביחד  
 וגם לא באו לפניו ביחד אי"כ לפי סברת הרשד"ם לא אמרינן בכה"ג בדדמי ועיין  
 בשו"ת ח"ס ח"ס סי' קל"ה ד"ה וממ"י ובר"ה ובודאי וכו' ש"הסנרא הוא להיפך דהיכא  
 דבאו בב"א לא חיישין דאומרים בדדמי ואם באו זא"ז חיישין לפי האומרים  
 בדדמי ע"ש והוא היפך סברת המהרש"ד ולפלא שלא הביא דברי המהרש"ד הנ"ל  
 ועיין בג"ב סי' כ"ח שבי' שיש לסמוך אדברי המב"ש ע"ש ועיין בספר מבי"ט  
 עלמו ותראה שהוא בעלמו הביא מה שהקשו עליו ותורנו יפה עיין בדבריו  
 הקדושים זללה"ה.

אמנם עדיין לא ילאנו ידי חובת ענין בזה והוא עולה על כולנה כי אף שבררנו  
 עד כה שהעד הוי מעיד מפ' נכרי מסלית ולא בעינן ב"ד וקברתיו וכמו שבארנו  
 עד כה בעזה"י מ"מ מה נעשה לאחותינו ביום שרובר בה הא לא עדיף נכרי  
 מסלית מע"א ובע"א במלחמה ק"ל כהר"ף והרמב"ם דבעי שיאמר וקברתיו ואע"ג  
 דהמרדכי בפרק האשה שלם כ' בשם ר' שמחה ורבו נתן וראב"ה ז"ל סברת הלכ  
 דלא שייכא בע"א זו דע"א במלחמה כנכרי שאינו נאמן אלא במסלית דבשלמא  
 דלא שייכא להחיר י"א לומר דרשומה מלחמה נתן לבו להעיד ולהחיר על נדמה

איני אומר דבר אחר הנדמה כי אם אשר רואה עכ"ל והרמ"א סי' י"ז סעיף ג'  
מביא דיעה זו בשם ו"ס מקילין ע"ש מ"מ הא הח"מ שם סי' כ"ד כתב דאין לסמוך  
ע"ז למעשה בע"א במלחמה במסל"ת בלא וקברתיו וע"ש בב"ש סי' נ"ה שכ' שהר"מ  
מביא כמה פוסקים שחולקים ע"ז דנכרי מסל"ת לא עדיף מע"א ע"ש ועיין בשו"ת  
הב"ח סי' ע"ז שכ' על דברי המרדכי הנ"ל דהוא סברת הכרם ואין לסמוך ע"ז כיון דהגוי  
ירא לעמוד שם שהוא במלחמה אומר בדרמי ע"ש וכ"כ המהר"ם לובלין סי' כ"א ובשו"ת  
ל"ל ס' נ"ט דהר"ן סובר בפשיטות דנכרי מסל"ת גרעי מע"א ע"ש וא"כ בג"ד שהי'  
במלחמה מה יושיעו ערות של הנכרים ועדות של העד היהודי לעוין החיט שהוא  
במלחמה ובע"א במלחמה קי"ל דלריך לומר וקברתיו וכאן קבורה לא הי' לו.  
**איברא** הא ג"כ ליחא כי מהגב"ע נראה שלא נהרג האכמאן הזה בשדי  
המלחמה ממש בעת שערבו מלחמה מחנה על מחנה מערכה מול מערכה אלא נהרג  
בעת שהלך להביא פאטרנאנטס ובעת שחזרו לאחוריהם וזה ידוע כי האבאז' הולך  
רחוק איזה וויארסט רחוק מהמלחמה ועיין בהר"ב הרמ"א סי' י"ז סעיף נ"ח שכ'  
והיה כל שאימרת שמת או נהרג רחוק מן המלחמה מהימנא דל"ש לומר בדרמי אלא  
באומרת שמת או נהרג במלחמה ממש אבל שלא במלחמה ממש אפילו הלך לקנות  
למערכת המלחמה שלל נאמנת (מרדכי פ' האשה בחרא בשם ראב"ה) ע"ש ועיין  
שו"ת ב"י שאלה כ"ב ד"ה האחד שכ' דשיטת הלכה מוכח דדוקא כשהעד מעיד  
שראה שהרגו בשעה שערבו מלחמה מחנה מול מחנה החס ודאי אפשר לומר דחיישין  
לבדרמי ואינם מוכווניס על מו' שיפסל כמ"ש התוס' לשם בדר"ה זמנין דמחי כו' אבל  
בג"ד שראוהו הרג נופל בשדה אחר אי"כ לא היה כהול מלעמוד שם בשיעור  
שיראה אם הוא מה או לאו ואעפ"י שהעד עלמו אומר בפירש שאחר שראו מת הי'  
נחפו ללכת מפני מורא כו' מ"מ מורא זו איני בדאי לחוש מומה ולומר שהי' כהול  
כ"כ עד שלא עמד עליו לראותו אם הוא מת או לאו ודאי כל מי שהיה באותו  
אקולויס לאותה שעה נפל עליו מורא ופחד אבל מ"מ אין עליו אוחז מורא של  
זריקת אבנים וחיצים ואבני בליסטראות שנאמר שלא עמוד שם עד שראה אם הוא מת  
או לאו והרולה להחמיר ולומר שאין חילוק בין ע"א במלחמה ממש או ע"א במקום  
משוכש בגייסות עליו להביא רא"י מפורשת ואני רואה להביא רא"י לסברא זו שכתבתי  
לחלק בין ע"א במלחמה ממש לע"א במקום המשוכש בגייסות וכו' ע"ש שהאר"ך  
להביא רא"י לזה ע"ש וכ"כ בל"ל סי' נ"ט וכ"כ המהר"ם לובלין סי' ו' וכמו שמשמע  
מרדכי המרדכי הנ"ל ע"ש וא"כ בג"ד שמואחר בהגב"ע בזה הלשן, עד איז גיהארגט  
געווארען ווען מען האט אפ גיטרעטין פין דעם ארט וען עד איז גיגאנגען נאך  
פאטרנאנטס מושמע דלא הי' אז במלחמה ממש שערבו מערכה מול מערכה שהרי  
היו נוסעים לאחור אי"כ לא היה ירא כ"כ לעמוד שם ול"ש לומר דאמר בדרמי כיון  
דלא היה במלחמה ממש וכנ"ל.

עוד י"ל דאפילו היה במלחמה ממש מ"מ אינו חשש כלל במה שלא העיד  
מהקבורה כלל וכפי אשר נדפס זה מכבר בשמי בשע"ת חוברת י" ח"ב וזה תוכן  
דברי שם עיין במל"מ פ"ג מה' גירושין הלכה י"ט וז"ל שם למד דבעינו והדרהו

דלא בעינן וקברתיו דוקא אלא כל שטלטלו בני הליון שהעכו"ם הראשון טילטלו ע"ם  
 ועיין בקע"ג סעיף מ"ח ע"ם ועיין בש"ע אה"ע סי' י"ז סעיף ה' שהעתיק לשון  
 הרמב"ם שכ' כבר אמרנו שהעד שאמר שמעתי שמת פלוני ואפילו לא אמר ממני  
 שמע כשר ומשיאין על פיו וכתב הפ"ח שם ס"ק ל"ג בחשבות מהריב"ל ראה להמליא  
 מזה קולא אחת גבי מים ומלחמה שרריך לומר וקברתיו חס לא אמר וקברתיו ואיני  
 לפנינו או עד מפ"ע ואין הראשון לפנינו תלינן להקל ולומר שאם היה העד הראשון  
 לפנינו היה מוצר דבריו איך שנחבר לו שמת ודאי כגון שטילטלו ממקום למקום  
 דחשוב כמו וקברתיו וכו' ואחריו נמשכו קצת מהאחרונים ז"ל להקל וכו' ע"ם וא"כ  
 בנ"ד שהעדים הראשונים אינם לפנינו אלא עדים אחרים המעידים בשמם לא בעינן  
 וקברתיו והנה אף שרבים חולקים על דין דמהריב"ל עיין פ"ח שם שכ' אולם  
 בחשבות הראשונה והמהרי"ט ובקונט' הרח"ש האריכו לדחות סברא זו בשתי ידיים  
 והרשד"ם סי' נ"א מסיק דנחשש איסור דרבנן כגון משאל"ם וכדומה יש לסמוך על  
 מהריב"ל בזה ולא באיסור תורה והמעין בדברי מהריב"ל יראה שהוא עלמנו לא  
 סמך ע"ז שהוא בידו ע"ם מ"מ בנ"ד לזקו דברי מהריב"ל דזה שכ' הפ"ח המעין  
 במהריב"ל יראה שהוא עלמנו לא סמך ע"ז הנה המעין בקע"ג בשם מהריב"ל  
 סי' מ"ח כתב שם בזה הלשון בעד מפ"ע אף שמקילין מ"מ אין להחיר ביה בלא  
 קברתיו אלא דוקא באיכא תרתי לטיבותי חדא דלהוי עד מפ"ע וגם שהעד הא'  
 יחא עכו"ם מסל"ת לפי שכתבו הגהת מיימין דנעכו"ם מסל"ת לא חיישינן דדאמר  
 בדדמו ע"ם ובנ"ד הרי ה' עדים הראשונים עכו"ם מסל"ת וא"כ יש לסמוך אדברי  
 מהריב"ל דבעד מפ"ע לא בעינן וקברתיו ועוד הרי כתב הרשד"ם דבאסור דרבנן  
 יש לסמוך אמהריב"ל והנה כל ענין דבעי' בע"א וקברתיו הוא רק מדרבנן דהא אם  
 נשאת לא תלא ואם הוא מדאורייתא אמאי לא תלא ועוד דכל הפוסקים סוברים  
 דמה"ד לא בעי' בע"א במלחמה וקברתיו אלא לפי שילא מפי הקדוש הרי"ף והרמב"ם  
 לא ראו להקל במבואר בחשבות הריב"ש סי' שע"ז וא"כ כאן כיון שיש ע"א יהודי  
 היינו לעיין החיט שהעיד שראה בעלמנו שנהרג אי"כ אינו אלא איסור דרבנן שוב  
 יש לסמוך אמהריב"ל להקל בעד מפ"ע וכנ"ל ועיין בחשיבות דללאל אשכנזי סי'  
 ל' שכ' וז"ל ובא וראה כמה נוצריה (המהריב"ל ז"ל) דמאן דחורפיה סכיניה ובקי  
 בחדרי תורה דהנה מה שדן האי גברא הלכה למעשה לגבי דינא מלאמי בחידושיה ראשונים  
 ז"ל שחיראו בהכין דעת הרמב"ם ז"ל שכ' הרב המאירי ז"ל בחדושי וז"ל ויש מבינים  
 בלשון הרמב"ם וכו' ואינו יודע מאי פסקא ועיקר הדברים בכולם שא"ל וקברתיו כלל  
 במסל"ת ע"כ ואם הרב המאירי ז"ל לא ידע מאי פסקא מ"מ הניח לבאים אחריו  
 ופסקניהו מהר"י בן לב גרו בסכינו חרופא ועיב טעם ודעת ומ"מ אע"ג לעיין  
 דינא יש לדון כן וכו' לעיין דינא אפשר דמורה (ה"ה ז"ל) דהיכא דהוי עד מפ"ע  
 והעד הראשון היה עכו"ם מסל"ת דלא בעינן וקברתיו כו' עכ"ל ע"ם הרי שהוסכם  
 לדינא להא דמהריב"ל ועיין בשו"ת ז"ל סי' קנ"ג כתב בפשיטות להחיר בעד מפ"ע  
 אף דלא אמר וקברתיו ע"ם ועיין בנ"ב מ"ק סי' מ"ט חאה"ע שדעת הרב ר"מ  
 מפורשבערג ז"ל שער מפ"ע קיל מהעד הראשון והביא דברי המהריב"ל והגאון ג"ב  
 ז"ל שם השיג על דבריו וכו' המהריב"ל נשען על דברי מה"ד והמה"ד עלמנו נשען



על דברי מהר"ם וכבר בארתי שהמהר"ם עלמו לשיטתו כו' אבל בין עד הראשון  
לעד השני אין שום חילוק וא"כ נפל הק' היתרה בבירא עכ"ל ע"ש ולפי מ"ל  
המהריב"ל לומר הק' דינא מדברי הרמב"ם ז"ל וכמ"ש בשו"ת בלחלל אשכנזי הג"ל  
ולא מיירי שם בספק ג"י כלל ע"ש.

ונראה לפענ"ד שגם המהר"ל מפראג ז"ל ס"ל להק' סברת מהריב"ל דהנה  
מועשה בא לפני מהר"ל ז"ל מפראג שהעיד אבי אשה ששמוע מפי עדים כשירים  
ששמוע מפי נכרים שהגידו מהריגת יהודי אחד ר' יהודה והתיר המהר"ל ז"ל את  
אשתו דעמ"פ כשר בעדות אשה ונחלקו עליו חכמי דורו ז"ל גם המהר"ם לובלין  
ז"ל כתב בעלמו להגאון מהר"ל ז"ל שיבינו טעם ההיתר הא' הו"ע א' במלחמה  
ומסל"ת לא עדיף מ"ע א' שלד"ך לומר וקברתיו וכמו שכ' הר"ן דמסל"ת לא עדיף מ"ע א'  
ע"ש באורך ותשובת המהר"ל לא בא בדפוס ועיין בשו"ת הב"ח סי' ע"ז שמביא כל המחלוקת  
של בני דורו וכתב להלדיק דברי המהר"ל ז"ל וז"ל כבר אמרנו שהרמב"ם בפ"ג  
מה"ג כתב שהעד שאמר שמעתי שמה פלוגי אפילו שמוע מאשה ששמועה מועבר הרי  
כשר לעדות אשה ומשיאין על פיו אבל אם אמר העבר או אשה מת פלוגי ואני  
ראיתי שמת שואלין אותו היאך ראית ובמה ידעו שמת אם העיד בדבר ברור כאמון  
וכו' הורה לנו הר"ב ז"ל דבעד מפ"ע שאמר שמעתי שמת פלוגי אין שואלין אותו  
היאך שמעת ואיך היה פרט המעשה ולכך לא שאלו הגאון מהר"ל אחר שהעדות  
היה עד מפ"ע ובכך יש לחפש זכות על המהר"ל שיחי' ע"ש באורך שגם הוא ז"ל  
היה מהמחמירין לפי שאמות היה שגם הנכרי הראשון היה במלחמה ושייך לומר  
דאומר בדדמי ע"ש מ"מ זאת גילה לנו הב"מ ז"ל שטעמו של המהר"ל ז"ל הוא מפני שהי'  
עד מפ"ע וא"כ י"ל שגם המהר"ל מפראג ז"ל ידע מתחילה שהנכרי הראשון הי'  
במלחמה ולא כמו שכ' הב"מ ז"ל שם שיש לחפש זכות על המהר"ל ז"ל שלא ידע שהנכרי  
הראשון הי' במלחמה ולא דרש אחר זה לפי שטעמפ"ע א"ל לדרוש כ"כ ע"ש אלא  
דשפיר ידע המהר"ל שהנכרי הראשון הי' במלחמה רק דסובר כשיטת מהריב"ל  
הג"ל דבעד מפי עד אף במלחמה א"ל לומר וקברתיו ולהכי שפיר התיר המהר"ל  
ז"ל ולא יאונה ללדיק כל עון ח"ו ואם כנים אנחנו בזה א"כ יש להמהריב"ל תנא  
רבא דמסיעי' ליה הוא הרב אדונינו המהר"ל מפראג ז"ל ולפ"ז אף אם נאמר שהיה  
במלחמה מ"מ מהני אף בלא קברתיו ועיין בתשובת מהר"ם לובלין סי' קכ"ח שכ'  
דאף דרבים מולקיס על המורכב שכ' דנכרי מסל"ת לא בעי וקברתיו אף במלחמה  
מ"מ יש ללדק דעת המורכב לסניף להיתרא וכ"ש בשו"ת ושם הכהן סי' כ"ז ע"ש  
וכן נראה שהוא דעת המהרש"ה סי' קס"ה בטעם סניף להיתרא מודעת המורכב  
הג"ל ע"ש ועיין בתשובת הרדב"ז ח"א סי' ס"א וז"ל ומואיכא מ"ד דס"ל דכוחי המסל"ת  
לא אמר בדדמי וכו' ע"ש הרי שהרדב"ז ז"ל טעה מזה סניף להיתר ע"ש בד"ה  
כלל דמילתא טעה"ט.

וראיתי בספר עין יצחק סי' י"ט ובס' מ"ו ש"ל לרן בדבר חרש דבזמנינו  
ש"ס ממונים ע"ז ששומרים להאג"ח במערכת המלחמה שלא יכריחו ונקרא "לעפ"  
ע"כ ל"ס הטעם דירא לעמוד שם ולכן י"ל דנאמן האג"ח כשאומר כשראה ומת  
דבא ע"פ פקודת הקיר"ה ממוינים לעמוד שם וראה בודאי שמת באמת וזה סברא

נכונה להחירא ע"ש וכבר ראיתי שהגאון הגדול ר' יואב יהושע מקינסק שליט"א כתב ג"כ הכי ונרפס בשעת ע"ש וגם הגאון מבערזאן ז"ל משתמש בבערזאן אינו תח"י) ע"ש א"כ בנ"ד יש עוד סניף להחירא אף דלא הגידו כלל מענין הקבוצה (וכבר דברתי מזה בשעת ח"י ח"ב ע"ש) הארכתני עד כה שנגיד אף דלא אחר וקברתינו איני בכך כלום וכנ"ל ובה הותר הספק הנ' ומעתה נבאר הספק הד' שהנכרים לא הגידו היאך היו יודעים שנהרג האכמאן ושוא לא שמעו אלא קול הברה בעלמא (ושוא הוא לאחר ג"י) ואיני רוצה להאריך בזה כי בנ"ד העיד עד היסודי לעיון החיט בפירוש שראה שנהרג בפניו ונפל מת לארץ אךנסבעדות של הר' מענדיל חפי הנכרים כבר ביאר הגאון בעל ז"ל בס"י מ"ב ובסו"מ מהר"ם לובלין ס"י קל"ג כיון שאין העד לפנינו וא"א לשואלו כיצד ראית אפילו לא אחר אלא מת הסם סג' וכמו שכתבתי לעיל בשם ע"ש באורך ובה הותר גם ספק הד' (גם יש לזרף כאן כיון שכבר עבר זה יותר משבעה שנים ואיני יש שום ידיעה ממנו בודאי נהרג ועיין תה"ד ובחמ"ס מזה ואין להאריך מזה כאן דהח"ס ז"ל לא ס"ל הכי ע"ש).

והנה כיון שבארנו בעוה"י כל הג"ל והותר כל הספיקות שיש לומר בנ"ד א"כ ממילא דגם האשה הנעלבת אשת גאדל האכמאן הנהרג הותרה מכבלי עיגון שלה וישנו ב"ד של ג' ויתירו אותה כדין הניחית ע"פ ט"א דלריך ג'.

נאים מאיר רובין (ראדום).

והנה לחומר הענין הצעתי כל דברים הנ"ל לפני הגאון הד' יעקב שור שליט"א האבד"ק קוטב וזה תשובתו שיר"ת אור ליום ג' חיי כ"א מרחשון בך אתפאר לפ"ק קוטב.

למאיר ובא קרא בקריאה של חיבה ה"ה בכוד הרב הגדול מעוז ומגדול חריף ובקי טובא מו"ה מאיר רובין ג"י דופ"צ דק' ראדום יע"א.

בשבווע העברה הגיעני מכתבו טס שאלתו, ואחרתי עד כה מלהשיבו מלבד היותי מוטרד להשיב לשואלי דבר הנה לא ככתי אז כתי עתה להיות מחובר ספרים לגמרי עד שגם הקור וש"ע אהע"ז אין אחי וכל המון חידושי ותשובתי אשר חדשתי מעורי עד שנת המלחמה כולם נשללו ממני ונתקיים בי אשר טפחתי ורבינו אויבי כלם ואני משיב כמעט מכבלי עיון בספרים ואשר יסיד ד' בפי.

והנה שאלתו בדבר האשה העונה אשת ה' גאדל האכמאן מעיר יוואנגלאד ורומ האריך בלדי הספיקות שיש לרין בנ"ד ועיניו שפיר חוו בכוחא דהחירא שיש להחירה מכבלי העיגון ואני אבוא אחריו למלאות את דבריו.

והנה כמה שהעיד העד הר' מנחם מענדיל ב"ר ליוז שנהיומו במלחמה ואחר אשר נסוגו אחר ממעמדם בא שוב אליו הגוי, הראטנע והוואלדנע ביום א' בבוקר ושאלוהו אם הכיר את האכמאן ואמרו לו כי האכמאן, נהרג ביום פרייטאג' סמוך לערב צעה שהלך להביא פאטראנעס, ללפענ"ד דגם לדעת הר"ן בחצורה דלא חיהרי מסל"ח אלא במגיד בקישור דברים [כנראה מהרמב"ם] הנה

בכאן שהוסיף להגיד בנמצאם הזמן ובשעה שהלך להביא פאטרנאס" הו' זה שפיר  
 ק"ד המורה דקושטא קאמר הדברים כהויתן ור'א' מש"ס ב"ק דף ק"ד ע"ב דקאמר  
 ובדאורייתא מסל"ת לא מהימני והא מעשה בא לפני ריב"ל בתינוק שה' מסל"ת  
 ואמר אני ואמי נשבינו לבין הנכרים ילאתי לשאוב מים דעמי על אמי ללקט עליהם  
 דעמי על אמי והשיאם רבי לכהונה ע"פ ע"ש הרי דאף דה' בלי שום ק"ד מ"מ  
 נחשב מסל"ת, ובע"כ מושם דה' מספיק שיאמר אני ואמי נשבינו לבין הנכרים  
 וה' דעמי תמיד על אמי וכיון שהוסיף לספר בהגבלת המקום כשיצא לשאוב מים  
 וללקט עליהם שה' דעמו אז על אמו יצטרך דברי אמת דקושטא קאמר כי אין  
 במסל"ת רק ענין אומדנא על פרט עדות זו דקושטא קאמר ולזה הולך הר"ן  
 במסל"ת קישור דברים כי המשקל הוא בהול להגיד עיקר הדבר לבד מבלי תוספת  
 דבר שלא יהא נתפס כשקרו והה"ד בכל אומדנא המוכחם בפרט עדות זו דקושטא  
 קאמר וממילא כל שיש בדבריו תוספת דברים בהגבלות המקום והזמן שלא נשאל  
 על זה הנה זה אומדנא מוכחם דמוספר בדקדוק כפי המעשה שה' ועיין ג"כ בש"ס  
 יבמות דף ל"ח ע"א דפריך הש"ס ומי מהימן והא ת"ח שאמר לאחר מעשה אין  
 שומעין לו ומשני שאני הכא דקאמר עוד מעשה אחרינא בהדאי ופירש"י דניכרין  
 דברי אמת שכך שמע ביחד וה"ל בג"ד, וכן במה שהוסיף העד מענדיל להגיד ששמע  
 גם מבעלי מלחמה ערלים שהיו עמו בחבל אחד שאמרו, אז דער האכמאן איז נהרג  
 גיוואהרין" הדברים מוכיחים ששמע מהם מספרים כן במסל"ת דא"כ ה' אומר  
 שאלתי גם לבעלי מלחמה ערלים על האכמאן ואמרו לי שנהרג ומדאמר סתם  
 ששמע מהם שאמרו שהאכמאן נהרג מוכיח שבמסל"ת ספרו זה כדרך הצ"ח שהמה  
 מחבל אחד מספרים לעלמן ממימות והרינות קלת מהם וכ"כ בשו"ת מהר"ט ומ"ש  
 הבית שמואל בשם המושא בתימן להחמיר טפי בישראל המעיד מפי נכרי הנה המעיין  
 בשו"ת סי' מ"ו יראה דהמ"ב כתב גם להחמיר באשר שהישראל בעצמו הטיל ספק  
 שאיני יודע אם ה' הנכרי מסל"ת לפי שכן באמלע הסיפור אשר הגיד לישראל  
 אחר אבל היכא שהישראל מגיד מה שמע מנכרי אלמלי ה' ע"י שאלתו תחילה  
 ה' מגיד כמעשה שה' לאמור אני שאלתי את הנכרי על היהודי פלוני ומדכשמע  
 ממונו סתם שאמר שמעתי מנכרים שאמרו פלוני נהרג סתמא כפירושו שהמסל"ת  
 שמע מהם מספרים כן, ואף דקיי"ל דבספק מסל"ת אין מושיאין את אשתו דהוי  
 ספיקא דאורייתא ולא שייך להקל משום ענינא משום דבתחלת עדות לא הקילו  
 כדאמרין בש"ס בכורות מ"ז ע"ב היינו דוקא היכא שיש דבר המטיל ספק בגוף  
 העדות ולא ה' הגדה עכ"ל במסל"ת אז כנדרון המשא בתימן שהעד עלמו אמר  
 שמלא להגוי מספר עם יהודי ואיני יודע אם ה' תחילת הגירות עכ"ל ע"י שאלות  
 היהודי אבל היכא שבגוף העדות הישראל ששמעו ממנו אדרבא דבריו מורים שה'   
 במסל"ת שהוא עדות המועיל אלא שאני חוששין לומר שהוא לא פירש דבריו יפה  
 ואם יה' לפני לחקור עוד ממני אפשר שה' אומר שה' זה ע"י שאלת תחילה בזה  
 שפיר ראוי לומר דמשום ענוה אין לנו לחוש להטיל ספק בדבר ועלינו לקבל כפי  
 הוראות פשטות המאמר ששמע מה שסיפר העכ"ל במסל"ת ור'א' מש"ס יבמות דף

נות והלכו ולא מלאו שם אדם והשיאו את אשתו ופרך הגמ' ודלמא שר הוי ושוב  
 פריך ודלמא לרה הוי ומשני כדמני ר"י בשעת הסכנה כותבין ונותנין אע"פ שאין  
 מכירין וה"נ בכאן אע"פ שלא ראו אדם בללנו מ"מ אם לא האמין לזה אפשר  
 שלא תמלא אחר ותשב עגונה ע"ש ובפרש"י הרי דאף דכאן הוי בתחלת העדות  
 ושמו ה"י המגיד מי שאין לסמוך על דבריו דהא לא שייך להעמידו על חזקת  
 כשרות כיון דלא מלאו אדם ואם היו מולאין אפשר שהי' נתברר שהוא מהפסולין  
 מ"מ כיון דאין לנו דבר המוכיח שהוא פסול ולזה משום עגונה אין לנו להטיל ספק  
 מלבנו לפסול העדות וכיון דהעדות בעלמאות הוא עדות המועיל להחזיר אחרין  
 דמסתמא נאמרה מעד הראוי לסמוך עליו וה"נ בכאן דיש לנו לחלות דמסתמא  
 נאמרה מעד הראוי לסמוך עליו דהיינו במסל"ת כיון שאין לנו דבר המוכיח שלא  
 ה"י במסל"ת כנ"ל כיון והבן.

ואר"ם בנ"ד גם בזולת עדות הנשמע מהגוים הרי יספיק לנו ביותר עדות  
 האשה שאמרה בשם איש יהודי בעל מלחמה שאמר לה אשר גארל האכמאן פין  
 יוואנגראד שיש לו אשה ושתי ילדים נהרג הלל הפיליזט בעת הלכו להביא פאטרזאנעס  
 אשר בעלמו ראה אשר העיגול [קויל] מקנה רובה הכהו בפדחתו ונפל מת, וכל זה  
 עדות מספיק אף שלא הזכיר שם אביו כמ"ש רמ"מ ובפרט שנתן סימן שיש לו אשה  
 ושתי ילדים והזכירו גם בשם הכינוי האכמאן ומבואר בשו"ת מהרשד"ם דכינוי  
 משפחתו עדיף משם אביו ע"ש, אבל דא עקא באשר בכל הגב"ע לא נאמר מי  
 שהגיד שהתעסק בו וקברתיו או עכ"פ טלטלהו מת ממקום למקום ומבואר פ"ג מה'  
 גירוסין ובש"ע דאם ע"א אומר ראיתי שמת במלחמה או במפולת או שטבע בים  
 הגדול ומת וכיוצא בדברים אלו שרובן למיתה אם אומר וקברתיו נאמן ונאשא על  
 פיו ואם לא אומר וקברתיו לא חנשא ומקורו מש"ס יבמות דף קט"ו דהיא איבעי'  
 דלא איפשיטא אי ע"א במלחמה נאמן וכפי פ"י הרי"ף שם דחיישינן בדדמי ולזה  
 הצריכו שיאמר קברתיו והנה ענין האיבעי' שם טעמא דע"א מהימן משום דמילתא  
 דעבדי לגלוי הוא לא משקר הכא כמי לא משקר או"ד טעמא דע"א משום דהוא  
 גופא דייקא ומינסבא והכא לא דייקא ומינסבא ע"ש וביאור הדברים נראה עפ"י  
 בשו"ת תשב"ץ ח"א סי' ע"ז דטעם פסול ע"א משום דלפעמים חשוד למשקר ע"ש  
 באריכות ואמנם הפני יהושע בח"י קידושין כהנא דפסול ע"א משום דלפעמים לא  
 דייק ואומר בדדמי וכ"כ הנתיבות ברי"ס סי' ל"א והיינו דאיבעי' להו אם נאמר  
 דפסול ע"א הוא משום דחשוד למשקר ובעדות אשה נאמן משום דקים לן דבמילתא  
 דעליג לא משקר ושוב דינו כעדות שנים נאמנין גם במקום דאיכא חשש בדדמי  
 מ"מ התורה האמינה לשנים ואין לנו לדקדק שמוא אמרו בדדמי דאם התורה לא  
 הקפידה איך נקפיד אנחנו כמ"ש הרמב"ן במלחמות סוף יבמות וממילא הה"ד לע"א  
 במלחמה, או נאמר דהא דבעלמא אין ע"א נאמן לאו משום דחשוד למשקר אלא  
 משום חשש שמועיד לפעמים בדדמי והא דהאמינו לע"א בעדות אשה לאו משום  
 נאמנות עדותו לבד אלא בצירוף הטעם דאשה דייקא ומנסבא דכיון דלא נודע לה  
 סיבת מיתת בעלה בבירור אלא במה שאמר העד שפלוגי מת הוא עלמה אינה  
 סומכת עליו להינשא עד שתחברר לה האמת ולזה בא"ע במלחמה שיש סיבה

מבוררת לחלות שבוודאי מה גם האשה עלמה לא דייקא ושוב ע"א נאמן, והנה  
ענין חשש בדרמי במלחמה הוא שיאמר שפלוני מת במלחמה אף שלא ראה כלל שמת  
ולא חשש שרצונו להעיד שקר אלא שלפי דעתו חושב שאמת הגיד דבין שראה אותו  
בקשרי המלחמה בין שאר אנשי מלחמה ורובן ככולן הוכו או מאוייביהם ולא נמלטו  
ונהרבו וגם אותו לא ראה שנמלט ובא הוא מחליט בדעתו שבוודאי גם הוא לא פלט  
ונמלט עמהם, ועפ"י אני אומר דהא דבעינן בע"א במלחמה עד שיאמר וקברתי  
היינו דוקא היכא שנשבע שאמר העד שפלוני מת במלחמה דאפשר שהעיד בדרמי  
ואם היו מוסיפין לחקור ולבודקו הי' נתגלה שהעיד בדרמי כהאי דינמות קי"ד ע"כ  
שאמרה בעלי מות ברעבון שאחר שהוסיף רבא לחקור ממנה לא החזיקה בדבריה  
לומר שבוודאי מות אלא אמרה גם מר ידע דכחאי פורתא לא יחי' ע"ש וזאת  
כשנשבע ממנו עדות ברור שאמר מת וקברתי, משא"כ היכא שפדות העד הי'  
שפלוני מת ע"י שראה שנהרג בלמלחמה המקום אשר פגעו בו שם חילים וכליטראות  
ונפל מה והכירו בטוב שהוא פלוני בכה"ג לא בעינן וקברתי דרמי באמת אין אנו  
חושדין כלל להסתפק בנושקרא אלא מושם חשש בדרמי וכאן לא שייך בדרמי שהרי  
העיד במפורש אשר ראה סיבות מיתתו וז"ל, ואמנם יש עוד ענין חשש בדרמי  
وهוא שאמת הוא שראה ברומת או ע"י חץ וכיוצא ונפל מה אלא דאפשר שהוכה  
דמה שנפל מה זה רק ענין מדומה שלא הי' מכות מות אשר לא יחי' עוד אלא שע"י חוק  
ההכאה נפל מה כחטעלף מבלי נודד כנף ואפשר שאחר שעה ושנים שהוקל  
כאבו חזר רוחו אליו ונתחזק לעמוד ולהסתיר עלמו באיזו מקום ונמלא איש דעביר ליה  
סמתי וחי' כמנואר בש"ס יבמות דף קי"ד סוף ע"כ וחשש זה הוא דשייך בין  
בעדות הריגה בין בעדות טביעה דאף דכשפלטתו המים ראה אותו מוטל מת יש  
לחוש שבאמת עדיין יש בו רוח חיים אלא שמתחת הטביעה מוטל כמת וכשיעשו לו  
חייו פעולות ישוב רוחו אליו ויחי ובמקום חשש בדרמי בכה"ג אין ג"מ בין במלחמה  
או שלא במלחמה והיינו שכתב הרמב"ם בה' גירושין הנ"ל, או שטבעו או במפלות  
וכיוצא בדברים אלו שרובן למיתה ע"ש ובזה הוא דבעינן דווקא שיאמר קברתי,  
ולפלא בעיני מה שראיתי בכו"מ פאר הדור להרמב"ם [בס' קנ"ו] שהתיר לאשה  
להינשא בעדות גוי מסל"ה שראה את פלוני והכיר בו [והיינו כשפלטתו הים על  
שפתו] באופן שאין ספק שזה פלוני ב"פ שהי' ג"כ בהספינה שנטבעה במלולת הים  
והתירה להינשא גם מבלי הנדת וקברתי ע"ש בהמשכה ולע"כ.

ואולם גם בחשש בדרמי דכה"ג היכי שהזכיר העד במפורש שראה שנהרג  
באופן כזה שאין להסתפק שיחי' עוד כהאי דאמרינן בש"ס גיטין ויבמות שחט בו  
שנים או רוב שנים מעידין עליו שמת דאף אם עדיין חי סופו למות בהכרח שוב אי'  
שיאמר קברתי כח"ש ולפי' בנ"ד שהעירה האשה בשם העד לענין שאמר [כ] ונאמן  
לה אשר בעלמו ראה, ווי די קויהל איז איהם אריין אין שטערי אריין אין עד  
איז אנדער גיפאלין טויט' יש להסתפק אם באופן זה אי אפשר שיחי' יעוד גם אם  
יולאו אח"כ את הקויהל מפרחתו ובדרי ל' סמא, אך נראה דבין דהעד לא הספיק  
עלמו לומר שראה שנגע בו חץ ונפל מה אבל דקרק לומר שראה, וויא די קויהל  
איז איהם אריין אין שטערי אריין' הנה הגיד שראה כדקדוק שנטבע האבן במלח

ונפל מה שהכאה זאת בהכרח שובר ומנקב את מחו שלי אפשר שימי עוד גם  
 ע"י הולאות החץ ובררו לי סמא ועוד יש ללרף דכיון שלא הי' זה בשעת מלחמה  
 ממש ולא במקום מלחמה כי אם במקום רחוק אשר האויבים עדיין לא באו שם.  
 זכיון שגם ראשי החיל הראטנע והזוואדנע אמרו. במוסל'ית שהאכמאן נהרג יש לתלות  
 שהמה טלטלהו אח"כ ממקומו שכלל שם וראו שנהרג בוודאי עשו"ת עבודת הגרשוני סי'  
 ע"ג ובשו"ת נטע שעשועים סי' ע' ול"ע אל"י במה שנתווכחו שם עם המהר"ם  
 לובלין ברובת הנוער שהרג לפלוגי אם חיישינן בדרמו כמו במלחמה דע"י שנחפו  
 לנוס ולהמלט אינו ממתין לראות אם מת לגמרי עד שיאמר וקברתיו ע"ש והרי  
 מבורר בש"ס יבמות כ"ה ע"ב מעשה בליסטים שאמר לכו ואמרו לה לאסת שמעון  
 בן כהן אני הרגתי את בעלה בכניסתו ללוד והשיאו את אשתו ומפרשין שם דאמר  
 אני היתי עם הורגיו והוא עלמו לא הרגנו ע"ש אף ולא אמר קברתיו ועל כן  
 נלפע"ד להתיר אסת גאדל האכמאן הנ"ל להינשא אחר שיוסיב רי"מ ב"ד של שלשה  
 להתירה כו'.

ואסיים באמירות חיים וברכה כנפשו היפה ונפש

ירידו שוחר שלומו וטובו מוקירו ומכבדו, הטרוד

יעקב שור אבד"ק קוטב והגליל.



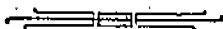
הנה הצעתי השאלה הנ"ל גם לפני הרב הגאון המפורס' מ' שמואל שלמה  
 בראן שליט"א אבד"ק ליקאוה ולפני הרב הגה"צ ר' משה ברוך שריט"א  
 ארמו"ר מליקאוה מלפנים אבד"ק גראבוי והסכימו ג"כ להתיר בזה"ר

ב"ה

גם אנכי עיינתי בצירור היתר שר העגונה אשת ר' גאדל האכמאן  
 מאיוואנגראד והננו מסכימים להתיר האשה הנ"ל מכבלי העגון, ולראי' באעה"ח  
 שמואל שלמה בראהן חונה פה ליקאוה.  
 משה ברוך בהה"ג מהר"צ וצ"ל מקאצק בליקאוה.  
 (מלפנים אבד"ק גראבוי)

זמפני שבעוה"ר שביח שארות כאלה ע"כ דיתר תוקף ועזו הנני מציג  
 את השאלה והתשובה בהשערי תורה כדי שקהל החותמים הרבנים  
 הגאונים המפורסמים שריט"א יטבימו ע"ו והנני מעיר ע"ו המעיינים כי  
 בהשאלה בפנים כתבתי שיש להתיר בנ"ד אף שלא אמר וקברתיו מטעם  
 שכתבתי שם והבאתי שכמה גאונים ס"ל הכי כעת ראיתי שגם הגאון  
 בס' דחם רב בתשובות שלאחר סי' ל"ד מסכים ג"כ לרינא הכי ע"ש.

מאיר רובין מו"צ בראדום.



# נמצאים אצלי למכירה אלה הספרים:

אורים ותומים. אשל אברהם (ברודא), אסיפת זקנים (זכחים חפץ חיים), אלף המגן (הוריות הר' מרדכי גימפל), אגודת אוזב (חמש מגילות יקר במציאות), אמרי טעם (הוראה), אגרת הנחמה. אמרי יעקב, אבן הבחן (לנסות תלמידים), אלשיך (אבות), אורח חיים (טאסקין), אמונה ודעת (הג"ל).

ברוך טעם. בקש קהלת (פי' קהלת).  
גבורת שמונים, גאון ישראל (סלאנטר).  
דרוש וחיידוש (הדפסה הראשונה ריגאל), דברי דוד (פי' רש"י מהט"ז), דרוש מטה משה. דרכה של תורה.

המדע (הל' רבית), השולמית (מב' רחובות העיר). זכותא דאברהם.  
חידושי רשב"א (כלם לבוב), די' יבמות נדרים כתובות. קידושין ב"ק הריטב"א (כלם לבוב), די' מועד ב"מ חולין, הר"ן (ב"מ גיטין), חידושי רע"א (גיטין כתובות), חידושי הרי"מ (ח"מ ריגאל), חיים וברכה (הל' לולב ואתרוג), חררים, חבת ירושלים. חופת חתנים.

חור י"ד (ב"ח זיטאמיר), די' אהע"ז (ישן).  
יקרא ושבטא (הר"נ מברעסלאוו), יד הקטנה (ח"ב), ישועת אל"י.  
כתר המלך (על הרמב"ם).

לשמוע בלמודים (פי' האגדות לנדא), לקוטי הזאבי (לעקסיקאן).  
מקדש מלך (על הוזהר), מגלה עמוקות (עה"ת), מגיני שלמה, מדרש האתמרי, מגיד משרים (בי'), מדרש שמואל, מלכיאל, מגלת אסתר (הגר"א ובנו הר"א והרד"ל), משיבת נפש (הר"ל חריף), מצות השם, מזבח חדש (סוגיא דחדש), משניות נשים (וגארגאן), מאה שערים, מסלול.

נועם ירושלים (נשים), נס לשושנים (הרב מפאלטוסק), נהר שלום (הה"צ מקאלישין), נר תמיד (חנוכה), ס' הפליאה, ס' הברית.  
עמק יהושע (רא' מסלאנים), עיר גבורים (כלי יקר), ערוך השלחן (יו"ד עד סוף הל' מאכלי עכו"ם), ערבי נחל, עבודת ישראל.

פני יהושע (נשים נזיקין), פרד"א, פסוקתא רבתי (עם פי' ד' ברעסלויא).  
צאן קרשים, צוהר התיבה.  
קצות (ח"א), קציר לקוטי מהר"ן, קול יהודה, קיצור שו"ע, ראשית חכמה.  
שמן רקת, שערי שמחה (ח"א, שו"ת רע"א, של"ה, שער אפרים, שערי צדק (קבלה), שם אנוש (עה"ת), שו"ע הרב.

תורת חיים (ווארשא), תורת אמת (ר"ה יוה"כ סוכות), תהלוכות המים.  
(עוד יבא)

**צבי הירש מענדעלזאהן אב"ד קווין.**

המקחית ומצב הספרים אודיע לכל השולחים מראות לחשובה עפ"י האדרעסא :

Rabin H. Mendelson, Klawów ziemia Radomska.

## אל הקוראים

כשאנו מתבוננים ומשימים לב למצב התורה בימינו אלה, נראה הוטב עד כמה נחוץ עתה תוצאת ה"שערי תורה" ואת התועלת המרובה אשר יביאו לנו מוסדים נעלים כאלה לתורה ולכל לומדיה והוגיה. ומי מאתנו — שהתורה נר לרגלנו — לא ידע את חובתו הקדושה, ואיננו נכון לבוא לעזרה למוסד הנושא עליו דגל התורה, ומי לא ירגיש גודל המצוה הזאת בתור מצוה שהומן גרמא. השערי תורה בתוכנו ומטרתו — עפ"י הדרך אשר סלל לנו מיסדו אאמו"ר הרב הגאון זצ"ל — הוא אכסניא של תורה ובית ועד לחכמים. בו יתאחדו ויתאגדו גדולי התורה — הרחוקים במקום וקרובים ברוח — וישאו ויתנו בחבורה כבירור השאלות העומדות על הפרק ובהכנת דברי חז"ל הצריכים פתרון וביאור. השערי תורה מפיץ ומשמיע לרבים כל אשר יתחדש מדי יום ביומו בבית מדרשם של כל לומדי תורה והוגיה.

השערי תורה הוא בית אוצר ומקום מפלט בעד גליונות כת"י מאת רבני וגאוני קשישי אי"ל הנמצאים עיונים ומפוררים.

בהשערי תורה נוסד מדור מיוחד בעד טאמרי חכמה וידיעות שונות המרימים בהוכנם ורוחם את כבוד התורה גם את קרן וכבוד חכמיה ולומדיה.

אך לראבון לבבנו, בזמננו אלה כשמצב התורה ירד פלאים — מפני רוחות שונות המנשכות עלינו כגלי הים — רופף גם מצב ה"שערי תורה" האהוב והחביב לנו מאד ומאד קשה לנו להו"ל בכמותו ואיכותו הראוי וגם סכנה נשקפה ח"ו למוסד השערי תורה וקיומו אם לא יבואו לנו לעזרה המתנדבים אשר התורה יקרה להם. אילו את נתעוררנו ומצאנו לנחוץ ליסד בעזה"י קופה מיוחדת לתמיכת השערי תורה בשם "קרן השערי תורה".

והננו פונים בזה בקול קורא לפניכם קוראים נכבדים לקחת חבל בהמצות הגדולה הזאת ולנדב איש איש כערכו איזה סכום לקופת התמיכה הזאת.

ובזה על משמרתנו נעמדה בעזה"י להוציא לאור את השערי תורה — חדש בחדשו — להגדיל תורה ולהאדירה.

המו"ל ישראל איסר בהנאון מרן יצחק הכהן פייגענבוים זצ"ל.

האדרעסא להמערכת:

I. FEIGENBAUM, WARSZAWA, Muranowska № 4, m. 30.





קובץ שאלות ותשובות, חידושים וביאורים בהלכה ואגדה

מאת רבני וחכמי זמננו נ"י

הרב שלום יוסף פייגענבוים נ"י (לאקאטש)	הרב יעקב שור נ"י . . . . . (קוטב)
הרב אברהם הלוי עפשטיין נ"י (סאקאלי)	הרב יואב יהושע נ"י וויינגארטען
הרב שלום יצחק לעוויתאן נ"י (קריסטיאניא)	(קונצק)
הרב שמואל יעקב מאוואוויץ נ"י	הרב יצחק יעקב דודאווסקי נ"י (נעשוויז)
(קאוועל)	הרב צבי אריה ליב לוריא נ"י (ואלודאק)
הרב מאיר זאב סמאליטנסקי נ"י	הרב דוד ווייצעל נ"י . . . (באראנאוויטש)
(סעמיאטיש)	הרב חנוך דוד גרינגלאס נ"י (לענטשנא)
הרב יחיאל מאיר גילדע נ"י . (דאברא)	הרב אברהם דוד הכהן נ"י . . (סערנאק)
הרב חיים צבי הירש שאטלאנד נ"י	הרב אלטער יעקב ברוזמאן נ"י (לאפי)
(מאדין)	הרב צבי הירש ווייס נ"י . . . (ווארשא)
הרב מאיר רובין נ"י . . . . . (ראדום)	הרב הפלא"י נ"י . . . . . (סט"ן)
הרב צבי זאב הירשאוויץ נ"י (סטראנר)	הרב שמחה וואלפאווסקי נ"י . (סאקלוב)
הרב ירוחם ליינער נ"י . . . . . (לובלין)	הר"י אלי' הכהן פארבמאן נ"י . (ראדום)
הרב שמעון פארענטשעווסקי נ"י	הר"י יואל סירקוס נ"י . . . . . (ווארשא)
(יוועפאף)	הרב מאיר אריק נ"י . . . . . (בוטשאטש)
הר"י גרשון זלאטאנארסקי . . . (ווארשא)	

יו"ל בעז"ה להגדיל תורה ולהאדירה  
**העורך: ישראל איסר' בהנאון מרן יצחק הכהן פייגענבוים זצ"ל**  
 האדריסה להסערת: I. Felgenbaum, Warszawa, ul. Muranowska 4, m. 30.

## אל הקוראים

כשאנו מתבוננים ומשימים לב למצב התורה בימינו אלה, נראה היטב עד כמה נחוצה עתה תוצאת השערי תורה ואת התועלת המרובה אשר יביאו לנו מוסדים נעלים כאלה לתורה ולכל לומדיה והוגיה. ומי מאתנו — שהתורה נר לרגלנו — לא ידע את חובתו הקדושה, ואיננו נכון לבוא לעזרה למוסד הנושא עליו רגל התורה, ומי לא ירגיש גודל המצוה הזאת בתור מצוה שהזמן גרמא. השערי תורה בתוכנו ומטרתו — עפי' הדרך אשר סלל לנו מיסדו אאמו"ר הרב הגאון זצ"ל — הוא אכסניא של תורה ובית ועד לחכמים. בו יתאחדו ויתאגדו גדולי התורה — הרחוקים במקום וקרובים ברוח — וישאו ויתנו בחכמה ובבורה השאלות העומדות על הפרק ובהכנת דברי חז"ל הצריכים פתרון וביאור. השערי תורה מפנין ומשמיע לרבים כל אשר יתחדש מדי יום ביומו בבית מדרשם של כל לומדי תורה והוגיה.

השערי תורה הוא בית אוצר ומקום מפלט בעד גלויות כת"י מאת רבני ונאונים קשישי אי ז"ל הנמצאים עוזבים ומפורים.

בהשערי תורה נוסד מדור מיוחד בעד מאמרי חכמה וידיעות שונות המרימים בתוכם ורוחם את כבוד התורה גם את קרן וכבוד חכמה ולומדיה.

אך לדאבון לבבנו, בזמננו אלה כשמצב התורה ירד פלאים — מפני רוחות שונות המנשבות עלינו כגלי הים — רופף גם מצב השערי תורה האהוב והחביב לנו מאד ומאד קשה לנו להו"ל בכמותו ואיכותו הראוי וגם סכנה נשקפה ח"י למוסד השערי תורה וקיומו אם לא יבואו לנו לעזרה המתנדבים אשר התורה יקרה להם. אי לזאת נתעוררנו ומצאנו לנחוצה ליסד בעזרה קופה מיוחדת לתמיכת השערי תורה בשם קרן השערי תורה.

והגנו פונים בזה בקול קורא לפניכם קוראים נכבדים לקחת חבל בהמצוה הגדולה הזאת ולנרד איש איש כערכו איזה סכום לקופת התמיכה הזאת. וכזה על משמרתנו נעמדה בעזרה להוציא לאור את השערי תורה מדי חדש בחדשו — להגדיל תורה ולהאדירה.

המזל ישראל איס' בהגאון מרן יצחק הכהן פייגענבוים זצ"ל.

הארבעסא להמערבית:

L. FEIGENBAUM, WARSZAWA, Maranowska № 4, m. 30.

# שער זכרון

ט

החבורת הזאת יצאה לאור בסיעת נדבת  
הרב הגאון המפורסם לשם ולתהלה כו' כש"ת  
הר' שלום יצחק לעוויטאן שליט"א.

רב אב"ד בעיר קריסטיאניא — נארוועגן.

ובעד נשמת אמו  
הצנועה והחסידה  
מרת מנוחה עטיל  
בת הר"ר חיים זצ"ל  
נפטרה בשיט בעיר ראגאלע פ. קאחנא  
יום כ"ח תמוז שנת תרס"ה.  
תנצב"ה.

מקדש לזכר נשמת אביו  
הרב הצדיק וכו'  
ר' דוד בן ציון  
בהרב הצדיק ר' משה זצ"ל  
נפטר בשיט בעיר חילקי פ. קאחנא  
מוצש"ק ב' אדר א' תרע"ג.  
תנצב"ה.

## סימן א

**נשאלתי** פת"ס מהרב הג' אבד"ק שאטן [במדינות בוקאווינא] כ"י להיות כי  
כמה פעמים נהנה אשר איזו נשים ממדינותיו שעזבו את בעליהן כאן והמה  
במדינות אמעריקא ושוב בא משם מכתב מהרב דשם אשר האשה נהרלה שבעלה  
ישלח לה גט ע"י ב"ד וכפי הנהוג שבעל עושה שליח בכלן ומוסר לו הגט והשליח  
דכאן עושה שליח במדינות אמעריקא [אשר כותב הרב דשם לכאן מי הוא השליח  
דשם] ושולח לשם הגט [עם הרשאות] למסור לאשתו, ואולם נהנה איזו פעמים  
שאין הרב דשם משיב כלל אם נמסר הגט להאשה למטן דעת אם להחזיר להבעל  
בכאן לישא אשה אחרת, וכיוצא מאלו סיבות נהנהו שאי אפשר להבעל לדעת  
אם כבר נמסר לה הגט, אם יש לסמוך על חוקת שליח עושה שליחותו להחזיר  
להבעל במדינותיו לישא אשה אחרת אחר שנים ושלשה חדשים אשר מושער הזמן  
שבוודאי כבר בא הגט לשם ולמסר לאשתו הראשונה בשם.

תשובה הנה כבר נשאל בזה בשו"ת נ"ב מהדו"ק חאה"ע" ס"י ב' והעלה  
שם דאין נ"מ אם בזה"ז איסור נשואי שתי נשים היא חשש דאורייתא או דרבנן  
ד"ש לסמוך על חוקת שליח עושה שליחותו כיון שהמשלח יכול לבוא לידי עבירה  
סיסמוך על השליח ויקח אשה אחרת [ודלא כהמ"ל פ"ד מו"ה בכורות] אלא דכל  
זה בדבר התלוי ביד השליח אבל כאן אין הדבר תלוי ביד השליח דאולי האשה לא  
הרלה לקבל הגט, ועוד כיון שברוב המקומות הרב הוא המסדר הגט ומוטל בעד  
זה שכר הרבה ואולי לא יהי' להאשה לשלם להרב השכר כרצונו ומחוסר ממון גרע  
ממחוסר מעשה ועל כן אין להקל וזולת זה אין להקל כי יש בזה תקלה גדולה ונבטלה  
התקנה לגמרי שכל אחד ירחיק מאשתו וישלח לה גט ויקח אחרת עכ"ל שם,  
וסיום זה שסיים לא ידעתי כוונתו כי באמת אין שום דבר וסופר שיכתוב ויסדר  
גט בכאן לשלוח להאשה זולה אם בא לכאן מכתב מהרב שבמקום האשה שהאשה  
בעלתה נהרלה ומבקשת שבעלה ישלח לה גט אבל על מאמר הבעל לבד אין שום  
דבר וסופר שיכתוב לו גט לשלוח לאשתו וא"כ אין בזה שום הקלה וביטול תקנת  
דגמ"ה כמובן.

האמנם מ"ש לח"ש כיון דהרב המסדר לה הגט מקבל שכר בעד זה נ"י יומר  
דמודקק לה כי דינא דאולי לא יהי' ביד האשה לשלם לו כרצונו, הנה לפי המבואר  
בש"ס עירובין דף כ"ב ע"א אפי' לר"י דס"ל דלא אמרינן חוקת שליח עושה  
שליחותו מ"מ בדבר הנמסר לב"ד אין חוקת דאין ב"ד מתעללין בדבר שיוצא

שאחרים סומכין עליהן ע"ש וה"ל כחן בודאי יפטר הרב עמוה כפי האפשר ולא  
 יתעלל מלמסור לה הגט ואין בזה לדון משום מחסור מנוול שזה דוקא בדבר  
 שלריך להפסיד מכיסו משא"כ בזה שאינו רק חסרון ריוח וכה"ל מחלק הש"ס  
 בשבת דף קנ"ג סוף ע"א בין כיסו למזלזה דלא אחי ליד"י ע"ש, אבל מ"ש דאין  
 הדבר תלוי ביד השליח דאולי האשה לא תרצה לקבל הגט אף שהנו"כ כתב  
 זה רק בנידון דיד"י שהבעל דחה את השעה ולזה יש לחוש דשוב גם האשה לא  
 תתלית ע"ש משא"כ בעלמא כיון שהיא בעלמה בקשה מהרב לכחוש שהבעל ישלח  
 לה גט הנה זה חשש רחוק לחוש דשוב הדרי בה ולא תרצה לקבל הגט מי"מ חשש  
 מיהא איכא דלא מיקרי תלוי ביד השליח לבד, ואומר אני לפי מה דאמרינן בש"ס  
 גיטין דף כ"ח ע"א בהא דתנן שם המביא גט מומד"י והניחו זקן או חולה וזהו  
 לה בחזקה שהיא קיים, ורמי' ל"י אב"י לרבה מהא דתנן ה"ז גיטך שעה אחת קודם  
 מיתתו אסורה לאכול בתרומה מיר ומשני ל"י רבה בתמיה תרומה אגיטין קא רמי'ת  
 תרומה אפשר [שתאכל בחולין] גט לא אפשר ופרש"י גט לא אפשר למיחש למיתת  
 דאי חייסית אין לך שולח גט לאשתו והן עגונות ע"ש, ונחבאר מזה דאף במקום  
 דיש חשש לחוש בענין סמיכה על החזקה עד שחששו לענין איסור אכילת תרומה  
 שלא לסמוך על חזקת חיים מי"מ בדבר הנוגע לענין הקנות עגונה סמנו על החזקה  
 אף בהניחו זקן או חולה דאיכא טעם לחוש בכאן ביוהר שמא כבר מות מי"מ לא  
 חשו חכמים בזה וסומכין על החזקה אף דאיכא לפקפק בה אף שזה נוגע  
 בחשש איסור יבמה לשוק, ואם חשו חכמים לתקנות עגונה דאיתתא כש"כ שיש  
 לנו לחוש לתקנת עיגון האיש שמלווה על פו"ר ומשום לשבת והרהורי עבירה ואינו  
 נוגע רק לחשש נשואי שתי נשים דלדעת רבים כבר עבר זמן. החרס דאין לנו  
 לגבב חששות בזה וסומכין על חזקת שליח עושה שליחתו וחזקה על צ"ד שאין  
 מתעללים מלמסור לה הגט במוקדם האפשר, ויספיק לתת זמן להבעל כפי המושער  
 שבמוסד זמן זה בודאי כבר בא הגט ליד הנ"ד ונמסר להאשה וכ"כ הב"ה"ט סי'  
 א' בשם שו"ת המוב"ט ח"א וכנ"ל כיון להלכה אם יסכימו עמי גדולי זמנינו.

יעקב שור אבד"ק קוטב והגדילי.

## סימן ב

בשע"ת חי"ב (ח"ב סי' י"ד), כבר ראה רומ' דברי הנו"כ וסו"ד שלא  
 למחות, וכ"ש בני"ד דעריך דנהי דבאזוהו מקוון כבר נתפשט מזירת בשר סוסים  
 באיטלו לאכילה בנ"א, מי"מ לאו ברובא דעלמא וסתם סוסים לאו לאכילה קיימי  
 בבשר ארנבים, ובודאי שיסחור הישראל גם בהבשר אסור אבל שיקח מהגוי העור  
 לבד והגוי יעשה בהבשר מה שלבו חפץ הנח להם ומוטב כו', ומ"ש רומ' דיש  
 לאסור משום כל תמחית והביא מרש"י (חולין ז') שכי' דליכא ב"ת בעקירה דראויות  
 לרישה, והבין רומ' דכל שמפסיד בע"מ מומלכה איכא ב"ת, ליתא דודאי כל שיש  
 בו הנאה לאדם כגון לערך העור וכיו"ב אע"ג דבחייו היה ראוי להנאה יותר גדולה  
 ליכא ב"ת ורש"י קושטא כתב דעדיין ראויות לרישה, וה"ה אם היו ראויות לאזוה

לורך אחר, ולסבבה רומ' איך יפרנס מה ש' הרמב"ם בפ"ב מה' בכור'ס הט"ז והטו"ז סי' שכ"א ורמ"א בשו"ע שם סי' בספק פט"ח שאם לא ראה לפדותו בשה עורפו, ועי"ש והיכי שרי ב"ח מספיקא, בשלמא ודאי פט"ח גז"כ הוא וערפתו למלוה לרעת הרמב"ם שם ראש הפרק, ולראב"ד שם נמי בעבירה הוא שמעתי ממון בהן מ"מ ע"כ גז"כ הוא כך, אבל מספיקא היכי שרי, והרי אין לו שום הפסד, כי השה מעבד לעלמו מספק, אע"כ אפי' משום לורך אדם כל דהוא כזה שאינו רואה לחזר אחר שה לפדותו א"כ תו ליכא ב"ח.

והנה הריב"א בע"ז והובא בשד"ח חלק הכללים מערכת נו"ן כלל מ"ט סובר שיש בנתינת בע"ח משום לעבט"ח ואסור מה"ח ועי"ש, ויש לי בזה אריכות דברים מכמ"ק ואכמ"ל, אכן לו יהי כן הרי כתב התה"ד בפסקים סי' ק"ה, וברמ"א אה"ע סוסי"ה דכל להנאת אדם ליכא איסור לעבט"ח, ועי"ש בתה"ד ראיותיו, ונראה ראיה ברורה לע"ד משבת (קנ"ד:): דפריך והאיכא לעבט"ח ומשני לעבט"ח דרבנן עי"ש, ופירש"י וליתי דאור' ולדחי ביטול כלי דרבנן, ולא פירש דפריך אעיקרא דמילתא שהו"ל להחיר המבלים אעפ"י שישתכרו הכלים, משום דא"כ מאי תו"ך לעב"ח דרבנן ואטו איד"ר הותר משום הפסד ממון, אע"כ משום דכל להנאת אדם אפי' ליגלל מהפסד ליכא לעבט"ח וערש"ש שם ונראה דאשתמיטתיה לשעה דין זה ודו"ק, וגם שהפנו"ג באו"ח סי' חס"ח מש"ז סוסק"ב כתב דלעב"ח עי' נכרי שרי ועי"ש, ויש גם בזה אריכות דלכאורה איסור לעבט"ח הוא אפי' להניחה בלערה וכ"ש ללערה בידים עי' נכרי, וע' מנ"ח מלוה פ', ואכמ"ל. סו"ד שאם אין הישראל נושא ונותן בהבשר רק לוקח העור מהגוי, א"א למחות ובעוה"ר יאי עניווא לישראל ומתפרנסים בדוחק ואפי' בפשיטת נבלתא בשוקא ומ"מ פה בגלילות לא נשמע הדבר וסוסי"ס ביוקר גדול יותר מפריס ופרות ותמיהני אם בגלילות פולין באו"ח מקום יחא בשר הסוס נאכל שבדאי הוא ביוקר מבשר בהמה טהורה.

ש"ז יוסף הלוי פייגענבוים חופ"ק לאקאט"ש.

## סימן ג

בשעת חי"ב (חוב' אי' סי' א') חקר כ"ג בראובן שחייב אי"ע בחיוב היותר מועיל עפ"י ד"ח לתת לחבירו חלק מארק כשימכור את ביתו ואח"ז נתן את הבית לאחר במחנה או שהקדישו ללורך ביהכ"ג ומסרו לקהל אם פטור קאובן מחיובו כיון שעכ"פ לא מכרוהו או אפשר דגם מחנה והקדש הוא בכלל לשון מכירה וכן השאלה במי שנדר בנדר ושבועה שלא למכור את ביתו אי גם מחנה והקדש בכלל מכירה עכ"ל.

הנה כבוד גאונו ללל בתשובתו במים אדירים ולא העלה לענ"ד דברים מספיקים לריגא לנדון דידי', כל דבריו בתשובתו אחת ולדק בזה שנוגע ללשון חורה דבלשון חורה לא נכלל מחנה להקדש בלשון מכירה אך אין זה ענין לנדר ומנאי [דהא ק"ך כשימכור את ביתו הוא תנאי במחנה האלק מארק] דבזה אפי' אי הוה מחנה והקדש נכלל בלשון מכירה עדיין יש אופנים שונים שעל פיהם ישמנה

הדין וכונו שאבאר בזה בקלרה.

הנה הנ"י (טוה"מ סי' ס"א) הביא בשם רבינו ירוחם וז"ל כלל גדול בדינו בכל תנאי שאדם מתנה עם חבירו אין הולכין אחר לשון הכתוב אלא אחר הכוונה, משמים נכ"ג ח"י עכ"ל וכן פסק שם בשו"ע סי' ט"ז ע"ש, והסמ"ע שם בס"ק כ"ז כתב וכן הדין בגדרים וכמ"ס ביו"ד בס"י ר"ח ע"ש עכ"ל.

והנה פסק זה בשו"ע לכאורה תמוה מאד דביו"ד בס"י ר"ח ע"ש ה"א אהא דכתב שם המחבר כל הנודר או נשבע רואין דברים שבגללן נשבע או נדר ולומדים מהם לאיזה תכונין והולכין אחר הענין ולא אחר משמעות הדבור כו' כתב ע"ז הרמ"א בהגה וכל זה דוקא בנודר בינו לבין עצמו אבל בנודר לחבירו כל שלשון הנדר כולל הולכין אחריו אם לא באומדנא דמוכח עכ"ל, ומקור הדברים הוא מתשו' הריב"ש סי' קל"ה וא"כ בתנאי שאדם מתנה עם חבירו הוה לן לילך אחר הלשון ולא אחר הכונה כיון דתנאי וגדר שוין בזה כמ"ס הסמ"ע, והרמ"א מודשחיק להמחבר בחו"מ משמע דמודה ל"י דגם בתנאי שאדם מתנה עם חבירו הולכין אחר הכונה ולא אחר הלשון, וכבר עמדו בקושיא זו במראות השובאות על אה"ע בלקוטיו בסוף הספר והעלה הדבר בל"ע, ואחריו בספר נחל ילחק בחו"מ סי' ס"א סק"ג.

והנה בתשו' עבודת הגרשוני סי' ג' הביא דברי הריב"ש הנ"ל וביאר דבריו כך, בהך עובדא דהריב"ש ה"י שקהל אחד קבלו סופר זקן אחד ועשו שטר על זה והסופר הזקן בקש מהקהל שיקבלו לעזרתו גם סופר אחד לעיר ועשו רלונו וקבלו גם הסופר הלעיר בשטר ואח"כ סלקו הזקן שלא עשה כהוגן ורלו אחדים לסלק גם הסופר הלעיר מטעם אומדנא דהכונה במינוי ה"י רק לעזרת הסופר הזקן ומכיון שכשל עוזר נפל עוזר, בזה קאמר הריב"ש דכיון דקבלת הלעיר ה"י בודאי ואם נלך אחר הכוונה נסיף תנאי. לומר שלא נתקבל רק כ"ז שה"י הסופר הזקן בזה אמרי' דלא אזלינן בחד הכונה להוסיף איזה תנאי בלשון הכתוב ואזלי' בחד הלשון ולא בחד הכונה ואמרי' שזכה הסופר הלעיר מלד לבון התנאי וא"י אפשר לבטל זכותו וזהו דינא דהרמ"א בהנה ביו"ד סי' ר"ח ס"א, אבל היכא שיש איזה תנאי רק אגן מסופקים בפירושו ובביאורו של התנאי אז לא מושכחי' בהלשון רק הולכים אחר הכונה ועפ"י הכונה את מבארים את התנאי אעפ"י שרחוק ורחוק הכונה בלשון של התנאי [אם לא שהלשון אינו סובל בשום אופן את הכונה אז אין הולכין בחד הכונה] ואין נפקותא בזה בין שנודר בינו לבין עצמו לבין שנודר ומתנה לחבירו וזהו דינא דח"מ סי' ס"א, ושני הפסקים עולים בקנה אחד ואינם כוהרים זה לזה וחילוק זה העלה גם הגאון בעל נחל ילחק בארוכה וע"י ט"ז יו"ד סי' ר"ח סק"ב.

ובענין הנד"ר נ"ל לדינא כך וזנה הך ליטנא כשימכור את ביתו סובל שני כונת או כשימכור את ביתו ויהי' לו כסף או כשימכור את ביתו וילא מרשותו, וע"כ לריכס אנו לחקור מה נרם לו להחנות כשימכור את ביתו, אם ה"י רולה לחת לו אלק מוארק רק לא ה"י לו כסף והתנה לתת לו כשימכור את ביתו אז כוונתו ה"י בודאי דע"י המכירה יהי' לו כסף ממילא במתנה והקדש אף אם היינו יכולים לכוללם בלשון מכירה כיון דכמו כן יכולים אנו לומר ולפרש מכירה דוקא זכוונתו מר"ה שדעתו ה"י מכירה הולכין אנו אחר כוונתו ופסיר, וגם כשהחליט

את ביתו של בית אחר או אפי' בסחורה אחרת שלא ע"מ לסחור בהם [דאז שזו כסף ככסף] רק להחזיק הסחורה לעצמו ג"כ פטור באופן זה אף דא' נימא דחליפין נכלל יותר בלשון מכירה ממחנה והקדש מוסר דמפרשי' כוונתו ודעתו כשיהי' לו כסף ע"י המכירה וע"כ כוונתו מכירה ע"י כסף דוקא, ואם גרס הסתמי הי' שלחבירו הי' לו חזקה ערעור על ביתו מלד ירושה או ערעור לאחר ורק מותר על חביעתו אם ראינון ישתמש בעצמו בבית ואינו רוצה לוותר על חביעתו אם הבית יהי' ברשות אחרת ובשביל זה גמר אותו דאם ימכור ביתו יתן לו חלק מאדק בעד חביעתו אז מפרשי' כוונתו דאם אך ילא הבית מרשותו ויכנס לרשות אחרת התחייב ליתן לו חלק מאדק ואין שום נפקותא בין שיולא מרשותו ע"י מכירה או ע"י מהנה והקדש וחליפין ומפרשי' דבריו שאמר כשימכור את ביתו היינו שיולא מרשותו ואם אי אפשר לעמוד על הבירור ולירד לסוף כוונתו אז נאמן המחנה שהוא המוחזק לומר ולפרש מה הי' כוונתו דזה כלל גדול בדין הממעה, ועי' בט"ז צו"ד סי' ר"ח סק"ב, והיטיב אשר העלה בזה המהרי"ט להלן דהדבר תלוי בבירור גופא דעובדא על מה נתחייב וכמו שהביא בשמו הגאב"ר דקטוב, וכוונתו ע"י בירור גופא דעובדא נדע לכונן כוונתו ואז נלך בדרך הכוונה ולא בדרך הלשון, ואין הספר בידי לעיין בו, וכן הדין גם בדרך שהולכין תמיד אחר כוונתו ונאמן לפרשי' שכן הי' כוונתו כללע"ד, ויעיין היטב בתשו' עבודת הגרשוני סי' ג' שהבאנו לעיל.

צבי אריה לייב בהנאון מרן משה בצראל וצוק"ל דוריא אב"ר דפ"ק ואדוראק.

### סימן ד

(א) בישע"ת (חייב חוב' א' סי' ב') נשאל מקור הדין שהובא במ"א (סי' קי"ט) דהמתפלל על חבירו שלא בפניו לריק להזכיר שמו, והביא לפסוק מחליעזר עבד אברהם דאמר בתפלתו, ועשה חסד עם אדוני אברהם" כו' ע"ש, ולי נראה דשאני גבי חולה, כיון דהשכינה למעלה מראשותיו, כמוכא בשבת (דף י"ב), וא"כ הכא דוקא ח"ל להזכיר שם חבירו בתפלתו בפניו, אבל בענינים אחרים, כמו בחליעזר וכי"כ, אין חילוק בין בפניו לשלא בפניו, ובכל ענין לריק להזכיר שם חבירו, ועי' שבת (שם), דאל יסאל אדם לרכיז בלשון ארמוי' היינו דוקא בענינים אחרים, אבל גבי חולה יוכל להתפלל בארמית ג"כ מפני שהשכינה עמו והתם הוי בפניו, דמירי שם מענין בקור חולים, אי"כ הי' לענין הזכרת שם החולה בתפלתו, ח"ל להזכיר בפניו, מפני טעם זה, ואפשר דמה ילא לו להמהרי"ל לחלק כן.

ובזה יש ליישב הא דעמד בל"ע בהגהות הג' יעב"ץ ז"ל בצרכות שם, ממה דאיתא בזה"ק (פ' וישלח) עה"פ הילולי נא מיד אחי מיד עשו, דבלותא בעי' למיפרט כולו מילוי עיי"ש, [ובאמת כבר קדמו בזה הפר"ח בא"ח (סי' קי"ט) עיי"ש]. ולפי מה שחלקתי דבחולה שאני, אחי שפיר כג"ל.

(ב) שם סי' ג', בהשאלה המובאה שמה, יש להעיר מהא דכ' בס' כנסת יחזקאל (סי' ע"ב) אם סידר קידושין מי שאינו יודע אי הוי קידושין גמורים עיי"ש, והנה אף דבפוסקים (סי' מ"ט) איתא דלהורות דוקא אכור, מי' בכה"ג יש לומר דלכו"ע אכור, דלפי טעמם שיוכל להיות מכשול מהיראחי, אי"כ בעידו דירו שלא



גדע מקום הכולל אי, הרי אין לך מכשול גדול מזה, והדן נותן דליה קידושין, [ועוד יש לדון בזה, והגלע"ד כחצתין], והנה אף אם המסור הוא יודע, מ"מ כבר האריכו בזה הרבה מהאחרונים אי אריך למעבד הכי בלי רשות הרב הממונה ע"ז, ועי' מזה בח"ס לחו"מ (סי' י"ט כ' כ"א), אמנם עלם השאלה, מפני שהקידושין היו בטעות נגעו בה, והא למה זה דומה, לע"מ שאני עשיר ונמלא עני, בקידושין (דף מ"ח), ועי' ח"ס חאה"ע (סי' פ"ב), וגם משום שלא התיינה בנ"י הפקר, וחשז חכמים על תקנתן.

אדער יעקב ברוטמאן חופ"ק לאפי.

## סימן ה

(א) סנהדרין (מ"ב). ר' יוסי אומר כסס שאין מוסיפין על צ"ד של ע"א כך אין מוסיפין על צ"ד של כ"ג והק' הערוך לנר דלר"י דל"ל מוסיפין ש"ב יקשה ק"ש ח הגמ' לעיל (י"ז). סוף סוף לרעה ע"פ שנים לא מושכת לה ותי' דמשכת בעשרה מזבין וי"ב מחייבין ואחד אומר אי'.

ונראה מדבריו דר"י ל"ל מוסיפין אפי' כשאחד אומר אי' ואם איכא הטי' לרעה ע"פ ב' מחייבין אותו ותמוה דהא האי דאמר אי' כמאן דליחא דמי (ע' רש"י ז"ל שם כ"ט). ואין גומרין ד"ג בפחות מכ"ג ועוד דהא אמרו שם (י"ז). במוסיפין וד"ה משמע דליה מוסיפין והא ר' יוסי פליג דל"ל מוסיפין (עי' בהגהות מלפני איתן). ולענ"ד דכשאחד אומר אי' גם ר"י מודה דמוסיפין והא דארי' אין מוסיפין משום דתנא בנתינתין קאמר דמוסיפין בשני אופנים (א) כש"ב מחייבין וי"א מזבין ואין מטין לרעה ע"פ אחד (ב) כשאחד אומר אי' ע"ש במשנה ופליג ר"י דבאופן אי' אין מוסיפין דכיון דכל הכ"ג אמרו דעתם ומשום דליכא הטי' לרעה ע"פ ב' פוטרין אותו אבל באופן ב' דאחד אומר אי' דכמאן דליחא דמי ונחסר המוצג גם ר"י מודה דמוסיפין שנים כדי שיהי' יכולים לנמור הדין בהטי' לטובה ע"פ אי' או לרעה ע"פ ב' ואם אחד ההוספה ליכא הטי' לרעה רק באחד שוב אין מוסיפין.

וכן משמע מהלשון בקובית הגמרא שם (מ"ב). למפטר' מב"ד קמא דאנו מקשה אאופן ב' דכשאחד אומר אי' לא מיקרי צ"ד למפטר' דזה מיקרי גמ"ד ואין גומרין ד"ג בפחות מכ"ג בין לזכות בין לחובה כג"ל אלא ודאי דהקושי' היא אאופן אי' דכל הב"ד הגידו דעתם וספיר מקשה ל"ל יוסיפו למפטר' מב"ד קמא ועי' משני שפיר ר"י קאי כוונת דאין מוסיפין אאופן אי' כג"ל אבל אאופן ב' שפיר מודה כג"ל ודו"ק.

(ב) ובזה תמוהים לי דברי החפ"י שם שחתר למלוא טעם למה כשאחד אומר אי' יוסיפו ע"ש הא הטעם פשוט דכשאחד אומר אי' ליכא צ"ד כג"ל הא גם בד"מ אמרו שם (כ"ט). דאם שנים מזבין או מחייבין ואחד אומר אי' יוסיפו ופירש"י ו"ל משום דזה שאמר אי' הוי כמו שלא ישב בדין ונמלא הדין בבנים ואין ג' בטיין ע"ש וא"כ ה"ה בד"ג דבעינן כ"ג וז"פ.

(ג) ובסתפקנא לומר דאפילו בב"ד של ע"א דהדין פשוט דאין מוסיפין (ע' רמב"ם ספ"ט מסנהדרין) אבל בהדברים השנים במזנה (רי"ס סנהדרין) יא"ו דיו

אלא ע"פ ב"ד של ע"א ויליף להו מקראי ואם אחד אומר איי אפשר דחסיפין  
דכיון דהאי דאמר איי כמו שלא ישב בדין הוי ואנן בעינן ב"ד של ע"א וא"כ אפשר  
לדריך להוסיף עכ"פ אחד למלאות המנין של ע"א וכמו באם אחד מהן ילא לדרך  
דממנין אחר במקומו ול"ע.

(ד) קשה לי מאוד ולא זכיתי להבין דברי הרמב"ם (שם פ"א ה"ח) אם  
נחלקו הסנהדרין והולרכו לסמוך אחד להוסיף על מגינן.

ותמה אקרא דהא אם נחלקו הסנהדרין באופן שנחון להוסיף אין מוסיפין  
אחר אלא שנים והנוספים לא הולרכו לסמוך אלא עולין למנין בלא סמיכה וע'  
רמב"ם (פ"י ה"ח) דאם אמר אחד מהתלמידים יש לי ללמד עליו זכות מעלין  
אותו לסנהדרין ואפי' אמר הכדון יש לי ללמד ע"ע זכות שומעין לו ועולה למנין  
ועוד למה לריך לברור אחד מהקהל למלאות החסרון הא אין כאן חסרון.

ורפי הגראה לי דט"ס יש כאן ברמב"ם וכלל אם מת אחד מהסנהדרין  
והולרכו לסמוך אחד כו' בהמשנה סנהדרין שם (ל"ז). ול"ע.

(ה) ובענין זה ק"ל פי' רש"י שם (פ"ח:) שכתב מושם מעלין אותו להיות דיין  
בה"ב כשמת אחד מהם ויושב שם עד שמת אחד בשל עזרה ע"ס.

וקי"ץ מאוד הא מובאר בהמשנה הנ"ל דכשמת אחד מהדיינים בה"ב ובעזרה  
היו סומכין להיות דיין במקומו את התלמיד היושב בראבונה מהג' שורות של ת"ח  
היושבים לפניו וע"כ דמ"ס מעלין אותו לה"ב לא להיות דיין רק להוסיבו במקומו  
הראוי לו היינו באי רונה מהג' שורות וכלהו נידי כמ"ס בגמ' שם ול"ע.

(עוד יבא אי"ה) אברהם הלוי עפשטיין החופ"ק סאקאלי.

## סימן ו

(א) גסחפקתי כלה כו' ימי המשתה אם מותרת לשבת בחנות לעסוק בפרקמטיא.  
ורבאורה י"ל דכוונת הרמ"א (אה"ע"ז סי' ס"ד) דדוקא עשיית מלאכה  
זלזלית יחדי לא מהני מחילה אבל לישראל וליתן דמי לשאר דברים שמהני מחילה  
דאין זה גנאי גם למלך ונשיא כבנוס' חולין ל"א ע"כ (ודוחק לומר שלא היה אז  
גסיה) דאל"כ ממה התפרנסו הרבנים והר"מ שלא רנו להניח מכחיה של חורה  
(ע"י פי' המשניות להרמב"ם אבות פ"ד) וגם בבית נקרא בפרהסיא כהש"ך ביו"ד  
סי' קנ"ז סק"ד (ועיין שעי' אורח סי' ר"ג אך שם י"ל דברים קלים שאנשי  
הבית היו עושים ואין דרכם לשכור פועלים ע"ז ע"כ יבינו כולם דלכן עושים הם  
בעלמם ולא ע"י ב"ב מושם מולו ולש"ס נחבין ולפ"ז ניחא גם מה ששאל ר"י  
דין דראה דעוסק במעקה שהוא דבר מלוה) ועיין באורח סי' ס"ס רמ"ח וביו"ד סימן  
ש"פ ע"ס ובפרט שאם היה החנות מקורס כמש"א הח"ס באה"ע"ז סי' קנ"ה גבי  
ספן וגמל ע"ס ולאו ק"ו הוא דהתם מהחורה או דשאי התם דזמן מרובה שנה  
תמימה כבמס' מ"ק כ"ג ע"א והכא זמן מועט וכביו"ד סי' נ"ז וס' פ"ו ועיין גם  
בשעה"מ פ"ד מהל' סוכה דז' ימים זמן מועט הוא (ולא דמי להא דהקשו הח"ס'  
במס' קידושין (ל.) ובמס' ע"ז (י"ט:) משום דסוף כל אדם למוות ע"כ חיישינן

ונלעך לייב דהנה הא דאמרינן שם דרם קדשים שאינו נשפך במים אינו  
מכשיר הוא משום דבהכשר כתיב 'מים' כי יותן 'מים' על זרע ולכן אמרינן דבדם  
דכתיב על הארץ השפכנו כמים הרי גלתה התורה דרם לא דמי למים אלא אם  
נשפך במים אבל דם קדשים דאינו נשפך במים אינו דומה למים ואינו מכשיר.  
והנה לעיל (טז.) מביא הגמ' ב' כהובים לעומת משקין הפסוק הא' כל  
משקה אשר ישפה בכל כלי יעמא, הב' אך מעין ובור מקוה מים יהי טהור דמשמע  
מקרא דלשוין מוטא ומקשה הגמ' לרב דס'ל טימאת משקין מדרבנן, ודמי הגמ'  
אלוה דרם דמי כהובים לא ליה.

משקין מדאורייתא בע"כ דיליף מקרא דוכל משקה או דיליף גם מקרא דמקוה מים יענין בסעודת... שהביא הרמב"ם וז"ל בפ"ו דמכשירין, והנה לר"י דס"ל בפסחים (יז) לכל טמא ואינו מחלק בין מים שנמצאים בכלים לנמצאים בקרקע הרי דס"ל דטומאת משקין ילפינן רק מוכל משקה ולא ממקוה מים מולא מחלק כר' שמעון בין כלים לקרקע, ור' שמעון דמחלק בין הנמצאים בכלי לנמצאים בקרקע הוא משום דיליף ממקוה מים לטומאת משקין כדפירש"י שם.

והחילוק בין ב' הכתובים דלעיל יהי' גם בדם קדשים דאי ילפינן רק מקרא דוכל משקה אי"כ לא כתיב מים גבי טומאת משקין וא"כ לא בעינן בדם שיהי' נשפך כמים אבל אי ילפינן טומאת משקין ממקוה מים אי"כ כתיב "מים" גבי טומאה ולפי' בדם הרי גלגלה התורה דא"כ דומה למים אלא אם נשפך כמים.

ולפ"ז יתיישב קשיית הגרע"א הנ"ל דלעיל (ט"ז) מקשה הגמ' על רב דס"ל טומאת משקין מדרבנן וס"ל דב' הכתובים דלעיל לא איירי בטומאה כנ"ל, ולהכי קאמר הגמ' ח"ט ונשא אהרן וכו' מאי לאו טומאת דם ור"ל כיון דגם דם טמא מדאורייתא בע"כ דטומאת משקין מדאורייתא מקרא דוכל משקה, ולהכי גם דם קדשים דאינו נשפך כמים טמא משום דלא כתיב מים גבי טומאה ומקשה שפיר על רב דס"ל טומאת משקין מדרבנן וס"ל דוכל משקה לא איירי בטומאה וגם התוס' סס שכתבו בד"ה "מדרבנן" דהוי' מלי' לשנויי דהתנא ס"ל כמ"ד טומאת משקין מדאורייתא היינו כר"י דס"ל לכל טמא ויליף רק מקרא דוכל משקה כנ"ל, ולהכי גם דם קדשים טמא, אבל כאן בדף י"ז ע"כ דאמר רב פפא לא אמרינן אלא מים אבל דם לא הוא אייל אליבא דר' שמעון כמבואר שם ור' שמעון הא סבר דקרא דמקוה מים איירי לענין טומאת משקין כפירש"י וכנ"ל, אי"כ שפיר הקשו התוס' כאן דכיון דלר"ס כתיב בטומא' מים אי"כ דם קדשים דלא נשפך כמים אינו מטמא, וזה נכון לענ"ד.

שמהה וואלפאווסקי מנאוואהרדאק ר"מ במאקדוב.

## סימן ח

בשע"ת חוברת ד' (שנה י"ב) בסיומן ט"ז הקשה על הגמרא דיבמות פ"ח ע"א לפי דברי הנו"כ מהדו"ת ס' קניד והניח בל"ע, לק"מ דהיכא דהוא ביד הבעלים אין הנאמנות משום דעד אחד נאמן באיסורין אלא משום דהוי' בידו וכל אדם נאמן על שלו אפילו היכא דאיתחזק איסורא וזה מוכח מלשון הגמרא שם ומבואר בהרא"ש בסוגיא דהמטמא והמדמע והמנסך שאין העצם משום דבדיו לעשות כדבריו ויש לו מינו רק כיון דהדבר תחת רשותו הוי' כשלו ואדם נאמן על שלו ולשאר פוסקים העצם כיון שהי' בידו מקודם לעשות כפי דמורו ויענין הענין הלו ביו"ד ס' קכ"ז ובאחרונים.

חנוך דוד גרינגלס אבר"ק לענטשנא.

## סימן ט

בכורות (כב.) במימרא דר"ל משום ר"י נשיאה כלומה ליר' מנחם הארז

מסיקו במים וטהור ממי' כו' מאי איכא משום הכך מיעוטא דמיא הכך בטלו להו  
ברובא ובחיס' (שם) ד"ה הכך כתבו ולא דמי לשאר איסורין שהוא בנותן טעם ולא  
אחמור טעם כעיקר לענין טומאה ע"ש.

ורפ"ז ק"ל מאי הקשה החוס' בע"ז (ע"ג.) ד"ה כי אחא מרוב דימי אדרב  
דימי ע"ש מודע לא קאמור קמא קמא גטיל כמו בין כסך הלא טומאה שאני משאר  
איסורין כי כן חזין אפילו להחמיר דאם נוגע עם הארץ במעט מים ולאח"כ יתערבו  
המים הללו במים הרבה יותר אפי' יטמא הכל אף דבשאר איסורין ה"י מותר  
באופן זה ול"ע.

חיים צבי הירש שאטלאנד מו"צ דפ"ק בארזין.

### סימן י

בשע"ת (חי"ב חו"ג סי' י"ח) ע"ד השאלה בקנה דק הגבוה עשרה והרביע  
לגדר או לעמודי ההלגרה תחת החוט לשם ליה"פ בענין שגבוה למעלה מן הקרקע  
שלשה טפחים אם יש להכשירו ולא לפסלו משום מחילה תלוי ע"ש.  
הנה מה שהקשה שם כבר נודע בשוקי בראי באבני נזר או"ח ח"א סי'  
רס"ט ובס' הלכה למשה (סימן י').

ומה שמתרץ בספר הלכה למשה שם על תה"ד דאף דאין דרך הגד"ס  
להתהדך תחת העמוד שאינו אלא מעט אבל בעובדא דתה"ד הנ"ל הרי חזין  
דהכלבים מתחככים שם ומוחקי הלחי משום שהוא כותל רחב ומש"ה הו"ל מחילה  
שהגד"ס בוקעין בה זה ה"י יחא"א ה"י הקושיא רק על תה"ד אבל באבני נזר הנ"ל  
הוסיף להקשות שם על הגמ' עירובין (ט') במבוי שרצפו בלחיים פחות פחות מר'  
לרשב"ג דאמר לבדור אינו משתמש רק עד חידו הפנימי של לחי הפנימי וקשה  
דהא למטה רשב"ג מודה כיון דגד"ס בוקעין דלא אמרינן לבדור ועל כורחין בלחי  
משהו אין דרך גד"ס לעבור כמבואר בשבת ק"א הנ"ל ומושה"כ לרשב"ג אמרינן  
כאן לבדור אפי' למטה והא הכא נמי הכותל רחב ולפי דברי הלכה למשה אמאי  
לדברי רשב"ג אמרינן בבאן לבדור ודוחק לומר דבין לחי ללחי לא הוי אלא מעט  
ודמי לעמוד ועוד לפי דבריו אם הדביק הלחי במקום שאין הכותל רחב דהיינו אם  
יש ברות רביעית של מבוי מחילה המושך ד' אמות שאינו כשר ללחי כמו בעירובין  
דף ה' ע"ב במבוי יותר משמנה שלריך לחי אחר דשם אין הכותל רחב במקום הלחי  
ה"י מותר שם אפי' אם גבוה ג' מן הקרקע ולא נזכר דבר זה בשם מוקם.

ע"כ נראה לפענ"ד דהא מבואר בחוס' שבת (ל"ט) בד"ה זרק דף דאף שאין  
הגד"ס בוקעין אפי' הכי לא הוי תחתיו רה"י רק למעלה ומובא במג"א בס' ש"מ  
סי' ב' וז"ל שם עמוד גבוה י' ורחב ד' ואין בעיקרו ד' אפי' ליכא בקיעת גר"ס  
לא הוי תחתיו רה"י אלא על גביו ומשום הכי פסקין דלחי שגבוה ג' מן הקרקע  
פסול בכ"מ דאף במקום שאין גד"ס בוקעין לא הוי תחתיו רה"י כנ"ל וכאן לריבין  
לעשות אפי' תחתיו במקום התשמיש והעלטול ג"כ שיהי' רה"י ומושה"כ פסול  
גבוה ג' בכ"מ ואכמ"ל.

אפי' הנהן פארבבאן טישניח ע"י העירובין כפה ראחום יצ"ו.

## סימן יא

(ח) בשעת (חבורת ב' ש"ז סימן י') מהתפק אס יסיים שומר עמו ישראל למד מטעם דהו' מעין הפתיחה גם' מטעם שה' כוונתו בשעת הזכרת השם לסיים שומר ולא הפירס ע"כ, ואין נראה לומר כן כי מהסימנים הפוסקים שפסקו שאס סיים שומר עמו וכו' ונזכר תכ"ד יאמר תיקף הפירס (א"ר סימן תס"ז מובא בקי"ור ש"ע ובסידור דה"ח) משמע דלכתחלה ג"כ קודם שאמר שומר עמו אס נזכר יאמר הפורס, ומה דמודמה להא דברכות י"ב בתוס' ולהא דה"א לענין ברכת מתיר אסורים וזוקף כפופים אינו דומה דהתם בשני מיני ברכות אס נזכר לאחר שאמר השם על איזו ברכה לא יאמר האחרת אבל הפורס סוכת והשומר עמו כוונת שניהם קרובה שהיא ענין שמירה רק השומר קאי על הקב"ה והפורס היא מלוא שבת שוכות שמירת השבת שומר יעיין בט"ז תס"ז גם' היא מעין הפתיחה דבאמלע השכיבנו אומרים ופרוס עלינו סוכת שלומך, גם' על הרוב כשטועה לומר ברוך אתה ד' ונזכר לא ה' בכוונה רק סתם שיגדל דלישנא לכן נראה דיותר נכון לסיים הפורס וכו', אח"כ מלאתי במנחת שבת שעל קילש"ע סימן ע"ו סק"ג מביא כן בשם סתל"ד.

(ב) מזה שכתב שם בחבורת הנ"ל ענותנותו של ר' זכרי' לשון קוטן ע"ש, ול"ג דלפעמים משתמשים במלה זו לענין חסידות ודקדוק במעשים עיין פאה פרק א' משנה ב' הכל לפי הענין דו"ש שפירשו מלשון ועמותך תרביני, גם' לפי פשוטו דרכו של הענין להיות ירא מאור מן החטא כמש"כ עקב עמוה יראת ד' ואללו יראה מלחא זוטרותא כמש"א גבי משרע"ה.

(ג) מסופקני בהא דאיתא במסכת כלאים פרק ח' משנה ד' אין קושרין את הסים לא לגדרי הקרון ולא לאחר הקרון, וכתב הרע"ב ע"ז וז"ל כשהבקר מושכת בקרון אין קושרין סוס בלדו או אחריו של קרון כדי שילמוד למושיך לפי שפעמים הסוס שאחר הקרון דוחף את הקרון ומנהיגו בגופו עכ"ל, ומסופקני לפי מה דק"ל בר' שמעון דדבר שאינו מחבין מותר גם' בזה אס אינו מחבין ש"סייע אולי יהי' מותר בפרט אס קושרין פרה לקרון שסיסים מושכים אותה, ולא ראיתי מעיר ע"ז ודוחק בעיני לומר דהו' פסיק רישא גם' אס לא ניחא לי' שידחוק בגופו את הקרון ופסק רישא דלא ניחא לו מותר ונ"ע.

(ד) ראיתי בספר דרכי הוראה פרק מ"ח משיג על החת"ס בענין אי חי מפליט וכל דבריו אינם ברורים ומוזנים (לע"ד. א) מש"כ שם סתמא דמלחא דזבוב כיון שגפל לתוך הכוס מות כעין דמפורס בשבת י"ב. דע"י דשדא לקנא דמיה מיתו עכ"ל, והחש מכחיש זה דהלא אנו רואים דתיקף שגפל הזבוב הוא חי אס לא ששהה הרבה כמו שכתב החת"ס, גם' משבת י"ב, שהביא תמוה מאור הא לא איירי שם אס מותו תיקף ע"ש, גם' דקדוקי בלשון עכבר שגפל אינו דקדוק לע"ד ומה שמתמה על הלשון מוללו ואוכלו, עיין תוספות רי"ד סוף גיטין דגם מניחו ואוכלו, והכוונה על החבש"ל ויתישב קלת גם' מל"ח היין שכולעי י"ל דקרו אכילה, (ב) ומה שמביא רא"י להיפוך דחי אינו מפליט מנעין מ"ה, דבגתי' דר"ג בחשין קידרא ביריהו, קשה הלא בשר אדם בעשה [ונפרק ע"א שם כתב בעלמו דטעם

מנשר אדם הוי רק איסור דרבנן דטעם כעיקר באיסור עשה מותר מדאורייתא [וכי' וע"כ דחי אינו מפליט, ואין מוכן לראי' זאת הא' בין לטעם שחשבו עליהם שלדקנויות הם ואין שולט בהם האור ובין לפי האמת שזו מחמת כשפים שהיו כשפניות ולא שלט עליהם האור אי"כ הוי כקדירה לונגה ולא שייך פליטה אף אם נאמר דחי מפליט.

(ג) גם מה שהביא ראי' מזכורות ז', דג עומא שבלע דג טהור מותר באכילה אף ששהה בחובו מפליט לא אמרינן שנאסר ע"י כבישה, וע"כ משום דחי אינו מפליט עכ"ד, ותימה ע"ז הא' המזכיר הנ"ל בעלמו הביא שם בפרק מ"ד בשם הפמ"ג יו"ד בשפ"ד ריש סימן ק"ה דיבש ביבש שהם לחים קצת אפילו נטילה אי"ל דיעבד, ומועבר בשומן אין ראי' דמאים ורק לכתחלה לריך נטילה והביא גם מפר"ח סימן ק"ד דלא שייך כבוש אלא בדבר ללול, ואף אם נאמר דמקום שמונה בו הדג הוי עופת-ע"מ להטפח והטו"ט ושאר אחרונים חוסרים כה"ג בכבוש, ומוכח במשמרת שלום סימן פ"ג, עכ"ז י"ל בזה דהקשקשים מפסיקים בין לחלוות דג הטמא. ועיין יו"ד סימן ע' ס"א.

(ד) ערך הביא ראי' מזכורות שם דפשוט להגמרא דמיו רגלים של סוסים וגמלים מותר דלא עכירי מיה עייל מיה נפיק והא דעכירי הבלא דבישרא הוא ופרש"י מחמת חמימות וסרחון הבשר, ומוכיח מזה דחי אינו מפליט ע"ש, גם זו המה דלמא הא דאינו מפליט משום דאין טבע רחימה של השקן לפעול בזה כ"כ עד שיפלוט, גם מש"כ דלפעמים משההים מ"ר מפליט ונכבש בחובו, קשה דלמא פשיטא לחז"ל דלא משחיה מי רגלים מפליט בחיך הנוף ואינו נכנס כלל גם בגדר ספק כבוש, וא"כ כל ראיותיו תמוהים לענ"ד. הפלא"י.

## סימן יב

בשע"ת (חי"ב חוב' ד' סי' ז') כתב כח"ר לחרץ מה שהשגתי עליו על זה שכ' דעל לאו דלא יחליפנו סובר רש"י ז"ל בריש חולין דליכא עליו מלקות משום דהוי לאו שניתן לאזהרת קנס דהוא לא הקדים אלא חד ותרווייהו קדשי אבל לאו דמימר לא הוי קנס דמימר הוי היכא דבאמת מקדים שניהם כדאיתא בתמורה דף פ' ע"א וא"כ לא הוי קנס ולא הוי שניתן לאזהרת קנס מש"ה לוקה עליו והשגתי על דברי כ"ת דהרי רש"י בב"מ דף ל"א כתב בהדיא דלוקין על לאו דלא יחליפנו ע"ש ולא בדבריו וע"ז השיב לי כינו שם דרש"י בב"מ כתב כן אליבא דמ"ד דסובר לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד לוקה עליו עכ"ד.

ותמחהני וכי מי דחקו לרש"י ז"ל שם לפרש דוקא אליבא דמ"ד זה שהוא לא אליבא דהילכתא ומה שכ"ת כותב שם דקודם דמשני הש"ס שם הא מני ר"י בודאי דמתניתין ר"מ כמו כל סהם משנה ור"מ ס"ל בסנהדרין דף ח' לאוקומתא דרב אשי דלחו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד לוקה וה"כ בלאו דקנס' וז"פ עכ"ל קשה הא גם בחולין הוא סהם משנה ולמה לא פירש רש"י שם כן ובפרט דהש"ס בחולין קאי שם אליבא דרב אשי כמ"ס התוס' שם בד"ה אנה שחיתתן כו' ע"ש ועוד כי דברי רש"י בזבחים דף ט' ע"א אהא דפרץ שם הגמ' ואימא שחטיה לשם תמורה להוי

המורה למאי הילכתא למילקא עליה ופירש רש"י למילקא טלה משום לא יחניפנו ע"ש  
 נאמר ג"כ דרש"י פירש שם הכל אליבא דמ"ד דסובר לאו שניתן לאזהרת מב"ד  
 לוקה עליו שלא כהילכתא והרי שם אינו סתם משנה אלא סתמא דגמ'.  
 רע"ן בפירוש ר"ג מ"ה (הנדפס בדפוס ראש) דף ט' בתמורה וז"ל אבל  
 מימר בשל עלמו דתרווייהו מול"י מקדים להו אימא לא לקי אלא לקדוש תרווייהו  
 ולפטיר קמ"ל ע"ש הרי שהר"ג ז"ל הוסיף מלה אחת מול"י וכוונתו דגם מימר מיירי  
 דלא הוקדש אלא חדא אלא משום דמימר מיירי בשל עלמו כדאמר הגמ' שם משיקרא  
 להכי ה"י הוי' משום דכיון דשניהם הם שלו לא יתחייב מלקות כיון דיכול להקדים  
 שניהם אימא זה עונשו ומו לא קמ"ל דאפ"ה לקי ע"ש בשיטה מקובלת ולפי דברי  
 כ"ת א"כ גם על לאו דלא ימיר לא לילקי דגם לאו דלא ימיר הוי לאו שניתן  
 לאזהרת קנס כיון דהוא לא הקדים אלא חדא ואפ"ה תרווייהו קדשי אלא ודאי  
 דהדבר ברור דקנס לא לריך אזהרה וכמו שכתבתי שם מהא דקו"ל ח"כ דקדן הוי  
 קנס היכן יש אזהרה על זה וכן היכן יש אזהרה באונס ומפתה וכדומה.  
 ומה שכתב"ר כחב על זה שגמל ממני דברי התוס' (קדושים) לא תגבינו  
 מה וז"ל לפי שנאמר גביה שנים ישלם למדנו עונש אזהרה מניין ת"ל לא תגנובו  
 הרי דקנס לריך אזהרה עכ"ל, אחמה עליו בחרתו, א' למה כתב דוקא על שגמל  
 ממני התוס' הג"ל ואמאי לא כותב גם על רבותינו בעל התוס' ז"ל שגמל מהם  
 התוס' הג"ל דז"ל התוס' במכות דף ד' ד"ה לוקין דהא דקאמר ר"מ שלא השם  
 המביאן לירי מכות מביאן לירי תשלומין דה"ק שלא השם המביאן לירי מכות לריך  
 להביאן לירי תשלומין דתשלומין לא בעי אזהרה דליכא אזהרה בשן ועין וכתיב שלם  
 ישלם בלא אזהרה הלכך לא תענה למלקות אחא כו' ע"ש הרי שהתוס' כתבו בהדיא  
 אליבא דר"מ דסובר עדים זוממין קנסא כמו שאכתא שם בגמ' דלא לריבא אזהרה  
 [ודע בדברי התוס' שם שכתבו בשן ועין ליכא אזהרה וכתיב שלם ישלם כו' לריבם  
 ביאור דאם כוונת התוס' בחובל שן ועין של חברו וכתיב שלם ישלם היינו מה  
 שכתב המורה כן יתכן זו היינו ממון קשה הא בחובל בחבירו יש אזהרה לא יוסיף  
 פן יוסיף והא דמשלם ואינו לוקה הוא משום דבפירוש רבנן תורה חובל בחבירו  
 לתשלומין כדאיתא בכחובות פרק אלו נעדרות גם מה שכתבו וכתיב שלם ישלם הוא  
 דוחק דהא בחובל שן ועין לא כתיב בהאי לשון כלל ועוד למה נקטו התוס' שן ועין  
 יותר מכל המומין המוזכרין בפסוק שם רגל כויה ופלט"א אלא ע"כ דכוונת התוס'  
 הוא על שן ועין דעבד שיולא בקן לחירות ושני דברים קאמרו התוס' א' דליכא  
 אזהרה בשן ועין בעבדו כנעני ואפ"ה יולא בקן לחירות וסברי התוס' דבחובל עבדו  
 כנעני ליכא אזהרה וכמו שמשמע מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ה מה' חובל ומזיק (ע"ן  
 חר"מ סי' ת"כ ותכ"ד בט"ו יבסמ"ע אכ"מ) ע"ש ועוד כתבו התוס' דקנס לא לריך  
 גבי שור המועד וכדומה אף דליכא אזהרה [ועכ"פ כתבו התוס' דקנס לא לריך  
 אזהרה וא"כ לפי כ"ת נעלם ח"ו מהתוס' הג"ל הא חדא, תנינא למה כ"ת הביא  
 ממרחק לחמו מהתוס' למה לא הביא שהוא גמ' מפורשת ב"ק ק"ה ע"כ וכחש בה  
 למדנו עונש אזהרה מניין ת"ל לא תכחשו כו' וגשבע על שקר למדנו עונש אזהרה  
 מניין ת"ל לא תשקרו כו' ע"ש וכן הוא ברש"י חומש פ' קדושים ע"ש הרי מזכיר



שם כדברי הת"כ ואם כ"ה ראה שהתוס' באמת הקשה שם תימא בזמון מה שי"ך  
לומר לא ע"כ אלא הוזהר כו' ע"כ אי"כ גם הת"כ שהביא כ"ה שהוא באמת רישא  
דהבד"ק המוזכר בגמ' ג"כ שי"ך להקשות קושית התוס' וכי זמון לרי"ך אזהרה  
ואף שהוא קנס כי התוס' אין מחלקין בין קנס לזמון כאשר כתבתי כנ"ל ועוד  
דגם כאן הוי קנס שהרי משלם חומש יותר.

הגע בעלמך היאך עלה בדעתו להביא רא"י מהת"כ הנ"ל דהת"כ ס"ל  
דקנס לרי"ך אזהרה דהנה כך הוא הלשון בת"כ שם לא חגטבו מה ת"ל לפי שחומר  
גניבה ישלם שנים למדנו עונש אזהרה מניין ת"ל לא חגטבו, לא חגטבו ע"מ  
למקט לא חגטבו על מנת לשלם חטאו כפל ולא ע"מ לשלם ארבעה וחמשה כו'  
ע"כ ולפי דברי כת"ר דקנס לרי"ך אזהרה ובלא אזהרה א"א לחייבו קנס אי"כ מה  
דריש הת"כ עוד מלא חגטבו ע"מ למיקט לא חגטבו ע"מ לשלם כפל וכדומה היאך  
יש לדרוש זה שיב מלא חגטבו הא לא חגטבו לרי"ך לאזהרה וכמו שהקשה בעל  
הק"א ז"ל ע"כ אלא ודאי דאדרבא דמזה מוכח דהת"כ ס"ל דקנס לא לרי"ך אזהרה  
כמו שכתבו התוס' והא דכתב הת"כ אזהרה מניין אינו ר"ל דאי לאו אזהרה אינו  
משלם קנס דז"א דקנס אינו לרי"ך אזהרה אלא כוונת הת"כ הוא כמ"ש הגו"א ז"ל  
שם בפירושו דהת"כ ר"ל דהתורה גילתה דלכך העונש יש עליו אזהרה ג"כ ע"כ  
בגו"א ז"ל שמתוך בזה קושית התוס' ג"כ ע"כ ולפי זה שפיר דרש הת"כ עוד מלא  
חגטבו לא חגטבו ע"מ למיקט וכדומה כיון דאזהרה זו לענין עונש לא לרי"כ דקנס  
לא לרי"כ אזהרה ועיקר אזהרה זו לא אחא אלא לומר שמונח עליו אזהרה ג"כ  
זה יכולים למילף מריבית ואונאה דיש עליו אזהרה וכמו שפירש רש"י ז"ל ב"מ דף  
ס"א ע"ב ע"כ וע"כ דאחא לנוכח ע"מ למיקט וכדומה עיין שם בק"א ובפ"י מכות  
דף ד' ע"ב ד"ה ורבנן ע"כ ועיין בפ"י הראב"ד ז"ל שם בקליר הדעת של תורה  
הוא דקנס א"ל אזהרה כנ"ל ומה שכתב הביא מודברי הגו"א ז"ל כבר דבר מזה  
בספר בית האור כלל כ"ז ע"כ.

מאיר רובין מו"צ דפה ראדום.

## סימן יג

ב"ה תרפ"ב קריסמיאנא יצ"ו (גארוועגען).

**אביע** ספק זה לפני מרנן ורבנן גדולי וחכמי הדור בהקובץ "שערי תורה"  
שליט"א, תורה לר' זכינו לבנות בית הכנסת יפה ונאה על טהרת הקודש בק"ק  
עדת ישראל קריסמיאנא (גארוועגען) ופרנסי העדה הק' נתנו לאומן לעשות ג"כ  
מנורות נאות בשבעה קנים ובעת שנגמרה המלאכה במתכות עלתה לי הספק  
הלא הוא זאת נגד הגמרא (ר"ה כ"ד) ונפסק ג"כ ביו"ד סי' (קמ"א ס"ק ה')  
שלא יעשה מנורה תבנית מנורה אבל יען שנעשה תבנית הנרות לא משמן  
ולא מנורות של חרב רק ע"י כח הלעקטרי נעשה כדמות נר לכל שבעה הנרות,  
לכן אם נ"כ באופן זה אסור או אם נתחדשה עתה כח הלעקטרי לכן באופן זה

לא נאסר מעולם ובודאי יש הפסד גדול אם לא נוכח דושתמש המנורות הללו והתיקון קשה להם.

**לבן** אציע זאת לפני רבותי חבתי הקובץ שערי תורה שליט"א (עיי"ש בש"ך סק"ה ובדרכי יוסף ובשו"ת חב"צ סי' ס').

שלום יצחק לעוויתאן אבד"ק הנ"ל.

### סימן יד

בשע"ת (חוב' א' שנה י"ב סימן י"ז אות ד') תי' רומ' התמוה על' הרא"ש (פ"ק דב"ק) דנס ב"ג נידון בב' עדים. וכ' דהא דב"ג נידון בע"א היינו דוקא דגזול בידים וכדומה דמחויב בזה משום דין דב"ג משא"כ ממונו שהזיק דלא באנו עליו אלא מכח דלא עדיף מישראל נידון בב' עדים כההיא דנכנסה לחופה ולא נבעלה ע"ש.

במח"ב דברים תמוהים הם דמובאר ברמב"ן (פ' וישלח) והובא בכ"מ (פ"ט מה' מלכים הי"ד) דמלות דינן המנוי בו' מלות ב"ג היינו דיני גניבה ואונאה ואבות נזיקין וכו'. הרי שמחויב לשלם בעד ממונו שהזיק כמו בגזילה וגניבה וכדומה ולא רק משום דלא עדיף מישראל ודוחק לומר דהרא"ש פליג בזה על הרמב"ן.

ועוד לפי דברי רומ' אם בא על אשת ישראל שנכנסה לחופה ולא נבעלה סי' לריך להיות לרונ בסנהדרין של כ"ג כמו בישראל אחרי דלדירה לית להו והוא דבר חדש ולא מלאתי זאת בשום מקום ואדרבא מסתימות לשון הרמב"ם משמע שכל המחויבים הוא נדון בעד אחד אחרי שכתב (פ"ט ה"ז מהל' מלכים) דין נערה המאורסה ונכנסה לחופה ולא נבעלה שאם היא בישראל חייב מסיים על כל אלה שם בה"ד דבן נח נידון בדיון אחד ובעד אחד וכו' ולא עשה שום חילוק בזה וכן מובאר בהרי"א ברש"י (סנהדרין נ"ז:) בד"ה דלדירה לית להו וכו' דאף בנערה המאורסה וכן בנכנסה לחופה ולא נבעלה נידון ג"כ בעד אחד ודין אחד יעו"ש. ומה שנסתפק רומ' אם ב"ג מעיד לעלמו כגון שחבירו ב"ג עשאו טרפה והוא עדיין חי ויכול להעיד עליו כו' ע"ש מוחמה אני מה שנסתפק לרומ' הא הדבר פשוט דאינו יכול להעיד דהרי הוא בע"ד ואינו בגדר עד וז"ב.

דוד ווייצער' החופ"ק באראנאוויטש.

### סימן טו

ק"ץ בפסחים (מ"ה.) אלא הא דתניא וכל אשר יעשה מגפן היין וגו' לומר על איסורי נזיר שמטערפין זה עם זה השתא לר"ע איסור והיתר מטערפין איסור ואיסור מיבעיא וכו'.

קשה לי לפ"ד התוס' שכתבו דאין היתר מטערף לאיסור אם לא שיתערב האיסור וההיתר יחד ואף לפי דברי רש"י כתבו המפרשים (עי' מנחת כהן ומגיני שלמה) דבעינן שיקבל ההיתר קעם מהאיסור קלח וא"כ דלמא להכי אינעריד הרה

באיסורי נזיר דמלטרפין אף שאינס מעורבין או שאינס מקבלים טעם ולטולס בבת אחת דווקא וגא מחכמי השערי תורה לעיין בזה.

הרב אברהם דוב הכהן מסארנאק.

## סימן טז

ראיתי דבר פלא בחי' רע"א ז"ל (ב"מ ל'). בד"ה תוד"ה הא אין עשת ש"י ז"ל נ"ל בפשוטו כיון דאם הדין דעשה דכבוד דוחה ל"ה הותרה הרלועה לאביו לזנות לבנו לטמא וכדומה ולא מיקרי רשע בכך דאינו מלווהו כלל לעבור עבירה כו' עכ"ל והנה מלאחי בשיטה מקובלת (ב"מ ל"ב) שכתב בשם הרא"ש ז"ל. וקשה לי מנמ' (כתובות מ) דלא אמרי' עשה דוחה ל"ה משום דאי אמרה לא בעינא ליחי' לעשה כלל ופי' החוס' ובחשבות הרשב"א המיוחסת לרמב"ן (סו' קפ"ט) דעשה שחלו' בדעת אדם לבטלו לא אליס למודחי ל"ה ומהא ילפינן דעשה דכיבוד או"א אינו דוחה לל"ה ול"ע.

צבי הירש ווייס סו"צ בפה ווארשא.

## סימן יז

בשע"ת (חי' סו' ס' אות ג') נחז כ"ג שליט"א דרב הונא ורבה דפליגי (חולין ס"ט): בילא שלים ומכרו לנכרי וחזר וילא שלים אחר דרב הונא אמר קדוש בדבורה ורבה אמר אינו קדוש, דענין מחלוקתם זהו ממש כמחלוקת ר' יוחנן וריש לקיש (חולין כ"ט): באם ישנו לשחיטה מחילה ועד סוף או לא ור' יוחנן וריש לקיש נופא ג"כ לשיטתייהו אזלו (יבמות ל"ה) אי אמרינן איגלאי מילתא למפרע או לא ע"ס.

ולבאוריה המה דברי טעם אכל לפ"ז קשה לי אם נאמר דהא בזה הל"א ור' יוחנן דסובר ישנו לשחיטה מחילה ועד סוף זהו משום דאמרינן איגלאי מילתא למפרע, וריש לקיש דסובר דאינו לשחיטה אלא לבסוף משום דלא אמרינן איגלאי מילתא למפרע, א"כ לריש לקיש איך מלינו הכשר שחיטה? הא בכל השחיטות הוא ע"ה מעשה טריפה לכתחילה שמוקב הוושט ועושה אותה טריפה במש"ש הראשון ואעפ"כ כשגומר השחיטה הדרא ומתכשרא גם המיעוט הראשון דאמרינן איגלאי מילתא למפרע דגם המיעוט הראשון כדת וכדין ה"י, יע"י ברש"י ז"ל (חולין כ:). בד"ה וז"ל וכן בכל השוחטין מושקב הוושט יש כאן מעשה טריפה וכי גמר שחיטתו מתכשרו אם לא שהה שיעור שהייה ע"ס, מזה מוכח דלגבי שחיטה גם ריש לקיש מוכרח להודות דאמרינן איגלאי מילתא למפרע ולפ"ז אי אפשר להלות מחלוקתם זו בזו.

ועוד ראיה מפורשת מלקמן (ל"ו). השוחט והחיו דס על הדלעת רבי' אמר הוכשר ר' חייל' אמר לא הוכשר וכו' אמר רב פפא הכל מודים היכא דאיתא לדס מחילה ועד סוף כ"ע לא פליגי דמכשיר כי פליגי בנחקת הדס בין סימן לסיון וכו', וכחכ המהרש"א ז"ל (במהדורא בתרא) משמע מזה דלמאן דאמר כמ"י דאין לשחיטה אלא לבסוף מ"מ אחר שנגמרה השחיטה גם שחיטה סימו ראשון

מקרי שחיטה למפרע, מדלא מוקי פלוגתייהו אלא בנתקנה בין סימן ראשון לסימן שני ולא מוקי לה בדלא בא דם על הדלעת רק מסימן ראשון ואפילו לא נתקנה וזהו ראייה נכונה לכאורה, איברא דלפ"ז קשה גבי שחט מיעוט סימונים בחוץ והרוב בפנים למה לא נאמר למאן דאמר נמי דאינו לשחיטה אלא לבסוף מ"מ אחר דנגמרה השחיטה מקרי גם שחיטת מיעוט הראשון למפרע שחיטה, והמהרש"א ז"ל כתב שם דנריך לחלק אבל לא כתב החילוק ע"ס.

ע"כ נראה לי לאמר בהמחלוקת אם ישנו לשחיטה מותרת ועד סוף או לא אינו תלוי בהמחלוקת אי אמרינן איגלאי מלתא למפרע או לא, דגבי שחיטה זהו מעשה אחת הכל מודים דאמרינן איגלאי מלתא למפרע ואפילו ריש לקיש, רק דפליגי אף דזהו מעשה אחת אם עיקר המעשה היא סוף המעשה או גם תחילת המעשה, אבל גם לריש לקיש שדין לבסוף גם תחילת המעשה להיות כסוף המעשה ומתהפך כחומר מטריפה לכשירה, ומעשה אי אפשר לחייבו לריש לקיש בשחט המיעוט בחוץ והרוב בפנים מטעם דאיגלאי מלתא למפרע דגם המיעוט הי' שחיטה דהסוף מכריח תחילת המעשה להיות נגרר אחריו ג"כ זהו כאלו שחט גם המיעוט הראשון בפנים דאימתי נקרא שחיטה רק לבסוף והסוף מוכיח על תחילתו ומתהפך אותו מטריפה לכשרה לכן זהו מה ששחט לבסוף בפנים זהו כאלו ששחט כולו בפנים, והסברא מאי איגלאי מלתא למפרע אי לא זהו רק בדבר אחד אבל בשני מעשים מיוחדים כמו למשל בבכור דילא שליש זהו נקרא מעשה אחת ואח"כ כשילא עוד שליש זהו נקרא מעשה אחרת, ע"כ פליגי אי אמרינן איגלאי מלתא למפרע או לא מזה המעשה על המעשה הקודמת, וכן גבי חלילה מיקרי שתי מעשיות אבל בשחיטה הכל מודים דאמרינן איגלאי מלתא למפרע רק דפליגי באם ישנו לשחיטה מותרת ועד סוף או לא כן נראה לי.

ה' הירשאוויטץ סטראנר באפריקא הדרומית.

### סימן יח

בשעת (חי"ב חוב' א' סי' ג') ע"ד שאלתי שם לדעתי ברור דאינה מקודשת דאין לך קדושין בטעות גדולה מזו וכמפורש במשנה (קידושין פ"ב מ"ג) על מנת שאני וכו' ונמצא וכו' אינה מקודשת ע"ש וכן מפורש ברמב"ם (הל' אישות פ"ח הל"א) ובהל' ב' כתב וכן היא שהטעתו וכו' אעפ"י שאמרה בלבי היה להתקדש לו אע"פ שהטעני וכו' לפי שהדברים שבלב אינם דברים עש"ה ועי' גם בהל' ג' על מנת שאין שמי אלא יוסף ונמצא שמו יוסף ושמעון שאינו אלא בסם ונמצא בסם יבורסי וכו' אינה מקודשת א"כ בנדון דין הוה שאמר על מנת שאני הוא האני ונמצא שהאני הוא אינו האני וז"ב ופשוט ועי' בירושלמי (קידושין פ"ג ה"ד) הדא דאמר אמר בשלא עשו בהערמה אבל עשו בהערמה חייב (עי' ש"ך חו"מ סי' קכ"ו סי' ס"ק מ"ג) וא"כ לענין קידושין בהערמה לשם גבנה נפשות ולשם זנות כידוע ממעשי לודי נפשות אלה בודאי אין כאן שום חשש קידושין ועי' בשו"ת מוט המשולש (סי' א') בנדון אחר שהיה מדרך א"ע לבחולה שתנשא לו ונתרלית לו רק מסוף מעשה בוכרת מחשבתה תחילה כי כיוונתה היתה להנשא לו בדרך כבוד בחתונה וקידושין

מחמ החופה כדרך כל הארץ והוא לו עשה כן רק קדשה ברמאות ובכזיון בבית  
בפני שני בני אדם וכו' וכחב דבדואי נפק הקלא שקדשה ברמאות שלא כדרך המקדשים  
ומימר אמרי עייני רבנן בקידושין ולית בהו מששא עש"ה ובמס' קידושין (ס"ב)  
המקדש את האשה ואמר כסנור הייתי שהיה כהגה או עשירה ה"ז מקדשת מפני  
שלא הטעתו וכחב הר"ן אלא הטעה א"ע ונשנית מושגה זו כאן לאשמועינן דאפילו  
ר"מ דבעי ת"כ ה"מ בשהתנה ולא כפל אבל מי שגילה בדעתו שעל דעת כך הוא  
עושה ה"ה כאילו התנה וכפל דבגילוי דעתא לא לריך כפילא א"כ אין כאן שום ספק  
קידושין וז"ב וה' ינחני בדרך אמת.

הרב שמואל יעקב הלוי מאוישאוויץ החופ"ק קאנורא.

## סימן יט

תקון טעות וביאור בפייט.

הפיוט, יה אלי (התפלה לש"ץ קודם כל תפלת מוסף ביו"ט) נדפס בכל  
המחזורים בחומר זה, יה אלי וגואלי, אחיצה לקראתך היה ויהיה, היה והיה,  
כל גויי אדמתך, ותורה ולעזרה ולמנחה ולחטאת ולאשם ולשלמים ולמלוואים כל  
קרבניך, זכר נלאה וכו' סלה נהלך באשרי יושבי ביתך, דק על דק וכו' ותורה  
ולעזרה וכו' ארון לבאות, צרוב פלאות וכו' בנתיבות לב לבלב וכו' ותורה  
ולעזרה וכו' והוא בלתי מובן. (א) מה ענין הקרבנות אשר יזכיר אש משום, ונשלמה  
פרים שפתינו, הכי הוי לי' למימר: בזכות הזכרתנו התורה והעולה וכו' ? (ב) למה  
יזכירם שלא כסדר האמורים בכ"מ בתורה, תורה בסוף כל הקרבנות, וחטאת  
ועולה בראש כולם ובהדי הדדי ? (ג) והו' תורה מאן דכר שמי' בתפלת יו"ט,  
הלא ביו"ט אין תורה קריבה כל עיקר, ולכן נוהגים שלא לומר מוזמר לתורה כלל  
בשבת וביו"ט (ע"י ס' המנהיג) (ד) והוא היותר קשה לשון הפיוט הנ"ל אשר  
יגרם כבחלץ השנים: ותורה ולעזרה וכו' הכי הול"ל: או תורה ועולה, או לתורה  
ועולה, או לדג כל עיקר מלת, ותורה כבקושיא ג' הנ"ל ? (ה) ומה ענין הזכרת  
כוני' השי"ת המהוה כל גויי אדמתו לענין הקרבנות שזכיר ? ...

ולדעתי כי יש כאן טעות דבמקום ותורה ל"ל בתורה, ומלת לעולה  
בלי ויו"ט החבור בית בתורה הוא ב"הכלי כב' בראשית לפי דברי חז"ל בתורה  
ברא, וכוונת הפייטן ז"ל: שקודם תפלת מוסף שהיא במקום הקרבנות יקח הש"ץ  
הספר התורה כלפי העם ואומר: אחה השי"ת גואלנו אשר היית הוה ותהי' ומהוה  
כל גויי אדמתך ! אחיצה לפניך בתורה הזאת שהיא לעזרה למנחה וכו' [ותפס  
בזה לשון הכתוב ולשון חז"ל (מנחות כל העוסק בתורה עולה כאלו הקריב עולה  
וכו', שנאמר: זאת התורה לעולה ולמנחה ולחטאת וכו')] והנני מתפלל לפניך בעד  
קהלך שולחי, זכור נלאה כלומר כנס"י הנלאה מרב לרעותיה, אשר נשאה וסבלה  
בגלותה, והשיבה לאדמתך ואז סלה נהלך: באשרי יושבי ביתך.

ובחרון שני יאמר: אחה השי"ת שהוא, דק על דק כלומר רוחני הרוחניות,  
שאין מחשבה, דבוקה ומפישא בך כלל וכלל, ואין מקר למנוחתך, ואחיה, האל

הנורא אשר בסקירה אחת חזק בין טובים לרעים, וחזקון כונתם העושה, אחיצה לקראתך בתורה זאת שהוא לעולה ולמנחה וכו' כאמור. ובחזרונו הג' יאמר: אחת השיט' ארון הצבאות אשר ב, רב פלאות (כידוע ל'יח) חזק כל אהלו (העולם) ונחיצות ל"ב (כלומר: צל"ב נחיצות החכמה הרמוזות בתורה זאת, ב' דבראשית, ל' דלעני כל ישראל) לבלב (מלשון האילנות משילבלבו) העור תמים פעלו, (הרב הגה"ק וכו' מוהר"ם אלטר שליט"א אב"ד דק"ק פאביאניץ, העירני שרריך להגיה ג"כ ולהוסיף מלת "עולם" וכל"ל: נחיצות ל"ב, עולם לבלב, ודברי פי חזק חן. לכן שיעור החרון הג' הג"ל: אחת ארון הצבאות וכו' אחיצה לפניך בתורה הזו שהוא לעולה וכו' כל קרבניך שהקריבו לפניך בזמן שביהמ"ק ה' קיים, והנני מתפלל: זכור גללה וכו' והשיבה לאדמתך, ואז גלת נהלך באשרי יושבי ביתך (ומיכא יאמר אשרי וכו' ותפלת מוסף).

גרשון זלמטאגארסקי (ווארשא).

## סימן ב

בשע"ת (ח"ב חוב' ב' סי' י"ג אות ז') מה שהתפלא כ"ת במדרש רות שאל רב הונא ראש גולה לר"ח ע"ש, במח"כ לא ראה בסדר הדורות (אות ה') שנים היו ור"ה השני שה' בימי רב היה ג"כ ר"ג ועי' בעין זוכר (אות ה') בשם מוהר"ט דה' תרי ר"ה, אחר שה' בזמן רבי והשני שה' תלמיד רב ושניהם נקראו ר"ג ועי' ברש"י (מו"ק כ"ה) שכתב על ר"ה תלמיד רב ר"ג ויש סמך לדבר בירושלמי (פ"ט דכלאים) עש"ה.

שמעון פארזענשעווסקי (ויוזעפאף).

## סימן בא

א) בשע"ת (ח"ב חוב' ב' סי' ה') מה שהגיה בהוספתא שבמקום חרם ז"ל חרם ע"ש, יעיין בס' סדרי טהרות למרן דודי הגה"ק זל"ל (כלים דף קפ"ח) שקדמו בזה שכתב שגכונה למגרם חרם שפירשו מזודה ועוד כתב לפרש מלת חרם בל"י כלי העשו למחוח זו דבר והביא הקושיא דאין חיבור לכלי חרם ומירלה עש"ה. ב) ברמב"ם (פ"ח מהל' לולב ה"ב) וכו"ל היו עושין ערב יו"ט הראשון ה"י מהקטין במקדש מקום לגשים מלמעלה כו'. והד"בר חמוה מאוד בעיני מגין לו להרמב"ם ז"ל שבערב יו"ט היו עושין כן הא משנה שלימה שנינו (סוכה נ"א) במוצאי יו"ט הראשון כו' ע"ש ולפלא שלא ראיתי לז"כ שהעירו בזה ולע"ג.

ובאמת יש לה"ר דאסור לעשות התיקון מערב יו"ט מירושלמי (מגילה פ"א ה"ד) לענין בימות המלך דפריך ויעשו אותה מאתמול שלא לרחיק את העזרה ע"ש והכי נמי מואחר שרריך לעשות גזוטראות בעזרה בודאי לא אסיק למיעבד בעיו"ט הן אחת דהר"ם ז"ל (סוף ה' חגיגה) כתב הטעם מפני החקיעה ועיין בהשגת הראב"ד שם והדבר לריך אללי תלמוד.

ג) בתרגום יצ"ע במדבר (י"ט ג') ושחט אותה לפניו יכוס יתיה קדמוי  
בחרין סימניה כחשאר בעירן ויבדקונה בחמני כרי טריפון והוא לי לפלא דהוא נגד  
הש"ס חולין (יא) ושחט ושרף כו' כשהוא שלימה ובגמרא הוא מילתא דפשיטא עד  
שעשו מזה ילפותא לענין רוב ול"ע.

ד) שם (במדבר כ"ה פ"ו) והמה בוכים פתח אוהל מועד וא' כון בכיין  
ויקריין שמע"ה והוא פלא.

ה) קידושין (כ"ד) שיחב בארון" וילא לחירות ידוע כמה אהבו חז"ל את  
קידוש הלשון ומה כונתם באמרם שיחב בארון" ברש"י בגמרא על המורה במדבר  
ו' פסוק ט' פתח זה אונס פתאום זה שוגג, והוא נגד הש"ס כריתות ט' פתח זה  
שוגג פתאום זה אונס כו' פתאום זה מויד יעו"ש ורש"י ז"ל בעלמו פסחים פ' ע"ב  
פירש פתח זה שוגג פתאום זה מויד בכריתות ט' יעו"ש ולמה פירש כאן היפוך  
מהש"ס ולא ראיתי לכל מפרשי רש"י ע"ה למי שהעיר בזה ולע"ג.

ירוחם ליינער לבית יעקב (לובלין).

## סימן בא

במס' שקלים הכהנים פוטרם עלמם משקלים כו' והקשה המל"מ והלא  
שקליהם בטלים ברוב שקלי ישראל ושפיר נאכלים, והנראה ע' כו"פ סימן ק' דמפרש  
לכאורה קשה דהא המושגה כו' יהודה כמבואר בירושלמי ור"י ס"ל מב"מ לא בטל ומה  
קשיא אכן כונת המל"מ דבש בטל אף לר"י כמ"ס החוס' זכחים (עג) ד"ה  
ר"י, אמנם החוס' הקשו ע"ז מובילה דחטין בחטין לא בטל לר"י אע"פ שהוא יבש ביבש  
ואמרתיו לתרץ הנה הפוסקים כתבו הא דבטל ברוב הוא משום כל דפריש מרובא פריש  
א"כ משום דנהפך האסור להיות היתר ולפ"ז י"ל דר"י יהודה לית ליה נהפך מדקרא  
ליה דם שער אע"פ שדם פרי מרובה אלמא שלא נהפך המיעוט להיות כהרוב  
והא דבש בטל הוא משום כל דפריש ולא משום נהפך.

והנה המג"א סימן חס"ז הביא בשם אה"ז הב"ח ז"ל כשהטורבו חטין  
חמוצים בחטין כשרים ואח"כ נאכלו קלחם חלין שהאסור נאכל וחמיו האחרונים בשלמא  
כשהטורבו שבעת וכדומה אז שייך לומר שהאסור נאכל בכל הרבה חטין וגבלו ואח"כ  
גפלה מכל התערובת לסאה אחת איך שייך לומר שנתקבץ כל האסור למקום אחד ונאכל  
זע"מנן האלף שכתב תרץ ואכ"מ ולפ"ז יש ליישב קו' התו' דר"י מחיר ביבש היינו דוקא  
בטבעת וכדומה דאפשר לומר כל דפריש אכל בחטין שאי אפשר לומר שנתקבץ כל האסור  
למקום אחד ולכך ס"ל לר"י חטין בחטין לא בטלו ונהפך לא ס"ל כמ"ס לעיל.

ובירושב נמי ק' המל"מ דכאן ל"ש כל דפריש כיון שהיו הרבה כהנים ול"ש  
לומר שנתקבצו כל שקלי הכהנים למקום אחד ולקחו שתי לחם רק משקלי ישראל  
וא"כ א"ש בדרשו מקרא לפטור עלמם משקלים כי ר"י לשיטתו דמב"מ לא בטל.

יואל סירקוס (ווארש)

(המשך יבא)

# שַׁעַר הַחַדְשׁ

שַׁעַר חֲדָשׁ שֵׁם חֲדָשׁ  
סוֹפְרִים אֶת הַחֲלִכָּה

(ירושלמי עירובין פ"ה הל"א.)



הוספה לשערי תורה  
חוב' ה' (אייר תרפ"ב).

## שער החדש

### סימן א

ע"ר העגונות בעיר טראסטינעץ (אוקריינא)

ראיתי בשע"ת (ח"ב חו' ג' בהוספה שער החדש) ילא רב גדול אחד כ"י  
בכוחא דהתירא לשלש מאות עגונות שבאוקריינא אחר שהגיע שם גופא דעיכרא  
ומוכן השאלה טע"ה.

והנה אחת נכון הדבר דאית לן למשכנוי נפשין ולמיטל בפירלי דחוקי  
למלא תרף לאלמונות לרורות הרבות האלה שבדאי יש בהן גם רבות בנות לעירות  
ויש לחוש לחולאות לא טובות ח"ו (ויש לנו לחפש ולמצוא כל טלדקי ולגבב קולות  
להתיר ולא ניזל לחומרא בשעהד"ח כזאת ע"י תשו' מ"ב סי' מ"ד ושם בסופו  
ובח"מ ס"ק ל"א וע"י כ"ז שם וב"ש ס"ק מ"ז וז"ל האויז הל' עגונה סי' תרל"ב  
ד"ה אני גרשם כו' כך דעתו נוטה לפי מה שלמדנו רבותינו שהקילו משום  
תק"ע ושלא תלא לתרבות רעה כו').

אכן במחכ"ה לא מלאתי בדבריו דברים מספיקים להתירן כמו שאבאר בזה.  
(א) בזה שהאריך בזה דפליגי רבי ורשב"ג אי אמרינן זה שנאמר הוא הנמצא  
ובענין עכו"ם המעיד על עשרה שילאו בקולר (באמת יש להשיב על כל דבריו  
ועל דבר אחד אשר בזה שרואה להעמיס דרמב"ם שלא פי' כרש"י דקולר היינו  
חבורה ופי' דאסורין בקולר, שסובר כסגרת השי"ל שלמלוא המקום גורם להיתר  
שלא נחוש לחילוף, איכ מה יענה לנו עוד הרמב"ם, או נושאים גמלים וכיוצא  
בדברים אלו, הרי שלא מלד שהקולר מקיף את כולם וכוללם יחד פי' כן אלא שזה  
יועיל בלירוף כיון המנין דלא סגי ליה להרמב"ם ז"ל במנין אחד ובעי עוד סימן  
דאסורין בקולר או נושאים גמלים וכיוצא) כל זה לא הועיל דבנידוננו אין לנו  
חוששים כלל לחילוף אלה שנאספו בזרוע אל בית הרעווקאס ונידונו שם למיתה  
באחרים שהרי יש לנו חמשה ישראלים מעידים שהיו עמוס בלרה מהחל ועד גמירא,  
וגם קבורה היתה להם ולא יעלה על הדעת לחש שאחרים באו תחת אלה שהוקדשו  
ליום ההריגה והני אודו לעלמא והני אחריני נינהו אבל דא תקא שאין כאן מי  
שיעיד שכל הנאספים נהרגו ונקברו, דילמא הרבה מהם ניזולי באופן רחוק וכמו  
שניזול זה שנחבא בתור בית החורף, ואעפ"י שלא היתה שם מחבואה אחרת זולת

תנור ביה"ת הזה וגם לברות ל"ה מקום כי שומרים מזוינים הקיפוס כ"ז לא יועיני  
 שלא נחוש אולי הללית ביר איזהו מהט להמלט, וכמ"ש בתוס' חר מקמאי (ביבמות  
 קט"ו) בזה דעשינו עלינו בית, שאפי' אמרה שעמדה על הפתח האחד שהיה שם  
 ולא ראתהו יוצא לא מהימנין לה דודאי בכל מידי דמלי לאשתחובי משחובי עיי"ש,  
 ובדואי שאין כונתם שהיא משקרת ואעפ"י שילא אומרת שלא ילא דו"א שהרי  
 האמינוה חז"ל אלא שאנו אומרים שמשום שברעתה נקבע שבדואי א"א היה שימלט  
 משם אומרת בדדמי שבדואי לא ניכל, אבל האמת שיוכל להיות שמלא לו מפלט  
 באופן שאינו עולה על דעתה כלל.

והבבלי בזה שכל שאפשר לנו ללייר אפילו במליאות רחוק מאד, אלא שאפשר  
 עכ"פ להימלא בטבע שינלל כעין הטבע במשאלים, שאפשר גלים טרדוהו או דף  
 של ספינה נזרמן לו וכיו"ב עד שעלה ליבשה וכעין ללוב וחיה אוכלת בו במקום  
 שאין נפשו יולאה, והושלך לגוב אריות וכיו"ב שאנו אומרים שמה נפסק החבל שהיה  
 ללוב על ידו ושמה האריות לא אכלוהו וכל כיו"ב, ויש אשר אמרו שגם אם נישאת  
 חלא מפני שהוא חששא דאורייתא, ויש אשר אמרו שלא חלא דמה"ת אבר חוקה  
 חיותו ורובא בכה"ג למיתה אלא שופני חומרת אשת איש החמירו לחוש למיעוטא.  
 ובמ"ש להקשות כיון דלש"ס, דילן אין חוששין למעשה נסים אמאי אמרינן  
 לה כי היכי דלדיקך אתרחיש ניסא הי"ג לדידיה, ועפ"י כחב דבאמת ל"ח אלא  
 דלדידה אמרינן הכי, והעיקר שאנו חוששין לה שאומרת בדדמי עכ"ד, תמוה מאד  
 דסו"ס כיון שאין חוששין שמה בדרך נס ניכל מה לנו לחוש אטו אנו חוששין  
 שמסקרת לגמרי ולהר"ס ולא היה בעלה כלל עמה במערה זו שעשינו עליהם, הרי  
 האמינוה ואמרנו דרייקא ומינסבא ואינה מקלקלת א"ע ורק חששו שמוחמת כח  
 דמיונה החזק שסוברת שבדואי לא נמלט ממוקשי מות כאלה אומרת בדדמי שודאי  
 מה, אע"כ משום דבאמת כיון שיש אפשרות עפ"י טבע במליאות רחוקה להמלט  
 אנו חוששין, ואין להאריך כי כ"ז דברים פשיטים, וכמו כן אולי בג"ד הרבה מהם  
 עלו גם מתוך הבור כאלה הארבעה וכמ"ש הרב השואל, כיון שאין לנו עדים על  
 זה שכולם נהרגו עד שלא נשאר בהם חיות ולא נותרה בהם נשמה, כי רק למעשה  
 גם ממש כענין דניאל וחמשי' אין חוששין.

(ב) ובמ"ש ללדד דיש להאמין לעכורים אפי' שלא במסל"ת בניד"ז  
 בפר"ט שהעידו הרבה זה. שלא בפני זה שפה אחת ודברים אחדים, שכל היהודים  
 זולת השלטים שהולאו לחפשי, נהרגו עד אחד והם היו מכירים כולם, עכ"ד, הנה  
 ביראי שלא העידו על מיתת כאריא בפרוטרוט, רק אמרו שנהרגו כולם, ועיי'  
 בהשו' ראב"ח שהביא בק"ע סי' רע"א שכתב דכיון שלא נהבדר מתוך דברי  
 העכורים כמה היו הנהרגים רק אמרו סתם כולם נהרגו, משמעות זה שכל הנמלאים  
 ביום ההרג נהרגו ואפשר שלא נמלאו שם כל האומנ"ש (כפי המובן הוא כמו, ההמון  
 בעברית) שהלכו מכאן ואפשר אחד מהם חי עדיין וכל אשה מהם בספק שמה  
 בעלה חי עכ"ל והי"ג בניד' שמה ניילו הרבה או קלת או אחד מהם כניל, והכלל  
 לכל שא"א בטבע בשום אופן רק כנס ממש א"ח לש"ס דילן וכל שאפשר במליאות  
 רחוק בדרך פלא אפילו רק שאינו גם ממש חוששין.

ודנלע"ד בזה להמציא מדופה לאחיותינו האומללות האלה הוא זה.  
 (א) אחר ההנחה שניית שגידן שלפנינו אינו רק מעשה רחם סתם של כת  
 דולחים המתנפלים על עוברי אורח או על היושבים בבתיים להרוג ולשלוט שלל,  
 אלא כסגנון של רולחים במשפט ונימוס המקובל אללם שכן הוא מוכחת העובדה  
 מאליה, שנאספו הנהרגים לבית הרעווקאס (והוא הוא מוקם המשפט וביה  
 המועצה אשר היה לגדורי הבולשביקים או הבאלאכאווליס וכיו"ב ששמה שפטו את  
 שבויהם לפי הפראגראס שלהם) ושם נשפטו אם לחסד כאוהם השלשים שילאו  
 חפשים, ואם לשבט להשמיר ולהרוג ובודאי על שהלשינו עליהם הנכרים העירוונים  
 שהם שוחרי טובה אנשי מלחמתם וכדומה ובהי דבמקום המשפט הזה שמה הרשע,  
 ומשפטיהם משפטי רולחי נפש וזובחי אדם המה, אבל לא מפני זה ישולל מניין  
 הזה דין המבואר בש"ס (גטין כ"ח:) ובפוסקים ראשונים ואחרונים באה"ע (סי' י"ז  
 ס"ו), ביולא לידון וליהרג ברין ב"ד של עכו"ם, דפליגי בזה תרי לישני בש"ס  
 זפלגות גדולים הרמב"ם ז"ל פסק כל"ב והרא"ש והטור (בסי' קמ"א מבואר כן  
 וכמ"ש הב"ח להשיג בזה על הב"י) כלישנא קמא והרשב"א ז"ל כחומרת ב' הלשונות,  
 והנה לסמוך על דעת הרא"ש והטור ז"ל מי יודע אם בנידונו כבר חסם פורסי  
 שמנג, הרין הגדול שלהם וגם אם יש לתת להם משפט כזה כלל שאפשר שזה  
 שיך רק בבית משפט גבוה שבערכאותיהם, אכן עכ"פ כיון שהב"ח כתב דבכנשה  
 ברכוס ויולא ליהרג אם נישאת לא הלא, וכן נראה שהסכים הב"ש ס"ק קח ע"ש, ושם  
 ס"ק ק"ב (ולא כהח"מ ס"ק ס"ו דפלוג לגמרי וס"ל דלא נאמרו הדברים כלל לענין  
 להעיד על אשתו, וכבר הושג מאחרונים בזה) נראה דודאי כל כה"ג שגידון ליהרג  
 לא עדיף ממשאלים שמה"ם אבד חוקי חיותו ורובא בזה למיתה ורק מדרבנן  
 חוששין דילמא מקבלי שוחרא וכיו"ב, ועכ"פ מיד פלוגתא לא נפיק ויש כמה  
 פוסקים דסברי הכי (ויש ללויף בני"ד דל"ש כלל חשש מקבלי שוחרא, דבלא"ה ודאי  
 כל רכושם של הנהרגים צידם יהיה לקחת כרלוגם לפי משפטם ששפטו את הנאשמים  
 במורדים בממשלתם), והיינו דכל שגידן משפט אדם על ידי עכו"ם למות חזקה  
 שהומת בלי חמלה וגם שהמשפט החרון נעשה ע"י עושי דברם ולא חיישינן שמוא  
 המיתוהו רק למראה עיניהם בלי הבחנה ואולי ילא חי מותחת ידם בזה דכל כה"ג  
 חזקה שנהרג ודאי כמו שגידן משפטו, ומש"ה מעידין על אשתו מדין חורה, אלא  
 שחז"ל החמירו בזה במשאלים שמוא סו"ם על לר המיעוט הרחוק נייל ואם כן  
 ודאי שגידן כזה אם שנים עליו לגרום ונידונו להריגה ונעשה בהם למראה עין  
 המשפט הנחרץ, והוכי מכות מות, וכוב נמלא שאחד נמלט באורח פלא, לא נאמר  
 שאשת השני ג"כ אסורה עפ"י דין החורה דכיון דמד"ת גידן בזה רובו למיתה  
 לא נחוש למייעוטו מכת מה שראינו שהשני הוא מן המיעוט, וכמו שנים שנטבעו  
 במשאלים ואחד נמלט אל היבשה ע"י גלים שטרדוהו או כיו"ב מ"מ אשת השני אם  
 נישאת לית דין החורה יז"פ אי"ל לראיה ולא אמר אדם מעולם היפק זה ומכל  
 שכן ברבים כה"ג דני"ד שלא נאמר שמוס ששפ"י השנחה פרטות שבחמלת ד'  
 עליהם של אלו החמשה נמלטו באופן רחוק ולא הרגישו בהם הרולחים שרלחום  
 עפ"י משפט הרעווקאס שלהם נחוש גם לאחרים אם נסביר כדעת הפוסקים

שנידן כזה הדין הוא שאם נישאת לא הלא כנ"ל, וילא לנו מהאמור שניד"ד יש  
 יש לנו ספיקא דפלוגתא דרבוותא ואם הלכה כהסוברים דכח"ג. אם נישאת לית  
 ילאו, אלו האלמנות מאיסור א"א דאורייתא.

(ב) אם נחלוט שנידוננו עכ"פ ודאי ברור שרובם של הנתפסים נהרגו בלי  
 ספק אלא שאנו חוששים רק שמא מיעוטם ניזלו כמו שניזלו אלה ההיים לפנינו,  
 אלא שברחו מתחת איוז סבה וכדחיישין בש"ס דמחמת כיסופא טרק וכיו"ב, אז  
 ג"כ נפלנו בפלוגתא דקמאי ובתראי אם כה"ג שיש לפנינו מעורבות נשים שהרוב  
 מהן ודאי כבר הותרו לינשא ורק מיעוטן אסורות ואין ניכרות הן אסורות כולן  
 מה"ט, או דמה"ט הותרו כולן לינשא אחת אחת מכח הרוב דאזלין בתריה בכל  
 התורה ורק מדרבנן אסורות, ויש סוברים שגם מדרבנן אין בזה איסור כלל אם לא  
 מלד תומר אשת איש אפשר עכ"פ מדרבנן יש לחוש.

מקור ד"ז הוא בגיז' י"ב, האומר לשלוחו לא וקדש לי אשה סהם אסור  
 בכל הנשים חזקה שליה עושה שליחיה, ודעת תוס' שם דמה"ט מותר בכל הנשים  
 דאזלין בתר רובא ורק מקנסא אסור ולא הוי כקבוע דכמע"מ דמי דקבוע שאין  
 ניכר ליה קבוע יעו"ט, ומוכח דס"ל דאפי' אם נאמר דהחזקה השליח עו"ט הוא  
 חזקה גמורה (ולא כמ"ס בגטין ס"ד. ב' תירולים שאין זו חזקה גמורה משום  
 שאין ביד השליח לקדש אלא מדעת האשה ודילמא לא נתרצתה אלא דס"ל הכא  
 כדעת הרמב"ן ז"ל שהחזקה היא חזקה גמורה דודאי מלא אשה שנתרצתה דעב  
 למויתב טן דו כו' ויותר ממה שאיש רוצה לינשא, וגו' בכלל  
 החזקה דעשה שליחותו וטרח ומלא בודאי) וידוע דכל כי האי גונא (חזקה מכת  
 שכן היא בנוהג שבעולם ודאי ולא רק מכת חזקה כי הך דילפינן מנגע מזנה"כ  
 להעמיד דבר על החזקה דמטיקרא וכיו"ב) הוא חשוב כרוב ואולי עדיף מניה  
 וכמ"ס בחשו' מהרי"ק שורש ע"ב בחזקות כה"ג כמו אין אדם פורע תו"ז ואין העדים  
 חותמים עה"ט אפי"כ כו' וכל כיו"ב עיי"ש, וכן בתה"ד סי' ר"ז עיי"ש, (וע' בפמ"ג  
 בפתיחה הכוללת לאורח חלק ה' אות ב' י"ג ט"ז ובספרו ת"ג פ' מלורע אות ג',  
 ואומר א' ובגינ"א שער ר"ח סי' וא"ו) ומ"מ ס"ל דמותר מה"ט וגם מדרבנן בכל  
 הנשים מכת גזה"כ דאחרי רבים ואין לחוש להמיעוט ורק סהם מוחמת קנס שמינה  
 שליה לקדש סהם קנסוהו לאסור על עשה שלא כהוגן, ובר"ן בגטין פרק התקבל  
 (דף קע"ג:) הסכים לחוס' ע"ש אלא דהרמב"ן ז"ל והמ"מ ס"ל דמרינא אסור  
 מכת החזקה, וגם רובא לא מהני בזה וע"כ הוא דל"מ רוב משום דס"ל דאדם הוי  
 קבוע וכמו שהסביר המעדני יו"ט בפרק גיד הנשה על הרא"ש שם סי' כ' באות א'  
 בד"ה אבל כשהאיסור ניכר במקומו וז"ל שם והך"ט ישראלים וכו' אחד אין לך  
 ניכר במקומו גדול מזה שכל אחד הוא בן דעת ועומד בפ"ע ול"ש לומר שהם  
 מעורבים משא"כ שאר בע"ח דמחשבינן להו כמעורבים עכ"ל יעו"ט.

וראיתי בגינ"א שער הקבוע סי' א' וב' שהבין מדבריו דמטעם שהכותב  
 עלמו מכיר א"ע הוי ליה קבוע הניכר היינו אין לך היכר גדול מזה ר"ל אעפ"י  
 שאנו לא הכרנו מי הכותב ומי הישראלים וגם הזורק אכן לנו לא הכיר מ"מ הוי  
 כזרק לתוך חבורה של מוחלה גוים כיון שהגוי מבזבז וידוע.

ור' אפר לומר שהמער' יו"ט ס"ל כסדרת הפלתי סי' ק"י ס"ק י"ב עיי"ש.  
 דאדם באדם לא שייך ביטול כלל וממילא כיון דל"ש ביטול הוי קבוע דאורייתא  
 עיי"ש וזוהי כונתו של המעיז'ט ג"כ כאן שהאדם יש בו דעה והבחנה להרגיש  
 בעלמו משו"ה אפי' מיירי בורק אכן לנו שאחד גוי וט' ישראל מעורבים מתולדהם  
 ואין ניכרין גם לעלמם אפי' הוי קבוע מה"מ וכ"ה ודאי דעת המול'מ פט"ו  
 מא"ב הי"א יעו"ש שכתב בפשיטות בנשים שילדו בבית א' ונחשדו הולדות וא' מהן  
 ממזר בכולן אסורין בבית ישראל מה"מ ולא אמרינן בזה ממזר ודאי לא יבא אבל  
 ספק יבא עיי"ש ומשום דכל קבוע כמע"מ דמי (ולא כדחור"ד בריש ס"ס שכתב  
 בפשיטות דאפי' נחערב ממזר בכשר חד בחד מותר מה"מ בספק ממזר מותר  
 יעו"ש ולא הזכיר דברי המול'מ הג"ל), וע"כ סברתו היא דנהי דאמר' בקידושין  
 ע"ג. דאפי' אזלא אידי לגבייהו והוי קבוע מ"מ מה"מ ספק ממזר יבא ע"ש, היינו  
 משום דסו"מ הוי רק ספק מה"מ מכח כל קבוע כמע"מ דמי ואפשר דלאו מאכור  
 לה ילדה ומשו"ה כה"ג התירה התורה ספק אבל אם יש כאן ממזר ודאי אלא  
 שנחערב אפי' ברוב הוי קבוע דגברא בגברא לא שייך ביטול כלל, ולא התירה  
 תורה ספק כזה דכיון דל"ש ביטול ממילא הרי אנו כמחירין ממזר ודאי כשנחיר  
 כולם ודו"ק, ובהכי פליגי לדעתי גם תירולי החוס' בחולין י"א: ובסנהדרין פ"ג ע"ש  
 דלמי' שכתבו דהוי קבוע אין כונתם דעכ"פ הנסקלין והנשרפין עלמם יודעים  
 גמר דינא, אלה בסקילה ואלה בשרפה, אלא שאין אנו מאמינים אותם להמיתם  
 עפ"י עלמם כמה שאומרים בסתמא כתבו ומשמע אפי' שהידועים עלמם ג"כ אין  
 מכירים ויודעים איך נגמר דינא מ"מ הוי קבוע מכח שאין ביטול באדם ואיך  
 שיהיה יש לנו פלוגתא דרבנן דבזה, היינו החוס' בנויר י"ב, ולחד תי' גם בגטין  
 ע"ד, ובחולין י"א, ובסנהדרין פ' דשייך ביטול גם כה"ג ואולינן בחד רובא מה"מ,  
 וכ"ה דעת הר"ן הג"ל, אבל יש סוברים דגם קבוע שאין ניכר הוי קבוע מה"מ,  
 וע' ב"ח וס"ך יו"ד סי' ק"י ס"ק י"ד ובשפ"ד שם דהר"ם מקינון ס"ל דל"ה  
 קבוע ולתוס' נזיר אפי' קבוע דרבנן לא הוי עיי"ש וכן במהרי"ט אלגאזי בה' בכורות  
 להרמב"ן ז"ל פ"ה סוף אות מ"ג פריך בפשיטות על הירושלמי שם שהביא דליבטל  
 גברא בגברא יעו"ש (ויו"ש לי בזה בחידושי אריכות גדולה מכמ"ק בש"ס וירושלמי  
 ראיות לכאן ולכאן ואכמ"ל, וראיתי ברש"ש גטין ס"ד בשם חכם א' להקשות אהא  
 דכתבו דאולינן בחד רובא מהא דקידושין ס"ד: דלרבנן כולן אסורות חוץ מגדולה  
 שבגדולות או קטנה שבקטנות ולא אולינן בחד רובא ע"ש ולדעתי לק"מ חדא  
 דמי אמר דלדעת חוס' בתי' זה גם שם רק מדרבנן ומשום קנס שקידש כחם  
 ואינו יודע או שהו"ל לזכור היטב איזו קידש וכדקנסו לזה שיעשה שליח לקרש כחם  
 ובתירולס אהא דקינן על שלא נזהר, ועוד דהחם כיון דאמר קידשתי את בתי  
 הגדולה כחם, או הקטנה כחם (ואפשר כן נאמר גם בשעת הקידושין סה"ס ולא  
 שעכשיו הוא שמהפך ובשעת מעשה ידע לאיזו נכתבין וגראה ודאי שכן הוא בזה  
 פעמא דר' יוסי משום דלא מחית אינש נפשיה לספיקא אלמא דלרבנן מעיקרא  
 מחית לספיקא) א"כ הקידושין יכולין לחול על כל אחת ואחת מהן על זו כמו על  
 זו כיון שעל כל אחת שייך לשון זה קטנה או גדולה חוץ מקצתצ"ק ובגשצ"ג, ונהי

דרך אחת קידש אבנ לא שייך בזה למוזל בחר רובא ולהתיר כ"א וא' מכת  
גז"כ דרוב דאיוז רוב מבזרר ודאי בהיתר יש לך כאן הרי האיסור יכול לחול על  
זו כעל זו ולא אמרה תורה אחרי רבים אלא היבא דיש כאן ודאי בתערובות זאת  
רוב שא"א להאיסור לחול עליהם וכגון איסור שנתערב בהיתר דאע"ג שאין אנו  
מכירים בין איסור להיתר אבל ההיתר א"א שיסופק באיסור מלד עלם האיסור רק  
שמוספק שמה הוא חתיכת האיסור וכיון שהרוב ודאי אינו האיסור התירה תורה,  
משא"כ כה"ג שאנו מסופקים על מי חל עלם האיסור, וכה"ג לחבתי בשעת חיה  
סוסיי מ"א לתוך שיטת הר"ן ז"ל בגדרים ר"פ השותפין דהא דחמורה לי למ"ד  
א"ב מה"ט הוא ולא בטל ברוב ע"ש, והיינו משום דכך יכול לחול מחיר כלב על  
זה כעל זה ע"ש (ובהגהות רש"ש בגי' י"ב, הקשה על ח' חוס' דאזלין ב"ר  
בהא עכ"פ מדרבנן בע"מ חסובי ול"ב ואמאי כתבו דהוי רק קנסא ע"ש, ולע"ד  
לק"מ עפ"י החז"י ס' קל"ג (הובא בפת"ש יו"ד ס' ע"ז סק"ה ובמש"ז ס' ק"ב  
סק"א ע"ש) דלא שייך חסובות בע"מ דלא ליבעל אלא לאיסור אכילה ולא לאיסור  
שחיטה ע"ש הסברו ושייך גם בגי' וד"ק) ועוד נלע"ד בפשיטות דל"ג חז"ל איסור  
חסובות דבע"מ בכה"ג לאסרו בכל הנשים שבעולם ולבעלו מפ"ו עד שימלא אשה  
שאין לה קרובות, וכמו כן בגי' ודאי דל"ג לאסור משום חסובות בע"מ אם  
היינה מותרות מלד ד"ת מטעם רוב ולענן אותן משום זה.

הערה מכל האמור לתוס' מיר הג"ל וסייעתם מוכח דכל דאיכא רובא  
דקמן מותר מה"ט וא"ל דדוקא התם דחוקה פטויות דכל הנשים מהייעתן ומשא"כ  
בגידן דידן דאדרבא כל אחת בחוקה איסור אשת איש קיימא וי"א דאיכא שתי  
חזקות חזקה איסור אישות ראשה וחזקה חיים דבעלה ובגוב"ק אה"ע ס' מ"ג  
הקשה על זה דהכל חדא חזקה דחדא באידך חלי' ע"ש, אבל כבר הראיתי  
דוגמא לזה בשו"ת מהרי"ק שורש קמ"ג דחשיב ב' חזקות חדא שלא נפטר רחמה  
ואידך שלא נחרקמו אברי הנפל ע"ש אע"ג דהכל אי' דמ"ט לא נפחה ולא נפטר  
רחמה משום שהנפל לא נחרקם, ולא חשיבא לידה וגראה שוהי כונת ראב"ח ז"ל  
שהובא בקע"ג ס' רע"א הג"ל שכתב שאפי' אחד חי מ"מ כא"א חסירה שמה  
בעלה חי ור"ל ול"מ בזה רוב אכן ז"א דאם באמת הדין דאזלין גם בכה"ג בחר  
רוב להיתר ולבעל המיעוט בכה"ה אפי' אלק חזקות לא סתרי הרוב, (וע' גוב"ק  
אה"ע ס' מ"ג ובגה"ל יו"ד ס' ש"ה) ומהני רוב להיתר אפי' אם יש שם בודאי  
מיעוט האסור ואפי' באיסור כרת ומב"ד ואפי' למאן דחייש למיעוטא דגם ר"מ  
מודה ברובא דאיתא קמן ואפי' מדרבנן ל"א סמוך מיעוטא לחזקה ברובא דקמן  
וכ"ז פשוט ומכ"ש שבגיד' ליתא הערובות ודאית של איסור ורק חששא שמה  
לא נהרנו כולם.

בארופן שאם היה ברור לנו ודאי שעכ"פ הרוב ודאי נהרנו ונקברו שמה  
היה לנו היתר לעגונות אלה מכח ס"ס דפלוגתא דרבותא כאמור כפק שמה הלכה  
דיואל ליהרג בדיני עכו"ם עכ"פ אם נישאת לא תלא דמה"ט כבר יראה מחזקה  
א"א וכמו שביארנו בס"ד דעפ"י לא יורע כח ההיתר מה"ט מחשש שמה ניגולו  
עוד אחרים כאלה שניגולו באורח פלאי ואח"ל דאין הלכה כן אכתי שמה הלכה

בהסבירים דרובא מה"ט מהני גם בכה"ג כנ"ל ואיכא ס"ס מה"ט ולדרבנן חדא שמה כמ"ד בכה"ג קבוע שאין ניכר אפי' קבוע דרבנן לא הוי ועוד דכיון דמה"ט שריין חו אין לנו לחיש בדרבנן לשמא ניולו גם אחרים כנ"ל, וכי"ט הוי ס"ס במקום חזקה א"א כבר ישנו על מודוכה זו בתראי וע' נוצ"ק סי' מ"ג הנ"ל שפקפק על זה מוכח דהתוס' דאשה דייקא ומונסבא מרעא לחזקת א"א, אכן בניד"ד א"ל לזה רק דהלכה רווחת היא ומוסכמת דבס"ס דפלוגתא מתירין אפי' במקום חזקה דבשביל החזקה לא ישמיה הדין.

אבל מי זה יתקע לידנו עכ"פ בירור זה דודאי מיהא רובא נהרגו ונקברו שמה (ולסמוך על אומדן הדעת דודאי לא הללית ביד הרבה עד חליים להמלט, וכעין שסמך מהרמ"ל ז"ל בתשו' סי' ק"ד ובחת"ס יו"ד סי' ס"ג ס"ג דודאי רובא לא נדרסו יעו"ש קשה באיסור א"א).

ועי' הנלע"ד בזה שההכרח לא יגינה לפתוח הקבר האיום הזה שחובו השלכו כל ההרגים ביום זעם ולחנות לגלגלתם ואם ימלאו כמספר כולם יבורר שנהרגו ונקברו כולם ואם אפי' רק רובא (ומובן שאם היו בהם רווקים לריך רוב לבד מהרווקים) לא תלא לנו מזה הוראה לחומרא ולקילקולא לומר אדרבא הרי נתברר שהרבה ניולו דאל"כ היכן הם עלמותיהם דז"א דאע"ג דודאי בזמן מלער מקץ שנים לקבורתם קשה לחלות ברכבון (עי' חת"ס יו"ד סי' של"ז שהעיר מנדה ס"א ועוד, ויש להעיר גם מירושלמי נזיר פ"ז ה"ב דדריש עה"כ והיו ימיו מאה ועשרים שנה שאחר ק"כ שנה עלמות האדם מרקבין ופריך עוד מהב"ש לק"כ ותינוק ב"י לק"כ עיי"ש) אבל אפ"ל בכה"ג שנקברו הרבה יחד, אגב דנפיש ריקבא גם העלמות מרקבין בזמן מועט, אך בפשיטות יש לחלות שנקברו הרבה מהם במקום אחר מאפס מקום לכו"ס בצור הזה, או שהניחוס בלא קבורה וסחבוס הכלבים, דודאי ביום עברה ההוא נחבאו כל היהודים ויום או יומים לא נראו בחולות ולא ראו מכל הנעשה בעיר ביום ההואמה, וע"ד איסור פתיחת הקבר כבר התירו השואל בתשו' סי"ל וגם הכניח (הובא בפח"ש יו"ד סי' שס"ג בק"ז ע"ש), וכאן קרוב לודאי שעיי"כ מותרנה הענוות וגם בלא"ה ראוי ונכון ואפשר לפתיחת הקבר כדי לקבור עלמותיהם בקברות ישראל בצית עלמין שבעיר ולא בחלקה נכריה. ואם יסמכו גדולי הדור ידיהם על היתר זה ויסכימו אל האמור, או מטעם אחר הנני גם אני העני מסכים להחיר ונימנאי שיבא מכשורא והאל העונה בלרה ישלח מקדש עזרה ויגדור פרעותו ויוליאו מאפלה לאורה.

הק' שלום יוסף הלוי פייגענבוים חופ"ק דאקאטש.

## בימין ב

שו"ד דכבוד ידידי הרב הה"ג החריף ובקי בחד"ת מו"ה מנחם מענדיל וויינגארט נ"י מו"צ דק"ק ראדום.

ע"ד השאלה (בשע"ת ח"ב חוב' א' סי' כט) באשה שנתגרשה ואחר הגשואין ראו שנחשד בהגט הדי' של כדת משה וישראל ונחזר בו כח חזרה ויחזר.

והנה כ"ח הביא מומה"א שכן שכתב בעמנו של הרבינו אליהו בחוס' (מנחות כ"ט) כיון דכתיב בית שאין לו שום משמעות ואפ"ל דמשה וישראל הם המגרשים וה"ל כג"ד בחסר ד' כו' אולי יש לחלק כיון דתיבת בית אין לו שום פירוש וכמאן דליתי דמי והוי כאילו כתוב רק משה וישראל ויתכן שהם המגרשים דהיינו אחד ששמו משה ואחד ששמו ישראל מושא"כ כג"ד דכתיב כת משה וישראל אין סביר לומר דמשה וכלל ישראל מגרשים.

ובש"ב ר"מ לחוש דהוא מגרש כת משה וישראל והיינו שהוא לדוקי שאינו מתלמידי מרע"ה כדאיתא בש"ס (יומא ד) לא נהירא דאין הם דאמרינן דהלדוקים אינם מתלמידי מרע"ה אבל אין לחוש שהלדוקי יכתוב שהוא מגרש כת משה וישראל דהרי הוא מחזיק עצמו לישראל מתלמידי מרע"ה.

ובגוף הדבר שהולך רבינו אלי' להביא תימך לקרות הגט הנה הפ"ח (באה"ע סי' קכ"ה) כתב בפשיטות דס"ל דחסר אות מהטופס פסול מדרבנן ולהלכה העלה שם דאם נתגרסה בגט זה חנשא לכתחילה ולא הביא כלל דברי המ"א ששון ע"ס. אבל גם אם נחוש לדברי מהר"א ששון לא גרע זה מכל הדקדוקים שדקדקי בטופס במקום שיש חשש שינוי בענין הקידושין ועכ"פ בלא עירעור הבעי ואינו כותב בעצמו ולא הסופר מפיו כשנתגרסה אפי' לכתחילה חנשא כמו נראה באה"ע סי' קכ"ו סכ"ב ועי' בט"ז וב"ש ופ"ה שם.

גם אפשר לומר דגדון חוס' (מנחות שם) שכתב בית גרע טפי דאם כתב כת הרי החסיר אות אחת באמלע ומוכח מתוכו שג"ל כדמ' ועל כיוצא בו אמרו חסרון בפנים לא שמי' חסרון כמ"ס כעין זה הד"מ (אה"ע"ז סי' קכ"ח) בשו"ת שם העיר שנתחדש אות אחת באמלע ואין עיר אחרת בשם זה.

ובש"ש כ"ח לחוש לדעת הפוסקים דכרת משה וישראל היא כמו שריר וקים כמ"ס חוס' וראשונים (בב"ב פג"פ) ואם לא כתב שריר וקים פסול כמ"ס בחי"מ (סי' ז') ובש"ך (שם סי' מ"ב) הנה בש"ך שם מבואר להדיא דכשר רק דאין למדין משיטה האחרונה וגם יש לחלק דשאר שטרות חמירא טפי דהא בשאר שטרות פסק המחבר דאם נכתב שריר וקיים למדין משיטה האחרונה ולענין גט לכתחילה לא יסמך ע"ז ואף שנכתב כדומי' לא יכתוב כלום בשיטה האחרונה ונהי דאם כתב למדין כ"ס המחבר מ"מ אין חשש אף בזה כיון דלכתחילה אסור לכתוב דבר בשיטה האחרונה גם י"ל כיון דזה הוא במקום שריר וקים שאין לשון זה מעכב רק לסימן דזה הוא סיום השטר ואין להוסיף וא"כ גם כת משה וישראל יספיק לזה ואין חשש שיכתוב עוד אח"כ וגם נראה דבאיכא עידי מסירה כשר והוי כמו הרחיק ב' שיטין דדעת רוב פוסקים הוצא ברמ"א סי' ק"ל להכשיר בעידי מסירה ועי' בהג"א פג"פ נמי משמע כן.

ורחבם אחד העירתי דאולי יש לחוש בכתב כת משה וישראל או בית משה וישראל שאין לו משמעות כלל והוי כאילו כתב ענינים אחרים שאינם מוענין הגט קודם חתימת העדים דמבואר באה"ע (סי' ק"ל סמ"ט) דאסור לכתוב דברים אחרים ואם כתב שאלה בשלומה פסול ד"ל דע"ז חתמו ע"ש אבל נראה דאין חשש בזה דהא כתבו חוס' (ב"ב קע"ו) דדוקא שאלה בשלומה דסותר ענין הגט



י"ל דע"ז חתמו אבל הכא שאין שייך לומר דע"ז חתמו אין קפידא כלל בדיעבד  
אזרי המר"א ששון והפר"ח לא חששו כלל לזה גם הא מנא"ה בסי' ק"ל דביש עירי  
מסירה גם בשאלה בשלומה כשר ויותר נראה דכת מושה וישראל היו באילו כתב  
כדת מו"י דהוי רק חסרון בפנים כמס"ל.

ועי' בש"ג פ' המגרש הטעם שכותבין בגט כדמו"י כרי שעי"ז חתגרש גם  
בד' אמות אף דמס"ת אין ד' אמות קומות רק כיון שמגרש ע"ד הרבנן מהני יע"ש  
ועכ"ז אין זה מעכב רק כשגרשה ע"י ד' אמות כמ"ס הש"ג אבל כשנתן בידה  
דהוי גט מה"ת א"ל לזה ואף כשמגרשה בד' אמות י"ל כיון דנהגו לכתוב כן גם בלא  
כתב ככתוב דמי ועי' בחו"מ סי' מ"ב ע"ש.

וגוף דברי הש"ג הנ"ל ל"ע דמה מועיל מה דמגרש אדעתא דרבנן אס  
מה"ת אינו גט והא דמועיל ד' אמות הוא משום דכל דמקדש אדעתא דרבנן  
מקדש ואפקינהו לקדושין מיני' אבל לא מטעם דאדעתא דרבנן מגרש וכבר העירותי  
בזה בספרי באה"ע סי' קכ"ז ולע"ג.

ולזהלכה בנ"ד הדבר פשוט שאין חשש כלל אס ניסת ויותר נוסתנא דגם  
בלא ניסת חנשא לכתחילה בשעה"ד ובפרט בניסת שאין פקפוק כלל.

הק' מאיר אריק אבד"ק בוטשאטש

## סימן ג

ע"ד העגונה בשער החדש בסלו תרפ"ב

ב"ה קינצק אור ליום ועש"ק תצוה תרפ"ב

כבוד הרב הגדול הריף ובקי בחדרי תורה החסיד

מוה"ר מאיר רובין יחי' ר"מ בק' ראדום יצ"ו.

מכתבו קבלתי ולפלא הלא ידוע לכבודו שאני בעל יסורים גדול ל"ע ואין  
צ"י כח לעיין בספרים אף ליטלם בידי ד' יחזקני והלא לא אלחן ישראל ח"ו ודבר  
דלונו בהסכמתי הנה כפי שעיינתי בהגב"ע וראיתי שזאת ידוע שלא הי' באותו  
דאטטע רק אחד בשמו האכמאן וגם יש עוד מפי עד ישראל שאומר ששמו הי' גאדל  
האכמאן מיואנגראד ויש לו אשה ושני ילדים, ע"כ אין לחוש מחמת שמו, ומחמת  
חיסרון קברתיו ג"כ אין לחוש מחמת שלא הי' שעת מלחמה ממש, וגם בעיקר  
קברתיו במלחמה כתב הרמב"ן ז"ל בחי' ליבמות שם דלירושלמי פשיטא ל"י דגם  
במלחמה א"ל קברתיו וכ"ה ברשב"א בהשבות המיוחסת להרמב"ן סי' קכ"ח דלעיקר  
הדין א"ל קברתיו במלחמה רק כיון שלא מפי הריף ז"ל אינו רוצה להחיר בלא  
קברתיו אבל ידוע דכל היכא דלירושלמי פשיטא ליה ולש"ס דילן מוספקא ליה  
הלכה כהירושלמי, וגם בעד מפי עד יש הרבה דיעות דל"ל קברתיו ויש כאן  
להאריך אבל אין בכחי ומחמת חשש שלא הי' קישור דברים יפה כתב כבודו והנאון  
מהטעם שח"י, וגם ידוע ליהוי דאף דפכרתי דח"י ספק מס"ל להחזיר דהאזכרה

הוא, אבל נמנע בספר בדק הבית להראות ז"ל בה' מערכות בית רביעי שנחמרת  
הבית דף ט"ז מדפי הספר דפוס יונעפאך צד"ה ולענין קפילא דמסל"ת בעיגונא  
הוי רק חומרא מדרבנן אבל מדינא ה"ק אינו מסל"ת כשר יען דהוי מילתא דעבדי  
לאגלויי [הגם שקשה להבין הלא מדאורייתא אין ע"א נאמן בעדות אשה בפרט  
עד פסול ואם רבנן לא הימני לגוי הרי מדינא פסול וז"ל דחכמים אמרו ותקנו  
דל"ז תורת עדות בעגונא ושוב ה"י גם לגוי להיות נאמן ועכ"ז החמירו וכן ז"ל  
בע"א במים שאליהם דאם ניסה לא תלא והבין] והמשמרת שם לא חלק עליו בזה  
ובל"ה קי"ל כהריב"ש דל"ז קישור דברים וגם דבג"ד מיקרי קישור דברים ולזאת  
הנני מסכים להחזיר אשת גאדל האכמאן ואבקש לכל להערידני עוד כי אין בכתי  
להשיב כלל, וגם בזה יצאתי מגדרי ולמען כבוד הגאבד"ק קיטוב יחי'.

ידידו דו"ש יואב יהושע חו"פ קינצק.

## סימן ד

בשע"ת (ח"א חוב' א' סי' ב) שאלת אם מעקלין מעות ראובן ביד שמעון  
בעד חוב שנתחייב ראובן ללוי שבועת היסוד ואינו רוצה לשבע.  
וראותי מה שהשיבו ע"ז שני רבנים בשע"ת (חוברת ג' סי' ט"ו) הא' שם  
אות ד' והב' שם אות ה' שדעתם דאין מעקלין והנני להשיבם הלא כבר נהגו  
לעקל מעות המכרז לד"ת אע"פ שאינם יודעים אם יתחייב גם היסוד וקב"ח ופוק  
וחזי עמא דבר ובטוה"ר זו כל תקופת הרבנים בימיו אלה להגיל עשוק  
מיד עושקו כח.

ורענ"ד הדבר פשוט אילו היה שיעבוד דר"ג תקנתא דרבנן הו"א ללא תקנו  
רק בחי' גרור אבל הוא דאורייתא ששמעון מחויב לשלם ללוי דהוא בעל חובו אין  
יתן לראובן שאינו חייב לו עפ"י ד"ת נשער נא בנפשו ששמעון ראה שראובן  
גזל מלוי, הלא מחויב להגיל עשוק מיד עושקו ולשלם ללוי במעות שבירו משל ראובן  
כדאי"ה (צ"ק קי"ד). אם נטל מחזיר לבעלים הראשונים כו' (צ"ב נ"ב). אם לאו  
יעשה פירוש לפירושם ואם לא עשה כן עובר על ל"ת על דם רעך אע"פ שאם  
ילך לוי עם ראובן לד"ת לא יוציא ממנו ששמעון אינו יותר מע"א דקם רק לשבועה  
וכשישבע ראובן לשקר יפטר א"כ כשמסופק הדבר יהי ספק השקול וה"ל מל"ט  
(קידושין סו.) אי מהימן לך ז"ל אפקה אע"פ דע"א קם רק לשבועה.

גם במח"כ רבנים הג"ל נעלם מהם דברי הראשונים שאין כאן ברי ושמא  
שם דק לוי מראובן הוא חייב ללוי ולא לראובן כלל גם חמ"ק אין כאן אם  
ראובן לזה מלוי קודם שלקח שמעון מראובן שתיקף בשעה שנתחייב שמעון לראובן  
נתחייב ללוי ואין דמיון כלל לגרמי למ"ד שהוא מדרבנן שאין בו חוב דאורייתא  
אבל הכא הוא חייב מדאורייתא ללוי אע"פ שאמנם דר' לא יוכלו לחייב שיעבוד  
דר"ג אלא בחוב גרור אבל הלב יודע אם לעקל או לעקלקלות ולמה יתן לראובן  
וגם אין מקום לדברי הרב המשיב שם (באות ה') שהוא חידוש דאין זה חידוש  
ולא ידעתי גם דבר אחר רבא מלא דוחסבנר גם מה שחורא זה הפיסה אינו

מוצן כלל שאינו מופס רק מחזיק מה שצידו וחינו מסייע ידי טוברי עזרה.  
וגם ליחא למ"ש הרב המשיב (שם באות ד') דמה יועיל העקול דשפיר יועיל  
להעשוק שהעשוק יוכרח להוליא בולעו מפיו.  
והספק הוא אללי אי דמי לנידוי לעולם דהגמו' (שבועות מ"א) קוראו נקיטא  
בכובסא דנקבוק לגלימא או לא עדיף מנידוי למ"ד יום דשם.  
ובבב' חקרתי אם הדין יודע עדות לראובן נגד שמעון שבאו לפניו לד"ת  
אם יחייב לכנגדו שבועה מע"א או יחייבו לשלם דלא תהא שמועה מעדים גדול  
מראה שראה בעלמו וז"ע.

וכי"ש הרב המשיב (שם אות ה') שעל כל זכיה דרבנן אין יורדים לנכסיו  
חוץ מאסמכתא הוא נגד הרמב"ם (ספ"ו דגו"א) דז"ל כל מי שיש צידו גזל של  
דבריהם אינו מוליא ממנו בדיונין כו' והוא מחלוקת רש"י ותוס' (כתובות פ"ו)  
סתד"ה פריעת ושם (לא) בפ"י, ואילה"ר משבועות (לג') משביע אני עליכם כו'  
ולא חני שמסרתי וכה"ג מכלל דלא נחמין לנכסיו אדרבנן משו"ה אינו חייב ק"ש  
דממשנה שם (לה.) דלא חשבה בהפטורים מוכח בהיפך ואילה"ר מהיורדין לנכסיו  
אכתובה ומזונות אשה שהן דרבנן דש"ה שהתחייב עלמו ונטשה חיוב דאורייתא וז"ב ופשוט.

מאיר זאב סמאליאנינסקי מו"צ דפ"ק סעמיאטיטש

## סימן ה

ע"ד העגונות שבאוקריינא

הגדה מה שהתיר כ"ג בשער החדש חוב' ג' משום דלא חיישין שמוא אחרים  
נקברו דחליין האי שנאכד הוא שנמלא, במחכ"ת חמהני דזה הוא רק שידעין  
שהמנין שנאכד נמלא כמו שדה שנאכד בו קבר אחד ונמלא קבר אחד אבל בג"ד  
דלא ידעין המנין שנקבר וזה ידעין שנאכד שלש מאות אנשים אי"כ יחוש שמוא  
נמלא אחד פחות ממה שנאכד ואכל א' וא' יחוש שמוא בעלה חסר שלא נמלא  
כלל בקבר והוי כמו הניח עשר ומלא חשע דמס' פסחים י', והגב"י סי' מ"ו לא  
התיר בדרך במקום שהשירות מלויות אף דלא ידעין שנאכד אחד כש"כ כאן דידעין  
צודאי שנאכד בפה הרבה אנשים אי"כ בכל ענוגה יחוש שמוא מה שנמלא בקבר  
הוא אנשים אחרים שנאכדו ג"כ כאן ובעלה לא נמלא כאן כלל כיון דלא נודע  
הסכום שנמלא, ולפלא על כ"ג שלא שח לבו לזה וז"ב.

(ב) גם מה שכ' כ"ג שליט"א חיישין כי היכי דמיתרחש ניסא לארבעה  
אנשים שטעו עלמן כחתים ונמלטו מקבר כמ"כ איתרחש ניסא לאנשים אחרים  
כדאי" דף קט"ו דקשה דהא אמרינן בדף קכ"א אין מוזכרין מעשה נסים וכן הק'  
בהכנ"מ וע"כ הא דאמרינן כי היכי וכו' היינו דאמרינן בדדמי, תמוה מאוד דהא  
כיון דאמרת דמה דמלא פתח המערה ויכול לברוח הוא גם אי"כ גם חשש בדדמי  
דשמוא לא ראחה כשברח ג"כ ליכא דלא חיישין שמוא ברח דאין מוזכרין מעשה נסים,  
והרבה"ה לא מילאני מושיא ויבאח לאו הושיא הוא דלא

שישבו בבבשן האש ולא נשרפו אבל היבא שהי' גם בלא שינוי טבע רק שאירע לו  
מקום להגלל שפיר חיישין דאל"ה אמאי חיישין במושאל"ם שמא גלי אשעלוהו או  
אירע לו דף שהוא בדרך גם והוא באמת קושית המוס' שם וחירו' כן דכיון דיש  
מקום לחלות אינו ממש מעשה נסים שוב מלאתי בתשו' הרש"ז סי' כ"ח שכ"כ וב"ס  
שכונתי לרעתו הקדושה ואחשוב שזה ג"כ כוונת הב"ח סי' י"ז שכ' דהא דכ'  
הירושלמי דנפל לבבשן אש אין מעידין עליו שמא נעשה לו גם כחמו"ע מיירי ביכול  
לעלות ממש, והק' עליו החמ"ח סי' ק"ו הא נ"ו הא נ"ו שייך בכ"מ, ולהג"ל א"ס דביכול  
לעלות דהוא גם בדרך הטבע שפיר חיישין אבל באינו יכול לעלות דהוא גם בשינוי  
אין מוזכרין מעשה נסים והא דאמרין שמא נעשה לו גם כחמו"ע היינו כמו דבהם  
הי' גם בשינוי הטבע כמ"כ אכן חיישין דילמא הי' גם בדרך הטבע (והירושלמי  
יש לפשוט הא דנחשפקו בהא דאמרין במגילה רבה שחט"י לר"ז בעי רחמי עלי  
ואח"י אש אשת ר"ז מותרת ליגשא כיון דכבר מת וחי בדרך גם, ומוזה מוכח דמוותרת  
דאל"ה אמאי אמרין בדרך ק"כ דאש שחט בו רוב שנים מעידין עליו או כל היבא  
דאמריו מת בעלה ניחוש כמו גבי כבשן דחיישין שמא נעשה לו גם כחמו"ע כמ"כ  
ניחוש דלמא עבר עליו לדיק ובשי רחמי ואח"י כמו רבה על ר"ז או אלישע על בן  
הסוגמית וע"כ דבכה"ג דחי בדרך גם אשתו מותרת) וא"כ בג"ד דהנס הי' בדרך  
טבע שפיר חיישין, ובפרט זה הנס שכ' כ"ג בלוח ד' במוה שלא כסו הרולחים את  
הקבר, אין לו הכנה הא זה ידעין שט"כ הי' כן ואין לנו לריכין בזה לנס חדש  
בשביל אנשים אחרים, ועיין בשו"ת מטעמי ילחק סי' ו' לענין מפולת שא' ניזול  
וד' נאבדו דחש ג"כ כי היכי דלדידי' אתרמיס וכו' יעיי"ש.

(ג) ובעת נחתור בגוף הענין לע"ד דכיון דהי' אומדנות הרבה סמכין אשכנ"ס  
אף שהי' ע"י שאלה כמוש"כ כ"ג דסמכין אמ"כ סי' ס"ח דכל היבא דחזין קישטא  
דמלתא דהכי הוא סמכין אף בלא מסל"ת, אף דיש פוסקים דסבדו דכל מה דלא  
אמרו חכמים דמהימן הדרינן לדינא דאין דבר שבערוה פחות משנים אף דחזין  
קישטא דמלתא דהכי הוא, אף רוב פוסקים לא פסקו הכי רק דמהימן, וכן כ'  
המהרי"ק סי' קכ"א וז"ל ועוד אפי' הי' סימך על השופט מכל וכל מ"מ למה לו  
לשו"י נפשי' נפש רוחא בכדי אש כן הוא שלא הרגו וכו' הרי אף דלא הי' מסל"ת  
מ"מ כיון דחזין קישטא דמלתא דהכי הוא מותרת, וראיתי בשו"ת הרי"ם סי' ד'  
דהק' אמהרי"ק מבימות דף כ' גבי הרגתו הרגוהו מאי פריך אר' מנשיא ור' יוסף  
דרשע הוא הא למה לו לומר הרגתו אש אינו אמת ואומדנא הכ"ל מהני אף דלא הוי מסל"ת  
וקושיא זו כבר הביא הג' חיד"א ז"ל בשו"ת זרע אנשים סי' ג"ה מהכת הקודמין,  
ועי"ש סי' ג"ו בתשו' מהג' ר' משה אלמושיניו ז"ל דתירץ משים דשם ביבמות לא  
מחייב עלמו למיתה בהודאתו רק שפוסל עלמו וזה אינו מספיק להאמינו עכ"ד,  
וחי' זה אינו מספיק דהא כ' המהרי"ק דאף אש יאמין לדברי השופט שלא יהרגו  
מ"מ למה לו להודות אש לא הרגו הרי דאף לפי דעתו אינו מחייב עלמו במיתה  
מ"מ מהימן, ולע"ד נראה דהנה צ"ל סי' מ"ה בעידון דיד' דעכ"ס מסל"ת ראה  
חבר בשביל עדותו וא"כ הוי מלתא דשייך צ"י ועביר דמשקר מ"מ כיון דמתחלה

י"ל דמתחלה לא נתכוון לכך ולא אמרינן דשמוא מתחלה אחיק אדעתא לתבוע ממון דכיון דמתחלה לא הי' ניכר למה נפיק אותו מדין מוסלית והביא ראיה לזה מתשוב' מיימוני ואף דכ' הטור כילד מוסלית וכו' שמוכית שאינו מחכוון לשם עדות עכ"ל משמע דבעינן הוכחה שאינו מחכוון לשם עדות, י"ל דכוונת הטור הוא היכא דלא הי' מוסלית ויש הוכחה שאינו מחכוון לשם עדות מהני הנדמו כאלו הי' מוסלית אבל במוסלית אף דליכא הוכחה מהני עכ"ד, והנה שם במתני' הרגתיו הרגנוהו לא ישא את אשמו כתבו הפוסקים דאם כנס לא יוליא והטעם כדאמר בגמ' דברכנה לא מפקינן והיינו דהב"ד לא חשדי' ל' דמוסקר בשביל כך הגאה ורק דאנשים יחסדו אותו לכך לא מפקינן מיני' ועיין בשו"ת חו"י סי' קכ"ב, וא"כ שפיר פריך דכיון דחמי הרגתיו דומיא דמת הרגנוהו משמע דבהרגתיו ג"כ אם כנס לא יוליא ואי נימא דרשע הוא רק דבוודאי קושטא הוא דאל"ה לא הי' אומר שהרגו הא י"ל דאמר כן משום דאסיק אדעתא' שישא אח"כ דהיכא דלא הי' מוסלית בעינן הוכחה שאינו מחכוון לשום דבר כמו"ש הל"ל הג"ל וע"כ דהוא מטעם האמנות ולכך אין הב"ד חושדינן אותו ושפיר פריך דרשע הוא וא"ש.

(ד) רבזה מיושב קושית הרשב"א ו"ל שם כמה דפריך אח"כ והא ליסטים קמחי וכו' והא יולא ליהרג וכו' והא פירכא זו גם לרבנן דר"י דגזלן דאורייתא פסול ולהנ"ל מיושב דשפיר י"ל בזה דאיכא אומדנא דקושטא קאמר כנ"ל וא"ש.

(ה) רהגה עוד הביאו הפוסקים ראיה דבדבר שלא האמינו חכמים אף דחזינן דקושטא קאמה לא מהני מתשוב' הרא"ש הובא בשו"ע סעי' ו' בעדות אנוסים לאחר שחזרו לרת ישראל דבמה שראו בעת שהיו יכולין לחזור ולא חזרו אף דעתה בשעה שהעידו חזרו לא מהני משום דהו"ל תחילתו בפסול וכו' והק' הי"ש"ש והט"ז והב"ש דהא כך דתחילתו בפסול הוא גזע"כ ולא משום משקר דהא השתא הוא בכשרות א"כ ליהמן בתקנת חז"ל בעידי נשים וע"כ דהיכא דלא תקנו להאמין לא מהימני, ולע"ד לתרץ דהנה הב"י הביא מתשוב' גדולה מהרא"ש שלא נרפסה בחשו' הרא"ש גבי אנוסים דכיון דלהם לא הי' עת מלחמה לא אמרי בדדמי דאינס יראים לעמוד כדאמרינן בגמ' גבי נפלו עלינו לסטים אשה כלי זינה עלי', וראיתי בחשו' מהר"ח אור זרוע סי' ל"א חשו' ארוכה לענין אנוסים וב' ג"כ דכיון דאינן יריאין לעמוד מסתמא ימתינו עד דחזו דמית כרי שיוכלו להעיד דמסתמא דעתם הי' אז לחזור וימתינו כדי שיוכלו להעיד כדאמר פ' ד' אחין בשלמא גיורת כיון דדעתה לאיגורא מינערה נפשה וגם כאן נערה כדי להעיד מיהו אינו יודע מאיזה טעם כאמר שדרור הי' בדעתו ללאת כי מטעם הוכיח סופו על תחלתו וכו' עכ"ל הזהב יעיי"ש שהאריך, וא"כ מיושב דבמה שראו בעת שהיו יכולין לחזור ולא חזרו ואז בודאי לא הי' בדעתם לחזור כיון דחזינן דלא חזרו א"כ שפיר חיישינן לבדדמי, ואי"ל דכיון שאינו ירא ממתין כדי שיוכל להעיד, דז"ל דכיון דאז לא הי' בדעתו לחזור א"כ לא הי' בדעתו להעיד ג"כ ואי"ל דאכתי כמה שראו בעת שהיו אנוסים למה לריך הרא"ש לומר הטעם משום דהו' תחילתו וסופו בכשרות ת"ל דבעידי נשים לא בעינו משפטי העדות ד"ל דהרא"ש קושטא האמר דבמה שראו בעת שהיו

(ו) וידברתי בצי צעם חשו הראש הנל נעלם מהג' מליסא זלל צם קהלת  
 עקב שכ' בטעם הרמזים זלל בע"א במשאלים דבעין קברתיו דכ' הנובי זלל הטעם  
 מחוס דשמא בלבלוהו המים וגדמה להם שמת והק' הקה"י דהא היכא דאינו יכול  
 לעמוד לא אמרין בדדמי דנטר עד לחזי דמית, ותירץ דמלא צם' תולדות אדם  
 להרשב"א זלל דרך גבי אשת המת אמרין דאינה יכולה להפריד ממנו ונטרה עד  
 דחזיא אבל עד לא נטר אף דאינו ירא, ועיין בפ"ת אות קל"ח שהשיג מזה על  
 החת"ס שכ' דאף דמשאלים לא היו רק חשש דרבנן אבל אשה בעלתה שהעידה שנטבע  
 היו חשש דאורייתא דהא מים כמלחמה דמי ואשה לכו"ע אמרה בדדמי, והשיג  
 הפ"ת דהא גבי אשה לכו"ע אמרין דנטרה עד דחזיא והא דאמרין בגמ' והא  
 מים כמלחמה דמי זה רק גבי עד עכ"ל, והרי הראש כ' דגם עד נטר כדי שיוכל  
 להעיד לכך מהני גבי אנוסים וא"כ דברי השו"ע סתרי דבס' ו' כ' גבי אנוסים  
 וע"כ דגם עד נטר ובסעי' ל"ב גבי משאלים כתב דבעין קברתיו ומטעם  
 הקה"י דעד לא נטר ועוד תמוה דאם עד לא נטר אף דאינו ירא א"כ  
 העד אמר בדדמי אף במלחמה קטנה א"כ מה יענה במשנה ערובה דהרגוהו לא ישא  
 אבל לאחר הנשא ואמאי לא אמרין דאמר בדדמי אף דאינו ירא לדעת פוסקים  
 דאם יש שני עדים מותר לישא והא דמני לא ישא מיירי בע"א ועוד תמוה דהרשב"א  
 בחי' הביא דא"י דהיכא דאינה יריאה ממתנת דאל"ה הא"ך נאמנת לומר מת בעלה  
 נישום שמא הניחתו גוסס, וע"כ דהיכא דאינה יריאה ממתנת וא"י נישא דגבי עד לא  
 אמרין הכי א"כ כמ"כ קשה גבי עד הא"ך נאמן לומר מת בעלה שמא הניחו גוסס  
 וע"כ דגם עד נטר והא דפריך והא מים כמלחמה דמי זלל כמוש"כ הרשב"א זלל  
 בחי' ושו"ת רעק"א סי' ק"ז דבמשאלים כיון דא"א לעמוד הדבר על בוריו אינו  
 ממתין, והא דבעי קברתיו, זלל דמיירי דאמר העד ששהה עד שתלא נפשו א"כ  
 לדירי' ברי הוא שמת ואינו ממתין כיון דסבר דמת כבר, וכן משמע מלשון הנוביט  
 הובא בשו"ת חת"ס סי' ס"ה דלא בעין קברתיו רק היכי דאמר ששהה עד שח"ג, ובזה  
 יש לפרש הא דאמר ואסקוהו לאלתר כפ"רש"י תיכף שנטבע אסקוהו טיינו דלכך מהני  
 אף בלא קברתיו דכיון שאמר העד שלא שבה א"כ אם אסקוהו אחר נטר עד דחזא וא"ש.  
 (ז) ובזה יש לתרץ קישית הנוביט סי' כ"ח על התה"ד דכ' דבלא ראה  
 הטביעה לא בעין קברתיו, ותמוה עליו דלענין שמא חי הוא וגדמה להם שמת מאי  
 נפ"מ בין ראה הטביעה או לא דזה הוא רק נפ"מ לענין בדדמי דשינוי צורה,  
 אבל אינו מלאחי בדדמי ח"א סי' רל"ד שכ' ג"כ בהתה"ד וכן ג"ל מוכח משיעור  
 הר"ז"ה זלל דמיקי הדין דגלת בלא ראה הטביעה, וא"כ קשה לפי"מ שכ' הריב"ש  
 סי' שט"ט בדעת הר"ז"ה דהיכא דאמר קברתיו אף ראה הטביעה מהני א"כ ע"כ הדין  
 דגלת מיירי בלא אמר קברתיו דאל"ה למה צריך לאוקמי בלא ראה הטביעה ואפ"ה  
 מהני ולהכיל מיושב דכיון דלא ראה הטביעה א"כ אינו יודע אם שבה במים עד  
 שח"ג ונטר עד דחזי ולא בעין קברתיו וא"ש.

(ח) אך בג"ד יש לחוש לדעת הרמזים זלל דבכל מסלית בעין קברתיו והכא  
 משהניח בקבר עד שכיסם בעפר לא הי' שום אדם שרואה ויש לחוש שמא א"י ילא  
 חי ולא היו חזו קברתיו אר הא כתבו הפוסקים דמכירם לא בעין קברתיו ואף

דרעת הריב"ש ז"ל דמחלק בין מזכיר שמו או לא ג"כ מורה דמזכירו אף דאינו מזכיר  
 שמו מהני, וכ"כ בתשו' ר"ב אשכנזי סי' ל"ב וב"ל סי' מ"ב ובהשו' מהר"מ כ"ץ ז"ל שבס"ס  
 גבורת אנשים סי' ט' הגם דמה שז"ל דכן משמע בב"ח, דבריו תמוהין דא"כ מאי מקשה  
 שם הב"ח אחילוק בין מזכיר שמו מהא דפרשא זריזא אף שלא הזכיר שמו רק שאמר  
 דהגבור חיל מפומבדיתא אף שיש הרבה גבורים רק שאמר שנהלוג עמו בדרך ואנו יודעין  
 שהוא ה"י עמו בדרך ולא אמר קברתי וא"י נימא דמזכירו לכו"ע מהני מאי קושיא הא  
 שם מזכירו, וע"כ דהב"ח לית ל"י כן, ודברי הב"ח ג"כ תמוהין דאמאי נתחבטו כל הפוסקים  
 במחלוקת דהר"א ש והרמב"ם ז"ל בהא דאבא יודן דא"ש שילא עמו מוכחא מזה בדרך  
 דרעת הר"א ש אף דלא אמר מוכחא מהני ודעת הרמב"ם דבעינן מוכחא דשמו הוא הלך  
 ונתלוג א"ש אחר עמו, ולפי' הב"ח א"כ הוא גמ' מפורשת בההיא דפרשא זריזא דרעת  
 הר"א ש ז"ל דה"ס' הוא שנהלוג עמו בדרך, והברור כמו שז"ל המרדכי וה"ל סי' נ"ג  
 והמהר"מ כ"ץ סי' ט' דההיא דפרשא זריזא הוי כמו שם כינוי ולא הוי קוראין לשום  
 אדם בפומבדיתא פרשא זריזא רק לזה והוי כמזכיר שמו ולכך מהני, וראיתי שם  
 במהר"מ כ"ץ דבר תמוה דכ' שם דלדעת הריב"ש סי' טע"ח דהיכא דאמר א' ילא  
 מעיר פלוני והי' חיפוש הוי כמזכיר שמו ואף דהריב"ש כ' זה לסברת עלמו מ"מ י"ל  
 דהרמב"ם נמי מורה בהא, והיא תמוה דהא הרמב"ם דכ' דבעינן קברתי כ' זה  
 באם אמר א' ילא עמו מוכחא דבזה לא בעינן חיפוש ועדיף מחיפוש, וברור דהריב"ש  
 לא כ' זה רק לסברת עלמו כנראה למעין שם, וכשוב לנ"ד דלא בעינן קברתי  
 משום דמכירם ונפרט לפי"מ שז"ל בקי"ע מהב"י ס"ק קט"ז דהיכא דהרולחים השליכו  
 אותו לבור אף שלא כיסו בעפר מהני והוי כמו הוזה שז"ל הר"ן והריב"ש דמהני משום  
 שרואין בבור א"ס ה"י נודד כנף ה"י הורגו, אף שלע"ד יש לדון בדברי דהר"ן והריב"ש  
 דכתבו כן גבי משאל"ס דהחשש הוא שחא בלכלוהו המים ונתעלף מהני הוזה אבל גבי  
 רולחים דאיכא חשש שחא עשו עלמן כמתים כמו שז"ל החת"ם ס"ק ק"ח לא מהני הוזה  
 דאף שזיזו אותן לא ה"י נודד כנף שעשו עלמן כמתים וק"ל.

(ט) רבזה יש ליישב תמיהת הראשונים במה דבני' מעשיות דאבא יודן קתני  
 קברתי וגבי' בי חיאי לא חני קברתי משום דשם גבי' חיאי ופרשא זריזא מהני הוזה  
 ג"כ אף בלא קברתי אבל שם גבי' מעשה דששים בני אדם שהלכו בדרך ביתר כ'  
 המלחמות ה' ריש האשה שלום דנהרגו במלחמה וכן מעשה ד"י בני אדם מאנטוכיא  
 אימא בהוספחא שז"ל הוא מקור הדין שנהרג ולא מת וכן המעשה דא"ש שילא עמו בדרך  
 י"ל ג"כ דבדין אשור להחלונות עם הנכרי בדרך דחשיר על ש"ד א"כ חיישין שחא הוא  
 עלמו הרגו ועשה עלמו כמת ולא מהני הוזה ולכך בעינן קברתי, אבל מ"מ מכל  
 האחרונים משמע דאף גבי' רליחה מהני הוזה א"כ שפיר מהני כאן.

(י) אך אכתי יש לחוש החשש הנ"ל כיון דד' ילאו נימא כמו דלדידהו איהרמיש  
 זכו' ע"כ לפי דעתו א"ס העכו"ם אמרו שראו ה' אנשים ילאו ושאר לא ילאו בפשיטות יש  
 להחיר אף היכא דאמרו שכלם נהרגו בזה קשה להחיר דחזין דלא דקדקו יפה שהם  
 אמרו שכלם נהרגו וחזין דד' ילאו וכעין ספק זה אימא בחת"ם ס"ק ק"ח וגם י"ל  
 כי היכי דלדידהו וכו'.  
 יחיאל מאיר גילדע אב"ד רפ"ק דאברא.

# בית מדרש

ירחון תלמודי

מאסף לחידושי תורה מאת בחורי חמד  
תלמידי ישיבה ומתיבתא ושאר לומדי תורה

העורך והמוציא לאור: הרב שלמה אלטמאן.

ווארשא נאוואליציע № 25

האדריסה להמערבת:

I. FEIGENBAUM WARSZAWA Muranow, 4 | 30

חוברת ב (חלק א)

## סימן יז

תירוצ' על הקושיא מחוברת א' סימן ט"ז

לאכלו כמ"ס תוס' דנוקשה אינו אסור  
אלא ביו"ט ואי מיירי ביו"ט הדר קשה  
אמאי ישרף והלא ביו"ט ליכא משום  
תשבינו וא"כ שפיר הוכיחו תוס' דרבנן  
החמירו לבערו ומיירי ביו"ט ע"כ, ואמנם  
לכאורה קשה והלא הנו"כ כתב שם דאי  
נימא דנוהג ביו"ט כל יראה הוי ניתק  
לעשה ואמאי כתב הרמב"ם דלוקין אבל  
יראה איז דאינו ביו"ט ע"כ והוא תמוה  
דמ"ל דתשבינו בא לתקן הלאו שעבר  
דילמא בא לתקן שלא יעבור להבא וא"כ  
ליה ניתק לעשה כמ"ס הרמב"ן הירוש'

ונלע"ד לתרץ ט' פני יהושע שהקשה  
נהי דבנוקשה ליכא כל יראה כמ"ס ר"ח  
ע"כ מחוייב לבערו מלך תשבינו וא"כ  
קשה אמאי כתבו תוס' שרבנן החמירו  
לבער, וראיתי בספר משיב נפש שתרץ  
לפי הנו"כ סימן ס' דתשבינו אינו  
נוהג ביו"ט כ"א לפני יו"ט בלבד וא"כ  
ניחא ממ"נ אי מיירי בהרייתא בעיו"ט  
אמאי קתני שיאור ישרף והלא אז מותר

(\*) שלא בדרך פלפול נשלחו תירוצים מאת ה"ה זאב שמחהוויטץ מקאנסק.  
הב' ברוך עפשטיין מקלימינסק. והב' אהרן בארנשטיין. אכן בפירוש הותנה שהפרס ינתן  
רק להמשיב בדרך פלפול.  
המערבת



ואל שילוח טמאים ולפי שפיר איכא  
למימר דנוהג ביו"ט ואיך כחב הנו"ב  
להפך, וכדי ליישב ל"ל כמ"ס הגרע"א  
במערכה ה' דמאן דס"ל השנחה בכל  
דבר לדיריה ל"ה ניתק לעשה אבל אי  
אין ביעור אלא שרפה הוי ניתק לעשה  
ע"ס הטעם [וע' ג"כ חובת א' סימן  
עו] ולפי' ניחא דלדיריה ל"ל דתשביחו  
אינו ביו"ט וא"ס מה שחירץ המשיב נפש  
אבל אחי קשה מנ"ל דהברייתא ס"ל  
אין ביעור אלא שרפה דילמא בכל דבר  
והקל"ד דילמא ישרף מטעם תשביחו.  
אכן ראיתי בספר מרכבת יוסף  
שהקשה בהא דשיאור והאוכלו בארבעים  
והלא שיאור היינו שלא נחמץ כל לרכו  
וא"כ הוי רק כחלי שיעור ואמאי לוקה  
ותירץ דהיתר מלטרף לאיסור והנה  
במק"א כחב דהיתר מלטרף ל"ס אלא  
באיסור חפלא, שאז שייך לומר שהאסור  
מתפשט על ההיתר שאללו וידוע מ"ס  
האחרונים דאסור לזמן אינו אלא איסור  
גברא וא"כ קשה לדיון דקיי"ל חמץ  
מותר לאח"ז ובכן ל"ה איסור חפלא  
וא"כ איך שייך לומר היתר מלטרף  
ואמאי לוקה וכדי ליישב ל"ל דס"ל כר"י  
דחמץ אסור לאח"ז ושפיר הוי אסור חפלא  
וא"ס דלוקה על האכילה [ונהי דבאן  
מייירי בחמץ נוקשה ולכ"ע מותר לאח"פ  
כמ"ס התוס' מ"ו אפ"ל כיון שחמץ גמור  
אסור לאח"פ הנוקשה נגרר אחריו לענין  
היתר מלטרף מגזרת הכתיב דכתיב כל  
חממה לא תאכלו].

וביון שהוכחנו דמאן דס"ל האוכלו  
בארבעים ס"ל חמץ אסור לאח"ז כ"ל  
להוכיח דמאן דס"ל חמץ אסור לאח"פ  
ס"ל אין ביעור אלא שרפה ע' פסחים  
(כ"ט) דרב אחא ס"ל מעיקרא דמותר  
לאכול חמץ של נכרי שאינו בכל יראה

והשתא מיושבת הקושיא אמאי  
הביאו מהברייתא ולא מהמשנה שהרי  
במסנ' חנן, והאוכלו פטור" וליכא  
להוכיח מכאן אין ביעור א"ס וא"כ איכא  
למימר דרבנן לא החמירו לבערו אלא  
שמחוייב לבער מטעם תשביחו כמ"ס  
הפני' וליכא רא"י מכאן שרבנן החמירו  
אבל מהברייתא דקמ"י והאוכלו בארבעים

שפיר מוכח שרבנן החמירו וליק קו'  
הפני' כמ"ס למעלה וא"ס.

אברהם מאיר הערצב ע"ר  
מתלמידי מתיבתא בורשא.

## סימן יח

תירוצ' ב' על אותה הקושיא

ונלע"ד לתרץ ע' מג"א סימן תמב  
סק"א בשם הטור דנוקשה ושיאור אסור  
מדרבנן ומותר להשהותו בבית והקשה  
המג"א והלא תנן בהדיא שיאור ישרף  
והאכלו פטור וא"כ איך כתב הטור  
להפך ותירץ דשיאור היינו עיסה והמשה  
מיירי ביו"ט שאי אפשר לאפות כיון  
שאסור באכילה וא"כ יתחמץ יותר עד  
חמץ גמור ומש"ה ישרף והקשו והלא  
אסור בהנאה ואסור לבשל אללו בשעת  
שרפה ואיך מותר לשרפו ביו"ט ותירצו  
ש"ס ע"ה לשרוף עם עוד ע"ס ואז  
מותר לבשל אללו (יד אפרים) ולכאורה  
חמור דהא המג"א סימן תמה כתב  
לאסור זה וזה גורס וא"כ אסור אף עם  
ע"ס של היתר והקל"ד אכן י"ל זה  
דוקא בחמץ גמור דאסור במשהו כמ"ס  
שם המג"א אבל נוקשה בטל בששים וזה  
זה גורס מותר וא"ס.

[והנה המפרשים כתבו דנוקשה בטל  
בששים משום דקיי"ל דמותר מה"ט  
וחכמים לא החמירו כ"כ ונהי דבשאר  
אסורים האסורים במשהו לא פלוג רבנן  
בין דאורייתא לרבנן כמ"ס בירד  
סימן קי' וש"מ מ"מ בחמץ נוקשה לא

החמיר אכן זה ניחא למ"ד נוקשה  
דרבנן אבל למ"ד נוקשה דאורייתא אע"פ  
שכל החומר בחמץ הוא משום כל יראה  
וכרת וזה ל"ס דנוקשה מ"מ מוסהב  
לומר שמשום לא פלוג אצרו גם נוקשה  
במשהו אטו חמץ גמור כיון ששניהם  
מה"ט].

ר"פ"ז מיושב דממחני' דתנן והאכלו  
פטור ליכא להוכיח דחכמים החמירו  
לבער דאפשר לאוקים המשהו בעיסה  
ומיירי ביו"ט ומש"ה ישרף כיון שאסור  
לאפות ויתחמץ יותר כמ"ס המג"א אבל  
בחוה"מ שאפשר לאפות א"ל לבערו  
אבל מהבירייתא דקתני והאכלו בארבעים  
לפי שאסור מה"ט וא"כ שוב ליכא  
למיומר דמיירי ביו"ט דא"כ קשה היך  
מותר לשרפו דאפילו עם ע"ס אחרים  
אסור כיון שאסור מה"ט וזה וזה גורס אסור  
וא"כ שפיר הוכיחו דלא מיירי ביו"ט  
ורבנן החמירו לבערו כמ"ס הרשב"א  
וא"ס.

הב' אהרן גרינבוים טפשעצ'אוו (\*).

## סימן יט

בבית מדרש' סימן יב הקשה  
מגמרא חילין לפ"ד לק"מ ודאי טבל  
בנתערב הואיל וגם עכשיו אפשר לתקנו  
כמו קודם שנתערב ולא הפסיד כלום  
הוי יש לו מתירין לא כן בספק תרום  
אם כבר נהרס ויתרום שנית הו"ל  
חסרון כ"ס זה ל"ה יל"מ כמ"ס בירד  
סימן קב וא"ס (\*\*).

נפתלי הירש ארלינסקי מלומד.

(\*) הפרס של שני אלפים מרק ינתן להמתרצים לאחר שדבריהם יבחנו מאלת הקוראים  
המערכת.

ולאחר שלא נשמע כי דבריהם אינן כהם מחש.  
(\*\*) וכן תירץ גם הב' ישקב רינגעל משראבושא.

## סימן ב

בבית מדרש" ח"א סימן יב הקשה  
מדבר שיש לו מתירין וכל לחם ע'  
מהרי"ט (א"ע"ז ח"ב סימן כז) שכתב  
א"ע"פ שאין הולכים בממון בתר רוב זכ"ס  
בתר חזקה היינו בחזקה דעלמא אבל  
חזקה דאמריא מוכח סברא כגון חין אדם  
פורע חוך זמנו עדיפא מרובא ומש"ה  
מוליאין ממון על ידה וכעין זה גם  
בישיע"ק או"ח סימן תט לענין חדש  
זאהע"ז בשם הה"ד ולפ"ז ל"ק דחזקה  
שליח עושה שליחותו היא מוכח סברא  
ועדיפא מרובא ומש"ה מהני אף בדבר  
ש"ס ל"מ וא"ש.

אפרים ראב"ן נהגאב"ד מיאסלא \*.

## סימן בא

המשנה לולך פ"ב מהל' יבום חקר  
אם קנין יבמה לריך עדים או לאו  
זהב"א משע"ג וחממתי איך נעלם ממנו  
החוס' קידושין (יב) ד"ה משום שכתבו  
ב"ז והתם לאו בעדים הליא מילתא דהא  
יבמה נקנית בביאה וע' ריטב"א שפירש  
דקנין יבמה לריך עדים ע"ס וא"כ מבואר  
לריך עדים ולפ"ד י"ל דר"ת ס"ל דא"ל  
עדים ול"ק עליו מויבמה עכ"פ ראינו  
שהוא מחליקה בין בעלי החוס' [מקלת  
מזה ורק מקלת נמלא בשעה"מ].

דב' חיים יעקב ליטויער פלאמא .

## סימן בב

ידוע מה שכתב הרב"י בפירוש  
שניעית אינס כהפקר מטעם אפקעתא

דמלכא אלא שמונה על הבעלים להפקירם  
וכל זמן שלא הפקיר הרי הם של הבעלים  
זהמהרי"ט ח"א חולק ולדעתו הם הפקר  
ממילא (ע' מנ"ח משפטים שהאריך בזה)  
ונלע"ד להביא ב' ראיות להב"י ע' בצ"ק  
(סט) כל סוגיא דלנוטין וע' דמו"ל  
מעשר עני פ"ט ה"ז דלדריה מיירי  
כאן בשנת שמיטה והקשה הפג"י מהא  
דאיתא בסוגיא (סט) ומה גנב עבדו  
רבנן חקנתא וקאי על הלנוטין ואי מיירי  
בשמיטה כמ"ש הרמב"ם א"כ קשה אמאי  
קרא ליה גנב ע"ש שדחוק לישב אבל אי  
נימא כהב"י ניחא דהא כ"ז שלא נודע  
אם הבעלים הפקירו אסור ללקוט וא"כ  
א"ש מה שקרא לו גנב ועוד רא"י אחת  
ע' קידושין (נו) הקשו בחוס' והלא קי"ל  
החורס משלו על של חברו א"ל דעת  
בעלים א"כ מאי פריך הש"ס על ר"י  
מהלנוטין שהיו יכולים לפדות המעשר  
מטעם זכ"י וחירונו כיון שהמלקט לא  
זכה במה שלקט ואינו יכול לפדות ומש"ה  
גם איש אחר א"י לפדות בשבילו ע"ש  
וכל זה ניחא בשנה פשוטה אבל אי מיירי  
בשמיטה כמ"ש הרמב"ם הדק"ל שהרי  
הוא זכה מן הפקר ויכול לפדות אבל  
להב"י ניחא שהרי לא נודע להמלקט  
אם הלנוטין הפקירו וא"כ אינו יכול  
לפדות וא"ש.

דב' אר"י צבי ווארשאווסקי טקאדיש.

## סימן בג

בבא קמא (ע) מר רבא תנן  
אסרה תורה אפילו נחמו והקשה ב"ס  
ההלמוד לפי דעת הרמב"ם דהבא על

כל אשה לוקה אי"כ קשה אמאי לא הוכיח רבא דלא משתתח כלל אתנן שהרי אפילו בפטור דקיי"ל אין לוקה ומשלים אי"ז משום דחייב בדיני שמים ולמה לריך להביא מאמו ע"ש שכתב שמונה לישב, ונלע"ד לחרץ ע' מהרי"מ חו"מ (כח) שהקשה דילמא אמו שאני שחייב מיתה על תחלת עברה וחייב האתנן הוא בסופה ואי"כ מיתה וממון אינם באים כאחת ושפיר חייב אף בדיני אדם, ומירץ שחייב מיתה אף בסוף העברה ונהי דלא קטלינן תרי זימני עכ"פ פטור דקיי"ל חייבי מיתות שוגגין פטורים מתשלומין ולפי"ז מיושב דמשאר אתנן אין להוכיח כיון דבסוף הוי כשוגג וקיי"ל חייבי מלקות חייבים בתשלומין ושפיר הוי אתנן אף בד"א (ע' קלה"ח סימן כח דרבא ס"ל מלקות שוגגין פטורים והוא פלא ע' ר"ש רפ"ז דתרומות דרבא ס"ל ע"כ שחייבין לשלם ורבא כאן לשיטתו) וא"ש. ובה"ה יתישב מה שהקשה בעטרת חכמים על כתובות מהא שכתבו החוס' ב"ק (ט) וב"מ (לא) דעיקר אתנן דקרא מיירי בחייבי כריתות אי"כ קשה לר' נחמיה בן הקנה דכרת פטור אמאי הוי אתנן וכ"כ דחייב בדיני שמים ז"א דהא כתב הל"ח פסחים (כט) דכרת פטור אף בדי"ש כיון שגם הכרת הוא משמים והוא קושיא עליומה אבל נחמ' דידועה דעת רש"י דכריתות שוגגין חייבים לשלם ואי"כ שפיר הוי אתנן כיון דבסוף העברה הוי כשוגג כמ"ש מהרי"ם וא"ש.

הב' מרדכי רוד טרובע מקאדיש.

### סימן כד

הרמב"ם כתב בפ"ח מכלי מקדש דלא הותרה כלאים אלא בגדי כהונה שלא בשעת מצודה ויש להעיר מריש חולין דליף

הש"ס מהרבה מקומות דאזלינן בחר רוב ואמאי לא יליף מבגדי כהונה היך מותר לכהן ללבוש כלאים דילמא הקרבן הוא טרפה ולי"ה עבודה ולבש כלאים שלא בעת העבודה אי"ז דאזלינן בחר רובא ונלע"ד לחרץ ע' חוס' שילהי פ"א דבינה שהקטנו והלא בגדי כהונה היו קשים ואי"כ ל"ש גבייהו כלאים ע"ש ונ"ל אע"פ שבעלמא בגדים קשים לא חשיבי לבישה ולי"ש בהו כלאים אכן בגדי כהונה שאני כיון שמוזה ללבושם לכן י"ל שמפאת המזה חשיבא לבישה גם לענין כלאים כמ"ש רש"י שאסור להאכיל קרשים פסולים ללבוש ביו"ט שמפאת המזה חסובה מלאכה ואי"כ מיושבת קו' החוס'.

ראובנב' לכאורה ז"א דאי"כ אמאי אסורים להרמב"ם שלא בעת העבודה אדרבה אז מותרים לגמרי לפי שהם קשים אכן י"ל כיון שעיקר הלבישה היתה לשם העבודה לכן הוי לבישה אפילו לאחר שנגמרה העבודה ואסורים משום כלאים ולפי"ז נחמ' דליכא למילף מכאן דאזלינן בחר רוב דבלא"ה ג"כ מותר מטעם מנ"כ אי טרפה אי"כ היתה תחילת הלבישה שלא לשם מזה ולי"ה לבישה משום דקשים הם וא"ש ונכון מאד.

שמואל מאדאוויטץ מקאליש.

### סימן כה

בצל"ח ר"פ אלו דברים נסתפק ביבול סולדה בשבת אם מותר לר"ע לתתה בשבת הואיל ולא היה אפשר לעשות מע"ש והביא רא"י מפסחים (סח): דהש"ס פריך מעירובין דמותר לתת יבול בשבת וקשה ואמאי לא תירץ דהתם מיירי בנולדה בשבת ומותר אי"ז שאסור ולע"ד דבריו תמוהים מאד ע' רש"י שם שהקשה אמאי לא תירץ דהתם

דמיירי בלא בטלו ונוגע לאסור תורה  
ובזה כתב הרדב"ז דל"מ חזקה וא"ש.

הח' שלמה יחזקאל ראבינאוויטץ  
בהר"ב מדעמבלין.

## סימן כח

במנחות (וזה) גמרא רבינא אמר סד"א  
הואיל ואישתרי מליקה לכהנים אישתרי  
נמי נבלה קמ"ל ע"כ והקשה בספר  
בית ילחק מהא דחולין (לכ) אין מומנים  
עכו"ט על בני מעיים דבמותה חליא  
ובמנחי בדיקולא דמ"א ע"ש פרש"י  
ונתמשיך מזה אי אמרינן דכהן מוסר  
בנבלה כמו עכו"ס גם הכהן אסור בבני  
מעיים א"כ קשה היך היה הכהן אוכל  
מק"פ שהיה נללה עס המעיים ונתערב  
לתוכו טעם המעיים וק"י"ל טעם כעיקר  
ונלע"ד לתרץ דהנה המפרשים הקשו  
דילמא מליקה שאני דעשה דאכילה קרבן  
דוחה ל"ת דנבלה אבל נבלה דעלמא  
אסור ואיך סד"א להחיר ותרירו דאפשר  
לקיים המלוה בפחות מכזיה ומדלא  
הקפידה תורה על זה ש"מ ופיתחים  
בנבלה אכן קשה דהא קי"ל חלי שיעור  
אסור מה"ת וטוב אי אפשר לקיים שניהם  
והדק"ל ולפ"ז יובן מפני מה ר' יוחנן  
לא ניחא ליה בתירוולו של רבינא לפי  
שרבינא ע"כ ס"ל חל"ש מותר מה"ת  
וא"כ אפשר לקיים שניהם ולא דחי אבל  
ר"י לשיטתו דחל"ש אסור וא"כ א"א  
לקיים שניהם וליכא הוי"א לומר דכהן  
מותר בנבלה וא"ש.

וראיתי בספר פרדס דוד שכתב  
דמאן דס"ל חל"ש מותר מה"ת ס"ל ספקא  
דאורייתא מה"ת לחומרא כמה דאמרה  
הגמרא בשם ר"ל (יומא) וכי אילגוריד  
קרא לרבויי ספקא. דבלא"ה ג"כ אסור

אחי כר"א וחירץ דאי ר"א אחאי חנן  
בסיפא דבכלי אסור ע"כ וא"כ קשה  
מאד על הל"ה איך אפשר לומר דנולדה  
בשבת שהרי לפי הלך דנולד היום גם  
ר"ע ס"ל כר"א א"כ אחאי חנן בסיפא  
דבכלי אסור וחזן לזה במכת"ה נעלם  
ממנו ירושלמי פסחים פ"ו ה"ג דאיתא  
התם בהדיא דאסור כיון דמין יבלת  
ראוי' לחתוך מאתמול" ע"ש ונ"ע.

נחום נפתרי בפיוויים,  
תלמיד המתיבתא בורשא.

## סימן כו

תורה לי מה שכתב הרמב"ן ז"ל  
בהקדמה לדברים שענין יבוס לא נהג  
במדבר קודם שנכנסו לארץ ואיך יפרנס  
הא דאיתא בגמרא בפ' יש נוטלין שבשורם  
במדבר כבר ידעו ופשיטא להו לבנות  
ללפחד שהבט פוטרת מיבוס אע"פ  
דכתיב אלל יבוס וכן אין לו, בשלמא אי  
נהג ידעו זאת מולא נתיבמה אס שלהן  
אבל בלא"ה קשה דילמא בן דוקא וקרא  
דכתיב ולא משמע התם שידעו תורה  
שנע"פ ונ"ע.

מענידיר סירקום מורשא.

## סימן כז

בשערי תורה (שנה יב ח"ד סימן  
ט) הקשה על הרדב"ז דל"מ חזקה גבי  
חזן החמור והקשה מפסחים (ד) דאיתא  
התם חזקתו בדוק אלמא דמהני והניח  
בלע"ג, אכן ע' ראש יוסף בסוגיא דרוב  
דחוקת בדוק היא חזקה דאיתא מרובא  
לפי שרוב ישראלים בודקים ולפ"ז לק"מ  
דנהי דל"מ חזקה אבל רוב מהני א"כ  
י"ל דהתם מיירי לאחר שבטלו ומש"ה  
מהני חזקה אבל הרדב"ז קאי על רש"י

אבל ר"י ס"ל חל"ם אמר ס"ל טפקא  
דאורייתא מה"מ לקולא עיי"ד והנה טעם  
כעקר כללוד מגעולי מדין והקשו דילמא  
אסור משום בשר בחלב וחירין הכו"פ  
דלהרמב"ם נ"ח דספ"ד מה"מ לקולא  
ול"כא לאסור משום ספק בב"ח ולפ"ו  
מיושב דאי נ"מא נבלה הותרה לכהנים  
בע"כ ל"ל חל"ם מותר מה"מ כמ"ס  
למעלה ונתמסך מזה ספקא דאורייתא  
מה"מ לחומרא כמ"ס הפרדס ונתמסך  
מזה דל"כא ראי' מגעולי מדין דהתם  
נאסר מספק בב"ח וא"כ נ"חא אע"פ  
שהמעיים אסורים לכהן מ"מ לא נאסר  
הפסח מטעם דטע"כ לאו דאורייתא  
ומגעולי מדין אין ראי' וא"ס .

פנחס ב"רם תלמיד המתיבתא בורשא.

### סימן כמ

תמורה' לי דברי הלח"מ פ"ו  
דסנהדרין ה"ב ד"ה נגמר הדין שכתב  
ס"ס נהא דכתב הרמב"ם נגמר הדין  
והול"א ממון וכתב הלח"מ שהרמב"ם  
הול"א זה מהירושלמי לפי שבבבלי לא  
נמלא להפך עיי"ד והוא תמוה מאד  
ואיך יפרנס מה דאמר רבא סנהדרין  
(כד) מחלוקת באתן אבל במחול לך לכ"ע  
אינו יכול לחזור ופרש"י וב"כ כל  
המפרשים מחול לך שאני כיון שזכה  
בכר כמה שבידו וא"כ ע"כ ל"ל דאתן  
מיירי בשלא הול"א עדיין ועדיין אינו  
בידו דא"כ מאי נ"מ בין מחול לאתן  
וא"כ הבבלי לא ס"ל כהירושלמי ואיך  
נעלם זה מהלח"מ ול"ע לישב .

הב' יצחק זילבערטינץ בהרב מקומור.

### סימן כ

פסחים (ו') ט"ל ודורשין כה"פ

ל' יום קודם לפסח רשב"ג אומר ב'  
שבתות כו' דילמא ב' או ב' לחדש  
הוא קאי ע"כ ומקשים העולם מפני מה  
נקט ד' וה' ולא נקט ב' וג' ונלע"ד  
לחזק דיש לדקדק אמאי אמר רשב"ג ב'  
שבתות ואמאי לא אמר י"ד יום כמו ת"ק  
שאמר ל' יום והגראה דרשב"ג פליג  
בדרי דא"ל ל' יום וגם ח"ל לדרוש  
בכל יום אלא ב' שבתות בלבד שאז  
מתאספים העם לשמוע וא"תא במ"ס  
שבת כשילאו מומרים חל ר"ח ניסן  
בחמשי' בשבת ולפ"ו נ"חא דלא היה יכול  
למפרך מב' וג' לחדש דא"כ לפי החשבון  
נשאר עוד עד החג ב' שבתות כרשב"ג  
ולכן פריך מו' וה' כי בכה"ג לא היתה  
לפני פסח אלא שבת אחת בלבד ומנ"ל  
ב' שבתות ונכון מאד.

הב' אהרן הלוי בארנשטיין מלודו.

### סימן לא

חולין (קו) לורר אדם בשר וגבינה  
במטפחה ובלבד שלא יגעו רשב"ג אומר  
ב' אכסנאים אוכלים על שולחן אחד  
כו' ויש להקשות איזו שייכות יש לרשב"ג  
ללורר בשר וגבינה ועוד למה אמר רשב"ג  
אומר כיון דלא פליג על הה"ק והגרא' דקאי  
אמשנה דלמעלה דא"תא ואסור להעלות  
בשר וגבינה על שולחן אחד משמעות  
שאפילו ב' אכסנאים אסורים וע"ז פליג  
רשב"ג וא"ס דיש פלוגתא וכדי למעט  
המחלוקת הו"א דרשב"ג התיר רק ב'  
הפיסות דהיינו אם יש הפסק ביניהם  
כמ"ס תמוס' ד"ס כעין אבל בלח"מ אסור  
מחשש נגיעה אע"פ שאלל אכסנאים ליכא  
חשש אכילה לכן כדי להעמידנו על האמת  
שמותר בכל גוונא הקדים לורר אדם  
כו' דהיינו שאין מוששים לנגיעה בלבד

חיים וא"כ א"ש שהראשון פטור ולא  
אוליין בחר רוב משום דא"כ למימר  
שלולא הרגו השני דבר בריא ונכון מאד.

הב' יהושע שפירא מטארנא.

### סימן לד

בבית מדרש ח"א סימן י"ד.  
הובא מה שהקשו על רב אשי פסחים  
(מה) וכתב לתרץ עם הכו"פ ע"ש ולפי  
הכו"פ נ"ל לתרץ בדרך חדוד [ידוע מה  
שכתב הגמק"י] דכל האיסורים מלבד  
גדר הם אסור גבירא ומהאי טעמא ל"א  
בגדר עשה דוחה ל"ת דאין עשה מגוף  
אחד דוחה ל"ת מגוף אחר ואמנם לכאורה  
קשה והלא קדשים הבאים מכח גדר הם  
ג"כ איסור חפלא א"כ מאי פריך בזבחים  
דעשה ידחה הל"ת דל"ש אלל שני גופים  
וכדי לישב נ"ל דפריך שיאכל חלי זית  
וכבר כתבו האחרונים שפחות משיעור  
הוא רק איסור גבירא וא"כ העשה והל"ת  
הם בגוף אחד ושפיר פריך [ע' בי"ז].

ואמנם מסתבר לומר דרק אי חל"ש  
אסור מה"ת אז יש מלוא לאכול קדשים  
אף פחות מזה אכל בל"ה ל"כא מלוא  
כלל וז"פ והנה לפי הכו"פ חל"ש אסור  
מה"ת רק אי ס"ל אין היתר מלטרק  
אבל אם היתר מלטרק ל"כא הוכחה  
דחל"ש אסור כח"ש בחוברת א' ולפ"ז  
מיושב מה שהקשו על רב אשי ממ"ג  
אי ס"ל אין היתר מלטרק ונחמך מזה  
דחל"ש אסור מה"ת ויש מלוא לאכול  
קדשים אף פחות מזה וממילא א"ש  
דירחה עשה ל"ת דהיינו פחות מזה וא"כ  
א"ש ג"כ מה שמירץ רב אשי דאין עשה  
דוחה ל"ת ועשה וא"כ ס"ל היתר מלטרק  
ונחמך מזה דה"ל

א"כ ממילא ידענו שרשכ"ג ה"ר בלא  
הפסק וא"ש שיש שייכות לרשכ"ג עם  
הרישא.

הב' שלמה אשר אמשען בהמו"צ  
מביאלא (גדולא).

### סימן לב

בפסחים בעי על המשכיר לנדוק  
או על השוכר וק"ל דהא הטעם מהבדיקה  
הוא שמה יבא לאכלו ע"י חוס' ריש  
פסחים והטעם הזה שייך רק גבי השוכר  
ולא גבי המשכיר ול"ע.

גרשון העניף ליינער א' מתרמירי  
ישיבת הרה"צ שליט"א.

### סימן לג

איתא בסנהדרין (ע"ח) ההורג  
גוסס בידי אדם פטור, והקשו בחוס'  
ואמאי לא נהרג הראשון שעשה אותו  
גוסס ורוב גוססין למיתה, ונ"ל לתרץ ע'  
כו"פ שהקשה וכן הקשו כל המפרשים  
למה לריבין להמתין ח' ימים בצדמה  
מוחשש נפל ואמאי לא סומכין ארוב  
ולדות שהם בני קיימא וכתב לתרץ לפי  
מה שכתב הר"ן ז"ל דבשני מיעוטין לא  
אוליין בחר רוב והנה בכל צדמה איכא  
למיחש דילמא במקום נקב קשהט וכל  
ההיתר הוא משום דאוליין בחר רוב  
כדאיתא בחולין ולפ"ז ניחא כיון דכאן  
איכא שני מיעוטין לאסור מיעוט נפלים  
ומיעוט טרפה וא"ש דלא אוליין בחר  
רוב ע"כ ולפ"ז מיושבת קו' החוס'  
דבאמת קשה בכל הורג נפש אמאי חייב  
מיתה דילמא הרג טרפה ול"ל דאוליין  
בחר רוב כדאיתא בחולין וזה ניחא אם  
הרגנו מיחש ארל אם נחשח אותו ונחש

עשה לית וא"כ א"ל לומר דיקדש אתי  
לעשה ולית דבלא"ה ג"כ לא דחי וא"כ  
ספיר אמר רב אשי דבעלמא אין היתר  
מלטרף דא"כ מותר יקדש ואילטרף  
לב' כתובים ושוב בעלמא אין היתר  
מלטרף וא"ש.

הב' חיים אליעזר הורוויץ מקראקא.

## סימן לה

ביצה (משנה א') והקשה הפני" ב"ש  
וכ"ה במאי פליגי אי לענין מלקות והלא  
הרי" ס"ל דאין לוקין אבל יראה משום  
דניתק לעשה ואי לענין איסור גרידא והלא  
קיי"ל חל"ש אסור מה"ט וא"ל לא כז"ת  
ולא ככוחבת ע"ש, ונלע"ד לתרץ ע'  
מנ"א סימן תמ"ו בשם הש"ס דיכול  
לבער חמץ ביו"ט ע"י עכו"ם והגרע"א  
בחדושי' כתב דע"י עכו"ם אינו מקיים  
מלות תשבייתו והנה קלת אחרונים חדשו  
דאלל מלות עשה ל"ש חל"ש ולפ"ז מיושב  
דנ"מ בין זית לכוחבת לענין מלות תשבייתו  
דעל חל"ש ל"ש העשה וממילא יכול לבערו  
ע"י עכו"ם אבל בשימור שלם איכא  
מלות תשבייתו ושוב ליתא ע"י עכו"ם  
כח"ש הגרע"א וליק קו' הפני"י.

הב' מרדכי ל"ב פיאסקאווסקי מריפנא.

## סימן לו

שבויעות (כד) גמרא איסור כולל  
מעלמו לית ליה והקשה בתוס' וה"ך יפרנס  
המשנה יש אוכל אכילה אחת דמבואר  
התם דהקדש חל על חלב ככולל והקדש  
בא מעלמו ומ"מ חל ע"ש וג"ל לתרץ  
דהא הלכה רווחת בא"ס הקדש אבר  
שהנשמה חלו"ו בו ההקדש מתפשט על  
כל הבהמה ולפ"ז משכחת לה ובהכי  
מייירי מתני' כשהקדש רק מקלת בהמה

בלא החלב ואח"כ כשפשט ההקדש על כל  
הבהמה עם החלב זה ל"ה אסור מעלמו  
אלא מאליו וז"פ וליק קו' התוס' ומ"מ  
פריך הש"ס שפיר והרי הקדש שהרי  
עכ"פ עיקר ההקדש לא בא מאליו ול"ד  
לחלב ומותר א"כ ל"ה ליה להזכירו במתני'  
(ע"ש בתוס' והנ"ן).

הב' יהודה אפרתי מלבוב.

## סימן לז

חורזין (יח) אמר רבינא א"ס לא  
נמלא סכינו יפה מומסום ליה בפרתא  
כדי שלא ינוכרו לעכו"ם והקשו המפרשים  
ואמאי אסור לעכו"ם וכי חמיר מנבלה  
ממש דמותרת לעכו"ם וג"ל דהא קיי"ל  
דאסור לעשות סחורה במאכלות אסורות  
רק א"ס מזמן לו במקרה מותר למכור,  
ולפ"ז ניחא דהא כאן מייירי שלא הראה  
סכינו לחכם וא"ס נמלא פגום א"כ הרי  
הוא גרם שתהא טרפה וזה לא חשוב  
מזמן וא"כ א"ס שאסור למכור לעכו"ם  
משום דאין עושין סחורה במאכל של אסור.

(לזכר נשמתו).

המנוח הב' חיים דוב לאנדא

בהרב מאיזביצא שליט"א.

## סימן לח

בבית מדרש חוברת א' סימן  
י"ד כתב דלר"מ דאוקים אינו לאסור  
חולין בעזרה סוב א"ל וזבחת לחולין  
בעזרה ועל יסוד זה נבנה פלפולו אכן  
נעלם מהכותב רש"י במקומו דכתב בהדיא  
דתרווייהו לריכי עיי"ד וא"כ נתרועע  
כל בנינו וא"ל לאחר שנלמד מאותו  
שוב א"ל וזבחת וא"כ רוקא לאחר שנלמד  
עיקר האסור מזבחת אפשר ללמוד איסור



## משיב דבר

(א) להב'... מה שכתבת שהמסלך שעבודו מער נכסי האשה ח"ו כמו טרי קידושין מע"ג קרקע ור"מ לקצת פוסקים אמנם זהו דבר חכמה אבל מה שכתבת לפרש בזה פרש"י קידושין (ו) שדבר זה נלמד משדה עפרון דכתיב כסף נתתי בידים וא"כ שהרי לא ערה ער הדעת לומר דר"מ מלה ממוני מע"ג קרקע כרי לקנות השדה וא"כ ליכא למימר שכוונת הכתוב כך הוא (ע' מקנה בטקומו והבן זה).

(ב) להב' מיענדויו דבריו במצה של טבל טובים מאד אבל כבר קדמך בזה הרב מפלונסק שריט"א בהירחון "תורה מציון" ואין כותב אחר כותב.

(ג) להב'... צדקת מאד כי הוא עון פליצי להדפיס בשמו דבר קדמו אחר ומחיום והלאה עצתנו נאמנה לכל הסופרים שיחפשו היטב בהספרים הנמצאים אצלם אם לא נמצא שם מה שרוצים להדפיס. כי הוא חרפה גדולה להתעמר בכתר שאיננו שלו.

העורך.

הנאה מואתו אבל בלא"ה לא יענה כלל על הדעת לאסרו מואתו וז"פ.

הב' אפרים טאב בהה"צ  
שריט"א מוואלאמין.

## סימן דט

פסחים (לה) גמרא הא מני ר"ש הוא כו' והקשתי לשיטת החוס' קידושין (ע"ז) דמודה ר"ש במוסיף וחמור דהל על איסור קל א"כ גם לר"ש חל חמץ על טבל מטעם מוסיף איסור הנאה ואיתא בירושלמי פסחים פ"ב דחמץ לגבי טבל מיקרי חמיר והוא פשוט א"כ אמאי לא חל וכי' הנאה ל"ה מוסיף ז"א דהא ידוע מה שכתב הלח"מ דהנאה ל"ה מוסיף משים דלהרמב"ם חין לוקין על הנאה והנה המ"מ כתב הטעם דחין לוקין משים דהוי שלא כדרך אכילה וזה כיחא לדידן אבל לר"ש לשיטתו דס"ל כל שהוא למלקות וכתב הרש"ל דלר"ש ליקין גם על שלא כד"א וממילא לוקין גם על הנאה וא"כ ספיר הוי איסור מוסיף והדק"ל אמאי חמץ לא חל על טבל ול"ע.

הב' חיים משה סג"ל מאיניעו  
בהר"ב שריט"א.



# נמסרו לנו למכירה אלה הספרים

- (א) יד רמ"ה ביאור גדול ורחב על מס' סנהדרין מרבינו הרמ"ה ז"ל נדפס ברוב פאר והדר בנייר ריגאל ע"י מו"ל השערי תורה.
- (ב) תוספות הרא"ש על מס' סוכה מרבינו הרא"ש ז"ל עם הנהגות וצינונים בשם "תוספי תוספות" מהר"ג ר' שלמה אהרן ווירטהיימער נדפס בירושלים עיה"ק.
- (ג) חידושי המאירי על מסכת עירובין מרבינו המאירי ז"ל.
- (ד) מלבושי יו"ט ב"ח התוכן: פנים הספר קיצור לכוש האו"ת וסביב לו הערות והנהגות על הלבוש מאת רבינו התו"ט ז"ל ובסופו קונטרס זכרון מרדכי ע"ד מצות מציצה מהגאון מו"ה יצחק הכהן פייגענבוים זצ"ל ראבד"ק ווארשא.
- (ה) הסדרי דוד מאת הגאון הספרדי הר"ד פארדו ז"ל והוא ביאור מספיק ורחב על כל התוספות מסדר קדשים נדפס מתוך כת"י בירושלים עיה"ק (בש"ס ווילנא נדפסו ההנהגות מספר חסדי דוד על שאר הסדרים מלבד על סדר קדשים שלא נדפס בש"ס זה כלל).
- (ו) ערוך לנר קובץ גדול וביאור מספיק על גפ"ת שבמס' יבמות, הספר הזה זכה לשם גדול וחשוב בעולם התלמודי והוא נצרך מאוד להלומדים מסכת זו.
- (ז) מהנהגות אפרים נמצא אצלי עקועמפ' מועטים וכל הקודם זכה.
- (ח) סדרי טהרות מאסף כל מאמרי חו"ל התנאים והאמוראים בכל מקומות פוריהם השייכים להמשניות שבסדר טהרות עם ב' פירושים (א) פי' הארוך המכיר ומלבן ההלכה בפלפול רב עפ"י דברי גדולי הראשונים.
- (ב) פי' הקצר המבאר דברי חו"ל שבמסכת זו בדרך קצרה נלקט ונתחבה בכשרון רב בסדר נכון ונפלא ע"י גבר חכם בעיון ה"ה הרב הגאון הק' מו"ת גרשון חנוך זצ"ל האדמו"ר מראדווין.
- (ט) שו"ת מהרי"ל דיסקין מאת הגאון הר' משה יהושע יהודה ליב זצ"ל האבד"ק בריסק ומנו"כ בירושלים עיה"ק כולל ג"ה. (א) "פסקים".
- (ב) "כתבים". (ג) "חלוקי דרבנן".
- (ד) רב פעלים מאת הגאון הר' אברהם בהגר"א מוילנא ז"ל מפין אור בהיר על כל ספרי מדרשי חו"ל מאין יצאו ולמי הם ואיה הם מובאים עם הנהגות והערות רבות וצינונים מאת החכמים הר' שלמה באבר ע"ת וזה שמעון האנעס ע"ה.
- (ה) חי' מהרא"ד (ח"ב) על יו"ד וסגיות הש"ס מאת הרב הגאון מו"ה אלעזר הכהן זצ"ל אבד"ק פאלטוסק ובסופו "מגלת יוחסין" שלשלת יחוסו של הרב המחבר ז"ל וכל הקורות אותו ובו חומר רב מתולדות רבותיו האדמו"רים מוהרש"ב מפרשיסחא, מהר"מ מקאצק, מהר"ם מגור זצ"ל ועוד.
- (ו) תולדות הפוסקים מפין אור בתולדות כל גדולי ההוראת מהראשונים ועד האחרון שבאחרונים חייהם ושמות ספריהם וכל הקורות אותם מאת הר"ח הר' שמעון האנעס ע"ה.
- (ז) טהרת ישראל (ב"ח) (א) הלכות וסתות ונדה. (ב) הלכות טבילה ומקואות. ועוד נלקט מכל ספרי הראשונים והאחרונים הלכה ברורה ומסודרת.
- (ח) הרב הה"ג החסיד מו"ה ישראל יצחק נ"י רב בפראגא נחנך מאוד.
- (ט) שערי תורה מכל השנים (מלבד חלק ב' וחל' ו' שנחסרו לנו).

מערכת ה.שערי תורה.

המקום נודיע לכל השולחים מראות לחשובה.

האדרעסא: 4 | 30. Muranowska, WARSZAWA, FEIGENBAUM.

# מודעות בהשערי תורה הנפוך במדינה ובחול מביאות לבעליהן תועלת מרובה

בשורה טובה לרבנים ודרשנים:

יצא לאור ב"ה הספר הנפלא **כרם הצבי** כרך ראשון על ספר בראשית אוצר גדול מן הדורות וחבמה ודעת קדושים אלפי פנינים יקרים מעין אנציקלופדיא מהרב הגאון הנודע וכו' רבי **צבי הירש פערבער** נ"י רב בלונדון הבירה. להשיגו עפ"י כתבת הרב המחבר במחיר עשרה שיללונג' זכפי ערך זה בשאר הכספים.

Rabbi H. Ferber 14 Monette yt Sache London № 1.

לגמור ספרי.

לזאת הנני בבקשתי לכל מכבדי תהיה כי יתנו כבוד לתורה ויאבו בטובם להושיע לי בזה, וישלחו בעצמם לי ע"י הפאסט על שמי עכ"פ סך שני מאות מארק מחיר פרענומערפאנט על ספרי, וכאשר יגמר ספרי בעזה"י יחשב להם נדבתם כמוזמנים, ועלי לפרסם בדפוס שמות המתנדבים ונדבתם ויגון שמם לעולם וצדקתם יעמוד לעד בעזה"י.

פי המדבר אליכם

מנחם מענדיל ווינגארס מפ"ק ראדום.

## בשער בת רבים

מסחרי גמצאים ת"ל רבבות ספרים חדשים, גם ישנים ויקרי המציאות מכל המקצועות. שסי"א מדרשים, משניות, עין יעקב, ספרי שאלות ותשובות, מפורשי הש"ס, ספרי דרש, קבלה, הקירה גם מחזורים, סידורים, חומשים, תנ"ך מפורשי התנ"ך וחלקיו. גם ספרי תורות, תפילין ומוזות במקח השוה. רשימותי נדפסו זה מקרוב פנו אלי ותפיקו רצון. ברגשי כבוד

## דוד פרענקיק.

מנהל חברת דובב שפתי ישנים, ומלפנים בעל בימה"ס שוואגער & פרענקיל מוואסטיק.

אדריסתי:

Dawid Frenkiel, Lwów Smooza 2.

## אוצר נחמד.

למכירה הספר הנפלא **ברכת אהרן** על מס' צרכות מהרב הגאון הנודע החכם הכולל מ' אהרן לעווין שליט"א אבד"ק סאמבאר הספר הוא יחיד בתוכנו וסידורו והוא כרכא דכולי ביה פלפול וחיידוד, דרוש ואגדה, בקרה ועיון — מחירו 600 מארק להשיגו לע"ע רק אצל בן המחבר נ"י

Izak Lewin Sambor Targowca 13

נמצא למכירה עקוצמפלורים מועטים מהס'

## עמק סוכות על מס' סוכה, כתר ישועה

על מס' כריתות מחגאון ר' משה בצלאל לוריא זצ"ל האבד"ק סאוואלק מחיר כל אחד 500 מארק להשיג אצל בנו הרב הגאון אבד"ק זאלדאק נ"י

Rabin L. Lurje Zaludok pow.Lidskiego

לבי לחוקקי ישראל!

הנה אנכי צוסק כעת בהדפסת ספרי שלחן עורך, והוא דרך החיים להרב מליא ז"ל ונתיב החיים ותורת להרב מלאדי ז"ל, ועליהם שלחן המבאר שלי, הוספות הדינים מגדולי האחרונים המובהקים ב"ע והערות וחדושים שלי אשר חנני ה', וגם הסכימו על ספרי גדולי הדור המובהקים: וכבר נגמרו בעזה"י המאטריצין מחצי ספרי המחזיק 205 עמודים. אמנם מטני היוק' כבד ממנו הדבר

## כל הקודם זכה.

נמצאו אצלי עקוצמפלורים מועטים מספרי הנודע, מאח שער"ם הכולל מאה ישובים על קושיא אחת מפורסמת וכמה פלפולים וביאורים רחבים בחקירות והערות חדשות בזמנה ענינים ורובו דורכו בעניני עשה דוחה לית וצניני היתר המצטרף לאיסור הנצרך מאוד לכל מעין ומפלגה. המחיר 500 מארק.

יחזק בצלאל מארנענסטערן בחוד עמי אורי יתיר

נוסד ע"י רב"מ יצחק דהכהן פייגענבוים זצ"ל.

ירחון רבני  
**שערי תורה**

העורך:

ישראל איסר דהכהן פייגענבוים

ווארשא, מוראנאו 14

גליון 10

ירחון תלמודי

**בית מדרש**

העורך:

הרב שלמה אלטמאן

ווארשא, נאחאלימיע 25.

❖ מתבקשים לנדב סכומים  
❖ לקרן השערי תורה ❖

פחיר חוברת (ולחודש) 300 מרק.

ואדריסה להשערי תורה והגית מדרש:

1. Feigenbaum, Warszawa Muranowska 4, m. 30.



קובץ שאלות ותשובות, חידושים וביאורים בהלכה ואגדה

מאת רבני וחכמי זמננו נ"י.

הרב יעקב שור נ"י . . . . . (קוטב)	הרב יצחק הכהן פייגענבוים ז"ל (ווארשא)
הרב שלום יוסף הלוי פייגענבוים נ"י	הרב אברהם הלוי עפשטיין נ"י (סאקאלי)
(לאקאטש)	הרב חיים משולם קויפמאן נ"י (פאלטסק)
הרב יצחק שמולעוויטש נ"י (קריסלאוו)	הרב צבי יחזקאל מיכלזאהן נ"י (ווארשא)
הרב שלמה אלטמאן נ"י . . . . . (ווארשא)	הרב חנוך דוד גרינגלאס נ"י (לענטשנא)
הרב צבי רינקעוויץ נ"י . . . . . (פיעטרקוב)	הרב יואל פוקס נ"י . . . . . (סאספולנא)
הרב ישראל הלוי זילבערמין נ"י (קאזמיר)	הרב אברהם זאב טרוכנאווסקי נ"י
הרב ישראל מאיר פראהמאן נ"י (טושין)	(וולאדאווא)
הרב יצחק בצלאל מארגענשטערן נ"י	הרב צבי הירש ווייס נ"י . . . . . (ווארשא)
(ווארשא)	הר' זאב וואלף רובינוויץ נ"י (ברסק)
הרב שמעון פארזענשעווסקי נ"י	הרב יהונתן הלוי אייבעשיטץ נ"י (פראנא)
(יוזעפאף)	הרב יצחק יעקב דוודאווסקי נ"י (נעשוויו)
הר' ישראל דוד שארפהארץ נ"י	הר' יחיאל קאמינסקי נ"י . . . . . (קאליש)
(וואנוואליץ)	הר' יצחק שמואל שקאפף נ"י (זעלוב)
הרב יוסף חיים ב"ת נ"י . . . . . (אסטא)	הרב שמחה מאלין נ"י . . . . . (ביאליסטאק)

י"ל בעז"י להגדיל תורה ולהאדירה

העורך: ישראל איסר בהגאון מרן יצחק הכהן פייגענבוים זצ"ל  
האדריסה להסערכת: I. Feigenbaum, Warszawa, ul. Muranowska 4, m. 30.

# נכסרנו לנו למכירה אלה הספרים

- (א) **יהי רמ"ה** ביאור גדול ורחב על מס' סנהדרין מרבינו הרמ"ה ז"ל נדפס ברוב פאר והדר בנייר ריגאל ע"י מו"ל השערי תורה.
- (ב) **תוספת הרא"ש** על מס' סוכה מרבינו הרא"ש ז"ל עם הגהות וצינונים בשם "תוספי תוספות" מהרה"ג ר' שלמה אהרן ווירטהיימער נדפס בירושלים עיה"ק.
- (ג) **חידושי המאירי** על מסכת עירובין מרבינו המאירי ז"ל.
- (ד) **כלבושי יו"ט** ב"ח התוכן פנים הספר קיצור לבוש האו"ח וסביב לו הערות והגהות על הלבוש מאת רבינו התומ"ט ז"ל ובסופו קונטרס זכרון מרדכי ע"ד מצות מציצה מהגאון מו"ה יצחק הכהן פייגענבוים זצ"ל ראבד"ק ווארשא.
- (ה) **חסדי דוד** מאת הגאון הספרדי הר"ד פארדו ז"ל והוא ביאור מספיק ורחב על כל התוספות מסדר קדשים נדפס מתוך כת"י בירושלים עיה"ק (בש"ס וזילנא נדפסו ההגהות מספר חסדי דוד על שאר הסדרים מלבד על סדר קדשים שלא נדפס בש"ס זה כלל).
- (ו) **ערוך לנר** קובץ גדול וביאור מספיק על נפ"ת שבמס' יבמות, הספר הזה זכה לשם גדול וחשוב בעולם התלמודי והוא נצרך מאוד להלומדים מסכת זו.
- (ז) **מהנה אפרים** נמצא אצלי עקועמפ' מועטים וכל הקודם זכה.
- (ח) **סדרי טהרות** מאסף כל מאמרי חו"ל התנאים והאמוראים בכל מקומות פזריהם השייכים להמשניות שבסדר טהרות עם ב' פירושים (א) פי' הארוך המברר ומלבן ההלכה בפלפול רב עפ"י דברי גדולי הראשונים. (ב) פי' הקצר המבאר דברי חו"ל שבמסכת זו בדרך קצרה נלקט ונתחבר בכשרון רב בסדר נכון ונפלא ע"י גבר חכם בעוז ה"ה הרב הגאון הק' מו"ה גרשון חנוך זצ"ל האדמו"ר מראדווין.
- (ט) **שו"ת מהרי"ל דיסקין** מאת הגאון הר' משה יהושע יהודה ליב זצ"ל האבד"ק בריסק ומנו"כ בירושלים עיה"ק כולל ג"ח. (א) "פסקים". (ב) "כתבים". (ג) "חלוקי דרבנן".
- (י) **רב פעלים** מאת הגאון הר' אברהם בהגר"א מווילנא ז"ל מפיץ אור בהיר על כל ספרי מדרשי חו"ל מאין יצאו ולמי הם ואיה הם מובאים עם הגהות והערות רבות וצינונים מאת החכמים הר' שלמה באבר ע"ה והר' שמעון האנעס ע"ה.
- (יא) **חי' מהרא"ד** (ח"ב) על יו"ד וסגיות הש"ס מאת הרב הגאון מו"ה אלעזר הכהן זצ"ל אבד"ק פאלטוסק ובסופו "מגלת יוחסין" שלשלת יחסו של הרב המחבר ז"ל וכל הקורות אותו ובו תומר רב מתולדות רבותיו האדמו"רים מוהרש"ב מפרשיסתא, מהר"ט מ"מקאצק, מהרי"ם מגור זצ"ל ועוד.
- (יב) **תולדות הפוסקים** מפיץ אור בתולדות כל גדולי ההוראה מהראשונים ועד האחרון שבאחרונים תייהם ושמות ספריהם וכל הקורות אותם מאת הרה"ח הר' שמעון האנעס ע"ה.
- (יג) **טהרת ישראל** (ב"ח) (א) הלכות וסתות ונדה. (ב) הלכות מבילה ומקואות. ועוד נלקט מכל ספרי הראשונים והאחרונים הלכה ברורה ומסוברת היטב ע"י הרב הה"ג החסיד מו"ה ישראל יצחק ג"י רב בפראגא נחניץ מאור.
- (יד) **שערי תורה** מכל השנים (מלבד חלק ב' וחל' ו' שנחסרו לנו).

מערכת השערי תורה.

המקחים נודיע לכל השולחים טרקאות להשובה.

האדרעסא : 4 | 30. MURANOWSKA, WARSZAWA, FEIGENBAUM

# שער זכרון

טז

החבורת הזאת יצאה לאור בנדברת ובמוצאת  
הרב הגאון המפורסם לשם ולתהלה כו' כש"ת  
הר' אליעזר ליפא ווייסבלום שליט"א.

רב אב"ד בעיר נויארק — אמעריקא.

מקדש לזכר נשמת אהורנו הצנועה והחסידה  
מרת דבורה מאנדיל ז"ל  
בת הרב הגאון ר' ישראל חיים נ"י

שעזבה ארץ החיים במכתר שנותיה בעיר ליוענסק

ביום מ"ג למשמונים תרע"ט.

תנצב"ה.

## סימן א

מכת"י אאמו"ר הרב הגאון הצדיק מאורן של ישראל  
המפורסם מרן יצחק הכהן פייגענבוים זצ"ל  
הראב"ד דפ"ק ווארשא (\*).

בשערי תורה (ח"ג קונטרס א' וכו') נדפס על המעטפה שם הודעה גלויה  
מאת בני המופלגים נ"י בשם תשובה לרבים ולאפרושי מאיסורא וזה לשונם:

הנה כאשר רבים וכן שלמים פונים ע"ש אאמו"ר וכו' שליט"א להודיעם  
באיוה אופן מכונים בביתו חמין (טעה) על ש"ק ע"י מאשין של נאפט  
או גאז לבן הנני מודיעם (א) שהמים גרתח ונתבשל כל צורכו  
קודם שבת (ב) שהכלי (קעססיל) שנמצא בו החמין מכוסה במכסה  
ואין פותחין אותו כל השבת ומוציאין המים ע"י ברזא (רארקא)  
(ג) ע"ג האש של המאשין מונח טס מפסיק בין האש לבין הכלי  
(קעססיל) ובאם רואין שאין יוצאים מים דרך הרארקא וקרוב הכלי  
להיות ריק מהמים מורידין הכלי מע"ג הטס עכ"ל.

ובאמת לדעתי אין כאן שום חשש איסור שבת דכמו שאין גוזרין גזירה  
שמוא יחסה הנזכר בתלמוד היכא דנתבשל כל צורכו קודם שבת כמונאר בשו"ע  
(ארי"ה סי' רנ"ג סעי' א') לכל הדעות ה"ה דאין גוזרין גזירה דשמא יסבב הקראן  
של המאשין להגדיל (להב) האש היכא דנתבשל כל צורכו קודם שבת וכן הסכימו  
בזה כמה תלמידי חכמים גדולים ולא שמעתי משום ח"ח לחלק ביניהם הגם דאנו  
נוהגין מכבד לאסור לשמות מים רותחין מן הסאמאוואר בשבת אע"פ שנתבשל כ"ל  
קודם שבת מטעם האמור בירושלמי גבי מוליאר דשאינו גרוף אסור משום דעשוי  
פרקים פרקים וירא שמא יתאכל דבוקו והוא מוסיף מוי זה הטעם לא שייך בכלי  
זו כלל דהא אם רואין שאין מים וזלאין דרך הברזא מורידין הכלי מע"ג הטס  
ובהורדת הכלי מן הטס ליכא בזה שום חשש איסור מצעיר דהא אין מורידין  
הכלי מן האש רק מן הטס והטס מונח ע"ג האש כמקדס וגם לטעם שני

(\*) זה מצאתי בגליון כתוב בעלם ידיו הק' וכפי הנודע לי כתב זה על הגליון  
בתוקף חלשותו בשנה האחרונה קרוב וסמוך לימי פטירתו.



שבירושלמי שם, כיון שהנחלים נוגעים בנוף הכלי שהמים בו ה"ל כהטמנה נמי  
 יש להמיר בג"ד כיון שהטם מפסיק בין האש והכלי ממילא האש אינו נוגע בהכלי  
 ועוד הא כבר כתבתי בשע"ת (ח"ג סי' ל"ג אות ה') דהרמ"א (בסי' רנ"ג) אינו  
 פוסק כאותו מ"ד דאסור משום הטמנה רק כאותו מ"ד דאסור משום דעשוי  
 פרקים פרקים וגם הרשב"א ז"ל בשבת (מא.) כתב על האי פלוגתא דירושלמי  
 הנ"ל, וכל הני מילי מדרבנן נינהו והלכה כדברי המקיל.

נמצא לפ"ז שהפסקת הטם מועיל לשני דברים (א) שלא יהא חששא דטעם  
 א' שבירושלמי דמוסיף מוי דע"י טם יכול להוריד הכלי מן הטם בלא שום חששא  
 דמבעיר (ב) שלא יהא שייך בכלי זו גם טעם ב' שבירושלמי דה"ל כהטמנה כיון  
 דהאש אינו נוגע בהכלי ע"י הפסקת הטם.

ונ"ל עוד דמועיל נמי הפסקת הטם להכירא שלא יבוא לסבב הקראן כיון  
 שלא הרגילו לעולם לכסות האש בטם עיין במג"א (סי' רנ"ג ס"ק ל"א) דהפסקת  
 הכלי מועיל לענין שלא לחשוש שמא יחמה ועיין באו"ח סי' ער"ה סעי' י'  
 שהכירא מועיל שלא לחוש שמא יטה לענין לקרות לאור הכר.

ורחשש הגסה (עיין במג"א סי' שי"ח ס"ק מ"א) ליכא כיון שהכלי מכוסה  
 כל השבת וראיתי בספר המאירי על מסכת שבת (אינו זוכר כעת מוקומו) דלכסות  
 בשבת הכלי שיש בו רוחחין ועומד על האש הוא בטלמו איסור ועיין ברש"י ז"ל  
 (חולין ק"ח:) דאם כסה הקדירה בכיסוי דומה למגיס (חסר בכאן וחבל על דאבדן).  
 אך זה שנים קם רב אחד שהוא מפורסם לבטל מחלוקת גדול והרעיש  
 העולם שיש איסור בזה הכלי בדברי הב"ל שאין כדאי להביאם כי באמת אין בו  
 שום חשש איסור ושמעתי כי נוהגים בזו הכלי בשבת ברוב מדינותינו ולא שמעתי  
 לשום אחד מגדולי דורנו שיאמר כי יש חשש איסור בזה או מאיזה ת"ח שיפלא  
 ע"ז ההיתר, ואני לא התרתי זה בלבד רק באסיפת מורי הוראות הגדולים  
 מווארשא (כי אין דרכי לעולם לפסוק דבר חדש גם לאחרים מעלמי) ורבים מן  
 היראים החזיקו לי טובה ע"ז ובעירות הקטנים אינם יודעים כמה קשה למלא  
 טעה כשרה על שבת בווארשא ובדור חלוש כימינו אלה מזה גדולה להמיר זאת ע"כ  
 לע"ד כל המחמיר בזה אינו אלא כטועה ומן המחמיהין.

(\*) א' ד'ענין נקובת הושט אי תלין במשמשא ירא דטבחא הסכימו  
 האחרונים דתלין אף דנקובת הושט הוי נבילה מ"מ הוי חזקת היתר לענין שאם  
 ישחט כהוגן יהא מותר ובפרט לפי מה שמלאו אחרוני זמננו חוספתא מפורשת  
 בפ"ב דחולין דנקובת הושט לא הוי אלא טריפה והוא סיוע לשיטת המרש"א  
 בזכורות הובא בפמ"ג סי' ל"ג בוודאי יש להקל.

(\*) הפסקי דינים אלה הוא ממה שכתב בכת"י הק' להדריק רב הסיד ונכש"ק  
 אב"ד בעיר אחת שבאו השאלות האלה לפניו וכשנתפרסם בעירו הוראתו בהן רנו אחריו  
 איזה ממופלגו תורה מעבלי מחלוקת שבעירו ואמרו שלא פסק כהלכה וכ"ק אאמ"ר ז"ל  
 ברוב דקדמו וחסידתו שהיה עומד תמיד ליומן הגרדפים (כמו שספרתי בזכר ד"ק אות  
 פ"ו) יא לא ישיע לו בדברים האלה להראות שהורה כדיון וכהלכה.

(ב) לענין אם נשפך חלב מכלי שני על כלי של בשר נהגו המורים להורות דהכלי כשר עיין בס"י ל"ד בפ"ט שם הנס דשם מיירי בכלי שלישי אך באמת ה"ה בעירו מכלי שני יש להקל וכדמות ראי' לזה מתוס' שבת (דף לט) ר"ה כל דכחו בשם ר"י דאפי' בכלי שני אין שורין בשבת מ"מ בעירו מכלי שני מותר א"כ ה"ה בכאן יש להקל מבש"כ בנשפך רק מעט דנפסק הקלוח בודאי יש להקל והר"ה להחמיר בכל זה יחמיר שלא ישתמש בכלי תוך מעל"ע.

(ג) לענין אם לא הורח רק חלי הרגל ומלחו והדחו יש להקל ע"י הדחה ומליחה שנית ומלבד דיש לומר דעל הרגל ליכא דם בעין משום שלא הופשט העור מהרגל וכנגד מקום חתך יש ס' יש לומר בלא"ה דכנגד הדם בעין שיש על חלי רגל יש ס' בכל הרגל והדחה ומליחה שנית מהני ולא חיישינן דמלך שהודח ומלח יבלע מהלך שלא הורח דהא יש דעת הל"ל ושאר אחרונים דהדחה אינה סוחמת נקבי הפליטה ופירט דהא הלבושי שרר הסכים דביש ס' מותר בדיעבד אפילו בלא הדחה ומליחה שנית.

(ד) לענין אם נשפך חלב תחת הקדירה אם די לשער ס' רק נגד החלב שנוגע בקדירה הסכמת המורים כחז"ר.

(ה) לענין אם נפל חתיכת בשר ששהה במלחו תוך שיעור מליחה לחוך המים שנשרה בה הבשר ונשרה מקלת החתיכה בחוך המים וגטלו חתיכת הבשר מן המים והניחו בחזרה על כלי מנוקב עד תשלום שיעור מליחה והדחו הבשר א"כ מקלת מן החתיכה הנשרה במים לא שהה במלחו שיעור מליחה, יש חקנה לדעת הל"ל לחזור ולמלוח כל החתיכה אפילו לאחר כמה ימים דשיעור מעל"ע לפליטת ליר הוא דוקא אם שהה במלחו מעל"ע אבל אם הדחו קודם אם יחזרו ומלחו אותו אפילו לאחר כמה ימים יחזור ויפלוט ליר ואם יש ספק אם שהה שיעור מליחה אם לא וגם יש ספק שמא יש ס' בכל החתיכה יכולין להקל אפילו בלא חתיכה ומליחה שנית ולא הוי דבר שיש לו מחירין בדברי הט"ז (בס"י ס"ט ס"ק לה).

(ו) לענין אם ה"י גומא קטנה על הריאה ונפחו אותו בחוץ עד שנקרע הריאה יש להכשיר לדעת הלבושי שרר (ס"י ל"ז ס"ק ס"ו).

## סימן ב

(א) בשע"ת (ח"ח קונט' יו"ד ס"י ע"ד) ילא כ"ג שליט"א לחזק דברי הרב נ"י בשע"ת (ח"ו ס"י ע"ג) לענין קנין שביחה בנסיעה על הספינה נגד מה שהשגחי עליו (שם ס"י ק"א אות י').

ובמאד תמה אני על כ"ג שליט"א שילא לישע לו וכאלו כ"ג מבקש את הנדרף להלילו מיד רודף, וסודי במרום כי ח"ו לא לקנטרו ולקפחו בהלכה כיוצא, כי אם קנא קנאתי לכבוד ש"ק שכ"כ הוקל בעוה"ר והנני בזה לברר לפני כל יודעי דת ודין שבאמת אין כאן שום היתר כלל וכלל.

מ"ש כח"ה שם באות א', דגם באמירה לבד סגי למיהוי היכרא וראיה משבת קמ"ח. מלבד שאין מדמין בשבועותין (ע' מ"מ פ"ו מה"ש, ובחינוך מזה שכ"ג

זבנג"א ס' ש"ז סק"ז) באמת אמרו כאן בפירוש דבכניסה דוקא, הר"ן ז"ל כתב  
דנהגו להדליק בה הנרות ולקדש והר"י בס' רמ"ח כתב דסגי בכניסה, ולשון  
הג"א בפ"ד דעירובין הובא בב"י, ה"א בשו"ס עי"ן לקנות שביחה בספינה אם  
לא שיכנס בה יעו"ש, וכתב עוד שם דאין ק"ש בה ע"י הנחת עירוב סעודה  
בזמן שה"א נוסעת משם עכ"ד, ולאו ק"ו הוא! דלא הן הן הדברים הנקנים  
באמירה! ומ"ש באות ד' עמ"ש איך יקנה שביחה בספינה דלית לה נייחא, דשפיר  
מהני וראיה מב"מ ט': ספינה מינח נייחא ומיח דקמחטו לה, וסי"פ שזה ד"פ,  
תמיהי מאד על חכם שכמותו יאמר כן! ואיך העלים שינו מדרת"ם שם דדוקא  
לענין קנין חצר דאחרבאי מירו (כלומר: ולא חילקה חורה בקנין יד בין טומו  
למהלך) אבל בהא דקידושין קי"ל רכוב כמהלך וכן בשבת ה"י באגוז לף בכלי  
זכלי ע"ג המים אינו כן עכ"ד יעו"ש, ולענין קנין שביחה נמי ודאי צעיק  
שהמקום המסויים שבו קונה האדם או החפץ שביחתו ביהש"מ יהא נח ולא נד,  
וכן אמרו (עירובין מ"ו) דמיא בעבים ובאוקיינוס לא ק"ש משום דנייד, ולא אמרו  
דעבים מינח נייחי והרוח הוא דקמחטו להו.

וב"ש שאין לחוש למכשול שילוס שבר הספינה וטלטול הפתקא והכנסת  
חפציו להספינה ויש להזהר ע"ז אבל לא לאסור משום זה, דבריו תימה הם!  
ואלא היכי ליעבד, וכי אפשר לו להזהר והרי בהכרח שלם יקלם בשבת ככל  
הנוסעים דפרעי ומקבלי פיתקין וגם בהכרח יטלטל ויכניס כל חפציו להספינה  
ואפילו את המוקלים כיון שלא נכנס בה מערב שבת ולא הכין כלום, ועליו לעשות  
בע"כ הכל בשבת ויפה אמרתי שישתקע הדבר!.

(ג) בשע"ת (חי"ב חוברת ד' ס' ב') יא' כ"ג שליט"א לסייע את הרב  
המחיר שן תותב זהב של ב"מ, שבעניי כחצתי לאסור (בשע"ת חי"א חוברת ב' ס'  
ב') וכ"ת שהשתדל להמליא היתר דמסתמא אין דעת המת שיקבר השן עמו הנני  
צוה להעיר את כ"ג שליט"א דיפה כחא דהיתרא לזורך תקנת ענוגה או לדבר  
שיש בו חיי נפש, דאית להו לרבנן למשכוני נפשיהו להמליא חרופה אבל לאו בכנון  
דא שהדבר בטלמו מגונה לזלזל בכבוד המת כדי להליל שן זהב ששזה איזה סך,  
זכמו כן יבואו להתיר להוליא גם עין זכוכית לבנה ויקרה שעושים רופאי העינים  
בזמננו לסומא וחסר עין אחת ויזלזלו בכבוד המת לחטט את שינו ועינו שג"כ שזה  
איזה סך, ובדאי שיש בחטטי שכבי אלה משום בזיון המת להוליאו בשן ועין ומשום  
בדי חיו של יורשיו ניקוס וננוליה, אלא דל"ע כמ"ש שאפשר בהכרח להוליא השן  
משום קטרוג אבל ודאי שלריך לשרפו או לקוברו בפ"ע כדן איסור"י.

(ג) שם (ס' ט') מה שחמה על הרדב"ז ז"ל יעין במהרי"ק שורש ע"ב,  
זבנג"ד ס' ר"ז (והובאו הדברים בקיטור בפמ"ג או"ח בכוללת פ"ה אות ב' י"ג  
ע"ז וכן בספרו ח"ג פ' מזרע ופ' אמור ובבני"א שער ר"ח ס' ו"א) ויראה  
לחלק בין חוקה לחוקה, שיש חוקות שמכח טעם שכן הוא בודאי, והן בודאי ממש  
אפי' להוליא ממון ועדיפי מרוב, וגם שורפין וסוקלין עליהן, משא"כ חוקה דממילא  
מכח גוה"כ דילפינן מנגע (חולין י"ד:) וחזקהו בדוק הוא מכח טעם דודאי כל  
ב"י בודק כהלכה משא"כ בחוקה שכתב הרדב"ז שאין לסמוך עליה שהיא רק מכת

ש'אין מחזיקין חששא שיש עוד חמץ באיזה מקום וע' בר"ן ריש פסחים ד"ה אלא  
כ"ה עיקרן של דברים וכו'.

(ד) שם (ס"י י"ב) במ"ס צביאור גמרא (חולין ל:) ע"ס במחכ"ת ל"נו הוא  
דאמר מר דסו"ס לשון כשהוכרו דמשמע שאפשר שלא יוכרו קשיא וכמ"ס רש"י  
בפסחים פ"ג: דע"כ ודאי הוכרו ש'אין לך מי ש'א"י בין ימין לשמאל, (וסגי בזה  
של"י כנוולר האיסור בחער, ע' פמ"ג יו"ד שפ"ד ל"ב ח') וע' בהנהגות מלהר"ע  
בחולין שם מ"ס בזה, ואני רואה שבפ"י רגמ"ה ז"ל שם נחמין לפרש לשון כשהוכרו  
יפה וז"ל הבמ"ע כשהוכרו ולבסוף נחמין לא שדי להו שהוכרו גידי היתיר  
ומסו"ה לא שדי להו דראוין לאכילה ולא אכיל להו שנתערבו עם מידי דאיסורא  
עכ"ל וגרסה שדעתו בא"ס בשעת זריקת הדם כבר היו מעורבים עם גידי האיסור  
ולא אימז לאכילה א"ל כלל להשקותם עד שיעשו נותר ולשרפם, אלא נשריפהו  
מיד ודו"ק, אבל רש"י ז"ל לא ס"ל הכי דאפי' כבר נחמין בשעת זריקה כיון  
שאפשר במציאות שיבורר היתיר (וע' פסחים י"ג. תלויות לא ישרפו שמה יבא  
אליהו ויטהרם ובכורות ל"ג: ל"ד.) אי משום דכלפי' שמיא גליא וכלאיכא דמחנה  
(פסחים פ"ח:) גבי מערבות מנויים ע"כ לריבין עיבור לורה שיתחברו וישרפו  
בשעה עשר ודו"ק.

(ה) שם (ס"י ט"ז) ל"י מאי קשיא ליה דהרי הש"ס מחלק בין היבא דבירו  
לפעול שיהא מותר אז הוא דנאמן, וספיר קאמר דבירו לשאל ולהתיר, והרי גם  
בירו להחמיר באמת והנו"ב לא אמר אלא שכשכבר בא ליד כהן הרי הוא כדון  
ממון והממט"ה ומ"י כהן למימר איני מאמין לך שאתה מתחרט, דבממון ל"א ע"א  
מוציא, אך לו גם יהיבנא לכ"ת כסברתו לק"מ דמה שנאמן לומר שמחמיר אפשר  
לא מלך כאמנות ע"א אלא מכח מיגו דא"ס משקר ובאמת אינו מתחרט כלל, א"כ  
אתה חושדו שרולה ליהנות באיסור, ומי הכריחו לבא לשאל, ומה תועלת בשאלתו  
(וא"ה שבז' מבני אדם שכבר ראו ושמעו שהקדים ויראו שנהגה בלי שאלה, נאמר  
דבאמת בכה"ג ש'אין לו מיגו מנ"ל דמהימן, וכמו דקאמר הש"ס שם דאי באחר  
ואמר ידענא דמריה איתשל עליה היא גופא מנ"ל) וכעין שכתב הט"ז ביו"ד ס"י  
ל"ט סק"ח לבאר דברי הטור ע"י"ש.

הק' ש"ד'ם יוסף הלוי פייגענבוים חופ"ק לאקאמ"ש.

## סימן ג

(המשך מחוברת ג' סימן י"ט)

(א) הגה לפי הרי"ף מבואר שהליטרא הוא משקל מאה דיגרי לורי ולהרמב"ם  
רק משקל ל"ה דיגרי לורי, ולהשוות ביניהם נראה לנו, שהרי"ף שיער את הליטרא  
שהיתה נהוגה בזמנו ובמקומו, מה שאינו כן להרמב"ם שהוא ז"ל שיער את הליטרא  
הנוכרת בדברי חז"ל ושהיתה נהוגה בזמנם.

ועדיין חל עלינו לבאר ענין הירושלמי תרומות שם שמבואר בו דהליטרא  
חזי לוג והלוג משקל מאתים זוז ולפ"ז יהיה משקל הליטרא מאה זוז וה"ז סותר

את דברי הגאונים, ומי חכם כהרמב"ם היו דע למאז פשר דבר, והוא שדברי  
הירושלמי שם מוסבים על מה ששינו שם, משקל עשרה זוז ביהודה שהוא חמש  
סלעים בגליל. ובירושלמי שם נקבע השיעור בזוזי יהודה כדמוכה להמעיין בסוגיא  
שם, וזוים סתם שבמנה ותלמוד הן ע"פ רוב דינרי לורי והם גדולים הרבה מזוזי  
יהודה כי זוזי יהודה משקלן רק ליג שעורין ושליש שיעוריה (ודינרי לורי משקלן  
ל"ו שעורין וכמו שנבאר בדברי הרמב"ם) ובזוים הללו משקל הליטרא מאה זוים  
וזה עולה בדינרי לורי רק ל"ה דינרין וכ"ש הרמב"ם שם.

ויש לדקדק שבחולין (קל"ה א') שינו, וכמה מתיין לו משקל ה' סלעים  
ביהודה שהן עשר סלעים וכח הרמב"ם בפ"י הט"ז מנכורים, לא יתן לכל א"י  
פחות ממשקל חמש סלעים ועוד ביאר הרמב"ם בפ"א ה"ב מעירובין, והסלע  
ארבע דינרין והיה נראה מזה דסלעים שביהודה הן לדעת הרמב"ם ד' דינרי  
לורי, אבל אפשר שלא דקדק בדבריו בהלכות בכורים ותפס לשון המשנה.

ורע שבערוך ערך דרס ג' כתב בשם גאון, פרס שיעורו ט"ו כסף ושתי  
שלישי כסף ומקורו מהקדמת ר' האי גאון לפירושו על סדר טהרות ע"ש וברור  
בעינינו שט"ס בהקדמת הגאון ובערוך ויש להגיה, ס"ו כסף ושתי שלישי כסף  
ושיעור זה הוא בכספים הערביים המבוארים למעלה שמאה מהן משקל לוג, ודעת  
הגאון דפרס הוא משקל ארבע בליס, שבפירושו לנגעים פ"ט מ"ב העתיק  
מהתוספתא שם פ"ז, וכמה הוא פרס חלי ככר משלש לקב, ומאחר שהקב הוא  
ד' לוגין וכל לוג הוא שש בליס נמצא שהקב הוא כ"ד בליס, ושליש הקב הוא  
ככר של שמונה בליס והפרס הוא חלי ככר שהוא ד' בליס, וכבר נבאר למעלה  
שלי מה ששיערו הגאונים משקל סלילה הוא ט"ז זוים ושתי שלישים מזוים  
הערביים ועולה לפרס של ד' בליס משקל ס"ו כסף ושתי שלישי כסף, והנה  
אמת, והנה נכון.

(ב) בשע"ת (מ"ב חוב' ד' ס"ד) תמה ר"מ על הרמב"ם שלא הביא בה' מעשה  
הקרבנות הך דינא דהפר הבא על כל המלות היה הכהן עומד חוץ למזבח ומזה ע"ש.  
כבר נחשורתי בזה וכתבתי בחידושי על הרמב"ם שנוסחתו ביומא (נח:) ה"י  
גירסא הישנה שהביא הריטב"א בחידושו שם והוא, וילא אל המזבח מת"ל ולפי שמלינו  
בפר העלם דבר שכהן עומד חוץ למזבח ומזה יכול אף זה כן מת"ל וילא אל המזבח  
אשר לפני ה' כהן לפני ה' ולא המזבח לפני ה' הא כילד עומד לפני המזבח ומזה  
חניא אידך לפני ה' מת"ל א"ר נחמיה לפי שמלינו בפר ושעיר של יו"ב שכהן  
עומד לפני המזבח ומזה יכול אף זה כן מת"ל מזבח קטרת הסמים לפני ה' אשר  
באהל מועד מזבח לפני ה' ואין כהן לפני ה' הא כילד עומד חוץ למזבח ומזה.  
[ונראה שגם לפני רש"י ז"ל היחה גירסא כן והוא החליפה ע"פ הכפרא  
וכתב שם, ה"ג לה בתורה כהנים וע"י בפיר"ח שם כתב שהעתיק נכונה הכפרא  
ומוכח שגם לפני ה' גירסת אחרת בתלמודא דידן].

ולפי נוסח זה נושמע שאין הבריות מוכחות על היות שבפרכה כי אם על  
היות שבמזבח הזהב שבפר ושעיר של יו"ב היה כה"ג עומד לפני מן המזבח  
ומזה על המזבח ובפר העלם דבר היה הכהן עומד חוץ למזבח ומזה על המזבח.

זוהו הוא טעמו של הרמב"ם שכתב בהל' מעה"ק שם, והמזבח לפניו.  
 גיינו שהכהן עומד במזבח והמזבח לפניו במערב אבל בפ"ד ה"ב מה' יוה"כ  
 זב, ועומד לפניו ממזבח הזהב' שעניינו שכה"ג עומד במערב והמזבח כנגדו למזרח.  
 ודע' שהיה אפשר להביא ראיה להנחה הישן מיומא (נז.) בהיות פר  
 העלם דבר, כשהוא מזה לא היו נוגעין בפרכת ואם נגעו נגעו' ואם איחא שהכהן  
 ה' עומד חוץ למזבח ומזה על הפרכת אי אפשר שיגע בפרכת בהיות אלבע  
 כשהוא רחוק מן הפרכת יותר מכ"ה אמה (עי' בה' בהב"ח פ"ג ה"ז ופ"ד ה"ד)  
 אלא שמלינו בירושלמי (יומא פ"ה ה"ו) שהעתיקו ברייתא דר' נחמי' הג"ל כגירסת  
 רש"י ז"ל והספרא ומוכח שם שגוסס זה עיקר וההכרח ליישב מ"ש בירושלמי  
 ,ואם נגעו נגעו' באופן שבער ונכנס לפנים מומזבח הזהב' והזה על הפרכת שאין  
 יניאחו חוץ למזבח מעכב ובדיעבד אם נכנס לפנים ילא.

(ב) במפרא (לו ז' י"ב) ובמנחות (עט:) מנין אחת אומר המפריש תודתו  
 ואברה והפריש אחרת תחתיה ולא הספיק להקריב עד שנמלאת הראשונה והרי  
 שתייהן עומדות מנין שיביא איזה שירצה ויביא עמה לחם שניה יביא בלא לחם ת"ל  
 תודה יקריב יכול יהיו שתייהן טעונות לחם ת"ל יקריבנו אחת טעונה לחם ואין  
 שתייהן טעונות לחם ומוכח במנחות שם שדין זה אינו אלא בתורת חובה ותמוה  
 מ"ש הרמב"ם בפס"מ שם וכן בפ"ב ה"מ מפיה"מ דשתייהן לריבין לחם.  
 עוד תמוה לנו מ"ש הרמב"ם שם ושם דתמורת תודת חובה קודם כפרה  
 ותמורת תודת נדבה בין קודם כפרה ובין לאחר כפרה טעונות לחם שהרי  
 במנחות (פ:) דין תודה שנחטרה בתמורתה קודם זה ע"ש ופלא שהרמב"ם  
 עלמו כתב דין זה בפ"ב ה"ג מה' פסה"מ וע"ש בכ"מ והיה אפשר ליישב זה  
 לומר דשתייהן עומדות דוקא או שנהכפר בתורה עלמה או תמורתה טעונה לחם  
 אלא שמלבד שלא מלינו שום מקור לחלק ביניהם הנה הוא דוחק גדול כמובן  
 להמעיין אבקש מהחכמים קוראי השע"ת להוילאני להרוחה מהמבוכה הזאת.  
 אגב אוסף כי במנחות (פ:) מבואר שאם הפריש ב' תודות לאחריות אין  
 השניה טעונה לחם והרמב"ם השמיט דין זה ולא נחזרר לי טעמו בזה נא להאיר  
 עיני בזה.

זאב רבינוביץ (בריסק).

## סימן ד

(המשך מחוב' ג סימן י').

(ב) רמזה שהקשה עוד כ"ח בתוס' ור"ן גיטין שאין הזרעים נקטין נבעט  
 העלין, וע"כ דאין קנין חלר בקרקע ומה שאל [מעבדים שנקטין בחלר וכמ"כ  
 התוס' ב"ק י"ב, הנה בקו' זו כבר קדמיהו בם' תוס' רי"ד על ירושלמי פאה פ"ד,  
 ועי' בא"מ לב"מ ק"ח גבי האי דמחזיק ביני אחי שכ' בזה"ל, ושדה הסמוכה לו  
 במקלחו קטין חלרו של אדם שזוכה וקונה לו ע"ש הרי משמע שקרקע נקנית  
 בחלר, ובהאי דגיטין כ"ב י"ל דחלר הנלמד מידו אינו קונה את הדבר הבא אל  
 תוכו, אלא אם הוא חסוב ועומד לעלמו, משא"כ בעליץ שכל עיקרו אינו עשוי אלא

לשמש הזרעים והוא מחובר להם ממשי א"כ הוה טפל להם ובעל אגביוהו, וכן כ' החוס' והר"ן שם דאין לריך לומר אגב וקני, כיון דלריך העליץ לזרעים בעל אגבם ע"ש, וא"כ אין דין שיקנה העליץ את הזרעים בחורח חלר, וכ"כ בריטב"א שם שכיון שהעליץ מחובר לזרעים ממשי הוה טפל להם ע"ש.

(ג) אולם כך הוא שיש להקשות בר"ן גיטין שם שמתפלל על החוס' שכתבו דאשמועינן רבותא בעליץ לא' זרעים לאחר שלא קנה הזרעים אף שהם בחורח עליץ שלו, שהרי רבותא זו ממשי הי' יכול להשיענו בעליץ זרעים לאחד וקנה את העליץ במשיכה והזרעים לא קנה ע"ש וקשה טובא שהרי ע"כ שמשמיענו באן חידוש דין שאין הזרעים נקנין בחורח חלר אי מטעם שכ' כ"ח וכמו שהובא למעלה בשם ס' חוס' הרי"ד שאין קרקע נקנית בחלר, או מטעם שכתבתי איז לעיל שאין העליץ נחשב כחלר לקנית על ידו, ואולם רבותא זו היא רק בעליץ לא' זרעים לאחר, שהי' העליץ שלו מקודם ואפ"ה לא קנה, משא"כ בעליץ זרעים לא' שהקנה שניהם יחד לאחר הרי בפשיטות אף שקנה העליץ במשיכה לא קנה את הזרעים בחורח חלר למש"כ הש"ך חו"מ סי' ר"ב ס"ק ג' דאין חלר קונה אלא כשהוא כבר חלרו ע"ש, ועכ"ל שהר"ן חולק על דינו הש"ך והחוס' בודאי שסוברים כוותיה וא"ל לדחוק כמ"ש הר"ן שם ודו"ק.

יואל פוקס אבר"ק סאמפאלנא.

## סימן ה \*

שאל"ה. אחד מהטוחנים בעל בית הרחיים רצה לטחון על פסח חטים, ולערב בתוכם קלק רביעית שעורים, ואנכי לא התרתי אותו לזה, ואמר כי בגליל לאחזא וזעמבראווה, עושים כן בידיעת הרבנים ואפילו חלק שליש, אמרתי אפנה בשע"ת האם אחת נכון הדבר, כי בנפית שלנו אין המנהג כן, ומה שלא התרתי לא מלד חימוץ כי הדין פשוט באר"ח חנ"ג שיוצאים בכל החמשה מינים, ומה שלוקחים חטים הוא משום מליה מן המוכתר, רק משום דהשעורים במדינות אלו זורעים לאחר הפסח, ולא התיר להם העומר, ויש בהם איסור חדש, עיין במג"א סימן תפ"ט, י"ז, ועיין במשנה ברורה שם, ועיין במעדני שמואל על קיטור שו"ע הלכות פסח סימן ק"ח אות ו', שהביא מה' ש"ש, דאיסור ליקח למנות של פסח מחטים יארע, שלא נשרשו קודם לעומר, כדי שלא יהי' ח"ו מליה הבאה בעבירה, כיון דרוב המין יוצאים בהם, גם ידי חובת מליה בלילה הראשונה, והא י"ש בזה איסור חדש, כי היתר של חדש בזה"ז בחול הוא פורח באויר, ורוב הראשונים סוברים דאיסור מן התורה, ולכן יש ליזהר עכ"פ למנות מליה עכ"ל, ומה יועיל שיש שלשה חלקים חטים שאינם מהחדש, הא בהכרח מליה יש רביעית כזית איסור חדש, ואבקש מהרבנים חכמי השערי תורה שיבארו הדבר אחרי שמגיע למעשה.

אברהם זאב טרוכנאווסקיא רב בק' וולאדאווי.

(\*) השאלה זו הגיע לידנו עוד קודם הפסח ומשיכה בלתי תלויה בנו נשתהה בדפוס עד כה, ואת הרה"ג הנכבד הסליחה בזה.

המערכת.

## סימן ו

לכבוד רבני וחכמי ה"שערי תורה" שליט"א.

נשאלתי באשה שבעלה נקרא להמלחמה וזהו צפני ב"ד לסדר ג"פ לאשחז  
ע"מ אם לא יבוא עד ג' שנים ולפי שבאותו מקום אין מסדרים גיטין נשפחה הגט  
אזיה ימים ובאותם הימים דרו ביחד ונתיחדו ואח"כ עזב הבעל עירו וביתו ושבו  
לא ה' באפשרי כלל להשיגו ולשאלו פיו מחדש והב"ד סידרו את הגט ומסרו לירי  
האשה, ועתה מתעוררת השאלה אם מותרת בגט זה עפ"י המבואר בשו"ע (אהע"ז)  
סי' קמ"ט סעי' ז) אם כתבו ונחנו לה אחר שנתיחד עמה ה"ז ספק מגורשת.  
ויש כאן עיגון גדול דמאלו אין לה שום ידיעה במלחמה ובוודאי נהרג והיא לעירה  
ורכה בשנים.

ולבאורה אפשר לחלק דטעם דין זה שמה פ"ס וזה ש"ך רק במגרש  
מחמת קטטה משא"כ כשמגרש בשביל תקנתה ועובדה שלא תשאר ענוה כשיואל  
למלחמה וכיו"ב בוודאי לא יבעל הגט והרב השואל הביא כדמות רא"י מדוד שאמר  
לאוריה לך רד לביתך וא"כ לא חש שמה יבעל הגט והיא סברה נכונה אך מתוס'  
גיטין (יח) נראה קצת היפוך זה דכתבו אליבא דר"י דל"ח לפ"ס היינו במגרש  
מחמת קטטה ע"ס.

אמנם נראה דבמקום דישנה אומדנא דרובא בתקנתה אין חוששין שמה  
יפ"ס וסברה זו הובא בב"י (סי' קמ"ד) בשם הרשב"ץ גבי שכי"מ ויולא למלחמה  
דינו כמו שכי"מ (עי' פנ"י צ"פ מי שאלחו).

ולבאורה י"ל דהחוס' הנ"ל לא ס"ל כסברת הרשב"ץ כמו שנראה גם  
מהרמב"ן גבי מי שנתייחד עמה באפילה (הובא בר"ן בפמ"ט) דמשמע ג"כ דלא  
נחית לזאת הסברה אך מלאתי בס' דברי אמת הספרדי בקו' התנאים שהעיר  
בזה ויישב דברי הרמב"ן ז"ל כשיטת הרשב"ץ (ועי' גם בס' עזרת ישראל)  
ולפי' שס' יש לכוון כן בדברי החוס' הנז', אמנם בלא"ה לק"מ מדברי החוס'  
להרשב"ץ דלאו כל ערכי העיגון שוים ובכה"ג דהרשב"ץ גם החוס' מודים וכן  
משמע מהמ"ל פ"ט מגירושין עש"ה ודו"ק.

אולם הרא"י שהביא הרב השואל מאוריה לפע"ד לא כלום דהלא יותר יש  
להקשות לפי מה שכתבו דאוריה הרגיש בדבר א"כ למה לא ירא דוד שמה יבעל  
בפירוש הגט וכבר העיר בזה הפנ"י וכחב לתרץ דח"ל בפלונחא דאמוראי בסוגיא  
דפמ"ט אי גיטו כמתנתו ולר"ה לכך שלחו דוד בכדי שיבעל את הגרשין ומה"י  
הפקעת הקידושין עש"ה.

א"כ שהוא עכ"פ מתבאר שסברת הרשב"ץ מוסכמת כמעט עם כל  
הראשונים א"כ בודאי אפשר לסמוך ע"ז להחיר במקום עיגון ובפרט לשיטת  
הרמב"ם בפ"ט מגירושין דלמא פ"ס הוא רק מדרבנן וכן מלאתי בכמה ספרי  
שו"ת מרבנים מפורסמים רבנים קשיאי מדור העבר, שכתבו להחיר בידון כזה  
לסמוך על הרשב"ץ.

איברא כל זה שכתבו לא ש"ך רק באם נתייחדו אחר כתיבת הגט אבל



בניד ששהו יחד עוד לפני הכתיבה לכאורה אי אפשר להחיר כנ"ל דהנה ברין זה נחלקו הרמב"ם והרמב"ן ומשום כתב המחבר בסימן הנ"ל שהוא ספק מנורסת כח"ס הב"ש והגר"א ז"ל והנה לדעת הרמב"ם דהחמיר אי אפשר לומר משום פיוס שהרי החשש פיוס להרמב"ם הוא רק מדרבנן וידוע שכל מקום שכתב הרמב"ם הגט בטל הוא מה"ט אי"כ כיון שכאן כתב הרמב"ם הגט בטל בע"כ אינו מחשש פיוס אלא מטעם אחר וא"כ נסתרו כל הדברים שכתבנו למעלה ובוה נסתר ג"כ מה שכתב הרב המזכר דהשו"ע מיירי בלא גאמנות אבל עם גאמנות הגט כשר ולפי"ד ז"א שהרי הב"י מספקא ליה שמה העקר בהרמב"ם ופשיטא דלהרמב"ם ל"מ גאמנות כח"ס הב"ש בסימן קמ"ד ס"ק י"ג במקום יחוד ל"מ גאמנות.

ראמנ"ם לכאורה יש סתירה בהב"ש שהרי בסימן קמ"ד כתב דמהניא גאמנות אכן נראה דהח"ס קאי על גאמנות מפורש וראיתי בפתי תשובה סימן קמ"ד בהשגחו על הב"ש ע"ש, ולענין דבריו אינם מרוקדקים כלל דפשיטא דא"א להשוות יחוד לעדים ואם יש יתרון לגאמנות כלפי עדים ל"מ לענינים אחרים וע' בלח"מ פ"ט מגירושין מה שהאריך בענין זה אכן לדינא אין נפ"מ אחרי דגאמנות מפורש מועיל אפילו כלפי עדים ולפי"ד בנידון שלנו אם היה גאמנות מפורש כמו שמוהבי"ם וכמובא בסדר הגט אפילו לדעת הרמב"ם אפשר להקל.

אולם ראיתי בספר מודע בשערים ובס' תפארת יעקב ועוד שכולם אחזו בשיטת הרמב"ם בשביל שאינו מצורר לשמה וכפי שיטת הח"ס בריש כל הגט אפילו למ"ד יש ברירה מ"מ בגט פסול כ"ז שאינו מצורר לשמה בשעת כתיבה ולכן ח"ס מ"ש הרמב"ם אינו גט מה"ט ולפי"ד מאן ספין להכריע כנגד הרמב"ם וכ"ש שגם בש"ע לא הוכרע כנגדו ואולי אפשר לומר דבש"מ ויולא למלחמה לא מקרי אינו מצורר לשמה אפילו אם הסופר והעדים ידעו מזה שנתחדו ושהו ביחד כי ע' גט פסוק ונו"ב וכן חת"ס ותשו' מ"ס חיים ספר אור שמח ומלין טבין והקולור היולא מהם דאינו מצורר לשמה היינו דוקא בהשמות היחסיים שבינו לבינה אבל לא בדברים החלויים בפקפוק הדין ובניד" הוא רק ספק מפאת נקודת הדין אבל לא בשו"א מלך השמות דעת המגרש.

עוד אפשר לזרף כפי המבואר בסדר הגט שהמגרש מקבל עליו באלה וטובת חמורה שלא יבטל הגט והשליחות ואוקים גברא אחזקת כשרות וע' ב"י בשם הריב"ן ובפ"מ סימן קמ"ט הובא בשם ח"ס הרא"ם בשאלתי שישמיעוני הרבנים יחי' את חו"ד בענין זה כי שקדו חכז"ל על תקנת בנות ישראל וכו'.

שמחה מאליז מו"צ בביאליסטאק.

## סימן ז

ישוב לקושית הרב הגאון הק' מ' יצחק זעליג

מארגענשטערן שליט"א אדמו"ר ואבד"ק סאקלאווא.

סוכה (לה.) בתורה לפי הקשו ל"ל באחרונ של תרומה עמאה הטעם דהיתר אכילה ת"ל דמכתת שיעורי ע"ש.

והק' הגאון הק' שליט"א (הובא בפרדס) דמשכחת לה דקרא עליו שם תרומה  
חוץ מקליפתה העליונה עפ"י המצוה בסוכה (שם ע"ב) ויולא אפילו לכתחלה  
ע"ש ולשיטת הטו"ז דעד חדרי הזרע היא קליפה העליונה, א"כ מטעם כמ"ש אף  
דהוי כאלו אינו כשר אליבא דכ"ע דע"כ לא מחמירין בחסרון מבפנים אלא משום  
דשליט ב' אוירא וסופו להתקלקל כולו דמדמיין לריאה אבל היכא דהאחרוג בריא  
רק משום דעומד לשריפה אף דמה עומד בפנים הוי כאלו אינו אעפ"כ הוא  
אחרוג בריא ושלם.

ורא"י מהחוס' שם ד"ה אחיא שכתבו דלכך אינו יולא באחרוג של טבל  
דיש בו חלקו של כהן ואינו כולו לכם, וקשה הלא שם יכול ליתן לכהן חלקו מבפנים  
ויולא בקליפה העליונה דבאחרוג אינו לריך למה שבפנים אע"כ דמטעם לכם בעינן  
סיקת כל הפרי דבקרא כתיב ולקחתם לכם פרי, ופרי פירושו כל הפרי יהי לכם  
משא"כ משום כחומי מכתת שיעורי' דהוי כאלו נימוח מבפנים וכמ"ש הרא"ש  
במשנה דאחרוג של ערלה, לא איכפת לן מה שבפנים כיון דהוא בריא ואינו סרוח,  
ואין לומר דכיון דכמ"ש וסופו לשרוף הפנים טוב גם החיצון הוי כאלו נסדק או  
ניקב דק"ל דתרי רואין לא אמרינן עכ"ד ודפח"ח.

וליישב הקושיא מוכרח אנכי לבארה ביותר, הנה בסוכה (ל"ו.) אחיא בעי  
רבא מולדו באחרוג סימני טריפה כדעולא אמר ר"י ריאה שגשכה כקיתון כשרה  
ואמר רבא והוא דקיימי סימפונהא הא לא קיימי סימפונהא טריפה הבא מאי  
פירש"י אם נימוח וקיימי סימפונהא, היינו חדרי הזרע שהגרעונים בחוכם, ודילמא  
התם הוא דלא שליט בה אוירא דהר בריא או דילמא ל"ש ע"כ וגראה שיטת הרב  
הגאון הנ"ל דאם לא קיימי הסימפונות טריפה הוא מטעם דסופו לנקוב הקרום,  
וזהו דעת הכו"פ והר"א דניקב סמפון לחבירו טריפה מטעם שסוף הקרום לינקב,  
וגראה לי שזהו ג"כ שיטת רש"י ז"ל שפי' שם על הא דקאמר הא לא קיימי  
סימפונהא טריפה אלמא מסימני טריפה הוא, ומאי בעי רש"י בזה, גם מהו  
סימני טריפה הלא טריפה ממש היא, ומזה מוכח דעת רש"י דאם נימוחו  
הסימפונות חיישין שסוף הקרום לינקב, וזה היא סימני טריפות, ולפי זה פשיטא  
דגבי אחרוג אם נימוח מבפנים ולא קיימי הסימפונות דודאי פסול הוא דמה התם  
דלא שליט בה אוירא חיישין לנקיבת הקרום מכ"ש הכא והרי ניקב האחרוג פסול  
ורק האיבעיא הוא אם נימוח וקיימי הסימפונות מאי וזה הפי' בגמ' דילמא התם  
הוא דלא שליט בה אוירא דהר בריא ולא חיישין לנקיבת הקרום ואם לא קיימי  
הסימפונות לא דהר בריא וחיישין לנקיבת הקרום, והנה לפ"ז אינו טריפה מלד  
עלמז דחסרון מבפנים לא שמי' חסרון א"כ הכא נמי גבי אחרוג אף דקיימי  
הסימפונות מ"מ כיון דשליט בה אוירא מסרחת, כלומר נקבצת ולא דהר בריא  
לכן חיישין לנקיבת האחרוג בחוץ אף אם קיימי הסימפונות א"ד ל"ש פי' דאולי  
גם באחרוג הדרה בריא.

ורפ"ז מובן הקושיא ביותר דדוקא התם חיישין לנקיבת הקרום משום  
דמסרח אבל הכא דהאחרוג בריא ורק משום דעומד לשריפה אף דמה שבפנים  
הוי כאלו אינו וכמ"ש הרא"ש גבי אחרוג של אשירה דהוי כאלו נשחק כולו כל זה

הוא באחרונא של אשירה דכל האחרונא הוי כאלו נשחק כולו אבל באחרונא של תרומה טמאה וקרא עלי' שם חוץ מהקליפה העליונה נהי דמה שבפנים עומד לשריפה והוי כאלו אינו מ"מ הא חסרון מבפנים לא שמי' חסרון רק משום דסופו לינקב וא"כ הכא דהאחרונא בריא אין סופו לנקב לריך להיות כשר אליבא דכ"ע. הגה לפי זה י"ל דכל זה היא לשיטת הכו"פ והר"א, אכן לדעת המהרש"א והעומדים בשיטתו דנקובת הסמפון הוא טריפה מחמת עלמו, ונראה פירושו בנמי' היבא דקיימי סימפונות ולא נימוח רק הכשר דכשירה משום דהדרא בריא פי' ויחזור הכשר כבדראשונה ומשום הכי לא הוי חסרון אבל אם לא קיימי הסימפונות כיון דבזה לא הדרא בריא שפיר אמרינן דחסרון מבפנים כהאי הוי חסרון, וא"כ גבי אחרונא נמי כיון דשליט בה אוירא ומסרחת פי' נרקבת לכן הוי חסרון אף דקיימי החדרי זרע, ולפי זה הוי פסול מחמת עלמו כמו התם דהוי טריפות מחמת עלמו, ולפי' שפיר מיושב קושיא הג"ל דגבי תרומה טמאה אם קרא עלי' שם תרומה, חוץ מקליפה העליונה, ולדעת הר"א עכ"פ מה שבפנים הוי כאלו נשחק ואינו א"כ הוי חסרון מבפנים ודומה לריאה היבא דלא קיימי הסימפונות דטריפה מחמת עלמו ה"נ הוי פסול מחמת עלמו שפיר הקשו החוס' ד"ל דסבירא להו כדעת המהרש"א ולא עוד אלא אף אם קרא עלי' שם תרומה חוץ מקליפה העליונה עד החדרי זרע ג"כ לריך להיות פסול, דהתם גבי ריאה היבא דקיימי סימפונות ואמרינן דהדרא בריא וסופו להעלות כשר לכן לא הוי חסרון אבל גבי אחרונא דהוי חסרון אף דקיימי הסימפונות משום דלא הדרא בריא וחסרון בפנים פי' האי הוי חסרון, א"כ ה"נ מה בכך דלא קרא על הקליפה העליונה ועד חדרי הזרע שם תרומה מ"מ כיון דעל מה שקרא שם תרומה הוי כאלו נשחק א"כ הוי חסרון מבפנים ושמי' חסרון דזה הוי כלא הדרא בריא.

ולפי' דאמינא מילתא חדתא, הנה בחולין דף מ"ב ע"ב בתוס' ד"ה אפיק חדא ועייל חדא כתבו שם דהאי סוגיא כר"ש דלרבנן ליבא אלא י"ז ע"י שם ולפי' י"ל דשפיר מיירי חסרה דמתני' בחסרון מבפנים היינו שנימוחו הסימפונות ולדעת המהרש"א והחוס' דסוכה הוי חסרון מבפנים ושמי' חסרון והיא טריפה מחמת עלמו, והא דלא משני הגמ' כן זהו לפי הס"ד דעולא אר"י סחמא דריאה שנשפכה בקיתון כשרה ומשמע אף דלא קיימי הסימפונות אבל בתר דמסיק רבא והוא דקיימי הסימפונות ואם לאו טריפה וחסרון מבפנים כהאי הוי חסרון והיא טריפה מחמת עלמו שפיר נוכל לאוקמי מתני' בהכי, ולפי זה הוי הרמי' טריפות הריאה שנקבה מיירי מבחוץ היינו הקרומים לבדם כמבואר בנמי', ואו שחברה פירושו דנימח סימפון והוי חסרון מחמת עלמו וטריפה בפני עלמו.

רק דלכאורה יקשה גם על זה היינו ניקבה דקיי"ל דסימפונא דריאה דאינקב לחברי' טריפה, אולם י"ל דהא ניקבו הסימפונות לא חני במתני' דניקבה פריאה פירושו הקרומים לבדם כנ"ל, וא"כ י"ל דחסרה דמתני' היינו דנימוח סמפון, ורק ר"נ מידע מנפשי' האי' דינא דאם הסימפון ניקב במקום שאין לו הגנה חיישין למיחוי הסמפין לנמרי ויהי' חסרון וכנוונא דאמרינן בלקומא שסופו לינקב והוי כנקב כן נמי אמרינן הכא בניקב הסמפון דגמירא לי' שסופו להחמסמם

וא"כ גם הנקב הזה הוא מטעם חסרון מבצעים ומיושב לנכון הסוגיא דריש א"ע  
אליבא דרבנן דהלכתא כוותיהו דשעיר איבא י"ח טריפות אליבא דרבנן.  
יצחק שמאלעוויטש הרב מקראמלאו חונה פה לאדנו.

### סימן ח

קיי"ץ דם שבשלו ומלחו אין עובר עליו וכחב רש"י במנחות (כא) כיון  
שאינו ראוי למזבח ולהלכה ס"ל לרש"י והרמב"ם דעובר עליו וכחב הרשב"א משום  
דחולין מקדשים, לא ילפינן, ונלע"ד לתת טעם אחר שמקורו מן הטבע ולפ"ו לא  
יהיה חילוק בין חולין לקדשים.

ידוע לכל הבקי בענין זה שכל דם אף לאחר שנחפרש מהוך הגוף בכל זה  
עריין ראוי למלאכתו ומהאי טעמא מ' ריקים דם מגוף לגוף כדי להגיל השני מרדת  
שחת ואפילו מה שיצא לאחר השחיטה מ"מ לא הורע כמו לגמרי וזה דוקא קודם  
שנמלח ונתבשל אבל לאחר שנחבשל נתבטל כמו ושוב אינו ראוי למלאכתו והדברים  
טחיקים, ולפ"ו ניחא שהרי התורה אמרה בפירוש לא תאכל דם כי הוא הנפש  
המחיה את בעליו וכנראה היינו לפי שגם עכשיו לאחר השחיטה הוא נפש ולא  
מפני שהיה לפניו וא"כ א"ש שלא נאסר לאחר שנמלח ונתבשל לפי שיצא מכלל  
נפש וכ"כ דהא לא קיי"ל כר"ש דדריש טעמא דקרא ז"א דבכה"ג שכתוב בפירוש  
לכ"ע דרשינן כדאיחא בסנהדרין ולפ"ו נכון מאד שחולין וקדשים שווים כיון שגם  
בקדשים חלוי בנפש דכתיב כי הדם בנפש יכפר, תבא הנפש ותכפר על הנפש.

ובזה יובן היטב מ"ש הרא"ה בתשו' הרי"ם יו"ד ס"ד דדס, נפגס" ע"י  
בישול ומליחה והרי"ם כתב שנשתנה לגרועותא ולפי האמור דבריהם לדקו מאד  
ומילא יתייב מה שהקשה בתשו' הרי"ם עכ"פ יש לאסור מה"ט כשאר יוצא מן  
הטמא אכן ניחא דכאן שאני שמן התורה מוכח בפירוש שמוסר לאחר שלא נקרא  
נפש וכן ניחא מה שהפמ"ג נוטה לאסור מה"ט דם כבוש והחז"ל חולק עליו דכבוש  
כמבוסל ולפי דברינו מסתבר יותר כהפמ"ג דע"י כבוש לא נתבטל כל הנפש  
כידוע לבקאים.

ובדרך זה יש לפקפק במה שכתב החת"ם הידוע שאין יוצאים בהדם  
שנכבש מעל"ע דכבוש כמבוסל ובמכת"ה ל"ד למבוסל כי ראיתי בספרים וכן שמעתי  
ממומחים שכל עקף שנחבשל ה"ז כמה שאינו ראוי עוד למליחה ולפ"ו א"ש שמבוסל  
פסול דכתיב לא הממים יהללו כמ"ש הירושלמי אלל לולב היבש וכמובן ל"ש זה  
אלל כבוש כיון שעדיין ראוי למליחה.

הרב שלמה אלטמאן.

### סימן ט

ראיתי בבית מדרש ח"א סימן ג' שהקשה על חהרי"ם אמאי החמיר ר"י  
במזון והלא קיי"ל ספק ממון קולא לנחבש וא"כ נקיס ג' לב' לבטל עדותם ולפ"ו  
לק"מ שהרי החוס' כתבו שם דמזון שאני כיון דבשנים ג"כ לא בטל עד הנשאר  
שהרי נאמן לענין שבועה ע"ש.

ובזה שכתב שם בשם המפרשים דבגמלא קרי' מהניא תפיסה הוא חדוש גדול בעיני ימי הס' המפ' שכתבו בן שהרי עדותן בטלה מה' ול' תפיסה ועוד קשה דא"כ דלהחזיק ל"א קרי' ע"כ וזה לא נמצא בשום מקום וכן מה שכתב שאלל הנחבט הוא ספק גזל כמו בספקא דדינא ל"ג בעיני שהרי הנחבט עומן ברי שאינו חייב והעדים משקרים ול"ד לספקא דדינא שגס הנחבט אינו יודע האמת וז"פ מאד ואמ"ל.

ישראל סאיר פראהמאן דומ"צ ממושין.

## סימן י

בשע"ת חלק יא ח"ג סימן יז הקשה כ"ה על התוס' חולין דשחיטה ב' אסורה מטעם שחיטת מומר לפי מאי פריך הש"ס בב"ק (ע"א) שחיטת שבת היא שחיטה ראוי' דילמא מיירי מחגי' שכבר חלל שבת פעם אחת וא"כ הוא שחיטת מומר ע"ש ולפ"ד לק"מ שהרי הרשב"א כתב שם בש"מ דהיכא דהשחיטה פסולה פטור לכ"ע כאלו הרבה באבן א"כ ליכא למימר דמיירי במומר דבכה"ג לא פליגי על ר"ש וז"ל. אבן ק"ל לפי מה שכתב הפמ"ג בפתיחה להש"ב דבשחיטה הראשונה ל"ה מומר בתחלת השחיטה לפי שהוא מקלקל ונהי שלאח"כ יהיה חיקון אולם החיקון לריך שיהא מיר כמ"ש התוס' שבת (קו) ומשום כך ל"ה מומר אלא בסוף שחיטה ע"ש בפמ"ג א"כ קשה מאד שהרי זה נחא לדידן לא כן לר"ש דס"ל מקלקל בתורה חייב ולדידיה א"ל החיקון מיר כמ"ש התוס' שם ע' ושפיר הוי מומר בתחלת השחיטה א"כ מה פריך הש"ס על ר"ש שחיטת שבת ראוי' היא אדרבה לר"ש הוי שחיטת מומר אפילו בפעם א' וא"כ א"ש לפטור מדו"ה ומה פריך הש"ס ול"ע לישיב.

שמעון פארזענטשעבעסקי מיוזעפאוו (בולנאריי).

## סימן יא

בבג"ח (מלוה ססד) הק' כהא דפריך בשבועות [יג.] לרבי דסבירא ל' דיו"כ מכפר בלא תשובה א"כ כרת דיומא האך משכחת לה ומשני רבא מודה רבי בכרת דיומא [דא"כ לא משכחת לה כרת, רש"י] ופריך אלמה לא משכחת לה דאכל אומלא וחנק' ומיה [שלא עבר עלי' רגע מן היום לאחר עבירתו, רש"י] והקשה המנהיג שהרי לרבי מיתה מכפרת בלא תשובה כמו יו"כ כמ"ש התוס' שם ובידושלמי יומא [פ"ה ה"ו] וא"כ כיון דמיה טוב מיתה מכפרת וא"כ קשה כרת דיומא איך משכחת לה או דיו"כ מכפר וא"כ אכל בישראל וחנקיה ומיה מיתה מכפרת, וע"כ ל"ל דמורה רבי בכרת דיומא, והמהרש"א ז"ל שם הרגיש בזה והונח בל"ע.

ולפ"ע"ד נראה לחרץ דהנה בתמורה (דכו:) אימא א"ר נחמן מחלוקת לאחר כפרה אבל לפני כפרה הוא עלמו [ולד התמורה] יקרב אשם, אמר רבא שמי תשובות בדבר חדא דאין אדם מתכפר בדבר הבאה בעבירה [אע"ג דתמורה עולה ושלמים קריבה הני לאו-לכפרה אחיין, רש"י] הרי דפליגי רב נחמן ורבא, דר"כ ס"ל דיכול להתכפר בדבר הבאה בעבירה ורבא ס"ל כיון דעבר בו עבירה אין

אדם מתכפר בו [ועיין במדרכי פרק לולב הגזול ובנגדי יסע שם מה שכתב  
מגמרא זו לענין גוי שהביא הדם ביו"ט] ולפ"ז הכא כיון שאלל אומלא ביו"ט  
וחנקיה, והמיתה בא בעבירה אין המיתה מכפרת [וכעין זה כתב בחת"ם] יו"ט  
שכ"ז] דאע"ג דמיתה מכפרת מ"מ בהרוגי ב"ד אין מיתתן מכפרת כ"כ כיון  
שגרמו לעולם המיתה בחטאם ע"ס] ושפיר פריך לרבא דמשכחת לה כרת דיומא  
דאלל אומלא וחנקיה, ולא קשה דא"כ טוב המיתה מכפרת דהרי רבא ס"ל דאין  
אדם מתכפר בדבר הבאה בעבירה, ושפיר פריך לרבא לשיטתיה.  
ולפ"ז מדויק שפיר מאי דקאמר דאלל אומלא וחנקיה ולא קאמר פשוט  
דאלל ומת פתאים ולא עבר עליו רגש מן היום לאחר העבירה [דבשעת עבירה  
אין יו"ט מכפר כמ"ס הריב"א ז"ל] ולפ"ז ניחא דאם מת שלא מחמת אכילה טוב  
המיתה מכפרת, וז"ל דאלל אומלא וחנקיה כיון דמת מחמת העבירה אין המיתה  
מכפרת, לרבא לשיטתיה.

וב' דהר"ר מדויק בכריתות (ז). דפריך שם ומאי קושיא דלמא בהדי דאלל  
נהמא חנקתיה אומלא ומית דלא הו"ל שהם ציממא דיכפר ליה, א"כ דעביד סמיך  
לשקת"ה, א"כ בהדי דעבד עבירותיו פסקי מרי לשקיה ומית [ופסקי מרא דרפיק  
בית לשקיה, רש"י] ותמוה אמאי נקט דוקא דפסקי מרא לשקיה ולא שנפל עליו  
קורה או גדר של אבנים ומית, וצומח תמוה דרש"י ז"ל הוסיף מרא דרפיק ביה,  
ולפ"ז מובן באם ה"י נהרג שלא ע"י העבירה ה"י המיתה מכפרת וע"כ ע"י מרא  
דרפיק ביה מית וכיון דע"י העבירה שעשה נהרג אין המיתה מכפרת וא"ש.  
(ב) קשה לי ביבמות [ל"ב ע"ב] דפריך לר' יוסי דחייב משום אשת אח  
ומשום אחות אשה והרי ר"י לית לי איסור חל ע"א ומשני רבא מעלה אני עלי'  
כאלו עשה שמים ויגעו חייב אלא אחת, ומאי נפ"מ לקברו בין רשעים גמורים,  
ובן שם [ל"ג.] זר ששימש בשבת ובע"מ ששימש בטומאה יש כאן משום זרות ומשום  
שבת, משום בע"מ ומשום טומאה דברי ר' יוסי, וקאמר רב אשי אסורי בעלמא  
קא חשיב, למאי נפ"מ לקברו בין רשעים גמורים, וקשה לי שהרי כל הסוגיא  
חול שם אליבא דרבי כמ"ס שם קפ"ר ח"א ונשבע העבודה כך אמר רבי קפ"ר  
בר קפ"ה ונשבע העבודה כך אמר רבי וע"ס בחוס' [ל"ג.] ד"ה לא מחייב [ושם  
ע"ב] בחוס' ד"ה לקברו, והרי רבי ס"ל דמיתה מכפר בלא תשובה א"כ איך קאמר  
דנפ"מ לקברו בין רשעים גמורים והרי לרבי נמכפר במיתתו ומוחר לקברו בין  
לדיקים, וכמבואר בהדיא בסנהדרין [מ"ז:] א"ל אב"י הרוגי ב"ד כיון דבדיון מיקטלי  
לא הו"ל כפרה תדע דתנן לא ה"י קוברין אותו בקברי אבותיו [דאין קוברין רשע  
אלל לדיק] ואי ס"ד כיון דאיקטיל הו"ל כפרה ליקבור בו, הרי דאם נמכפר  
במיתתו ה"י נקבר בקברי אבותיו הדיקים וא"כ איך קאמר אליבא דרבי דנפ"מ  
לקברו בין רשעים גמורים, הרי לרבי מיתה מכפרת בלא תשובה, ושם נמכפר  
לו ומוחר לקברו אף בקברי לדיקים, וקשה לרבי לשיטתיה.

חיים משולם קויפמאן הבהן קאמערמאן אבר"ק פולמוסק יע"א.

## סימן יב

(א) ברכות (ג' :) כנור היה הלוי למעלה ממטחו של דוד וכו' לכאן להם  
 הי' חלוי הכנור דוקא למעלה ממטחו, בשלמה לר' יצחק האומר שם מקורם דער  
 חלות הי' מתמננס כסוס מכאן ואילך הי' מתגבר כארי, שפיר הי' חלוי למעלה  
 ממטחו להקינו מנמוס, אבל לרב אשי שאמר שם מקורם דער חלות לילה הי'  
 עוסק בדברי תורה מכאן ואילך בשירות ותשבחות, איכ' גם קודם חלות היה ער  
 ועוסק בד"ת, והסימן דכנור היה רק שידע מתי חלות להתחיל בשירות ותשבחות,  
 איכ' למה דוקא למעלה ממטחו, ולא במק"א בבית דירתו או בחדר שהי' לומר  
 בו תורה, אכן י"ל פשוט דר' אחא בר' בינא אר"ש חסידא שאומר כנור הי' חלוי  
 וכו' מיד היה עומד ועוסק בתורה, משמע לכאן שהוא אינו סובר כרב אשי  
 דקודם חלות הי' עוסק בד"ת ומכאן ואילך בשירות ותשבחות, אלא הוא סובר כר'  
 יצחק דמכאן ואילך הי' מתגבר כארי, והיינו לעסוק בתורה, ולכך היה למעלה  
 ממטחו של דוד, טוב ראיתי מס' שלמה משנתו ברכות שם ד"ה ועוסק בתורה,  
 שכ' דהיינו דלא כרב אשי, דלר' אשי הי' עוסק בשירות ותשבחות, וע"כ כר'  
 יצחק סבירא ל', וכן לקמן ד"ה לאיתעוריה משנת' כ' דאזיל לעמיה דאמר  
 לעיל דער חלות הי' מתמננס כסוס וכו' ע"ש, והוא כדברינו.

(ב) שם' (ו.) מי כעמך ישראל וכו' בעין משפט ונ"מ ל"ן (בד"ה א' י"ז).  
 ובס' צ"א מביא מהל"ח שתמה מדוע ל"ן מקום הכתוב בד"ה ולא (בשמואל ב' ו')  
 אשר גם שם נמלא המקרא הזה, ושמואל קדוש לר"י והנה על הע"מ ונ"מ לק"מ  
 דשם בשמואל לשון הכ' הוא ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ, והש"ס כאן מביא  
 לשון הכתוב ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ, אמנם על הש"ס גופי' קשה מדוע  
 הביא מדה"י ולא הביא הפסוק בשמואל דקדוש, אכן י"ל כיון דהנ"מ אמר אשריך  
 ישראל, ומי כעמך ישראל בחר ביתא משום דדמיון להדדי, איכ' דוקא מפסוק  
 בדברי הימים נחשב דדמיון להדדי, אשריך ישראל, ומי כעמך ישראל, אבל  
 בשמואל כ' כישראל ולא הוי דמיון להדדי עם אשריך ישראל ופשוט.

צבי יחזקאל מיכלזאהן אבד"ק פלונסק והגליל, וכעת מו"צ בווארשא.

## סימן יג

(א) ק"ץ בחוד"ה לימא (יבמות כ"ה:) שכתבו אהא דיבמות (מ.) בזה"ה דאמר  
 נחגיגתי בני לבין עמי דנאמן לפסול את עלינו לזכורו בבת ישראל דשויה  
 אנפשי' חתיכה דאיסורא ע"ש דאין ש"ך דעכ"ס שאנח"ד לבוא על בת ישראל  
 דהא האיסור רק עלי' כמובן ועי' בס' יד אלי' (חז"מ אות ט') שנשאכ' בל"ע.  
 ולעג"ד דעכ"ס אסור לבוא על בת ישראל והוא בכלל גזל ט' סנהדרין  
 (י"ז. נ"ט.) ובפי' הרמב"ן עה"ת (וישלח) ובחז"ס (ע"ז נט.) דב"נ חייב על  
 היזק שאינו ניכר וה"ה בכלן גושם שפוסלה בביתו, לכהונה וגם בנה יפסל פשיטא  
 שאסור לקחתה (ובחי' הארכתו למדן בנה הקושיא המפורסמת בפסחים (נ.) גבי  
 הכהן ארמאי ואכ"מ).

(ב) ב"ק (כ"ח.) ההוא אמושא כו' אחא אב"י א"ל במטותא מנך שנקיה  
 ע"ס, וק"ל דהרי אב"י היה דהן (חולין קלג.) ר"ה ל"ח.) וא"ר הלך בביה"ק  
 ודחוק. למר שעמד מרחוק (ע' יבמות סח. במס' שם) וז"ע.  
 (ג) בס' עין זוכר (מערכת ה"ו אות ט"ו) מביא בשם ס' גט מקושר דרב  
 יוסף ורב ששת לא ראו מאורות מימיהם ע"ס וז"ע מגיטין (לד.) דרב ששת  
 אשקליה ניעא להווא גברא ע"ס ושם (פ"ח:) אב"י אשכחיה לרב יוסף דומיב  
 וקא מטשה אגיטי ע"ס וז"ע.

(ד) בתב הט"ז דדבר המפורש במורה להחירא אין ביד חכמים לאסור  
 (ע' באחרונים) ולפלא לי ממשיכ הט"ז עלמו (י"ד ס' ק"צ סק"א) על הא  
 דלריכה לישב ז"נ שהק' מתמר ורות וחי' דעדין לא היטה גורה זו ע"ס וע' שעה"מ  
 (פ"ה מהל' יסודי המורה) שהאריך אס החוס' ס"ל כהט"ז ע"ס ולא העיר מחוד"ה  
 והא (סוטה ח.) שמשמע דלא סברו כן ומתוד"ה שמעתי (מגילה ו.) שגראה  
 דהחוס' סברו כן ע"ס.

(ה) בס' מקום שמואל (בשער המיכולים מגילה י"א.) כ' דאף למ"ד ב"כ  
 הבאים כאחד אין מלמדים אבל בג' כתובים ודאי מלמדין כדאי' להדי' בקידושין  
 ע"ס ופליאה דשם (ל"ה.) מבואר להיפך.

יצחק יעקב דורבסקי החובב"ק ניעשוויענו.

## סימן יד

(א) בשע"ת (חי"ב חוב' ד' ס' ה') השיג על מה שכתבתי בשע"ת (שם  
 חוב' א' ס' י') ע"ס במח"כ אשחמיטתיה (מ"ט המפרשים ומקורם הה"מ בפ"ב  
 הל' מ"א) דכשיש עשה מלבד הק"ו עונשין ומוהירין מן הדין (ע' שו"ת מלל מא"ס  
 ס' כ') לפ"ז אף בכה"ת ליכא למילף ממז"ר כמ"ס אבל ממקום שלמדין דהיינו  
 מג"ע גם קדשים נוכל למילף ומכש"כ בקדשים הך דאין עונשין מה"ד דהא  
 בקדשים איכא ק"ו ועשה כג"ל וממילא נסתר גם השגתו מזבחים (ע"ח) ע"ס  
 דרבא מומיב שפיר מעיסת ארז דחולין וכוונתו דמשם יש הוכחה דחולין אמרי'  
 טע"כ וממילא דבקדשים שורת הדין דלוקה כג"ל ואדרבא בהשגתו זאת הלריק  
 יותר דברי דבלי"ז יקשה על ר"ל ולטעמך מי ניחא? נהי דטע"כ לא"ד אבל מ"מ  
 בקדשים למה לא נימא טע"כ אמנם להג"ל אי"ס דאי בכה"ת טע"כ לא"ד (דלא  
 ילפי' מג"ע כרש"י (חולין לח:) ממילא בקדשים אינו לוקה דאין עונשין מה"ד וז"ב.  
 (ב) תמורה"ת עלי מחוס' (מכות גג.) ע"ס ז"א דמפורש בירושלמי דגם  
 במיתה ביד"ש אמרי' אין עונשין אלא"כ מזהירין וכבר כתבתי ב"ס מאה ש"ערים דזה  
 טעם הריטב"א דבקרנן עונשין מה"ד דלדברי הה"מ כג"ל דכשיש טע"כ עונשין מה"ד  
 וכ' המפרשים דהא דאין עונשין מה"ד משום דק"ו לא יוכל לפעול ב' פעולות  
 של עונש לכן כשיש אזהרה עונשין מה"ד אי"כ ה"כ אי' נימא דכרת וקרנן לא בעי  
 אזהרה ל"ש אעמיה"ד דהא הק"ו אי"ל לפעול רק פעולת עונש ע"ס.  
 אי"כ מזה דלחוס' חולין (ק"כ:) גם בכרת אעמיה"ד (ע' ירושלמי ע"ז פ"ה  
 הל' יב) מוכח ממילא דגם כרת בעי אזהרה.



(ג) ומה שמחמה עלי וכו' מרא דאברהם ע"ש אחפלא דהא כנר הרגיש בחולשות דבריו שם אחמה ?

(ד) ומה שמחמה עלי מתמורה (ד) אחפלא דהרי בסוף דברי הבאחי ש"ס מתמורה (ט) דמוכח דבממיר כוונתו תרומתו ול"ש קנס וז"פ .

יצחק בצלאל מארגענשטערן מח"ס מאה שערים (ווארשא) .

## סימן טו

(המשך מחוב' ה' סי' ה').

(ו) ובאותו ענין יש להעיר עוד בזה דאמרינן שם דמוסיפין עד ע"א זנר' דזה רק לר' דס"ל ס"ג ה' של ע"א אבל לר"י דס"ל ס"ג של ע' אין מוסיפין רק עד ע' וכן מחבאר בגמ' שם ספ"ק כמה יהא בעיר ותהא ראוי לסנהדרין לרבנן רע"ח ולר"י רע"ז ובגמ' מלפני חיתן הק' מזה ע"ד הוס' שם (ג : ט"ז) : שכן דלר"י ה' ע' סנהדרין לבד המופלא שלא ה' מן החשבון והביאו ב' ראיות (א) מסוכה (נ"א) : דלר"י באלכסנדריא של מזרים היו ע"א קתדראות כו' וע"כ ה' דלר"י ס"ג של ע' לבד המופלא (ב) מהוריות (ד) : אי שלא ה' מופלא שבב"ד שם פטור ואי ה' מהחשבון מאי חיריא מופלא אפילו אחר ננוי כו' וע"כ דהמופלא אינו מן החשבון ואחיה ה' דהוריות כר"י וכיון דלר"י היו ע' סנהדרין לבד המופלא ועם המופלא היו ע"א גם לר"י אי"כ גם לר"י לריך להיות בעיר רע"א כמו לרבנן ועכ"ל דלר"י גם המופלא מחשבון השבעים סנהדרין ודלא בדהח"ס שם .

וקרשיא זו אינה לריכה לפניו דמ"ש החוס' דהמופלא לא ה' מחשבון השבעים לר"י היינו שהוא לא ישב עם הע' סנהדרין בכל דת ודין שלריך ס"ג וכו' ה' נחקק על פיהם בלעדו דהא אמרינן דלר"י ה' ב"ד שקול בס"ג ואחיה מולא הע' לרעה ע"פ ב' דבב"ד הגדול לא יסבו בכל יום רק הע' סנהדרין לר"י והמופלא ה' ממונה ע"ג בחור נשיא וראש לטבס עלה עמו לפרכים מיוחדים בלרכי הכלל וזה נחלקו רבנן ור"י דלרבנן מספר ס"ג ע"א דגם המופלא כאחד מהם ובכל דבר שלריך ס"ג גם המופלא ישב ודן עם כל החברים בשוה וה' ב"ד גוסה ולר"י ה' מספר הס"ג שנושאים ונותנים בכל דבר חוק ומשפט רק השבעים וה' ב"ד שקול והמופלא לא ה' מחשבון סנהדרין יושבי על מדין ולכן אם נחלקו הס"ק באופן דלריך להוסיף דיינים אין מוסיפין לר"י רק עד ע' דיותר מע' לא שבו במשא ומתן של ס"ג ושפיר אמרו בגמ' דלר"י אי"כ להיות בעיר רק רע"ז כפי הלורך להוסיף עד ע' אבל ודאי דהמופלא שה' ממונה על כולם ה' לבד הע' לר"י כמ"ש החוס' .

אמנם יש להקשות ע"ד החוס' מהירושלמי פ"ק דסנהדרין ה"ב אר"י מיכן לס"ג של ישראל ויקח שר הטבחים כו' הרי שבעים חסר אחד ומן העיר סרים אחד הרי שבעים איך חניי חניי שבעים ואחד כו' ומפרש הפ"מ דלי"ק ס"ל כר"י דס"ג ע' ואיך חניי כרבנן דאמרי ע"א . ומפורש יולא מהירושלמי דלר"י גם המופלא

בחסדן ע' סנהדרין שלא כדמיון דברים אחד זה המופלא כמ"ס במדרש שהס"ר  
פ"ג ס"י י"ג, וכ"כ מהמסופתא שם ספ"ג ר' יהודה אומר סנהדרין של ע' ומשה  
עמקן מן המנין ע"ס.

וצריך לישב לפי הירושלמי השמי ראיות שהביאו החס"ד דל"ר לא הי'  
המופלא מן החשבון. אכן הירושלמי לשיטתו בזה דירושלמי פ"ה דסוכה ה"א איתא  
ושבעים קהדראות היו שם כנגד ע' זקנים ע"ס משום דלדעת הירושלמי לא היו  
ל"ר רק ע' סנהדרין עם המופלא, והרא"י שהביאו החס"ד מהוריות גם בזה  
הירושלמי לשיטתו דאמרו שם אהך מחניחן דהוריות דאיתא כרבי דאמר אין לך  
מעבד אלא מופלא של ב"ד בלבד דכתיב מעיני העדה מי שהוא עינים לעדה ע"ס  
ואזרח הרא"י של החס"ד דאח"כ דהמופלא מן החשבון ובכ"ז קחני מופלא דאני  
מעבד אלא מופלא בלבד.

אברהם הלוי עפשטיין החופ"ק סאקאלי.

### סימן שז

בשע"ת (חי"ב חוב' א' ס' כב) הקשה כ"ח דהאריך נזכר למילף איסורי  
ערוות מאיסורי שבת ע"ס, כבר הקשה זה בכסא דהרסנא.  
ולענ"ד ליישב עפ"י מה שמחלק ב"ש"ע"ק (בקי"א להל' פסח) בין עשה  
דוחה ל"ח גרידא ואין עשה דוחה ל"ח שיש בה כרת דהחילוק הוא דבאיסורי  
לאין א"ל כפרה על השוגג (ע' רמב"ן ויקרא ונח' הר"ן סנהדרין פ"ד) הרי  
דבאיסורי לאין אין עליו חטא רק בשכונן לעבור דבעינן מחשבה ומעשה לכן  
כשעובר לקיים העשה אין כאן מחשבה רעה רק מעשה האיסור גרידא (ושפיר  
עשה דוחה ל"ח גרידא) משא"כ ל"ח שיש בה כרת דמביא קרבן על שגגתו  
שלריך כפרה על מעשה האיסור גרידא, וכיון דלא מצינו דעשה דוחה ל"ח רק  
בכלאים בלתיית לא ילפי' על ל"ח שיש בה כרת דבזה אף שעושה לקיים המצוה  
עדיין איכא מעשה האיסור דלריך כפרה בלי הטרפות המחשבה ע"ס.  
ומבטילא מיושב הקיסא הכל דכיון דמשכחת מקום דנאמר עשה דוחה  
ל"ח שיש בה כרת אי"כ אמרינן בכל מקום עשה דוחה ל"ח אף בג"ע לפי סברת  
הישוע"ק והוא נכון לפענ"ד.

חיים יוסף ב"ח החופ"ק אפמא.

### סימן יז

(מלואים למאמרי בשע"ת חי"ב חוב' ג' ס' י"ד).

(א) ונ"ל להביא רא"י דבאיסורין שאין באפשרות לבוא בזה אח"כ לא שייך  
סברת החס"ד רי"ד וסברת האחרונים ז"ל מיצמות (לג.) דבפלוגתא ר"י וב"ק בור  
שנש"ב ובע"מ ששימש בטומאה וזר שאכל מליקה דרלה לאוקמי פלוגתייהו בב"א  
אליבא דר"י וא"כ יקשה לפי"ד החס"ד רי"ד ז"ל כיון דר"י אית לי כולל הו"ל  
לומר דבב"א חל רק שבת טומאה כיון דבטומאה לחיל אף אם יבואו אחרי זרות

ואחרי בע"מ אלא ע"כ כאשר אמרתי כיון דאין מליאות לזרות או בע"מ שיבואו אחרי שבת וטומאה דלכאנשים הותרה שבת וטומאה בקרבנות ליבור ממילא יבצר לומר כל שאינו בזאח"ז ודו"ק.

(ב) קשיא לי דלפי מה דאוקמי הגמ' דפליגי באיסור ז"א אליבא דר"י וב"ק סובר דבאיסור ז"א לא מחייב אלא חדא וכי רש"י ז"ל דכי מחייב תרתי בנשא חי ואח"כ נשא מת דהוה איסור מוסף עיי"ש והנה המוסף הוא לגבי שאר האחין דעד עתה היתה מותרת להם וקשה הלא גם עתה חל עליהם איסור אשת אח ואשת איש כאחת וכיון דב"ק סובר דר"י ל"ל איסור בת אחת ע"כ אשת אח לא חייל רק אשת איש כיון שהוא מוסף וא"כ האחים עלמם אינם חקויים מחמת אשת אח ואיך נאסר הוא משום אשת אח ועכ"ל דחייל עליו אשת אח משום דמוסף איסור אשת איש וא"כ שמעינן מיני דמוסיף אמרי' אף מב' שמות וא"כ מדוע לא הביאו תוס' לעיל ל"ב ב' ראוי הלוו דאמרי' מוסף אף מב' שמות ול"ע.

יצחק שמואל בר"א ו"ר שקאפין.

## סימן יח

בשע"ת (ח"ב חוב' ב' ס"י ב') הקשה בעירובין ז' ע"א איחא ר' עקיבא גמרי' איסתפק ל"י ולא ידע אי בית הלל בחד בשבת אמור או בחמסר בשבת אמור ועבר הכא לחומר והכא לחומר ועיי"ש דלדעת הראב"ד דהרומה פירות האילן מדרבנן היכי נהג ב' עשורין באחריו לחומר דספיקא דרבנן לקולא ומירץ זה ע"פ דברי הר"ן בענין הסיבה ע"ש יע"י כבוד ידידי הרב הגאון שליט"א בשער המלך הלכות מקואות כלל ד' שהקשה זה וכתב והרי זה דומה למה שכתב הר"ן פרק ערבי פסחים אהא דאמרינן והשתא דאיחמר הכי והכי לריכי כולוהו הסיבה כו' הרי קושימו ותירונו מבוחר שם והביא שם גם מתוס' ב"ק י"א ע"א גבי ס"ס דק"ל דאזלינן לקולא דהיכא דאיכא חרי קולא דסמרי אהדדי דאזלינן לחומר דתרווייהו משום דאי נימא דנקיל בהאי עפי מהאי אמרינן מאי חזית והביא זה גם בסוף כלל א' וע"ש הלשון בתוס' שכתבו הרי ממה נפשך נעשה איסור, ובר מן דין אפשר ליישב קושיא זאת עפ"י דברי הרדב"ז חלק רביעי סימן רל"ז והוא בענין רבית כתב מו איכא טעמא אחרינא למפטר' כיון דשבעת היסת כו' דרבנן ופלוגתא דרביתא אזלינן לקולא אבל אני מוכך בטעם זה משום דלא אמרינן ספיקא דרבנן לקולא אלא היכא שהספק נפל מלך עלמו דלא ידעינן היכי הוי עובדא אבל הכא שהספק נולד מחסרון ידיעתנו כי הכא דלא ידעינן כמאן הלכתא לא אזלינן ב"י לקולא וזה נכון ומוסכם עכ"ל ובעירובין ל"ח ע"א ורבנן ספוקי מספקא להו והכא לחומר והכא לחומר ע"ש הרי דלא שייך בזה ספיקא דרבנן לקולא ועוד יש לחלק בכמה גווי' ואכ"מ.

(ג) ומה שהחפלא על דברי התוס' שבת קכ"א ע"א שכתבו הא דסתם חיובק מסוכן אלא חלב האי טע"א לא שייך אלא בנן שמים או שלש שנים ע"ש דלפי זה היה מניקת אסורה להנשא עד ג' שנים דודאי כונת התוס' שמוסב

הוא עבור שאינו מורגל לשמות מים ושאר משקין חוץ מהחלב שיונק כמו שכתב רש"י בפ' חרש קי"ד ע"א דאיתא בגמרא ת"ש יונק מינוק והולך מכותית ומבהמה טמאה ואין חוששין ביונק שקן כו' קמאי מיהא אין חוששין ביונק שקן התם משום סכנה וברש"י סכנה שאם לא ינק ימות בלמא, הרי שאין הטעם מפני סכנת יניקה אלא מפני שאינו רגיל בשתי' אלא ביניקה אבל אפשר להפרישו מן היניקה מעט מעט ולהכי מותרת להנשא אחר כ"ד חודש ומיירי שם בתינוק שלא פירש עוד מהחלב דיונק עד ד' שנים לבריא וה' לכתוש כמבואר בחומ' שבת ס' ע"ב ואיפסק להלכה בשו"ע יו"ד סוף סימן פ"א ע"ש ולאחר זמן זק נקרא גדול לענין זה שיסתה מים או שאר משקין אע"פ שאינו רגיל בהם כמוזן ומה שכתבו החומ' דהאי טעמא לא שייך אלא בבן שמים או שלש שנים הוא לא דוקא דהוא הדין בבן ד' לבריא וה' לחולה כשלא פירש מהחלב ואטו כי רובלא ליחשב ולילול והוא פשוט לדעתי.

ג) בשע"ת חובבת א' (שנה י"ב) סימן ט"ז תמה על ספר המלות להרמב"ם מלוא ל"ח (נדפס שם סימן ט"ח והוא טעות הדפוס) וכתב משמע מלשונו דלר"ע אפילו מבטלה לכהן גדול הוי ממזר והוא פלא דנכחונות ל' ונקידושין ס"ח ע"א (נדפס שם קידושין כ' והוא טעות הדפוס) מבואר דר"ע מודה שאין ממזר מבטלה לכה"ג דהוי ל' עשה שאינו שזה בכל, ולחומר הנושא נראה לי ליישב דכונת סה"מ הוא רק כדי להביא רא"י שזה נחשב בכלל מלות עשה כמו שכתוב בתינוק בפ' אומר מלוא זאת שישא כהן גדול נערה בחולה שנאמר והוא אשה בבחול' יקח והרא"י שזה נחשב בכלל מלות עשה ממה שארז"ל עשה ה"י ר"מ ממזר אפילו מחייבי עשה וביארו זה כשה"י כה"ג בא על אשה שאינה בחולה שהיא אסורה עליו בעשה שהעיקר הוא אללינו לאו הבא מכלל עשה עשה ועוד ארז"ל מזהר על האלמנה ומלווה על הבתולה עכ"ל ובמשנה למלך פ"ז מאיסורי ביאה הלכה י"ג כתב ומכתוב זה למדנו שהבטלה אסורה לכ"ג והיא ככל חייבי עשה, הרי שה"י סברא לומר דאינו ככל מלות עשה והטעם לפי שפרט הכתוב אח"כ שלא יקח אלמנה וגרושה וחללה וזנה הקדים הכתוב לומר שישא בחולה ואינו מלוא בפני עצמה והנה הרמב"ן בחומש כתב והוא אשה בבחול' יקח הוא ללאו הבא מכלל עשה ומה שמסיים קרא כי אם בחולה מעמיו יקח אשה היא מלות עשה ליקח בחולה ע"ש וברור הוא אללי שכן הוא הפירוש בדבריו.

חנוך העניך דוד גרינגראס אבר"ה לענטשנא.

### סימן יט

(מכת"י אא"ז הרב הגאון מ' חיים יהודה הלוי זצ"ל אבר"ה קאומיר).

יבמות (ב' :) תורה או שנמלאו והר"א מבורגליא תירץ בגמלאת איילונות בחיי הכהל והקפיד אבל לאח"מ דלמא לא ה"י מקפיד ול"ג דבהדיא קמאי בחוספתא נמלאו בין וכו' לרומיהן מותרת, והנה בחומ' דנ"ז ע"ב ד"ה וחייבין יעו"ש שהקשו והנה דנפרק ב"ם כו' ע"ש מה שמירלו בזה"ל אבל ברישא לעולם ל"ל מה חייבין עלי'

קרנן דהתם לא מהני מירי מה דקיבלה עליה כדפרשנו ע"ש, והמתבונן בדבריהם  
יבין דבע"כ קיימו שם בשיטת הר"א מזורג"ל, דאליכ מה קשי' להו, הא מוכחת  
לה דקבל היבס והבעל לא קיבל דאז שוב ליכא ספיקא וממ"נ הוא א"א, ומה  
הקרח היא לדחוק דמייבין היינו רק קרבן, ובע"כ דקיימו שם ב' הר"א מזורג"ל  
דאז לא מהני קבלת היבס ע"ש, דלמא היא איילוגיה ואין נופלת ליבס, ואי דהרי  
הראשון לא קיבלה והו"א פנ"י, ז"א דשמא לא ה"י מקפיד הראשון אס ה"י ח"י, והוא  
חידוש בעיני דכאן דחו ש"י הר"א מזורג"ל, ואיך קרבו שם מה שריתקו כאן  
בזרוע, ול"ע שלא נחשורו בזה.

ישראל הלוי זילבערמינץ האבדפ"ק קאומיר.

### סימן ב

(א) בשע"ת (חי"ב חוב' ד' ס' ב') הק' כ"ח למה מזכרין בחלה ותרומה  
לפ"ד תוס' חולין (ק"ה). שאין לבדך על מילה שהיא רק הכשר ותיקון כמו מליחה  
ע"ש יע"י מהר"ם סיף שם ש"כ ושחיטה משום דכתיב באורייתא ועי' רא"ש (כתובות  
י"ב) דרק מזכרין על השחיטה אף שאינו מחויב לשחיט ולאכול משום דכתיב בקרא  
בלשון ליווי וזבחא ואכלת ע"ש וא"כ ה"ה בחלה ותרומה דכתיב באורייתא בלשון  
ליווי ומירוצו של הגאון נ"י על קושיותו בשע"ת שם אינו מיושב על השחיטה כמוכן.  
(ב) רמ"ש במילה ע"י עכו"ם דנחשב אפשר לק"ש ולא ידחה שבת ע"ש  
יע"י מנ"א (ס' תמ"ו) ובהג"ה הגרע"א ז"ל.

צבי רונקעוויטץ אבד"ק אדויוואר וכעת ר"מ פ"ק פיעטרקוב.

### סימן בא

בשע"ת (חי"ב חוב' ה' ס' ו') ע"ד קוש' הגרע"א ז"ל (פסחים י"ז):  
במוד"ה אבל ע"ה.

אעתיק מה שכתבתי כבר בישוב קוש' הגרע"א ז"ל וזה הוא כי באמת עיקר  
ד' החס' שם שמדמו טומאה להכשר לריך הבנה מה ענין זה לזה ונלענ"ד עפ"י  
ש"ס חולין (ק"ח): אמר רחב"א אמר רב יש יד לטומאה ואין יד להכשר וריו"ח  
אמר יש יד לטומאה ולהכשר במאי קמיפלגי אב"א קרא כו' אב"א סברא מר סבר  
הכשר תחילת טומאה הוא ומ"ס הכשר לאו תחילת טומאה הוא יע"ש, ונבאר  
דלריו"ח יש בהכשר גם ענין טומאה עד שאמרו הכשר תחילת טומאה הוא ולרב  
הכשר הוא ענין אחר בפ"ע.

וביארור הדבר כבר כתבתי כי בטעם ההכשר מובאר בפרש"י ורשב"ם  
ע"ה"ת (פ' אמור) כדי לגמור ולהביא עליו שם אוכל יע"ש נמלא אין בזה ישיבות  
כלל לטומאה אלא לעשותו אוכל ואח"כ הוא מקבל טומאה וכו' איחא בש"ס חולין  
(ק"ח). פירות שלא הוכשרו כתנור שלא נגמרה מלאכתו דמי יע"ש, והרמב"ן  
ז"ל ע"ה"ת שם כ' וז"ל וטעם ההכשר בעבור כי ליכלוך השרץ. והמטמאים ידבק  
במאכלים בלחות ולא כן צינשים ועשה תורה הרחקה יתירה לטמא המוכשרין

במים ונגזו שלא ניתן דברינו לשיעורין ע"ש, מבוחר שאין להכשר דבר עם האוכל אלא עם הטומאה שחובל להתדבק במאכל שיש להכשר ענין טומאה בכח שיכול לגרום טומאה ע"י לחיטו ומש"ה סבר ר"י הכשר תחילת טומאה הוא וכמוכן ולרב בעכ"ח לומר ענין ההכשר כפרש"י ורשב"ם ז"ל הנ"ל כדי לעשותו אוכל ואין לו ענין כלל לטומאה ולפיכך אינו תחילת טומאה ולא דמו טומאה והכשר להדריג. בעתה נבוא לענינינו בזה שמבואר מד' התוס' לדמות טומאה להכשר לענין דם קדשים וגראה פשוט וברור שזה דוקא להלכתא כדיווח שמדמה הים הכשר לטומאה והייד שגם בהכשר יש ענין טומאה ומה שיטנו בטומאה ישנו גם בהכשר וה"ה להיפוך דבר שמהג בהכשר שייך גמי בטומאה וכיון דדם קדשים אינו מכשיר בעכ"ח שאין בו ענין הטומאה שיוכל הטומאה להתדבק ע"י וממילא שאינו מטמא כלל וז"ב בכוכב החו' וזה מתאים עם מ"ש בחו' שדעת החו' בטעם ההכשר כדעת הרמב"ן ז"ל הנ"ל יעו"ש, אבל לרב שאין שום שייכות הכשר לטומאה וענין ההכשר הוא אך ורק לגמור האוכל א"כ ברור הדבר גם כאן דאעפ"י שאין דם קדשים מכשיר מגזה"כ אבל אין זה ענין לטומאה ושפיר למד' טומאת משקין מה"ח גם דם קדשים טמא מה"ח וז"ב ופשוט, ומעשה קושי' הגרע"א ז"ל מיוסבת היטב בעוה"י כי לעיל ט"ז: אזיל סוגי' הגמ' לרב יעו"ש ולרד"י שפיר אין רא"י מהכשר לטומאה ויש לדם טומאה דאורייתא.

יחיאל במהר"ם נ"י קאמינסקי (קאריש).

## סימן כב

גסתפקתי בהני זבחים שנוצחו שלא לשמן שגשגים הם אי עובר הוצח אלאו דלא יחשב דמנה נפקא דאסור לחשב בקדשים (זבחים כ"ט) או דוקא בקדשים שגשגים במחשבת שלא לשמן הוא דעובר אלאו דלא יחשב דמלשון הרמב"ם ז"ל בפ"ח מפהמ"ק שדקדק וכתב שלא יפסיד קדשים במחשבה שהרי זה דומה למטיל מים בקדשים משמע דוקא במפסיד ופוסל ומפירש"י בזבחים ד' ב' ע"ב ד"ה וגדבה מ', משמע דאף בגדבה אסור לשנוי בה מדאמר' דאסור לחשב בקדשים וליף מקרא דלא יחשב יעו"ש, ופלא בעיני שמלאתי בחשו' חת"ס בהשמטות ס' ר"ד שמיא רא"י לדברי רמב"ם ז"ל הנ"ל שהתנה שיה' דוקא מפסיד היינו משום דהלאו נפיק מלא יחשב והאי קרא בפגול כח' שפוסל הקדשים ומנ"ל מחשבה שאינה פוסלת ומפירש"י הנ"ל משמע דאף שינוי שם בגדבה נפק"ל מלא יחשב אע"ג שאינ' פוסלת ול"ע.

צבי הירש ווייס מו"צ דפה ווארשא.

## סימן כג \*

שיל"ת יום ג' ל"ג בעומר ח"י בחודש זיו תרפ"ב לפ"ק קומב.  
יהונתן גבר ענוותן היה נמשי אפריון, ה"ה כבוד הרב הגדול החריף ובקי מופלג בתורה וית רענן, ידיו רב לו בפלפול וסברא וך הרעיון השלם במעלות מו"ה יהונתן הלוי אייבעשימץ נ"י חוב"ק פראגא יע"א.

(ה) ע"ד שאלתו בשנים שהתחתנו ול"ז בכחית ראשי פרקים ושמו משקה

לחיים זלי' בחשומת יד והחתן והכלה לא חתמו עלם על הראשי פרקים ובעת  
 לך אחד חוזר בו בלא שום אמתלא אם יכול לחזור ואם חל עליו חרם קדמונים  
 עכ"ר ומעלתו פלפל בזה.

תשובה הנה ר"מ כתב וז"ל אמנם מה שיש לדון עוד בזה כמה דהיו  
 שותין לחיים זלי' בחשומת יד ושיהי' למזי' וא"כ לפמ"ש הכל בו בחקנת רגמ"ה  
 דחשומת יד בלא קב"ח יש חרם קדמונים וכו' וא"כ לפי' בג"ד אינו יכול לחזור  
 מלד החשומת יד, אבל באמת הב"ח ביו"ד סי' רל"ו פי' דחשומת יד היינו שקבלו  
 קנין גא"ס וממילא בג"ד דלא קבלו בקגא"ס טוב אין עליו שום חרם עכ"ל.

ובאמת מ"ש בשם הב"ח ביו"ד אין כוונת הב"ח דפי' חשומת יד היא קבלת  
 קגא"ס דמה ענין לכוונת קבלת קגא"ס בשם חשומת יד ופשוט דחשומת יד היינו  
 חקיעת כף וכ"כ בשו"ת מהר"ו סימן קל"ז שקורין לח"כ חשומת יד שכן נקרא  
 בלשון הראשונים ושכן המנהג שבבילוי שני הגדרים להחתן או עושין חק"כ ועיין  
 ג"כ בשו"ת השי"ב משה חו"ד סי' מ"ח שהשיג על הב"ח בזה אבל לרעמי כוונת  
 הב"ח דהחשומת יד היא נעשה למוקף וקיום כמו קבלת קנין גא"ס וכ"כ בשו"ת  
 חכם לבי סימן ז' בנידון דידה' שנעשה ח"כ במקום קנין סודר והוא בקנין  
 סטומחא דקניא ע"ש.

**ואני** מסתפק בענין ח"כ הת"כ הנהוג בכל קשרי שידוכין עוד קודם כתיבת התנאים אם הוא במקום  
 שבושה כמבואר בכמ"א חו"מ סי' פ"א סעיף כ"ח דח"כ הוי כשבושה או שהוא במקום קנין סודר וקנין  
 סטומחא, עיין וי"ד סי' רל"ז ס"ב, וראיתי בשו"ת שבות יעקב שכתב דכל דלומר בפירוש אני נותן לך  
 ח"כ או הוי לשון שבושה ולשון חקיעת כף הוי שבושה ע"ש ב"ח, ונקשרי שידוכין המנהג מתמיד שכלאר  
 יבא הדבר לידו ר"ל שני הגדרים או השדכן או אחד מהנאססין מעורר אותם ואומר עשו חקיעת כף וא"כ  
 משמע דזה כענין שבושה, ואמנם גם יחי' על כוונת קיום השידוכין במקום קנין סודר ובפטר כשחתו או  
 גם ימסקה למזי' הנה בזה נחקיימו השידוכין אשר טוב אין גם אחד יכול לחזור ובהרבה עיירי פולין שחיות  
**מק"כ** בשעת ריזוי איזו עסק עושה הקנין ונקרא שחיות "מאחרע"ש" ולדעת ק"ת אחרונים מספק זה לקנין  
 גם נפטר מנכורה (ועשו"ת חתם סופר חו"ד בשאלה אודות כבוד שכתב השולח שהיו בשחיות "מאחרע"ש"  
 כתב הח"ס תיבת מאחרע"ש לא ידעתי פירושו אבל פירושו כמ"ש שזה מנהג לקיום הקנין ולזה נהגו מלז  
 בשעת ח"כ של שידוכין שותין ק"ת משקה בדרכת מו"ט שכל זה חיווק קנין השידוכין וכמה בג"א ובפטר  
 בזמנינו אחר מעשה ח"כ לא נהגו עוד ככתיבות שטרי תנאים וק"ת נזהרו לענין סגולי לכתוב קודם החתום  
 וכל פרסום קיום השידוכין הוא כמעשה ח"כ (ושחיות משקה) הנעשה בין שתי הדדין וממילא דכל חרם  
 שידוכין וחיוק ח"כ ק"ס מלד העובר ללד המקיים חל מיד אחר עשוית ח"כ.

**וכבר** בשאלתי מהמזי' זלי' כשאלות רז"מ והשכתי לחייב כמו שיראה בספרו הנדפס שו"ת דברי  
 יעקב סימן י"א והבאתי כן גם משו"ת עבודת הגרשוני שפסק כן ושם הבאתי מה שמאלתי בס' מלכת קודש  
 מועתק חקנות רבני ד' ארלות שהתקינו שכל שידוכין הנעשין כת"כ אף שלא הוי' במעמד החתן והכלה  
 נחתיב טוב העובר בחלי נדן ק"ס ואינו יכול לפטור עלמ' בעטות שהחתן או הכלה אינו מרובה יע"ש מה  
 שפלפלי בדברי הט"ז והחולקין עליו.

**ע"ד** שאלתי אם אחר התנאים נתן אפי' הכלה הנדוניה ליד החתן לסחור בו באופן שהריות  
 יהא להיווג ואח"כ נתבעל השידוך ותובע אפי' הכלה הריות מהמעות מה דינו עכ"ל.  
**תשובה**. הנה זה דבר ידוע שכל מי שמוסר מעותיו לאיש לצורך איזו עסק הוא מתנה בפרעות  
 עם המקבל המעות להחזיק בו על איזו אופן הוא מוסר לו המעות אם שיהי' בשותפות ושיקבל ריווח גם  
 כיוון כך וכן חלקים או שיהי' בשותפות וסתמא כפירושו מחלה על מחלה הכל כפי התנאים שנעשה ביניהם  
 תחלה אבל אין איש מוסר מעות לאחר לסחור בו ומכלי שום תנאי מפורש על איזו אופן מוסר לו המעות  
 ודעת נכון נקל משה שכלאר אפי' הכלה מוסר מעות הנדוניה להחתן אחר השידוכין מבלי שום דיבור בינו  
 לבינו על איזו אופן מוסר לו ואין יחי' אם יתבעל טוב השידוכין ביו"ד שאל דעת כן מוסר לו כמו על  
 דעת המסירה מוסר לו אחר הנשואי בתו יען כי הוא ע"י השידוכין הוי' בטות בדעתו שיבא את בתו  
 בזמן המוגבל באותו כעתון שהוא בטות אחר הנשואין שידור עמה בשלום כי אין אדם חושב למקרה רעה  
 שאפשר שידוען מקרה דלא שכיח, והנה כל ענין נדוניה שאפי' הכלה מוסר להחתן אחר הנשואין היא שהאב  
 מוכה סכום הנדוניה לבתו שנותן לה במתנה ויומסר המעות שלה לבעלה שיהי' לו מעות מאי להחזיק במזי'  
 כל עוד שלא נתפרדה החכילה, שהי' בזה תק"ת כמבואר בש"ס כתובות דף ר"ב ע"ב אבל אם לא ליד  
 פירוד כגון שנתגרשה או מת מתווב להחזיר לה מעות הנדוניה שלה והי' תק"ת שיחזיר לה שליש יותר

אכנס המבואר בירושלמי פ"ו דכתובות ה"ג דמין דעתו של איש שהוא רוצה לישא וליתן ולהריות בהם לפעול ולעשותו עליו בלחוד ומחלה שיהי' רשאי להשתמש בהן והנבאר לכל עסק מו"מ בעושה העל במעות הנדוני' היא לכל מה שיחשק ויריות אדעת' דנפשי' עבד' אלא שהתקינו חכמים שיהי' האשה מקבלת חלק ריווח שיעור קצוב תוספת שליש, ולפ"ז היבא דמסר לו איני הכלה להחן את הנדוני' מיד אחר קשר השידוכין בטחם לפעול מבחר לאבר כי בעותו ה"י בדעתו שזה ישא בתו הרי ממילא גלוי לכל אשר החן קיבל המעות על דעת להחשק במו"מ אם לריווח אם להיוק לאורך עלמו ווכסיהי' לו ריווח יש בזה גם טובת הכלה אחר הנשואין כשהוא עשיר יותר אבל לא להשתחף כלתו עמו בפרטות הריווח שיהי' לו עד יום החתונה שיהי' נחשב לה חלק הריווח לתוספת נדוניא שלה כאבר לא תקבל חלק ריווח אחר הנשואין במה שהריווח במעותיה קודם וכיון שקבלת המעות מלד החתן שהוא יחשק ויריות לאורך עלמו כמו אחר הנשואין אי"כ כשתהיה סיבה שיתפרד השידוך מה ענין שיחייב להחזיר להכלה הנדוני' עם חלק ריווח מחלה או פחות או יותר הלא הוא אדעת' דנפשי' עשה כל מסחרו מבלי השתתפות אחר עמו ופשוט להלכה שא"ל להחזיר רק סכום הנדוני' שקיבל ולא יותר וא"ל חרם או שבועה כלל אם לא ה"י דעתו להחשק לאורך השתתפות שזה דבר הגלוי וידוע שעסקו בהמו"מ יהי' כמו עסקו בהמו"מ אחר החתונה וז"ל ובאשר כן פסק גם בשו"ת מהר"ם אלשיך סי' י"ג ודבריו שם ברורים וכו' שהסבירתי.

**אך** כפי מ"ש דו"מ בלשון השאלה בנידון דיד' שמסר הנדוני' ליד החתן להחזיר לו על דעת שהריווח יהי' להוג' הנה אם אמר לו כן בפירוש לישא יתירס לטפויי אתו בעד זמן החתונה יהי' חלי והריווח נחשב להכלה לקרן הנדוני' שאם עד"מ קיבל הנדוני' אלא כסף ועד החתונה עולה ריווח מחלה על חלקה עוד אלא כסף יהי' נחשב שקיבל ממנה נדוני' שתי אלפים כסף ויחייב גם אחר הנשואין בתוספת שליש עוד אלא כסף וכו' ממילא אם עד זמן החתונה נחטל השידוכין מחייב להחזיר להאב או להכלה גם חלי הריווח שגלה עד זמן החזרת המעות לכל תנאי שנממן קיים כלפני"ד בזה לדינא.

יעקב שור אברפ"ק קוטב.

## סימן כד

**בשעית** (חייב חוב' ה' ה' סי' כ"א) מה שמחמה ע"ד התיב"ע (במדבר י"ט ג') ויבדקם בחמי עשר ערפין ע"ש, ע' בית ילחק (יו"ד ח"א סי' ל"ט) שהעיר בזה וז' דלפמ"ס החוס' (שבת כ"ב) דכשהי' ישראל במדבר ה"י אהרן מסתכל בחביות תלומד' ורואה מה שבתוכה י"ל דהפרה הראשונה ה"י בפני אהרן וז"ל יכול לבדוק כשהי' שלימה וא"ש ע"ש.

**וגם** י"ל קצת ע"פ דברי רבינו בחיי ז"ל סוכה בשעית (ח"א סי' מ"ה) דכסן ה"י יכול לידע בסימנים קודם שתיטע אם הוא טרפה והוא ג"כ תמוה מחולין (שם י"א) דהאין ילפינן דאזלי' ב"ר כמ' שמחמה בשעית (שם) וט"ו בשעית (שם סי' פ"ט) שתי' דכוונת ב"ר בחיי' דעס"י רוב יכול הכסן להכיר בסימנים אבל מיטעו ג"כ יש לחוש שמה אינו סימן מובהק וז"ל להמסקנא דאזלי' ב"ר אבל להוסי' ע"כ נר"י לנתות ולבדוק ע"ש וא"כ י"ל ג"כ קו' ה"ל על התיב"ע ד"ל דכוונתו דכדרי רבינו בחיי ע"י סימנים ומשום דאזלי' ב"ר אבל להוסי' דל"א ב"ר נר"י לנתות ולבדוק.

ישראל דוב שארפהארץ (וואנוואלצין).

## סימן כה

**פלא** ראיתי בכו"ש הרכ רז"ש סימן שי"ח סעיף ד' דכתב, דאם נחערב בשבת הוא דשיל"מ ולא בטל ונאסר לו התערבותו כזה לעולם ע"ש ולפלא בעיני דהלא מבואר באחרונים ביו"ד סי' ק"ב דכמו"ס מותר להטות לכ"ע דמחבטל אז ע"ש וכן כתב בהגהות רעק"א באו"ח סי' שי"ח דשנחערב בשבת לאחר שבת מותר דנהי' דכיום השבת לא נחבטל מכת דשיל"מ מ"מ מחליל הכיעול לאחר שבת ע"ש ולע"ז וד' יאיר פיני ופ' סמ"ג יו"ד סי' ק"ב כפס"ד ס"ק ט"ו.

יהונתן הדוי אייבעשיטץ הו"פ פראגא.



## כבוד של תורה

(המשך מחוברת ב' סי' כ"ג).

קב) שם (י"ג) וילאו משה ואלעזר הכהן וכל נשיאי העדה לקראתם אל מחוץ למחנה, עיין ברש"י ואפשר לפרש בפשטות שילאו לכבדם ולקבל פניהם מחמת שקיימו מצוה גדולה כזאת, ויהי סוף מכאן למה דאיתא במשנה ביכורים פ"ג מ"ג הפחות והסגנים והגזברים יולאים לקראתם לפי כבוד הנכנסים היו יולאים ע"ש בר"מ ור"ש, דהרי חזינן שמשנה רבינו כבדם בקבלת פנים לעושי מצוה וליכא מידי שאין לו סוף בתורה.

קג) שם (כ"א) ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הנבא הבאים למלחמה זאת חוקת התורה אשר לזה ד' את משה, לזה להם על הגעלת הכלים, ולריך להבין הלא אין זה חק כיון שהכלים של עכו"ם שבשלו בתוכם דברים אסורים הלא השכל מחייב שריך להגעילם ומה עיין חוקה לכאן הלא יש טעם בדבר דבליעת איסור אסור, ואפ"ל ע"פ הגמרא בע"ז ס"ז ע"ב אמר רב כהנא מדברי כולם כלמד נותן טעם לפגם מותר א"ל אב"י בשלמא מכלהו לחיי אלא דר"ל אמרו קאמר ולי' לא סבירא לי' מכלל דאיכא למ"ד נותן טעם לפגם אסור אין והתניא אחד נותן טעם לפגם ואחד נותן טעם לשבח אסור דברי רבי מאיר ר"ש אומר לשבח אסור ולפגם מותר מ"ט דר"מ גמר מוגיעולי עכו"ם גיעולי עכו"ם לאו נותן טעם לפגם הוא ואמר רחמנא הכא נמי לא שגא ואידך בדרכ הונא ברי' דרב חייל דאמר רב הונא ברי' דרב חייל לא אסרה הורה אלא קדירה בת יומא דלא לפגם הוא ואידך קדירה בת יומא נמי אי אפשר דלא פגמה פורתא ע"ש ולר"מ דס"ל נותן טעם לפגם אסור ויליף לה מוגיעולי מדין דשם הוא נותן טעם לפגם מוכן שפיר זה שכתבה התורה לשון חוק דאע"פ שנפגם הטעם והרי לא נהנה כלל מהאיסור ואפילו הכי אסר רחמנא ואפילו לר"ש דס"ל נטלי' מותר ויליף לה מנבילה דהייב לא תאכלו כל נבילה לגר אשר בשעריך תחננה ואכלה כל הראוי לגר קרוי נבילה ושאין ראוי לגר אינה קרוי נבילה ולמירון אחד בתום שם מודה ר"ש דקדירה בת יומא נמי אי אפשר דלא פגמה פורתא רק דלא יליף פגם רבא מפגם זוטא ע' שם בתום ד"ה ואידך, ולכ"י הוי הגעלת כלים כחוקה דהרי נפגם פורתא ולא לחנם כתבה התורה לשון חוקה וע' ביו"ד סי' ק"ג ובסימן קכ"ב דין נותן טעם לפגם, ורמזה התורה בלשון חוקה דקדירה בת יומא נמי פגמא פורתא וקוי חידוש כרבנן, דרע"ק בפסחים מ"ד סע"ב ורבנן גיעולי נכרים נמי חידוש הוא דהא כל נותן טעם לפגם מותר דגמרינן מנבילה והכא אסור ורע"ק

כדרך חייא בר' רב הונא דאמר לא אסרה תורה אלא בקדירה בת יומא  
הילכך לאו ניתן טעם לפגם הוא ורבנן קיירה בת יומא נמי לא אפשר דלא פגמה  
פורתא וברש"י מטעם הכלי נפגמה הכליעה וע"ש דלהכי ילפי טעם כעיקר ממשרת  
ולא מגיעולי נכרים וע"ש בתום דג' מחלוקת יש בדבר ולעיל כתבנו דאפילו  
לר"מ הוי כחוקה וליכא מירי דלא רמיזא דאורייתא.

קד' שם (ל"ב יד) והנה קמתם תחת אבותיכם תרבות אנשים חטאים  
לספות עוד על חרון אף ד' אל ישראל, דקדקנו למה כתוב תרבות אנשים  
חטאים דהוי סגי לומר והנה קמתם תחת אבותיכם לספות עוד וגו' ואולי בא  
הכתוב לומר דאם הבן מחזיק בעבירות שאביו ה"י רגיל בהם יש לו התגללות  
שרגילותו מאביו גרם לו זאת כמו הכא שאבותם מאסו בארץ חמדה וכאשר הם  
לא ראו לנחול בארץ שכל ישראל ינחלו שם קרא אותם תרבות אנשים חטאים  
שהוא כאילו אבותם למדום בכך ובה אפשר ליתן טוב טעם על מה שאומרים  
בירוי אבל אהנו ואבותינו חטאים שאנו מתגללים שהרגילות מאבותינו גרם לנו  
כל זה ודומ' וי"ל להסמך על התיבות הללו שגראים כמיותרים הענין של חינוך  
המבואר בשו"ע או"ח סי' שמ"ג ועוד ובפמ"ג בסוף הסימן כל שבין אדם לחבירו  
ב"ד מלווין להפרישו שלא יארע תקלה על ידו ע"ש במשכנות וכו' והכא נמי  
אביו מחוייב לחנכו ולהפרישו ובמג"א שם בריש הסימן דרק האב מחוייב לחנך  
בנו במלות ולא האם והך דהילגי המלכה בריש סוכה מדה חסירות הוא, ולשון  
השו"ע שם קטן אוכל גבילות אין ב"ד מלווין להפרישו אבל אביו מלווה לגטור בו  
ולהפרישו כו' וכן אסור להרגילן בחילול שבת ומועד ואפילו בדברים שהם משום  
שבות ע"ש ואע"ג דכל החינוך מדרבנן הוא חנוך לנער כמבואר שם במשכנות  
בשם הר"ם הלא כל האסמכתות הם מדרבנן ויש לה סמוך בקרא בתיבות תרבות  
אנשים חטאים ולפי המג"א שהובא לעיל אפשר לפרש תרבות אנשים שרק אנשים  
מחוייבים לחנך ולא נשים דהאם אינה מחוייבת לחנך ולפי דעת הסוברים דאין  
מחוייב לחנך הבת הובא במג"א שם יתפרש תרבות אנשים שרק אנשים לריכים  
לחנכם ולא נשים ובה יובן תיבת אנשים שגראות קלת כמיותרת ותרבות הוא  
ענין גידול כמו אשר טפחתי ורביתי באיכה בסוף קפיעל ב' ותרבות אנשים  
חטאים שהם גדלו אחכם לחטוא בחינוך שלהם ובמשנה בסוף פ"ק דב"ק בזמן  
שהן בני תרבות והפירוש שנתגדלו בבית אדם ע"ש ובת"א הלמודי דהוי כאילו  
אבותם למדו אותם לחטוא ויש רמז בזה למלות חינוך שחנכו הקטנים במלות בכל  
אחד כדינו וליכא מירי דלא רמיזא דאורייתא.

קד' במסעי (ל"ג יג) והורשתם את הארץ וישבתם בה כי לכם נתתי את  
הארץ לרשת אותה, דקדקנו דתיבות כי לכם נתתי את הארץ לרשת אותה קראים  
כיתור לשון, ואפ"ל דיש להסמך על זה מה דאיתא בפרק מרובה דף פ' סע"ב  
והליקח בית בארץ ישראל כותבין עליו אונו אפי' בשבת בשבת ס"ד אלא כדאמר רבא  
התם אומר לכותי ועושה הכא נמי אומר לכותי ועושה, ורש"י בגיטין דף ח' ע"ב  
משום ישוב אי', לנרש נכרים ולישב ישראל בה, ואיפסק להלכה בשו"ע או"ח סי'  
ס"ו סעיף י"א מותר לקנות בית בארץ ישראל מן העכו"ם בשבת וחותם ומעלה

בערכאות הג'ה שלהם בכתב שלהם דאנו אסור רק מדרבנן ומשום ישוב אי לא  
בזרו, ובפמ"ג באשל אברהם אות כ' כתב ומ"מ קשה דבר"מ יש לומר דקנה בחול  
ואומר לכתוב בשבת הוה שבות דשבות במקום מלוה וש"י לדעתו ז"ל כנס' ש"י  
ס"ה משא"כ המחבר דכתב מותר לקנות בשבת הוה שבות לחידו' וש"י משום ישוב  
אי לא בזרו בדבר זה אף האידנא שאנו בין האומות וליכא לא תחנם לעכו"ם כי  
אם ישוב אי לא לבר התירו שבות כ"ס לכתוב חמירה לעכו"ם אף כתב שלנו עכ"ל  
הרי לך מדבריו דאף האידנא לליכא לא תחנם התירו שבות גמורה משום ישוב  
אי ואיתא במס' בילה כ' ע"ב ובכמה דוכתי לכס ולא לכותים וכמו כן הכא  
יתפרש כי לכס נתייחס את הארץ לרשת אומה, לכס ולא לכותים, שיעשו פעולות  
שלא ידורו עכו"ם בא"י כי הארץ שייכת רק לישראל ולהכי התירו שבות משום  
ישוב אי ואע"ג דזה הקרא קאי על הזמן שישראל יהיו על אדמתן בכ"ז לענין זה  
קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא כעין דמבואר במס' יבמות פ"ב ע"ב לחלק  
בין קדושת מעשרות לקדושת מחילות שקדושת מחילות קיימא כל שעה ע"ס ואפילו  
בזמן הוה שאין האיסור דלא תחנם לר"ך לעשות כן משום האי קרא ויש סמך  
במורה לזה וליכא מירי דלא רמיזא בה.

קו) דברים (א' ל"ו) וזלתי כלב בן יפונה הוא יראה ולי אהן את הארץ  
אשר דרך בה ולבנינו יען אשר מלא אחרי ד', דקדקנו בלשון דריכה שכתוב דהול"ל  
ולו אהן את הארץ אשר בא שמה כמו שז' בפ' שלח והביאותיו אל הארץ אשר בא  
שמה וגו', וכ"ל דבא הכתוב לרמוז בלשון דריכה החזקה דדייש אמירי המבוארת  
במס' ב"ק ט' ע"א ואמר אב"י ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות וילאו עלי  
עסיקין עד שלא החזיק בה יכול לחזור בו משהחזיק בה אינו יכול לחזור בו מ"ט  
דאמר ל' חייחא דקטרי סברת וקבלת מואמת הוי חזקה מכי דייש אמירי ולשון  
המס' ב"מ י"ד ע"א דדייש אמירי אינה חזקה גמורה אלא לראותה אם היא  
מיושבת על גבו, ולשון המחבר בסיומן רכ"ו סעיף ה' ואם נשתמש בה הלוקח כל  
שהוא ואפילו דם המיזר שלה ועירבו עס הארץ אינו יכול לחזור בו ובטור שס  
שהלך סביב מלרי השדה לראות ענין השדה ע"ס בפרישה, ובסיומן קל"ב סעיף ז'  
דדישת המיזר הוי חזקה לענין קנין ע"ס ובהרמב"ם הלכות מכירה פ"א הלכה י"ג  
זכפ"ט הלכה ב' ובנו"כ, ורמזה המורה בלשונה הזהב שכתבה לשון דריכה  
להורות דלפעמים הוי דריכה קנין כגון שמכר לו שדה בלד שדהו כמבואר בשו"ע  
הכ"ל וכן לענין עוררין מועיל דריכה שלא יוכל הלוקח לחזור בו ואפשר עבד דה"י  
לר"ך כלב לכבוש את חברון כמבואר בספר יהושע קפ"ט י"ד עשה בה דריכה  
שלא יוכל לחזור מהמתנה שלא יראה להלם בס מחמת הזקנה דכן הוא הדין  
לענין מתנה כמבואר בהר"ם שס דמה לי אם החזרה הוא מחמת עוררין או מאיזה  
סבה אחרת ואפילו חיימא דיש לחלק בזה וגם אין סברא כלל שיחזור כלב מהמתנה  
במתן לו השי"ת ובדאי עשה זה לחזק את הדבר שיבוא לידי פועל דמיוני כמו  
שכתב הרמב"ן בריש פ' לך וכתבה המורה לשון דריכה לרמוז דדריכה הוי קנין  
בכל וליכא מילתא דלא רמיזא במורה הקדושה דכולה בה.

קו) ישם (ל"ח) יהושע בן נון העומד לפניך הוא י"בא שמה, דקדקנו במכירת

העמוד לפניך למה נאמר זאת שהוא משרתו ואיזה נ"מ יש בזה ואפ"ל דבא הכתוב לרמוז בזה מה דאיתא בברכות ז' סע"ב וא"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי גדולה שמושה של חורה יותר מלמורה שנאמר פה אלישע בן שפט אשר ילק מיס על ידי אלי למד לא נאמר אלא ילק מלמד שגדולה שמושה יותר מלמורה ובהרש"א הטעם גדולה שמושה משום שרואה ברבו הלכה למעשה ע"ש ולהכי לא כתיב שהי' תלמידו תמיד רק שהי' משרתו לרמוז גדולה שמושה של חורה יותר מלמורה כהגמרא הג"ל וברש"י בפ' פנחס כ"ז פסוק ע"ז א"ל הקב"ה לא כך עלתה במחשבה לפני כדאי הוא יהושע ליעול שבר שמושו שלא מש מהוך האוכל וזה שאמר שלמה נולד תאנה יאכל פרי' וע"ש הלשון במדרש והיכן כתיב שהי' זה שבר שמוש ובדאי הוא מפסוק הזה והכל נמלא וגרמו בבירה.

(קח) שם (מא) ומתגרדו איש את כלי מלחמתו דקדקנו בלשון חגורה דנקט קרא דהול"ל ותקחו איש את כלי מלחמתו וג"ל להסמיך על זה דבר הלכה המבוארת במג"א סי' ס"א סק"י דבסיף אסור ללאת אפילו חגורה במתניו שדרך הולאה בכך בחול וכתב שכן משמע בגמרא והוא מדרי"א פוטר מפני שהן תכשיט יליף לה מדכתיב חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך הרי דהכתוב קראו הוד והדר והתם חגור כתיב משמע דעיקר ההוד והתכשיט כשהוא חגורה על מתניו ובכחאי גוונא פוטר ר"א מכלל דתכמים אפילו כה"ג מחייבים ע"ש במחל"ש ומח"א טעמא כחצה החורה לשון חגורה להודיעני שחגור במתניו דרך הולאה הוא בכך וממילא מחייב לענין שבת לדין דפסקין כרבנן דסבירא להו דהוי משוי ולא תכשיט וליכא מירי דלא דמיא באורייתא.

(קט) במג"ל איכה (א' י"ח) בתולתי ובחורי הלכו בשבי דקדקנו למה הקדים בתולות להבחורים ופירשנו ע"פ הגמרא בברכות ס"א סע"א א"ר יוחנן אחורי ארי ולא אחורי אשה ומקודם לזה הביאה הגמרא ברייתא לא יהלך אדם אחורי אשה בדרך ואפילו אשה נודמנה לו על הגשר יסלקנה ללדין וכל העובר אחורי אשה בנשר אין לו חלק לעוה"ב והטעם מפני שוביא להרהור והו' שמקוין ירמי' שהולכו בתולות מקודם ואח"כ הבחורים ואחורי ארי ולא אחורי אשה ובפרט כשהגלו אותם שהלכו יחיפים וערומים הוי יעובר אחורי אשה בנהר שהרי הביאו אותן להרהור ועובר שדבר זה מוכן גם מלד השכל שאין לעשות כן לגרות ילד הרע אחר שמעו לא כל העמים וראו מכאובי גם אתם תבינו מכאובי כי בתולתי ובחורי הלכו בשבי והולכו בתולות מקודם ואחריהם הבחורים שעכ"פ ה"י להם להוליך את הבחורים מקודם שדי שהגלו אותן ולא להביא אותן ג"כ לדי הררה ודו"ק.

(ק"י) ואתחנן (כ"ה) אעברה לא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן ההר הטוב הזה והלבנון יש לדקדק מאחר שאמר את הארץ הטובה הנה הכל בכלל וגראה כמותר אומרו ההר הטוב הזה והלבנון וג"ל דה"י מזה כעין פסוק למה דאיתא בפ"א דכלים עשר קדושות הן כו' עד סוף הפרק ולפני פרט ההר הטוב שהוא הר הבית לפי פשוטו והלבנון שהוא בית המקדש או שההר הטוב הוא ירושלים כפירש"י לרמוז שיש בארץ הקדושה מעלות של קדושות זו למעלה מזו כמשניות

הגל ומהאי טעמא אמר הטוב עוד הפעם עבור מעלת קדושתה ומשמע קלח  
מכאן דגם איי נחשבת ממנין הקדושות ועיין בסוף הפרק שם בהרע"ב וליכא מיד  
שאין לו רמז כל דהו בחורה.

ק"ח (ד' י"ז) חבנית כל דגה אשר במים מתחת לארץ, דקדקנו דחיבת  
מתחת לארץ כראים כמיוחדים, ואולי יש להסמך גם על זה מה דאיתא בטור י"ד  
סימן פ"ד שרלים הגדילים במים שבכלים ושכבורות שחין ומעירות חרילין ונעילין  
שאין נובעים מותרים אע"פ שאין להם סנפיר וקשקשת לפיכך שוחה ושוחה בכל  
מקום מהם ואינו חושש לשרלים שבהם והרמב"ם לא התיר אלא שכבורות ומעירות  
שהם דומים לכלים אבל של חרילין ונעילין המושכין אע"פ שאין נובעים אסורין  
וא"א הרא"ש ז"ל לא כתב כן והובא שני הדיעות במחבר שם סעיף ב' וטעם  
מחלוקתן הוא בדרשת הפסוק את זה תאכלו מכל אשר במים וגו' אי דרשין ל'  
בכלל ופרט או בריבוי ומיעוט עיין היטב בהסוגיא דפרק אלו טריפות ובתוס'  
שם דף ס"ז ע"א ואפילו למאן דאמר חרילין ונעילין אע"פ שאין נובעין נושם  
דמיו טפי לימים ונחלים שאין עלורין ככלים ע"ש הרי לך דעיקר סימני דגים  
דבעין הוא נובעין וזה רמזה החורה גם כאן בחיבות מתחת לארץ שהמים יהיו  
מתחת לארץ שיהיו נובעין מתחת לקרקע ואז יש להדגה לורך בסימני דגים  
שהוא סנפיר וקשקשת ולדעת הרא"ש דמתיר במושכין ואין נובעין בלא סימנים  
תהי' בעין סייטתא מזה הפסוק מדכתיב מתחת לארץ דבעין דוקא נובעין אבל  
מהפסוק את זה תאכלו אין רא"י כל כך דאיתא למידרש בריבוי ומיעוט  
ולרבות חרילין ונעילין שאין נובעין לאיסורא ולהכי כתבה החורה מתחת לארץ  
וליכא יתור בחורתינו הקדושה, ובעשרת הדברות דכתיב ואשר במים מתחת  
לארץ עיין במכילתא שם.

ק"צ (כ"ו) והפ"ז ד' אחכס בעמים ונשארתי מתי מספר בנוים  
אשר ינהג ד' אחכס שמה דקדקנו בחיבת ינהג דהול"ל יגלה, ואפ"ל דבא הכתוב  
לרמוז בזה מה דאיתא במס' מגילה כ"ט ע"א תניא רבי שמעון בן יוחי אומר בא  
וראה כמה חביבין ישראל לפני הקדוש ברוך הוא שבכל מקום שגלו שכינה עמהן  
גלו למלכים שכינה עמהן שנאמר הנגלה נגליתי לבית אביך בהיותם במלכים וגו'  
גלו לבבל שכינה עמהן שנאמר למענכם שלחתי בבלה ע"ש כל הגמרא, ובמהרש"א  
שם דודאי מלא כל הארץ כבודו אבל מכל מקום גילוי השכינה היא במקומות  
מיוחדות כמו במשכן ומקדש וקאמר דהכי נמי ה"ל להם גילוי שכינה בגלות מלכים  
מדכתיב הנגלה נגליתי וגומר כלשון כפול להורות על גילוי שכינה שם ע"ש שכן  
בשאר גליות יש שם גילוי השכינה, וזה אשר ינהג ד' אחכס שמה שנגלות עלמו  
תהי' הנהגת השי"ת עמכם כהגמרא הג"ל והכל רמזו בחורה.

ק"ע (ח' ט"ו) המוליכך במדבר הגדול והטורא נחש שרף ועקרב  
ולמאן אשר אין מים, דקדקנו בכלל הלשון ולמאן אשר אין מים דבמרא מינייהו סגי  
וג"ל להסמך על כלל הלשון דגד הלכה דאיתא בסוף פרק כילד מדכתיב במשנה  
השוחה מים למאן מדבר שהכל נהי' בדגרו ובגמרא לאפוקי מאי א"ר א"ר בר  
אבין לאפוקי למאן דחנקתי' אומלא ובתוס' שם ודוקא מים שאין לו הנאה כי אם

לשמות מים. ללמאן והנאה דחנקת. אומלא חין זה נחשב הנאה אבל שאר משקים  
שלעולם הגוף נהנה מהם בכל ענין מברך ואפילו חנקת. אומלא כדאמרין לעיל  
(דף ל"ג) ואע"ג דלרפואה אחי בעי ברוכי ע"ש ואיפסק להלכה בשו"ע או"ח  
סימן ר"ד סעיף ז' השותה מים ללמאן מברך שהכל ולאחריו ב"ר אבל אם חנקת  
אומלא ושהה מים להעביר האומלא אינו מברך לא לפניו ולא לאחריו ובמג"א ס"ק  
י"ח אינו מברך, דלית לי' הנאה מינה אבל השותה שאר משקין להעביר האומלא  
מברך וכמו שכתב סעיף ח', הרי לך שמ"ס חין בהם הנאה כלל אלא בשעה שהוא  
למא וזה רמזה התורה בלשונה ולמאון אשר חין מים דהנאה שתיית המים הוא  
רק ללמאון ואם אינו למא אינו נהנה בשתייתו אבל בשאר משקין אפילו אינו למא  
הגוף נהנה בשתייתו כהגמרא ותוס' וש"ע בג"ל וליכא יתור לשון בתורה והכל  
רמזו בה.

קיד) שם (ט' כ"א) ואת המאכלים אשר עשייתם את העגל לקחתי ואשרוף  
אותו באש ואבות עוון הטיב עד אשר דק לעפר, לשון הרמב"ם בפ"ו  
מהלכות שבת הלכה ה' וכן הלוקח לשון של מחבת ושף אותו כדי ליקח מעפרו  
כמו שעושים לורפי הזהב הרי זה חולדת טחינה, ובמנחת חינוך במוסך השבת  
במלאכת העוון תמה מאין ילא לו דבר זה ומבואר בדעת הר"ם דטוחן חייב אף  
שאינו גידולי קרקע כי מחבת אינו גידולי קרקע ע' בסוכה ובעפר ש"ך נמו  
טחינה כמבואר בפסחים ובי"ה והא קעב"ד כתישה וכפירש"י כאן גבי חביא  
דשורק הרגבים חייב משום טוחן וזה לא קרי גדיק גבי סוכה עכ"ל ע"ש היטב  
והרי מקרא זה יש ראי' ברורה דש"ך טחינה במחבת שהרי העגל ה' של מחבת  
וקרו לי' הכחוב טחינה וכן יש קל"ה ראי' דגם בעפר ש"ך טחינה מדכתיב עד  
אשר דק לעפר מדמי לי' לעפר משמע דש"ך טחינה כרגבי עפר ובאמת אינו  
מבין מה דקשה לי' להמניח דהרי' בסוכה לרוך שיהי' לומח מן הארץ כמו גורן  
ויקב אבל דבר שאינו לומח מן הארץ אף על פי שגידולו מן הארץ כגון מיני  
מחבת ועפר חין מוסכפין כמבואר בשו"ע או"ח סי' תרכ"ט וכן מבואר ברש"י  
סוכה י"א סעי' דבהמה גידולי קרקע הן שמן הקרקע גדילים וניזונין אבל  
גידולים מן הארץ לא איקרי אלא דבר הלומח מן הקרקע ולא בהמות ע"ש אבל  
לענין שבת גידולי קרקע הן כמו בשר דנחשב גידולי קרקע ע"ן במג"א סימן  
שכ"א סק"י ובמשניות זהב שם סוף סק"י כתב ומ"ס התוספת שבת דסבך חסור  
בעפר החס מגרר ויקבך כתיב בעינן דוקא גידולי קרקע ולא עפר משא"כ טוחן  
טיקר טחינה ש"ך בדברים כאלו ע"ש וכונתו כמו שכתבנו דלענין סוכה לא סגי  
בזה דאיקרי גדיק ולריך שיהי' כמו גורן ויקב כג"ל סוף דבר דברי המניח ל"ע  
ויש ראי' ברורה מפסוק הל"ז דיש טחינה במחבת ואפשר להוסיף דלהכי הזכיר  
הכתוב לשון טחינה דהרי ה' די לכחוב ואבות אותו עד אשר דק לעפר להורות  
דיש טחינה במחבת וכדומה דהוי גידולי קרקע ואע"פ שאין גידולו מן הארץ  
ובלשון היטב שכתוב אפשר לרמוז חילוק התוס' בשבת קי"ד ע"ב ד"ה אלא לקניבת  
ויק, שמחלקין בשעושה חתיכות גדולות אינו חייב משום טוחן ורק בשעושה חתיכות  
דקות מאד חייב משום טוחן ע"ש וכן הוא בשו"ע שם דק דק, דק כנ"ל דק

דמיא למחינה ועבור זה כמנה המורה לשון היטב דדוקא דק דק הוי עמינה אבל  
בשחוחך חסירות גדולות לא הוי עמינה בחילוק היום הנ"ל ואע"פ שמוכן זה  
החילוק מלד הסברא בכ"ז רמזה המורה זה בלשונה הזהב והכל רמזי בחורה.  
קטו) שם (י"א ד') ואשר עשה לחיל מלרים וכו' ויאבדס ד' עד היום  
הזה, מאמר הכתיב עד היום הזה נראה כימור לשון ונ"ל דבא הכתוב לרמוז בזה  
מה שניבא יחזקאל הנביא על מלרים שיהיו ממלכה-שפלה ולא יחזרו לגדולתם  
לעולם כדכתיב שם בקפיטול כ"ט פסוק ע"ז מן הממלכות תהי' שפלה ולא תתנשא  
עוד על הגוים והמעטות לבלתי רדות בגוים ע"ש בכל הנבואה שניבא עליהם,  
ואע"ג דפשטא דקרא קאי על הנטבעים שנאבדו בחור מן הים בכ"ז אפשר  
שירמוז גם לעתיד שחאבד גדולתם ולא יהיו רק ממלכה שפלה כנבואת יחזקאל  
הנ"ל ולהכי כתיב עד היום הזה שאין קאי רק על הנטבעים ידוע שנאבדו לעולם  
ולמה סיפרה המורה זאת אלא ודאי דבא הכתוב לרמוז שיהיו בשפלות לעולם  
ולכא מיד דלא רמיא באורייתא.

קטו) ראה (י"ב כ"א) בבשר תאווה כתיב כי ירחק ממך המקום אשר יבחר  
ד' אלקיך לשום שמו שם, שטעם ההיחל של בשר תאווה מפני הרחקה המקום  
ולפ"ז היה צריך להחיר הבשר רק לרחוקים מירושלים ולא לקרובים וכ"ש ליושבי  
ירושלים שלא יאכלו כי אם שלמים שהם ודאי אינם בכלל הרחוקים ובאמת אף  
ליושבי ירושלים הותר בשר תאווה לזכות בהמה לחולין ולריך לומר כיון שיהי'  
המקום אשר יבחר ד' לשום שמו שם רחוק מפני זה ה"ל צורך להחיר בשר תאווה  
ולכן ההיחל כולל לרחוקים ולקרובים, ואפשר להסמך על זה מה דאמרינן בכמה  
דוכתי לא פלוג רבנן כמו שמלינו ביבמות ק"ז ע"א לא פלוג רבנן בין נשואין  
לנשואין ע"ש ובפרק נערה שנפתחה כ"ב ע"ב לענין כתובת בגין דכרין ובפרק  
הזהב כ"ג ע"ב לענין מעשר שני דמחילות ירושלים קולטות דתו לא מלי פריק ל'י  
איתא לא פלוג רבנן בין איתנהו למחילות בין ליתנהו למחילות ע"ש בחום ומוזה  
שאנו רואים שמפני הרחקה המקום שאי אפשר שיבואו כולם לזכות שלמים מה  
שיאכלו הותר לזכות לחולין אף לקרובים שלא לחלק בין מקום למקום יש סמך  
מזה למה שלא רנו חכמים לחלק בתקנתן כמו בתקנת בגין דכרין הנ"ל ולענין  
מיאון בריש פ"ג דיבמות הנ"ל וכן בשאר דברים והכל נמלא בחורה דכולה בה,  
ועיין ברמזין בפסוק הקודם.

קיו) שם (י"ג ה') דרש"י וכו' מדנקון הדבק בדרכיו גמול חסדים קבור  
מתים בקר חולים כמו שעשה הקב"ה, לא ידענא מדוע כתב דרש"י קבורת מתים  
קודם בקר חולים הרי הסדר שכחוב בחורה קבורת מתים הוא המאוחר דכתיב  
בסוף המורה ויקבור אותו בני ובסוטה סוף פרק ראשון וא"ר חמא-דרבי חנינא  
אחרי ד' אלקיסם חלכו וכי אפשר לו לאדם להלך אחר השכינה והלא כבר נאמר  
כי ד' אלקיך אש אוכלה אלא להלך אחר מדותיו של הקב"ה כו' וחשיב שם מלביש  
צדומים וביקור חולים וניחוס אכלים וקבורת מתים כהסדר שנכתב בחורה ע"ש  
אכל הסדר של דרש"י דחשיב קבורת מתים קודם ביקור חולים הרי גם במנהגו של  
עולם בקור חולים הוא קודם קבורת מתים ואין זה כסדר מנהגו של עולם ולא

כסדר שכתב בתורה ואין צירי ליישב לשונו הקדוש ולע"ג.

ק"ח) שופטים (י"ז י"ד) ואמרת אשימה עלי מלך ככל הגוים אשר סביבותי.  
כ"ל להסמיך על חיבות אשר סביבותי שנראה כיתור לשון מה דאיתא באבות  
פ"א מ"ז נחמי הארכלי אומר הרחק משכן רע, ובגמרא סוטה ז' ע"א במשנה  
הרבה שכנים הרעים עושין, דאדם לומד ממעשה השבנים וזה מרומז בחיבות  
אשר סביבותי מפני שהם בהסביבה שלך תלמוד ממעשיהם ואגב אורחא הודיענו  
קרא חסרון השכן רע שלומד ממעשיו הרעים ואע"ג דמלך הסבירא ידעין זה בכ"ז  
ליכא מירי שלא נמצא לזה רמז בתורה.

ק"ט) שם (י"ח) והי' כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו את משנה התורה  
הזאת וגו' והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו, דקדקנו בתיבת חייו שנראית כתיבה  
יתירה והול"ל וקרא בו כל ימיו, ונ"ל להסמיך על זה מה דאיתא באבות בפרק  
קנין תורה משנה ז' גדולה תורה נותנת חיים לעושי' בעולם הזה ובעולם הבא  
שנאמר כי חיים הם למולאיהם ולכל בשרו מרפא כו' ע"ש כל המשנה, ובמס'  
סנהדרין ס"ג סע"ב אמר לו חס אני מלמדך דבר שאמה חי בו אמה למד ע"ש  
ובסוף פרק ל"ד ראבות דרבי נתן תורה נקראת חיים שנאמר (משלי ג') עץ  
חיים הוא למחזיקים בה וחומכי' מאושר, והטעם דנקראת חיים שעל ידי התורה  
יקנה האדם חיים שלא ימות בסופן דלדיקים במיתתן קרוין חיים הרי דחיי  
עוה"ז ועוה"ב לא ישיגו רק על ידי התורה וזה רמז הכתוב בתיבת חייו שהתורה  
נותנת חיים כהנושנה וגמרא הנ"ל והכל רמזי' בה.

ק"כ) שם (כ') לבנתי רוס לבבו מאחיו וכו' למען יאריך ימים על  
ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל, כ"ל להסמיך על האי קרא מה דאיתא במס'  
חנוך דף ל"ב ע"א אמר להן מה יעביר איניש ויחי' אמרו ל' ימים עלמו מה  
יעביר אינש וימות יחי' את עלמו, ובהמפרש שם ימית את עלמו, ישפיל את עלמו,  
יחי' את עלמו, יגבה את עלמו ומתוך כך יתנו בו הדברות ע"ן רעה ויקנאו בו  
וימות ולימדוך חכמים, שאדם הרולה שיח' ישפיל את עלמו וירחמו עליו הדברות  
ויחי' שנים הרבה ומגאזה ימנע את עלמו שלא יקלרו ימיו וימות בלא עמו עכ"ל  
הרי לך שהגאזה גורמת לקיצור ימים והענוה גורמת לאריכות ימים וכעין זה  
איתא במס' סנהדרין י"ד ע"א ר' זירא הוה מיטמר למיסמכי' דאמר ר' אלעזר  
לעולם הוי קבל וקיים כיון דשמעית להא דאמר ר"א אין אדם עולה לגדולה אלא  
אם כן מוחלין לו על כל עוונותיו אחי' לי אנפשי' וברשי' הוי קבל, אפל, וקיים,  
ותחי' כלומר הרחק מן הרבנות שמקברת את בעלה אפילה מתרגם קבלא, והרי  
לך שהשררות גורמת לקיצור ימים והוא ג"כ מהטעם שכתב המפרש בתמיד  
שבירות מתקנאין בו ונותנין בו עין רעה ומת בלא עמו כנ"ל, וזה הענין אפשר  
לרמוז בפסוק זה שהתורה אמרה שלא ירוס לבבו מאחיו ולא יתקנאו בו בני אדם  
ולא יתנו בו עין רעה ועל ידי כן יוכל להאריך ימים על ממלכתו שלא חיוק לו  
השררות לאריכות ימים וליכא מירי דלא רמזא בה.

(המשך יבא)

חנוך העניך דוד גרינגלאס אבר"ק לענששנא.



# בית מדרש

ירחון תלמודי

מאסף לחידושי תורה מאת בחורי חמד  
תלמידי ישיבה ומתיבתא ושאר לומדי תורה

העורך והמו"ל: הרב שלמה אלטמאן.

ווארשא נאוואליפיע 25.

## סימן מ

דוקא הכס באין עונשים מה"ד כיון  
שהחטא חמיר בעלמ' שא"י אפשר  
שיענש בעונש קל משא"כ באיסור כולל  
שיש כאן רבוי איסורים אבל לא נוספה  
חומרא באיכות העבירה כאן לש"כ כלל חמיר  
בקל וזה דומה למי שהוליד נבלה בשבת  
בתיך פיו ואכלה ברה"ב הכי יעלה על  
הדעת לפטרו מושבת משום שאכל נבלה  
וכ"מ אה"ג או שחייב על כא"א ו"א דהא  
קיי"ל קים ל"י בדרבה מיני' אלא ודאי  
שרבוי איסור ל"מ חמיר בקל וחייב  
סקילה משום שבת ומהאי טעמא נהרג  
במיתה חמורה מי שנתחייב ב' מיתות  
ואינו פטור לגמרי משום דרבוי איסור  
ל"מ חמיר בקל אע"פ שחטא בכפלים וא"כ  
הה"ג בכולל ומוסיף ל"מ חמור בקל וקשה  
להבין קו' החוס' וכדי ליטב ל"ל שזהו  
ג"כ כוונת תירוש דרבוי איסורי גורם רבוי  
חטאות אבל לא עונש חמור ולפ"ז מיוס' דשפי'  
משכחת אין איסור חל ע"א לחייבו עכ"פ  
על הראשון ונהי שחטא בכפלים מ"מ כיון  
שלא נחוסה חומרא בעלמ' האיסור שהיה

בריש חס' כריחות גבי אין עונשין  
מן הדין משמע מדבריו החוס' שהטעם  
הוא לפי שא"י אפשר לענוש על החמור  
בעל הקל ויפטור לגמרי והקשו שם  
א"כ היכי חנן יש אוכל אחת וחייב ד'  
חטאות (משום כולל ומוסיף) וה"ך אפשר  
לכפר הרבה עבדות בכפרת עברה  
אחת וה"ל לפטור לגמרי כדי שלא יהא  
חמור בקל וחירו' דחייב על כא"א. ויש  
להקשות בזה הרבה קישיות והחמורה  
מכולן לפי מה דאיתא ביבמות (לב) כ"מ  
לקצרו בין רשעים ופרש"י נהי דאין  
איסור חל ע"א מ"מ חטא בכפלים וקשה  
מאד א"כ לא משכחת כלל אין איסור חל  
איסור לחייבו על הראשון שהרי לפי דברי  
החוס' דלעיל ה"ל לפטור לגמרי משום  
חמור בקל ומי שחטא בכפלים אי אפשר  
להענש כחוטא בחד והוא לכאורה  
קושיא עלומה. לכן נלע"ד להסביר הדבר  
דלכאורה לא דמי כלל ול"ק קו' החוס'

מכבר ליה תמור בקל ומיהו על השני  
פטור שכך גזרה החורה כעין שפטור  
ממלקות במקום מיתה ולדעתי ראוי  
לשום לב להסבר זה כי ראיתי למחברים  
שבמכת לא ירדו לעמק המכוון וערבבו  
הענינים ולדוגמא ע' פירס' סימן  
קס"ט וחידוש גדול איך לא הרגישו  
שלדבריהם שם לא משכחת אין איסור  
חל ע"א לחייבו על הראשון ול"ל כמו  
שכתבתי.

הרב ישרה אלטמאן (העורך).

## סימן מא

חורין (ג) רש"י בד"ה לריך ומוכן  
דבריו דרישא מיירי בדיעבד והוא תמוה  
מאד דהא רישא כאן היינו אין השומר  
לריך כו' איכ קשה אדרבה מכאן מוכח  
דמוחר אף לכתחלה ואיך כתב רש"י  
להיפך (ע' תוס' ד"ה אלא מהכא וע'  
מהר"ם תוס' ד"ה המניח) וכן קשים  
דברי רש"י להלן ע"כ ד"ה כי קושייתו  
דלוחבי' מהמניח' כו' וקשה והלא  
מהמניח לא מוכח לכתחלה כמ"ס הגמרא  
כאן ושם בד"ה אב"י כתב רש"י דיליף  
מהשומר כו' והיינו כמסקנא דגמ' ואיכ  
קשה אמאי לא כתב ג"כ לעיל דיליף  
מהשומר (ע' ראש יוסף).

וגלע"ד לתרץ דהנה בתוס' ד"ה  
אין השומר הביאו רש"י בגיטין (ד')  
אין לריך מלי קאי גם אדיעבד אלא  
מדקחני החס משנה יתירה ש"מ דא"ל  
היינו לכתחלה ולפ"ז מיושב דלכאורה קשה  
אמאי לא פריך רבא מיד מהשומר  
א"ל שהוא משנה בפ' ר' ישמעאל ואמאי  
פריך בראשונה ממשנה אחרונה אבל  
ניחא כי לפי רש"י אין רא"י מאין לריך  
דמוחר לכתחלה ומש"ה הביא משנה

אחרונה דהשתא נשמע ממשנה יתירה  
דא"ל הוא לכתחלה ומוכן שפיר מה דאמר  
אלא מרחק השומר א"ל כו' והכוונה  
דע"כ מותר לכתחלה דא"ל מותרת  
משנה אחת ולפ"ז שפיר כתב רש"י  
דרישא מיירי בדיעבד שהרי לולא הסיפא  
הו"א דאין לריך הוא דיעבד כמ"ס רש"י  
בגיטין וכן ניחא ג"כ מה שכתב להלן  
דרבא יליף מהשומר דהמניח' מיירי  
לכתחלה והבן כי אמ"ל.

שלמה יחזקאל ראבינאוויטץ

בהר"ב מדעמבלין.

## סימן מב

(א) קידושין (יג) רש"י בד"ה חושן  
לא הוא אמר לנו ולא אחר משמו ל"ע  
מה כוונת רש"י בזה.

(ב) סוכה (לה:) ד"ה הרי והאומר  
כן (שתרומה יש לה פדיון) רש"י הוא ל"ע  
מה כוונת רש"י בזה ואל מה רזומון מלי.

משה קנאהר מסטאניסלאוו.

## סימן מג

בזבחים (מה) הקשו בתוס' לריש  
דלית ליה כולל ל"ל קרא דאין נותר  
חל על דם עייר ונלע"ד שיש מכאן  
רא"י לרבינו יקיר דבתערובת לית ליה  
לר"ם כל שהוא למלקות אכן זה דוקא  
בדם ושאר איסורים משום דל"ש אחשבי'  
כמ"ס המפרשים אבל בנותר כתב  
המו"ל באש דלכ"ע איסור בכל שהוא  
ולא מטעם אחשבי' אלא מגז"כ וממילא  
חייב גם בתערובת ולפ"ז מיושבת קו'  
התוס' דיש כ"מ בכל שהוא דם שנתערב  
בדבר אחר ואח"כ נעשה נותר ואיכ  
כיון דליכא זית דם ול"ש אחשבי' היה  
הו"א שחייב משום נותר דשייר אפילו

## סימן מה

בבית מדרש ח"א סימן י"ד הובא  
מה שהקשו על רב אשי פפחים (מה)  
מהא דרב אשי זבחים (לו). ונלע"ד לתרץ  
בעו"ה דידוע מה שהקשו המפרשים על  
קו' הגמרא בזבחים ית' עשה ולידחי  
ל"ת והקשו והלא ל"ה בעידנא דעל  
ל"ת עובר מיד בחל"ש דאסור מה"ט  
והעשה אינו מקיים אלא בז"ת שלם אך י"ל  
ידוע מה שכתבו האחרונים דא"ס ס"ל  
ספקא דאורייתא מה"ט לחומרא חל"ש  
אסור מה"ט וא"ס ס"ל מה"ט לקולא  
חל"ש מותר מה"ט וכחזו שכן משמע  
בר"ש פ' יוכ"פ ע"ש והבן ועיין פר"ח  
י"ד סימן ק"י שכתב דלמ"ד ב' כתובין  
הבאין כאחד מלמדן ס"ל ס"ד מה"ט  
לקולא ומאן דס"ל אין מלמדן מה"ט  
לחומרא עי"ד. ולפ"ז מיושב דהנה הך  
ברייא דיקדש היא בספרא וסחם ספרא  
ר' יהודה ור"י ס"ל ב"כ ה"כ מלמדן  
וא"כ ס"ל ב"כ ס"ד מה"ט לקולא ונמילא  
ס"ל חל"ש מותר מה"ט וא"כ לשיטתו  
פריך הש"ס שפיר ית' עשה ולידחי  
ל"ת ול"ק דל"ה בעידנא דהא לדריה  
דחל"ש מותר שפיר הוי בעידנא ולשיטתו  
הולך רק אשי לתרץ דהוי עשה ול"ת  
וממילא ל"ק על ר"א בפסחים דהחם  
קאי על ר"ע דלא מצינו דא"ת ל"ה  
לר"ע ב"כ ה"כ מלמדן וא"כ אפ"ל דס"ל  
חל"ש אסור מה"ט וס"ד מה"ט לחומרא  
וממילא ל"ק לשיטתו מטעם דוחה ל"ת  
דל"ה בעידנא ושפיר מותר יקדש וא"כ  
א"ש דאיטריך לב' כתובים ואין מלמדן.

דוד משה לעדערמאן מוארנאווי.

בתערובת ולהכי אינטריך קרא למעט  
וכ"ט עכ"פ חל"ש אסור מה"ט והדק"ל  
ז"א דכבר כתבו החוס' בשנועות  
דבחל"ש אסור חל ע"א.  
ולפ"ז אפ"ל דוקא לר"ש לשיטתו  
י"ש הכרח לפטור כל שהוא בתערובת  
כדי שלא תקשה עליו מותר וד"ס אבל  
למאן דא"ת ל"י אסור כולל א"ל לפטור  
בתערובת כ"ז שאין מוכרח לומר כן  
א"כ מיושב שפיר מה שהקשו על רבינו  
יקיר משנועות (כב) כידוע לכל ולפי  
האמור ניחא דהא התם קאי על ר"ע  
ור"ע א"ת ל"ה בקדשים אסור חל ע"א  
כח"ש החוס' חולין (קא) וא"כ לשיטתו  
אפ"ל דאפילו בתערובת חייב מלקות אכל  
שהוא ודו"ק.

מאיר בלומענפעלד טקיערן תלמיד  
מישיבת בית ישראל בסאקאלאו.

## סימן מד

(א) קידושין (נו) גמרא וא"י ס"ד  
אסורה מחיים כו' והקשה הפני' והלא  
ק"י"ל קדשים שנשחטו ונפסלו ילאו מדי  
מעילה וא"כ מאי פריך דהא כאן מיירי  
בקדשים שנפסלו ולע"ד ל"ק כלל ויש מוכח  
ר"י למ"ש המהר"ם קידושין (נו ב)  
אע"פ ש"לאו ממעילה מ"מ אסורים  
הגא' ככתחלה וא"כ א"ש קושית הגמרא.  
(ב) בבית מדרש ח"א סימן י"ד  
הובא מה שהקשו זרע אברהם דילמא ס"ל  
לר"מ דנכלה הוי לאו הניחא לעשה  
ולע"ד ל"ק כלל דהא בחולין (קא) א"ת  
בהדיא דלר"מ חייב מלקות גם משום  
נכלה וא"כ מוכח בפירוש דלא ס"ל דהוי  
לאו הניחא לעשה.

חיים דוב מארלינגער מלבוב (\*).

## סימן מז

הר"ם ז"ל כתב דאין במלה של  
טבל והקשה הלח"מ מפסחים (ל"ה)  
דמבאר שם דאחי כר"ם דלית ליה איסור  
כולל ולא חל חמץ על טבל וא"כ קשה והלא  
הרמב"ם אית ליה איסור כולל ואמאי כתב  
כאן דאין במלה ש"ט ונלע"ד לתרץ בהקדם  
קו' החוס' שס' ל"ל קרא דאין במלה  
ש"ט תיפוק ליה דל"ה שלכם אך י"ל  
דמיירי שהכין מחל לו חלקו ושפיר הוי  
שלכם אמנם ז"א דהחוס' בכחובות (ב)  
כתבו דקודם הפרשה אין הכין יכול  
למחול וכאן הלא מיירי קודם הפרשה  
והדק"ל ברם הסוגיא הוא אליבא דר"ם  
ולדידיה דס"ל בכ"ד כל העומד כו' וא"כ  
לשיטתו אף קודם הפרשה דינו כלאחר  
הפרשה ושפיר מהני מחילה וא"כ לשיטתו  
ליכא למפסל משום לכם ול"ק קו' החוס'  
ולפ"ז מיושבת קו' הלח"מ כיון דלא קיי"ל  
בר"ם כל העומד כו' וממילא קודם הפרשה  
ל"מ מחילה וא"כ שפיר פסק הרמב"ם  
דאין לעולם במלה ש"ט והוא משום דל"ה  
שלכם.

ובזה מיושב מה שהקשה הפמ"ג מפני  
מה אמרה הגמרא דהבדלה כר"ם והלא  
גם מבלעדי ר"ם ישנם חנאים דל"ם  
להו איסור כולל וא"כ גם לדידהו ניחא  
אכן ל"ק לדידהו בלא"ה א"י משום  
לכם ול"ל קרא כמו שהקשו החוס' וא"ש.  
פנחס ארי' הערבסט מבחורי  
תורת חיים בורשא.

## סימן מז

ורענ"ד נ"ל קו' הנ"ל הנה הקשו  
בחוס' ל"ל קרא תיפוק מטעם מזה  
הנאה בעבירה וסירך השאנ"א דעשה דוחה  
ל"ה והקשה המנ"ח והלא א"א ללמנ"ס  
ושמא יאכל פחות מזה או יותר והוי

ב' לדדים לאסור כי המזה הוא בזה.  
לכן נ"ל דנ"מ בבלע מזה וקיי"ל דילא  
והנה החו"מ כתב בחולין (קכ) דבלע  
ולא לעס הוי שלא כר"א וא"כ א"ש ממי  
א"ס אכל זית ומגו דחשובה אכילה לענין  
מזה חשובה נמי לענין טבל מ"מ יא  
דעשה דוחה וא"ס אכל פחות או יותר  
א"כ בלא"ה מותר מה"ט שלא כר"א כיון  
שהיות' הוא דבר מועט ול"ש מיגו וכאן קאי  
על קרא וכ"מ כאן הוא ה"ש ולשיטתו דכ"ס  
למלקות אסור אף שלא כר"א כמ"ס  
הרש"ל ז"א דכבר כתב ה"מ ינחק דזה  
דוקא בזה אכל בפחות לכ"ע לא ע"ס  
הטעם וא"כ א"ש אכן יש להעיר דקשה  
קו' הט"ז והלא במלה מבוסלת א"י משום  
דליכא טעם מזה ואמאי יולא בבלע  
דליכא טעם וסירך דמבוסלת שאני שאינה  
ראוי' לכך אבל בלע ראוי' בעלם ואמרי'  
כל הראוי' לטבילה כו' (ע' פמ"ג) ולפ"ז  
הקל"ד וכ"מ בבלע ז"א כיון שאינה ראוי'  
בעלם א"י בבלע משום דליכא טעם.  
אכן י"ל כיון דבעלם ראוי' ל"ה אינו  
ראוי' בשביל האיסור אבל ז"א לפי מה  
שכתב הרשב"ם ב"ב (קנ"ו) דגם האיסור  
משום כאינו ראוי' לטבילה וא"כ הקל"ד  
אולם י"ל דכאן הוא אליבא דר"ם ולשיטתו  
ע"כ דאיסור אינו עושה לאינו ראוי' ויש  
להוכיח זה מיומא (ז) דאיתא התם דא"ס  
נשבר ה"ץ אינו מרלה וא"ס לא נשבר  
מרלה אף באינו על מלחו ול"ל משום  
דראוי' לכך ומבואר שם דלר"ם מוכפר  
ביוכ"פ גם בבגדי לבן (וכנראה גם בעוור  
בביהכ"ס ע"ס) וקשה והלא ביוכ"פ אסור  
להיות על מלחו ול"ה ראוי' לרשב"ם א"ז  
דלר"ם זה ל"ה אינו ראוי' כיון שראוי'  
בעלם ול"ד לנשבר וכיון דהבדלה כר"ם  
א"כ לשיטתו משכחת לה בבלע ושפיר  
אילתר"ך קרא לפסול ולפ"ז מיושב

הרמב"ם לשיטתו דפסק שם דאינו מרלה  
אלא על המלח וממילא ליכא הכרח לומר  
דאסור אינו מטעם וס"ל שפיר דאסור  
חשוב אינו ראוי וא"י צבלע כיון שא"י  
בלא צלע וא"כ שפיר פסק דא"י וטעמו  
משום מלח הכ"כ וא"ש ומוכן שמושב נמי  
מה שהקשה הפמ"ג למה לא אוקים כשאר  
תנאים וניחא.

מעגדר סירקום מורשא.

## סימן מח

בבית מדרש חוברת ב' סימן  
כ"ה הנאתי - לשון הירושלמי דחכמת  
יכלת א"ר שבת אפילו צנילדא בשבת  
כיון דמינה אפשר לחתוך מע"ש וע"ש זה  
ג"ל קושית הרשב"א פסחים (ע) חוס'  
ד"ה לאו חובה דכתבו דלכן תימא חגיגת  
י"ד דוחה שבת וצדק ג"ט כתבו להפך  
עי"ד וגלע"ד לחרץ דהנה המפרשים הקשו  
על הגמרא דף ס"ט ע"ב איירי דקחני  
הרכבתו כו' תנא נמי חגיגת י"ד והקשו  
על הסמיכות דלא דמו להדדי שהרי חגיגה  
ל"ד משום דלאו חובה היא וחזן לחתום  
היינו משם דאפשר מע"ש ועוד אמאי  
אמר רב אשי ק"מ לאו חובה היא ואמאי  
ל"א לאו דאורייתא היא ולפי הירושלמי  
גימא ע' חוס' צד"ה לאו חובה שכתבו  
בשם הריב"א שהפסח נאכל לשבע הוא  
מדרבנן משום דעד השתא הוה ס"ל  
שהוא מה"ט ונתמסך מזה שגם מה"ט  
א"ר שבת וקשה מ"ט ול"ל כמ"ש הירושלמי  
כיון דמינה א"ס בא במרובה אינו דוחה  
שבת לכן אף א"ס בא צמועט נמי לא  
דחי ולפ"ז שפיר אמר רב אשי לאו חובה  
היא דהיינו אע"פ שהיא מה"ט מ"מ כיון  
דלאו חובה בפ"ע היא ותלוי ברבוי  
צמועט לכן אין שבת גרחה מפני וממילא

מיושב נמי הסמיכות כיון דבשניהם  
אזלין בחד המין ולפי' מיושבים דברי  
סחוס' דמטיקרא ס"ל דנאכל על השבע  
הוא מה"ט והו"ג כ' לכן תימא ונתמסך  
מזה דגם לכן תימא לאו חובה היא בפ"ע  
אלא שחולה ברבוי וצמועט וא"כ א"ש  
מה דכתבו דלכ"ה אין דוחה שבת והוא  
משום דאזלין בחד המין אבל כאן צדק  
(ע) לאחר שהביאו דעת הריב"א דנאכל  
על השבע הוא מדרבנן וא"כ בע"כ ל"ל  
דלכן תימא חגיגת י"ד היא חובה בפ"ע  
ולא תלוי ברבוי וצמועט א"כ א"ש מה  
שכתבו שלכ"ה דוחה שבת.

נחום נפתלי בריוויים תלמיד  
המתיבתא בורשא.

## סימן מט

ב"ק (ז ב) חוס' ד"ה אליבא דר"י  
וגלע"ד לחרץ קו' הסוס' דלכאורה קשה  
פשיטא דבשלו שמיין דאלי"כ מפני מהתלה  
הכתוב צד"ה אכן זה דוקא לר' ישמעאל  
צד"ה שיימין אבל לר"ע אפ"ל דתלה  
במזיק לאו לאפוקי של עולם אלא לאפוקי  
א"ס אין לו א"כ לקנות אבל לר"י ל"ס זה.

משה יהודה קערשינבויס  
תלמיד המתיבתא בורשא.

## סימן נ

בדגל חוברת ב' באור ספרא  
עמד על רש"י סנהדרין (סה) דכתב  
כל שזדונו מיתה חייב חטאת צאנא  
והניח צלע"ג והנה מנאמי בהתורה  
והמלוא על הספרא אות קלו שכתב  
שדברי רש"י אלו לקומים מהספרא  
בה"א דאיתא התם צל"ז מה עכ"ס  
מיוחדת שמייבוס עלי' מיתת צ"ד ע"ש

ולענין רש"י ז"ל הוכרח לזה מדאמרה  
הגמ' והחזקה אמרה זה בסקילה ולא  
אמרה זה בכרת וא"ש.

יצחק וירבערמינץ

בהרב מקומיר שריטא.

### סימן נא

בפרק השומפין דמיקין פריך הש"ס  
בהא דבופין אח רבו וכוחב לו גט שחרור  
מטעם שבת תיפוק ליה מטעם גור או  
אגוד והקשו המפרשים והלא קשה קו'  
החוס' איך אפשר לכוף להאדון לעבור  
על לעולם בהם תעבדו וז"ל כחירותם  
דהוא מצוה רבה אי"כ מה פריך הש"ס  
מגור או אגוד. ולענין דלכאורה ל"ק קו'  
החוס' לפי מה שכתב הר"ן בהשולח  
דעשה זו אינה אלא בחנם אבל אם נתן לו  
שווי מות' לשחררו אי"כ כיון שכות' לו שטר  
על מעותיו כדאיתא במתני' ל"ש לעולם  
בהם תעבדו ואיך כתבו להפך וז"ל  
דשטר ל"ש תשלומין כיון דיש ספק בפרעון  
אכן אחתי קשה דהא לפני חזרה ס"ל  
לביית הלל דבשום פנים אי אפשר לכוף  
את האדון ומשמע אף אם נותן לו  
במזומנים ואי"כ ל"ש לעולם תעבדו וז"ל  
דקו' החוס' רק על שטר (שטה מקובלת  
בשם ר' יונה) ולפ"ז מיושב דשפיר פריך  
הש"ס תיפוק מגור או אגוד ומיירי  
במזומנים ול"ק מלעולם תעבדו וא"ש.

יצחק ווענגראווער מפורטוסק  
מבחורי תורת חיים בורשא

### סימן נב

בבית מדרש חוברת ב' סימן כח  
הנחתי מה שכתב הכ"ס דמאן דליף  
טע"כ מגעולי מדין ס"ל ספקא דאורייתא  
מה"ט לקולא ומהאי טעמא ליכא לספק

לכשר בחלב וגם מה שכתב הפרדס דוד  
דרי"ל דס"ל חלי"ש מותר מה"ט ס"ל סרי"א  
מה"ט לחומרא עי"ד ולפ"ז יש ליטב  
מה דאיתא בזכאים (עח) אמר ר"ל כו'  
אלמא נותן טעם ברוב לאו דאורייתא  
וע"ז הקשה הגרע"א דילמא ס"ל טע"כ  
דאורייתא ומ"מ אין לוקין עליו כמ"ס  
הר"י מאורלייג' משום דגעולי מדין  
הוא רק מצות עשה ולפי האמור ניחא  
דהא כאן הוא ר"ל דס"ל חלי"ש מותר  
וסרי"א לחומרא וממילא ליכא רא"י  
מגעולי מדין דהתם שאני שיש חשש  
בב"ח וא"כ טע"כ ל"ל דליף מבב"ח כמ"ס  
אב"י בחולין (קח) וממילא חייב מלקות  
כמו בב"ח וא"כ שפיר אמר רבא ש"מ  
דרי"ל לית ליה טע"כ ולא יליף לא  
מגעולי מדין ולא מבב"ח דאל"כ חייב  
מלקות ול"ק קו' הגרע"א.

פנחס בראם מורשא.

### סימן נג

בבית מדרש חוברת א' סימן א' הובא  
מה שהקשה הר"ש מקינון מנחל איתן.  
ולענין דל"ל לפי מה דקיי"ל רובא התליא  
במעשה ליה רוב ונתחמ' מזה דמיעו' התלוי  
במעשה גרע משאר מיעוט ולפ"ז אפ"ל  
דל"א קבוע כמחלה צמיעוט התלוי במעשה  
צענין כשהרוב אינו תלוי במעשה ולפ"ז  
מיושב דהא בנחל איתן הרוב הוא ממילא  
והמיעוט הוא במעשה ע"י עריפת הענלה  
א"ש דל"ה קבוע.

ישראל ראבינשטיין בהר"ב מקארטשעוו.

### סימן נד

בבית מדרש ח"א סימן ד' הובא  
ההר"ס שהיו יכולים לאכול קלת יומר  
מזית והיותר בטל ברוב וע"ז הקשה

שם והלא אין מצטלים איסור בידים  
(והראב"ד הוא מה"מ) ועוד הא חדש  
הוא דבר ש"ל מתורין ולהכ"מ הוא מה"מ  
וכלע"ד לחרץ לפי שכתב בספר דבר  
בעהו דבאיסור גברא מודה הראב"ד  
שאינו מה"מ וכן כתב שם דח"ט הוא  
איסור גברא משום דאחשבי' וידוע מה  
שכתב הגרי"ע ז"ל שדבר שיש ל"מ הוא  
משום אין מצטלין איסור לכתחלה ולפ"ז  
מיושב דכאן מיידי שהיותר הוא פחות מזה  
א"כ איש דבעל ומותר לבטל לכתחלה  
כיון דח"ט הוא א"כ.

והנה ראיתי בדגל סימן ס"ז שהביא  
הירושלמי פסחים פ"ב דחדש הוא א"כ  
ועפ"ז כתב שם שמוחר לטלטלו בשבת  
ולפי הג"ל ל"ע דא"כ לא משכחת כלל  
דחדש הוי יש ל"מ כיון שהוא רק א"כ  
עכ"פ יש לחדש שמוחר לטלטל ח"ט  
איסור כיון שהוא איסור גברא.

ברוך ה' ע"פ שטיין מקריבנשוב.

## סימן נה

בקידושין (ב:) פריך הש"ס וייתי  
ח"ט קונה ומשי' הו"א אפי' בע"ב והקשו  
במס' לקמן דמני ח"ט מקדש נמי יכולים  
לטעות דהוא בע"כ. וכלע"ד לחרץ דהנה  
הר"ן הקשה בהא דאמרו אשה מתקדשת  
בה ובשלוחה מלוה בה יותר משלוחה  
והקשה והלא האשה אינה בפרו ורבו וא"כ  
גבי דירה ליכא שום מלוה ומירץ דהיא  
נמי עושה מלוה דמסייעה לו לעשות  
מלוה וז"פ דדוקא א"כ דאינה מתקדשת  
אלא מדעתה שייך לומר שמוסייעת לו  
כיון דיכולה למאן ואם לא מיאנה  
עשתה מלוה אבל אם מתקדשת בע"כ ל"ש

לומר שמוסייעת לו וא"כ ל"ש לומר מלוה  
בה יותר משלוחה כקו' הר"ן ומיושבת  
קו' החוס' שהרי הא"ש מקדש ואשה  
מתקדשת בה ובשלוחה נשנו זה אח"ז  
וא"כ שפיר אי אפשר לטעות שהרי הסיפא  
תוביח על הרישא דאינו מקדש בע"כ  
דא"כ ל"ש למחני בה ובשלוחה כקו'  
הגמרא שם וז"ק כי נכון הוא.  
חיים דעזרי' מוראטשוב.

## סימן נו

בשע"ת חלק יב ח"ב ס"ט הקשה ד'  
קו' ונ"ל לחרץ כולן \* מה שהקשה באות  
ג' דנימא הנין מרלה על מוס שעבר ועל  
תערובת דלא כתיב גבייהו לא ירנה לפ"ד  
ל"ק כלל אטו כל הדברים שהולאה  
המורה ממנין הפסולים למזבח לריכים  
רצוי ל"ך והלא כיון שהמורה הכשירם  
ל"ש שוב לומר בהם ונשא את עון הקדשים  
כיון שאין בהם עון כלל וז"ב ופשוט.  
ומה הקשה באות ד' ג"כ ל"ק אטו אי  
נימא דמרלה על עון בעל מוס הכוונה  
ולא על דבר אחר ז"א אלא שמרלה גם  
על מוס בהדי עון טומאה וא"כ הו"א  
דמקבלין בע"מ מעכו"ם ובכל זה לריך  
קרא למעט רצוי ל"ך בעכו"ם דהיינו עון  
טומאה (ע' תוס' שבוטות (ו) ד"ה אימא  
תרומה נשם (ז) ד"ה ואימא אף תרומה  
יעווי"ש) וא"כ כל הקושיות במנחות שם  
היינו ואימא אף זה בכלל הרצוי אבל  
לא זה בלבד.

גרשון חנוך קויפמאן בהרב  
מיאנאו (שערדעץ)

## סימן נז

הרמז"ד פ"ב מגירושין כתב אם ב'

\* לא נדפכו התירוצים על ב' קושיות הראשונות כי כבר קדמו בזה בשע"ת שנה"כ

העורר

ח"כ ס"ג חות י"א.

עדים אומרים מה וביא לא מה והיא  
 אינה יודעת הולך מאיש אחר הוי ספק  
 ממזר והקשה הבית שמואל בסיון קניב  
 והלא קי"ל תרי וחרי הוא ספקא דרבנן  
 ומה"ט אוקים אחזקה אשת איש אי"כ  
 קשה אמאי לא כתב הרמב"ם שהולך  
 הוא ודאי ממזר ע"ס. וגלע"ד דהרמב"ם  
 לשיטתו דהנה ידוע מה שהקשה הרשב"א  
 להרמב"ם דספקא דאורייתא מה"ט לקולא  
 אי"כ ל"ל קרא להחיר ספק ממזר בלא"ה  
 ג"כ מותר וסיריז הפנ"י דאילטרך להחיר  
 אפילו היכא דאיכא רוב לאסור ואע"פ  
 דסוקלין על הרוב אבל גבי ממזר ל"מ  
 ורוב עדיף מחזקה ונתמשך מזה שגם  
 חזקה ל"מ גבי ממזר דהתורה אסרה רק  
 ודאי גמור ולא רוב וחזקה ולפ"ז הרמב"ם  
 לשיטתו כתב שפיר דהוי רק ספק ממזר  
 שהרי לגבי ממזר ל"מ חזקה אי"א ונכון  
 מאוד.

אברהם מרדכי מאראקא  
 זלאטשוב (קאליש).

## סימן גח

חורין (יא): ור"מ דחייס למיעוטא  
 הכי אבל בשר. וק"ל והלא יש עלה להמתין  
 י"ב חדש ואוקים אחזקה שלא נולדה  
 טרפה דטרפה אינה חיה [וכן קשה על  
 מה דמשני היכא דלא אפשר שאני והלא  
 אפשר להמתין י"ב חדש] וז"ל. חזקה  
 שליג בשעתה ל"ה חזקה כמ"ס החום'  
 ז"א ע' מהרי"ט ח"א סימן ל"ז ושם מבואר  
 דמקורו מרתן בפ"ה דטהרות נגע  
 באחד בלילה ולמחר נמצא מת טמא  
 וקשה ואמאי לא אוקים אחזקה חי ול"ל  
 דלא נתבררה בשעתה ע"ס ונתמשך מזה  
 דלר"מ דפליג ההם וטוהר ל"ל דס"ל  
 דא"ל נתבררה בשעתה אי"כ קשה כ"ל  
 (ע' חת"ס חולין (י"א) דלר"מ מהניא

חזקה שליג וע' ג"כ שט"ס ח"ג סימן  
 ח"א מה שכתב בזה מח"ס זיכורי  
 שלמה) וז"ל דהרשב"ל כתב דטרפה  
 אינה חיה הוא רוב ואי"כ לר"מ דחייס  
 למיעוט ל"מ זה אכן ז"א ידוע ונה  
 שכתבו דרק מיעוטא דמיעוטא חייס י"כ  
 חדש ואי"כ גם ר"מ מודה דל"מ למיעוטא  
 דמיעוטא כמ"ס הפמ"ג יו"ד סימן ל"ז ע'  
 לישב.

אברהם מאיר הערצבערג מורשא.

## סימן גח

בשע"ת (ח"ב חוב' ג' סי' י"ז)  
 הקשה כח"ה על הרמב"ם ז"ל שלא הביא  
 מה דאיחא בספרי והשביע אותה הכהן  
 הכהן משביעה ואינה נשבעת מאלוה והניח  
 בל"מ. ונ"ל דהנה איחא בסנהדר' (פו) וכן  
 בכ"מ סתם ספרי ר"ש והנה בסוטה (ח)  
 פליגי ר"י ור"ש בטעמא דקרא דאין  
 משקין ב' סוטות כאחת ונ"מ ברוחמא  
 וב' כהנים דלר"ש משקין ב' סוטות ולר"י  
 אין משקין וקשה בשלמא ר"ש מחלק שפיר  
 בין כהן אחד לשנים אבל ר"י דלא מחלק  
 ואמאי והלא משמעות והשביע אותה  
 הכהן היינו כהן אחד ואי"כ אפשר לומר  
 דהתורה לא מיעטה ב' סוטות מאותה'  
 אלא בבן אחד ומגיל למעט ב' כהנים  
 וכדי לישב ל"ל דס"ל מדכתיב הכהן  
 משמע למעט ב' כהנים וזה ניחא לר"י  
 אבל לר"ש דלא מיעט ב' כהנים אי"כ אי"ש  
 מה שטעט ר"ש בספרי נשבעת מאלוה  
 מדכתיב הכהן דאלי"כ הוא מיוחד ולפ"ז  
 מיושב הרמב"ם שהרי לדידן דקי"ל כר"י  
 דלא דריש טעמא דקרא ואילטרך הכהן  
 למעט ב' כהנים ואי"כ ליכא למטע נשבעת  
 מאלוה וא"ש. שהרמב"ם לא הביא את  
 הספרי.

אברהם ענגערשער מורשא.



## סימן ס

בשע"ת (מ"ב) מסופק באלס אם יולא בכתיבת הספירה ונלע"ד להוכיח מחש"י רע"א סימן ל' שכח שם דכתיבה דמ"א כמול"א בשפתיו ולא השמיע לאזניו ומש"ה אלס לא יתרום משום דלריך להשמיע לאזניו מה שמכרך ואע"ג דלא קי"ל כר"י שמע השמע לאזנך מ"מ לכתחלה מקפידים ע"ז ע"ש וא"כ נכ"ד נראה ברור דלא כיון דאי אפשר בענין אחר הוי כדעבד דילא (וע' ג"כ תשו' ל"ב בסוף ד"ה אח"ז מ"ש בשם אור"ח וכן מ"ש שם לחזק סברתו) גרשון חנוך ליינער-נהה"צ סראריון ז"ל.

## סימן סא

חור"ן (מ) אמר רב הונא היחה רבואה כו' פרש"י אם עמדה והרבילה קנה בהגבהה והק' בתו' א"כ מאי מקשה הגמ' ממנסך והלא קנה בהגבהה עי"ד ונלע"ד לתרץ דהנה בירושלמי איתא אמר רב הונא אמר רב לאו מנסך ממע אלס מערב ולפ"ז רב הונא ס"ל כשמואל בגיטין (נא) והנה לקמן פרש"י הא דמקשה הגמרא ממנסך הוא דוקא לרב מנסך ממע אבל לשמואל ל"ק עי"ש וע' תוס' גיטין-נא) דשמואל ס"ל מערב אבל לא מנסך דקל"מ ולית ליה מדאגבהיה קנה דס"ל הגבהה לורך ניסוך דאי אפשר לנסך בלא הגבהה אבל היכא דאפשר בלא"ה מוה שמואל מדאגבהיה קנה ולפ"ז מיושב פרש"י דהא כאן הוא רב הונא דס"ל כשמואל דהגבהה לורך ניסוך ול"ש מדאגבהיה קנה וא"ש דס"ל מנסך ממע פטור דקל ב"מ וא"ש ג"כ מה שפרש"י לדירה דאם הגביהה הבהמה זה כיון דאפשר לשחט בלא הגבהה

ול"ק קו' התוס' ממ"נ אי מיירי במערב א"כ ל"ק קו' הש"ס כמו שכח רש"י להלן ואי מיירי במנסך ממע מ"מ ל"ש מדאגבהה קנה כיון דלר"ה אמרינן הגבהה לורך ניסוך וא"ש.

חיים ישראל וועקסעלמאן  
תלמיד הסתיבתא בורשא.

## סימן סב

הר"ם ז"ל כתב בהל' מלכים (ט"א) דכן נח אינו מזהר על אבר מה"מ בעוף והקשה הכו"פ סימן ס"א מחולין (קב) דפריך הש"ס ור' יהודה ל"ל קרא כו' וקשה דהא להרמב"ם אינ"ר קרא בעוף טמא שאינו צ"כ ע"ש שהאריך בזה ולענ"ד ל"ל דהנה בחוס' שם הקשו פשיטא דהוגב בטמא כיון דבאו בבת אחת ומירלו דטומאה קודמת בעוד שלא נקשר בגידין והקשו המפרשים והלא שם אבר עליו אף בלא גידין כמ"ש החו' חולין (ג) א"י דאינ"ר קרא לר' אלעזר רק למ"ד בחייה לאו לאברים עומדת ואיסור טומאה קדם (ע' לב אריה) והנה הכו"פ סימן ס"ב כתב הטעם דאינה עומדת לאברים משום דאסור לו ומהכ"מ ינתחה לנתחים בחייה וקשה והלא יכול לנתחה בשביל נכרי וזה דומה למ"ש התוס' דאם ראוי לכבד אורח עכו"ם חשוב ראוי להתכבד ואינו בטל וא"כ ה"נ ראוי לנכרי אכן ז"א דב"נ מזהר באבר מה"מ וכ"מ דראוי לכלבים ז"א דראוי לאדם ל"ה ראוי לכלבים ואינה עומדת לכך. נמלא דאינ"ר קרא למ"ד לאו לאברים עומדת משום דאסורה לנ"י ובלא"ה ל"י קרא ולפ"ז מיושב קו' הכו"פ דליכא לאוקים קרא בעוף אדרבה כיון דעוף מותר לנ"י א"כ ל"ש לומר לאו לאברים עומדת

א"כ טוב ל"ל קרא. שהרי ב"א"כ  
ק"ו ה"מ" ו"א"כ.

רבוזה מיושב ג"כ מה שהקשה הראש  
יוסף לר"א דל"טריך קרא לאסור  
בטמאה א"כ מ"ל דב"ג מוזהר בלמ"ח  
וכ"ח דלמ"ח ונשנית ז"ל שפ"י נשנית  
בשניל דבר חדש לאסור לישראל בטמאה  
ומ"ל לב"ג ולפי האמור נחא דע"כ  
אסור לב"ג דל"כ ל"ל קרא לטמאה  
פשיטא דהא ב"א ק"ו ה"מ ו"א"כ:  
(המסך יבא).

יוסף יאבלאנסקי מזלאטשוב.

## סימן סג

בבית מדרש חוברת ב' סימן א'  
כתב דרכ אחא בר יעקב פסחים (כט)  
ס"ל השבתה בכל דבר וממילא ל"ה נחמ  
לע"ה ולכן פטור מממון דקל"מ ע"ס  
וה"כ שהרי רב אחא ק"ל על רבי יהודה  
כדאיתא לעולם רבי יהודה ו"א"כ טוב  
א' אפשר לומר השבתה בכל דבר שהרי  
רבי יהודה ס"ל אין ביעור אלא שרפה  
ו"א"כ נהרס כל בנינו שם ומירולי אינו  
עולה יפה וכן מ"ס בסימן ב' ד"ל נוקשה  
דאורייתא אסור במשהו כחמץ ממש ל"ג  
בעיני שהרי עכ"פ ליכא בכל יראה וגם  
לא בברת א"כ מהיכן פשיטא להו להח'ו  
שהחמירו. כאן משום לא פלוג שהרי  
החוס' ב"א לחדש מילתא תדמא וכל  
הבא לחדש עליו להביא רא' ולא סגי  
בכזרא דחוקה לכן חירונו שם לא  
נהירא לעי"ד.

מענדיל סירקום מורשא.

## משיב דבר

ל"ב הרב מפש' כ"ך לך רהויות  
דאביי ורבא ומה לך אצל ענין זה

שקצרה בינת אדם מהשינוי במ"ש  
הרמב"ם שם (תשו' ג"ב) ואין שוקלין  
אלא בדעתו של א"ר כו' והבן.  
ל"א ב"ל מזלי פלפולך מחודד אבל  
ברמב"ם מבואר מפורש שאיסור  
טרפה חל בחיי הבחמה (מאכ"א ג"ט  
וכן פת"ה) ובכן לא קרעת אל האמת.  
ל"ה ב' שדה פרחים. לא עשית  
חשבון צדק כי ל"ה המצות אין  
הנאה בכ"ר אכילה כשנאמר שלא  
כד"א אבל לא מוכח מכאן לאסור  
בהנאה כשהותר שלא כד"א וא"כ  
ק"ו הרא"ב בתקפה עומדת וכן שכחת  
ש"ר"ש בב"ח מותר בהנאה כדאיתא  
בכ"ה ובכורות שם.

ל"ו מ' מקאליש. פלפולך בגודרת  
מחודד מאד אבל נערס ממך באותו  
רגע שכאן הוא לר"א דילמא הפר לה  
מכ"ר וא"כ דדיר' ל"ש לומר שאינו  
מפר מספק שמא תדור וז"ל וא"כ  
שפיר כתבו התוס' דל"מ קיים לבי  
והבן.

ל"ז ש"ב מ' רשימתך אפשר  
לחקק בקצור בין ספק לודאי וכל  
יתר כנטול דמי.

ל"ח ד' ערמאן עפשטיין ש"ין  
ובן הרב מאינ'. בחרו לכם ענין אחר  
כי לא חדשתם כיום.

ל"ח א' יאזנעס אם כדעתך מוכח  
מהגמ' כך וכך איך אפ"ל שהרמב"ם  
ס"ל להפך וכי הרמב"ם תנא זפ"ג  
וכ"ח שהיה להרמב"ם מקור אחר  
לפסקו א"כ מדוע חסרת העקר.

הסופרים יבוקשו שלא להלאות  
המערבת בתואנות ושאלות בלתי  
נחוצות כי ח"ת הראויים לכך יודפסו  
בבית מדרש והאינם ראויים לא  
יודפסו מבלי משא פנים לשום איש.

העורך.

# מידעות בה שיערי תורה הפוך במדינה ובחורל מביאות לבעליהן תועלת מרובה.

בשורה טובה לרבים ודרשנים:

יצא לאור ב"ה הספר הנפלא **כרם הצבי** כרך ראשון על סמר בראשית אוצר גדול מלא חיות וחכמה ודעת קדושים אלפי מנינים יקרים מעין אנציקלופדיא מהרב הגאון הנודע וכו' רבי **צבי הירש פערבער** נ"י רב בלונדון הנירה. להשיגו עפ"י כתבת הרב המחבר במחיר עשרה שילינג' וכמו ערך זה בשאר הכספים.

Rabbi H. Ferber 14 Monette yt Sache London № 1.

לגמור ספרי.

לזאת הנני בבקשתי לכל מכבדי תוה"ק כי יתנו כבוד לתורה ויאבו בטובם להושיע לי בזה, וישלחו בעצמם די ע"י הפאסט על שמי עכ"פ סך שני מאות מארק מחיר פרענומערענט על ספרי. וכאשר יגמר ספרי בעזרי יחשב להם נדבתם כמזומנים, ועלי לפרסם בדפוס שמות המתנדבים ונדבתם ויגון שמם לעולם וצדקתם יעמוד לעד בעזה"י.

מי המדבר אליכם

מנחם מענדיל וויינגארט מפ"ק ראדום.

## **בשער פת רבים** אודיע, כי בבית

מסחרי נמצאים ת"ל רבבות ספרים חדשים, גם ישנים ויקרי המציאות מכל המקצועות. ספרי מדרשים, משניות, עין יעקב, ספרי שאלות ותשובות, מפורשי הש"ס, ספרי דרוש, קבלה, חקירה גם מחזירות, סידורים, חומשים, תנ"ך מפורשי התנ"ך וחלקיו. גם ספרי תורות, תפילין ומזוזות במקת השוה דשנמותי נדפסו זה מקרוב סגו אלי ותפיקו רצון. ברגשי כבוד.

## **דוד פרענקל.**

מנהל חברת דובב שפתי ישנים, ומלפנים בעל בימה"ס שוואגער & פרענקל מהוואסין.

אדריסתי:

Dawid Frenkiel, Lwów Smocza 2.

## **אוצר נחמד.** במערכת ימצא בקרוב

למכירה הספר הנפלא **ברכת אהרן** על מס' ברכות מהרב הגאון הנודע החכם הכולל ס' אהרן לעזין שליט"א אבד"ק סאמבאר הספר הוא יחיד בתוכנו וסידורו והוא כרכא דכולי ביה פלפול חידוד, דרוש נאגדה, בקרת ועיון — מחירו 600 מארק להשיגו לע"ע רק אצל בן המחבר נ"י

Izak Lewin Sambor Targowca 18

נמצא למכירה עקזעמפלוארים מועטים מהס'

## **עמק סוכות על מס' סוכה, כתר ישועה**

על מס' כריתות מהגאון ר' משה בצלאל לוריא זצ"ל האבד"ק סאוואלק מחיר כל אחד 500 מארק להשיג אצל בנו הרב הגאון אבד"ק זאלדאק נ"י

Rabin L. Lurje Załudok pow. Lidskiego

לבי לחוקקי ישראל!

הנה אנכי צוסק כעת בהדפסת ספרי שלח צורך, והוא דרך החיים להרב מליטא ז"ל וגתיב החיים ותורה להרב מלאדי ז"ל, ועליהם שלח המבאר שלי, הוספות הדינים מגדולי האחרונים המובהקים ג"ע, והערות וחידושים שלי אשר הנני ה', וגם הסכימו על ספרי גדולי הדור המובהקים: וכבר נגמרו בעזה"י המאטרצין מחצי ספרי המחזיק 205 עמודים אמנם מפני היוקר כבד ממנו הדבר

**כל הקודם זכה.** נמצאו אצלי עקזעמפלוארים מועטים מספרי הנודע, מאת שער"ס הכולל מאת ישובים על קושיא אחת מפורסמת וכמה פלפולים וביאורים רחבים בחקירות והערות חדשות בכלמה ענינים ורובו דרובו בעניני עשה דוחה לית ועניני היתר המצטרף לאיסור הנצרך מאוד לכל מעין ומפלג. המחיר 500 מארק.

יצחק בצלאל מארענשטערן בתוך עמי אנכי יושב פה הארשא.

J. MORGHNSZTERN, WARSZAWA, ul. Koźła 7 m. 75.

נוסד ע"י רבני יצחק דובדון פייגענבוים זצ"ל.

ירחון רבני

# שערי תורה

הצורה:

ישראל איסר הכהן פייגענבוים

ווארשא, מוראנאו 14

גלוח לו

ירחון תלמודי

# בית מדרש

הצורה:

הרב שלמה אלטמאן

ווארשא, גאדאליטש 25

מתבקשים לנדב סכומים  
לקרן השערי תורה!

מחיר חוברת (ולחודש) 300 מרק.

זאריסה להשערי תורה והית מורש:

I. Feigenbaum, Warszawa Muranowska 4, m. 30.